ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար․ 60 Ֆ․ — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ․
Արտասահման՝ Տար․ 80 ֆր․ — Հատը 0·30 Ֆ․

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 1er NOVEMBRE
1964
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10150
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — No 10.150

...ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՍՓԻՒՌՔ ՏԵՏՐԱԿԸ

Դ.

...Վազգէն Կաթողիկոս Յունիս 5ի իր ...մակով կը ներկայացնէ ուրիշ պա– ...նջներ ալ ։ Այսպէս՝

Բ. « Հաստատակամօրէն յարգել նուի– ...պետական աթոռներու իրաւասու– ...թեանց եւ իշխանութեանց սահմանները» ։ ...Այսինքն կ'ուզէ ըսել թէ Անթիլիաս ...պէտք չէ իրեն կցէ էջմիածնական թեմե– ...րը, որպէսզի Ս․ Էջմիածին չարունակէ իր ...պատմական, եկեղեցական եւ ազգային ...միաքնութիւնը, պաշտպանելու համար ...Հայ եկեղեցւոյ կրօնական մէկ – ութիւ– ...նը (?) եւ Հայ Հաւատացեալ ժողովուրդի ...ազգային – բարոյական միասնութիւնը» ։ ...Անձնական կամ Աթոռներու հեղինա– ...կութեան հարց չէ եղեր այս, այլ Եկե– ...ղեցին եւ աշխարհացրիւ Հայութիւնը ...ամբողջ ու անդորր պահելու նուիրական ...պարտքը» ։

Գ. Մարսիլիոյ պարագան ։ Կրկնելէ ...վերջ թէ Արտաւազդ Եպիսկ․ պէտք է ...հեռանար թեմական պատգամաւորներու ...ժողովէ մը եւ նախապէս պէտք է դիմում ...կատարէր Էջմիածին, կ'ըսէ թէ հայրա– ...պետական պատուիրակ Սերովբէ Արք․ի ...կամքէն անկախ » — փոխանակ ըսելու ...կամքով — « Մարսիլիոյ մէջ ստեղծուած ...պառակտեալ վիճակ ու հաւատացեալ ...ժողովուրդի երկփեղկում ։ Քաղաքի ...հայ եկեղեցին, իր վարչութեամբ եւ ...հաւատացեալ ժողովուրդով չընդունիր ...Արտաւազդ Սրբազանը իբր առաջնորդ, ...եւ արուարձանի քանի մը փոքր եկեղե– ...ցիները իրենց վարչութիւններով չեն են– ...թարկուիր Ֆրանսայի Հայրապետական ...պատուիրակին » ։

...Եզրակացութիւն ։ « Բարւոք է որ բա– ...նաձեւ յարմար ու պատուաբեր ձեւ մը ...գտնել Արտաւազդ Սրբազանը հրաժարելու ...իր պաշտօնէն», մինչեւ որ կողմերու փո– ...խադարձ համաձայնութեամբ կարելի ըլ– ...լայ «Մարսիլիան օժտել Թեմական առաջ– ...նորդով մը, որ ընդունելի ըլլայ բոլորի ...համար, ի հարկին ձեր Աթոռի միաբանի ...մը ընտրութեամբ » ։

Դ. Յունաստանի թեմը ։ Կ'առաջարկէ ...կողմերու միջեւ բանակցութեան սկսիլ, ...կազմելու համար չէզոք ազգայիններէ ...կազմուած ժամանակաւոր կեդրոնական ...մարմին մը, որ վերամիաւորէ թեմը եւ ...հաւատացեալ ժողովուրդը Ս․ Էջմիածնի ...հոգեւոր իշխանութեան ներքեւ » ։ Հա– ...կառակ չէ որ Սահակ Արք․ Այվազեան ...շարունակէ իր առաջնորդական պաշտօ– ...նը, պայմանաւ որ թեմը անցնի Էջ– ...միածնի իրաւասութեան ներքեւ ։

...Անցեալ Կիրակի Յունաստանի մէջ օ– ...րինական ընտրութիւններ տեղի ունեցան ...եւ ժողովուրդը իր քուէներով արտայայ– ...տեց իր կամքը, ազատօրէն առանց որ– ...եւէ կաշկանդումի ։

Ե. Պարսկահայ երեք Թեմերը ։ Վազ– ...գէն Ա․ի համար «ցանկալի է, որ այս ...թեմերը վերադառնեն իրենց օրինական եւ ...պատմական ղոյավիճակը, վերահաստա– ...տելով իրենց կանոնական պատմական ...կապը Ամենայն Հայոց Հայրապետու– ...թեան հետ » ։

...Իբրեւ առաջին քայլ կ'առաջարկէ Խո– ...րէն Կաթողիկոսի, որ Պարսկաստանի ...մէջ իբրեւ Թեմակալ առաջնորդ պաշտօ– ...նավարող Կիլիկեան միաբաններուն հրա– ...մայէ «կանոնաւոր յարաբերութեանց ...մէջ մտնել Մայր Աթոռին հետ՝ Թղթակ– ...ցութեամբ եւ Ս․ Էջմիածին այցելու– ...թեամբ, որպէսզի փոխադարձ հասկա– ...ցողութեամբ կազմուի ծրագիր մը, որու ...հիման վրայ մէկ – երկու տարիներու ըն–

թացքին՝ Թեհրանի, Ատրպատականի եւ Նոր – Ջուղայի Թեմերը վերադառնեն ի– րենց պատմական – օրինական – կազմա– կերպչական դոյավիճակը Ս․ Էջմիածնի հոգեւոր իրաւասութեան ներքեւ » ։

Առարկութիւն պիտի չունենայ, որ կի– լիկեան միաբանները չարունակեն պաշ– տօնավարել իբրեւ Թեմակալ առաջնորդ– ներ՝ իր Վազգէն Կաթողիկոսի օրհնու– թեամբ եւ իր իշխանութեան ներքեւ ... ։

Զ․ Ամերիկա ։ «Անհրաժեշտ է, որ նոյնպէս իր օրինական եւ բնական դոյա– վիճակը վերադառնէ Մայր Աթոռ Ս․ Էջ– միածնի իշխանութեան եւ օրհնութեան ներքեւ ...» ։

Է) Միջեկեղեցական հանդիպումներ ։ Միջազգային հանդամանք ներկայացնող եկեղեցական ժողովներուն Հայաստան– եայց եկեղեցին — հետեւելով մէկ ու ան– բաժան ըլլալու կանոնական սկզբունքին — պէտք է ներկայանայ «մէկ պատուի– րակութեամբ, նշանակուած կամ վըլ– խաւորուած Ամենայն Հայոց Ընդհանրա– կան Հայրապետի կողմէ, որպէս Գերա– գոյն Պետ եւ Գլուխ մէկ եւ անբաժան Հայ Առաքելական Ս․ եկեղեցիին» ։

Էջմիածնի գահակալը պատրաստակամ է մեծ զիջում մը ընելու այս առթիւ ։ Այսինքն Կիլիկեան Աթոռէն ալ թեկնա– ծուներ նկատի ունենալու « Հայ Եկեղեց– ւոյ պատուիրակութիւնը կազմելու առ– թիւ » ։

Իր Յունիս 5ի նամակին վերջաւորու– թեան Վազգէն Ա․ « իբրեւ բաղձանք ու առաջարկ, ջերմագին ցանկութիւն » կը յայտնէ Խորէն Կաթողիկոսին հետ ողջա– գուրուիլ Ս․ Էջմիածնի կամարներուն տակ ։ Ու սիրոյ հրաւէր կ'ուղղէ անոր « ուխտի գալու համար Մայր Աթոռ եւ հայրենի երկիր պատկառելի չքախմբով մը, կազմուած ձեր կողմէ նշանակուած բարձրաստիճան հոգեւորականներէ եւ աշխարհական յարգարժան ազգայիննե– րէ » ։ Յարմարագոյն Թուականը պիտի ըլլայ 1965ի Ապրիլը, միատեղ աղօթելու համար Ս․ Էջմիածնի Մայր Տաճարի սե– ղաններու առաջ, մեր ազգի բիւրաւոր նահատակներու անմահ հոգիներու խա– ղաղութեան համար » ։

Տեսնե՛նք թէ ի՛նչ կը պատասխանէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը Էջ– միածնի գահակալին տարօրինակ պա– հանջներուն ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԸ ՀԱՅՈՒՆ ՈՏՔԸ Կ'ԵՐԹԱՅ

Առարկողներ կ'ըլլան անշուշտ թէ Ա․ Նաստաս Միկոյեան իբրեւ Հայ չէ որ պի– տի ընդունի Թուրքիոյ Արտաքին Նախա– րարը, բայց եւ այնպէս երեւոյթը կրնայ հպարտացնել ժողովուրդ մը որ չմեռաւ Եփրատի ափին եւ տուաւ աշխարհի մեծա– գոյն դէմքեր մինչ իր դարաւոր թշնամին կը շարունակէ իր մուրացկանի անպատ– ուաբեր կեանքը ։

Այս պատկերը ինքնին կը բաւէ Հայե– րուն համար, մնացեալը, Թուրքեւռուս նոր սիրաբանութիւնը միայն յաւ կրնայ պատճառել ժողովուրդի մը որ յիսուն տարուան առկախ հաշիւ մը ունի Թուր– քիոյ հետ եւ որ յիսուն տարի է կը փըն– տռէ այդ հաշիւը մաքրողը, ինչ դաւա– նանք ալ ունենայ ան, կը բաւէ որ այդ հաշիւը մաքրէ ։

Նման խորհրդածութիւններ անգամ մը եւս կը խռովեն մեզ Թուրք նախարարին Մոսկուա այցելութեան առթիւ ։

1939 Սեպտեմբեր 21էն Հոկտեմբեր 20, օրուան արտաքին նախարար՝ Շիւքրիւ Սարաճօղլու Մոսկուա կ'երթար եւ այդ առթիւ Մասիկլի կը գրէր .— « Քանիցս տեսանք արդէն բազմաթիւ օրինակներ այն հետեւողական կամքին եթէ ոչ յա– մառութեան որով Թուրք պեկավարները ամէնէն նպաստաւոր ձեւով կը մեկնա– բանեն խորհրդային դիւանագիտութեան բոլոր դիմումները եւ վստահութեան վարկ կը բանան Մոսկուայի » ։ Արդարեւ Թուրքիա միշտ այդ երանելի երկիրը ե– ղած է որ ձեռքէ ձեռք քաշած են Արեւ– մուտք թէ Արեւելք ... ։

Ներկայ ճամբորդութիւնը Թուրքերուն համար հետեւեալ նպատակները կը հե– տապնդէ ։ Քննել այն մարզերը ուր Թուրք – խորհրդային յարաբերութիւն– ները կրնան զարգանալ, նկատի առնե– լով իւրաքանչիւրին զինակցութիւնները ։ Կը խօսուի խորհրդային օժանդակութեան մասին Եփրատի վրայ կառուցուելիք Քէ– պանի ամբարտակին համար, որ 350 մի– լիոն տոլարի յատկացում մը կը նշանա– կէ ։ Առեւտրական գետնի վրայ, երկու երկիրները փոխանակութեան հիման վը– րայ համաձայնութիւն մը ունին որու քա– նակը, իւրաքանչիւրին համար, կրնայ 15

միլիոն տոլարի հասնիլ ։ Թուրքիա Խորհ․ Միութենէն կը սպասէ պողպատ, թիթեղ, ալիւմինիոմ եւ շինութեան փայտ ։ Փո– խարէն Խորհ․ Միութեան պիտի տայ չա– միչ, ծխախոտ, կաղին ։

Կայ նաեւ մշակութային փոխանակու– թիւն ։ Եթէ պարզ է թէ Խորհ․ Միութիւն կրնայ շատ օգտակար ըլլալ Թուրքիոյ այդ մարզին մէջ, հակառակը շատ պարզ չէ ... ։

Վերջապէս կայ քաղաքական մարզը ։ Այս մասին հետաքրքրական է Լը Մոնտի թղթակցին հետեւեալ բացատրութիւնը . — « Այն դրական համակրութիւնը զոր Լենին ցոյց տուաւ քեմալականութեան հանդէպ թոյլ տուած էր որ մոռցուին եր– բեմնի պատերազմները ։ Բայց Ստալին ամէն բան փճացուց իր հողային պա– հանջներով Կարսի եւ Արտահանի նա– հանգներուն վրայ » ։

Այս պայմաններու մէջ, կը մնայ Կիպ– րոսի հարցը ։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ՄԱՀԸ

(ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

1924 Ապրիլին, հազիւ 30 տարեկան, Մատթէոս Զարիֆեան կը մեռնէր ։ Աւելի ճիշդ՝ կը մարէր ինչպէս հիւծած մոմը, որուն լոյսը հետզհետէ կը տժգունի մինչեւ վերջին վայրկեանը ։

Կեանք մը՝ որ համակ բանաստեղծու– թիւն էր, սիրտ մը՝ որ համակ սէր էր եւ գրիչ մը՝ որ համակ երաժշտութիւն էր, կը լռէին յանկարծ ։

Հաւանաբար քնքոյշ ածականը, ամէ– նէն շատ կը բնորոշէ տարաբախտ բա– նաստեղծը, որուն մահուան քառասնամ– եակը եւ ծննդեան եօթանասունամեակը լրացան այս տարի ։

« Իրիկուններ կան, զարնան գեղեցիկ ու խորո՜ւնկ իրիկուններ, ուր վերջա– լոյսը գոյն կը փոխէ անդադար ։ Կը դի– տես հիացի՜կ, կախարդուած կարծես ու– ժէ մը, որուն համար անուն չես գտնե՛ր, չե՜ս ուզեր գտնել ։ Ու նայուածքիդ կ'ըն– կերանան զգայարանքներդ ամբողջ ։ Կ'ըլլաս կայան մը սրբազան հաղորդակ– ցութեան, ու կը հասնին քեզի պատգամ– ներ անծանօթ հեռուներէ ։

« Կը մեղմանայ քիչ քիչ երանգաւո– րումը վերջալոյսին ։ Խաղաղ ջուրերու կապոյտ երիզին վրայ հատնող գոյներու տրտմութիւնը կ'իջնէ ։ Դիմացի հորիզո– նին՝ ամպերը կը վերածուին հրակայծ ու փլչող մոխրաբլուրներու ։ Լայնատա– րած անդորրութիւն մը՝ հոգիիդ երկիւղ եւ աչքերուդ արցունք բերող լռութեամբ ։ Մեծ դատարկութիւն մը անհունօրէն կը յօրանջէ, եւ հոգիդ կը դողայ անկում– ներու սարսափէն ։

« Պզտիկ հովեր կ'անցնին յետոյ, եւ պզտիկ լոյսեր մշուշապատ խորութիւն– ներու մէջ ։ Բան մը կը նահանջէ ։ Կ'իջ– նայ շուրջդ մութ պայծառութիւն մը ։ Աստղերը կ'ըլլան արցունքի շիթեր, ցուրտ ու վճիտ կայլակումներով ։ Ահա– ւասիկ Զարիֆեանը, վերջալոյս մը՝ ին– քըն ալ » ։

Իսկապէս, վերջալոյս մըն ալ ինքը, ինչպէս այնքան հարազատօրէն զինքը կը ներկայացնէ, ուրիշ բանաստեղծ մը՝ Վահէ Վահեան, ամէ երեսուն տարի ա– ռաջ, Զարիֆեանի մահուան տասնամեա– կին նուիրուած յուշ – երեկոյի մը ըն– թացքին, ի Պէյրութ ։

Վերջալոյս մը ինքն ալ ։ մեղմ, տըր– տում, հալած, որ կարծես հեռուէն կ'եր– գէ Տէրեանական սա երգը .—

«Իմ գերեզմանին դուք չմօտենաք,
Թողէք, որ հանգչի իմ սիրտը յոգնած,
Թողէք, որ լինեմ հեռաւոր, մենակ —
Զըզգամ, որ կայ սէ՛ր, եւ ցըն՛րք,
եւ լա՛ց » ...

Զգալ թէ կայ սէ՛ր եւ ցնո՛րք եւ լա՛ց, հոն ուր կը հանգչի մինակ ։ Ինքն է ահա որ կ'ըսէ .— « Ա՜հ մի դպիք այդ տղուն» ։

Մի՛ դպիք այդ տղուն, որուն սիրտը փշրուած էր մահէն առաջ, որուն հոգիին խորը կար երա՛զ մը ծեր, նուաղուն, եւ անկիւն մը՝ փլած սէր ։

Մի՛ դպիք, գիտէ՞ք որքան թախիծ կայ ... ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Պարտէզներէն ջնջումն անցա՜ծ է արդէն ։
Վարդենիները թախիծէ կը դեղնին ...
Ու մայրիներ երազն իրենց կ'աւարտին
Երկընքին դէմ թօթվելով սէգ
կատարնին ։

Վերը, ամպեր՝ լիներու պէս սպիտակ ։
Տեղ – տեղ կապոյտ կ'երգէ դեռ
Երգը հին ։
Ո՛չ մէկ խռովք ։ Աստուծոյ խիղճն է
յըստակ ։
Թռչուններ, լուռ, կը գաղթեն,
սուզն հետերնին ...
Վարդենիները թախիծէ կը մեռնին ։

×

ԶՄՐԱՆ ԻՐԻԿՈՒՆ

Ամէն մէկ վէրքէ
Զոր երկինքն ունի՝
Կապոյտը՝ կ'երգէ ...

Միշտ կը տժգունի,
Բայց միշտ նուա՛գ է,
Հառա՜չ մը չունի

Ամէն մէկ վէրքէ
Զոր հոգիս ունի՝
Անհո՜ւնը կ'երգէ ...

Քանի՛ տժգունի
Հոգիս՝ կ'օրհներգէ՝
Գանգա՛տ մը չունի

Ամէն մէկ վէրքէ
Զոր երկինքն ունի՝
Աստուա՜ծ մը կ'երգէ ։

ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարոյեան, Լոս Անճըլըսէն, որոնք Լոնտոնի ճամբով, Քալիֆորնիա վերադարձան ։

ՏՐՏՈՒՄ ՅՈՒՇԵՐ

(ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Քառասուն տարի առաջ, Մեծ Կղզի, փոքրիկ յարկաբաժնի մը սենեակին մէջ կը մեռնէր 27 տարեկանին, Մատթէոս Զարիֆեան, հայ գրականութեան էն փափուկ եւ զգայուն բանաստեղծը:

Երկար հասակ, նրբակազմ, արտայայտիչ դէմքով, շրթունքները չեչոտուած, ձայնը խորունկ եւ ներդաշնակ, աչքերը մելամաղձոտ բայց միշտ բարի ժպիտով մը լեցուն: Այսպէս կը ներկայանայ ան յիշողութեանս մէջ:

Մայրս կ'ըսէ, թէ Մորաքը մեզ շատ կը սիրէր: Անկասկած մասնիկ մը այդ սէրէն կը վերապրի տակաւին զիս այնքան ուժգին կապելու համար:

Կը տեսնեմ զինք Առնաւուտ Քէօյի ծովեզերեայ տան մէջ: Ամբողջ հասակով պառկած է հիւրասենեակին բազմոցին վրայ: Տնեցիները իրար անցած են. բաներ մը կը փսփսան: Բժիշկը Մորաքին քովն է ու կ'ըսէ. «Մի՛ ձգէք որ քնանայ, պէտք չէ որ քնանայ»: Մայրս քովը ծնրադրած թեթեւ ապտակներ կուտայ երեսին. «Մատթէո՛ս, Մատթէո՛ս, արթնցի՛ր, մի՛ քնանար» կը կրկնէ անդադար: Անձնասպանութիւն փորձած է Մորաքը:

Ուրիշ անգամ մը Կղզի կը գտնուինք: Սենեակի մը մէջն ենք: Մորաքը ներքնազգեստով նստած է աթոռի մը վրայ, ոտքը ոտքին, շատ հպարտ, քիչ մը պաղ: Տժգոյն է: Գրեթէ չի խօսիր: Երկրորդ անձնասպանութեան փորձ մը կատարած է:

Ձմրան առաւօտ մը, մեծ մայրիկս մեզ վառարանին չուրջ հաւաքած է: Դուրսը սաստիկ ցուրտ է ու կը ձիւնէ: Մորաքը ճակատը ապակիին փակցուցած ձիւնի փաթիլները կը դիտէ: Գիւղացի կին մը հազար կը ծախէ: Մեծ մայրիկս քանի մը հատ գնեց: Մորաքը անհամբեր ու որկրամոլ սկսաւ հազար մը ուտել, էն փափուկ թերթերը ընտրելով: Մէկ երկու անգամ մայրը դիտել տուաւ, թէ աղտոտ է: «Սպասէ՛, լուամ, յետոյ կեր»: Բայց Մորաքը մտիկ չըրաւ ու շարունակեց ուտել: Յանկարծ մօրը կրկնակի պնդումներէն ջղայնացած, հազարը դէպի առաստաղ նետեց, ու երբ ցիր ու ցան տերեւները սկսան վար թափիլ, ոտքի մէկ հարուածով հազարին կոթը պատին փակցուց:

Յետագային ամէն անգամ որ նայուածքս կ'երթար պատին վրայ մնացած հետքին, վախով կը յիշէի Մորաքին բարկութիւնը:

Վերջին պատկեր մըն ալ մնացած է յիշողութեանս մէջ:

Կրկին ձմեռ է ու գիշեր: Ընթրիքը աւարտած է, բայց մենք տակաւին սեղանին չուրջ կը գտնուինք: Մեծ հայրիկը շատոնց գրպանէն դուրս հանած է, քրոջս եւ ինծի համար, փոքրիկ թղթածրարին մէջ փաթթուած մրգեղէնը: Յանկարծ դուռը կը զարնուի ուժգին. «Մորաքն է», կը պոռամ եւ բնազդաբար դէպի դուռը կը նետուիմ: Իրաւ ալ ինքն է: Յաղթահասակ ու գեղեցիկ զինուորական համազգեստին մէջ: Մեզ երկուքս բազուկներուն մէջ կ'առնէ ու կը համբուրէ… Շօքոլա բերած է անգլիական բանակէն:

Անկէ վերջ մինչեւ իր մահը, այլեւս զինք բնաւ չտեսայ: Պոլսէն երբ մեկնեցանք, բացակայ էր ան, բայց միշտ կենդանի եւ մօտիկ մնացած է ինծի, որովհետեւ մահէն առաջ թէ մահէն վերջ, իր յիշատակով լեցուած է մանկութիւնս եւ պատանեկութիւնս: Ընտանիքին մէջ տեսակ մը պաշտամունք գոյացած էր իրեն հանդէպ եւ միշտ ալ շարունակեց մնալ: Ուրիշ փոքրիկներ կ'ուզեն որ մեծերը հէքեաթներ պատմեն իրենց: Իմ հէքեաթս Մորաքը եղած է: Անսպառ հետաքրքրութեամբ եւ յուզումով ականջ տուած եմ իր մասին ըսուածներուն: Մօրս բացառիկ սէրը, մօրաքոյրներուս նուիրումը, մեծ մօրս վիշտը, ամբողջ աշխարհ մը բացած է հոգիիս մէջ, որուն միակ հեռապատկերը ինքը եղած է: Իրմով ճանչցած եմ առաջին բանաստեղծութիւնը, իր երգը՝ խորունկ, ինչպէս «Մութ ծովը», ամայի՝ ինչպէս սրնգին լացը, մելամաղձոտ ու հպարտ թրթռացուցած է սրտիս լարերը: Ան մարմնաւորումը եղած է գեղեցկութեան, բացառիկ խառնուածքի, ազնուութեան եւ բարութեան: Ամբողջ ընտանիքին հպարտութիւնն էր, նոյն ատեն ալ հոգածութեան առարկան, ինչպէս թանկագին եւ հազուագիւտ՝ բայց դիւրաբեկ առարկայ, որուն վրայ կը դողդողան: Խանդաղատանք մը որ մինչեւ այսօր, երբ քառասուն տարիներ անցած են, կը մնայ անայլայլ եւ կարծես բնական ճշմարտութեամբ մը կը փոխանցուի մեզի՝ յաջորդող սերունդներուս:

Այս օրուան տխրութեանս մէկ մեծ մասը ծնունդ կ'առնէ 1924ի դէպքէն:

Ուշ գիշեր է: Երկու – երեք ժամ առաջ դողդողոտ ձեռքեր զիս անկողնէն հանած, հեռացուցած են տունէն: Ի զուր կը ջանան երախայի փոքրիկ վիշտս փարատել: Տարօրինակ նախազգացումով մը, արցունքներուս մէջէն անվերջ կը կրկնեմ. «Ես գիտեմ, Մորաքին բան մը պատահած է, ինծի տուն տարէք…»:

Հիւրասենեակին դրան մէջ կանգ կ'առնեմ: Մեծ մայրս խելակորոյս բազկաթոռին մէջ ինկած է: Պզտիկ մօրաքոյրս ուշաթափ է: Բժիշկը կը ջանայ զինք ուշքի բերել.. կը վազեմ, կը փաթթուիմ մօրս ծունկերուն… Մորաքը մեռած է:

Ի՞նչ կը մնայ սիրելի անձէ մը, որուն համար կարող պիտի ըլլայինք տառապելու եւ մեռնելու: Հողակո՞յտ մը՝ յաճախ ամայացած ու հեռաւոր…

Դուն չես կորսուած սակայն: Կը մնաս ինչպէս որ էիր, ո՛չ աղօտած, ո՛չ տժգունած, նման այն դէմքին, որ այս պահուս կը ժպտի շրջանակին մէջէն: Քու մասին չեմ գրեր. քեզի հետ կը խօսիմ: Բայց հիմա պիտի բաժնուիմ. տակաւին միասին կը խօսինք: Դեռ շատ բաներ ունինք խօսելու: Հեռու չէ այլեւս վերադարձի ժամադրութիւնը: Մինչեւ ա՛յդ, որքան ատեն որ այս աշխարհի վրայ կը շնչեմ, վկայ մը պիտի մնամ քեզմէ: Մեռած պիտի չըլլաս, որքան ատեն որ ես ապրիմ:

ԵՈԼԱՆՏ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԱՆԻՆ

ԽՄԲ.— Ստորեւ լրիւ կը հրատարակենք Հայոց Պատմութեան եւ Անիի փառաւոր աւերակներուն նուիրուած այն շահեկան գրութիւնը, զոր Լոնտոնի մեծագոյն օրաթերթը՝ *Թայմզ*, լոյս ընծայած է իր Հոկտեմբեր 24ի թիւով, Անգարայի իր թղթակիցին շարադրութեամբ եւ «Հին Փառքեր Ռուսիոյ սահմանին վրայ» խորագրով:

Ռուսական եւ Թրքական սահմանագլուխին միջեւ, հեռաւոր ու մեկուսի այն շրջանին մէջ, ուր Եւրոպան եւ Ասիան անզգալաբար իրարու կը խառնուին, ցցուած է աւերակ քաղաք մը: Անոր ցիրուցան պատերը եւ եկեղեցիները կը վկայեն պատմութիւնը երբեմնի ծաղկուն քրիստոնէական քաղաքակրթութեան, եւ կը յիշեցնեն, զարհուրելի ճակատագիրը կէս մոռցուած, բայց դեռ ապրող ժողովուրդի մը: Անին է, որ տասնօք փայլուն եւ թագաւորանիստ մայրաքաղաքը եղած է Հայոց Բագրատունեաց Հարստութեան: Կը գտնուի Թրքական ամրոց – քաղաքէն՝ Կարսէն 30 մղոն արեւելք:

Երկու խօսք Հայերու մասին: Առաջին պետութիւնն էր, որ ընդունեցաւ քրիստոնէութիւնը: Քսան տարի ետք միայն Կոստանդնուպոլսոյ կայսրը քրիստոնէութիւնը նկատեց Հռոմէական կայսրութեան կրօնքը: Քիչ ազգեր, ոչ իսկ Հրեաները, ունեցած են Հայերուն նման մահասարսուռ պատմութիւն մը: Ջարդերը եւ ողջակիզումները, որոնք կենդանի յիշատակներ կը մնան դեռ, այս արտասովոր ժողովուրդին վիճակուած շարունակական պատուհասներուն միայն վերջիններն են: Այս զարմանալի ժողովուրդին մասին իրենց պատմագիրներէն մէկը՝ Յովհաննէս Կաթողիկոս դեռ Ժ. դարուն կը գրէր — «Կը նմանինք դէշ մշակներու կողմէ հնձուած հունձքի մը»:

Առեւտուրի եւ արուեստներու ձիրք ունեցող այս քաղաքակիրթ եւ տաղանդաւոր ցեղը, որ ունէր վարպետ արհեստաւորներ, տոկուն եւ հնարագէտ շինարարներ, կ'ապրէր ներկայիս անհետացած Հայրենիքին մէջ, որ կը գտնուի Թուրքիոյ, Իրանի եւ Ռուսիոյ միացման հողամասին մէջ: Յատուկ երեւակայութեան տէր ժողովուրդ մըն էր: Կա[illegible]ցուց Արեւմուտքի քրիստոնեաները Հայկական եկեղեցին վերագրելով ամէն տեսակ բացառիկ առաքինութիւններ, ինչպէս, օրինակ, թէ Քրիստոս ինք անձամբ հիմնած է ան: Հայերը որդեգրեցին միաբնութենական հերձուածը, որ կ'ընդունի Քրիստոսի մէկ բնութիւն ըլլալու պարագան, զոր բանաձեւուած էր Քաղկեդոնի Ժողովին մէջ, եւ որուն հետեւորդներուն արտառոցութիւնները լաւ ձեւով նկարագրուած է Կիպոնի հեգնական տողերուն մէջ: Հայերուն եւ Յոյներուն իրարու հանդէպ ունեցած երկուստեք ատելութիւնը, վերջնականապէս, Մահմետական հեղեղին ենթարկեց ամբողջ Անատոլուն:

Անիի աւերակները այցելելու մտադրութեամբ է, որ վերջերս ճամբորդեցի դէպի Կարս: Վալին քաղաքավարի քննելէ ետք յանձնարարագիրներս եւ ինքնութեան թուղթերս, արտօնեց ուղեւորութիւնս: Յաջորդ առաւօտ, ժամը 7ին, ինքնաշարժով խորդուբորդ ճամբայէ մը մեկնեցայ դէպի Անի: Ինծի կ'ընկերանային ճարպիկ Թուրք ոստիկան սպայ մը՝ Մուսթաֆա, թանգարանի տնօրէնը եւ հնութիւններու ճիւղին պատկանող երկու հնագէտներ:

Օրը սկսաւ տարակոյսով մը.— ինքնաշարժս պիտի տոկա՞ր ճամբու դժուարութիւններուն: Վստահ չէինք: Այնուամենա՛յնիւ, Մուսթաֆա գտաւ լաւագոյն պատասխանը.— ինշալլահ («եթէ Տէրը կամենայ»): Բոլորս ալ կրկնեցինք՝ ինշալլահ:

Մինչ ճամբայ կ'ելլենք, արշալոյսը կը գունաւորէ Կարսի միջնաբերդին ոսկեգոյն պատերը: Ռուսիոյ ծախուելու սահմանուած նախիրներ հաւաքուած են շուկաներուն մէջ: (Թրքական արջառներու լայն ծաւալի առեւտուր մը կը կատարուի այս սահմանագլուխին վրայ: Ռուսերը կը գնեն մեղմելու համար միսի պակասի տագնապը Խորհ. Միութեան մէջ):

Կարծես արձանագործներու խումբի մը երեւալու ինքնագիտակցութեամբ, երեք արագիլներ կեցած են երկինքին դիմաց տանիքի մը վրայ: Կը բանանք ձայնասփիւռը եւ անմիջապէս կը լսենք ամերիկեան նուագ մը, հեռասփռուած 90 մղոն հարաւ – արեւելք, ռուսական սահմանէն անդին գտնուող Երեւանի ձայնասփիւռէն:

Քերովբէական ամպերու պղպջակներով կապոյտ երկինքի մը տակ, կը բախի թեթեւ մը կորացած հարթութեան մը կէտադրուած շրջապատի ցած բլուրներով: «Փորձե՞նք պարել», կը ճչայ գինի ձայն մը Երեւանի ձայնասփիւռէն: Նման բաղձանք մը չէր վարակեր մեզ: Հեռուն, Ալագեազի շողացող գագաթը կ'ա-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Ո՞ւր գնաց,— անհանգստացած հարցրեց Նահապետը:

— Գնաց՝ մեռաւ: Բարձր ժեռ քարից իրեն գցեր էր ձոր… միւս օրը թաղեցինք, ողորմի իրեն…

Երկար լռեցին: Նուբարը փէշերով արցունքներն էր սրբում, Նահապետը դուրս եկաւ օթախից: Քիչ յետոյ նրա ետեւից դուրս գնաց նաեւ Ափրօն:

Նահապետը պատի տակ նստած ծխում էր: Ափրօն նստեց նրա կողքին:

— Նրա համար մահ լաւ էր, քանց կեանք…

Լուսնեակը դուրս եկաւ սարերի ետեւից: Նա նուազ էր, արդէն կիսուած, եւ նախորդ օրերի պէս ժպտերես չէր…

… Ափրօն սայլով իրենց գիւղը գնաց: Նահապետն ու Նուբարը աւազոտ հողի մէջ, օթախի արեւկող պատի տակ ցանեցին քաւոր Յակոբի ուղարկած կտերն էլ, ջրեցին, ողորմի տուին նրան:

Միւս օրերին երկու կողով իրար կապած, Նահապետը դնում էր աւանակի վրայ: Դրանցով էտեղից էնտեղից Նահապետը արեւի տակ այրուած չոր բըւկուլ էր բերում հողը պարարտացնելու: Գիւղից հեռու, ժայռերի տակ գտնում էր տեղեր, ուր ոչխարների հօտեր էին մակաղած եղել ու իր աւանակով հանգիստ, համբերատար փոխադրում էր այդ պարարտանիւթը իր ապագայ այգին: Բերում, դատարկում էր կողովները, նստում էր առուի թմբին, Նուբարի հետ մի քիչ խօսում էր ու դարձեալ գնում:

Նրա գնալուց յետոյ Նուբարը փոցխը վերցնում ու չոր գոմաղբը հաւասար փռում, խառնում էր վարած, փափկացրած սեւահողի հետ:

Ափրոյի վերադարձի երկրորդ օրը Նոբայրը եկել էր՝ քառասուն տնկի բերել: Լաւ, գալար, հաստ գոտած, երկու տարեկան տնկիներ էին: Տասներկուսն էլ անցեալ աշնան Ափրօն էր իր ձեռքով տնկել:

Ամէն առաւօտ մէկիկ – մէկիկ զննելով նորատունկ ծառերը, քնքշօրէն շոյելով նրանց մատաղ բողբոջները՝ Նահապետն ազատ շունչ էր քաշում, յետոյ գալիս, կռանում էր տան պատի տակ այն կլորիկ հողի պատառի վրայ, որի մէջ քաւոր Յակոբի տուած սերմերն էր ցանել: Մի օր էլ վաղ առաւօտեան այդտեղ տեսաւ ցանուած սերմերի առաջին ծիլերը: Սիրտը լցուեց, աչքերը մշուշուեցին:

— Նուբար,— կանչեց բեկբեկ ձայնով,— Նուբար, արի էստեղ…

Յուզմունք զգալով Նահապետի ձայնի մէջ՝ Նուբարն արագ հասաւ նրա մօտ:

— Ի՞նչ ի, Նահապետ…

— Տես, Նուբար, սերմեր ծլեր են:

— Փառք քեզի, բարերար Աստուած,— շշնջաց Նուբարը,— հալիվորի մուրազ պիտի կատարուի:

— Կը կատարուի,— հաստատեց Նահապետը:

Դրանից յետոյ ամէն վաղ առաւօտ առաջին հերթին Նուբարը ջրում էր այդ ծիլերը եւ ամէն առաւօտ աչքով չափում էր, թէ ինչքան են բարձրացել: Մի շաբաթ էլ որ անցաւ, Նուբարն առաւօտ շուտ ձայն տուեց Նահապետին:

— Նահապետ, արի էստեղ…

— Ի՞նչ ի, Նուբար:

— Տես…

Հիմա էլ ծիլ էին տուել Ափրոյի ձեռքով բերուած սերմերը, որ երկրորդ անգամ ցանեցին:

— Ողորմի քո արդար հոգուն, քաւոր Յակոբ:

— Հազար ողորմի,— աւելացրեց Նուբարը,— ու գնաց առուից կժով ջուր բերելու, որ ծիլերը ջրի:

Մօտենում էր արդէն Մայիս ամիսը: Առաւօտներն ու իրիկունները ոչխարների ու գառների մայիւնով, մայր կովերի բառաչներով էր լցւում գիւղը: Կէսօրին ոչխարի հօտը գալիս, մակաղում էր գիւղի վերեւում, ցից ժայռերի տակ: Նուբարը Մովսէսի կնոջ հետ գնում էր նրանց հօտի մօտ, կթում էր իրենց երկու մաքին, մեծ թասով կաթը բերում մա[illegible]ցնում ու դնում էր բուխարու վրայ:

— Խմի, Նահապետ,— խնդրում էր ամուսնուն:

— Դու խմի, Նուբար…

— Չէ, ես չեմ խմի,— ասում էր Նուբարն ու դուրս էր գալիս գրթանին ու ճուտերին կուտ տալու: Մովսէսի կնոջ [illegible]տուած հաւն արդէն քսան ճուտ էր հանել: Շէկլիկ, խլրտուն ճուտեր էին, ճակատներին՝ սպիտակ կէտեր: Խնձորի սերմերից բուսած դեղնաւուն ծիլերն արդէն ամրանում ու չիւեր էին դառնում: Տնկիները կպել, բողբոջները բացուել էին, մանրիկ, կանաչ տերեւները շողում էին արեւի տակ: Նրանց տան կողմերով անցնելիս, գիւղացիները տեսնում էին, որ իսկապէս գարնան վարոցները ծառեր են դառնում, տերեւ են տալիս: Շուտ – շուտ գալիս էր «կռապաշտ» Ներսոն: Նրան գիւղում «կռապաշտ» էին ասում, որովհետեւ յաճախ էր վէճ ու կռուի ժամանակ կրկնում, «թէ որ Աստուած պիտի հայ ազգին չօգնի, ես էլ նրան կ'ուրանամ, կռապաշտ կ'էղնիմ»: Գալիս նայում էին ծառերին, Նահապետի հետ ծխում էին եւ յետոյ գնում գիւղամէջ, պատմում իր տեսածը:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(30 Տար.)

ամենամայ երկինքէն : Կը գտնուի Ռուսիոյ մէջ :

Կարսէն ասդին ժամ մը կ'ընէր, որ կը վարէինք ինքնաշարժը : Այժմ, խոր հետաքրքրութիւն մը արթնցած էր մեր մէջ, այն տեսարանին հանդէպ զոր պիտի տեսնէինք : Կ'անցնէինք կատար մը, կ'անցնէինք կորութեան մը առջեւ ու հոն, յանկարծ մեր առջեւ, քանի մը հարիւր մէթր անդին, մեր ինքնաշարժէն վար, դալար տարածութեան մը մէջ ցիրուցան կը գտնուին ամէնէն տարօրինակ աւերակները, զորս երբեւիցէ տեսած ըլլան աչքերս : Անիի աւերակներն են :

Բազմաթիւ մղոններու տարածութիւն ունեցող հաստ եւ լաւ շինուած պատեր՝ մէջէ տեղ ցցուած ուղղանկիւն աշտարակներով, մուգ գոյն տարօրինակ պատուարներ կը շրջապատեն այս վայրը, որ ատենօք եղած է Հայաստանի մայրաքաղաքը : Պատերուն մէջ՝ անակնկալ մը : Աւերակ քաղաքէ մը ակնկալուած ոչ մէկ բան.— Ո՛չ հրապարակ, ո՛չ տուներու փլատակներ, ոչ սալայատակուած ճամբաներ կամ պալատներու սիւնաշարեր, ո՛չ շքեղ յիշատակներ : Ոչի՛նչ, բայց երկոտասնեակ մը փոքր, յարդի դէզերու նմանող կոնաձեւ եկեղեցիներ, իւրաքանչիւրը ցցուած առանձին, բաւական այն դալար տարածութիւններով բաժնըւած : Հեռուն՝ երկար մինարէի եւ մզկիթի մը մնացորդը : Աւերակներուն սրտին մէջ, աչքի մը տեսողութեան իբրեւ կեդրոնական կառոյց՝ Անիի մայր տաճարի հոյակապ շէնքը :

Այս աւերակներուն ամէնէն ուշագրաւ կէտերէն մէկը՝ կանաչ տարածութեան նկատմամբ իրենց մութ գոյնն է : Որոշ հեռաւորութենէ մը՝ անոնք խանձուած տըպաւորութիւն մը կը թողուն — խակական պատկերը արհաւիրքի մը — : Մեզի ըսւեցաւ, թէ Անին անցեալին հարիւր հազար բնակիչ եւ հազարէ աւելի եկեղեցիներ ունեցած է : 1064ին, Թուրք մեծ աշխարհակալը Ալփասլան, 25 օրուան պաշարումէ ետք, գրաւեց քաղաքը : Ահաւոր ջարդ մը յաջորդեց : Մահմետական զօրքերը, դաշոյն մը իրենց ամէն մէկ ձեռքին մէջ եւ հատ մըն ալ իրենց ակռաներով սեղմած, պատերէն վեր մագլցելով խուժեցին քաղաք : Վար տապալեցին մայր եկեղեցիին գմբէթին խաչը : Քար ու քանդ ըրին քաղաքը : Այսպիսի վախճան մը ունեցաւ Անին : Քանի մը հարիւր տարի ուրուականի մը նման հոգեվարք կեանք մը ունեցաւ, մինչեւ որ վերջնականապէս քանդուեցաւ Մոնկոլներուն եւ երկրաշարժին կողմէ :

Անիի մէջ մնացած երկու ամէնէն կարեւոր շինութիւնները Ժ. դարուն կառուցուած կաթողիկէն է, որ ամէնէն մեծ եւ լաւ պահպանուած կառոյցը կը մնայ այնտեղ, եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին է, որ շինուած է Ռուսիոյ սահմանագլուխը եղերող Արփաչայի մէկ զառիվերին վրայ : Կաթողիկէն, իր պարզ յատակագիծով եւ ներքին զուսպ սլացքով, կարգ մը մասնագէտներու կողմէ կը նըկատուի հիմը Արեւմուտքի մէջ շինուած գոթական ոճով եկեղեցիներուն : Արդարեւ շինուած էր այն ժամանակաշրջանին, երբ դեռ Եւրոպայի մէջ մեծ տարածում կը գտնէր Ռոման ոճը :

Մայր եկեղեցիէն աւելի ուշ շրջանի շինուած Ս. Գրիգորի եկեղեցին, արտաքին ճակատի վրայ ունի թռչուններու եւ կենդանիներու քանդակներ, որոնք արուեստի մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն : Ներքնամասը ունի աստուածաշնչական տեսարաններով որմանկարներ : Երկու շինութիւններն ալ հայկական ոճին լաւագոյն օրինակներն են :

Անին հետաքրքրութեան առարկայ կը դառնայ Ռուսիոյ ճիշդ սահմանին վրայ, իր դիրքին պատճառաւ : Ինչպէս նաեւ աշխարհի ամէնէն լաւ պահպանուած սահմաններէն մէկն ըլլալուն եւ, Նորվեկիայի մէկ փոքրիկ շերտէն զատ, ըլլալով միակ սահմանագլուխը, ուր Ատլանտեան Ուխտի ուժը դէմ դիմաց է Խորհ. Միութեան հետ : Որեւէ մէկը Արփաչայի պարանոցէն կրնայ տեսնել համայնացած գիւղացիներուն աշխատիլը խորհրդային դաշտերուն մէջ : Սահմանին միւս կողմը գտնուող բլուրի մը վրայ, հսկումի աշտարակը մանրադիտին կերպով կը քննէ Անի այցելող ամէն մէկուն շարժումները : Ու պատրաստ է բողոքելու եթէ լուսանկարող գործիք մը կամ մինչեւ իսկ մատ մը ուղղուի Ռուսիոյ կողմը :

Այս փափուկ կացութիւնը մինչեւ վերջերս պատճառ մըն էր, որ Անին նկատուի զինուորական գօտի մը, բայց Թուրք իշխանութիւնները, ներկայիս, նուազ խստապահանջ են եւ աւելի դիւրութեամբ արտօնութիւններ կը շնորհեն աւերակները այցելել փափաքողներուն : Այսուհանդերձ, ճիշդ է նաեւ, թէ դեռ անոնք կը դժկամին ընդունելու, որ հին քաղաքը հայկական մայրաքաղաք մը եղած է : Պաշտօնեան, որ կ'առաջնորդէր մեզ, միշտ կը խօսէր «Բագրատունիներու» ժամանակաշրջանի մասին, կարծես թէ այդ հայկական Հարստութիւնը առանձին ցեղ մըն էր : Ան բացորոշ կերպով դիտել տուաւ առիթով մը, որ երբեք Հայեր չեն ապրած Անիի մէջ :

Կարսէն ասդին երկար ատեն չէի համարձակած հարցնելու ճարպիկ Մուսթաֆային, թէ ո՞ր ժողովուրդը հիմնած է քաղաքը եւ ապրած հոն : Վերջապէս, զգուշաւոր ձեւով հարցուցի թէ Թուրքե՞ր եղած են հիմնողներն ու ապրողները : « Անշուշտ, Թուրքեր », պատասխանեց, «Թուրքեր ... եւ ուրիշներ » :

Մոռցուած բայց վերագտնուած Անին արժանի է Փեթրայի կամ Անկքորի համբաւին : Քրիստոնեայ է, նուազ հին է, տպաւորիչ է : Կը խորհրդանշէ արի եւ անյողդողդ ժողովուրդի մը պայքարը : Աշխարհի մէջ քիչ վայրեր կը պատկերացնեն այսքան հիացումի զգացում եւ անցեալի զարհուրանք :

ՀԻՆ ՕՐԵՐ

Հայ գրականութեան երկնակամարին վրայէն անցնող աստղ մը եղած է Զարիֆեան : Աստղ մը յանկարծական եւ վաղաժամ փայլով՝ որ սակայն լուսաւոր հետք մը կրցած է թողուլ :

Իր մարդկան, կենսուրախ եւ վայելչակազմ երեւոյթէն կարելի չէր ենթադրել թէ հիւանդութիւնը դաւաճանօրէն զինք կը կրծէր ներքնապէս :

Ինքը հարազատ մէկ ներկայացուցիչն էր Սկիւտարի հայ մտաւորական շրջանակին : Սկիւտարը այն ատենին, երբ հոն կային եօթը կամ ութ վարժարաններ հազարաւոր աշակերտներով եւ ականաւոր ուսուցիչներու հոյլով :

Թերեւս, դիրքն ալ, որ Մարմարայի բացերէն մինչեւ վերին Վոսփորի նկարչագեղ տեսարանը աչքերու կ'ընծայէր, ներշնչումի առիթ մը կ'ըլլար գրականութեան նուիրեալներու : Սարահարթին (ինչպէս կ'անուանէին) բարձունքին վրայ միշտ կարելի էր հանդիպիլ իրաւ բանաստեղծներէն ոմանց : Պատահարար յիշելով, հիներէն՝ Մրմրեանը, որ կը քալէր յուշիկ, աչքերը վերամբարձ, կարծես զԱստուած հարցաքննելով : Զրաճեանը, դիւթուած մթաստուեր նոճիներէն, հովերէն, խորախորհուրդ մտածումներու մէջ : Զ. Եսայեանը, տեղական բարքերուն, Կիլիկեան արհաւիրքներու ճշգրիտ պատկերացումներուն տաղանդաւոր գրագիտուհին : Թէքէեանը, միշտ մտախոհ, վայրահակ գնացքով : Շ. Շահնուրը, դեռ գրիչը ձեռք առած չէր տալու համար իր բնավայրին հարազատ տիպարները, Զամլըճայի վեհափառ տեսարանին, եւ Փարիզ հասնող ամէն խաւէ եւ ամէն տարիքէ հայ գաղթականներու նկարագրականը :

Զարիֆեանի հետ կարճ ծանօթութիւն մը ունեցած եմ 1920 – 1921ի շրջանին, երբ գրականութեան դասեր ստանձնած էր Տիկին Ն. Գրիգորեանի հիմնած Երանուհեան վարժարանին մէջ, իրեն պաշտօնակից ունենալով Ս. Բարախեանը (այժմ քահանայ), երաժիշտ Մեհրապեանը եւայլն : Դասի ժամերէ դուրս որքան շահեկան զրոյցներ կ'ունենայինք :

Իր գողարիկ քերթուածներուն գրական արժէքին մասին չէ որ խօսիլ պիտի ուզէի : Իր զգայնոտ սիրաբաղձ հոգիին ապրումներով դրած առաջին գիրքին ձեռագիրը նախապէս ինծի թողած էր կարդալու համար : Երբ վերադարձուցի, հարցուց մասնաւորաբար թէ անոնց մէջ աւելի զգալի եղա՞ծ էր « խաղաղութեան» տպաւորութիւնը :

Երազուն հոգիով անսովոր զգայնութիւններ ունենալ կը զգար : Թող ըլլային եղերական հանգամանքով : Հրէական գերեզմաննոցը մնալ գիշերանց երկար ատեն, խոկալու համար աշխարհի ունայնութեան վրայ՝ ընթացիկ գաղափար մը չէ :

Նաեւ ուրիշ մէկ քմայքը : Փափաքեցաւ իր բարեկամ Բարաեանին հետ մեզի գալ՝ թէյ առնելու համար, սակայն մոմի լոյսով եւ խունկի ծուխերու մէջ ըլլալու պայմանով :

Իրապէս ալ, որեւէ երեկոյթ մը պիտի չյիշուէր, մինչ կարելի չէ մոռնալ ժամերը, որ անցան՝ երբ խնկարոյր սենեակին կիսաստուերին մէջ՝ մոմին պըլպըլուն լոյսով, յուզումով կը կարդար իր քերթուածները :

Իր սրտակից բարեկամներէն միշտ շըրջապատուած, ապրելու խելայեղ տենչովը մաքառեցաւ երկար, մինչեւ որ գնաց հանգչելու միւս վաղամեռ քերթողին՝ Դուրեանի մօտ : Ան Արարչին դէմ բողոք ունէր կեանքի արեւը իրմէ զլանալուն համար : Եւ որեւէ ձեւով վախճանը մոռնալ կը ջանար, երբ յուսահատ կ'աղաղակէր .

« Լեցո՛ւր բաժակը, խըմե՛մ,
Մա՛հն է ահա աչքիս դէմ » :

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԶԱՔՐԵԱՆ

ՉԸՍԻ՞

Մութը չիջած, իրիկուընէ,
Իրեն ըսի թէ ինծ համար
Սէրը տժգոյն ծաղիկ մըն է,
Զոր շունչիս տակ չէի կրնար
Ապրեցընել – լուռ, կը խնդար ···

Մութը չիջած, իրիկուընէ,
Իրեն ըսի թէ ինծ համար
Սէրը հիւանդ կարապ մըն է,
Զոր շրթունքներս չէին կրնար
Կեանքի բերել – լուռ, կը խնդար ···

Մութը չիջած, իրիկուընէ,
Իրեն ըսի թէ ինծ համար
Սէրը մեռնող նշոյլ մըն է,
Զոր իմ հոգիս ա՛լ չէր կրնար
Բոցավառել–լուռ, կը խնդար ···

Ու լուսնին տակ, կէս գիշերին,
Երբ կ'իջնէինք բլուրն ի վար՝
Կը կշտամբէ՛ր զիս հոգեւին,
«Տե՛ս, հիւանդ եմ, ու չե՛ս գթար »
Կը մրմնջէր ու լուռ կուլար ···

Բայց ես իրեն չըսի՞, չըսի՞,
Իրիկուընէ, մութը չիջած,
Թէ ցուրտ Հովէն եթէ մսի՝
Այս հոգիովս, ցաւէն շիջած,
Չէ՛ի կրնար հուր տալ, չըսի՞ ··· :

ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Վա՜հ, անոր առջեւէն կարելի է փախչիլ. անոր ահաւոր նայուածքը արդէն հեռուէն կը կաշկանդէ . ու պէտք է ճըշմարտութիւնը խոստովանիլ : Պէտք է խոստովանիլ որ ... վայ, այդ բանը կարելի չէ խոստովանիլ, ոչ մէկ կերպով ...

Գլուխը կը քերէր . խելքը շողկացնելու ատոխճան կը մտածէր, ապա նորէն սկսաւ պատուհանները դիտել :

Մինչ այսպէս աջ ու ձախ կը դիտէր՝ տեսաւ թէ գաւիթին բացուած կողմը պարտէզի մը ծառերը կ'երեւէին : Ինչ կ'ըլլար եթէ հոն ներս մտնէր : Միայն հեռուէն դիտէր քիչ մը իր Եւան : Հեռուէն միայն, որովհետեւ իրեն պէս խեղճ մահկանացու մարդոց ներելի չէ թագուհիին մօտենալ :

Արդեօք ո՞ւր են : Ապահով միւս կողմը շուքին տակ, կամ պարտէզին մէջ, կամ պատուհանի մը առջեւ : Հեռուէն ալ պիտի ճանչնար Եւան : Պիտի ճանչնար անոր սպիտակ դէմքը, անոր անոյշ ժպտուն կատուի աչքերը : Անգամ մը գլխարկը պիտի շարժէր իրեն՝ յետոյ Եւան թող շաբաթ մը մտածէ՝ գտնելու համար թէ ո՞վ էր նշան ընողը . արդեօք Գրի՞գորն էր հոն անցնողը, թէ անոր նման երիտասարդ մը, կամ թերեւս Գրիգորի ոգին :

Գաւիթը յարդի շիւղերով աղտոտ էր : Պատին վրայ, քովէ քով կարգով, խոշոր երկաթէ անուրներ կային . այդ ծանր օղակները կը ծառայէին ձիերը հոն կապելու համար :

Գրիգոր ձին կապեց, ապա հանդարտաքայլ անցաւ զինուորներու մէջէն . կամացուկ մը բռնեց այդ նեղ փողոցը ուսկից ծառերու սաղարթը կ'երեւէր :

×

Գրիգոր կը կարծէր թէ պարտէզին մուտքը հոն ըլլար : Ճիշդ այդ նեղ փողո՞ցը պիտի առաջնորդէր արքունական պարտէզի մուտքին : Այն կողմը դրան հետք անգամ չկար : Փողոցին մէկ կողմը երկաթէ բարձր ճաղեր, միւս կողմը շէնք : Ատենօք Մատաթիա թագաւորին գիտնականներն ու արուեստագէտները կը բնակէին այդ մասին մէջ. յետոյ Վլատիսլաւի ժամանակ լեհ քահանաներ ու ծառաներ, դեռ աւելի վերջ աղախինները :

Սակայն Գրիգոր այս ամէնուն մասին բան չէր գիտեր . ինքը ճաղին միայն կը նայէր : Ճաղը ճերմակ ներկուած էր ու երկաթէ ձողերուն ծայրերը ոսկեզօծ էին : Տեղ տեղ սաղարթները ճաղերէն դուրս կ'երկարէին :

Գրիգոր ստէպ ներս կը նայէր : Տեղ տեղ խճուղիներ կը նշմարէր ու երբեմն ալ կանաչ կղմինտրով ծածկուած պարտէզի տնակներ : Ճաղերուն վրայ տեղ տեղ երկաթէ ագռաւներ թառեր էին . բայց մէկուն կամ միւսին միայն ոտքերը մնացեր էին : Գրիգոր ճաղերէն անդին քանի մը վարդագոյն բիծեր նշմարեց : Կանացի հագուստներ էին : Գրիգորին սիրտը ուժգին սկսաւ բաբախել :

Շարունակ ներս կը նայէր՝ մինչ միշտ աւելի առաջ կ'երթար ճաղերուն քովէն : Վերջապէս հինաւուրց թմբենի մը տակ կիներու խումբ մը տեսաւ :

Օրօրոցի մը չուրջ նստեր էին անոնք . բաց վարդագոյն հագուստներ ունէին, մէջերնին մէկը միայն սեւ հագուած էր, ձուաձեւ դէմքով, երկար նուրբ քթով, բարակ ձեռքերով կին մը : Անոր դէմքը տժգոյն էր ու սեւ աչքերը՝ տխուր . այն ատեն միայն կը ժպտէր՝ երբ օրօրոցին վրայ հակած նայէր . բայց անոր ժպիտն ալ մելամաղձոտ էր :

Գրիգոր չէր կրնար տեսնել օրօրոցը, սպիտակազգեստ դէր կնոջ մը կռնակը կը ծածկէր զայն : Այդ դէր կինը թմբենի ճիւղ մը կը շարժէր օրօրոցին վերեւ :

Գրիգոր վեր վար պտըտեցաւ ճաղերուն վրայ աւելի յարմար տեղ մը գտնելու համար՝ որպէս զի աւելի լաւ կարենար տեսնել : Արդէն կը տեսնէր թէ չորս կիներ կային օրօրոցին քով, ու հինգերորդ մը՝ որ սկիհի ձեւով աւազանի մը քով երկուքը մէյմը գետին կը ծռէր :

Ճաղերուն քովէն դէպի այն կողմը վազեց : Իրապէս, ան էր, իր Եւան : Բայց որքան մեծցեր էր : Գետնէն վայրի շագանակ կը հաւաքէր փոքրիկ սակառի մը մէջ :

— Վիցուշքա, Վիցուշքա, — ըսաւ մեղմաձայն ճաղերու մէջէն :

Աղջիկը քսան քայլի մը չափ հեռու էր ճաղերէն, երգ մը կը մրմնջէր քթին տակէն, ուստի Գրիգորին մեղմ ձայնը չըլսեց :

— Վիցուշքա, Վիցուշքա :

Աղջիկը վեր առաւ գլուխը ու լուրջ զարմացումով նայեցաւ դէպի ճաղերը :

— Վիցուշքա, — կրկնեց Գրիգոր գըրեթէ խնդալով, — Վիցուշ, Վիցուշ, հոս եկուր մէյ մը :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր Վռամշապուհ Աւագ քհնյ. Գարիպեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեանի, Տէր Դաւիթ Վրդ. Սահակեանի, Տէր Թորգոմ եւ Տէր Վարագ քհնյ. հայրերուն, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ քարտուղարութեան, Լիոնի Ազգ. Միութեան, Տէսինի Կրօնական Ընկերակցութեան, Փոն տը Շէրիւի, Սէնթ Էթիէնի եւ Կրընոպլի Ազգ. Միութեանց, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Դպրաց Դասուն եւ «Կոմիտաս» երգչախումբի վարչութեան, տեղւոյս Ֆ. Կ. Խաչի եւ Կարմիր Խաչի վարչութեանց, Լիոնի հոգեւոր քոյրերուն, նախկին «Թէրմաք» Հաստատութեան տնօրէնութեան, ինչպէս նաեւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, բարենպատակ հաստատութեանց նուիրատուութեամբ, հեռագրով եւ նամակով, մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին

ԵՐԻՑԿԻՆ ՁԱՊԷԼ ԳԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Ամենայն Սրբոց Տօնին առթիւ Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան քառասուն ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, Եղիսաբէթ եւ Նշան Սարգիսեանի ու Վեհինէ եւ Բարթամ Պասմաճեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ: Կիրակի Նոյեմբեր 8: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս», Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի *հանդիսասրահին մէջ:»*

×

Որբերու Օգն. Մարմնի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 29ին

GRAND HOTEL

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պոմոնի «Քրիստափոր» խումբին տարեկան գեղարուեստական երեկոյթը, Շաբաթ 21 Նոյեմբեր, Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »

Ave. Sepand, 40

TÉLÉPHONE : 626031

CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.

2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.

(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18ը բաց է Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան գրասենեակը: Մասնաճիւղերը եւ անհատները որոնք տեղեկութեան կարիք ունին, կրնան ներկայանալ 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի տան Գ. յարկ, կամ հեռաձայնել ԹԵԹպու 63–89:

Մանուկներու կողմէ կայան մոռցուած հանդերձեղէնները կրնան ստացուիլ գրասենեակէն:

Կը խնդրուի ծնողքներէն այլեւս չուշացնել կայանի կապակցութեամբ պարտքերու վճարումը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, վարժարանի թատերասրահին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեքշաբթի (3 Նոյեմբեր) Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 20.30ին: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Միջմասնաճիւղային ժողով, Շաբաթ (7 Նոյեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Ա. յարկի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վերջին, Փալէ Տիւ Քոնկրէի *սրահներուն մէջ:*

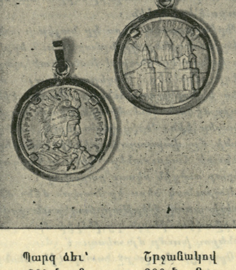
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ն. Ֆ.	300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի: Մասնակցութեամբ տեղւոյն Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու:

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15.30էն մինչեւ 24

Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին կից սրահին մէջ

69, Avenue Henri Barbusse ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Թատերական ներկայացում

« ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»

Կենդանի պատկեր Նոր Սերունդի կողմէ, ինչպէս նաեւ արտասանութիւններ ու զանազան անակնկալներ, ժամը 19.30էն սկսեալ եւրոպական պարեր: Ճոխ պիւֆէ առատ կերուխում, Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Train de la Gare du Nord descendre à Villiers-le-Bel - Gonesse 13 h. 50, 14 h. 30, 15 h. 10, 15 h. 50, 16 h. 41, 17 h. 20, 18 h. 09, 18 h. 49 ou Autobus : Porte de la Chapelle, descendre Terminus, Gare de Villiers-le-Bel.

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ. 13, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԼՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու իր Մեծ Նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS	BAR	BUFFET

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 Ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տօմս	15 Ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 Ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7Ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 Ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 Ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — MARDI 3 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10151 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — No 10.151

...ՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՍՊԻՏԱԿ ՏԵՏՐԱԿԸ

(Ե. եւ վերջին մաս)

...որէն Կաթողիկոս Օգոստոս 5 Թուա...իր նամակով մը կը պատասխանէ Վազ...էն Ա.ի Յունիս 5ի գրութեան, «Խոր...» յայտնելով այս վերջինի «ողբին, ...րանումներուն եւ տրամադրութիւննե...ուն մասին, որոնք թէ՛ ըստ էութեան ...թէ հայ կեանքի ներկայ պայմաններու ...ին տակ անբացատրելի մնացած» են ...ին համար:

...կը յիշէ թէ 1963 Հոկտեմբեր 26ին Ս. ...րուսաղէմի մէջ, երկու Հայրապետնե...ուն եղբայրական ու սրտագին ողջա...գուրումը նուիրապետական բարձրա...ոյն երկու Ս. Աթոռներու միջեւ ամէն ...ճ ու տարակարծութիւն վերջ դրած եւ ...ականոն փոխ-յարաբերութիւններ ...րուած եւ վերահաստատուած էին եր...ու պաշտօնականներու միջեւ, սիրոյ ոգիի ...փոխադարձ յարգանքի սկզբունքին ...րայ:

«Համերաշխութեան ու եղբայրութեան ...ոգի շունչ մը սկսած էր թափանցել ու ...երկրորդել Սփիւռքի հայկական տարած...ին վրայ»:

Դժբախտաբար սակայն, «ուրախու...թեան եւ համատարած գոհունակութեան ...ջերմ մթնոլորտին հակառակ, գըտ...ւեցան ոմանք, որոնք նեղ մտածում...րէ ու մտահոգութիւններէ թելադրը...ւած, ուզեցին խռովել բոլորին ցանկա...ւ երկար ատենէ ի վեր անձկօրէն ըս...պասուած այս նոր կացութիւնը, եւ ա...նարդար ու անտեղի կերպով ստեղծեցին ...խնդիր մը Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց ...ին, մեր միաբաններէն Գերաշնորհ Տ. ...րազդ սրբազան եպիսկոպոսի առաջ...նորդական պաշտօնավարութեան առի...թով»:

Ցայտնելէ վերջ թէ կաթ. Պատուիրակ ...ուղարկէ Արք.ի եւ Հար. Ֆրանսայի Հա...յոց Թեմին Ազգ. Կեդր. վարչութեան մի...ջնորդած բարւոք յարաբերութեամբ ...կատարեալ համաձայնութեամբ Մար...սէյլի հարցը միանգամ ընդ միշտ փակ...ուած է, Խորէն Կաթողիկոս կը գրէ.

«Արդ, երբ այս ձեւով Մարսէյլի ար...հեստականօրէն ստեղծուած խնդիրն ալ ...կարգադրուած էր, նորանոր խնդիրներ ...յարուցանող ձեր նամակը իսկապէս մեզ ...անակնկալ կացութեան մը առջեւ դրաւ եւ ...անհասկնալի եղաւ մեզի համար հասկնալ, ...թէ ի՞նչ օգտակար հետեւանքներ կրնայ ...ունենալ անոնց այս յանկարծակի յարու...ցումը մեր ժողովուրդի հոգեւոր եւ ազ...գային շահերու տեսակէտէն դիտուած»:

...պատասխանելով Վազգէն Կաթողիկոսի ...ակնարկութեան թէ «Հայ եկեղեցին ...նուիրապետական մասնաւոր կամ ...ազգային երեք աթոռներ եւս, նուիրա...գործուած իրենց իշխանութեան յատուկ ...սահմաններով, որոնք են՝ Մեծի Տանն ...Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը, Ե...րուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքու...թիւնները, Խորէն Ա. կ՚ըսէ.

«Քաջատեղեակ էք արդէն, որ Մեծի ...Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ան...կախ Աթոռ մըն է այսօր, ինչպէս եղած է ...միշտ: Ս. Էջմիածնի եւ Մեծի Տանն ...Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնները իրարու ...հաւասարազօր Աթոռներ են ու ...եղած են միշտ եւ են ներկայիս: Ունին ...իրենց իրաւունքներն ու առանձնա...շնորհումները՝ իւրաքանչիւրը իրեն յա...տուկ իրաւասութեան սահմաններէն ներս բնականաբար: Ըսած ենք յաճախ եւ անգամ մը եւս կը կրկնենք, թէ Ս. Էջմիածնի գահակալը կը նկատենք *առաջինն ի հաւասարս*՝ պատուոյ նախամեծարութեան իմաստով»:

Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքութիւնները «ի հոգեւորս» «ենթակայ են Էջմիածնին: «Կաթողիկոսական անկախ գոյգ Աթոռներու գոյութիւնը ոչ մէկ ձեւով կը հակասէ Հայաստան. Առաքել. Ս. եկեղեցւոյ միութեան գերագոյն եւ անփոփոխելի սկզբունքին, որ շատ աւելի ամուր եւ հզօր հիմքեր ունի, քան վարչական միապետութեան այն ձեւը, որ վերջերս ոմանց մտքին մէջ սկսած է տեղ գտնել: Երկու կաթողիկոսութիւնները կան ու կը մնան իրարու գործակիցներ եւ իրարու լրացուցիչներ, ինչպէս եղած են անցեալ դարերու մեր պատմութեան մէջ»:

Անըմբռնելի էր Վազգէն Կաթողիկոսի այն առաջարկը, որ միջեկեղեցական համագումարներու մասնակցելիք պատուիրակութիւնը Էջմիածնի կողմէ պէտք է նշանակուի:

Էջմիածինէն առաջ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պատուիրակները մասնակցեցան եւ պաշտօնապէս ճանչցուեցան իբրեւ Հայաստան. եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներ թէ՛ միջեկեղեցական ժողովներուն եւ թէ Վատիկանի տիեզերական ժողովին մէջ:

Խորէն Կաթողիկոս շատ իրաւամբ կը բողոքէ այն վերաբերումին դէմ, որ վերջերս Էջմիածնի կողմէ անգամ մը եւս ցոյց կը տրուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դիրքին նկատմամբ: Ու կ՚աւելցնէ.

«Կիլիկեան մեր Կաթողիկոսական Աթոռը ազգային թէ միջեկեղեցական կեանքի մէջ ունի եւ միշտ պիտի ունենայ իր իրաւական անկախ դիրքն ու գործունէութիւնը: ... Որեւէ փորձ որ կատարուի Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին անկախութեան եւ իշխանութեան պատմական ու իրաւական դիրքը խախտելու նպատակով, մենք, մեր Աթոռին դարաւոր աւանդութիւններէն ժառանգուած եւ հայ եկեղեցւոյ ու հայ ժողովուրդի ներկայ կեանքի գերագոյն շահերէն թելադրուած, պարտականութիւն կը նկատենք Մեզի ընդդիմանալ նման արարքներու եւ պաշտպան կանգնիլ մեր Ս. Աթոռի դիրքին ու դերին»:

Կիլիկեան Աթոռի իրաւասութեանց պաշտպանութեան համար գրուած ա՛յսքան յստակ ու առնական տողերէն ետք Վազգէն Կաթողիկոս Օգոստոս 27 թուակիր վերջին նամակով մը կը կրկնէ նոյն պահանջները եւ կ՚ամբաստանէ Անթիլիասը թէ «կը ձգտի արտասահմանի հայ հաւատացեալ ժողովուրդը բաժնել իր բազմադարեան պատմական հոգեւոր կեդրոն Ս. Էջմիածնէն եւ միացնել իր Աթոռին: Կը ձգտի բաժնել հայ եկեղեցին երկու անջատ հաստատութիւններու, երկու առանձին գլուխներով: Կը հետապնդէ հետզհետէ գրաւել մեր իշխանութեան ներքեւ գտնուող թեմերը եւ եկեղեցիները, ստանձնելու համար արտասահմանի հայ եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի առաջնորդութիւնը»:

Նոյն երգը, նոյն յանկերգն է, որ կը կրկնուի: Զուր ամբաստանութիւն եւ անհիմն ենթադրութիւն: Աժան դրամագլուխ քարոզչութեան:

Եւ սակայն ամէն ինչ պարզ է ու յըստակ: Հայ ժողովուրդը գիտէ զատել ցորենն ու որոմը: Ճշմարտութիւնն ու սուտը:

Պատմութիւնը պիտի ճշդէ արդարն ու մեղաւորը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ՚ԸՆԵՆ ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆԻ ԳԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԻՋՆԵՆ

Կրեմլինի նոր ղեկավարները, առաջին առթիւ, փառաւոր նուէր մը կ՚ընեն ժողովուրդին, պակսեցնելով կարգ մը կարեւոր նիւթերու գիները, ինչպէս՝ միս, կարագ, վոտկա եւ բրդեղէն: Այս ապրանքներուն գիները բարձրացած էին Խրուշչեւի օրով, ինչ որ անկեալ վարչապետին ամէնէն անժողովրդական որոշումըն էր: Այս զեղչը պիտի կատարուի 25էն 30 առ հարիւր համեմատութեամբ: Նոյն համեմատութեամբ բարձրացած էին այս գիները, 1962 Յունիս 1ին: Տակաւին յայտնի չէ թէ այս որոշումին իբրեւ հետեւանք, Պետութիւնն ալ աւելի աժան պիտի գնէ կոլխոզին ապրանքները թէ ոչ պիտի պահէ նոյն գիները ինչ որ կը նըշանակէ թէ պետութիւնը կարեւոր նըպաստ մը բրած կ՚ըլլայ գիւղատնտեսութեան: Մեծ ճիգ ալ կը թափուի որպէսզի ուտեստեղէնը աւելի լաւ ձեւով բաշխուի քաղաքներու մէջ եւ մանաւանդ լաւագոյն բաշխում մը ըլլայ շրջաններու մէջ որոնք միշտ զոհուած են Մոսկուայի եւ մեծ քաղաքներու բաղդատմամբ:

Տարակոյս չկայ թէ ձեռք առնուած միջոցներուն գլխաւոր նպատակն է երեւան հանել Խրուշչեւի սխալները, առանց սակայն բոլորովին հերքելու անոր դրական հաշուեկշիռը: Այս առնչութեամբ «Պըրաւդայի» հրատարակած խմբագրականը շատ յատկանշական է: Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը ձաղկէ նախ լճացումը, վարչական «խարերայ» մեթոտները, «պարծենկոտութիւնները եւ ճոռոմաբանութիւնները» ընդունելով հանդերձ որ վերջին երեք տարիներու ընթացքին «հսկայ աշխատանք տարուած է տնտեսական մարզին մէջ», մանաւանդ Սիպերիոյ մէջ երեւան հանուած քարիւղի հանքերը եւ քիմիական ճարտարարուեստը որու մեծ զարկ տրուած էր:

Պրաւդա կը ճշդէ որ ընկերվարական տնտեսութեան գլխաւոր հարցն է որակը եւ հիմնական բարելաւումը, մանաւանդ ուտեստեղէնի մէջ: Խմբագրականը կը յիշէ նաեւ թէ «խորհրդային համայնավար կուսակցութեան ծրագիրը, քուէարկուած կուսակցութեան ԻԲ. համագումարին համայնավարութեան կառուցման մեծ դրօշն է: Միջազգային համայնավար կուսակցութիւնը խաղաղութեան համար պայքարը կը նկատէ իբրեւ հիմնական տարր մը իր յեղափոխական ռազմավարութեան: Պատերազմները ջնջել, աշխարհի վրայ յաւիտենական խաղաղութիւն մը հաստատել, այս է համայնավարութեան պատմական առաքելութիւնը»:

Թերթը, ապա, կը թուէ համաշխարհային յեղափոխական շարժումին յաջողութեան պայմանները. — Հաւատարմութիւն մարքս-լենինիզմին, յարատեւ եւ կորովի պայքար քաղքենի գաղափարաբանութեան դէմ, ազգամոլութեան եւ արկածախնդրութեան դէմ, լենինեան անզիջողութիւն պատեհապաշտութեան բոլոր ձեւերուն եւ մտածողութեան անդամալուծութեան դէմ»:

Կարգ մը դէտերու կարծիքով, արկածախնդրութեան եւ ազգամոլութեան այդ դատապարտութիւնը կրնայ նշանակել նոր յարձակում մը Փեքինի վրայ: Ամէն պարագայի մէջ կը նշանակէ թէ Մոսկուա չուզեր հրաժարիլ իր տեսաբանական դիրքերէն, որոնք հաւանութիւնն ստացած են միջազգային համայնավար շարժումին: Մնացեալ տեսութիւններուն մէջ, նկատի կ՚առնուի թէ զիջումներ կան Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան նկատմամբ: Արդարեւ, Պրաւդա կը գրէ. — «Խորհրդային համայնավար կուսակցութեան կարեւորագոյն պարտականութիւնն է բարելաւել ընկերվարական ժողովրդավարութեան սկզբունքները, նկատողութեան առնել «ընկերվարական օրինապահութիւնը» եւ դարման տանիլ կարգի եւ օրէնքի որեւէ բռնաբարումի: Համայնավարութեան անցնիլը կը պարտադրէ անհատական ազատութեան եւ խորհրդային քաղաքացիին իրաւունքներուն ամբողջական զարգացումը»:

× Ամերիկացի փորձագէտներու համաձայն, Խորհ. Միութիւնը գիւղատնտեսական իր լաւագոյն տարիներէն մէկը պիտի ունենայ:

× Հակառակ կարգ մը շշուկներու, Կոզլով Պրեզիտիումի անդամ է միշտ, իր բացակայութիւնը միայն առողջական պատճառներ ունեցած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ պատը «վերցուած» ըլլալով, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, 200 հազար արեւմտեան Պերլինցիներ արեւելեան Պերլին անցած են իրենց ընտանեկան պարագաներուն այցելութիւն տալու համար: «Սահմանը» կրկին պիտի փակուի Նոյեմբերին 12ին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Թուրք-խորհրդային խօսակցութիւնները կը շարունակուին շատ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ, կ՚ըսեն Թուրքերը մինչ խորհրդային աղբիւրներու համաձայն «երկու նախարարները խօսած են հասարակաց շահեր ներկայացնող հարցերու մասին մէջն ըլլալով Թուրք-խորհրդային յարաբերութեանց հարցը»: Թուրքերը կ՚աւելցնեն թէ առջի օրուան խօսակցութիւնները կեդրոնացած են գլխաւորաբար Կիպրոսի հարցին վըրայ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Շասթրի յայտարարեց թէ իր երկիրը բնաւ միտք չունի հիւլէական ռումբ շինելու:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ընդունած է Ալժերիոյ Արտաքին նախարարը, բայց ոչ մէկ զեկոյց հրատարակուած է այս առթիւ: Ալժերացի նախարարը Պէն Պելլայի մէկ գաղտնի նամակը յանձնած է Ֆրանսայի նախագահին, բայց մերժած է որեւէ յայտարարութիւն ընել այդ մասին:

ՏԸ ԿՈԼ պատասխանած է Շու Էն Լայի թէ Ֆրանսա տրամադիր է մասնակցելու բոլոր լուրջ բանակցութեանց ապազինման վրայ:

ԱՏԸՆԱՈՒԷՐ կը քննադատէ Գերմանիոյ նոր վարչապետը, Պիլտ Ամ Զոնթակ թերթին տուած իր տեսակցութեան մէջ: Ծերունի նախկին վարչապետը կ՚ուզէ որ ամրապնդուի ֆրանքօ-գերման բարեկամութիւնը, որ սկզբունքը պէտք է ըլլայ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ նախագահական ընտրութիւնները կը կատարուին այսօր՝ Նոյեմբեր 3: Ճոնսընի յաղթանակը կասկած չի վերցներ:

ՊԵԼԺԻՈՅ Արտաքին նախարարը Ամերիկա մեկնեցաւ առջի օր: Նախապէս հանդիպում մը ունեցած էր Նախագահ տը Կոլի հետ:

ԳՆԴ. ԹԻՒՐՔԷՇ նոր կուսակցութիւն մը հիմնած է Թուրքիոյ մէջ: Թիւրքէշ նախկին ընդհ. քարտուղարն էր այն զինուորական խմբակին որ 1960ին տապալեց Մենտերէսի վարչակարգը:

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Կումուրիա թերթին համաձայն, Արաբ Մ. Հանրապետութեանց միաբանութեանց ներկայացուցիչները Պապին եւ Նասրի յուշագիր մը դրկած են ուր կը յայտարարեն թէ ըստ այդ շրջաններու քրիստոնեաներուն, խաչելութեան ոճիրէն Հրեաները անպարտ արձակելու որեւէ փորձ Ս. Գրքի բռնաբարում է եւ կրնայ հերձուած ստեղծել:

Ի՞ՆՉ Է ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Դիտելով հասկնալ թէ ի՞նչ է ելեկտրականութիւնը, կարելի չէ: Ելեկտրականութիւն յառաջ բերել կարող ենք, բայց զայն մեկնել՝ դժուարին եւ խորհրդաւոր :

Բնութիւնը, որ ելեկտրականութեամբ լի է, քանի մը դար առաջ, մարդկութիւնը, փայլակէ, կայծակէ զատ, չունէր գաղափարը թէ բնութեան ամէն դէպք ելեկտրականութեան հետ կապուած է, վասնզի չունինք զգայարանք մը որ մեզի զգացնէր ելեկտրականութիւնը եւ ոչ ալ ատոր համար յատուկ ջիղեր :

Մեծ բնագէտներն ալ ելեկտրականութիւնը մեկնած չեն դեռ կատարելապէս : Եւ սակայն ներկայիս, կոճակ մը միայն դարձնենք կամ սեղմենք, ահա կարծես կը չողայ արեգակնային ելեկտրական լոյսը, մօտիկ կ՚ընենք հեռացումով ռատիօն եւ կամ կը դառնան հսկայ մեքենաներ առանց ճիգի եւ յոգնութեան :

Այո, կը տեսնենք ելեկտրականութեան ուժին արդիւնքներն եւ սակայն չենք տեսներ այն ելեկտրական հոսանքը որ երկվայրկեանին միլլիոնաւոր քիլոմեթրեր կրնայ ճամբայ ընել եւ ոչ ալ այն թելերն, որոնք ելեկտրականութեան հոսանքը յառաջ կը տանին, ցոյց կուտան որեւէ փոփոխութիւն կամ փոքրիկ նշան մը ելեկտրական հոսանքին :

Այո, այն ուժն է որ տիեզերքի բովանդակութիւնը կը շարժէ եւ անոր ուղղութիւն կուտայ : Այդ այն ուժն է նոյնպէս երկրիս վրայ որ պատճառ կ՚ըլլայ մեքենականութեան արդիւնքներուն: Այդ այն ուժն է որ թէեւ միտք չունի, բանաւոր խորհող չէ եւ սակայն կ՚ուղղէ ամբողջ տիեզերքը : Զարմանք չէ՞ որ այդ հրաշալի ուժը մարդկութեան յայտնուած է շատ նախնական փորձերով :

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

Ահա այդ նախնական փորձերէն մէկ երկուքը, որոնք թէեւ իսկապէս նախնական ըսուելու արժանի փորձեր են, եւ սակայն բաւ են եղած ելեկտրականութեան ուժն ու յատկութիւնները մեզի բացատրելու կամ ցոյց տալու համար :

Առնենք սովորական կարծր խէժէ սանտրը մը եւ քանի մը թղթի փոքրիկ կտորներ եւ կամ առնենք ոչ իւղոտ նոր լուացուած մազեր կամ մազերու խուրձ մը :

Մերձեցնենք սանտրը թղթի կտորներուն, ոչ մէկ արդիւնք :

Սանտր եւ թուղթ իրարու հանդէպ անտարբեր կը կենան, սակայն երբ սանտրով քանի մը անգամ զօրաւոր կերպով մազերը սանտրենք եւ մերձեցնենք թղթի կտորներուն, ահա թղթի կտորները կը սկսին ոստոստել: Ի՞նչ է այդ : Այդ ըսել է սանտրը կը ստանայ անտեսանելի ուժ մը եւ կը սկսի թղթի կտորներն իրեն ձգել: Փոփոխութիւն մը տեղի կ՚ունենայ սանտրի մէջ, ինչ որ բնական վիճակի մէջ չունէր եւ ահա կը ստանայ ուժը օտար նիւթ մը իրեն ձգելու :

Այդ միջոցին դիտողը մազերու մէջ ալ փոփոխութիւն մը կը նշմարէ, այսինքն լսելի թեթեւ ճարճատիւն մը եւ թէ սանտրը կը սկսի մազերն իրեն ձգել եւ մազերը կը սկսին իրարու խառնուիլ իրբեւ թէ մէկը կ՚ուզէ մազերը վեր ցցել :

Նոյնը տեղի կ՚ունենայ «նայլըն»է շապիկներու գործածութեան միջոցին, հանելու եւ հագուելու ժամանակ. հետեւաբար յայտնի է թէ նայլընը մազերը շփելով ելեկտրական հոսանք յառաջ կը բերէ :

Երբ յօրինուածաբար փորձեր կատարենք, կը տեսնենք թէ կան նիւթեր եւ այն մեծ թիւով նիւթեր, որոնք շփումով ելեկտրականութեան երեւոյթներ ցոյց կուտան :

ՀԻՆ ՅՈՅՆԵՐԸ

Երկու հազար վեց հարիւր տարի առաջ ալ հին Յունաց ծանօթ էր սաթը, որ շըփելով կը փոխուէր կը դառնար զարմանալի վիճակի մը եւ նիւթեր իրեն կը ձգէր :

Յունարէն սաթ բառը «ելեկտրոն» կ՚անուանուի, որմէ առնուած է «ելեկտրականութիւն» բառը, անգլիացի Ուիլեըմ Կիլպէրթ (1540 – 1603) բնագէտէն:

Յետոյ զանազանուեցան դեռ ելեկտրականութեան ձգող եւ վանող յատկութիւններն եւ անուանուեցան նաեւ «արու եւ էգ», իսկ 1747ին Բենիամին Ֆրանքլինէն ճանչցուեցան նմանը, նմանը վանող եւ նման եւ աննմանն իրար ձգող կամ քաշող :

Ճանչցուեցաւ նոյնպէս թէ ելեկտրականութեան ձգող եւ վանող յատկութիւնը բայց եթէ շփումով տաքցած առարկաները պաղին, ելեկտրականութիւնը չի կորսուիր :

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆՉԷ՞ ԿԸ ԲԱՂԿԱՆԱՅ

Ահա ելեկտրականութեան յատկութիւններն, սակայն ամէնէն կարեւորն այն է թէ ելեկտրականութիւնը լոկ երեւակայական ուժ մը չէ այլ կը բաղկանայ շատ մը փոքրիկ մասնիկներէ հակառակ անոր որ ամենանուրբ կշիռներն անգամ կարող չեն ելեկտրականութեան ծանրութիւնը նշել :

Փորձերն ու զննութիւններն հաստատած են թէ ելեկտրականութիւնը ոչ միայն շատ փոքրիկ մասնիկներէ կը բաղկանայ այլ եւ կը բաղկանայ երկու տեսակ անթիւ մասնիկներէ, որոնք ոչ թէ արու եւ էգ, այլ անուանուեցան դրական եւ ժխտական մասնիկներ : Իսկ մասնիկներուն զարմանալի յատկութիւնը թէ նըման մասնիկներն իրար չեն հանդուրժեր եւ իրարմէ հեռանալ կը ձգտին եւ աննմաններն ալ իրար կը փնտռեն : Հետեւաբար ամէն դրական մասնիկ ունի իր ժխտական ընկերակիցը, ատոր հակառակ ամէն ժխտական մասնիկ ալ ունի իր դրական մասնիկը, այնպէս որ ելեկտրականութեան թուական արդիւնքի մասին, մասնիկներուն գումարը զէրօ է վասնզի դրական եւ ժխտական մասերն, որոնք մարմնի մը կամ նիւթի մը մէջ համաչափ են, զիրար կը ծածկեն եւ արդիւնքը, ինչպէս բնական է, կ՚ըլլայ զէրօ, որ է ըսել մարմիններն կը դառնան լոկ քիմիական մարմիններ, առանց զգացնելու իրենց մէջ թաղնուած ելեկտրական ուժը :

ԴՐԱԿԱՆ ԵՒ ԺԽՏԱԿԱՆ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Շփումով յառաջ եկած ելեկտրականութեան մէջ շփումն ուրիշ բան չէ բայց եթէ դրական եւ ժխտական ելեկտրականութեան զոյգերուն իրարմէ բաժանումը :

Նիւթ մը «ելեկտրականութեամբ լեցընել» բացատրութիւնը սխալ է :

Շփումով երբ դրական ելեկտրականութիւնը բաժնենք ժխտականէն, դրականը կը ջանայ կորսնցուցած մասը գտնել եւ այդատեն է որ ելեկտրականութիւնը կը զգացուի մինչեւ որ ելեկտրականութիւնը կորսնցուցած մասին կապը, միացումը գտնէ :

Ելեկտրականութեամբ լեցնել կամ ելեկտրական հոսանք տալ եւ ելեկտրականութիւն յառաջ բերել չկայ եւ ոչ ալ զայն ջնջել կայ, այլ կայ մէկ տեղէ ուրիշ տեղ մը փոխադրել կամ ելեկտրականութիւնը մէկ մարմնէ ուրիշ մարմին մը փոխադրել :

Ելեկտրականութիւնը կարելի է նաեւ չափել յատուկ գործիքներով :

Մարմնի մը ելեկտրականութիւնը այն ատեն դրական կ՚ըսուի երբ դրական մասէն ունի աւելին, այսինքն ունի յաւելեալ մասնիկներ եւ ժխտական կ՚ըսուի երբ ժխտական մասէն ունի յաւելեալ մասնիկներ, ապա թէ ոչ ելեկտրականութիւնը կը մնայ կապուած եւ անգործածելի եւ կամ աննշմարելի :

Ելեկտրականութիւնը այն ատեն աչքով տեսանելի է երբ մասնիկ մը նաեւ հեռաւորութեան վրայ իր ընկերակիցը, զինք ամբողջացնող ընկերակիցը կը փնտռէ եւ հակառակէն կը վանէ այն մասնիկներն որոնք նման են իրեն եւ որոնց հանդէպ, այսպէս ըսենք, գթութիւն չունի :

Այն ուժը զոր սանտրն ունի քաշելու՝ ինչպէս վերն ըսինք, չի գար ոչինչէն, հապա յառաջ կուգայ շփումով, որ է ըսել այդ ուժն «այդ էնէրժին» գործածելով, ահա այդ ուժն է որ ելեկտրականութիւնը սանտրի մէջ ներմուծած է :

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՆԱՀԱՆԳ (ՋԱՒԱԽՔ)

Է.

ԷՋ ՄԸ ՄԵՐ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

1918ի սկիզբը, Վրացիները պահ մը այնպէս ցոյց տուին, թէ կ՚ընդունին Հայաստանի Հանրապետութեան իրաւունքը Ախալքալաքի, Բորչալուի եւ Լոռիի վըրայ, բայց յանկարծ, մերժեցին իրենց յայտարարութիւնը, եւ մտածեցին Վրաստանի կցել վերոյիշեալ հողերը՝ իբր ռազմական տեղեր եւ իրենց հայրենիքի համար պաշտպանութեան անհրաժեշտ դիրքեր: Ատկէ ծնունդ առաւ հայ-վրացական վէճը, հետեւաբար եւ պատերազմը :

Վրացիները Դեկտեմբեր 10ին, ամրակածեցին հայկական Ուզունլար գիւղը: Բնակիչները դիմադրեցին : Աղբի, Ամուչ ու վերջապէս Լոռիի բովանդակ գաւառը ենթարկուեցաւ կողոպուտի ու ջարդի: Ի զուր անցան հայ պետութեան բողոքները, թնդաց նաեւ հայկական թընդանօթը : Դրօն եւ գնդապետներ Կորոլկով, Նեստորովսկի, Միրիմանեան, Տէր Նիկողոսեան անցան յարձակման : Հայերը գրաւեցին Ալլահվերտին, Բողնիսխաչէն — Եկատերինֆէլտ գծին ուղղահայեաց դիրքը, Հայրումի կայարանը, Սատախլուն : Կռիւը շարունակուեցաւ մինչեւ Դեկտեմբեր 28 :

Ուրեմն շփումով ուժ ներմուծելով նիւթին մէջ, մասնիկները կը բաժնուին կամ կը քայքային եւ մեզի ելեկտրականութիւնը կ՚ըլլայ զգալի :

Ամփոփելով ըսածնիս կը տեսնենք չորս տեսակ ծանօթութեամբ, կը ներկայանայ մեզի ելեկտրականութիւնը :

Նախ մարմինները բնական վիճակի մէջ, իրենք իրենցմէ չունին ելեկտրական յատկութիւն:

Երկրորդ՝ մարմինները շփումով կը վերածուին ելեկտրական վիճակի մը :

Երրորդ երկու տեսակ ելեկտրականութիւն կը զանազանուի՝ դրական եւ ժխտական :

Չորրորդ՝ նմաններն իրար կը վանեն եւ աննմաններն իրար կը ձգեն եւ կամ իրար կը փնտռեն : Այս չորս կէտերուն ծանօթութիւնը ոչ միայն փորձով եւ փորձառութեամբ ձեռք ձգուած է, այլ ամէնէն մանր կամ տկար ելեկտրականութեան մէջ ալ այդ յատկութիւնները կը նշմարուին :

Հ. ԱՐՍԷՆ ՋՆՏՈՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Նահապետի պէս արդար մարդ աշխարհքի մէջ չկայ: Քարին լէ, որ ձեռք տայ, քար կը կանաչի, ծաղիկ կիտայ : Ինք լէ արդար մարդ է, իր նշանածն լէ..

Մի օր երեկոյեան, իրենց տանը մենակ էին Նահապետն ու Նուբարը, օրուայ աշխատանքից ու տան գործերից յոգնած, պիտի պառկէին քնելու : Նուբարն անկողինը չէր գցում, ինչ որ բանի էր սպասում : Նահապետը հարցական նայեց նրան :

— Բեզի բան պիտի ասեմ, Նահապետ : Ասաց ու կարմրեց .

— Ի՞նչ ի, Նուբար ...

— Զգիտեմ ինչպէս ասեմ, Նահապետ : Էս եօթ տարի ի, որ ես մի հողապահուստ ունեմ: Պահեր եմ սեւ օրուայ համար : Բայց, փառք Աստծու, էլ սեւ օր չենք տեսնայ: Առ էդ հողեպահուստ, ինչ կ՚անես արա ...

Ինչ որ կապոց արձակելով նրա միջից մաղաղաթի վրայ դրուած մի հմայիլ հանեց ու նրա տակից՝ վեց հատ տաճկական ոսկի ...

— Որ դեղերից փախանք, եկանք Վան, Մուշեղ որ գնաց դիրքերի վրայ, տուեց ընձի, ասաց պահի, Նուբար, սեւ օրուայ համար պէտք կ՚էլնի... Առ, Նահապետ:

Ոսկիները դրեց բուրսու վրայ :

Լռեցին : Յետոյ Նահապետն ասաց .

— Պահի, Նուբար, ի՞նչ պիտի անենք.

— Էլ չեմ պահի, — ասաց Նուբարը, — որ պահեմ, պիտի մտածեմ, թէ մեր առէջ սեւ օր կայ... Տար ծախսի որ էլ չտեսնամ, ինչ կ՚անես, արա ... գնա՛ էջմիածին, ծախսի, արի... Տուր Ափրոյին, տուր Անթառամին, ինչ կ՚անես, արա՛...

Նահապետը շփոթուած ժպտում էր :

— Որ կը գնեմ իմ ծոց, — շարունակեց Նուբարը, — կը կարծեմ կրակ ի, հիմա ընձի կը վառի, տար, տար ծախսի, Նահապետ ...

Նահապետը գնաց էջմիածին: Երկու օր ուշացաւ : Վերադարձաւ մի հատ պարկ շալակին :

Նուբարին երկու ձեռք շոր էր բերել, երկու զոյգ կօշիկ, երկու կապոյտ մէջքի շալ: Ու շատ մանր մունր բաներ, որ չգիտեր, պէտք են թէ չէ :

— Էս ի՞նչ ես առել, Նահապետ: Նուբար թազա հա՞րս ի, ի՞նչ ի ...

— Թազա հարս քեզնից աւել չի, — ասաց Նահապետը :

Նուբարն առանձին, առանձին դրեց, ինչ որ երկուսն էին :

— Էս ձեռք շոր ընձի, էս՝ Անթառամին, էս կօնդորէֆ ընձի, էս՝ Անթառամին, էս շալ ընձի, էս Անթառամին ... պիտի տանես Անթառամին, Նահապետ, էլի ճամբայ բացուաւ քու առէջ :

— Թող մնայ աշուն, Նուբար, — առարկեց Նահապետ :

— Որ մնայ աշուն, ես էլ մինչեւ աշուն չեմ հաղնի, բոպիկ կը քելեմ, չեմ հաղնի ...

— Լաւ, կը տանեմ, Նուբար, դու մի հոկի ...

Ծառերի արանքում ցանուած ցորենը հասաւ: Քաղեցին, կալսեցին : Զորս բեռ ցորենը ներս տարան: Յետոյ սկսեցին հանել բողկը, բազուկն ու գազարը : Կանաչիները քաղում էին ամբողջ ամառուայ ընթացքում, բրդում էին սպասի մէջ, աղցան անելով ուտում էին հացի հետ, տալիս էին հարեւաններին :

Բոլոր ծառերը կպել էին : Նահապետը գարնան ու ամրան սկզբին ամէն անգամ ասում էր, «Օղոստոսն ի փորձութեան ամիս», «Օղոստոսին կ՚երեւայ՝ բռներ են ծառեր, թէ կչորանան»: Փորձութեան ամսից յետոյ էլ ծառերի ու տերեւների վրայ գիշերուայ շաղն առաւօտ չուր հուր հրատում էր կանաչաւուն փայփլանքով :

Սերմերից աճած շիւերը փոխադրեցին փխրուն սեւահողի մէջ, որ տնկիներ դառնան միւս տարուայ համար :

— Փոքրիկ մի տնկարան պիտի սարքեմ, Նուբար, որ միշտ տնկիներ ունենանք, — ասաց Նահապետը, — միշտ տնկիներ կ՚ունենանք, դու ի՞նչ կարծիք ես ...

— Պէտք ի, — հաստատեց Նուբարը :

Սեպտեմբերի վերջին մի անգամ Նահապետը պարտէզի միջից ձայն տուեց Նուբարին : Նուբարն շտապեց նրա մօտ:

Նահապետը զարմանքով լի աչքերով նայում էր տնկիներից մէկի ճիւղերին: Գարնանը տնկուած փոքրիկ խնձորենին ծաղկել էր, փոքրիկ բաժակիկները բացուել էին ու ծարաւ խմում էին արեւի ճառագայթները :

— Խեր ի, Նուբար: բարի նշան ի...

Իրար կողքի կանգնած, երկար ժամանակ նրանք ջերմ ժպիտներով նայում էին ծաղկած խնձորենուն :

— Խեր ի, բարի ի, — կրկնեց Նահապետը, — բայց իր կեանքի համար վըտանգաւոր ի : Ձմեռ պէտք է չորով փաթթենք, որ ցուրտ չտանի: Տէր, Նուբար, ինչ սիրուն ի ...

Բաց մանուշակագոյն, նուրբ ծաղիկները նայում էին արեւին ու թրթռում էին աշնան զեփիւռից :

Նոյն օրը երեկոյեան Նահապետը պիտի իմանար աւելի զարմանալի ու աւելի ուրախ բան : Երբ անկողին մտան, Նուբարը իր երկու ձեռքերի մէջ առաւ Նահապետի աջ ձեռքը, քնքո՜յշ շոյեց .

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(31 Շար.)

...հայկական փոքր, բայց արխաւիրտ բանակը փայլուն յաղթանակներ տարաւ: ...ի Համաձայնական ներկայացուցիչները միջամտեցին, վերջ տալու հակառակորդութեան, բայց՝ ար... չտուաւ ձեռնարկը: Պատերազմը ...աւելի մեծ թափով: Այս անգամ ...պատերազմին մասնակցեցան Թուրքերն ..., օժանդակելու համար Վրաստանին: ...երը վագրերու պէս դիմադրեցին: ...երու բոլոր յարձակումները եւ ...եցան եւ Դեկտեմբեր 31, ժամը 12-ին, վերջացաւ հայ-վրացական պատերազմը:

Այս դէպքէն յետոյ, հայ եւ վրացական ...ութիւնները զիրար ճանչցան իբր ...ջինորէն պետութիւններ: Փամբակ-...ոյին՝ չէզոք գօտի նկատուեցաւ եւ մինչեւ այսօր, անոր մեծագո՛յն մասը — ամբողջ Ախալքալաքի շրջանը կը պատկանի Վրաստանի: Բոլշեւիզմը հոս ալ հարուածեց հայ ժողովուրդը:

ՎՐԱՍՏԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՈՒ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐ

Վրաստան կը կոչուի այն երկիրը, որ կը գտնուի Կովկասեան լեռնաշղթայի հարաւ-արեւմուտքը, այսինքն՝ Կովկասի եւ Փոքր Կովկասի մէջտեղը տարածուող հովիտը, որ մերթ ընդարձակ ու մերթ ալ փոքր եղած է: Վրացական հովիտներու արագավազ ջուրերը մեծ մասով կը միանան Կուր եւ Ռիոն գետերուն: Կուրը կը թափի Կասպից Ծով, իսկ Ռիոն՝ Սեւ Ծով:

Կուրը վրացական մեծագոյն եւ նուիրական գետն է, այսինքն՝ ազգային գետը, նա՝ վրացական Արաքսն է, որուն վերին հոսանքները կ՚իյնան Հայկական բարձրաւանդակին մէջ: Իր նախնական ակը կը սկսի Գըզըլ Տաղէն, Կարսէն հիւսիս-արեւմուտք եւ երեսուն քիլոմեթրով միայն հեռու: Վրացական հայրենիքին կլիման խոնաւ է ատհասարակ եւ բարեխառն: Կլիման մեղմ ու տանելի ըլլալուն համար՝ Վրաստանի մէջ կ՚աճին մերձարեւադարձային երկիրներու յատուկ պտուղներ, ինչպէս նաեւ նարինջներ, կիտրոններ եւ ձիթենիներ:

Վրաստանը կարելի է համարել խաղողի ծննդավայրն ու հայրենիքը, թթենիներ ալ կը մշակուին, ու զարգացած է շերամապահութիւնը: Զանազան կէտերու վըրայ կը ցանուին հացահատիկներ ու եգիպտացորեն: Բերքառատ է Վրաստանը եւ կենդանիներով ալ աչքառու տեղ կը գրաւէ: Վրացին շէն է եւ ուրախ, քիչ մըն ալ արբեցող: Կը սիրէ երգել ու պարել: Երկար տարիներով գինի պահել տիկերու կամ կարասներու մէջ:

Մերօրեայ Վրաստանի տարածութիւնն է վաթսուն հազար քառակուսի քիլոմեթր: Կովկասեան երեք հանրապետութիւններէն մէկն է, իր հովանաւորութեան տակ կը գտնուին Աճարիստանը՝ Պաթում մայրաքաղաքով, Աբխազիան՝ Սուխում կեդրոնով եւ Հարաւային Օսէթիան՝ Ցխինվալ մայրաքաղաքով:

Վրաստանի բնակչութիւնը շուրջ երկու միլիոն 903 հազար է: Անդրկովկասի բնակչութեան 44 առ հարիւրը կը կազմէ: Վրաստանի մէջ կ՚ապրին Հայեր, Ռուսեր եւ դեռ ուրիշ ազգութիւններ: Վրացիները կը զբաղին ճարտարարուեստով, երկրագործութեամբ ու վաճառականութեամբ: Մայրաքաղաքը Թիֆլիզն է, ամէնէն մեծ ու բազմամարդ քաղաքը Անդրկովկասի, պետութեան կեդրոնը եւ Անդրկովկասեան լուսաւորութեան հնոցը, Անդրկովկասը Ռուսաստանի միացնող երկաթուղային մեծ հանգոյցը:

Համաշխարհային պատերազմէն առաջ եւ հիմա ալ, Անդրկովկասի առեւտուրը կը կատարուի իր նաւահանգիստներու — Պաթում, Բոթի, Սուխում, Թելաւ, Գորիս, Գութայիս, Ցխինվալ կարեւոր կեդրոններ են: — Վրաստանը հանքաշատ է, ունի ածխահանքեր, իսկ մանկանէզը աշխարհահռչակ է եւ շատ: Կ՚արտադրէ նաեւ կրաղիւս, վիմագրութեան քարեր եւ հանքաջուրեր:

Ռիոն եւ Կուր գետերու վրայ հիմնուած են ելեկտրակայաններ: Ունի բուրդի, մետաքսի, կաշիի եւ մանկանէզի գործարաններ: Խորհրդային վարչաձեւին տակ Վրաստանը թռիչքներ կատարեց, զարգացուց ճարտարարուեստն ու արհեստները, մղում տուաւ շերամապահութեան, հողագործութեան եւ այգեգործութեան: Անդրկովկասեան երեք հանրապետութիւններէն ամէնէն շատ օգտուողն եղաւ Վրաստանը, ունենալով խորհրդային նիւթական ու բարոյական մեծ օժանդակութիւն:

Վրաստանը իր մայրաքաղաքով՝ ցարական կառավարութեան օրով, կը կազմէր Անդրկովկասի վարչական, քաղաքական եւ մշակութային կեդրոնը: Այսօր ալ կը պահէ նոյն դիրքը: Համաշխարհային պատերազմներէն չցնցուեցաւ, վնասներ չկրեց, որովհետեւ պատերազմներու, ջարդի, կողոպուտի ու քանդումներու դաշտ չեղաւ: Երբ Ռուսերը նահանջեցին, Թիֆլիզի մէջ եւ այլուր ձգեցին զինուորական շատ մը գոյքեր եւ դրամական անհաշիւ հարստութիւն մը, որով ռուսական պարտութիւնը բարերար եղաւ Վրաստանի համար:

Հայերու պէս Վրացիներն ալ պատմական ժողովուրդ մըն են. «Վրացին անուանի է իր մարմնական գիծերու ներդաշնակութեամբ եւ գեղեցկութեամբ, վրացի կիները գեղակազմ են, իսկ վրացին հպարտ է, զուարճասէր, շռայլ ու պարծենկոտ:

Վրացիները կը բաժնուին ցեղախումբերու, բուն Վրացիները, Իմերելները, Մինկրէլները, Կուրիացիները, քրիստոնեայ են, օրթոտոքս դաւանութեամբ, իսկ Լազերն ու Աճարացիները՝ սիւննի դաւանութեամբ մահմետականներ են»: (Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ):

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

(7 Շար.)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը այս տարի ստանձնած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը: Տարուէ տարի երիտասարդներուն դերն ու կշիռը կ՚աւելնայ մեր հանրային կեանքին մէջ: Մարսէյլէն մինչեւ Փարիզ, Կեդր. Ֆրանսայի հայաշատ կեդրոններուն ու, մինչեւ իսկ, հեռաւոր վայրերու մէջ, Նոր Սերունդի մասնաճիւղերը ամէն տարի աւելի մեծ գիտակցութեամբ եւ պարտաճանաչութեամբ տէր կը կանգնին հանրա՛յին մեր ձեռնարկներուն:

Մուտքէն մինչեւ սրահ ու բեմ՝ Նոր Սերնդականներ պաշտօնի գլուխ էին անցեալ Շաբաթ երեկոյ, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Բեմի կեդրոնը զետեղուած էր երեք քառորդ դար հայ ժողովուրդին ծառայած եւ անոր ազգային հանգանակին թարգմանը հանդիսացած՝ Դաշնակցութեամբ մեծղի զինանշանը: Անոր կողքին՝ ձախ եւ աջ, Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյները:

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, — յայտարարեց իր ճառին սկիզբը օրուան նախագահը՝ ընկեր Հրանտ-Սամուէլ, — 74 տարեկան է: 30 տարի գործած է Երկրին մէջ, հայ ժողովուրդին ներշնչելով ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարականը: 44 տարիէ ի վեր Դաշնակցութիւնը վառ կը պահէ հա՛յրենասիրական՝ ոգին ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայ. զանգուածներու մէջ, տէր ու պաշտպան կը կանգնի հայկ. մշակոյթին եւ ազգային սրբութեանց եւ աւանդութեանց, կը հետապնդէ հայկական դատը, արդարութիւն պահանջելով մեր բազմաչարչար եւ անիրաւուած ազգին համար»:

Ընկեր Հրանտ-Սամուէլ ներկայացնելէ ետք Հայոց պատմութեան նկարագիրը, դիտել տալէ ետք, թէ ոչ մէկ ազգ Հայուն չափ արիւն թափած է յանուն ազատութեան եւ, վերջապէս, ոչ մէկ ազգ այնքան սիրած ու պաշտպանած է մարդկային հոգեւոր ու բարոյական արժէքները, որքան հայ ժողովուրդը, Դաշնակցութեան պատմութիւնը կը նոյնացնէ Հայոց ժամանակակից պատմութեան հետ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հոգեփոխեց հայ ժողովուրդը: Դարերու գերութեան ենթարկուած, ամէն տեսակ հալածանք եւ վայրագութիւն ճաշակած Հայ մարդը հոգեկլկուած եւ մտալլկուած պատկեր մը կը ներկայացնէր, երբ 1890ին հրապարակ եկաւ Դաշնակցութիւնը, — յայտարարեց ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան, ու ապա, աւելցուց: — Դաշնակցութիւնը իր գործերով, իր մամուլով, քարոզչութեան զանազան ձեւերով Հայ մարդուն մէջ վերստին արթնցուց ոչ միայն ցեղային գիտակցութեան ոգին, այլեւ ցեղային դիմագիծն ու արժէքները պաշտպանելու վճռակամ տրամադրութիւնը:

Հլու հպատակ Հայը կարճ ժամանակուան մէջ դարձաւ զէնքի փարող եւ զէնքով իր իրաւունքները պաշտպանող կըռրիճ մը:

Ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան հաստատեց, թէ այս հոգեփոխութիւնը մեծ նշանակութիւն ունեցաւ մեր վերջին ժամանակաշրջանի պատմութեան մէջ: Այդ հոգեփոխութեան շնորհիւ է, որ կարելի եղաւ դիմադրել պայքարիլ, կռուիլ եւ, ի վերջո՛յ, բախտորոշ Թուականի մը հիմնել անկախ պետականութիւն մը:

Խօսելով ներկայ մեր իրականութեան մասին, օրուան բանախօսը շեշտեց, թէ տասնեակ տարիներէ ի վեր խորհրդային իշխանութիւնը կ՚աշխատի խաթարել մեր հայրենաբնակ ժողովուրդին ազգային ոգին, բայց ի զո՛ւր:

Դաշնակցութեան 75ամեայ պայքարը ի զուր չէ անցած: Ապացոյց, որ ներկայիս ազգովին կը հետապնդենք Հայ Դատը, որ ստացած է իրաւական բնոյթ մը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ խօսեցաւ ընկեր Օննիկ Ալթունեան: Երիտասարդ ընկերը նախ կը յիշեցնէ Դաշնակցութեան մղած պայքարը, որ պսակուեցաւ 1918ի անկախութեամբ: Հուսկ ուրեմն կ՚անդրադառնայ այն վճռական ու բախտորոշ դերին, որ վիճակուեցաւ երէց կազմակերպութեան, 1920էն սկըսեալ: Կազմակերպել տարագիր զանգուածները, գաղութներու մէջ ստեղծել ազգային ձեւաւորուած կեանք, նոր սերունդը դաստիարակել հայեցի շունչով եւ ոգիով ու միեւնոյն ատեն, պայքարիլ խորթ վարչաձեւի մը նոյնքան խորթ գաղափարախօսութեան դէմ:

Դաշնակցական երիտասարդութիւնը կը հաւատայ, թէ մեր ժողովուրդին վիճակուած է լուսաւոր ապագայ մը եւ, այդ լուսաւոր ապագան իրականութիւն դարձնելու համար պատրաստ է ան աշխատելու, տքնելու եւ պայքարելու Դաշնակցութեան դրօշին տակ: — Եզրակացուց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը:

Ընկեր Հրանտ-Սամուէլ փակման խօսքին մէջ դիտել տալէ ետք, թէ Դաշնակցութեան ցանած սերմերը խոր արձագանգ գտած են ամէն տեղ, հաւատք յայտնեց, թէ մեր տարագիր եռագոյնն ալ անպայման բախտորոշ օր մը պիտի ծածանի Նիւ Եորքի ՄԱԿի պալատին առջեւ:

Հանդէսի ընթացքին գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժին:

Քեմանչահար Ռուբէն նուագեց երեք երգեր: Առաջինը՝ Սայաթ-Նովայի «Դուն էն գլխէն իմաստուն իս»ը, երկրորդը՝ իր հեղինակութիւններէն «Ուխտագնացութիւն»ը եւ երրորդը՝ «Կըռունկ»ը:

Օփերա Քոմիքի երգիչներէն Կի Կոտէն երգեց քանի մը դասական երգեր:

Դաշնակցութեան ծնունդն ու պատմական առաքելութիւնը խորհրդանշող կենդանի պատկերով մը վերջ գտաւ տօնակատարութեան պաշտօնական բաժինը, որմէ ետք, մինչեւ լոյս, տեղի ունեցաւ պար եւ խրախճանք:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԷԿԵՐԻ ✶✶ ✶✶ ԱՍՏՂԵՐԸ

Աղջիկը չէր տեսներ զինքը մօշենիի ճիւղերէն, բայց ձայնէն ճանչցաւ Գրիգորը:

Եղնիկի մը նման եկաւ մերթ կանգ առնելով՝ մերթ վազելով, զարմացած խոշոր բացուած աչքերով, ու զարմացումէն առանց թարթելու:

— Ես եմ Վիցուշքա, — կրկնեց Գրիգոր:

Այն ատեն աղջիկը հոն վազեց ու ձեռքերը իրարու զարնելով գոչեց.

— Ո՜հ Գրիգոր, դուն ի՞նչպէս հոս կ՚ըլլաս:

Ուրախութեամբ համակուած մօտեցաւ ճաղին որպէս զի Գրիգոր համբուրէր զինքը: Գրիգոր անոյշ բուրում մը զգաց անոր վրայ, նման ապրիլի մէջ բացուող նարկիզին:

Ապա ճաղը բռնեցին իրարու քով. ճաղը պաղ էր. բայց իրենց ձեռքերը տաք, ու երկուքին դէմքն ալ վառ:

Տղան համառօտ մը պատմեց իր հոն գալու պատմութիւնը, ու մինչ այն՝ աղջըկան դէմքը, ձեռքերն ու զգեստները կը զննէր:

Ինչքան մեծցեր ու գեղեցկացեր էր: Միայն աչքերը, այդ յստակ, անմեղ, կատուի գեղեցիկ աչքերը նոյն մնացեր էին:

Ուրիշ մը թերեւս գեղեցիկ չգտնէր աղջիկը, քանի որ ան այդ տարիքին մէջըն էր՝ երբ միայն ձեռքերն ու ոտքերը կ՚աճին, դէմքը տակաւին տհաս, մազերը կարճ. սակայն Գրիգորին համար գեղեցիկ էր ան: Աղջկան խոշոր ձեռքերուն կը հանէր, սպիտակ ու թաւիշ կը զգար զանոնք, անոր աղուորիկ կօշիկներուն ալ երկար ակնարկ մը տուաւ:

— Մատանի մը բերի քեզի համար, — ըսաւ Գրիգոր:

Ու գրպանէն հանեց այդ Թրքական մեծ մատանին:

— Սա իմ սիրելի վարդապետս թողուց ինծի, ես ալ քեզի կուտամ, Վիցուշքա:

Վիցա ձեռք առաւ զայն ու հաճոյքով դիտեց անոր տպաղիոնէ լուսնի մահիկը ու ադամանդէ աստղերը. ապա մատը մէջը անցընելով սկսաւ ժպտիլ:

— Որքան մեծ է այս մատանին, բայց գեղեցիկ:

Ու քանի որ մատանին մէկ մատին վըրայ կը խաղար՝ երկու մատները անցուց մէջը:

— Երբոր մեծնամ աւելի յարմար պիտի ըլլայ, — ըսաւ, — մինչեւ այն ատեն քովդ մնայ:

Ապա մանկական պարզութեամբ աւելցուց.

— Երբ որ պսակուինք:

Գրիգորին դէմքը ամպոտեցաւ ու աչքերը թրջեցան:

— Դուն ինծի հետ բնաւ պիտի չպսակուիս, Վիցա:

— Ո՞չ, — ցնցուեցաւ աղջիկը:

— Դուն այլեւս Թագաւորներու ու մեծամեծներու մէջ կ՚ապրիս: Քեզ ինծի պէս սովորական մարդու մը չեն տար:

— Ի՞նչպէս թէ չեն տար, — քաշեց վիզը Վիցան: — Կարծես թէ ես անոնց վրայ կը նայի՞մ: Անգամ մը Թագուհին ալ ըսաւ ինծի որ եթէ Թագաւոր մանկիկը սիրեմ՝ այսպիսի ու այնպիսի փեսայ մը կը գտնէ ինծի երբ մեծնամ: Ես ալ պատասխանեցի իրեն թէ ես արդէն նշանած ունիմ. անունդ ալ ըսի իրեն, ու նաեւ թէ իշխան Վաղենտ Թէօրէօք քու հայրագիրդ է:

— Ըսի՞ր. եւ ինքը ի՞նչ ըսաւ:

— Խնդալէն գրեթէ մարեցաւ:

— Ինքն ալ հոս պալատէ՞ն է:

— Հոս է, այդ սեւազգեստն է:

— Ա՞ն է:

— Ան. գեղեցիկ է, այնպէս չէ՞:

— Այո, գեղեցիկ է, բայց ես դեռ աւելի գեղեցիկ կ՚երեւակայէի:

— Դեռ աւելի գեղեցի՞կ: Միթէ արդէն գեղեցիկ չէ՞:

— Գլխուն վրայ թագ անգամ չի տեսնուիր:

— Եթէ ուզես հետը կրնաս խօսիլ ալ, շատ լաւ կին մըն է: Բայց հունգարերէն չի հասկնար:

— Հապա՞:

— Լեհերէն, գերմաներէն, դալմատերէն, իտալերէն, ֆրանսերէն, մէկ խօսքով ամէն լեզուով, բացի հունգարերէնէ: Քու անունդ ալ Կլիկոլ կը հընչէ:

ԿԷԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Մեռելոցի առթիւ Այրի Տիկին Վ. Խաչմանեան հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցիին, ի յիշատակ իր ամուսնոյն Յակոբ Խաչմանեանի եւ ընտանիքին ողբացեալ հարազատներուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերմի Թաղ. Խորհուրդը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ոգբ. Ստեփան Ջէրչեանի մահուան առթիւ իր պարագաներուն եւ շնորհակալութիւններ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուներուն:

Ջէրչեան ընտանիք քսան ֆրանք, Մարտիրոս Նալպանտեան տասը, Մանուկ Գասպարեան, Օննիկ Ժամկոչեան եւ Վէնսան Ալթունեան հինգական Թաղիս եկեղեցւոյ: Ջերչեան ընտանիք եւ Յովակիմ Հալիպլեան տասնական Թաղիս դպրոցին:

Վերջերս Ամերիկայի մէջ մահացած Գէորգ Կօփոյեանի հոգեհանգստեան պաշտօնի առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 25ին, Թաղիս Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, հետեւեալ նուէրները եղած են այլեւայլ հաստատութեանց:

Տէր եւ Տիկին Վարդան Քիւփէլեան 30 ֆրանք, Թաղիս դպրոցին, Յովհ. Քութսուչեան Թաղիս եկեղեցւոյ 10, Մանասէ Քիւփէլեան Թաղիս եկեղեցւոյ 10, Տիկին Զարդար Առաքելեան Թաղիս կեղեցւոյ տասը ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վարդան Քիւփէլեան քսան ֆր. Սէն Ժերմի Կ. Խաչին, Այրի Տիկին Վերժին Դաւիթեան տասը, Մշակոյթի Տան, Սէն Ժերմի Կապոյտ Խաչ քսան Մարսէյլի Առաջնորդարանին, Սէն Ժերմի Հայաստան ենթակոմիտէն քսան, Մարսէյլի Առաջնորդարանին, Յովհ. Սիմոնեան 10 ֆր. Մարսէյլի Առաջնորդարանին:

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ:

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս:

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ:

Կիրակի Նոյեմբեր 8:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

Անարատ Յղութեան Հայ քոյրերը, Առնուվիլ լէ Կոնէսի մէջ (73 Ավրնիւ Անրի Պարպիւս) այս տարի մանկապարտէզ եւ մանկամսուր մը բացած են:

Կը հրաւիրուին ծնողքները իրենց փոքրիկները առաջնորդել հայ քոյրերուն:

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Նուպար Նիկողոսեան 250 ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին, իր մօր՝ Զապէլ Նիկողոսեանի մահուան քառասունքին, ի յիշատակ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 15ին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18ը բաց է Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան գրասենեակը: Մասնաճիւղերը եւ անհատները որոնք տեղեկութեան կարիք ունին, կրնան ներկայանալ 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի տան Գ. յարկ, կամ հեռաձայնել Թեթպու 63-89:

Մանուկներու կողմէ կայան մոռցուած հանդերձեղէնները կրնան ստացուիլ գրասենեակէն:

Կը խնդրուի ծնողքներէն այլեւս չուշացնել կայանի կածպակցութեամբ պարտքերու վճարումը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, վարժարանի թատերասրահին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեքշաբթի (3 Նոյեմբեր) Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 20.30ին: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբին ժողովը, այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Միջմասնաճիւղային ժողով, Շաբաթ (7 Նոյեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Ա. յարկի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Քոնկրէի սրահներուն մէջ:

×

Որբերու Օգն. Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քրիստափոր» խումբին տարեկան գեղարուեստական երեկոյթը, Շաբաթ 21 Նոյեմբեր, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի:
Մասնակցութեամբ տեղւոյն Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու:

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15.30էն մինչեւ 24

Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին կից սրահին մէջ

69, Avenue Henri Barbusse ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Թատերական ներկայացում
« ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»

Կենդանի պատկեր Նոր Սերունդի կողմէ, ինչպէս նաեւ արտասանութիւններ ու զանազան անակնկալներ, ժամը 19.30էն սկսեալ եւրոպական պարեր:
Ճոխ պիւֆէ առատ կերուխում, Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Train de la Gare du Nord descendre à Villiers-le-Bel - Gonesse 13 h. 50, 14 h. 30, 15 h. 10, 15 h. 50, 16 h. 41, 17 h. 20, 18 h. 09, 18 h. 49 ou Autobus : Porte de la Chapelle, descendre Terminus, Gare de Villiers-le-Bel.

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ. 13, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԼՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու իր Մեծ նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԽԱՂԵՐ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS BAR BUFFET

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՑԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 4 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԽԹ՝ ՏԱՐԻ — Թիւ 10152 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — Nº 10.152

«ՍԷ՞Ր, ԹԷ... ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ»

Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար ...րքոսուն ձմեռ երբին Մոսկուա հա– ...ած է, խորհրդային նոր ղեկավարու– ...եան հետ բանակցելու համար :

...համաձայն Միլանի մեծադղեցիկ «Քո– ...րէ Տելլա Սերա» օրաթերթին, Մոս– ...ուա ամէն հնարաւոր միջոցի պիտի դի– ...Անգարան պոկելու կամ մեկուսա– ...ցնելու համար Ատլանտեան Ուխտէն : ...Փարիզեան «Լ'Օռոռ»ի խմբագիրներէ ...Փենողէի նախատեսութեամբ Թուր– ...իա կը պատրաստուի աստիճանաբար ...հեռանալ Ատլանտեան ճակատէն :

...Անգլիական մամուլը կը շեշտէ, որ ...Թուրքիա դժգոհ է արեւմտեան պետու– ...թեանց ուղղութենէն կիպրական հարցի ...մէջ եւ դէպի Մոսկուա հակելու տրամա– ...դրութիւններ ցոյց կուտայ :

...Նոյնատիպ խորհրդային խորհրդարանա– ...կաններէ բաղկացած մասնաւոր պատուի– ...րակութիւն մը Անգարա պիտի այցելէ : ...Կը խօսուի պատրաստութիւն նոր «մթնոլոր– ...տի», Անգարայի խորհրդային դեսպան ...Ռիժով հանդիպումներ ունեցած է վար– ...չապետ Ինէօնիւի հետ : Այս մասին ըն– ...դարձակ տեղեկագրութիւն մը կը գտնենք ...Պոլսոյ «Ժամանակ»ի Հոկտ. 1 թուա– ...կիրին մէջ :

Վարչապետի եւ դեսպանի հանդիպու– ...մէն անդրադառնալէ ետք, թերթը հրա– ...տարակած է երկու վարիչներու անմի– ...ջական օգնականներուն միջեւ տեղի ու– ...նեցած խօսակցութիւնը՝ բառացի : Ստո– ...րեւ կատարուած մէջբերումը անդերա– ...ցնելի պատկերաւոր արտայայտութիւն ...մըն է կողմերու հետապնդածին :

«Կէօյիւշ.— Թուրքիա եւս միշտ ...բարեացակամ կ'ուզէ ըլլալ իր հարեւան– ...ներուն հետ :

«Վարոնին.— Մենք (ռուս ժողովուր– ...դը — «Յ.»), պարզենական խօսք մը ու– ...նինք : Միակողմանի սէր մը կկիծ եւ ...տառապանք կը պատճառէ : Եթէ սէրը ...փոխադարձ ըլլայ՝ աւելի զօրաւոր կը նը– ...կատուի : Ռուսիա միակողմանի սէր չի ...ուզեր Թուրքիոյ հանդէպ : Պէտք է ...Թուրքիա եւս փոխադարձէ մեր սիրոյն :

«Կէօյիւշ.— Միակողմանի սէր մը ա– ...նընդունելի է, հակառակ պարագային, ա– ...մենք սէր չենք ըսեր, այլ՝ ամուսնութիւն» :

Թուրքը գիտէ, որ ճիշդ այս «ամուս– ...նութիւն»ն է Մոսկուայի հետապնդած ...նպատակը՝ Լենին – Քեմալ «եղբայրու– ...թեան» օրերէն սկսեալ :

47 տարիներ անընդհատ, Թուրքիոյ «սիրահարած» Կրեմլին եղաւ առատա– ...ձեռն, հանդուրժո՞ղ, համբերո՞ղ, հե– ...ռատեսակա՞ն :

Այս «սիրահարութեան» պերճօրէն ...ողբերգական առաջին վկայութիւնը եղաւ ...Հայաստանի հողային անճիտումը, հայ– ...կական տարածութեանց նուիրաբերումը ...«յեղափոխական» Թուրքիոյ, հայկական ...կաններու պարգեւատրութիւնը Ադըր– ...բէյճանի, Հայ Դատի դերեզմանումը :

...Պատմականօրէն կոյր եւ քաղաքականա– ...պէս յիմար պէտք է ըլլալ մտածելու, ...որ Հայութեան Սպանդի յիսնամեակը ...Թուրքիոյ մէկ հատիկ աստիճան նուազեցնել ...Մոսկուայի սէրը Թուրքիոյ հանդէպ : ...Ընդհակառակն : Յիսնամեակը պատե– ...հութիւն է նորանոր վկայութիւններով ...Թուրքիան համոզելու, թէ Մոսկուայի ...սէրը ոչ թէ կը նուազի, այլ կ'աճի :

Եւ բացարձակապէս ապահով ու վըս– ...տահ կարելի է ըսել, որ Ռուսաստան ...եթէ պարզել պատրաստակամութեամբ չա՛տ ...աւելին պիտի ընէր, պիտի համաձայնէր ...միջնապէս պատուհասելու Հայաստան ...Հայութիւն, միայն թէ Անգարա փո– ...խադարձէր անպատմելի իր սէրը, բայց մանաւանդ՝ յօժարէր «ամուսնանա՛լ» :

Կարմիր Կրեմլինը «սիրահարութեամբ» կը փորձէ կերտել այն, զոր Պետրոս Մե– ծեր ու Կատարինէներ, Նիկոլաներ եւ Ա– ղեքսանդրներ չյաջողեցան գործադրել զէնքի զօրութեամբ :

Մեզի համար, սակայն, այս չէ՛ հիմ– նականը :

Մեր ազգային դատի, մեր հայրենիքի, մեր ժողովուրդի համար ճակատագրա– կան նշանակութիւն ունի այն անառար– կելի ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ, որ Մոսկուա վա– ճառա՛ծ է, կը վաճառէ՛ ու պիտի վա– ճառէ՛ զմեզ՝ Թուրքիոյ մէկ ժպիտին արժանանալու համար :

Այո, բիւր անգամ բիւր՝ այո՛, Հայաս– տանն է տէրը Հայ Դատի՝ պայմանով, սակայն, որ նախ Հայաստանը տէր ըլ– լայ սեփակա՛ն ճակատագրին, սեփակա՛ն իրաւունքներուն, սեփակա՛ն ուղղութեան եւ քաղաքականութեան :

Այլապէս՝ Հայաստանը միջոց է, գոր– ծիք, առեւտրական գործառնութեան մը մէջ որոշ արժէք ներկայացնող ԳԻՆ :

Այդ ԳԻՆԸ Մոսկուա ակնթարթի մը մէջ կը վճարէ Թուրքիոյ — լրիւ եւ ամ– բողջութեամբ — եթէ Թուրքիա փոխա– դարձէ Ռուսիոյ սէրը :

Կարելի չէ ըլլալ հայ մարդ եւ չտեսնել Հայութեան ազգային ճակատագրին կապուած այս պայմանագիր փաստ :

Հնարաւոր չէ խօսիլ յանուն Հայաստա– նի եւ չըմբռնել, որ անոր գոյութեան եւ ապագայի նախադրեալներէն կը հանդի– սանայ Ռուսիոյ սահման չճանչցող սէրը Թուրքիոյ հանդէպ :

Միայն յետին մոլարն ու ամէն իմացա– կանութենէ պարպուած ասունը կրնայ տակաւին խօսիլ ԻՐԱՒԱՏԷՐ ԵՒ ՊԱՀԱՆ– ՋԱՏԷՐ Հայաստանի մասին՝ իբրեւ զօր– ծօն, առկայ եւ ինքնակամ ազդակ :

Այսօր իսկ, Կրեմլինի մէջ կը գործէ յատուկ բաժին մը, որ կը պատրաստուի օգտագործել Յիսնամեակը իբրեւ անպե– բաղանցելի առիթ ու պատրուակ՝ պա– ռակտելու գաղութները, քայքայելու Սփիւռքը, ատելութիւն, ատելութիւն, մաղձ, աղտ ու կիրք տարածելու ամէն կողմ :

Թուրքիոյ «սիրահարած» Ռուսաստա– նը, որ ամէն կարգի զեղումներով կը թա– խանձէ, որ փոխադարձուի միակողմանի իր զգացումը, չի՛ կրնար միաժամանակ նաեւ Հայաստանը սիրել :

Չենք կարծեր, որ Կրեմլինը յաջողի Թուրքիան ամուսնութեան խորան հրա– պուրել, հոն վերջնական պսակի արարո– ղութիւնը կատարելու :

Սակայն, այս նպատակին անշեղ յա– մառութեամբ ու հետեւողականութեամբ ձգտող Ռուսաստանը միշտ պիտի փըս– փըսայ «սիրահար»ի ականջին, որ պը– սակուելու պարագային, ամուսնութեան առաջին նուէրը՝ Հայաստա՛նը պիտի ըլ– լայ :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿԻ

Կը թուի թէ Մոսկուայի նոր ղեկավար– ները այլեւս լուսաբանութիւններ պիտի չտան Խրուշչեւի հեռացման պատճառնե– րու մասին :

Համայնավար օտար կուսակցութիւն– ներու պատուիրակութիւնները, որոնք Մոսկուա փութացած էին բացատրութիւն ուզելու համար, օրէ օր կը մեկնին, չստ գաղտնի խորհրդակցութիւններէ ետք : Առջի օր դանիական պատուիրակութիւնը Քոփընհակ հասած է եւ նախագահը՝ յայ– տարարած է ի մէջ այլոց .— «29 կէտե– րէ բաղկացած տեղեկագիրը Խրուշչեւի դէմ որուն մասին խօսուեցաւ արեւմտեան մամուլին մէջ, գոյութիւն չունի : Ոչ մէկ մեղադրանք եղած է նախկին վարչապե– տին դէմ Քուլայի տաղնապին մէջ» : Ըստ Դանիացի համայնավար պարագլու– խին, Մոսկուայի եւ Փեքինի միջեւ գա– ղափարական պայքարը ոչ մէկ կապ ունի իր մեկնումին հետ : Պատահածին հիմ– նական պատճառն է երակներու պնդերա– կութիւնը, ապապիղատնտեսական յան– ցանքները : Եփերուէն ճշդած է նաեւ թէ Մոսկուա եղած առենը ուզած է Խրուշ– չեւի հանդիպիլ : Խորհրդային իշխանու– թիւնները ըսած են թէ ոչ մէկ արգելք կը տեսնեն այդ ուղղութեամբ, բայց Խր– րուշչեւ ինք փափաք յայտնած է ոչ մէկ այցելու չտեսնել :

Դանիացիներէն ետք, մեկնումի ճամ– բան բռնած են Աւստրիացիները : Այս առթիւ հրատարակուած միացեալ դե– կոյցը կը շեշտէ թէ Մոսկուա միշտ նը– պաստաւոր է համայնավար կուսակցու– թեանց համաշխարհային հանդիպումին :

Միւս կողմէ կը թուի թէ հնդկական եւ իտալական պատուիրակութիւնները վեր– ջացուցած են իրենց խորհրդակցութիւն– ները : Այս խօսակցութեանց բնոյթը բո– լորովին գաղտնի կը պահուի եւ յայտնի չէ թէ Մոսկուայի տուած բանատեղծու– թիւնները համոզիչ եղա՞ծ են : Հաւանա– բար աւելի բան մը կարելի ըլլայ իմանալ երբ զանազան պատուիրակութիւնները իրենց զեկուցումը տան կեդրոնական կո– միտէներուն :

Ըստ կարգ մը աղբիւրներու կարելի չէ տակաւին ապախրուշչեւականութեան մասին խօսիլ տրուած ըլլալով որ յաջոր– դութեան տաղնապը տակաւին չէ լուծ– ուած : Ներկայիս Կարմիր Հրապարակին վրայ նկարներու դասաւորումը հետեւ– եալն է .— Լենինի աջ կողմը՝ Բրեժնեւ, Սուսլով, Պոդկորնի, Շվերնիկ եւ Կոզ– լով, ձախ կողմը՝ Կոսիգին, Միկոյեան, Պոլեանսկի, Վորոնով եւ Կիրիլենկօ :

Բրեժնեւ, Կոսիգին եւ Միկոյեան շնոր– հակալութեան հեռագիր մը քաշած են Մաօ Ցէ Թունկի եւ Շու Էն Լայի ի պա– տասխան շնորհաւորական հեռագրին զոր այս վերջինները ղրկած էին : Ըստ չինա– կան մամուլի գործակալութեան, հեռա– գիրը հետեւեալ բովանդակութիւնն ունի. — «Շնորհակալութիւն կը յայտնենք այն մաղթանքներուն համար զոր արտայայ– տեցիք յանուն չին ժողովուրդին եւ չին կառավարութեան նոր յաջողութիւններու համար խորհրդային ժողովուրդին : Կ'ու– զենք նաեւ մեր երախտագիտութիւնը ար– տայայտել այն շնորհաւորութիւններուն համար զոր ղրկեցիք : Վոչխոդի արձակ– ման առթիւ : Խորհրդային ժողովուրդը որ անվարան կը գործադրէ լենինեան ընդհ. գիծը եւ կ'իրագործէ յաջողու– թեամբ համայնավարութեան կառուցման ծրագիրը, իր եղբայրական ողջոյնը կը ղրկէ Չինաստանի աշխատաւոր ժողո– վուրդին եւ անոր կը մաղթէ նոր յաջո– ղութիւններ ընկերվարութեան կառուց– ման համար չին համայնավար կուսակ– ցութեան ղեկավարութեան ներքեւ : Թող խորհրդային եւ չին համայնավարու– թեանց համախոհութիւնը եւ համայնա– վար միջազգային շարժումին համախո– հութիւնն ու միասնականութիւնը ամրա– պընդուին մարքս – լենինեան եւ պրոլե– տարական միջազգայնականութեան հի– ման վրայ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ մամուլը շատ բուռն կեր– պով կ'արտայայտուի տը Կոլի դէմ, Ֆը– րանսայի Ատլանտեան Ուխտէն քաշուելու մասին եղած շշուկներուն առթիւ : Օպ– զերվըր կը գրէ թէ Ֆրանսայի նախագա– հը «ամէնէն ծանր տաղնապին մէջ կը նե– տէ արեւմտեան զինակցութիւնը» :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ Սէուտ Ա. թա– գաւորը գահազուրկ եղաւ առջի օր, եւ էմիր Ֆայսալ՝ վարչապետ, գահաժա– ռանգ իշխան եւ փոխ –արքայ եօթը ա– միսէ ի վեր, Արաբիոյ թագաւոր հռչակ– ուած է :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ Պելժիոյ Արտաքին նախարարը՝ Սփաք յայտարարած է թէ ամէն բանէ առաջ պէտք է եւրոպական դիւպատնտեսական հարցը կարգադրել :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ «Ֆրանսական Շաբա– թը» մեծ յաջողութեամբ պսակուած է : Այս երեւոյթը յոյս կը ներշնչէ որ Ֆրան– սա կրկին ոտք դնէ արեւելքի շուկանե– րուն վրայ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ նախագահ Նասր ճաշ մը տուած է ի պատիւ իր հիւրին՝ Զամպիի նախագահ՝ Քաունտայի :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Միացեալ Նահանգներու դեսպանը բերանացի բողոք մը ներկայա– ցուցած է Լեհաստանի արտաքին նախա– րարութեան, ամերիկեան դեսպանատան մէջ միքրոֆոններ գտած ըլլալով :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնական շաբաթա– վերջի առթիւ արկածներու թիւը շատ մեծ եղած է .— 63 մեռեալ եւ 554 վի– րաւոր Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ :

ՄՔ. ՆԱՄԱՐԱ յայտարարած է Սա– թըրտէ Իվընինկ Փոսթի որ Միացեալ Նահանգները 1100 ռմբաձիգ օդանաւ եւ 800 հեռաթիռ ռումբ ունին :

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Ախպար» թերթին հա– մաձայն Եմէնի իմամ Պաշը սպաննուած է իր իսկ կողմնակիցներուն կողմէ : Թերթը կը ճշդէ սակայն թէ Եմէնի արքայական շրջանակները կը սպասեն որ լուրը հաս– տատուի :

ՔՈՆԿՈՅԻ ըմբոստները ութ հարիւր պելժ եւ վաթսուն ամերիկացի ձերբակա– լած են :

ԱՆԺԵՐԱՅԻ ընդդիմադիր Խիտէրի արտաքսումը անախորժ մթնոլորտ մը ստեղծած է Զուիցերիոյ մէջ : Կազէթ տը Լօզանի մէջ, Փիէր Պէկէն կը գրէ .— «Ա– պաստանի իրաւունքը, իրաւունքն է զուիցերական համադաշնակցութեան հա– մար ընդունելու կամ մերժելու բնակու– թիւնը որու որ ուզէ : Կարելի չէ դըժել այն մտածումը թէ այս անգամ մեծ աճա– պարանք կար քաղաքական զոհացում մը տալու Պէն Պելլայի» :

ՀՌՈՄԻ համուղղափառ երրորդ ժո– ղովին պատասխանը այն գիրին զոր ըս– տացած է Պօղոս Զ. Պապէն, կարեւոր հանգրուան մը պիտի ըլլայ երկու Եկե– ղեցիներու յարաբերութեանց համար : Գրաւոր հաստատումը պիտի ըլլայ նաեւ այն խօսակցութեանց զորս ունեցած են Պապը եւ Տիեզերական Աթենագորաս պատրիարքը, Երուսաղէմի մէջ, անցեալ Յունուարին : Ժողովը իր առաջին դըրն– փակ նիստը յատկացուցած է այն պա– տասխաններուն զորս պիտի տայ ուրիշ ե– կեղեցիներէ եւ մանաւանդ Պապէն ստա– ցուած գիրերուն : Այս պատասխաննե– րուն համար յատուկ յանձնախումբ մը կազմուած է, հինգ կրօնաւորներէ եւ մէկ աշխարհական, բայց կարգ մը վերապա– հութիւններ եղած են : Այսպէս Զագրէպի մետրոպոլիտը, գերպ. Տամասկինոս որ Սերպիոյ պատուիրակութեան պետն է խօսած է այն հալածանքներուն մասին զորս կաթոլիկոսները կ'ընեն Սերպիոյ ուղղափառ ժողովուրդին դէմ : Գալով ռումանական պատուիրակութեան պե– տին, շեշտած է որ Պապին տրուելիք պատասխանը կրնայ կանոնական դժուա– րութիւններ ստեղծել :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

Ռուս գործակալութեան պաշտօնական հեռագիրները շուարումի մատնեցին միջազգային պետական մարդիկ, միջազգային մամուլը: Խրուշչեւ Միութեան վարիչը, որ տասնեակ տարիներ փայլեցաւ քաղաքական երկինքին վրայ, անակնկալօրէն կը խաւարէր: Մեկնաբաններ ենթադրական պատճառներ կը թուէին, համայնավարներ Մոսկուա կը դիմէին լուսաբանութիւն ստանալու համար: Համայնավար աշխարհն ալ բաժնուած էր խորհրդդային եւ չինական հատուածներու:

Առանձնացած Սեւ Ծովու ափին, օրուան ինքնակալը, անզիտակ մայրաքաղաքին մէջ ամիսներէ ի վեր կատարուած դաւադրական աշխատանքին, տեղեկագիր մը կը պատրաստէր Նոյեմբերի մէջ գումարուելիք ժողովին: Իր մօտն էր երեք օրէ ի վեր տարիներու մտերիմ բարեկամն ու մաքրագործումներու վարպետը Միկոյեան, որուն ժպիտը դաւն հեզնութիւն մը ըլլալու էր Խրուշչեւի ողբերգական վերջաւորութեան:

Կը մեկնի Մոսկուա, կը կանչուի դատարան, դատախազ Սուսլով կ'ամբաստանէ զայն իբր իշխանական կեանք վարող, իր վիլլաները նախանձելի են ամերիկացի միլիոնատէրներուն եւ կ'ապրի կեանք մը ցարերու կենցաղէն աւելի բարձր մակարդակով, կը գործէ մենատիրաբար առանց կարեւորութիւն տալու Կեդրոնական Կոմիտէի, Գերագոյն Մարմինի թելադրութեանց, իշխանութիւնը չահագործեց ազգականները զետեղելով բարձր դիրքերու վրայ, փեսին տուաւ դիւանագիտական նուրբ պաշտօններ, բաժնեց համայնավար կուսակցութիւնները, տկարացուց Խորհ. Միութեան դիրքը:

Խրուշչեւ աչքերը սեւեռած դատախազին լուռ կ'ունկնդրէ ամբաստանութիւնները, կ'առաջարկէ հարցը ներկայացնել Կեդրոնական Կոմիտէին, կը յուսայ թէ համակիրներ պիտի գտնէ հոն, ինչպէս 1957ի դատավարութեան, Կոմիտէն կազմող երեք հարիւր անդամներ արդէն պատրաստուած են նախագահին եւ քարտուղարին կողմէ: Սուսլով կը կրկնէ ամբաստանութիւնները, Խրուշչեւ կը շշւարի, բարեկամներն անգամ խեթ կը նային իրեն, ճարահատ չարժում մը պատասխանելու համար, բայց դատավճիռը տրուած է արդէն: Երէկուան վարչապետը կը գահավիժի բարձրութենէն, կը թաղուի ստուերներու մէջ:

Դատախազ Սուսլով 1964 Փետրուար 14ին կը գովաբանէր Խրուշչեւը, կը քըննադատէր Մաօն: «Չին վարիչներ հակառակ են Խրուշչեւի որովհետեւ ան է որ կ'ոգեւորէ 20րդ Համագումարին կուսակցական շարժումը, ան է որ կ'ապահովէ Խ. Միութեան դէպի համայնավարութիւն յառաջդիմութիւնը: Չին վարիչներ կը փափաքին ընկեր Խրուշչեւը բաժնել Կեդրոնական Կոմիտէէն, հակադրելու համար մեր կուսակցութիւնը խորհրդային ժողովուրդին»:

Համբաւաւոր փաստաբանը այս անգամ ինքն էր որ Խրուշչեւը կը բաժնէր Կեդր. Կոմիտէէն եւ խորհրդային ժողովուրդէն: Միկոյեան եւ Սուսլով, անբացատրելի կապերով միացած, տապալեցին Խրուշչեւը, նախապէս ընկերացան իրեն հեռացընելու համար Մալենքով, Մոլոթով եւ Քականովիչ, ճամբելու համար Պուլկանինը, կը կարծէին թէ ուկրայնացի այս գիւղացին տիրապետող դէմք մը չէր կրնար ըլլար, շուտով տեղի կուտար, բայց տեսան թէ երկար տեւեց շրջանը, ժողովրդականութիւն շահեցաւ, ջնջեց ղաղտնի ոստիկանութիւնը, շունչ տանել տուաւ խորհրդային քաղաքացիներուն, մեղմացուց սթալինեան բիրտ քաղաքականութիւնը, ջանաց կենսամթերքի արտադրութիւնը աւելցնել, բարեկեցութիւն տալ ամէնուն:

Փեշտայի եւ Փրակայի մէջ զոհարանեց արեւմտեան տնտեսութիւնը, խոստովանեցաւ համայնավար տնտեսութեան անյաջողութիւնը, բարեկամացաւ Թիթոյի հետ, որ հերետիկոս մըն էր նախորդ ինքնակալին համար: Մաոնչալ Թիթօ մասնակի ձեռներէցութիւն թողուց հողագործին, յարգեց փոքր հողատիրութիւնը: Պուլկար ընկերվարական գիւղացիին համար, Սթալինի հրամանով մահուան դատապարտուեցան ամէնն ալ:

Խրուշչեւ կը մտածէր համագումարի հրաւիրել համայնավար կուսակցութեանց պատուիրակները, չին համայնավարութիւնը դատապարտելու համար: Վճիռը պիտի ըլլար միանգամայն Մոսկուայի ղեկավարութիւնը միջազգային համայնավարութեան եւ կեդրոնացեալ իշխանութեան մը հաստատումը:

Իտալական համայնավարութեան ղեկավար, կուսակցութեան մէջ առաջնակարգ դիրք գրաւող Փալմիրօ Թոլլիաթթի դէմ էր կեդրոնացման եւ Չինաստանի դատապարտութեան: Սեպտեմբերին, մահէն անմիջապէս ետք հրատարակուեցաւ «Կտակը», որ լուրջ քննադատութիւն մըն էր Խրուշչեւի գործունէութեան: Փալմիրօ կը պահանջէր «ազգային ուղիներ դէպի ընկերվարութիւն»: Թիթոյի նման կը յայտարարէր, թէ «ամէն ժողովուրդ իրաւունք ունի իր նկարագրին, պէտքերուն եւ կարելիութեանց յարմար ընկերվարական հաստատութիւններ հիմնելու»: Իտալացին կը յայտնէր նաեւ որ նոր միջազգայնականի մը կազմակերպութիւնը բաղձալի չէ:

Ամերիկայի մեծ թերթը, Նիւ Եորք Թայմզ Սեպտեմբեր 5ին հրատարակեց ամբողջութեամբ Փալմիրոյի կտակը, աւելցնելով. «Խրուշչեւ չի կրնար ընդունիլ քննադատութիւնները, բայց միեւնոյն ատեն չի կրնար խուսափիլ որ այդ քննադատութիւնները սեփականութիւն չըդառնան ռուս քաղաքական եւ մտաւորական դասակարգերուն: Կտակը նոր ճեղք մը պիտի բանայ մարքսիստ – լենինեան շարքերուն միջեւ»:

Խրուշչեւ իր դէմ գտաւ Մաօն, գաղափարական վէճը փոխուեցաւ անձնականութեան: Մոսկուա եւ Փեքին կ'ուզէին հրամայել: Մաօ կ'ուզէր հիւլէական ռումբը մեծ ըլլալու համար, ասիական ղեկավարութիւնն ստանձնելու համար, Խրուշչեւ կը մերժէր, մինչդեռ խոստացած էր 1957 Հոկտեմբեր 15ի գաղտնի համաձայնութեամբ: Քաղաքական սխալ մը եղաւ սկիզբէն օժանդակելը: Սթալին մերժած էր օգնել Մաօյի, ապագային հակառակորդ դրացի մը չունենալու համար: Մաօ պատերազմեցաւ ազգայնական Չանկի դէմ, Ամերիկա ալ մերժեց իր օգնութիւնը ազգայնականին, Մաօ յաղթեց, միլիոնաւոր բնակչութիւնը դատապարտեց տարապարհակ աշխատանքի եւ սկըսաւ պայքարիլ խորհրդային Միութեան դէմ:

Համայնավար աշխարհի դատապարտութիւնները, իշխանութեանց տապալումները, դրութեան հետեւանք են: Ոճիրներ կը գործուին եւ յետոյ կը դատապարտուին, իշխանաւորներ բարձրութեանց կը հասնին յետոյ կը թաւալին մոռացութեան անդունդը, բարբարոսներ կը դաւեն բարբարոսներու դէմ, օր մըն ալ ապերախտներ գտնելու համար իրենց ետին: Յեղափոխութեան խէժալիտ շրջանը անցեր է, կը հաւատային աշխարհը վերանորոգել, այսօր աթոռներու պաշտպանութեան համար կը դաւեն իրարու դէմ: Զանգուածը դեռ կը մնայ միամտութեան մէջ, կը հաւատայ թէ ամէն փոփոխութիւն արդարացի է, համոզուած է թէ «Կեդրոնական Կոմիտէն չի սխալիր»: Քայքայումը կը սկսի այն օրը՝ երբ այդ համոզումը չքանայ, անհատը մեքենականութեան մը մասնիկըն ըլլալէ դադրի, իբրեւ մարդ մըտածէ եւ գործէ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Ի՞ՆՉ Է ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ

Աշխարհը եւ ամբողջ տիեզերքը ներքնապէս յարատեւ իրարու հետ կապողը եւ իրարու հետ կապուած պահողն ելեկտրականութիւնն է: Ելեկտրականութեան մասնիկներն են, որոնք բոլոր նիւթերուն «հիմնաքարերը» կը կազմեն եւ թէ ելեկտրականութիւնը կը վերաբերի այն «հիմնական ուժերու խմբին, որոնցմէ կազմուած ու շինուած են ամէն բան, ըլլայ փայտ թէ երկաթ, ըլլայ մարմին թէ հանք:

Ելեկտրականութեան մէջ մասնիկները, որոնք իրար կը ձգեն կամ իրար կը կցեն, այդ բոլոր նիւթերուն իրարու հետ քիմիապէս կապուած ըլլալնուն չութիւնն է:

Երբ դաւազան մը կոտրել ուզենք, պէտք ենք ելեկտրականութեան յարումին եւ կցումին յաղթենք եւ եթէ կըղմինար մը չթողու որ ճնշուի, ըսել է մեծ ուժ մը որ նիւթին ելեկտրական վանողական ուժն է՝ կը դիմադրէ:

Երբ կրամ մը երկաթ որ իր մէջ երկու հարիւր ութսուն թրիլիոն (մէկը տասնեւութ զէրոյով) դրական եւ նոյնչափ ժխտական ելեկտրական մասնիկներ կը բովանդակէ, կարելի է մտածել թէ ելեկտրականութեան մէջ ինչ մեծ ուժ է յարումի եւ դիմադրութեան ուժը, մինչդեռ մէկ թրիլիոներորդ մասնիկը եւ ոչ իսկ միլիառերորդ կրամ կը կշռէ: Եւ երկաթի վրայ նշմարելի կէտը իր դիմադրութեան ուժն է, որ ցոյց կուտայ զինք ճընշած ժամանակնիս դիմադրելով երկու հարիւր ութսուն թրիլիոն դրական եւ ժխտական ելեկտրական մասնիկներուն:

Տիեզերքի ամէն նիւթ կը բաղկանայ երեք մասերէ կամ հիմնաքարերէ:

ՓՌՈԹՈՆ

Թիւ մէկը կ'ըսուի «Փռոթոն», որ յունարէն կը նշանակէ առաջինը: Փռոթոնը ելեկտրականութեան դրական մասնիկըն է զոր կ'ըմբռնենք գնդաձեւ, մէկ ամբողջ վաթսուն եւ եօթ քառիլիոներորդ կամ գանգուածով եւ մէկ ամբողջ վեց պիլլիոներորդ միլիմեթր տրամագծով:

Թիւ երկուքը կ'ըսուի «Ելեկտրոն», որ ժխտական ելեկտրականութեան մասերն են: Տրամագիծը ճշդիւ տալ կարելի չէ: Գրեթէ փռոթոնի մեծութիւնն է: Զանգուածը հազար ութ հարիւր երեսուն եւ վեց անգամ փոքր է քան փռոթոններունը, կշիռն է զէրօ իննըսուն եւ մէկ քառիլիոներորդ կրամ:

Այդ մանր չափերուն ներկայացումը յինքեան չարժեր, սակայն անգամ մը կը ներկայացնենք, որպէսզի ամբողջացուցած ըլլանք գրութիւննիս:

Նշանակութիւնը մեծ է, վասնզի մեր ամէնօրեայ զիտածը աշխարհնիս է եւ կամ տիեզերքն է:

Ամէն փռոթոն եւ ամէն ելեկտրոն նոյն ելեկտրական ուժն ունին մազի ճշդութեամբ: Կարեւոր է գիտնալ թէ նէութրոն եւ ելեկտրոն անբաժանելի են եւ են խակական տարրական մասնիկներ: Զանազան են միայն ելեկտրական ուժին քանակը եւ տիեզերքի բոլոր մարմինները, քիմիական նիւթերը, կենդանի կամ գործարանաւոր, ամէնուն ալ նախնական մասերը փռոթոն եւ ելեկտրոն են իրարու հետ բաղադրուած:

ԱՆԸՄԲՌՆԵԼԻ ՀԱՐՑ ՄԸ

Անըմբռնելի հարցը հոս կուգայ թէ ինչպէս ամէնուն հիմնական մասերը կարծես հրաշքով նոյն ըլլան եւ յետոյ տարբեր յօրինումներ տեղի ունենան:

Տիեզերքի բոլոր նիւթերը, փայտ թէ

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Նահապետ ...

— Ի՞նչ է, Նուբար:

— Քեզի մի գաղտնիք պիտի ասեմ, Նահապետ:

— Ասա՛ Նուբար:

Նահապետը հիմա ինքը նրա երկու ձեռքերն առաւ իր ափերի մէջ, սեղմեց:

— Դէ, ասա, Նուբար ...

Նուբարը կարծես ինչ որ բանից վախեցած դողում էր.

— Ես, կարծեմ, երեխով եմ, Նահապետ...

Յուզմունքից չփոթուած, Նահապետն առաջին պահ չհաւատաց իր ականջներին:

— Ի՞նչ ասեցիր, Նուբար, մէկ էլ ասա ...

Ու մինչեւ լոյս Նահապետը յուզմունքից չքնեց: Լուսադէմին վեր կացաւ, զգոյշ հագաւ շորերը, յուշիկ քայլերով, որ Նուբարը չարթնանայ, դուրս եկաւ:

Արեւելքում շողում էր լուսաստղը: Նահապետը նայեց չուրջը, նայեց լուսաստղին ու կռացաւ, երեք անգամ ջերմեռանդ համբուրեց հողը:

Թ.

Գեղեցիկ էր աշունը Արագածի լանջերին: Օդն այնքան մաքուր է, երկինքն այնքն յստակ, որ հեռաւոր տարածութիւնները մօտենում են, հեռու լեռները որ անհասանելի էին թւում, հարաւից գալիս են կանգնում աչքիդ առաջ: Եւ Արարատեան դաշտը՝ ընկած երկու հսկայ լեռների արանքում, փոքրանում, դառնում է մի նեղ չերտ:

Ամբողջ օրն իր հողակտորի վրայ ըղբաղուած, Նահապետը մէկ – մէկ դադար էր տալիս, չոկում մէջքն ու նըստելով որեւէ թմբի, նայում էր դաշտին ու զիմացի լեռներին, «Խորոտ աշխարհ է,— շշնջում էր նա հմայուած հոգով ու յիշում հարազատ եզերքները՝ Արտամետն ու Վանայ ծովը, Սիփանն ու Արծկէի առջեւ փռուած մարգագետինները. «Բայց մեր երկրին ուրիշ երկիր չէր հասնի, մատաղ»,— աւելացնում էր նա՝ վիճելով քիչ առաջ ասած իր խօսքի դէմ, — բայց էստեղ էլ սիրուն է, էստեղ էլ Հայոց երկիրն է, անուն չդնենք, մեղք է: Արեգակ նոյն արեգակն է, լուսնեակ նոյն լուսնեակն է եւ Հայոց էջմիածինն էլ էստեղ է ...

Ի՞նչ էր անում նա իր հողկտորի վրայ ուշ աշնան, այս օրերին, գիւղացիներից շատերը նոյնիսկ զլխի չէին ընկնում: Իսկ նա ամէն օր գործ գտնում էր: Ջահել ծառերի բների չուրջը կամ մեծացընում կամ փոքրացնում էր բաժակները, եթէ պարարտահիւթի կարիք էր տեսնում, աւելացնում էր, ճիւղերի ծայրերը, չգիտես ինչու, երբեմն կտրում էր: Մի տունկից միւս անցնելով, զննում էր ամէն մէկին, նայում նրանց տերեւների գոյներին: Չափում էր ճիւղերի՝ այս տարի նետած հասակը, կանգնում նրանց մօտ ու մտածում, շշնջում էր ինքն իրեն, կարծես խօսում էր խնձորենիների հետ: Յետոյ գալիս էր նաան տնկիների մօտ: «Էկող տարի պիտի պտուղ տաք,— ասում էր նրանց բարեկամաբար,— անպատճառ պիտի պտուղ տաք»: Ու մտքով տեսնում էր մեծ մեծ նուռերը ճիւղերի վրայ, քաղում էր, բերում Նուբարին. «Տղացկան կնիկների սիրտ միշտ մարխոչ նուռ կ'ուզի»...

Ձմեռնամուտից առաջ Նահապետը, աւանակն առաջ առած, մի անգամ էլ գընաց էջմիածնի ու Աշտարակի կողմեր, մանր – մունր բաներ գնեց եւ Անթառամին ու Ափրոյին հանդիպելով, մրգեր բերեց Նուբարի համար՝ խնձոր, տանձ, լաւ նուռ: Եւ դարձեալ մի քանի տասնեակ մատաղ խնձորենու մանր շիւեր, որ աճեցնի ու միշտ տնկիներ ունենայ: Անթառամն ինչ որ կապոց էլ դրեց բոխչայի մէջն ու ասաց, որ Նահապետը տայ Նուբարին, չնայի. «կնկայ բաներ են, քո գործը չի»... Հինգերորդ օրը տուն էր վերադառնում Նահապետը, բայց այնպէս էր թւում, թէ մի քանի ամիս է, որ հեռացել է տնից: Սիրտը անհանգիստ էր: Նուբարին մի բան չպատահի՞: Այն օրուանից, որ իմացաւ Նուբարը երեխով է, վախենում էր նրա համար: Գիշերները երբեմն վատ երազներ էր տեսնում ու արթնանալով, ձայն էր տալիս կնոջը:

— Նուբա՞ր, քնի՞ր ես:

— Արթուն իմ, Նահապետ:

— Ինչի՞ չես քնի:

— Դու ձէն տուիր, զարթնայ:

— Դէ քնի, Նուբար, քնի ...

Ցերեկը հողի վրայ աշխատելիս, պատահում էր, որ գլուխը պտըտւում էր, աչքերի առաջ լոյսը շաղւում էր եւ թըւում էր, թէ Նուբարը յանկարծ ճչաց ու դէմքի վրայ ընկաւ գետնին: Վեր էր կենում, շտապ քայլերով, օրօրուելով տան կողմն էր գալիս ու դեռ շեմին չհասած, կանչում էր.

— Նուբար, Նուբար ...

— Ի՞նչ է, Նահապետ,— գործը թողնելով, անհանգստացած արձագանգում էր Նուբարը,— ի՞նչ կ'ուզես, ի՞նչ է պէտք ...

Ամէն բան կարգին տեսնելով, Նահապետը խնդրում էր, որ մի քիչ թան տայ իրեն խմելու:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(32 Շար.)

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՆԱՀԱՆԳ (ՋԱՒԱԽՔ)

Ը.

Վրացիները տուած են վրագէտներ, արուեստագէտներ, զօրավարներ, դերասաններ, երաժիշտներ եւ քաղաքական յայտնի դէմքեր: Վրացական յայտնի գըրագէտներ եղան Իլիա Ճաւճաւաձէ եւ Ակակի Ծերեթէլի: Իսկ վրացական նոր գըրականութեան ռահվիրաներն եղան Ալեքսանդր Ճաւճաւաձէ, Նիկոլա Բարաթաշվիլի, Գիորգի Էրիսթավի: «Կին գրողներէն յիշատակելի է Կաթարինա Ջարաշվիլին, իսկ թատերագիրներէն՝ Ռաֆայէլ Էրիսթավի ու Եւգէն Ցագարէլի»: (Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ):

ԱԲԽԱԶԻԱ ԵՒ ԱԲԽԱԶՆԵՐԸ

Կովկասաբնակ փոքր ժողովուրդ մըն են Աբխազները, որ լաւ դիրք մը կը գրաւեն: Անոնց հայրենիքը Աբխազեան Սեւ Ծովու արեւելեան ափերուն վրայ կը գտնուի: Սուխումն է Աբխազիան, փարթամ ու ճոխ բուսականութեամբ, մեղմ ու ծովային կլիմայով: Վրաստանին միացած ինքնավար շրջաններէն մէկն է: Հին ազգ մըն են Աբխազները, ծանօթ հայ պատմագիրներուն: Ատեն մը այնքան զօրացան, որ համարձակեցան յարձակիլ Վրաստանի եւ Հայաստանի վրայ:

Աբխազի բնակիչներն են Աբխազները, Հայերը, Վրացիները եւ Ռուսները: Անոնց թիւը հասաւ վաթսուն հազարի: Շատ անգամներ, Աբխազներ գաղթեցին Թուրքիա եւ ասոր համար անոնց թիւը պակսեցաւ: Աբխազներու մէկ ճիւղը Արազա կը կոչուի, մէկ մասը քրիստոնեայ է եւ մէկ մասը մահմետական:

Աբխազներու լեզուն՝ Չերքէզներու լեզուին շատ մօտիկ է: Գիր ու գրականութիւն չունին: Վերջերս կազմուեցաւ Աբխազներու այբ ու բենը: Նորագոյն տեղեկագրութիւններու համաձայն, Սուխումի շրջանը ունի 220 հազար բնակիչ, որուն 70 հազարը Աբխազ, 40 հազարը՝ Հայ, 45 հազարը՝ Յոյն 45 հազարը՝ Վրացի – Մինգրէլի:

ՎՐԱՑԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ

«Վրացական բոլոր ցեղերը շատ հին են: Այդ ցեղերէն մէկը՝ Մխախի, կը յիշուի ասորական բեւեռագիր արձանագրութիւններու եւ Ս. Գրոց մէջ»: (Ա. ԱԲԵՂԵԱՆ):

Վրացիները իրենց ցեղանունը ստացած են Իբերական ցեղին անունէն: Վրացիները ինքզինքնին կ'անուանեն Գարթվէլի: Հայերը զանոնք կը կոչեն Վրացի, Ռուսները՝ Գրուզի, Թուրքերը՝ Կիւրճի, Եւրոպացիները՝ Ժորժիէն:

Հայ եւ վրացական քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային յարաբերութիւնները շատ հին են: Հայերն ու Վրացիները դրկից են, ապրած են քով քովի, միշտ իրարու մէջ եւ իրարու հետ: Երբեմն ալ ունեցած են քաղաքական միեւնոյն ճակատագիրը, ենթակայ աշխարհակալ, բարբարոս ցեղերու գրաւումներուն, բռնութիւններուն, ջարդի, գերութեան, կողոպուտի, քանդումներու եւ աւերներու:

Նորէն յիշենք վրացական ցեղերը, այս անգամ աւելի մանրամասն, բուն Վրացիներ կամ Իբերացիներ, Խեւսուրներ, Թուշեր, Գուրիացիներ, Աճարացիներ, Իմերէթցիներ, Փշաւներ, Ինշոլոյցիներ: Վրացական ցեղերուն մօտիկ են լեզուով եւ ապրելակերպով՝ Լազերը, Սվանները եւ Մինգրէլները: Բուն Վրացիները կը բնակին Կուրի հովիտը եւ Կախեթիա, որոնց կեդրոններն են Թիֆլիզը, Սղնախը եւ Թելաւ: Իմերէլները կը բնակին Գութայիսի նահանգին մեծ մասը: Այս երկու ցեղերը միասին՝ կը կազմեն վրացական ժողովուրդի ողնայարը:

Վրացական ժողովուրդներու մշակոյթի հնոցներն եղան նախ Թիֆլիզը, ապա՝ Գութայիսը: Այս երկու կեդրոններէն առաջ եկան Վրացիներու թէ քաղաքական եւ թէ կրթական մեծագոյն դէմքերը: Գուրիացիները անուանի են իրենց յեղափոխական շարժումներով եւ հերոսներով:

Վրացի բոլոր ցեղերու խօսակցական լեզուն վրացերէն է, այսինքն՝ գարթվելական լեզուն, իսկ մեծագոյն մասը քրիստոնեայ է: Վրացական եկեղեցին դարեր առաջ քոյր – եկեղեցին կը նկատուէր Հայոց եկեղեցիին: Վրացի Կաթողիկոսները կը նստէին Թիֆլիզ, որ յետոյ փոխուեցաւ օրթոտոքս էքզարքութեան, ռուսական եկեղեցիի տիրապետութեան ենթակայ:

Վրացիներու ամէնէն հին թագաւորը կը նկատուի Փառնաւազը, Քրիստոսէ առաջ, 3րդ դար: 4րդ դարուն՝ Վրացիները քրիստոնեայ դարձան՝ Նունէ կոյսի քարոզչութեամբ: Կը կարծուի թէ Թիֆլիզ քաղաքի հիմնադիրը եղած է Գորգասլան Վախթանգը՝ 5րդ դարուն մէջ:

Վրացական լեզուն շատ պարզ է, դիւրին կը սորվուի, ուղղագրութիւնն ալ դիւրին է: Վրացիներու գիրն ու գրականութիւնը սկսաւ Ե. դարէն: Համաձայն հայ պատմագիրներուն՝ վրացական գիրերու հեղինակը Ս. Մեսրոպն էր: Հայկական ազդեցութեան տակ էին վրացական մշակոյթն ու գրականութիւնը մինչեւ վեցերորդ դար, երբ հայ ու վրացական եկեղեցիները իրարմէ բաժնուեցան:

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Արմէն Լաջինեան, յետ անողոք հիւանդութեան:

Տիպար հայ մայրիկ, անձնուէր, ողբացեալը՝ գիտակից մօր զոհողութեան ոգիով, առաջինը եղած է որ իր բնակավայրէն, հեռաւոր Ամերիկայէն իր միակ զաւակը ղրկած է ուսանելու Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը, այն օրինակելի համոզումով թէ Հայադրոշմ կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնը՝ հայ դպրոցը կուտայ միայն:

Այս տխուր առթիւ, մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ամուսնոյն, իր զաւկին՝ մեր աշխատակից Ենովք Լաջինեանի եւ ընտանիքին:

մետաղ, ջուր թէ օդ, արեւ թէ աստղեր, կարծր թէ փափուկ, թեթեւ թէ ծանր նիւթեր, իրենց ամէն տեսակ գոյներով ու զանազան յատկութիւններով, այս երեք հիմնական քարերէն կամ մասերէն կը բաղկանան:

Ուրեմն առաջին մասն է փռոթոնը, երկրորդն է ելեկտրոնը, եւ երրորդ մըն ալ զանոնք կամ երկուքն իրարու հետ կապող սինձը, նէութրոնն է: Անոր համար նէութրոն կ'ըսուի որ չէզոք ըսել է, վասնզի ոչ դրական է եւ ոչ ալ ժխտական ելեկտրականութիւն: Փռոթոնին եւ ելեկտրոնին իրարմէ մերձաւորութիւնը հինգ հարիւր միլիոներորդ միլիմեթր է:

Նախնական կամ հիմնական ըսուած ուժերուն առաջինն էր Ջերմութիւնը, որուն վրայ արդէն խօսած ենք, իսկ հիմնական ըսուած երկրորդ ուժն ալ է ելեկտրականութիւնը, որուն կազմիչ մասերը կամ նիւթին հիմնաքարերն են երեք՝ փռոթոն, ելեկտրոն եւ նէութրոն:

92 ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

Հարիւր հազարաւոր եւ նոյնիսկ միլիոնաւոր զանազան նիւթերով պաշարուած ենք: Քիմիան է որ կը հաստատէ թէ բոլոր այս զանազան նիւթերն իննսուն եւ երկու քիմիական տարրերէ, կամ հիմնական նիւթերէ կը բաղկանան: (Այսօր հիմնական տարրերը հարիւրէ աւելի կը համրուին, որոնց տասներկուքը արուեստականօրէն յառաջ կը բերուին եւ ոչ թէ բնական ճամբով յառաջ կու գան):

Գիտութիւնը սակայն տիեզերքի կերպարանքը կը պարզէ՝ սորվեցնելով թէ բոլոր հիմնական նիւթերը վերոյիշեալ նոյն երեք հիմնաքարերէ կը բաղկանան:

Քիմիական հիմնական նիւթերը ջրածին, թթուածին, երկաթ, ոսկի, ծծումբ եւ իրենցմէ զօդուած մետաղները, գըլխաւորաբար ամէն նիւթական մարմին, երկրիս վրայ կամ երկնային մարմիններուն մէջ, կենդանի կամ անգործարանաւոր, ամէնքն ալ բաղկացած են փռոթոններէ, ելեկտրոններէ եւ նէութրոններէ, որոնց ճշգրիտ թիւը առ այժմ կարելի չէ դեռ ներկայացնել:

Հ. ԱՐՍԷՆ ՋՆՏՈՅԵԱՆ

FOIRE DE LYON

ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

Լիոնի Միջազգային տօնավաճառին Տընօրէնութիւնը մեծ գոհունակութեամբ արձանագրեց չին կառավարութեան որոշումը, մասնակցելու Լիոնի յառաջիկայ Միջազգային տօնավաճառին (20 – 29 Մարտ, 1965):

Չին ցուցադրողները միասնաբար պիտի գրաւեն 1200 քառակուսի մեթր սրահ մը, մեքենաներու ցուցաշէնքին մօտ, ինչպէս 1955ին երբ Չինաստան Լիոնի Տօնավաճառին մասնակցած էր չահեկան եւ խիստ ուշագրաւ ցուցադրութեամբ մը:

Ժողովրդական Չինաստան պիտի ներկայացնէ գլխաւորաբար.—

Կերպասեղէն,

Ջեռնարուեստի արտադրութիւններ,

Թեթեւ ճարտարարուեստի նիւթեր:

Կասկած չկայ որ Չինաստանի ներկայութիւնը Լիոն, մեծ հետաքրքրութիւն պիտի արթնցնէ:

×

ԼԻՈՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ ՑԱՑՏԱԳԻՐԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21էն 27.— Խաղալիքի միջազգային ցուցահանդէս:

ՄԱՐՏ 20էն 29.— Լիոնի միջազգային տօնավաճառ, փայտի մեքենայի միջազգային ցուցահանդէս (էքսփօ – պուա):

ՄԱՐՏ 26էն 29.— Երկաթեղէնի միջազգային ցուցահանդէս (միայն արհեստաւորներու համար):

ՀՈԿՏ. 2էն 5.— Կարասիի եւրոպական շուկայ (միայն արհեստաւորներու համար):

ՀՈԿՏ. 16էն 25.— «Տան հաճոյքներ»ու ցուցահանդէս: Կարասի (ծախու), եւայլն:

ԲՈԼՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ.—

SOCIETE
DE LA FOIRE INTERNATIONALE
DE LYON
PALAIS DES CONGRÈS
LYON (6e) — Tél. : 24-29-61

BUREAU
DE LA FOIRE INTERNATIONALE
DE LYON
136, Bd. Haussmann
PARIS (8e) — Tél. : 924-68-50

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ես ի՞նչպէս պիտի կարենամ հետը խօսիլ, — քաշուեցաւ Գրիգոր, — թէեւ ես ալ քանի մը բառ կրնամ գերմաներէն ըսել: Ըսէ սակայն Վիցուշքա, եթէ ուրիշ անգամ Պուստա գամ, ի՞նչպէս պիտի կարենամ հետդ խօսիլ:

— Ի՞նչպէս: Թագուհիին կ'ըսեմ որ քեզ ներս թողուն:

— Ու զիս ներս պիտի թողո՞ւն:

— Ինչո՞ւ չէ: Զիս այնքան կը սիրէ որ ամէն ուզածս կ'ընէ: Իր վարդաջուրէն ալ կուտայ ինծի: Հագուստիս թեւին հոտը առ անգամ մը: Անոյշ կը բուրէ, այնպէս չէ՞: Թագուհիները միշտ այսպէս բուրումնաւէտ են: Անգամ մը իր աղօթագիրքն ալ ցոյց տուաւ ինծի. ինչ գեղեցիկ պատկերներ կան մէջը: Մէջը Աստուածածին մը կայ՝ մետաքսէ կապոյտ հագուստով վարդերու մէջ. ատիկա տեսնելու ես:

Թմբրին տակէն այնպիսի ձայն մը լըսուեցաւ՝ ինչպէս կատուն կը հանէ երբ պոչին վրայ կոխեն:

Եւան ցնցուեցաւ:

— Ո՛հ, մանուկ արքան արթնցաւ, ըսպասէ ինծի Գրիգոր:

— Վիցուշ, հիմա չեմ կրնար քեզի ըսպասել, վաղը նորէն կու գամ:

— Լաւ, — պատասխանեց աղջիկը. — ամէն օր այս ժամուս հոս գտնուէ:

Ու դէպի մանուկ թագաւորը վազեց:

ԺԵ.

Շատ անգամ ոչ մէկ բան մեր կարծածին պէս կը պատահի:

Երբ Վալենտ Թէօրէօք տուն հասաւ, ժամերով կարելի չէր իրեն մօտենալ: Սենեակը փակուեցաւ ու վեր վար կը քալէր: Վարի սենեակին մէջ կը լսէին անոր ծանր ու միապաղաղ քալուածքը:

— Իշխանը բարկացած է, — յուսահոգուէր Մարթոնֆալվայի, — յուսամ իմ վրաս չէ:

— Ապա երբ զիս տեսնէ, — սարսափեցաւ Գրիգոր, ու գլուխը կը քերէր:

Մարթոնֆալվայի սանդուխներէն երեք անգամ ելաւ մինչեւ որ վերջապէս քաջութիւն ունեցաւ մտնելու:

Վալենտ Թէօրէօք դէպի Դանուբ նայող պատուհանին առջեւ կեցած էր: Հագուստները դեռ չէր փոխած, եւ ոչ իսկ պատուոյ սուրը քակած էր մէջքէն:

— Ի՞նչ է, — մռնչեց Մարթոնֆալվայիին՝ եւս դառնալով: — Ի՞նչ կ'ուզես Էմէրիկ: Հիմա ոչ մէկուն հետ խօսելու փափաք ունիմ:

Մարթոնֆալվայի խոր խոնարհութիւն մը ընելով քաշուեցաւ:

Պատշգամին վրայ կեցաւ ու շփոթած կը քերէր գլուխը, որովհետեւ եթէ խօսէր՝ պէտ պիտի ընէր. իշխան Վալենտ բարկացած ժամանակ փոթորիկի մը կը նմանէր, որ դիւրաւ կայծակներ կը ժայթքէր. բայց միւս կողմէն ալ՝ եթէ չխօսէր դարձեալ պէտ պիտի ընէր. տունէն ով ալ գալու ըլլար՝ իշխանը ուրախութեամբ կ'ընդունէր:

Վալենտ Թէօրէօքի տունը Ֆեհերվարի դրան քով շինուած էր, անոր պատուհանները մէկ կողմէն դէպի Փեշթ կը բացուէին, իսկ միւս կողմէն դէպի Ս. Կերարտ լեռը կը նայէին: Մարթոնֆալվայի, մինչ պատուհանէն վար կը նայէր, վերջապէս իր բախտէն, տեսաւ Վերպէօցիին տուն մտնելը:

Փութով վերադարձաւ ու նորէն ներս մտաւ:

— Վսեմափայլ Տէր, իշխան Վերպէօցին կու գայ:

— Թող գայ, — պատասխանեց Վալենտ Թէօրէօք:

— Գրիգորն ալ հոս է, — շարունակեց դրագիրը մեծ շունչ մը քաշելով, — Փոնեմիսսա պատանին:

— Գրիգո՞ր ... առանձի՞ն ...:

— Առանձին:

— Ան ի՞նչպէս հոս կը գտնուի. Թող ներս գայ:

Գրիգոր միասին հասաւ դրան քով կքած ծերունի Վերպէօցիին հետ:

Մարթոնֆալվային խոր խոնարհութիւն մը ըրաւ. Գրիգոր անոր հետեւեցաւ:

Այդ ծերունին տեսած էր ինքը քիչ առաջ թագաւորական պալատին քով, որուն առջեւ դրագիրները կը տանէին թղթէ ծրարները: (Հռչակաւոր մարդ մըն էր. պատանեկութեան ժամանակ Մատաթիա թագաւորը տեսած էր):

— Բարի եկար, եղբայր, — լսուեցաւ սենեակէն Վալենտ Թէօրէօքի առնացի հաստ ձայնը:

Ու Գրիգորը տեսնելուն՝ աւելցուց:

— Խնդրեմ թոյլ տուր որ նախ որդեգրիս հետ խօսիմ. Գրիգոր, ներս եկուր:

Գրիգոր չէր գիտեր թէ ողջ էր կամ մեռած. արձանի պէս կեցաւ երկու իշխաններուն առջեւ:

Վալենտ յօնքերը պռստելով նայեցաւ անոր:

— Արդեօք տունը բան մը պատահա՞ծ է:

ԿԷԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Պ. Կարապետ Լաչինեան, Տէր եւ Տիկ. Ենովք Լաչինեան եւ զաւակները՝ Արմէն Լուսին, Կարօ (Պարսկաստան), Տէր եւ Տիկին Ենովք Քերթոյեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ա. Շահին-եան եւ զաւակը՝ սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրասուն կնոջ, մօր, կեսրոջ, մեծ մօր, մօրաքրոջ եւ խընամիին՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԼԱՉԻՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ երկարատեւ անողոք հիւանդութենէ ետք, Ուրբաթ՝ Հոկտեմբեր 30ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Կիրակի, Նոյեմբեր 1, յետ պատարագի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին, Թեհրան։

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով՝ կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

LACHINIAN, 103 Ave. Sorayya
TEHRAN (Iran).

Այրի Տիկին Վանուհի Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Կիրակոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սարաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Միրիճեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 27ին։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հոկտ. 28ին Պօմոնի Հայոց եկեղեցին։

×

Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց սուգին։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Միրիճեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն։

Այրի Տիկին Կարապետ Քիզիրեան եւ զաւակները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՔԻԶԻՐԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի ժամը 10.45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէփէնէկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (8 Նոյեմբեր) Վալանսի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ մօր եւ քոքանջմօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՑԱ ՄԻՐԸՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Քոնկրէի սրահներուն մէջ։

×

Որբերու Օգն. Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արտաշէս Զաքարեանէ իր կնոջ ընկերուհի Նազիկ Զաքարեանին մահուան տարելիցին առթիւ երեսուն ֆրանք իր դպրոցներուն համար։

×

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տէր-Գալուստեան, ի յիշատակ իրենց համայն ննջեցելոց կը նուիրեն քսան ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Խտրշեանէ քսան ֆրանք, Լեւոն Մօզեանի յիշատակին, Ամենայն Սրբոց տօնին Գրողներու Ընկերութեան կազմակերպած այցին առթիւ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 15ին։
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Սէրքլը Կաթոլիք սրահին մէջ։

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ԱԻԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի ՏԻԿ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցին Նոր Սերնդականներ։

Հայկ. պար եւ կենդանի պատկեր։

Դաշնակ՝ Օր. Ե. Ոստիկեան, արտասանութիւն Ժ. Մատթէոսեան եւ Ա. Գազանճեան։

Մուտքը ազատ է։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18ը բաց է Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան գրասենեակը։ Մասնաճիւղերը եւ անհատները որոնք տեղեկութեան կարիք ունին, կրնան ներկայանալ 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի տան Գ. յարկ, կամ հեռաձայնել Թեթպու 63-89։

Մանուկներու կողմէ կայան մոռցուած հանդերձեղէնները կրնան ստացուիլ գրասենեակէն։

Կը խնդրուի ծնողքներէն այլեւս չուշացնել կայանի կապակցութեամբ պարտքերու վճարումը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, Վարժարանի թատերասրահին մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբին ժողովը, այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը $*.«*ին, Օհանջանեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Միջմասնաճիւղային ժողով, Շաբաթ (7 Նոյեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Ա. յարկի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Առնուվիլ-Սարսէլ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի։ Մասնակցութեամբ տեղւոյն Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու։

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15.30էն մինչեւ 24

Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին կից սրահին մէջ

69, Avenue Henri Barbusse ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Թատերական ներկայացում
«ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»

կենդանի պատկեր Նոր Սերունդի կողմէ, ինչպէս նաեւ արտասանութիւններ ու զանազան անակնկալներ, ժամը 19.30էն սկսեալ եւրոպական պարեր։
Ճոխ պիւֆէ առատ կերուխում, Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Train de la Gare du Nord descendre à Villiers-le-Bel - Gonesse 13 h. 50, 14 h. 30, 15 h. 10, 15 h. 50, 16 h. 41, 17 h. 20, 18 h. 09, 18 h. 49 ou Autobus : Porte de la Chapelle, descendre Terminus, Gare de Villiers-le-Bel.

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ։

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս։

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ։

Կիրակի Նոյեմբեր 8։
Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

Անարատ Յղութեան Հայ քոյրերը, Առնուվիլ լէ Կոնէսի մէջ (73 Ավընիւ Անրի Պարպիւս) այս տարի մանկապարտէզ եւ մանկամսուր մը բացած են։

Կը հրաւիրուին ծնողքները իրենց փոքրիկները առաջնորդել հայ քոյրերուն։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյն նորոգ հանգուցեալ հովուոր հօվիւ

ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔԱՀԱՆԱՅ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ յիշատակին։

Շաւիլի, Իսիի եւ շրջականներու իր ծուխերէն, ինչպէս նաեւ իր յիշատակը յարգող ազգայիններէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն պաշտամունքին։

Սկիզբը պատարագի ժամը 10.30։

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տօմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

JEUDI 5 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

…րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10153 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — No 10.153

ԱՅՆՔԱՆ ԽՕՍԵՑԱՆՔ

Այնքան գործեցինք, որ մոռցանք խօսիլ, — ըսած է առիթով մը մեր մեծերէն՝ Ռոստոմ :

Ատիկա եղաւ արդարեւ այն օրերուն, երբ յեղափոխական գործիչը պէտք է ըլլար զգոյշ, քանի որ շրջապատուած էր բազմապիսի վտանգներով :

Այն օրերուն, երբ խօսիլը համազօր էր գործը վտանգելու, ժամանակը դատարկ անցնելու :

Այժմ փոխուած է ամէն ինչ :

Մարդոց շրթունքներուն կապանքներ չկան. Թէպէտ գիտակից իւրաքանչիւր անձ, պարտի ինք դնել կապանքը իր շրթներուն, ուղիղ եւ անսխալական կար…ուած զառանցանքներ դուրս չտալու համար :

Այս ձեւ պարտականութիւն մը ունին նաեւ ոմանք, որ ճակատագրի դժբախտ ու հեղնական մէկ կարգադրութեամբ, թերթի մը գլուխը կը գտնուին ու կը մոռնան, որ հրապարակագրութեան հետ կապուած պարկեշտութիւններ կան, որոնց ալֆան ու օմեղան համեստութիւնն է :

Եւ ինչպէս որ լռելը առաքինութիւն մըն է, երբ հարցը կը վերաբերի անգամ մը շրջանակի մէջ պատասխանատու տեսակէտներ յայտնելու, նմանապէս եւ ամէն գրչին սանձ դնելը տարրական պարտականութիւնն է անոնց, որ նոր հեռացած են նախակրթարանի մը գեղջուկ …րկէն ու կը գտնուին աւելի հրատապ հարցերու մասին հազարներու ներկայութեան կարծիքներ յայտնելու հարկադրանքին առջեւ :

Կարծիքներ, որոնց թերխաշ ըլլալը այնքան աղաղակող է, որքան լեզուն, որ ցերեկով կը նահատակուի այդ առթիւ :

Այնքան կը խօսինք ու կը գրենք հիմա, որ գործել եւ ազնուական առաջադրութիւններ կեանքի մէջ իրականացնելը մոռցած ենք ալ :

Եւ համայնք մը, ընկերութիւն մը, ժողովուրդ մը, երբ կը կարծէ, թէ իր ապագային համար խօսքն է ամէն ինչ, ճակատագրուած է սխալելու եւ յուսախաբ ըլլալու :

Գործելու կիրքը երբ տեղի կու տայ խօսելու, վիճելու եւ ապերասան կարծիքներ յայտնելու մոլուցքին, մարդ կը դադրի այլեւս ստեղծագործ աշխատանք կատարելէ :

Մինչ քաղաքակրթութիւնը եղած է ու պիտի շարունակուի ըլլալ արդիւնք ստեղծագործ աշխատանքի :

Աշխատանք, որուն կը պարտի աշխարհ, ինչ որ ունի օգտակար ու բար…րգիւն :

Երէկ՝ գործը եղաւ առաջին նպատակը անոնց, որ տեղ մը հասնիլ կ'ուզէին : Ունէին գծուած յստակ առաջադրութիւն ու ծրագիր, որոնց իրականացման համար տքնիլ պէտք էր :

Եւ անոնք, գիշերը ցերեկին խառնած, գործեցին, մոռցած եւ հանգիստ եւ վայելք :

Այսօր, գործը ստորադասուած է խօսքին :

Գործը մնացած է երկրորդական, երրորդական աստիճանի վրայ : Ուժ կը տրուի անսանձելի ամբոխներ խօսքով գրաւելու միամիտ փորձերու :

Զատուածները պատժելու համար Եգիպտացւոց ամբարշտութիւնը, յաջորդաբար շատ մը պատիժներ սահմանեցին անոնց :

Ղրկեցին մարախը, խլուրդը, կարիճներ, կարկուտ եւայլն, բայց, Եգիպտացիք չզգաստացան : Զինուեցան անոնց բոլորին դէմ ու չէզոքացուցին զանոնք :

Այն ատեն, կ'ըսէ պատմութիւնը, ժողովի նստան չաստուածները եւ իբրեւ վերջին պատուհաս կամ պատիժ, ղրկեցին ճառախօսը :

Եւ ահա հրա՛շք :

Ռոքին տակ իբր պատուանդան քար մը ունեցողը կը սկսէր ճառել :

Քաղաքացիք տարուած ճառ ունկնդրելու տենչէն, ժամերով կը կենային խօսողներու շուրջը :

Այլեւս ամէն մարդ մոռցաւ աշխատանքը :

Վարակուած ճառախօսէ, ունկնդրողներ իրենց ժամանակը կ'անցընէին հրապարակներու վրայ :

Երկրագործ, հովիւ, բանուոր եւ արհեստաւոր մոռցան իրենց գործը :

Արտեր ու այգիներ մնացին անմշակ, արճառ ու հօտեր կեր դարձան գայլերու, ու անգործութեան յաջորդողը եղաւ անխուսափելի սովը :

Շատ ուշ միայն Եգիպտացիք հասկցան, թէ անօթի չմեռնելու համար հերկել, սերմանել պէտք էր արտերը :

Ու վերադարձան աշխատանքի :

Երկաթեայ այս օրէնքէն խուսափում չկայ :

Կ'ապրինք հիւլէական դարուն մէջ :

Մեքենականութիւնը հասած է իր բարձրագոյն աստիճանին, եւ սակայն, մարդը, որ կը հետամտի անջրպետներու նուաճումին, փակուած բնալուծարաններու եւ վիթխարի գործարաններու մէջ՝ տիւ ու գիշեր կը գործէ ի խնդիր նորութիւններու :

Եւ մինչ ուրիշներ կը խօսին, անոնք, — իրական հեղինակներն ու գիւտարարները, — լուռ կ'աշխատին :

Կ'աշխատին, համոզուած, որ պահելու համար ազատութեան կշիռը գործն է կարեւոր :

Գործին կը պարտի յաղթական աշխարհը իր նուաճումները :

Դաս մը այս բոլորէն չկա՞յ արդեօք մեզի համար եւս :

« ԱՐՄԵՆԻԱ »

ՃՈՆՍԸՆ Կ'ԸՆՏՐՈՒԻ ՋԱԽՋԱԽԻՉ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս կը սպասուէր Լինտըն Ճոնսըն, Միացեալ Նահանգներու Դեմոկրատ Թեկնածուն նախագահ ընտրուեցաւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մը որ գլեց անցաւ ամէնէն լաւատես նախատեսութիւնները :

Նախ տեսնենք թէ ի՞նչպէս կ'ըլլան այս ընտրութիւնները : Միացեալ Նահանգներու մէջ, քուէարկութիւնը ընդհանրական է բայց ոչ ապղային : Քուէարկութեան շրջանակը Նահանգն է, ոչ Դաշնակցութիւնը : Իւրաքանչիւր նահանգ ալ իր յատուկ ընտրական օրէնքն ունի, աւելի ճիշդ օրէնքները, տրուած ըլլալով նաեւ որ նախագահական իւրաքանչիւր ընտրութիւն, երկրորդական բազմաթիւ այլ քուէարկութեանց հետ կը զուգադիպի : Արդարեւ նոյն ժամանակ կ'ընտրուին ծերակուտականները, ներկայացուցիչները, կառավարիչները, Նահանգային Ժողովներու անդամները եւ Գործադիրին կարգ մը բարձրագոյն պաշտօնեաները : Նահանգն է որ կը սահմանէ քուէարկութեան իրաւունքի գործադրութեան պայմանները :

Ժողովուրդը չէ այլ անոր «պատուիրակները», հաւաքուած «ընտրական ժողովի» մը մէջ (որ նիստ չի գումարեր) որոնք նախագահը կ'ընտրեն : Այս պատուիրակներն են որոնք կը նշանակուին Նոյեմբեր 3ին : Ասոնցմէ ամէն մէկը կ'անձնաւորէ «ընտրական քուէ»ներէն մէկը, իւրաքանչիւր նահանգ որոշ թիւ մը «ընտրական քուէ» կը ստանայ, որ կը համապատասխանէ իրենց Քափիթոլի ներկայացուցիչներու թիւին : Օրինակ՝ Վիրճինիա ունի երկու ծերակուտական + 10 ներկայացուցիչ = 12, ուրեմն կ'ունենայ 12 ընտրական քուէ : Քալիֆորնիա ունի երկու ծերակուտական (յիշենք որ ծերակուտականներու թիւը չի փոխուիր ինչ ալ ըլլայ նահանգին կարեւորութիւնը), առաւել 38 ներկայացուցիչ, ուրեմն քառասուն ընտրական քուէ : 1954ի համար ընտրական քուէներու թիւն էր 538 որ կը համապատասխանէր հարիւր ծերակուտականներու եւ 435 ներկայացուցիչներու, որոնց վրայ կ'աւելնան երեք «ընտրական քուէ» որ առաջին անգամ ըլլալով կը շնորհուի «Քոլոմպիայի Տիսթրիքթին» այսինքն երկրին մայրաքաղաքին :

Վերջնական արդիւնքները ծանօթ չըլլալով հանդերձ, (կը մնայ միշտ հեռաւոր շրջաններ ինչպէս՝ Ալասքա եւն.) շատ հանգիստ մեծամասնութեամբ մըն է որ Լինտըն Ճոնսըն կը մնայ Միացեալ Նահանգներու նախագահ : Շատ համեստ եղած է հակառակ իր ստացած ձայներու առաւելութեան եւ շեշտած թէ եղածը պատիւ չէ մարդու մը կամ կուսակցութեան մը նկատմամբ, այլ մեծարանք է ողբացեալ Ճոն Քենըտիի յիշատակին : Նորընտիր նախագահը կ'ուզէ որ ամերիկացի ժողովուրդը մոռնայ իր կռիւները եւ կը խոստանայ աշխատիլ աշխարհի խաղաղութեան եւ իր երկրին բարգաւաճման համար : Կոլտուաթըր մերժած էր որեւէ յայտարարութիւն ընել, վերջնական արդիւնքներէն առաջ :

Լինտըն Ճոնսըն, 56 տարեկան է, հասակը՝ մէկ մեթր 90, 90 քիլօ : Իր առաջին պաշտօնը եղած է կրթական մարզին մէջ : Երեսփոխան ընտրուած է 1937ին, բնիկ է Թեքսասէն, կինն ալ Թեքսասցի է, ունի երկու աղջիկ, բողոքական է : Իր փոխ-նախագահն է Հըմֆրէ, 53 տարեկան, մէկ մեթր 80, 79 քիլօ : Արհեստով դեղագործ, երեսփոխան ընտրուած է 1948, տաքոթցի է, երեք մանչ ունի եւ մէկ աղջիկ : Ինք ալ բողոքական է :

Ծերակուտական ընտրուեցան նաեւ Քենըտիի երկու կրտսեր եղբայրները՝ Ռոպըրթ Քենըտի եւ Էտուար Քենըտի, ինչ որ աննախընթաց դէպք մը կը նկատուի :

× Միացեալ Նահանգներու մէջ, Քոնկրէսի անդամ մը երեսուն հազար տոլար տարեկան կը շահի որմէ կրնայ զեղչել երեք հազար տոլար երբ եկամուտի յայտարարութիւնը ընէ իբրեւ ներկայացուցչական ծախք : Կը ստանայ նաեւ 2400 տոլար տարեկան նամակաթուղթի տպագրութեան համար, 1200 տոլար գրասենեակներու մաքրութեան համար : Անձնական նամակներու համար 610 տոլար կը ստանայ եւ դրոշմաթուղթ չի գործածեր : Իր նահանգէն Ուաշինկթըն երեք անգամ երթուդարձի ճամբու ծախք կը ստանայ : Հարիւր հազար ձրի հեռաձայնի իրաւունք ունին եւ ծերակուտականները ձրի կը սափրուին :

× Հարաւի հինգ նահանգները Կոլտուաթըրի համար քուէարկած են : Սեւերու 95 առ հարիւրը Ճոնսըն քուէարկած է :

× Աշխարհի ամէն կողմ մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած է այս լուրը : Դաշնակցային Հանրապետութեան վարչապետ՝ Լուտվիկ Էրհարտ առաջինը եղած է շնորհաւորական հեռագիր ղրկողներու կարգին :

Մոսկուայի մէջ ալ լուրը մեծ սփոփանք պատճառած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷԼԻԶԱՊԷԹ Բ. Թագուհին «Գահի ճառը» արտասանեց անցի օր եւ այս առթիւ յայտարարեց թէ կ'ազգայնացնէ պողպատը : Մեծն Բրիտանիոյ Թագուհին յայտարարեց նաեւ թէ յանձնախումբ մը ստեղծուած է որ, յանուն պետութեան, հողեր պիտի գնէ շինութեան եւ հսկէ վարձքերուն, ընկերային ապահովութեան եւ ցեղային խտրականութեան վրայ : Խորհրդարանական նիստ մը որոշուած է քուէի ազատութեամբ մահապատիժի համար : Ընդհանուր ձեւով պիտի վերաքննուի ընկերային ապահովութիւնը եւ մանաւանդ դեղերու ձրի վաճառումը : Զարկ պիտի տրուի տնտեսական զարգացման պաշտպանելու համար սթերլինկը : Օրէնք մը պիտի պարտադրէ ընկերութեանց որ իրենց հաշիւներուն մէջ արձանագրեն ինչ որ կու տան քաղաքական կուսակցութեանց :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութիւնը Հռոմ վերադարձած է եւ մամուլին ըրած իր յայտարարութեան ընթացքին, Էնրիքօ Պերլինկէր ըսած է թէ Մոսկուա ունեցած իրենց խօսակցութիւնները բաւարար չեն եղած : Պատուիրակութեան պետը ըսած է նաեւ թէ Խրուշչեւ հիւանդ չէ ինչպէս ըսած էր Դանիոյ համայնավար պատուիրակութեան պետը :

ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Խորհ. Միութիւնը «Սոլ-էո» հրթիռներ տըւած է Կիպրոսի :

ՏԱՐԻՆ 140 հազար բնակիչ կ'աւելնայ Փարիզի շրջանը :

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.-Ի Գ. նստաշրջանը կը փակուի քսան օրէն : Տակաւին առկախ շատ հարցեր կան ինչպէս Հրեաներու խնդիրը, որ ցարդ վերջնական ձեւ չէ ստացած :

ՓԵՐՈՆԻ շրջանակը շատ տարակարծիք է, Արժանթին վերադարձին պատեհութեան մասին :

ԹԻՔՍԻԷ - ՎԻՆՍԵԱՆՔՈՒՐ յայտարարեց թէ չի փափաքիր որ Ժորժ Պիտօ նախագահութեան թեկնածու ըլլայ : Աջակողմեան թեկնածու գիւղատնտեսական հարցին մասին պիտի խօսի Նոյեմբեր 15ին :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ նոր քննութիւններ եւ փորձեր ընելով այն եզրակացութեան եկած են թէ Ուիսքին աւելի վնասակար է սրտին քան ծխախոտը :

1965Ի ՍԿԻԶԲԸ նոր տաս ֆրանքնոց մը հրապարակ պիտի հանուի :

ԱՆԳԼԻՈՅ ոսկիի եւ տարադրամի պահեստը 31 միլիոն ոսկի (434 միլիոն ֆրանք) պակսած է Հոկտեմբերին 876 միլիոնի հասնելով 984 միլիոնի փոխարէն անցեալ տարի :

ՔՈՒՊԱՅԷՆ յիսուն հոգի «ազատութիւն» ընտրած են եւ քաղաքական ապաստան ուզած Քանատայէն երբ Հաւանա - Փրակա օդանաւը որուն մէջ էին, էջք կը կատարէր Կանտէրի օդակայանը :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ մէջ սկսան պիւտճէին նուիրուած վիճաբանութիւնները : Բացման ճառին մէջ, Քուվ Տը Միւրվիլ պարզեց Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը եւ Ֆրանսայի եւ Հասարակաց Շուկայի յարաբերութիւնները :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԻՆ 170ԱՄԵԱԿԸ

«ԱԶԴԱՐԱՐ»Ի ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐԸ

Հա՛յ մշակոյթի պատմութեան մէջ կարեւոր երեւոյթ է հայ լրագրութեան ըստեղծումը: Հայրենի ափերէն շատ հեռու, Մատրասի մէջ, 170 տարի առաջ Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեան կը հիմնէ առաջին հայ պարբերականը՝ «Ազդարար» ամսագիրը : Այս ձեւով հայ ժողովուրդը կ'ունենայ հրապարակախօսական ամպիոն մը, ուրկէ մտաւորականութիւնը առաւել յստակ եւ հետեւողական ձեւով կը խօսի օրուան հրատապ հարցերուն, ժողովուրդին մտաւոր յառաջդիմութեան եւ անոր յետադայ ընելիքներուն մասին :

«Ազդարար»ի մէջ Շմաւոնեան զգալի տեղ յատկացուցած է գրական նիւթերուն, որոնք իրենց բնոյթով երեք խումբերու կը բաժնուին՝ ինքնուրոյն, թարգմանական եւ ֆոլքլորային: Գեղարուեստական եւ գրական նիւթերու ընտրութեամբ խմբագիրը հետապնդած է մէկ նպատակ՝ օգնել արտասահմանի Հայութեան դաստիարակութեան եւ լուսաւորութեան գործին : Ինքնուրոյն գործերէն «Ազդարար»ի մէջ լոյս տեսած են Խաչատուր Ջուղայեցիի «Պարսից պատմութիւնը», Յակոբ Այուպեանցի «Հէյտաբալի խանի պատմութիւնը », Խոջամալ Սաֆարեանի մշակած առակները, Թադէոս Տէր-Անդրէասեանի եւ ուրիշ բանաստեղծներու գործերը :

Ջուղայեցիի եւ Այուպեանի գործերը, որոնք առաւելապէս կապուած են հայ պատմական գրականութեան եւ հնդկական զրոյցներու աւանդութիւններուն հետ, սեռի եւ նիւթի որեւէ նորութիւն չեն բերեր : Նոյնը կարելի չէ ըսել միւս գործերուն համար : Ասոնք թէ իրենց ձեւով, թէ բովանդակութեամբ կը տարբերին օրուան գրաբար երկերէն եւ եկեղեցական բանաստեղծութիւններէն : Յայտնի է, որ մեր գրականութեան աշխարհականացման եղելոյթը կը սկսի ԺԱ. դարուն, երբ գրականութեան մէջ կ'երեւին աշխարհիկ մտածողութեան բազմազան ձեւեր, ժողովրդական խօսակցական լեզուին առանձին արտայայտութիւններ, գրական նոր սեռեր: Հայ գրականութեան եւ, առանձնապէս միջնադարեան առակներուն մէջ, արդէն կը նկատուին քննադատութիւններ կեանքին արատաւոր երեւոյթներուն հանդէպ :

«Ազդարար»ի արձակի բաժինը մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ իբրեւ նոր ձեւի գրականութեան արտայայտութիւն, որ ի տարբերութիւն միջնադարեան հայ ձեռագիրներուն, անհամեմատ մեծ տպաքանակով կը տարածուին եւ կը դառնան ժողովուրդին սեփականութիւնը: Առակներուն մէջ կը ջատագովուին ընկերասիրութիւնն ու ճշմարտութիւնը («Ձիու եւ էշի առակը», «Երկու ստախօսներու առակը») :

Շատ հետաքրքրական է Եզոպոսի առակներէն թարգմանուած «Մկներու ժողովը », որուն բարոյականը Հայերուն կը քարոզէր միաբանութեան եւ արիութեան գաղափարները: Ընթերցողին ուշադրութիւնը ա՛լ աւելի կեդրոնացնելու համար առակին բարոյականին վրայ, խմբագիրը չեղատառով կ'աւելցնէ .

Ո՛վ դու ընթերցող, զխորհուրդ բանիդ
Հանդարտ ընթերցմամբ, բարւօք առ
ի միտ :

Իր ծաւալով եւ արծարծած գաղափարներով նորութիւն էր անգլերէնէ թարգմանուած «Փոքրիկ ձէքը» վիպակը, որ արկածային սեռի թարգմանութեան առաջին օրինակներէն է մեր գրականութեան մէջ: Շատ ուսանելի եւ սրտագրաւ ըլլալով մէկտեղ մանուկի մը մասին, որ աշխատանքի դաստիարակութիւն կը ըստանայ: Ճէքի կեանքը թէեւ կ'անցնի տառապանքներու եւ արկածներու մէջ, բայց ան, հաւատարիմ իր ստացած դաստիարակութեան, բարեխիղճ տրամադրութեամբ կը ծառայէ իր տէրերուն, կ'ազատի գերութենէ եւ կեանքին վերջին տարիները կ'անցընէ խաղաղութեան մէջ:

«Սանթօ Պայոխայի պատմութիւնը» (թարգմ.) կը քննադատէ կեղծ բարեպաշտութիւնը :

«Ազդարար»ի մէջ տպագրուած են բազմաթիւ չափածոյ գործեր, որոնք բանաստեղծութիւններ չեն այսօրուան ըմբռնումով, այլ միայն միապաղաղ ոտանաւորներ՝ հրապարակախօսական գրութիւններ : Այնուամենայնիւ այդ բանաստեղծութիւնները հետաքրքրական են իրենց յարուցած հարցերով : Հեռանալով միջնադարեան բանաստեղծութեան աւանդական ուղղութենէն, «Ազդարար»ի բանաստեղծները յատուկ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան հայ ժողովուրդին քաղաքական անցեալին հանդէպ, կը գովերգեն իրենց նախնիքներուն փառքը, կ'արծարծեն ազատասիրական եւ հայրենասիրական գաղափարներ : Ճիշդ է, միջնադարեան հայ բանաստեղծութեան մէջ եւս արծարծուած են այս գաղափարները, բայց «Ազդարար»ի էջերուն մէջ այս միտքերը յստակ գունաւորում կը ստանան՝ ցոյց տալով ամսագրին աշխատակիցներուն քաղաքական միտումները : Ամսաթերթին մէջ լոյս տեսած են դասական ոճով քանի մը բանաստեղծութիւններ, որոնց արժանիքները ժամանակին կը ճշդուէր ճարտասանական կատարելութեան սատիճանով :

Բանաստեղծական այս ձեւը, սակայն, բնորոշ չէ «Ազդարար»ի գրական դպրոցին համար : Անոր ներկայացուցիչները հիմնականին մէջ առաջնորդուած են գեղարուեստական գործին գաղափարական բովանդակութեան, այսպէս կոչուած «դիտաւորութեան պատուականութեան» եւ ոչ ձեւի կատարելութեան չափանիշով : Ճիշդ է, այդ բանաստեղծներէն ոմանք շատ զարգացած մտաւորականներ էին եւ շատ լաւ կ'ըմբռնէին տաղաչափական արուեստին տիրապետելու անհրաժեշտութիւնը, բայց, այնուամենայնիւ, անոնք կը խոստովանին, որ անձեռնհաս ըլլալով եւ չկրնալով յաղթահարել այդ կարգի դժուարութիւնները, ստիպուած են բաւարարուիլ իրենց համեստ կարողութիւններով :

«Ազդարար»ի բանաստեղծներէն եւ հեղինակներէն շատերուն ինքնութիւնը դժբախտաբար դեռ ճշդուած չէ : «Ուրախակից բարեկամը» եւ «Հայի որդի Հայը», որոնք «Ազդարար»ի մէջ յօդուածներ կը ստորագրէին, այն ատենուան ամէնէն պայծառ միտքերէն էին, բազմակողմանի զարգացած թղթակից-հրապարակագիրներ էին :

Անկասկած, բազմաթիւ անստորագիր նիւթերու, թարգմանական գործերու եւ մշակուած առակներուն հեղինակը Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեանն էր, որ սովորութիւն չունէր ստորագրելու իր յօդուածները : Ան կ'որոշէր թերթին գրական ուղղութիւնը, կ'ընտրէր նիւթերը, որոնք ամէնէն առաջ պէտք է համապատասխանէին անոր հրատարակութեան ոգիին :

«Ազդարար»ը հայ նոր գրականութեան ձեւաւորման նախօրեակին գրական այն առաջին դպրոցն էր, որ զգալի աշխատանք կատարած է հայ գրականութեան աշխարհականացման գործին մէջ :

Մ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՆԱՀԱՆԳ

(ՋԱՒԱԽՔ)

(Թ. եւ վերջին մաս)

Վրացական վէրերը երկու տեսակ են, Խուցուրի, եկեղեցիներու յատուկ եւ Մըխետրուլի, աշխարհական, ժողովուրդին յատուկ : Վրացական գրականութեան Ոսկեդարը ի յայտ եկաւ 1184 – 1212, Թամարա Թագուհիի իշխանութեան ժամանակները եւ անոր հովանաւորութեամբ ու քաջալերանքով, ասոր համար կը կոչուի նաեւ «Թամարա Թագուհիի Դարաշրջան» :

Այս Թագուհիին օրով անուանի էին հայազգի երկու սպասալարներ Զաքարէ եւ Իվանէ Երկայնաբազուկ, 2 եղբայրներ՝ որ աջակից եղան Թամարա Թագուհիին :

Վրացական գրականութեան Ոսկեդարի հսկա՛յ տիտանն է «Ընձենաւորը» չափածոյ բանաստեղծութեան հեղինակ Շոթա Ռուսթավէլին, որուն վերոյիշեալ գործը վրացական «Շահնամէն» կրնանք անուանել : Թարգմանուած է բազմաթիւ լեզուներու : Հայերէնի ալ թարգմանուած է բանաստեղծ Վահան Տէրեանի կողմէ : Վերջին տարիներուն, Վրաստանի մէջ, ժողովրդական մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Շոթայի յոբելեանը :

Վրաստանի տիրած են Մոնկոլները՝ 13րդ դարուն, Լենկթիմուր 14րդ դարուն, Պարսիկները՝ 1795ին, երբ սպանուեցաւ Վրաց արքունի երգիչ՝ Սայաթ Նովան, յետոյ՝ Թուրքերն ու Ռուսերը : Ռուսերը Վրաստանին հիրեցին 1801ին, Ալեքսանդր ցարին օրով: Իրենց թագաւորութիւնը կորսնցուցած Վրացիները չը-կրցան հաշտուիլ այս բռնի գրաւման հետ եւ քանի մը անգամ ապստամբեցան Ռուսերու դէմ, բայց ի զուր :

Վրաստանը ենթարկուեցաւ ռուսական մշակոյթին ու քաղաքական ազդեցութեան : Վրաստանը կորսնցուց իր անկախութիւնը եւ եկեղեցական տիրապետութիւնը : Ճնշուեցան Վրաստանի ազգային հիմնարկութիւնները, սեմինարներու ենթարկուեցան դպրոցները, կարգ մը եկեղեցիներու մէջ՝ ստիպեցին որ ժամերգութիւնը սլաւական լեզուով ըլլայ, կապանքի տակ առին վրացական մամուլը եւ գրականութիւնը :

Բարեբախտաբար 19րդ դարուն, Վրացիները ունեցան իրենց զարթօնքը: Հիմնուեցաւ ազգային թատրոնի ու գրականութեան, կազմուեցան կուսակցութիւններ, գիտական ու կրթական հիմնարկութիւններ : Քաղաքական կուսակցութիւններէն ամէնէն մեծը, աշխոյժն ու գործունեան՝ Սոցեալ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնն է, որուն կ'անդամակցէին Վրաստանի քաղաքական ու գրական ամէնէն փայլուն դէմքերը, որոնցմէ Սերգէոս Ջիբլաձէ եւ Նոյ Ժորդանիա հիմնադիրները եղան այս կուսակցութեան : Անոնց կը հետեւին — ըստ հայ գործիչ մը — Նինոշվիլին, Նիկոլա Չխէիձէն, Իսիդոր Ռամիշվիլին :

Այս կուսակցութիւնը «իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուց վրացական ազգային ու կրթական կեանքը : Յեղափոխութեան ընթացքին, Սոցեալ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, ռուսական պետական չափանիշով, ի յայտ բերաւ քաղաքական փայլուն դէմքեր, որոնք գործօն մասնակցութիւն ունեցան յեղափոխական կառավարութեան մէջ: Անոնցմէ յիշենք Չխէիձէն, որ եղաւ Համառուսական Խորհուրդներու նախագահ, իսկ Ծերեթելին Կերենսկիի դահլիճին կարկառուն դէմքերէն

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

—o—

— Ծարուցյիր եմ ...

Նուբարը մածնաթան էր սարքում, թասով տալիս էր նրան :

— Նուբար, մի երկու մաքի էլ չառնե՞նք, որ թան թացան բաւական էնի, ի՞նչ ի քո կարծիք ..., — հարցնում էր թանը խմելուց յետոյ :

— Քո կամքն ի, — պատասխանում էր Նուբարը :

— Իսկապէս, երկու մաքին քիչ ի, վաղ, մէկ էլ օր կաթ ի պէտք ...

Մի շաբաթ յետոյ երկու մաքի գնեց, բերեց խառնեց Մովսէսի հօտին :

— Գարուն որ չորսն էլ ծնէ, բաւական ի ...

— Հերիք ի, ի՞նչ պիտի անենք ...

Նստեց առաջին ձիւնը :

Արդէն երեւում էր, որ Նուբարը «երկու հոգով» է, բոլորը գիտէին ու տեսնում էին: Նահապետը, երբ տնից դուրս էր գնում թէ չէ, գալիս էին Մովսէսի եւ կապպաշտ Նհոյի կինը, յաճախ նաեւ՝ ջահել հարսներ՝ որեւէ մանր օգնութիւն ցոյց տալու համար : Նահապետը տուն էր մտնում թէ չէ, խոնարհ, ամօթխած գլուխ էին տալիս ու ցրւում : Եւ Նահապետը նստում էր Նուբարի կողքին, ծըխում ու խօսում էր ամէն բանի մասին, մէկ – մէկ էլ քթի տակ հին – հին, մոռացուած երգեր էր դնդնում : Ցերեկը դեռ դուրս էր գալիս, տան մօտ, հողի վրայ որեւէ գործ էր գտնում, իսկ երեկոներին ոչ մի րոպէ չէր հեռանում Նուբարից, ինչ որ բանից վախենալով, մենակ չէր թողնում նրան :

— Էսպէս չէլնի, Նահապետ, — ասաց մի օր Նուբարը, — գնա գեղի մէջ տղամարդերաց հետ նստի, կայնի, խօսի, զրուցի, որ քո սիրտ թեթեւնայ, էսպէս չիլնի ...

Նահապետը զարմացած նայեց Նուբարին:

— Քեզի մենակ թողնեմ, երթամ հէքեա՞թ լսեմ ...

— Ես մենակ չեմ մնայ, Նահապետ : Կնիկներ կուգան, գուլպայ կը գործենք, կը խօսենք հազար ու մէ բանից : Դու տղամարդ իս, տղամարդկանց մօտ գնայ, ես կնիկ եմ, կնկտիք կուգան իմ մօտ ...

Նահապետն ամաչեց : Ցիսուննն անցել է եւ այդ պարզ բանը գլխի չէր ընկել :

Ու սկսեց գիւղամէջ դուրս գալ : Տարեց տղամարդիկ խմբով նստում էին արեւահայեաց պատերի տակ ու խօսում էին անցած գնացած բաների մասին :

Երբ առաջին ձեան հալուելուց յետոյ, երկրորդ անգամ ձիւն եկաւ ու ցրտերն ընկան, տղամարդիկ սկսեցին հաւաքուել տների օտաններում : Ցատակին փռուած ճեչաների ու խսիրների վրայ նստելով՝ ծխում էին ու պատմութիւններ լսում : Նրանց թաղեկիցները հաւաքւում էին Մովսէսի «օտան»: Փոքրիկ գլուխը ուսերի վրայ օրօրելով՝ Մովսէսը պատմում էր Արաբոյի ու Աղբիւր Սերոբի կռիւներից, պատմում էր, թէ ինչպէս Քոռ Հուսէին փաշէն կոտորում էր Հայերի գիւղերը, ինչպէս Մոկաց Մուրթուլաբէկը իր ձիաւոր խմբով հասնում էր ամէն տեղ ու կռուի բռնում աւազակ Քրտերի հետ : Ծխելով, ծխելով, երբեմն խօսակցութեանը խառնւում էր նաեւ Նահապետը: Պատմում էր Բարկաթի ու Առէնի կռիւների մասին: Ինչպէս Առէնում հաւաքուած Հայերը թուրքական մի ամբողջ գունդ կոտորեցին ու պինպաշու մարմինը ժայռի վրայ ցցելով, թողել էին, որ հեռուից Թուրք ասկեարները տեսնեն, վախենան, ինչպէս Բարկաթի մօտ ծովափի փլերի միջից Հայերը դուրս եկան ու յարձակուեցին թուրքական նաւերի վրայ :

— Հայերի գեղեր ինչքան թալներ ին, հարստութիւն՝ ոսկի, զարդարանք, պըղընձէ աման – չաման, հալաւ ու անկողինք, լցրել էին էդ գեամիների վրէն, որ տանեն վայելեն, էդ ամէն ծով թափուաւ ու էդ գեամիներով Արծկէի Հայեր գնացին Վանայ կողմ ու փրկուան ...

Որտեղ զէնք պահեր էին, փրկուան, որտեղ անզէն էին՝ կոտորուան ...

Ամէն անգամ, երբ խօսելու հերթը Նահապետին էր հասնում, բոլորն էլ ուշադրութեամբ լսում էին: Գիտէին, որ շատ փորձութիւնների միջով է անցել Նահապետը, շատ մահեր է տեսել, շատ հարազատներ է կորցրել : Բայց սրովհետեւ միւսներն էլ քիչ բաներ չէին տեսել, պատմում էին, պատմում եւ նիւթը չէր սպառւում, վշտացած սրտերը չէին թեթեւանում վշտից ու տառապանքներից ցաւից : Երբեմն օտաներում երեւում էին նախագահ Ղուկասն ու կոմբջիջի քարտուղար Յարութիւնը : Գիւղում երեք կուսակցական կային, երեքն էլ միւսների պէս կոտորածներից պատահաբար փրկուած, նոյն աշխարհից, նոյն բարքերի ծնունդ, նոյն բարբառներով խօսող՝ Ղուկասը, գիւղխորհրդի նախագահն էր, կապպաշտ Նհոյի փոքր եղբայր Կարօն ու Յարութիւնը, որ երեքի մեծն էր եւ «կոմբջիջ» :

Կարօն ոչնչի չէր խառնւում գիւղում, վախենում էր իր եղբայր Նհոյից, Ղուկասը գիւղի տէրը ու տիրականն էր, բոլորին օգնութեան էր հասնում, բոլորին բարի խօսքեր էր ասում, միայն երբ թամադրութիւնն ընկնում էր, երբ յիշում էր, որ մառուզէր չունի :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(33 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՐԱՒԻ ՄԷՋ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) — Հարաւի Հայութիւնը, միշտ ջերմօրէն փարած իր Ազգ. կեանքի վերամշակման գաղափարին, կը շարունակէ՝ իր տենդագին աշխատանքները, Հանդէս, «Օր»ուան տօնակատարութիւն եւ երեկոյթ իրարու կը յաջորդեն: Հոկտեմբեր 26ին, նախաձեռնութեամբ Պօմոնի Թաղական խորհուրդին, Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան կատարուեցաւ՝ Բ. դասախօսութիւնը Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեանի որ դարձեալ, իբրեւ գլխոց, աւելի քան մէկ ամիս, հետեւած էր՝ Վատիկանի Տիեզերական ժողովի նիստերուն:

Նիւթ՝ « Բ. ժողովի Գ. նիստը » :

Մօտաւորապէս մէկ ժամ տեւած իր դեկուցումին հիմնական գիծերը կը ներկայացնենք՝ համառօտակի :

Վատիկանի Ա. Տիեզերական ժողովը գումարուած է 1870 թուին: Համայն լատին եկեղեցիներու ծոցին մէջ գումարուած այդ ժողովն է որ Տիեզերական ժողովի հանգամանք ունի: Հարկ է նախ խօսիլ Գ. նիստի մասին որուն բացումը կատարուեցաւ՝ Խաչվերացի տօնին. Ներկայ էին 3500 ժողովականներ. 75ը դիտող, պարզ ունկնդիրներ եւ բազմահազար ժողովուրդ : Պապը պատարագեց 24 եպիսկոպոսներով որ միեւնոյն ատեն կերան՝ Պապին բաժնած երեք նշխարնե . րը : Պօղոս Զ. կարդաց իր բացման ճառն ուր չեշտուած էր՝ ժողովին տիեզերական հանգամանքը: Կրկնած էր Քրիստոսի խօսքը թէ՝ ուր որ են իմ հաւատացեալներս՝ ես հոն եմ : Ցետոյ շնորհակալութեան խօսք ուղղելով՝ իր հրաւէրին պատասխանող բոլոր ժողովուրդներուն, յոյս յայտնեց թէ յաջողուին էր » :

Հոկտեմբերեան Յեղափոխութենէն անմիջապէս յետոյ, վրացական ղեկավարները եկան իրենց հայրենիքը եւ ըստանձնեցին իրենց ժողովուրդի ղեկավարութիւնը, անոնք յայտարարեցին Վրաստանի անկախութիւնը ու զայն պահեցին մինչեւ որ Բոլշեւիկները գրաւեցին Վրաստանը :

Վրացին մոլեռանդ ազգասէր եւ հայրենասէր է, ամուր կառչած իր ազգային աւանդութիւններուն եւ սովորութիւններուն :

Հայե՛ր,

Օրինակ առնենք Վրացիներէն, եթէ կը փափաքինք իբրեւ ազգ ապրիլ ու տիրանալ մեր հայրենիքին :

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

թեամբ պիտի պսակուի Համաքրիստոնէական Միութիւնը որուն համար ի գործ պիտի դրուին՝ բոլոր կարելի միջոցները:

Գ. Նիստին կարգը վարող չորս նախագահներէն Ա.ը բազմաշնորհ Կարդինալ Ագաճանեանն էր :

Նիւթեր.— 1.— Երկնային եւ եկեղեցական վախճանաբանութեան նկարագիրը: Մեզի համար ,ըստ էութեան , այլաբանական բնոյթ ունեցող այս հարցը կը մեկնաբանուի հետեւեալ առումով . Երկրային եկեղեցին, իր ընթացքին մէջ, սրբութեան կը ձգտի բայց երկնային եկեղեցւոյն մէջ է որ սրբութիւնն իր լրիւ էութեան կը հասնի. այսինքն՝ այս երկու եկեղեցիներու միութենէն է որ պիտի ծնունդ առնէ լրիւ սրբութիւնը . . . :

2.— Մեղաւոր մեռելներու մշտնջենական ճակատագիրը . այս փափուկ հարցի մասին՝ ոչ ոք ուղեց խօսք առնել՝ զայն նկատելով բարեփոխութեան կարօտ նիւթ մը :

3.— Ս. Կոյս Աստուածածին . Մարիամ Աստուածածինը մայրն է Քրիստոսի եւ եկեղեցւոյ , ինչպէս նաեւ՝ փրկակից եւ միջնորդ : Կային որ չեշտեցին թէ՝ Աստուծոյ եւ մեր միջեւ միակ միջնորդը Քրիստոսն է եւ ոչ թէ Մարիամ Աստուածածինը :

4.— Եպիսկոպոսներու հովուական պաշտօնը, Քրիստոս ունէր՝ 72 աշակերտ բայց 12 առաքեալներն են միայն որ կը կազմեն Առաջնորդ դասը : Եպիսկոպոսները կը նկատուին առաքեալներու յաջորդները եւ ձեռնադրութեամբ միայն կը դառնան՝ տէր բացարձակ իշխանութեան . . . : Այս պարագան է որ մտատանջութեան առիթ ստեղծած է . . . պապական շրջանակին: Ասոր հակընդդէմ՝ կայ սակայն Պապին անսխալականութիւնը որ զինք կը բարձրացնէ գերագոյն իշխանութեան՝ անկախ եպիսկոպոսական իշխանութենէն :

5.— Քրիստոնէական Միութիւն՝ պահպանելով հանդերձ եկեղեցական համայնքներու անկախութիւնը :

Ժողովին մասնաւոր ուշադրութեան արժանացաւ՝ օրակարգի այս փափուկ հարցը որուն շուրջ միացաւ ընդհանուրին կարծիքը : Անհատ մը բացարձակապէս ազատ է իր պաշտամունքին մէջ . ուրեմն ամենուրեք ու ամէնուն համար մարդուն ներաշխարհը անկախ նկատել արտաքին ճնշումներէ . . . : Այս կերպով միայն կրնայ իրագործուիլ հաւաքական գործակցութիւնը՝ կրօնական դետնի վրայ :

6.— Հրէական Հարցը : Արեւելեան եպիսկոպոսները դէմ արտայայտուեցան Հրեաներուն: Պատահեցաւ սակայն աննախընթաց երեւոյթ մը. այս հարցին շուրջ յաջորդաբար խօսեցան՝ 11 Կարդինալներ, ստեղծելով ուժեղ շարժում մը՝ հրեաներն ընդունելու եկեղեցւոյ գիրկը: Առաջարկուեցաւ նոյնիսկ անոնց վրայէն վերցնել՝ աստուածասպանութեան եւ յարակից բոլոր մեղադրանքները: Ասոր հակընդդէմ՝ ամէն կողմէ բողոք հասած է Պապին որ նկատի չառնուի հրէական հարցը :

Ցանուն աշխարհականներու , մէկը , անգլերէն ներկայացուց իրենց հիմնական բաղձանքները : Որոշուեցաւ՝ անոնց տալ լայն իրաւասութիւն որ աւելի սերտօրէն կապուին եկեղեցիին, որպէսզի ընտանիքի մը իւրաքանչիւր անդամն առաջնորդուի՝ առաքինութեան ուղիով . Նկատի առնելով անշուշտ թէ առաքինութեան նախապայման է՝ հարստութեան տենչին ջընջումը . . . :

Երիտասարդութիւնը քրիստոնէութեան առաջնորդել, խմբաւորումներ ստեղծել որ աւելի լայն ծաւալով՝ ստանան տիեզերական հանգամանք . . . :

Ցաւարտ դասախօսութեան , Արտաւազդ Եպիսկ. պատասխանեց իրեն ուղղուած հարցումներուն, թողլով այն տպաւորութիւնը թէ՝ կը գտնուինք կրօնի պատմութեան քաջածանօթ երիտասարդ ուսուցչի մը ներկայութեան :

Երեկոյթը փակուեցաւ « Պահպանիչ»ով եւ շնորհակալութեան խօսքով, որմէ յետոյ, հասարակութիւնը, որուն մէջ աչքի կը զարնէր երիտասարդութիւն մը , թողուց սրահը ջերմ գոհունակութեամբ :

×

Գեր. Արտաւազդ Ա. այցելած է Մարսէյլի քաղաքապետ Պ. Կասթոն Տըֆէրին որ զինքն ընդունած է մեծ յարգանքով :

ՎԱՀՐԱՄ Կ. ՄԽՍԹԻՔ

×

ՏԱՐՕՆՑԻ ՄԸՆ ԱԼ ԹԱՂԵՑԻՆՔ

Լասիոթայի մէջ սեւ հողին յանձնեցինք տիպար Հայ մը, Տարօնցի մարտիկ մը , որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած էր իր ժողովուրդին :

Քերոբ Երանոսեան ծնած էր Մկռագոմ, 1902ին: Իր հայրը մասնակցած էր Փոթորիկ խումբի կռուին , որ տեղի ունեցաւ 1904ին, Մկռագոմի գիւղին մէջ :

Մեծ Եղեռնին, ինք ալ բաժնեց տարագիրի դժխեմ կեանքը: Ջարդերէն մազապուրծ փրկուած իր մօր եւ եղբօր հետ ապաստանեցաւ Կովկաս : Հայաստանի Հանրապետութեան անկումին հետեւանքով անցաւ Պաթում, ապա Պոլիս եւ Յունաստան , ուրկէ եկաւ Ֆրանսա եւ հաստատուեցաւ Լասիոթա :

1940ին ծառայեց իր երկրորդ հայրենիքին՝ մտնելով ֆրանսական բանակի մէջ:

Բոլորէն սիրուած եւ իր աշխատանքով գնահատուած Տարօնցի Քերոբի միակ երազն էր վերադառնալ իր ծննդավայրը եւ նուիրուիլ հայրենաշինութեան նուիրական գործին :

Երազը չիրագործուեցաւ :

Հանգիստ իր հայրենակարօտ ոսկորներուն :

Ի. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ իր մահկանացուն կընքած է ընկեր Լեւոն Գալանթարեան : Ողբացեալը 1903էն սկսեալ իր մասնակցութիւնը բերած է ֆէտայական շարժումներուն, Նիկոլ Դումանի խումբին մէջ : Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին, ընդհ. պետն էր ապահովութեան ոստիկանական ուժերու : Փետրուարեան ապստամբութենէն ետք, Թեհրան հաստատուած էր :

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Տեղւոյս Հաճնոյ Հայր. Միութեան կազմակերպած յուշահանդէսը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 18ին, Կիրակի օր : Առաւօտեան, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ պատարագէն ետք հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուեցաւ ութ հազար դիւցազն նիջեցելոց հոգւոյն համար, բազմաթիւ հայրենակիցներ եւ Կիլիկեցիներ փութացած էին իրենց ներկայութեամբ յարգելու մեր սիրելիներու խընկելի յիշատակը :

Ցետ հոգեհանգիստի՝ հոգեճաշ եւ մատաղապուրի ճաշակում տեղի ունեցաւ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: Մատաղի օրհնութիւնը եղաւ Տէր Պարգեւ քահանայի պահպանիչով : Հայրենակիցներ Մարսէյլէն եւ Լիոնէն մասնաւոր եկած էին նոյն օրուան հայրենակցական մթնոլորտի մէջ վերակոչելու համար իրենց սիրելիներու յիշատակը :

Օրուան նախագահը Պ. Յ. Պահատուրեան խօսք տուաւ քանի մը հայրենակիցներու եւ հիւրերու :

Բոլորն ալ ոգեկոչեցին Հաճնոյ հերոսական դիմադրութիւնը, որ խորհրդանիշն է հայ ժողովուրդին ապրելու եւ տեւելու կամքին : Այսօր Մայր հայրենիքի մէջ «Նոր – Հաճըն »ը լաւագոյն փաստն է, որ Հաճընի ութ հազար նահատակները ի զուր չմեռան :

Գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մըն ալ գործադրուեցաւ : Հաւաքոյթը վերջացաւ «Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա»ով եւ Պարգեւ քհանայի Տէրունական աղօթքով :

Մ. ԳՐԱՃԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նոյեմբեր 14ին , ժամը 21ին Շուէտ նուագախումբին հերթական նուագահանդէսին իր մասնակցութիւնը բերելու հրաւիրուած է Փարիզի Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի: Յայտագիր՝ երկու քորալ (Ս. Բաքէլլա) Պախի, եւ Ռամոյի Էնտ Կալանթ-էն մաս մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ոչինչ, — պատասխանեց ուսանողը:

— Դուն ուրեմն Վարդապետին հետ եկած ես :

— Այո, իրեն հետ .— ու գոյնը նետեց :

— Ու ի՞նչպէս գերի ինկեր էիք : Վարդապետը մեռած է: Տղա՞ս ալ հետն էր :

— Ոչ :

— Ուրեմն ի՞նչպէս Թուրքերու ձեռքը ինկեր էիք :

Ծերունի Վերպէօցին ընդհատեց .

— Սիրելի Վաղենտ, կամաց , կամաց, — ըսաւ հաշտարար , դողդոջուն ու խոր ձայնով .— այնքան մի պոռար խեղճ տըղուն վրայ, վախէն խօսքը կոկորդին մէջ կը խեղդես :

Ու աս ըսելով նստաւ սեւ կաշեպատ թիկնաթոռի մը վրայ :

Ուսանողը վախէն բառին վրայ ինքզինքը գտաւ , կարծես դէմքին ջուր զարկած ըլլային :

— Որովհետեւ, — պատասխանեց աթոռ վրայ համարձակ ,— կ'ուզէինք Սուլթանը՝ Մահմէտին արքայութիւնը թըրցընել :

— Ի սէր Աստուծոյ , — զարհուրեցաւ Վերպէօցի :

Վաղենտ Թէօրէօքն ալ ցնցուեցաւ :

Իսկ պատանին, — գալիքը թող գայ ,— ամէն բան պատմեց , թէ ինչպէս տարած էին վառօդը ճամբուն վրայ, եւ թէ Վարդապետը ինչպէս չփոթած էր Սուլթանը փաշայի մը հետ :

Վերպէօցի ձեռքերը իրարու զարկաւ :

— Ատ ինչ անտմութիւն, այդ ինչ յիմարութիւն մտածեր էք, տղաս :

— Յիմարութիւնը ան էր ,— պատասխանեց Վաղենտ Թէօրէօք սուրը դետին զարնելով , — որ Վարդապետը չէր ճանչնար Սուլթանը :

Ու երկու իշխանները իրարու դարձան:

— Սուլթանը մեր բարեկամն է,— ըսաւ Վերպէօցի :

— Մեր կործանիչն է , — պատասխանեց Վաղենտ Թէօրէօք :

— Ազնուախոհ արքայ մը :

— Թագակիր աւազակ մը :

— Ես կը ճանչնամ զինքը, դուն չես ճանչնար. ես իր քով եղած եմ Պոլիս . . .

— Հեթանոսին խօսքը Ս. Գիրք չէ : Եւ եթէ Ս. Գիրք ալ ըլլար՝ իրենց Ս. Գիրքն է եւ ոչ մերը, ու մերինն ալ իրենցը չէ: Իրենց Ս. Գիրքը կ'ըսէ թէ պէտք է ոտնակոխ ընել քրիստոնեաները:

— Կը սխալիս :

— Տար Աստուած, եղբայր, բայց ես այս այցելութենէն գէշ հոտեր կ'առնեմ : Ես տուն պիտի վերադառնամ :

Ու Գրիգորին դառնալով աւելցուց .

— Տղաս , կրնայիք հայրենիքը փըրկած ըլլալ :

Այս ըսած ժամանակ ձայնը վշտագին չեշտ մը առաւ :

×

Յաջորդ առաւօտ Մարթոնֆալվայի եկաւ արթնցնելու Գրիգորը՝ հանդերձատունէն հետը բերելով մանկլաւիկի կարմիր կապոյտ մետաքսէ հագուստ մը :

— Իշխանը կը հրամայէ որ հագուիս , ժամը տասին պատրաստ եղիր գաւթին մէջ: Միասին պիտի երթաս թագաւորական պալատ :

Ու անկողնէն դուրս քաշելով Գրիգորը՝ խնամոտ մօր մը պէս լուաց ու հագցուց, մազերը մէջտեղէն երկուքի բաժնեց : Ոսկի կոճակները փայլեցուց, մինչեւ իսկ կարմիր մուճակները ինքը ուզեց անոր ոտքին անցընել :

— Բայց ասիկա թոյլ չեմ տար ,— խընդաց Գրիգոր, — պզտիկի տեղ մի դներ զիս :

— Զե՞ս վախնար :

— Ինչէ՞ն վախնամ : Որովհետեւ Թագուհիին առջե՞ւ պիտի ելլեմ : Իմ տիկինս Թագուհիէն ալ մեծ է, թէեւ գըլխուն վրայ թագ չի կրեր :

— Շատ չիտակ ըսիր, — մոմռաց գըրագիրը, ու հաճոյքով դիտեց պատանին, — բայց գիտես, ինչ ալ ըլլայ՝ թագուհի մըն է :

Մինչ Վաղենտ Թէօրէօքի հետ կ'անցնէին պալատին մէջ, պալատական մը իրենց ընդառաջ փութաց :

— Վսեմափայլ իշխան, — կը հեւար , —Ն. Վ. Թագուհին կը ղրկէ զիս, ձեզ կը կանչէ անմիջապէս: Փաշա մը պիտի հասնի: Հետը ամբաւ գանձ կը բերէ :

Վաղենտ Թէօրէօք իր հետեւորդ զինուորներուն դարձաւ :

— Պիտի տեսնէք թէ ձրի չի բերեր :

Զինուորները գաւթին մէջ մնացին : Իշխան Վաղենտ Գրիգորին հետ ելաւ մարմարէ ընդարձակ սանդուղներէն:

Սակրակիր դռնապանը բարեւելով բարձրացուց իր սակրը ու դէպի աջ ցոյց տուաւ :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՕՆԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մարի Մանուկ Համբար – ձումեան , Այրի Տիկին Անիչա Ճիհան – եան, Այրի Տիկին Մէնտուհի Յարու – թիւնեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Ասա-քէլ Համբարձումեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Վահան Ունճեան, Տէր եւ Տիկին Արէլ Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Համբարձումեան, Այրի Տի-կին Աննիկ Զիւրիւքեան (Կրընոպլը) , Տէր եւ Տիկին Մինաս Ճիհանեան, Տէր եւ Տի-կին Միքայէլ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան եւ զաւակները (Երեւան) , կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց ա-մուսնոյն եւ ազգականին՝

ՄԱՆՈՒԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

(67 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 5 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի ժամը 14ին , Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ , 8 Րիւ ժան Կուժօն : Մեռելակառքը տունէն կը մեկնի ժամը 13·30ին եւ մարմինը կը թաղուի Փանթէնի գերեզմանատունը :

40 Րիւ տը լա Մառ , Փարիզ (19) :

Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Մինասեան, Այրի Տիկին Էլմասեան, Այրի Տիկին Գուպաք-եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժի – րայր Էլմասեան, Տէր եւ Տիկին Էթիէն Գարակիւլեան, Օր· Անի Էլմասեան, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի-կին Գոյիկեան, Տէր եւ Տիկին Փափազ – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լանկ-լէ եւ ազգիկը ցաւով կը ծանուցանեն ի – րենց հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգա – կանին՝

ԱՐԱՄ ԶԱՔԲԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 1ին , 65 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ ժամը 15ին, Ալֆորվիլ Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին , ուրկէ մար-մինը պիտի փոխադրուի Ժանթիյիի գե – րեզմանատունը ամփոփուելու համար ըն-տանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ ճկատել :

ԿՐԱՆԺ – Լէ– ՎԱԼԱՆՍ .— Տէր – Սար-գիսեան եղբարք ու քոյր, եւ համայն ազ-գականները սրտի խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, եւ ազգականին

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՏԷՐ–ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 31-ին Կրանժ լէ Վալանսի իր բնակարանը , Թաղումը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 2ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սրբուհի Փանոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝ այս Կիրակի, Շաւիլի եկեղեցին, իրենց ա – մուսնոյն եւ հօր ,

ՍԱՆԴԵՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Շողիկ Դերձակեան իր ա-մուսնոյն Միսաք Դերձակեանի եւ քրոջ Զապէլ Նիկողոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ հարիւր ֆր · կը նուիրէ «Յա – ռաջ»ի բարգաւաճման :

×

Տիկին Լիւսի Լոնկէ (ծնեալ՝ Զաքար – եան, Շօմոն) քսան ֆրանք կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի Փ· Կ· Խաչին, Տի-կին Ագապի Խաչիկեանի մահուան առ – թիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պուլվ· Օտտոյի Կապ· Խաչի մասնա – ճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Շալճեանի եւ Շալճեան ըն – տանիքին, Գագիկ Շալճեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Միջմասնաճիւղային ժո – ղով, Շաբաթ (7 Նոյեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Ա· յարկի սրահը : Կա – րեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Թաղականութիւնը , Մարսէյլի եւ շրջակայքի հասարակութեան կը ծա – նուցանէ թէ , այս Կիրակի Պօմոնի Ս· Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատա – րագ – հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ երջանկայիշա – տակ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՐՔ· ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ վախճանման 30րդ տարելիցին առթիւ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹԸՐ – ԹԸՌԵԱՆ :

Ա Յ Ց

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Պալաքեան Սրբազանի եւ քահանայ հայ – րերու շիրիմ – դամբարանին այցելու – թիւն, առաջնորդութեամբ Արտաւազդ Եպիսկ·ի: Կը հրաւիրուին Ազգ· Կեդր· Վարչութիւնը, Կրօն· Ժողովի քահանայ հայրերը, բոլոր Թաղականութեանց մար-մինները եւ Մարսէյլի եւ շրջակայից հա-սարակութիւնը, ներկայ ըլլալ վերոյիշ – եալ ժամուն, Սէն – Փիէրի գերեզմանա – տան գլխաւոր դուռը :

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին, առա – ւօտեան ժամը 10ին, Հ· Յ· Դ· Նոր Սե – բաստիոյ «Ահարոնեան» խումբի նախաձեռ-նութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սե-բաստիոյ Փարիզեան բոլոր խումբերուն եւ Կեդր· Վարչութեան , այց մը պիտի կա-տարուի .— Ա· Ահարոնեանի, Զօր· Անդ-րանիկի, Ա· Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ· Միսաքեանի շիրիմներուն, Փէռ–Լաշէզ :

Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 10ին, Փէռ Լաշէզի Կամպեթա դրան առջեւ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 15ին :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Սէրքլը Կաթոլիք սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ· ԱԽԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ· ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Կը մաս – նակցին Նոր Սերնդականներ :

Հայկ· պար եւ կենդանի պատկեր :

Դաշնակ՝ Օր· Ե· Ռստիկեան, արտա – սանութիւն Ժ· Մատթէոսեան եւ Ա· Գա-փանեան :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԺՀ· ԺՈՂՈՎ

Պուլվար Օտտոյի Թաղ· Խորհուրդը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվ· Օտ-տոյի եւ շրջակայի բոլոր հայրենակից – ները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3-ին, եկեղեցին: Օրակարգ .— Ա) Ընդհ· Հաշուետուութիւն, Բ) Ընթացիկ հար – ցեր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը , Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին , Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ .— Հ· Յ· Դ· «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին , Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլորին ներկայու-թիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ .— Հ· Յ· Դ· «Անի» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն-կերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը $*.«*ին, Օհանջանեան ակումբը : Կա – րեւոր օրակարգ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլ Հ· Յ· Դ· Վարդան Ենթակոմիտէի : Մասնակցութեամբ տեղւոյն Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու :

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15·30էն մինչեւ 24

Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին կից սրահին մէջ

69, Avenue Henri Barbusse ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ ՊԻՊԵՐԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ· Ա· ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին .— Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի « ՆԱՅԻՐԻ» պարախում-բը , ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Թատերական ներկայացում

« ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»

կենդանի պատկեր Նոր Սերունդի կողմէ, ինչպէս նաեւ արտասանութիւններ ու զանազան անակնկալներ, ժամը 19·30էն սկսեալ եւրոպական պարեր :

Ճոխ պիւֆէ առատ կերուխում, Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Train de la Gare du Nord descendre à Villiers-le-Bel - Gonesse 13 h. 50, 14 h. 30, 15 h. 10, 15 h. 50, 16 h. 41, 17 h. 20, 18 h. 09, 18 h. 49 ou Autobus : Porte de la Chapelle, descendre Terminus, Gare de Villiers-le-Bel.

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սե – րունդի Տէօփնի խումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմ – բեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս, Պրոնի օդակայանը :

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ :

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Խրիմեան դպրոցը, Ռիւ տը Լա Տէֆանս , Իսի :

Գեղարուեստական նոյն բաժին :

Կը մասնակցի՝

ՔԵՄԱՆՉԱՀԱՐ՝ ՌՈՒԲԷՆ

Առատ կերուխում :

Ճաշագին՝ 10 ֆրանք

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյն նորոգ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւ

ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ԽԱԶԱԿԻՐ ՔԱՀԱՆԱՅ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ յիշատակին :

Շաւիլի, Իսիի եւ շրջականերու իր ծուխերէն, ինչպէս նաեւ իր յիշատակը յարգող ազգայիններէն կը խնդրուի ներ-կայ գտնուիլ սոյն պաշտամունքին :

Սկիզբ պատարագի ժամը 10·30 :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10 ,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ· ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ

8 BIS. RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր·
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7ֆր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ·)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 6 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԽԹ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10154 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.154

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՆԱԽԱԳԱՀ

ՃՈՆՍԸՆ

ՓՈԽ – ՆԱԽԱԳԱՀ

ՀԸՄՖՐԷ

Լինտըն Պայնս Ճոնսըն ծնած է 1908 Օգոստոս 27ին, Թեքսասի Սթոնուոլ քաղաքը: Ուսուցիչներու բարձրագոյն վարժարանը մտած է 1927ին, ուրկէ կ'ելլէ երկու տարի ետք Գիտութեանց վկայական: Մէկ տարի ուսուցչութենէ ետք իր ծննդավայրի նահանգին զանազան հաստատութեանց մէջ, երեսփոխան Քլէպէրկի քարտուղարը կը դառնայ եւ այդ պաշտօնին գլուխը Ֆրանքլէն Ռուզվէլթի ուշադրութիւնը կը գրաւէ: Նախագահը զինք կը նշանակէ Թեքսասի երիտասարդութեան ազգ. վարչութեան տնօրէն:

Քաղաքական ասպարէզը սկսած է 1937ին, երբ առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուած է. բայց պատերազմը ընդհատած է իր պաշտօնավարութիւնը: Ծովային ուժի մէջ փայլուն կերպով պիտի ծառայէր եւ արժանանար արծաթեայ մետալին, որ նոյնինքն Զօր. Մաք Արթըր անոր կուրծքէն պիտի կախէր:

40 տարեկանին ծերակուտական է, 49 տարեկանին կրտսեր պարագլուխը եղած մեծամասնութեան, Ծերակոյտին մէջ ուր հոն է որ շահած է վարպետ քաղաքագէտի համբաւը: Իր վարկը այնքան մեծ էր Ծերակոյտին մէջ, որ 1960ին, Քենըտի որ ստացած էր դեմոկրատներու վաւերացումը իբրեւ նախագահական թեկնածու, չվարանեցաւ ընտրապայքարի իբրեւ ընկեր առնելու Ճոնսընը, հակառակ անոր որ ամբողջ ընտրապայքարի ընթացքին իր ամէնէն կատաղի հակառակորդը եղած էր:

Յամառ աշխատող, 1955ին սրտի ծանր տագնապ մը ունեցած է եւ ստիպուած եղած է ժամանակ մը դադրեցնել աշխատանքը:

Ներքին քաղաքական ճակատին մէջ «ազատական» մը նկատուած է: Օժանդակած է քաղաքացիական իրաւունքներու առաջին օրէնքին որդեգրման, կողմնակից մըն է Թաֆթ – Հարթլի օրէնքին: Արտաքին գետնի վրայ զօրավիգ կեցած է «Թրումընի վարդապետութեան»:

Երբ Քենըտի ողջ էր եւ ինք կը վարէր փոխ - նախագահի պաշտօնը, բազմաթիւ ճամբորդութիւններ ըրած է արտասահման, մանաւանդ Սենեկալ, Արեւմտեան Գերմանիա, Վիէթնամ, Փիլիպպեան կղզիները, Ֆորմոզա, Թայլանտ, Հնդկաստան, Փաքիստան, Վատիկան, Ճամայքա, Դոմինիկեան Հանրապետութիւն, Շուէտ, Ֆինլանտա, Նորվեկիա, Իսլանտա, Դանիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէնպուրկ:

Նոր նախագահը ունի աւանդական Ամերիկացիին բոլոր ստորոգելիները.— միլիոնատէր, միշտ մեծ ճարպիկութեամբ ղրաղած է իր նահանգին գործերով, անոր բնակիչներուն շահերով, աջ ու ձախ բաշխելի պետական պատիւներով եւ իր մատակարարութեան տակ գտնուող քաղաքացիներուն ակնկալութիւններով:

Իր յարաբերութիւնները Խրուշչեւի հետ երբեք լաւ չեն եղած: 1959ին երբ Կրեմլինի մենատէրը Ուաշինկթըն կը գտնուէր, հանդիպած է Ճոնսընի ու ըսած, «ձեզի ճանչնար, ձեր բոլոր ճառերը կարդացած եմ: Ոչ մէկին հաւնած եմ»:

Պահպանողական, Լինտըն Ճոնսըն, Թեքսասցի միլիոնատէր՝ կրցած է բարեկամութիւններ ստեղծել արհեստակցական շրջանակներու մէջ, ներկայ կ'ըլլայ բոլոր սիոնական կոչունքներուն: Ճկուն եւ իրատես քաղաքագէտ մը կը նկատուի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ԵՏՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Ճոնսընի ընտրութիւնը, աննախընթաց մեծամասնութեամբ, մեծ գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ ամէն կողմէ: Աննախընթաց, տրուած ըլլալով որ նոյնիսկ Ռուզվէլթ նման համեմատութեամբ մը չէր ընտրուած: Սխալ պիտի ըլլար անշուշտ խորհիլ թէ Ճոնսընի անձն է կամ անոր բացառիկ արժէքը որ պատճառ դարձած են այս խանդավառութեան: Իրականին մէջ Ճոնսըն իր այս յաղթանակը կը պարտի տարաբախտ Ճոն Քիցճէ-

Շատ տարբեր է անշուշտ իր նախորդէն: Նուազ է իր մէջ այն համոզումը թէ մտաւորականները, փրոֆէսէօրները ամէնէն կարող մարդիկն են Միացեալ Նահանգներու բարգաւաճման եւ յառաջացման համար:

Վերջացնելէ առաջ եւ ամբողջացնելու համար Ամերիկացիի իր դիմագիծը, յիշենք որ Ճոնսըն «Քրիստոսի աշակերտ» է, որ բողոքականներու աղանդ մըն է՝ ծանօթ նաեւ «Քրիստոնէական Եկեղեցի» անունով:

ՀԸՄՖՐԷ

Հիւպէրթ Հորացիօ Հըմֆրէ ծնած է 1911 Մայիս 27ին, հարաւային Տաքոթայի Ուալաս քաղաքը: Ստիպուած եղած է ընդհատելու իր ուսումը Մինեսոթայի համալսարանը՝ դեղագործ հօրը նիւթական դժուարութեանց պատճառաւ: Վերսկսած 1937ին եւ 1940ին ելած է Լուիզիանայի համալսարանէն ուր թօշակ մը ստացած էր: Նիու – Տիլի փիլիսոփայութեան (տնտեսական եւ ընկերային բարեփոխման այն շարժումը զոր Ռուզվէլթ փորձեց գործադրել Միացեալ Նահանգներու մէջ, 1933էն սկսեալ) աւարտաճառի մը հեղինակն է: Մինչեւ 1944 դասաւանդած է նախ Մինեսոթայի համալսարանը, ապա Մաքելսթիրի քոլէճը:

1936ին ամուսնացած է Միւրիէլ Պաքի հետ որմէ չորս զաւակ ունեցած է: 1945ին Մինիափոլիսի քաղաքապետ ընտրուած է շնորհիւ բանուորական ընկերակցութեանց: Այդ պաշտօնին ուրոյնը մեծ ուշադրութիւն գրաւած է եղծումի դէմ իր պայքարով եւ իր ընդդիմութիւնով ծայրայեղ ձախ տարրերու դէմ: 1948ին նահանգին ծերակուտական ընտրուած է: Փոխ – նախագահութեան իբրեւ դեմոկրատ թեկնածու, պարտուած է 1952ին, 1956ին եւ 1960ին: 1964 Օգոստոսին Աթլանթիք – Սիթիի դեմոկրատ «Քոնվանսիոնին» Ճոնսընի ցանկակից ընտրուած է:

Իբրեւ պաշտպան աշխատանքի քաղաքային իրաւունքներուն, Հըմֆրէ ուշադրութիւն կը գրաւէ նաեւ իբրեւ փորձագէտ մը արտաքին նախարարութեան մէջ: Այդ պատճառաւ Միացեալ Նահանգները ներկայացուց ՄԱԿի մէջ 1956ին եւ 1957ին: Միջին Արեւելքի ծերակուտական ենթայանձնախումբին քարտուղար էր եւ բազմաթիւ ճամբորդութիւններ ըրած է, հանդիպումներ ունենալով գլխաւորաբար նախագահներ Պեն Կուրիոնի եւ Նասրի հետ: 1958ին, յատուկ պաշտօնով, Խորհրդային Միութիւն գացած է ուր երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Խրուշչեւի հետ: 1960ին, յաջորդած էր Ճոնսընի, որուն բարեկամ է, իբրեւ պարագլուխ Ծերակոյտի դեմոկրատ մեծամասնութեան:

բալտ Քենըտիի, որ իր մահով նախագահի վերածեց փոխ – նախագահ Ճոնսըն եւ իր սպանութեամբ այնպիսի յիշատակ մը թողուց, որ իւրաքանչիւր Ամերիկացիի համար խղճի պարտք մըն էր Ճոնսընին քուէ տալ: Ըսենք նաեւ թէ Հանրապետականներու ընտրութիւնը ձախող էր (Կոլտուաթըր ծանօթ էր իր ծայրայեղութեանց համար) եւ ալ աւելի ուժ տրուաւ մարդու մը որ իրականին մէջ, ինչպէս «Լը Մոնտ» կը գրէր անցեալ տարի ոչ մէկ խմոր ունի նախագահ մը ըլլալու:

Միացեալ Նահանգներու ժողովուրդին 41 միլիոն 513.727 քուէարկուած են Ճոնսընի համար եւ միայն 26 միլիոն 162.920ը Կոլտուաթըրի:

Ֆրանսայի մէջ ալ անշուշտ, այս ընտրութիւնը գոհունակութիւն ստեղծած է: Քաղաքական զանազան անձնաւորութիւններ յայտարարութիւններ ըրած են: Յիշենք մէկ քանին:

ԿԻ ՄՈԼԷ.— Միայն գոհ կրնանք ըլլալ Ճոնսընի ընտրութենէն: Փառաւոր պատասխան մըն է բոլոր անոնց որոնք հիւանդագին ամերիկատեաց են: Մերժելով լսել ցեղապաշտութեան եւ ազգայնականութեան մոլեռանդ կոչերը, ընտրողները վստահութիւն ունեցան Ճոն Քենըտիի գործակիցին եւ յաջորդին»:

ՓՕԼ ՌԵՆՕ.— «Յաջողութիւն մըն է արեւմտեան Եւրոպայի համար: Մէկ սեւ կէտ կայ միայն այն է որ Հարաւը դեմոկրատներէն Հանրապետականներուն ձեռքը անցած է, ինչ որ պատճառ կրնայ դառնալ որ սեւերու հարցը աւելի ծանրակշիռ բնոյթ ստանայ»:

ԺԱՆ ԼԸՔԱՆԻՒԷ (Ժողովրդական Շարժումի նախագահ).— «Քենըտիի մեծ ծրագիրը պէտք է կրկին ձեռք առնուի: Այն էր հրաւիրել Եւրոպան որ միանայ եւ դառնայ Ամերիկայի հաւասար ընկերը»:

ԱՆԳԼԻԱ.— Յաջողութեան բացառիկ համեմատութիւնը թոյլ կուտայ որ մեծ յոյսեր ըլլան Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ խաղաղ յարաբերութեանց համար:

ՊԵԼԺԻԱ.— Պելժիացիներուն համար Ճոնսընի յաղթանակը կը նշանակէ թէ մերժուած է արկածախնդրութիւնը: Ճոնսըն կայունութեան եւ խաղաղութեան խորհրդանշան մըն է:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Մեծ գոհունակութիւն կը տիրէ Դաշնակցային Հանրապետութեան մէջ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ.— Մինչ արտաքին նախարար Կրոմիքօ կը շնորհաւորէր դեսպան Քոլէր, Անաստաս Միկոյեան սիրալիր հեռագիր մը կը ղրկէր Ճոնսընի, շնորհաւորելով ամերիկացի նոր նախագահը: Անդին «Իզվեստիա» կը գրէ.— «Ամերիկացի ընտրողը վճռական ո՛չ ըսաւ Պարի Կոլտուաթըրի: Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը մտահոգ է սակայն Կոլտուաթըրի մասին: Կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ անոր ճակատագիրը: Պիտի մնա՞յ «ծայրայեղ յետադիմութեան պարագլուխը»:

ԻՏԱԼԻԱ.— Բացի աջէն, Իտալիոյ բոլոր կուսակցութիւնները կը գտնեն թէ Ճոնսընի յաղթանակը մեծ յաջողութիւն մըն է: Շատերու կարծիքն այն է թէ Ճոնսըն շատ խիստ դիրք պիտի բռնէ Ֆրանսայի եւ տը Կոլի նկատմամբ:

ՍՊԱՆԻԱ.— Սպանական շրջանակներուն համար իմաստութիւնն ու ողջամտութիւնը յաղթած են:

ՔՈՒՊԱ.— Քուպայի համար եթէ «Վատթարագոյնը» (իմա՛ Կոլտուաթըր) չեղաւ, մնաց սակայն «գէշը» (Ճոնսըն):

ԻՍՐԱՅԷԼ.— Հրեաները գոհ են որ «Իսրայէլի պաշտպան» մը ընտրուած է:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ.— Սերպերն ալ գոհ են որ ամէն ինչ կը շարունակուի ինչպէս անցեալին:

Վերջապէս ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու. Թան յայտարարեց թէ շատ յաջող արդիւնք մըն է:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

«Էջմիածին» ամսագրի 1964 Օգոստոս Սեպտեմբեր միացեալ թիւին վերջընթեր էջին երկրորդ սիւնակին սկիզբը կը կարդանք Խորէն Կաթողիկոսին ուղղուած Վազգէն Կաթողիկոսի Օգոստոս 27 թըւակիր նամակին մեզ մեղադրող հետեւեալ հատուածը.

«... Ուղիղ եւ արդար չենք գտներ ... վերաբերմունքը ... Գերաշնորհ Տ. Արտաւազդ Եպիսկոպոսին, որ ժխտական պատասխան տուած է Տիար Արծրունի Զըրաշեանին, որ Մարսիլիոյ Մայր Եկեղեցւոյ Վարչութեան անունով Նորին Սրբազնութեան առաջարկած է ուխտի երթալ Ս. Էջմիածին եւ ներկայանալ Ամենայն Հայոց Հայրապետին, Անոր օրհնութիւնը առնելու համար: Ի՞նչպէս բացատրել այս երեւոյթը»:

Այսու, ի ճշդումն եւ ի լուսաբանութիւն «Էջմիածին» ամսագրի բոլոր ընթերցողներուն եւ հետաքրքրուողներուն, միանգամընդմիշտ կը յայտարարենք թէ մեզի ՆՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ ԵՂԱԾ ՉԷ ԵՐԲԵՔ ԵՒ ՈՉ ՈՔԻ ԱՆՈՒՆՈՎ:

Մեր կարգին՝ եւ իրաւամբ՝ «ուղիղ եւ արդար չենք գտներ վերաբերմունքը» բոլոր այն Հայերուն, որոնք սխալ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Վազգէն Վեհափառին եւ ի զուր տեղ դժուարութեան կը մատնեն զայն:

Զգաստութի՛ւն:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

3 Նոյեմբեր 1964

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՐՕՇԱԿՈՎ ...

ՔԻԹ ՍՐԲԵՐ ԵՆ...

Թրքական մամուլը մեծ վրդովումով կը հաղորդէ թէ ամերիկեան 6րդ նաւատորմին պատկանող ծովային մը Պոլսոյ մէջ, հրապարակաւ քիթը սրբած է թըրքական դրօշակով: Կը պահանջեն որ դատարան քաշուի ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն խզումը անխուսափելի եւ անմիջական է Քիւրտերու եւ Պաղտատի կառավարութեան միջեւ: Ալ Հայար Թերթին համաձայն Պարզանի կառավարութիւն մը կազմած է:

ՉԻՆ – ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ յարաբերութիւնները բարելաւման նշաններ ցոյց կուտան: 1961էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Շու – էն –Լայ Մոսկուա կ'երթայ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ պետական հարուած մը պատահած է զինուորականներու կողմէ: Նախագահ Էսթենսորօ փախած է:

ՊԱՊԻՆ գիրը մեծ տպաւորութիւն գործած է Հռոմի համագումարի ժողովին վրայ: Պատուիրակ մը յայտարարած է թէ «Պօղոս Զ.ի պատգամը կարծես հերձուածէն առաջ գրուած ըլլայ»: Ժողովը ցարդ չէ հրապարակած այն պատասխանը զոր տուած է Պապին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Թրքական դեսպանատան մէջ, Թուրք արտաքին նախարար Էրքին յայտարարած է թէ իր երկիրը «չի վարանիր Կիպրոսի վրայ յարձակելու եթէ Յոյները շարունակեն ջարդել Թուրք Կիպրացիները»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ ազատ արձակուած է երիտասարդ բանաստեղծ՝ Եոզէֆ Բրոդըսկի որ հինգ տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած էր, Լենինկրատի մէջ, այս տարի:

ՏԱՃԱՐ ԼՈՅՍԻ

(ԼԵՒՈՆ ԵՒ ՍՈՖԻԱ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԳՈԼԷՃԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Պէյրութի Սուրէն Խանամիրեան գոլէճէն ետք, ահաւասիկ լոյսի տաճար մը եւս, որուն բացումը կատարուեցաւ Կիպրակի, Հոկտեմբեր 25ին:

Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան ազգային գոլէճին իրագործումը կարելի դարձաւ շնորհիւ իշխանական նուիրատուութեան — նը քալիֆորնաբնակ ազնիւ բարերարուհի Տիկին Սոֆիա Յակոբեանի եւ Հայ Կրթ. Հիմնարկութեան, որոնց տրամադրած 75 հազար տոլարով, մանկավարժական բոլոր պայմանները լրացնող երկրորդական վարժարան մը կրցանք ունենալ Պուրճ Համուտի մէջ:

Տարիներու երազ մըն է որ կ'իրականայ, կոչուած նախախնամական դեր խաղալու հայահոծ այդ շրջանին մէջ, ուր տարիներէ ի վեր կը զգացուէր նման վարժարանի մը անհրաժեշտութիւնը, դոհացում տալու համար ուսման ծարաւ հայորդիներու հետզհետէ աճող թիւին:

Երբ կարելի եղաւ ապահովել ազգային գոլէճի մը շինութիւնը Պէյրութի մէջ, ազգային իշխանութեանց եւ մասնաւորաբար այդ օրուան առաջնորդ՝ այժմու Կաթողիկոս Խորէն Ա. Վեհափառի դըլխաւոր մտասեւեռումը եղաւ համարժէք վարժարանի մը հաստատումը Պուրճ-Համուտի մէջ:

Ի պատիւ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան եւ բարերարուհի Տիկին Սոֆիա Յակոբեանի, անոնք իրենց կրթանուէր գործունէութեան հիմնական նպատակներէն մէկը նկատեցին այս ձեռնարկը, ըմբռնելով անոր բացառիկ կարեւորութիւնը:

Այժմ, իրականութիւն է այդ երազը եւ ամբողջ Պուրճ Համուտի Հայութիւնը ցնծութեամբ կ'ողջունէ իր գոլէճին բացումը, անոր շքեղ կառուցումէն վեր տեսնելով այն հոգեկան բովանդակութիւնը, որ իբրեւ հայեցի դաստիարակութիւն պիտի տրուի նորահաս սերունդներուն:

Երկու գոլէճներու բացումով, վստահ ենք որ լիբանահայ կրթական գործը կը դրուի ամուր հիմերու վրայ եւ նոր խըռխոյս կը ստանան մեր կրթական պատասխանատու մարմինները՝ յաւելեալ թափով ու ճիգով իրականացնելու այն՝ ինչ որ ձգտումը եղած է բոլորին:

Այսինքն, հրապուրիչ դարձնել հայ դպրոցը, ոչ միայն իբրեւ շէնք ու կառոյց, այլ նաեւ իբրեւ կրթական մակարդակ:

Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան գոլէճը ունի բոլոր հնարաւորութիւնները ըլլալու կրթական այն յարկը, որուն ներքեւ պիտի կազմուի վաղուան Հայը, առողջ հոգիով ու մաքուր նկարագրով, մանաւանդ շրջանի մը մէջ, ուր խաթարման եւ հոգեկան այլասերման վտանգները չեն պակսիր դժբախտաբար:

Այս գոլէճը, իբրեւ լոյսի տաճար, պիտի հանդիսանայ այն կեդրոնը, որ ուղեցոյց պիտի ծառայէ նոր սերունդին, ոչ միայն անոնց, որոնք պատեհութիւնը պիտի ունենան անոր քուրային մէջ թըրծուելու, այլ նաեւ ա՛ն հայորդիներուն, որոնք պատկառանքով պիտի մօտենան եւ բարոյական եւ ազգային խոր գիտակցութեան նուիրական վայր մը պիտի տեսնեն անոր մէջ:

Յաջողութիւն կը մաղթենք գոլէճի խընամակալ Մարմնին, որ հոգեւին փարած է գործին, փրկարար դեր կատարելու խոր համոզումով:

Յաջողութիւն նաեւ տնօրէնութեան եւ ուսուցչական կազմին, որոնք նոր եռանդով ու թափով պիտի լծուին աշխատանքի, ի փառս հայ մշակոյթին:

Վստահ ենք որ իրենց հաւատքին ու նուիրումին մէջ միշտ պիտի վայելեն աջակցութիւնը ազգային պատասխանատու մարմիններուն ու մանաւանդ հայ ժողովուրդին, որոնց քաջալերանքն ու օժանդակութիւնը պիտի չպակսին երբեք:

Այս վստահութեամբ կ'ողջունենք Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան գոլէճի բացումը, յաջողութեան սրտագին մաղթանքներով:

«ԱԶԴԱԿ»

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

Սայաթ-Նովա ծնած է 1712ին (մեր բանասէրները անոր ծննդեան թուականը կը հասցնեն մինչեւ 1724, իսկ Մ. Հասրաթեան՝ 1717): Սայաթ-Նովայի հայրը՝ Մահտեսի Կարապետ, Հալէպէն Թիֆլիզ եկած էր եւ ամուսնացած Հաւլաբարցի Սառայի հետ: Կարապետին ընտանիքը բնակութիւն կը հաստատէ վըրաց արքայազն Գէորգ ԺԳ.ին պատկանող Սանահին գիւղը եւ կը դառնայ անոր ճորտը: Փոքրիկ Յարութինի մանկութիւնը կ'անցնի Սանահինի մէջ: Յետագային լեզկիններու արշաւանքներէն խուսափելով, ընտանեօք կը փոխադրուին Թիֆլիզ: Յարութիւն ջուլհակութիւն կը սորվի եւ շուտով կը դառնայ վարպետ այդ արհեստին մէջ: Միեւնոյն ատեն կը հետաքրքրուի երգով: Արդարեւ հետաքրքրութեամբ կ'ունկնդրէ յաճախակի եբեւցող աշուղներուն երգերը: Մ. Հասրաթեանի ենթադրութեամբ, ապագայ աշուղը երիտասարդութեան շրջանին յաճախած է վանքի մը դպրոցը, յամենայն դէպս, յաճախած է Սանահինի դպրոցը: Այլ գիտութիւններուն կողքին, այստեղ ան հաւանաբար ծանօթացած է նաեւ հայ պատմագրութեան եւ միջնադարեան տաղերգուներու երգերուն: Յետագային կը գործածէ Սայաթ-Նովա գրական կեղծանունը եւ այդ անունով ալ կարճ ժամանակուան մէջ մեծ անուն կը հանէ Թիֆլիզի մէջ: (Մեր բանասիրութեան մէջ այդ անունը կը ստուգաբանուի իբրեւ սիրահար՝ երգի եւ ձայնի: Գ. Լեւոնեանի կարծիքով Սայաթ-Նովա կը նշանակէ Սայաթիի Թոռ):

Աւանդութեան մը համաձայն, շնորհալի երգիչը կը հրաւիրուի Պարսկաստան եւ իբրեւ վրաց արքայազուն Հերակլէս Բ.ի ընկերակից՝ իր սազով կը ճամբորդէ մինչեւ Հնդկաստան: Կարճ ժամանակէն աշուղը կը հրաւիրուի պալատ եւ իր հոգեթով երգերով եւ երաժշտութեամբ նոր շուք կուտայ Հերակլէս Բ.ի պալատական խնջոյքներուն եւ հաւաքոյթներուն: Մեր բանասէրներուն կարծիքով, Սայաթ-Նովա պալատական պարզ երգիչ մը չէր միայն, այլ նաեւ թագաւորին բարեկամը, խորհրդատուն եւ օգնականը: Կ'ենթադրուի նաեւ, որ ան մասնակցած է Յովսէփ Էմինի եւ Հերակլէսի միջեւ տեղի ունեցած բանակցութիւններուն: Աշուղը կը վայելէր թագաւորին համակրութիւնը եւ սէրը եւ անհիմն չէ, ի հարկէ, այն փաստը, որ իր երգերէն մէկուն մէջ ան կը նկատէ իր հոգեւոր հայրը:

Պալատը, սակայն, բոլոր պարագաներու մէջ կը մնայ պալատ, խարուսիկ իր փայլով եւ խութերով ու նաեւ անակընկալներով... Տագնապով կիսաճորտ, սակայն իր արժանապատուութեամբ հըպարտ՝ Սայաթ-Նովա անզիջող էր կեղծիքին եւ անարդարութեան նկատմամբ, քանի մը քայլ բարձր՝ պալատական գործիչներէն: Ահա թէ ինչու ան իր շուրջ կը ստեղծէ հակառակորդներու մեծ թիւ մը եւ զոհ երթալով պալատականներէն ոմանց նենգամիտ դաւերուն, կը հեռացուի պալատէն: Բանասիրութիւնը այս պարագան մասամբ կը կապէ անոր սիրոյ պատմութեան հետ, ենթադրելով, թէ թագաւորին աղջկան Աննայի նկատմամբ աշուղին բուռն սէրը լուրջ պատճառ դարձած է թագաւորին անբարեացակամութեան:

Յետագային կրկին կը հրաւիրուի պալատ: 1762ին նոր ամբաստանութիւններու հետեւանքով ան ոչ միայն վերջնականապէս կը վտարուի պալատէն, այլեւ կը հրաժարի աշխարհիկ կեանքէ եւ կը դառնայ Ջաքաթալայի Կախի աւանին քահանան:

Կնոջ՝ Մարմարի մահէն ետք, որ տեղի ունեցած է 1868ին, Սայաթ-Նովա կը ստանայ վարդապետի հոգեւոր կոչում եւ կը ղրկուի Վրաստանի հոգեւոր թեմի առաջնորդարանը՝ Հաղպատի վանքը: Սայաթ-Նովայի կեանքին յետագայ տարիները պատմութիւնը սերունդներուն աչքէն կը ծածկէ անյայտութեան քօղով: Բանասէրներուն անխոնջ պրպտումները, սակայն, մասամբ հնարաւորութիւն կը ստեղծեն կենդանի կէտեր նշմարելու անթափանց խաւարին մէջ: Բանաստեղծական առանձին տողեր՝ «Հաղպատի լուսարար Սայաթ-Նովէն եմ, մէ կանթեղ վառելու ձէթ չունեմ», «Իմ խիղճ գըլուխ, քիղիդ էս ինչ պատահից» տաղերը, վրացի արեղայ Իոսելիանի յուշերը կը վկայեն, որ վարդապետի իր խուցին մէջ Սայաթ-Նովայի կեանքը միայն աղօթքներով չէ անցած: Արդարեւ ան անգամ մը եւս կը բողոքէ «աբեղայի սեւ քուրձը» իրեն բաժին հանած թագաւորին անարդար վճռին դէմ:

Սայաթ-Նովայի մահը նոյնքան խորհրդաւոր է, նոյնքան յատկանշական, որքան անոր բազմաչարչար կեանքը: Աւանդութեան համաձայն, զոհուած է Աղա Մահմէտ Խանի արշաւանքներուն ժամանակ, 1795 Սեպտեմբերին: Մեզի հասած աւանդութեան երեք մանրամասնութիւններն ալ կը փաստեն այս պարագան:

Սա՛յաթ-Նովայի եղերական մահէն կէս դար ետք միայն, 1852ին, հայ բըժիշկ, դիւանական եւ բանահաւաք Գէորգ Ախվերդեանի ջանքերով կը հրատարակուի Սայաթ-Նովայի երգերուն առաջին հաւաքածոն: Այդ օրէն կը սկսի բանաստեղծին երկրորդ կեանքը, եւ անոր երգերը կը դառնան ժողովուրդին սեփականութիւնը: Յետագային Սայաթ-Նովայի ծննդեան 200ամեակի օրերուն, Թումանեանի ջանքերով կը վերահրատարակուի այդ հաւաքածոն՝ կրկին Ախվերդեանի յառաջաբանով: Հայ գրողներու կովկասեան ընկերութեան նախաձեռնութեամբ 1914ին յուշարձան մը կը շինուի Սայաթ-Նովայի գերեզմանին վըրայ: Թումանեանի առաջարկով յուշարձանի բացման օրը, Մայիս 15, կը հըռչակուի վարդատօն եւ այդ գեղեցիկ սովորութիւնը, թէեւ ընդհատումներով, կը շարունակուի մինչեւ այսօր: (Մայիս 15ին Սա՛յաթ-Նովայի գերեզմանը այցելելով ամէն մարդ՝ կուրծքին վրայ կը կրէ բանաստեղծութեան խորհրդանշանը՝ կարմիր վարդ մը):

1918ին բանաստեղծ Ի. Գրիշաշվիլի խմբագրութեամբ լոյս կը տեսնէ Սայաթ-Նովայի վրացերէն երգերուն առաջին հաւաքածոն: Իրմէ մեզի հասած են մօտ երկու հարիւր երգեր: Կ'ենթադրուի, թէ վրացերէն երգեր պարունակող բանաստեղծին Դաւթարը կորսուած է: 1852էն մինչեւ այսօր հրատարակուած են 15 անգամ:

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Ու ամէն անգամ կանչում էր դրասենեակ Խնուսցի Աւոյին, համոզում էր, որ բերի, մաուզերը յանձնի:

— Երկինք, գետինք, չունեմ, չունեմ, — երդւում, իրեն պատռում էր Աւօն, — սովի տարին ծախսեր եմ, երեխէքին եմ պահեր...

— Իսկ ո՞վ ունի, հօրօխպէր Աւօ, որ դու չիտաս, ըսէ, ո՞վ ունի...

— Երկինք, գետինք, տեղեկութիւն չունիմ...

Ղուկասն ամէն անգամ այդպիսի խօսակցութիւններից յետոյ տխրում էր, մնալով առանց մաուզերի: «Կոմբջիջ» Յարութիւնը մաուզերի մասին չէր մտածում: Նա կարդում էր վերեւներից եկած գրութիւնները, պատասխաններ էր գրում, գիւղացիներին պատմում էր Լենինի ծրագրերի մասին ու յաճախ իր օտաներում հէքեաթներ ու դէպքեր պատմողներին օգնում էր, լրացնելով նրանց ասածները, հաստատում էր ճիշդը, ուղղում սխալը:

Գիւղացիները հետաքրքրութեամբ էին լսում Յարութիւնին, որովհետեւ նա հինգ տարի «կարդացել» էր Էրզրումի Սանասարեան դպրոցում: Սկզբում նրան վարժապետ Յարութիւն էին ասում, յետոյ սկսեցին քարտուղար Յարութիւն ասել, հիմա «կոմբջիջ» Յարութիւն էին ասում: Նոր անունը նախորդներից աւելի ազդեցիկ ու պատկառելի էր թւում:

Ղուկասն էլ, Յարութիւնն էլ Նահապետին լաւ էին վերաբերւում: Վարկ առաջարկեցին, որ կով առնի: Նահապետը չվերցրեց, որովհետեւ, ինչքան էլ վերադարձնելու ժամանակը երկար էր, բայց դէ, էլի պէտք է վերադարձնել, հողը մըշակելու գործիքներ էին տալիս, դարնանը ցորենի սերմ տուեցին անվերադարձ: Մի խօսքով այդ նախագահն ու «կոմբջիջը» լաւ մարդիկ էին, միայն Նահապետին դուր չէր գալիս, որ Ղուկասը սրանըրան հարցնում էր, թէ ո՞վ թաքցրած զէնք ունի: Մի անգամ էլ Նահապետին հարցրեց, «հօրօխպէր, քեզնէ թաքուն չին պահի, ասած կը լինեն քեզի, ո՞վ մաուզեր ունի»...

Նահապետն ի՞նչ իմանար: Եթէ իմանար էլ, ի՞նչպէս ասէր: Ի՞նչ է անում էդ նախագահ Ղուկասը մաուզերը, «Խորհրդային իշխանութիւն ի, ազատութիւն ի, զէնք ի՞նչ պէտք ի, — մտածում էր Նահապետը, — ինքը կ'ասի թէ՝ էլ կռիւ, կոտորած չիլնի, բա ինչի՞ մաուզերի ցաւ ընկեր ի իր ջան»:

Խորը ձմեռուայ օրերին Մոլաէսի օտայում արդէն գլխաւոր ասացողը Նահապետն էր: Լեզուն բացուել էր, միջավայրը հարազատացել, մարդիկ ընկերներ — եղբայրներ էին: Ու նա պատմում էր Սասնոյ տան Սանասարի ու Բաղդասարի, Մեծ Մհերի ու Թըլ Դաւթի, Խանդութի ու Պստիկ Դաւթի պատմութիւնները: Ու Սասունցիները զարմանքով լսում էին նրան, զարմանում էին, որ Արտամետցին այդպէս գիտի իրենց սարերն ու ձորերը, իրենց Մարութայ վանքն ու մատուռների անունները: «Կոմբջիջ» Յարութիւնը յիշեցնում էր Նահապետին մոռացած ու պակաս թողած մասերը, Ղուկասը, միւսների ցրուելուց շուտ թողնում գնում էր: Սասնոյ ծռերից յետոյ Նահապետը պատմեց Մոկաց Միրզայի պատմութիւնը, ապա Մամէն ու Զինէն ու էլի ուրիշ քրտական պատմութիւններ:

Ամէն ուշ իրիկուն օտայից դուրս գալիս, Մոլաէսի թոնրատան առաջ մի րոպէ կանգ էր առնում, որ Նուբարը դուրս գայ:

Նուբարն էլ Մոլաէսի թոնրատանն ամէն իրիկուն հաւաքւող կնիկների հետ էր նստում: Նրանք էլ գուլպայ ու չուլեր գործելով՝ խօսում էին ամէն բանից, անցած ու դարձածից:

Իրենց տունն էին վերադառնում Նահապետն ու Նուբարը, վառում էին թիթեղէ վառարանը, նստում էին նրա շուրջն ու մենակ զգալով իրենց, խօսում էին ցածրաձայն, մտերմիկ, ինչպէս մարդ իր սրտի հետ էր խօսում:

— Ինչքան մնաց, որ տղացկան էնիս, Նուբար...

— Էսօր էլի մի անգամ սրտի տակ խաղաց...

Ասում ու ամաչում, կարմրում էր:

— Շատ չար, անդադար լաճ կ'երեւայ:

Երկուսով էլ ծիծաղում էին:

— Ի՞նչ գիտես լաճ ի: Մի գուցէ աղջի՞կ ի:

— Լաճ ի, — հաստատ հաւատում ու հաւատացնում էր Նուբարը, — որ լաճ էնի, քո առջնէկի անուն կը դնենք վէրէն՝ Ժիրայր, որ աղջիկ եղաւ, իմ առաջնէկի անուն կը դնենք՝ Ծովինար: Վէց ամիս էլ չապրեց անմեղ հրեշտակ Ծովինար...

— Լաճ եղաւ թէ աղջիկ, Աստծու կամեցածն ի, իմ համար էլ ընդունելի ի — ասաց Նահապետը:

— Բայց ես կ'ուզիմ որ լաճ էնի, Նահապետ, որ քու տոհմի անուն պահի, որ դու ուրախանաս, մխիթարուիս...

Նահապետը Նուբարի այդ խօսքից յուզուելով՝ չգիտէր ինչ ասի:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(34 Տար.)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆ ՔԵՆԸՏԻՆ

(ՈՒԱՐՐԸՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Նախագահ Ճ. Քենըտիի սպանութիւնը՝ Ամերիկեան Միացեալ Նահանգներու դէմ ոճիր մըն էր — շատ ծանր ոճիր մը :

Այս աշաւոր ողբերգութենէն մօտաւորապէս տասը ամիս վերջ, հրատարակութեան տրուեցաւ Նախագահի սպանութեան շուրջ Ուարրըն Յանձնախումբի տեղեկագիրը : Անցեալ տարի, Նոյեմբեր 29ին, այսինքն, նախագահ Ճոն Քենըտիի սպանութենէն մէկ շաբաթ վերջ, նոր նախագահը՝ Լինտըն Ճոնսըն, կազմեց եօթնանդամ Յանձնախումբ մը, որուն պարտականութիւնն էր քննել ոճիրին բոլոր ծալքերը : Այս Յանձնախումբին պետ նշանակուեցաւ Գերագոյն Ատեանի նախագահ Էրլ Ուարրըն, որ Միացեալ Նահանգներու ամէնէն ազատական դէմքերէն մէկն է ու սիրելի թիրախը՝ ծայրայեղ աջակողմեան կազմակերպութեանց : Յանձնախումբին կ'անդամակցէին նաեւ երկու ծերակուտականներ՝ Ռիչըրտ Ռասէլը եւ Ճոն Շերման Գուփըրը : Նմանապէս յանձնախումբին մաս կը կազմէին երկու երեսփոխաններ՝ Հէյլ Պոկսը եւ Ճերըլտ Ֆորտը: Յանձնախումբի միւս անդամներն էին՝ Տեղեկատուութեանց Կեդր. Սպասարկութեան նախկին պետ Ալլըն Տալըս եւ նախագահի զինաթափութեան հարցերու խորհրդականը՝ Ճոն Մաքլօյ :

888 ԷՋ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Յանձնախումբի տեղեկագիրը կը բաղկանայ 888 էջերէ : Առաջին գլուխին մէջ կը պարզուին դէպքերը : Երկրորդ գլուխին մէջ կը մերժուին բոլոր զրոյցները, ինչպէս Ամերիկայի մեծ նախագահի սպանութեան ներքին ծալքերու մասին Եւրոպայի մէջ շրջան ըրածները :

Տակաւին հրատարակութեան չտրուեցան այն վկայութիւնները եւ քննութիւնները, որոնց վրայ հիմնուած է տեղեկագիրը : Վկայութիւններն ու քննութիւնները կը բռնեն քան հատոր եւ պիտի հրատարակուին կարելի եղածին չափ շուտ :

Տեղեկագիրը կը ներկայացուի շատ ամբողջ չէզոք եւ բացարձակ պարզութեամբ : Կուտայ բազմաթիւ մանրամասնութիւններ ու տեսակէտներ :

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տեղեկագիրը ուշադիր կերպով քննողը երեք հաւանականութիւններ կրնայ որդեգրել :

Առաջինը այն է, թէ Ուարրըն Յանձնախումբի տեղեկագիրը մեծ ու հանձարեղ սուտ մըն է, կառավարական մեծ խաբէութիւն մը, որուն նպատակն է, հայրենասիրական պատճառներով, ծածկել 1963 Նոյեմբեր 22ի ոճիրը :

Երկրորդ հաւանականութիւնը այն է, թէ ոճիրի ներքին ծալքերու ետին դեռ գոյութիւն ունի խոր գաղտնիք մը, որ հակառակ Յանձնախումբի յամառ ճիգերուն գաղտնի կը մնայ ցայսօր : Այս հաւանականութիւնը որոշապէս կ'առաջնորդէ այն ենթադրութեան՝ թէ Օսվալտի եւ Ռըպիի ետին, շատ ետին, կայ բացարձակապէս անտեսանելի եւ անխոցելի մեծ դաւադրութիւն մը : Թերեւս ալ այս դաւադրութիւնը իր ճիւղաւորումները ունի Միացեալ Նահանգներէն անդին եւ հաւանաբար, ուշ կամ կանուխ ճշմարտութիւնը երեւան ելլէ :

Երրորդ հաւանականութիւնը այն է, թէ Ուարրըն Յանձնախումբի տեղեկագիրը կը պարունակէ ճշմարտութիւնը : Օսվալտ առանձինն սպաննեց նախագահ Քենըտին եւ Ռըպի առանձինն սպաննեց Օսվալտը: Ոչ մեղսակիցներ կան, ոչ դաւադրութիւն եւ ոչ ալ մութ ծալքեր :

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ԵՆԹԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամէն պարագայի մէջ, տեղեկագիրը իր մէկ «յաւելուած»ին մէջ կը պարունակէ բազմաթիւ վկայութեանց վրայ հիմնուած Օսվալտի եւ Ռըպիի կենսագրականները եւ կը մերժէ դիրք բռնել սպանութեան շարժառիթներու հարցին մէջ :

Օսվալտի անցեալէն ու կեանքէն կարելի է շատ մը ենթադրութիւններ հանել ոճրի դրդապատճառներու մասին, սակայն, առանց բացարձակ վստահութեան: Եւ անշուշտ կարելի չէր հարիւրին հարիւր հաստատ պատասխան մը տալ Օսվալտի եւ Ռըպիի ոճիրին մասին, քանի որ երկուքն ալ, իրենց ամբողջ կեանքի ընթացքին, անտրամաբանութեան սահմաններուն վրայ կ'երթեւեկէին :

Ուարրընի Յանձնախումբի տեղեկագրէն կը տեսնուի թէ ինչպէս հիմ առած են նախագահի սպանութեան յաջորդ օրը հրապարակ ելած զանազան զրոյցները :

Տեղեկագիրը, հակառակ իր պարզ բընոյթին՝ չափազանց խիստ է Տալլըսի իշխանութեանց մասին :

ՀԻՒԱՆԴԱԳԻՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Տեղեկագիրը որոշ զայրոյթով կը յիշատակէ Նախագահի գլխուն շուրջ ըստեղծուած աղմուկը, ոստիկանական իշխանութեանց ինքնացուցադրութեան հիւանդագին երեւոյթը, աներեւակայելի չփոթը եւ ժողովուրդին ախտավարակ հետաքրքրութիւնը :

Տեղեկագիրը կը պարունակէ նաեւ հրապարակ ելած զրոյցներու «ծաղկաքաղ» մը — «ժխտական» բայց, համոզիչ ծաղկաքաղ մը :

Քաֆից՝ Վէն

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Ժամանակին էր ան՝ հինգ հազար հաշուող այս փոքրիկ բարգաւաճ գաղութը, իր եկեղեցական իշխանութիւններովը, դպրոցովը, հայկական զանազան կազմակերպութիւններովն ու միութիւններովը, ու մանաւանդ իր առատաձեռն եղբայրական օգնութեամբը, բոլոր անոնք՝ որոնք բան մը ակնկալած էին այս գեղեցիկ եւ տիպար գաղութէն, այսպիսով այս գաղութը արժանացած էր բոլորին անխտիր հիացումին եւ գնահատանքին :

Այս երէկ էր սակայն : Այսօր գաղութին պատկերը այլակերպուած է առանց ամենադոյզն յանցանք ունենալու : 1955-էն ի վեր, քաղաքական փոփոխական կացութիւնը, մանաւանդ վերջին տասը ամիսներու Թուրք - յոյն բախումը, տակն ու վրայ ըրաւ խաղաղասէր հայ գաղութը: Աւելի քան հարիւր հայ ընտանիքներ, Թրքական սուիններու ուժով, լքեցին իրենց անձնական տուներն ու խանութները, փոխադրուեցան յունական կողմը իրենց կեանքն ու պատիւը ապահովելու մտահոգութեամբ: Անձնական տուներու կահկարասիները, եւ շատ մը խանութներու ապրանքները խլուեցան - թալլուեցան Թրքական կողոպուտի, այսպիսով շատ մը Հայերուն քառասուն տարուան հալալ վաստակը մէկ օրէն միւսը մոխիրի վերածուեցաւ: Բարեբախտաբար, Ազգային Իշխանութեան արթուն հսկողութեան տակ կարելի եղաւ կարգ մը խանութներուն ապրանքները փրկել լման կողոպուտէ եւ անոնք յաջողեցան իրենց կեանքը վտանգելով խլել յաջողցնել պարպումի ծրագիրը. այս բաները պատահեցան տարուան սկիզբի այն վըտանգաւոր օրերուն՝ երբ ինքնակոչ «հայ ներկայացուցիչներ եւ առաջնորդներ» Լոնտոն փախչելով կը սպասէին որ կացութիւնը շտկուի եւ գան իրենք իրենց «ներկայացուցիչ»ի հանդամանք տան յաչս օտարին :

Կեանքի կորուստ ըլլալով, մայր ու աղջկայ քստմնելի ոճիրէն զատ, որ ժամանակին մամուլի մէջ արձանագրուած էր, այլ կեանքի կորուստ չունեցանք : Նիւթական կորուստը մեծ է. բռնագրաւուած հողերուն արժէքը կէս միլիոնը կ'անցնի եւ մեծ յոյս կայ որ կացութիւնը շտկուելէ ետք պիտի կրնանք վերստանալ մեր անշարժ կալուածները. իսկ ո՞վ պիտի վճարէ ան միւս քառորդ միլիոնի արժէքով ապրանքներուն եւ կահ - կարասիներուն գինը՝ որ Թուրքը կողոպտեց :

Ներկայիս Կիպրոսի գաղութը կը հաշուէ երկու հազարէ քիչ մը աւելի. վերջին երկու տարիներու ընթացքին 500 հոգի ներգաղթած են Հայաստան, իսկ մընացածը գաղթած է Անգլիա, եւ բազմաթիւ այլ երկիրներ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷ.— Հոկտեմբեր 18ին, Կիրակի օր, Հելիոպոլսոյ «Յուսաբեր» ակումբին մէջ տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Օրուան տօնակատարութիւնը՝ կազմակերպութեան 74րդ տարեդարձին առթիւ, ներկայութեամբ խուռն բազմութեան :

Հանդէսին բացումը կատարած է օրուան նախագահ ընկ. Բէգլար Նաւասարդեան: Գործադրուած է գեղարուեստական սիրուն յայտագիր մը : Ապա բեմ հրաւիրուած է օրուան բանախօս ընկ. Հրաչ Տասնապետեան, որ այդ առթիւ մասնաւոր կերպով հրաւիրուած էր Եգիպտոս : Ընկեր բանախօսը շուրջ ժամ մը տեւող իր խնամուած բանախօսութեամբ պերճախօսօրէն տուած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նախորդող շրջաններու հայ կեանքը, հայ կեանքի վերջին դարու զարթօնքը ու անոր յաջորդող յեղափոխական շարժման դրդապատճառները, ապա ծանրացած է Դաշնակցութեան 74 տարուան կեանքի զանազան փուլերուն եւ գործունէութեան, ազգային, քաղաքական եւ մարտական :

ԳԱՀԻՐԷԻ «Յուսաբեր»ի տան մէջ «Համազգային»ի կողմէ կազմակերպուած բացառիկ հաւաքոյթին դասախօսած է ընկեր Հրաչ Տասնապետեան «Հայկական ճարտարապետութիւնը» նիւթին շուրջ : Ամբողջութեամբ լեցուած սրահը յափշտակութեամբ հետեւած է ընկերոջ մօտ մէկ ժամ տեւող շահեկան դասախօսութեան :

Հայ ընտանիքներու տնտեսական վիճակը օրըստօրէ մտահոգիչ կը դառնայ : Օրըստօրէ տնտեսական վիճակի վատթարացումը, ստիպեց ազգային իշխանութիւնը որ եղբայրական օգնութիւն պահանջէ այլ հայ գաղութներէ որուն առաջին դրական պատասխանը եկաւ Հիւս. Ամերիկայի Ազգ. Կեդր. Վարչութենէ, Հրանդ Արք. Խաչատուրեանէ, հազար տոլար անմիջական մեր պէտքերը հոգալու ու միանգամայն խոստանալով մօտ օրէն նորէն ղրկելու :

Մենք կը հաւատանք որ Սփիւռքի այլ գաղութներ շուտով պիտի հետեւին Ամերիկայի օրինակին՝ որպէսզի իրենց ազգակիցները չստիպուին օտարին ձեռք բռնել :

Նուիրատուութիւնները կատարել հետեւեալ հասցէին .—
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս
ԱՆԹԻԼԻԱՍ, (Լիբանան)

Ա. ՍԻՓԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Նորին վեհափառութիւնը գահի դահլիճը կը կանչէ իշխանները :

— Այն ատեն հետս կրնաս գալ, — ըսաւ իշխան Վաղենտ՝ Գրիգորին նայելով, — միշտ ետեւս կեցիր, ինծմէ հինգ քայլ հեռու. զինուորի պէս կենաս. որդու հետ չխօսիս. մի հազար, մի թքներ. չյօրանջես, քիթդ չխառնես :

Բարձր դահլիճներ, գոյնզգոյն խորաքանդակ պատերով. ամէն տեղ ոսկեփայլ թագակիր զինանշաններ, բարձր ու լայն դռներ. առաստաղներէն մէկը զարդարուած էր արծաթեայ աստղերով. քայլերու աղմուկը խեղդող հաստ կարմիր գորգեր : Գրիգորին գլուխը կը դառնար այդ շռայլութենէն. այնպէս մը կը թուէր կարծես ամէն անկիւնէ թագակիր ոգի մը հնչէր :

— Թագաւորներու հետքերուն վրայէն կը քալես. այս օդը թագաւորները շնչեր են հոս :

Գահի դահլիճին մէջ արդէն հինգ շքեղազգեստ ազնուականներ կեցած էին. անոնց ետեւը մանկլաւիկներ ու սպաներ, գահին քով քանի մը սակրակիր թիկնապահներ. բայց գահը տակաւին պարապ էր :

Առաստաղը կամարանման էր, ինչպէս միւսները, ու մութ կապոյտ մետաքսապատ առաստաղին աստղերը՝ երկինքին այն բոպէն կը ներկայացնէին՝ երբ ազգը թագաւոր հռչակած էր Մատաթիան :

Գահին ետեւ ծիրանի մեծ զորգ մը՝ վրան ոսկեթել հիւսուած ազգին զինանշանը : Ազգային զինանշանին մէջ ուրիշ փոքրիկ զինանշան մըն ալ կար, վահանակիր հրեշտակ մը, վահանին վրայ երկու սպիտակ մեղջերու ձիեր եւ երկու գայլեր կային, առնց վերեւ լեհական արծիւը : Ան Սափոլեայի ընտանիքին զինանշանն էր.— իսկ լեհական արծիւը կինը կը նշանակէր :

Բարձրաստիճան պալատական սպայ մը եկաւ Վաղենտ Թէօրէօքի ընդառաջ .

— Ն. Վ. Ձեզ կը կանչէ, վսեմափայլ իշխան :

Գրիգոր առանձին մնաց մանկլաւիկներու եւ զրագիրներու մէջ: Քովը խօսող երկու երիտասարդներուն դարձաւ .

— Գրիգոր Պոռնեմիսսա, Վաղենտ Թէօրէօքի մանկլաւիկն եմ :

Անոնցմէ մէկը (զուարթադէմ, արեւակէզ ու խարտեաշ), ձեռք երկարեց իրեն:

— Ստեփան Զոլթայի, իշխան Պաթհիանիի զունդէն :

Միւսը, կարճ վզով, մարմնեղ երիտասարդ մը, ձեռքերը խաչաձեւ կեցած էր, ու անտարբեր կը նայէր Գրիգորին վրայէն :

Գրիգոր վիրաւորուած գիտեց զայն. (սա ցուլի գլուխը կ'ուզէ զինքը արհամարհել) :

— Գրիգոր Պոռնեմիսսա եմ.— կրկնեց գլուխը բարձրացնելով :

Այդ ցուլի գլխովը կողմնակի իրեն նայեցաւ .

— Ինծի ինչ, աղբարիկ, մանկլաւիկին անունը, լո՛ւռ կեցիր է :

Գրիգոր կարմիր կտրեցաւ, աչքերէն կայծ կը ցայտէր այդ հպարտին վրա՛յ :

— Ես քու մանկլաւիկդ չեմ, եւ որուն որ մանկլաւիկն եմ զիս «լուռ կեցիր» չի կանչեր, այլ « ճախտատիճfի մի՛ հաճդուրժեր » :

Ցուլի գլուխովը վերէն վար չափեց զինքը :

— Շատ լաւ, երբ դուրս ելլենք, քեզի անունս կ'ըսեմ :

Ու ձեռքը հասկնալի ձեւով մը բարձրացուց :

Զոլթայի մէջերնին մտաւ :

— Զգէ Մեքչէի, բան մի ուզեր ընել այս տղուն :

— Տղայ չեմ, երբ զիս նախատեն, — ակռաները կրճտեց Գրիգոր: — Ստեփան Տօպօ եօթը տարեկանիս սուրը մէջքիս կապեց ու զիս կտրիճ անուանեց :

Տօպօ անունին վրայ Զոլթայի Գրիգորին դարձաւ ու ձեռքը անոր ուսին վրայ դնելով զարմացած բացագանչեց .

— Ոհ, արդեօք դո՞ւն ես այն տղան որ ենիչերիի մը ձին փախցուցեր էր :

— Ես եմ, — պատասխանեց Գրիգոր խրոխտաբար :

— Փեչի կողմերը:

— Մեչէքին վրայ :

— Ապրիս բարեկամ, անգամ մըն ալ տուր ձեռքդ :

Ու Գրիգորին ձեռքը սեղմեց, ու թօթվեց, ապա դրկեց զանի :

Մեքչէի կռնակ դարձուցած էր իրենց :

— Ո՞վ է այդ կոպիտը, — հարցուց Գրիգոր :

— Լաւ տղայ է, ժպտեցաւ Զոլթայի, — երբեմն սակայն քիչ մը խրտչան է :

— Բայց ես այնքան դիւրաւ չեմ վերջացներ խնդիրը, — ցնցուեցաւ Գրիգոր. ու Մեքչէին ուսին զարկաւ .

— Կը լսէ՞ք, Տէար ...

Մեքչէի իրեն դարձաւ :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Լիբանանէն ընկեր Գուրգէն Խանճեան Թանգարան իր այցելութեան առթիւ կը նուիրէ 15 ֆրանք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան Ս. պատարագ եւ պաշտօն, Մոնմորանսիի եւ Անտիյլի հանգստեան տուներուն մէջ մեռած պատսպարեալներու հոգւոյն :

Արարողութեան կը նախագահէ Սեբովբէ Արք. Մանուկեան :

Կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ողբացեալ Սարգիս Թորոսեանի թաղման առիթով: Տէր-Նազարէթեան ընտանիք տեղւոյն դպրոցին 30 Ֆր., Սէնթ Անթուանի Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ խումբը Ազգ. Առաջնորդ. քսան, տեղւոյն եկեղեցւոյ տասը, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Մատախճեան եկեղեցւոյ քսան, Գէորգ Ճանըրգեան եկեղեցւոյ տասը, Մանուկ Անտիկեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պ. Քէյլիշեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Կոտոշեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Էրկէնեան, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Քէյլիշեան եկեղեցւոյ տասնական ֆրանք :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, Նոր Սերունդը, Կապ. Խաչը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին ընկեր Յակոբ Տէր-Սարգիսեանի եւ համայն Տէր-Սարգիսեան գերդաստանին, իրենց մօր, մեծ մօր Այրի Տիկին Հայկանուշ Տէր-Սարգիսեանի (ծնեալ Պօչիկեան) մահուան առթիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վաստպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը, Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Խաչիկ, Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ, Անդրանիկ Տէրտէրեանի, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Գոհարիկ Գիւլպաստեան ընտանիքներուն, ՄԱՆՈՒԿ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ (Քալիֆորնիա):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէփէնէկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (8 Նոյեմբեր) Վալանսի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ մօր եւ զոքանչմօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻՑԱ ՄԻՐԷՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Խաչիկ Ճիպիլեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ճիպիլեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գոճապըյըքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ճիպիլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Վահանեան եւ աղջիկը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին,

ԽԱՉԻԿ ՃԻՊԻԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՓՕՄՌՆ

Տիկին Մարգարիտ Մաթիկեանի թաղման առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են.— Առաջնորդարանին.— Գրիգոր Թիւթէլեան, Յովհ. Սիմոնեան 10ական : Եկեղեցիին.— Պաղտասար Աստուրեան, Գրիգոր Տունոյեան, Մարտիրոս Կարապետեան 20ական, Յարութիւն Աւոյեան, Կարապետ Իմիրեան, Աղապապ Յաճարեան, Պառ տը Լա Փլաթան 10ական, Աստուր Ծառուկեան, Խորէն Ուլուսեան, Մարգարիտ Վարդեան 5ական:

Ֆ. Կ. Խաչին.— Մարգարիտ Վարդեան հինգ ֆրանք :

Թաղականութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Մաթիկեան ընտանիքին եւ շնորհակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն :

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փօմոնի Թաղականութիւնը, Մարսէյլի եւ շրջակայքի հասարակութեան կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի Փօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ – հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ երջանկայիշատակ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՐՔ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ վախճանման 30րդ տարելիցին առթիւ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԴԹՐԵԱՆ :

Ա Ց Ց

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Պալաքեան Սրբազանի եւ քահանայ հայրերու շիրիմ – դամբարանին այցելութիւն, առաջնորդութեամբ Արտաւազդ Եպիսկ.ի: Կը հրաւիրուին Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը, Կրօն. Ժողովի քահանայ հայրերը, բոլոր Թաղականութեանց մարմինները եւ Մարսէյլի եւ շրջակայից հասարակութիւնը, ներկայ ըլլալ վերոյիշեալ ժամուն, Սէն – Փիէրի գերեզմանատան գլխաւոր դուռը :

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Փարիզեան բոլոր խումբերուն եւ Կեդր. վարչութեան, այց մը պիտի կատարուի.— Ա. Ահարոնեանի, Զօր. Անդրանիկի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաքեանի շիրիմներուն, Փէռ–Լաշէզ :

Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 10ին, Փէռ Լաշէզի Կամպեթա դրան առջեւ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 15ին :

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Սէրքլը Կաթոլիք սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ՍԻԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերնդականներ :

Հայկ. պար եւ կենդանի պատկեր :

Դաշնակ՝ Օր. Ե. Ռստիկեան, արտասանութիւն Ժ. Մատթէոսեան եւ Ա. Գափանեան :

Մուտքը ազատ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հետեւեալ նուիրատուներուն. Վահան Յակոբեան 105 ֆրանք, Կրօն. Ընկերակցութիւն հարիւր, Կրթ. Մարմին յիսուն, Զինուորական Միութիւն, Նոր Սերունդի մասնաճիւղ 50ական, Նուպար Պօտուրեան յիսուն, Վասպ. Երիտ. երկսեռ միութիւն երեսուն, Սարգիս Առաքէլեան քսան, Արշակ Յակոբեան, Արբահամ Սալլապաշեան, Մարտիկ Տէր-Սահակեան քսանական, Համախարբերդի Հայր. Միութիւն 15 Եդուար Գարաճեան (Փարիզէն), Ժիրայր Պառուեան, Վահէ Պառուեան, Վահան Հիւսեան, Բագրատ Խոստիկեան, Հայկուհի Թաշճեան, Ռուբէն Կէնճոյեան, Եղիա Պէրհատեան (Լիոն), Վահան Քէշիշեան, Վահան Պարտաքճեան, Մինաս Պարտաքճեան, Մովսէս Կարապետեան, Լեւոն Աստուրեան, Խաչատուր Խրայեան, Յովհ. Հարէլեան (Լիոն), Գրիգոր Գալուստեան, Մեսրոպ Պայտնտրեան, Գուրգէն Պօյաճեան, Տիկին Շաքէ Պուտաքեան, Վարուժան Մանուկեան, ընկերուհի Գասպարեան տասնական, Տիկին Սուլթան Գրիգորեան հինգ, ամն հինգ, ընդհ. գումար 750 ֆրանք :

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ֆր. ընկերուհի Տիկին Թագուհի Օհանեանէն իր զաւկին Ժիրայրի անցուցած արկածէն ողջ – առողջ ազատելուն առթիւ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի : Մասնակցութեամբ տեղւոյն Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու :

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15·30էն մինչեւ 24

Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին կից սրահին մէջ

69, Avenue Henri Barbusse ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Թատերական ներկայացում

«ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»

Կենդանի պատկեր Նոր Սերունդի կողմէ, ինչպէս նաեւ արտասանութիւններ ու զանազան անակնկալներ, ժամը 19·30էն սկսեալ եւրոպական պարեր :

Ձուկ պիւֆէ առատ կերուխում, Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Train de la Gare du Nord descendre à Villiers-le-Bel - Gonesse 13 h. 50, 14 h. 30, 15 h. 10, 15 h. 50, 16 h. 41, 17 h. 20, 18 h. 09, 18 h. 49 ou Autobus : Porte de la Chapelle, descendre Terminus, Gare de Villiers-le-Bel.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL

12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանք քարդով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս, Պրոնի օդակայանը :

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ :

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Խրիմեան դպրոցը, Ռիւ տը Լա Տէֆանս, Իսի :

Գեղարուեստական նոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝

ՔԵՄԱՆՉԱՀԱՐ՝ ՌՈՒԲԷՆ

Առատ կերուխում :

Ճաշագին՝ 10 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Պուլվար Օտտոյի Թաղ. Խորհուրդը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվ. Օտտոյի եւ շրջակայի բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցին: Օրակարգ.— Ա) Ընդհ. հաշուետուութիւն, Բ) Ընթացիկ հարցեր :

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Վիէնի Ֆ. Կ. Խաչի երեք դպրոցներու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի, Նոյեմբերի առաջին շաբաթէն սկսեալ (Գշ. Դշ. եւ Եշ. օրերը) եւ սովորական վայրերուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը $*.«*ին, Օհանջանեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյն նորոգ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւ

ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔԱՀԱՆԱՅ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ յիշատակին :

Շաւիլի, Իսիի եւ շրջականերու իր ծուխերէն, ինչպէս նաեւ իր յիշատակը յարգող ազգայիններէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն պաշտամունքին :

Սկիզբ պատարագի ժամը 10·30 :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Միջմասնաճիւղային ժողով, Շաբաթ (7 Նոյեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Ա. յարկի սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Մարգարեան Գէորգ կը փնտռէ իր եղբայրը Արամ Հազրոյի Մարգարեան, ծնած Թալինի շրջանի Շղարջիկ գիւղը: Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Մխիթար Ալոյեանի,

12, Rue Nungesser

DECINES (Isère) — FRANCE

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 ֆր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
7
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI
7 NOVEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

...որդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10155
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — N° 10.155

...ր ԽՕՍՔԸ

...Ի՞ՆՉ ԲԵՐԱՒ, Ի՞ՆՉ ՏԱՐԱՒ

...ուսական յեղափոխութիւն ...
...յս էր մեր սպասածը, երբ Չեխով ,
...ըրկիեւ եւ մանաւանդ Մաքսիմ Կորքի
...ւսումնասիրէինք ու կը թարգմանէինք
...ալթանախնամ Ստամպոլի մէջ ...
...ամախ ձեռագիրները կը թողնէինք
...իր, ուր աւելի թոյլատու էին գրա-
...ւթեան պայմանները, շնորհիւ հայ
...աշտօնեայի մը :
...եծ ժողովուրդի մը երկունքն էր որ
...աւետէր « Մրրկահաւը » : Եւ տեսակ
...ը կիրք դարձած էր ամէն շաբթու նոր
...արգմանութիւն մը ճարել ռուսական
...րականութենէն :
...ինչեւ անգամ ձեռնարկներ կը փոր-
...էինք, ռուսերէն սորվելու համար :
...ուզէինք բուն իսկ աղբիւրէն, բնա-
...րէն ըմպել նոր ժամանակներու յեղա-
...ոխական շունչը : Տառապանքէն ան-
...նացած ժողովուրդի մը տաղանդաւոր
...ակներուն փոթորկաձայն պոռթկու-
...ը : Անոնց իմաստութեան ինչպէս ար-
...եստին խորութիւնը :
Եւ ահա պատկերը, տասնեակ տարի-
...ր վերջը : Տարժանկար մը, որ գլխու-
...այտ կը պատճառէ իր հակասութիւն-
...երով եւ հակադրութիւններով : Իր դը-
...րդագին ելեւէջներով :
...խտել 1917ի Հոկտեմբերեան (Ն. Տ.
...յ. 7) յեղափոխութեան դրական ար-
...իւնքները՝ պիտի նշանակէր չըմբռնել
...ամանակակից խմորումներուն եւ խըլը-
...ումներուն իմաստը :
...կխօծութիւն՝ արեւմտեան Եւրոպա-
...էն մինչեւ Ծայր. Արեւելք : Ատլան-
...եանի լուսացնցուղ ափերէն մինչեւ
...այր. Արեւելքի խաւարակուռ շամբուտ-
...երը : Ստորերկրեայ փոթորիկ մը ,
...րբերական ցնցումներով :
...արիներով քարոզուած գաղափարնե-
...ը, ցանուած սերմերն են որ ձեւ ու
...արմին կ'առնեն այս կամ այն ուղղու-
...եամբ : Երբեմն յուշիկ - յուշիկ , բնա-
...րջութեան օրէնքով : Երբեմն շառաչա-
...ց : Քար քարի վրայ չձգելով :
...ուսական յեղափոխութեան ճամբան
...առոնց հարթուած էր 1905ի եւ 1917
...ետրուարի շարժումներով :
Բայց, բոլշեւիկները կրցան օգտագոր-
...ել իրենց հակառակորդներուն ձախո-
...անքները : Եւ այսօր ամէն առաքինու-
...թիւն կը վերագրեն իրենց վարիչներուն
...անճարին եւ կազմակերպութեան ուժին :
Այսպէս կամ այնպէս, ահռելի փլու-
...ում մըն էր որ տեղի ունեցաւ ցարական
...ռուսաստանի մէջ :
Ամբողջ կարգուսարք մը փլաւ հիմնա-
...յատակ, վերէն վար , իր տեղը տալու
...ամար ամեհի ուժի մը , որ իր կարգին
...իտի վերածուէր մենատիրութեան :
...ւծ մը ամենակալ եւ ամենակուլ : Ան-
...ախընթաց՝ ազգերու պատմութեան մէջ :
...ամատիրութիւն, որ երեսուն տարի
...երջն ալ՝ կը պահէ ահուսարսափի նոյն
...եթոտները , պահպանելու համար իր
...ոյութիւնը :
Լենինականտակ հատորներ հրատարակ-
...ւած են եւ դեռ կրնան հրատարակուիլ ,
...արգելու համար այս նորօրինակ իշխա-
...ութեան չարն ու բարին :
Երբ կ'ըսենք՝ ի՞նչ բերաւ, ի՞նչ տա-
...րաւ,— հանգոյց մը քակելու փորձ չէ որ
...կը կատարենք :
Դէմ դիմաց դնել ժխտականն ու բա-
...ցասականը, կը նշանակէ խրիլ ակադե-
...մական մարզանքներու մէջ :
Ամէն պարագայի տակ, բուն ռուս ժո-
...ղովուրդին ոգիէն բխած յեղափոխութիւ-
...նը չէ որ կը փառաբանուի այսօր : Ոչ ալ
...մանաւանդ փոքր ժողովուրդներու երա-
...զանքը :
Ընկերվարութի՞ւն : Ազատագրո՞ւմ աշ-
խատաւոր բազմութեանց : Ժողովուրդ-
ներու ինքնորոշո՞ւմ : Իրականացո՞ւմ
ազատութեան եւ արդարութեան : Խա-
ղաղո՞ւմ աշխարհակալութեան :

Հարկ է առանձին յօդուածաշարք մը
նուիրել իւրաքանչիւր հարցումի :

Ամբողջ բարոյական ըմբռնումներ ծայ-
րանկարի վերածուեցան , իբրեւ հետե-
ւանք Լենին - Ստալինեան քարոզներու :
Միջնադարեան հաւատաքննութիւնը,
լրտեսութիւնը, մատնութիւնը, անճար
բազմութեանց ստրկացումը դարձան պե-
տական ճարտարարուեստ :
Եւ տեսանք բարքեր, խաղեր, դաւեր ,
որոնք յատուկ էին միայն քաղքենի - դը-
րամատիրական կարգուսարքերու :

Շ.

7 Նոյեմբեր 1948

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒ-ԷՆ-ԼԱՅ ՄՈՍԿՈՒԱ ՀԱՍԱՒ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՑՈՅՍԵՐ ԿԱՆ

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տա-րեդարձին առթիւ, համայնավար պատ-ուիրակութիւնները կարգով կը հասնին Մոսկուա : Ասոնց կարգին մասնաւոր ու-շադրութիւն կը գրաւէր անշուշտ չինա-կան պատուիրակութիւնը զոր կը գլխա-ւորէր Շու Էն Լայ, ինչ որ չէր պատա-հած քանի տարիներէ ի վեր : Զինքը ըն-դունած է վարչապետ Կոսիգին : Ընդհա-նուր կերպով ընդունելութիւնը եղած է շատ ցուրտ , քանի մը պաշտօնական անձ-նաւորութիւններէ զատ միայն չինացի ուսանողներ հաւաքուած էին օդակայա-նը : Կ'ըսուի նաեւ թէ հակառակ սովորու-թեան Շու Էն Լայ դեսպանատունը պիտի չընակի Մոսկուա իր այցելութեան ըն-թացքին : Ուշադրութիւն գրաւած էր նա-եւ որ Բրեժնեւ օդակայան չէր գացած մինչ քանի մը ժամ առաջ փութացած էր երթալ Կրոնիքօն ընդունելու , իսկ ճիշդ այն պահուն երբ Շու Էն Լայ կը հասնէր Բրեժնեւ նախընտրած էր ուրիշ օդակա-յան մը երթալ Մոնղոլիոյ վարչապետը ընդունելու : Այս նախընտրութիւնը բա-ւական նշանակալից բնոյթ ունի :

Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ՝ Ուլպրիխթ կ'ընդունուէր Միկոյեանի կող-մէ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչները կ'ընդունէին երկրոր-դական պաշտօնեաներու կողմէ :

Իտալիա որեւէ անհրաժեշտութիւն չէ տեսած ներկայացուցիչ ղրկելու, ոչ մէկ ներկայացուցիչ ղրկած է նաեւ Ալպա-նիա : Մինչեւ Ուրբաթ առաւօտ այդ մա-սին ոչ մէկ որոշում տուած էր տակաւին Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւ-նը :

Հռոմի համայնավար պաշտօնաթերթ Ունիթայի Մոսկուայի թղթակիցը խօսե-լով Շու Էն Լայի Մոսկուա ժամանումին մասին կը գրէ .— « Այս կէտէն մեկնե-լով կարելի է նախատեսել խօսակցու-թեան մը կարելիութիւնը, նոյնիսկ քըն-նադատական, բայց փոխադարձ յարգան-քի մթնոլորտի մը մէջ : Նման նախատե-սութիւն մը միայն նպաստաւոր կերպով կրնայ նկատի առնուիլ, անոնց կողմէ , որոնք չանդրադառնալով հանդերձ երկու կուսակցութեանց տարակարծութիւննե-րը, մաղթած են որ անոնք չչեշտուին մինչեւ այն սահմանը ուրկէ անդին միայն ամբողջական խզում կրնայ պատահիլ » :

Ամէն պարագայի մէջ, կը կարծուի թէ խորհրդային - չին խօսակցութիւնները միայն յառաջիկայ շաբաթ կրնան սկսիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ ջնջուած են զինուորա-կան խորհուրդները եւ ազգային ապահո-վութեան ատեանները, վարչապետական հրովարտակով :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ այլեւս անհետացած են թերթավաճառ բոլոր կրպակներ որոնք են թերթավաճառբոլոր կրպակները որոնք տարակութիւններ :

ՆՈՐ - ՉԻՆԱՍՏԱՆ մամուլի գործա-կալութիւնը կը հաղորդէ թէ տեսակէտ-ներու ամբողջական նոյնութիւն կայ Սո-քարնոյի եւ Շու Էն Լայի միջեւ, այն բո-լոր հարցերուն շուրջ որոնք կը հետա-քրքրեն Չինաստանն ու Ինտոնեզիան :

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ հակամերիկեան ցոյց մը տեղի ունեցած է բողոքելու համար հիւ-լէական այն ընդծովեաններուն դէմ որոնք ճափոնական նաւահանգիստները կը հաս-նին այս օրերս : 48 ժամուան մէջ , երկ-րորդ նոյնանման ցոյցն է :

ՌԻԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն Սէուտ թագաւորը, որ գահազուրկ եղաւ կը պատրաստուի Եւրոպա երթալ, ա-պաստան գտնելու համար Իտալիա, Գեր-մանիա կամ Զուիցերիա :

ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Կիպ-րոսի ՄԱԿի ուժերու հրամանատարը մասնաւոր կերպով գոված է բրիտանա-կան ուժերը , որոնք մաս չեն կազմեր ՄԱԿի ուժերուն , այն օգտաշատ օժան-դակութեան համար զոր բերած են ՄԱԿի ուժերուն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Քուվ Տը Միւրվիլ յայտարարած է «Կա-թողիկէ Մեծ Դասախօսութեանց » ըն-թացքին որ Եւրոպան պէտք է եւրոպա-կան ըլլայ :

ՓԱՐԻԶ հասնելէն առաջ Դաշնակցային Գերմանիոյ նախկին վարչապետ՝ Քոնրատ Ատընաուըր երկու ժամ տեսնուած է վարչապետ Էրհարտի հետ : Ատընաուըր անգամ մը եւս կրկնած է թէ ամէն բան պիտի ընէ լաւ ճամբու մէջ դնելու համար Ֆրանքօ-գերման յարաբերութիւնները : Իր պաշտօնը պիտի ըլլայ նաեւ Ֆրանսա-յի միտքերը շօշափել :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ յայտարարած է թէ շատ ծանր հարուածէ Հանրապետական-ներուն համար Ճոնսընի յաղթանակը , բայց անդարմանելի չէ :

ԿՈԼՏՈՒԱԹԸՐ ի վերջոյ ընդունելով իր պարտութիւնը շնորհաւորական հեռա-գիր մը ղրկած է Ճոնսընի ուր կը շեշտէ— — « Բոլոր միջոցներով պիտի օգնեմ ձեզի յանգելու համար լաւագոյն Ամերիկայի մը եւ աւելի ապահով ու արժանավայել խաղաղութեան մը : Հանրապետական կուսակցութեան դերը պիտի մնայ այդ մօքով, բայց պիտի մնայ նաեւ ընդդի-մութեան կուսակցութիւնը ամէն անգամ որ ընդդիմութիւնը անհրաժեշտ ըլլայ : Շատ բան կայ ընելիք Վիէթնամ եւ Քու-պա, ինչ կը վերաբերի կարգի պահպան-ման մեր երկրին մէջ : Համայնավարու-թիւնը թիւ 1 խոչընդոտը կը մնայ խա-ղաղութեան եւ համոզուած եմ որ ամբողջ Ամերիկան ձեզի պիտի միանայ պար-կեշտ լուծում մը գտնելու համար այս հարցերուն » :

ՔԱՐԼՍՌՈՒՀԻ ատեանին առջեւ երկու գերմանացի լրագրողներ կը դատուին իր-րեւ լրտես ի նպաստ Ֆրանսայի եւ Արե-ւելեան Գերմանիոյ :

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրք փոխ - նախագահը՝ Քիւչիւք Կիպրացի նախարարներու Խոր-հուրդի նիստ կ'ուզէ, նամակով մը զոր ուղղած է Մակարիոս Արք.ի :

ԵՄԷՆԻ մէջ զինադուլ հռչակուած է , Սէուտական Արաբիա եւ Ազար. Մ. Հան-րապետութիւնը որոշած են այլեւս կեցը-նել վնասները :

ԱՐՋԸ ԵՒ ԳՈՐԾ ԳԱՑԼԸ ԽՆԱՄԻ

«ՌՈՒՍԻԱ ՀՈՂԱՅԻՆ ՈՐԵՒԷ ՊԱՀԱՆՋ ՉՈՒՆԻ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ»

« Միլլիյէթ »ի թղթակիցը կը գրէ Մոսկուայէն .—

Տեսակցեցանք Պրաւդայի խմբագրա-պետ Փավէլ Սաթրուքոֆի հետ, որ ըսաւ թէ՝ Ռուսիա որեւէ հողային պահանջ չունի Թուրքիայէն, այսուհետեւ ալ պի-տի չունենայ : Ռուսիա չի խորհիր նաեւ իր վարչաձեւը պարտադրել Թուրքիոյ :

Սաթրուքոֆ, որ միաժամանակ Կեդր. Կոմիտէի եւ Արտաքին Յանձնաժողովի անդամ է , մաս կը կազմէ Խորհ. Գերա-գոյն Խորհուրդին եւ նախագահն է Խոր-հըրդային Լրագրողներու Միութեան, հե-տեւեալ բացատրութիւնները տուաւ Թուրք լրագրողներուն .

— Արեւմտեան թերթերը կը գրեն թէ Ռուսիա իր գաղափարները եւ վարչաձե-ւը կ'ուզէ բռնի ուժով պարտադրել օտար պետութիւններուն : Վճռաբար կը հեր-քենք այս վերագրումները : Մենք այսպի-սի փափաք եւ դիտում մը չունինք բա-ցարձակապէս : Մեր յեղափոխութեան յա-ջողութենէն ետք՝ Լենին կ'ըսէր թէ ըն-միտք չունի ուրիշներուն պարտադրելու համայնավար յեղափոխութեան գաղա-փարը : Ինչ որ կրնանք ընել առաջին առ-թիւ, Թուրքեւռուս բարեկամութեան հա-մար, փոխադարձ վստահութեան մը ան-հրաժեշտութիւնն է : Պէտք է որ մեր ժողովուրդներուն հրապարակենք այս անհրաժեշտութիւնը : Թուրքիա եւ Թուրք ժողովուրդը պէտք է գիտնան որ Սովետ-ները որեւէ հողային պահանջ չունին ի-րենցմէ, ոչ ալ կ'ուզեն իրենց վարչաձեւը պարտադրել իրենց : Եթէ կարենանք ի-րարու փոխադարձ վստահութիւն ներշըն-չել, զարկ պէտք է տանք մշակութային եւ տնտեսական յարաբերութիւններուն :

Կիպրոսի վէճին առթիւ Պրաւդայի խմբագրապետը ըսաւ .

— Այս մասին մենք պարտաւոր ենք նկատի առնել ամբողջ աշխարհի տեսա-կէտը : Միայն թէ մեր տեսակէտը այն է որ խնդիրը արտաքին ճնշումներով պէտք չէ կարգադրուի, այլ ներքին կարգա-դրութիւններով եւ համաձայնութեամբ : Պէտք չէ որ օտարները խարիսխ եւ զին-ուոր պահեն Կիպրոսի մէջ : Ռուսիոյ մէջ ոչ թէ երկու, այլ հարիւրէ աւելի ազ-գեր կ'ապրին, եւ հակառակ անոր որ զանոնք իրարու դէմ գրգռելու համար արտաքին ճնշումներ ի գործ կը դրուին, անոնք միշտ կ'ապրին միաբանութեամբ եւ համակեցութեամբ : Ռուսիա բնաւ պի-տի չառարկէ, եթէ երբեք Կիպրոսի մէջ ալ հաստատուի նման վարչաձեւ մը, եւ երկու հաւաքականութիւնները կարենան ապրիլ կողք կողքի : Ճիշդ չենք գտներ նաեւ օտար զինուորներու եւ խարիսխնե-րու ներկայութիւնը Կիպրոսի մէջ :

ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ 1000 ՀԱՅԵՐ ԵՐԵՒԱՆ ՆԵՐԳԱՂԹԵՑԻՆ

Հալէպէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թեր-թերուն .— Երեք հարիւր հայ ընտանիք-ներ, որ հազար հոգիէ կը բաղկանան , այսօր (Նոյեմբեր 3) մեկնեցան Հալէպէն դէպի Հայաստան, հոն հաստատուելու համար : Երկու շաբաթ ետքը վերջին խումբ մըն ալ պիտի երթայ Երեւան, հա-մաձայն Ներգաղթի այս տարուան ծրա-գրերին :

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՎԵՐԵԼՔԸ

Եօթանասուն տարի առաջ կը ծնի Կալինովկա գիւղը, Ուկրայնիոյ մէջ : Մանկութեան օրերը կը սահին գիւղին մէջ նախակրթութիւն մը ստանալով : Կը մընայ թերուս մը, կը պահէ գիւղական ոգին : Համայնավար կուսակցութեան կը յարի 1918 թուին եւ շնորհիւ ծագումին եւ ուշիմութեան չուտով կը բարձրանայ կուսակցութեան աստիճաններէն վեր : Հաւատարիմ գործակիցն է օրուան իշխանուորին, կը մաքրագործէ Ուկրայնիան, կը ստանայ « Խորհրդ. Միութեան Հերոսի» պատուանշանը, կը գնահատուի գործը, կը կոչուի անդամակցութեան դեբաղոյն մարմինին 1939ին : Կը մասնակցի Սթալինկրատի պատերազմին՝ որպէս քաղաքական կոմիսէր :

1944 – 1949 կուսակցութեան քարտուղարն է Ուկրայնիոյ մէջ, 1950ին կը դառնայ Մոսկուա, բարեկամներ շահելու, աւելի վեր ելլելու համար : Կը մտնէ պայքարի մէջ Սթալինի յաջորդութեան, կը յաջողի աթոռ մը գրաւելու մեծերու կողքին, վարչապետութիւնը կը յանձնուի Մալենկովի, կը ստանձնէ Կեդրոնական Կոմիտէի քարտուղարութիւնը մեքենայութեանց դրասենեակը :

Մալենկով կը մտածէ մեղմացնել արտաքին լարուածութիւնը, թեթեւցնել ներքին ճնշումը, աւելցնել սպառման արտադրութիւնը ի վնաս ծանր ճարտարարուեստին : Պաշտօնեաներ, ճարտարագէտներ, նոյնիսկ նախարարներ, համաձայն են Մալենկովի, բայց «Պրաւդա» կը պաշտպանէ հակառակ տեսակէտը, զօրացնելու է ծանր ճարտարարուեստը, շարունակելու է պայքարը արեւմտեան աշխարհի դէմ :

Խրուշչեւ կը զինակցի սթալինեան Մոլոթովի հետ, կոմիտէի մէջ կը քննադատէ վարչապետին տեսակէտը եւ կը ստիպէ հրաժարումի : 1955 Փետրուարին վարչապետութեան պաշտօնին կը կոչուի բարեմիտ Բուլկանինը, որ պիտի հետեւի Խրուշչեւի՝ իբրեւ երկրորդական դէմք : Առաջին պայքարը շահած էր կոմիտէին մէջ արտաքին պայքարը մղելու, ծանր ճարտարարուեստը զօրացնելու, սպառման ճարտարարուեստը երկրորդական նկատելու անունով :

Այդ միջավայրին մէջ ըմբռնեց, թէ մեծերու պայքարը աթոռներու պայքար էր, մեծ խաչերու շրջանը փակուած էր : Քորնէյչուք բարեկամին գրել կուտայ կատակերգութիւն մը, որ կը ներկայացուի Մոսկուայի մէջ 1955ին : Կատակերգակը կը ծաղրէր մարքսիստ փիլիսոփաները, որոնք կատարեալ եւ երջանիկ ընկերութեան մը մեծ ցնորքը կը վարդապետեն : Խրուշչեւ ապագային պիտի կրկնէ բարեկամին խօսքը : Մինչեւ իսկ գոլէ ամերիկեան դրամատիրութիւնը, կ'ըմբռնէ որ տարիներ պէտք են Ամերիկան գերազանցելու համար, իսկ դրախտի կառուցումը պիտի ըլլայ երազական :

Ըմբռնեց որ միջազգային մարզին մէջ ալ կարելի չէր միակտուր կուսակցութիւն մը պահել : Զէզոք երկրի մը դեսպանին խոստովանած էր. «Սթալին դըժուարութիւն ունէր օտար համայնավարներու վրայ ազդեցութիւնը պահելու, կարգն ու յարակցութիւնը պահպանելու միջազգային համայնավարութիւն մը կազմակերպելու համար, մենք Սթալիններ չենք, երեւակայէ թէ որքան դըժուարութիւն կը կրենք յարակցութիւնը պահելու համար » :

Այդ մտածումով գիմեց Պելկրատ, Սթալինէն նզովուած Թիթոյի մօտ : Խրուշչեւ, Բուլկանին, Միկոյեան մեղաւոր ներկայացուցին Բերիան, պատասխանատու Պելկրատի դէմ նետուած ամէն նզովքի : Խրուշչեւ այսպէս կը բանար համայնավարութեան առջեւ « ազգային ուղիներ»ու շրջանը :

Սթալինեաններ չհանդուրժեցին քարտուղարին ուղեգիծին : Միւս երկիրներու համայնավար կուսակցութիւններն ալ կրնային հետեւիլ Թիթոյի, կ'ըմբոստանային Մոսկուայի դէմ : 1955 Դեկտեմբերին արտաքին քաղաքականութեան ճառ մը կը խօսի արդարացնելու համար իր ընթացքը : 1956 Փետրուարին հարուածելու համար հակառակորդները, մէջտեղ կը դնէ Սթալինի չարագործութիւնները, կը յայտարարէ թէ մեղմացնելու է վարչաձեւը, շունչ տալու է ժողովուրդներուն : Բայց կը պատահի Հունգարիոյ յեղափոխութիւնը, խորհրդային հրասայլեր կը կոտորեն, կը քալեն :

1956 Մայիսին Թիթօ կը մեկնի Մոսկուա փոխադարձ այցելութեան : Սթալինեան Մոլոթով կը հրաժարի ցոյց տալու համար իր դժգոհութիւնը : Միկոյեան, Մալենկով, Կագանովիչ հետզհետէ կը սեղմեն շարքերը Խրուշչեւի գերեզմանը փորելու համար : Ընդդիմադիրները կը յաջողին մեծամասնութիւն կազմել եւ դատապարտել Խրուշչեւը : Եթէ տեղի տար գերագոյն խորհուրդին վճիռին՝ քաղաքական բեմէն հեռացած պիտի ըլլար : Խրուշչեւ կը դիմէ Կեդրոնական Կոմիտէին : Մառեշալ Ժուքովի հրասայլերը արագօրէն կը փոխադրեն անդամները, որոնցմէ շատերը իր սեղծածներն են : Խրուշչեւ կ'արդարանայ, Մալենկով, Մոլոթով, Կագանովիչ, Շեփիլով շնորհազուրկ կ'ըլլան, որպէս հակակուսակցական :

Կը մնայ միահեծան, գործակից ունենալով Միկոյեանը, որ հոտառութեամբ հեռացած էր ընդդիմադիրներէն :

Յաջողեցաւ հեռացնել Մալենկովը, յետոյ աշխատեցաւ իրականացնել անոր ծրագիրը : Քարոզեց համակեցութիւն երկու դրութեանց, բայց Ամերիկայի կողքին, Քուպայի մէջ հաստատեց հըրթիռներու խարիսխներ, խոհեմութիւնն ունեցաւ Քենըթիի սպառնալիքին առջեւ տեղի տալու եւ Մաոյի հեղինական ժպիտը տեսնելու :

Կը պատկանէր հին սերունդին, կը ջանար համակերպիլ ժամանակին, բայց անզօր էր հին կապանքներէն զատուելու : Կը ջանար պահել Խորհ. Միութեան դերը համայնավար աշխարհին մէջ, տնտեսական միութեամբ, Վարշաւայի զինուորական դաշինքով, օտար երկիրներու տնտեսական օժանդակութեամբ, բայց երերուն աշխարհի մը մէջ ամուր կռուան մը չէր գտներ, դէպքերը արագօրէն կը փոխուէին, անկարող էր յարմարելու կացութեան, առկէ հակասական արտայայտութիւնները :

Հետեւեցաւ նախորդին, յաջորդները պիտի հետեւին իրեն, կարելի չէ ետ դառնալ : Խորհ. Միութեան հոլովոյթը, Ռումանիոյ տնտեսական միութեան դէմ ընդվզումը, իտալական, Ֆրանսական համայնավար կուսակցութեանց անկախութեան ձգտումն ու պառակտումը այդ կ'ենթադրեն :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

« ՀԵՐԵՏԻԿՈՍ »Ի ՆԱՒԱԲԵԿԵԱԼԸ

Վիճակագրութիւններու համաձայն, ամէն տարի միջին հաշուով 150 հազարէն երկու հարիւր հազար նաւաբեկեալներ կը մեռնին ծովուն վրայ :

Միշտ ալ գտնուած են գաղափարի խիզախ ասպետներ, որոնք իրենց կեանքին գնովը փորձած են օգտակար դառնալ գիտութեան եւ մարդկութեան : Ամունտսէն, Նանսէն, Սքոթ, Քուք, Մակելլան եւ ուրիշներ, այս շարքին պատկանող անձեր են :

1951ին, Ալէն Պոմպար անունով 28 տարեկան Ֆրանսացի երիտասարդ բժիշկ մը, ունեցաւ մտասեւեռում մը.— գտնել այնպիսի միջոց մը, որ անձկութեան եւ տառապանքի պահերուն կարենայ օգտակար ըլլալ նաւաբեկեալներուն : Մոնաքոյի ովկիանոսագիտական թանգարանի տարրալուծարանին մէջ կատարած գիտական պրպտումներուն շնորհիւ, ան այն համոզումին հասած էր, որ նաւաբեկեալ մը, բնախօսական տեսակէտով, անօթութեան եւ ծարաւի դէմ դիմադրութեան աւելի մեծ ուժ կրնայ ցոյց տալ : Այդ մտածումով եւ երիտասարդական յանդգնութեամբ, իր աշխատանքի ընկերոջ Եան Վան Հեմսպերկերի հետ դարձաւ կամաւոր նաւաբեկեալ մը : Գիտական ամէն տեսակ գործիքներով օժտուած՝ 4,60 մեթր երկայն եւ 1,90 լայն, օդով ուռած ձգախէժէ պայտաձեւ նաւակով մը, որուն անունը սոռյլկեան փիլիսոփայութեամբ « Հերետիկոս » դրին, 1952 Մայիս 28ին Ֆրանսական ափերէն ծով բացուեցան եւ ուղղուեցան դէպի սպանական ափերը, նպատակ ունենալով հասնիլ Ատլանտեանի Քանարեան եւ Անթիլեան կղզիները :

Քանի մը օր, Միջերկրականի վրայ տաժանելի ճամբորդութենէ մը ետք, երբ մտան Պալէարեան կղզիներէն՝ Մինորքայի մայրաքաղաք Զուտելլա նաւահանգիստը, Փիզիքապէս սպառած էին : Այդ ժամանակամիջոցին սնած էին միայն հում ձուկով եւ փլանքթոն կոչուած ծովային մամուռով, որ առատ Սէ կենսանիւթ կը պարունակէ, իսկ խմիչք գործածած էին ծովի աղի ջուրը եւ շատ անգամ ձեռքի ճմլող պզտիկ մեքենայով մը ձուկերէն քամուած լպրծուն հեղուկը, որուն վրայ դրած էին պապակը գոհացնելու իրենց յոյսը : Փորձերը ցոյց տըւած էին, որ ձուկերու մարմինը 50 – 80 առ հարիւր քանակութեամբ ջուր կը պարունակէ : Զուտելլայի մէջ Հեմսպերկեր հրաժարեցաւ ճամբորդութենէն եւ փորձեց համոզել իր ընկերը, որ դոհանայ եղածովը : Ալէն անդրդուելի մնաց եւ շարունակեց ճամբան առանձին : Իբր սնունդ՝ ծովային կանաչ մամուռի եւ հում ձուկի հետ, խմելով անոնցմէ քամուած ջուրը, Ալէն վերջապէս հասաւ Լաս Բալմաս՝ Քանարեան կղզիներու մայրաքաղաքը եւ, կարճ դադարէ մը ետք, Հոկտեմբեր 19ին ուղղուեցաւ դէպի Անթիլեան կղզիները :

Ճամբորդութեան այս վերջին շրջանին ան բախեցաւահաւոր դժուարութիւններու : Օդերը սկսան ցրտել, մորթը կարծես թէ չորցաւ, փշտիկներ ելան մարմնին ամէն կողմը : Շնաձուկերը սկսան աւելի յանդուգն դառնալ : Նոյեմբերին չորս օր շարունակ անձրեւ տեղաց նաւակին մեծ վնասներ հասցնելով, բայց 10-12 օրուան համար կենսատու բարիք մը դարձաւ ծարաւէ տոչորող կամաւոր նաւաբեկեալին համար : Ալէն եռանդով կը դրադէր ձկնորսութեամբ, սնունդի հայթայթումով եւ նաւակի նորոգութեամբ: Վերջին ծայր տկարացած էր, բայց միանգամայն ուրախ էր, որ ծովուն վրայ սկսած էր նշմարել ճայի նման թռչուններ, որոնց մասին գիտէր, թէ ցամաքներու մօտ կ'ապրին, ուրեմն մօտ էր վերջին հանգրուանը :

Բայց ի՞նչ յուսախաբութիւն : Նոյեմբեր 28ին ահարկու մըրրիկ մը եւ հսկայ կոհակներ նաւակը տարին շատ հեռուները : Զափէն աւելի տանջուեցաւ, բայց չմեռաւ : 53 օր այսպիսի տաժանելի ճամբորդութենէ մը ետք, հանդիպեցաւ շոգենաւի մը, որ կեցաւ փրկելու համար լքուած նաւաբեկեալը : Ալէն, իրեն համար ծով կախուած սանդուխին հազիւ կէսը հասած, յանկարծ զղջումի նոպա մը ունեցաւ եւ գերմարդկային ճիգով մը ետ նետուեցաւ եւ վերադարձաւ իր նաւակը : Յոգնած, սպառած, գրեթէ կիսամեռ, դեռ 12 օր այսպէս շարունակեց իր ճամբան, մինչեւ որ հասաւ Պարպատ կղզիները, ուր մարդիկ ոգեւորուած, ցուրցուրանքով ընդունեցան զինք : Սկը-

« ՆԱՀԱՊԵՏԸ »

— Ապրիս, Նուբար, — ասաց երկար լսելուց յետոյ, — շնորհակալ եմ Աստուծուց, որ քեզի ճամբեց իմ մօտ : Ուրիշ բան չունեմ խնդրելու …

Ձմեռը Նահապետի համար անցաւ օտաներում ու գիւղամիջում՝ արեւկող պատերի տակ : Այնպէս էր սովորել գիւղի հասարակութեանը, որ մի օր տանը մնալով, կարծում էր թէ աշխարհում շատ կարեւոր փոփոխութիւններ են եղել ու ինքը չի լսել : « Կոմբզիզ» Յարութիւնը նիհար, միջահասակ, թուխ, գլուխը մարմնից մեծ մի երեսուն — երեսուններկու տարեկան մարդ, թերթ էր կարդում յաճախ ; բացատրում էր : Լենինը հիւանդ է, որ առողջանայ, ոտքի կանգնի, պիտի երկիրը ման գայ, տեսնի ինչպէս է ժողովուրդն ապրում, տեսնի ինչպէս է հողը բաժանուել մարդկանց վրայ : Հաց չունեցողին հաց կը տայ, անարդար գործ բռնողին կը պատժի, էնպէս կ'անի, որ աշխարհի վրայ անարդարութիւն չլինի, զրկող ու զրկուող չլինեն : Պատմում էր, թէ ինկլիզն ու միւս մեծ տէրութիւնները ուզում էին Լենինի դրած օրէնքները ջնջեն աշխարհի երեսից, չկարողացան : Հիմա էլ ուրախացել են, որ Լենինը հիւանդ է, բայց նըրանց երկրի բանուոր – աշխատաւոր մարդիկ Լենինի կողմն են եւ նամակներ են գրում ու ցանկանում են, որ ընկեր Լենինը առողջանայ, աշխարհը կառավարի …

Ինչ որ լսում, գալիս տուն Նուբարին պատմում էր Նահապետը, լսած լուրերին խառնելով նաեւ իր մտածումներն ու ցանկութիւնները :

— Հէյ գիտի, հա, Լենին մի քառասուն տարի առաջ աշխարհ գար, որ էդքան զուլում չտեսնէր հայ ազգ, որ չուն Սուլթան Համիդ եւ Էնվէր ու Թալէաթը Հայերուն չկոտորէին …

Մտածում էր, մտածում ու բարձրաձայն շարունակում էր մտքերը :

— Հիմի հինգ անգամ հայ ազգ շատ կէլնէր, եթէ էդքան չկոտորուէր … Գետերի ջուր կարմրեր էր Հայու արնից, ձորեր դիակներով էին լցուեր …

Կրկին ծխում էր, լսում : Յետոյ դարձեալ խօսում էր կամ ինքն իր հետ, կամ Նուբարին դիմելով :

— Բայց հայ ազգ դիմացկուն ի, Նուբար, քարի պէս պինդ ի, ծովի պէս անսպառ ի : Էդ ինչի՞ց ի, որ էդպէս ի հայ ազգ, քո կարծիք ի՞նչ ի, Նուբար …

Նուբարը թօթվում էր ուսերը, Նահապետը շարունակում էր :

Որովհետեւ արդար ի, սիրտ մաքուր ի, աշխատանք կը սիրի, թալան չի սիրի, կեանք կը սիրի, մահ չի սիրի … ու էդ պատճառով էլ կը մեռնի՝ յարութիւն կ'առնի, մէկ կը մնայ, մէկը՝ հարիր կը դառնայ, հարիրն էլ հազար կը դառնայ :

Նուբարը սիրում էր, որ Նահապետն այդպիսի բաներ է ճօսում : Գիւղում ասում էին, որ Նահապետը խելօք մարդ է : Լսելով այդ կարծիքները՝ Նուբարն ուրախանալով ուրախանում էր ու Նահապետի ամէն մի խօսքը իմաստուն էր թըւում նրան :

Գիշերներն արդէն կարճանում էին, ցերեկները երկարում : Մի երկու անգամ գարունը երեւաց, շողաց – շողշողաց Փետրուար ամսուայ մէջ ու ետ գնաց դարձեալ : Բայց ահա էլի եկաւ : Եկաւ ու հիմա արդէն կը մնայ : Մարտի 9ին՝ լագլագ վեր բնին : Արտամետից Վան տանող ճանապարհին, ծովափի մօտ չորս բարդի կար : Մարտի ութի երեկոյեան կողմ անցնէիր այդ բարդիների մօտով, արագիլների բները դատարկ էին, միւս օրը վերադառնայիր, բների վրայ նստել էին, մայր արագիլները, հայրերը մի ոտի վրայ կանգնած էին լինում նրանց կողքին ու անցնող – դարձող մարդկանց բարեւ էին տալիս կափկափելով : Իսկ տների քիւերի վրայ ճռուողում էին սարեակները, տների ներսում, կտուրի տակ, իրենց բներն էին նորոգում մկրատաթեւ ծիծեռնակները :

Այստեղի գարունն էլ երկրի գարնան պէս ծիծղուն է : Արագածի այդ ցածր փէշերի վրայ գարունը բացւում է մի քիչ ուշ, քան արանում, բայց բացւում է միանգամից :

Պէտք էր Արտամետի կտերից աճառ չիւերին մի թեթեւ փայտն լեցնել ու ջուր ցանել վրան, փխրեցնել տնկիների արմատների չուրջը, հողը երեսից վարել ու մարդեր չինել կանաչեղէն ցանելու, աշնանը բերած տնկիները տնկել :

Նահապետը դարձեալ սկսեց սակաւ եբեւալ գիւղամէջ, յետոյ այլեւս չէր գընում : Գարուն էր, մաքիները չորսն էլ ծնել էին, մէկը զոյգ գառ էր բերել, հողի աշխատանքներն էին սկսւում, մօտենում էին Նուբարի երկունքի օրերը …

Շարժման մէջ էր Նահապետը, մի րոպէ հանգիստ չունէր : Բաւական է Նուբարի բերնից մի խօսք դուրս գար, անմիջապէս տեղից վեր էր թռչում ջահել տղայի նման :

— Ի՞նչ կ'ուզես, Նուբար, ի՞նչ է պէտք քեզի …

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(35 Շար.)

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆ ՔԵՆԸՏԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՆԱԽԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Անշուշտ, ամէնէն ջերմ պաշտպանները եւ ամէնէն պերճախօս փաստարկութիւնները Եւրոպայի մէջ գտաւ այն տեսակէտը, թէ նախագահ Քենըտի զոհ գնաց նախագրութեան :

Տարակոյս չկայ, որ կարգ մը շրջաններ, հակառակ Ուորրըն Յանձնախումբի տեղեկագրին, պիտի չհրաժարին իրենց տեսակէտէն :

Աւելին չի նշանակեր սակայն, թէ Յանձնախումբի անդամները իրենց մարդկային կարելին չըրին՝ այս մութ ողբերգութիւնը լուսաբանելու համար :

Բայց, Քենըտիի սպանութիւնը, ինքնին մութ ծալքեր ունի եւ պիտի շարունակէ շատ մը հարցումներու տեղի տալ :

ՊԱՏԵՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՏԵԼՈՒԹԻՒՆ

Այսպէս, Ուորրըն Յանձնախումբի տեղեկագիրը, խիստ առարկայականութեամբ կը քննէ մոլեռնութեան եւ ատելութեան այն մթնոլորտը, որ ստեղծուած էր Տալլըսի եւ ընդհանրապէս Հարաւային Նահանգներու մէջ, ճոն Քենըտիի անձին շուրջ :

Անշուշտ, Յանձնախումբի անդամները այն առաջնահին չէն հասնիր, որ պնդեն՝ թէ ոճրին պատճառը ճիշդ այս ախտագին մթնոլորտն է :

Սակայն, ուշադիր եւ անկողմնակալ ընթերցողը զիւրաւ կրնայ այդ եզրակացութեան յանգիլ :

ԴԱՐՈՒՍ ՈՃԻՐԸ

Անտարակոյս չլուսաբանուեցաւ ինչ որ մութ էր եւ խորհրդաւոր : Յանձնախումբին նախագահը Էրլ Ուորրըն արդէն յայտարարած էր թէ նախագահ Քենըտիի սպանութեան շուրջ կարգ մը իրողութիւններ հաւանաբար պիտի չիմացուին ներկայ սերունդին կողմէ ...

«Դարուս Ոճիրը» կը շարունակէ շատ մը հարցումներու տեղի տալ հակառակ Ուորրըն Յանձնախումբի կողմէ թափուած ազնիւ ճիգերուն :

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անշուշտ, սպաննուած նախագահին եղբայրը՝ Ռոպըրթ Քենըտի փութաց յայտարարել.— «Բացարձակապէս գոհ եմ Ուորրըն Յանձնախումբի գործէն : Վստահ եմ, թէ եղբօրս սպանութեան միակ պատասխանատուն Օսվալտն է . Ոճրագործը հիւանդագին տիպ մըն էր, ծայրայեղօրէն դժգոհ մէկը, որ չէր կրնար ապրիլ ոչ Միացեալ Նահանգներու եւ ոչ ալ Խորհրդային Միութեան մէջ :

Թեքսասի դեմոկրատ կառավարիչ Ճոն Քոննալի, որ նախագահ Քենըտիի քով կը գտնուէր եւ վիրաւորուած էր, յայտարարեց՝ թէ ոչ մէկ կասկած ունի, որ Ուորրըն Յանձնախումբը ճշմարտութիւնը կ'ըսէ :

Բայց, Օսվալտի մայրը, Մարկարէթ Օսվալտ յայտարարեց. «Տղուս անմեղութիւնը հաստատող փաստեր ունիմ : Ուորրընի տեղեկագիրը շատ մը մութ կէտեր կը ձգէ : Չեմ ուզեր ըսել՝ թէ Յանձնախումբը կը ստէ ու միայն ես ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ ... Սակայն, պիտի շարունակեմ պայքարիլ՝ տղուս անմեղութիւնը ապացուցանելու համար» :

Միւս կողմէ, Տիկին Օսվալտի փաստաբանը յայտարարեց. «Ուորրըն Յանձնախումբի տեղեկագիրը իր տեղը պիտի գրաւէ Տրէյֆիւսի դատապարտութեան եւ Խորհրդային Միութեան մէջ Թրոցկիականներու դատավարութեանց կողքին» :

Եզրակացութիւնը այն է, թէ գաղտնիքը գաղտնիք կը մնայ իր ամենախոր կորիզին մէջ, անշուշտ, եթէ եզրակացութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ այս մութ ողբերգութեան մէջ, որ մեր դարաշրջանի ամէնէն լուսաւոր մտքերէն մէկուն կեանքը արժեց :

ՈՃՐԻ ԻՐԱԿԱՆ ԶԵՌՔԸ

Ո՞վ սպաննեց Քենըտին հարցումին պատասխանը՝ դիւրին չէ ըսել., անշուշտ եթէ մարդ ուզէ տեսնել Օսվալտի ոճրային ձեռքի ետին : Գաղտնիք կը մնայ այն պատճառը, որ Օսվալտ մղեց սպանութեան : Այս ամբողջ ողբերգական հարցին մէջ կան բազմաթիւ անհաւատալի եւ սակայն, շատ հաւանական զիպուածներ ու դիպուածներ ...

Նախագահ Քենըտիի սպանութեան ամբողջ ողբերգութիւնը անտարակոյս, վեր է ոչ միայն Ուորրըն Յանձնախումբի այլ նաեւ ապագայ պատմագիրներու կարելիութիւններէն :

ՄԵՐ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Մէկ բան բացարձակապէս որոշ է սակայն, այն՝ որ այս մեծ ողբերգութեան մէջ կը գտնուի մեր դարաշրջանի ամբողջ եղերերգութիւնը : Ազգերու հակադրութիւնները, գաղափարաբանութեանց բախումները, ատելութեան մթնոլորտը իրական յառաջդիմութեան դժուարին քայլերը :

Անտարակոյս, նախագահ Լինտըն Ճոնսըն լաւ գիտէր, թէ մեր «դարու ոճիրը» պէտք է լուսաբանուէր եւատոր համար ալ կազմեց Ուորրըն Յանձնախումբը :

Բայց, «իրողութիւնները» փնտռելով, Յանձնախումբը հաւաքեց բոլոր տուեալները ողբերգութեան մը, որ հարցումներ պիտի ստեղծէ եւ թաքուն վէրք մը պիտի ըլլայ Միացեալ Նահանգներու եւ աշխարհի յիշատակ մը մարդկութեան համար, որ Տալլըսի ախտագին ատելութիւնը պիտի նկատէ ոճրապարտ այն ձեռքը՝ որ սպաննեց նախագահ Ճոն Քենըտին :

Քաղեց՝ Վ.Է.Ն

Ա. ՍԱԼԲԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԳԻՆ ՋՈՒԹԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Վարպետ եւ տաղանդաւոր ջութակահարները եւ թաւջութակահարները միշտ կ'աշխատին նուագել իտալացի հին վարպետներուն եւ յատկապէս Անթոնիօ ըՍթրատիվարիուսի (1644 – 1737) պատրաստած նուագարանները :

Սթրատիվարիուսի մասին կարելի է առմենայն իրաւամբ ըսել, որ ան ջութակը հասցուց բարձրագոյն կատարելութեան, եւ անոր աշակերտներուն եւ հետեւորդներուն պատրաստած նուագարանները իրենց հնչեղութեամբ դարեր շարունակ նկատուած են իբր անգերազանցելի : Այս ձեւի ջութակներու կամ թաւջութակներու վրայ նուագած են անուանի արուեստագէտներ .— Փականինի, Սարասաթէ, Իզայի, Հէյֆեց, իսկ Հայերէն՝ Դաւիթ Դաւիթեան եւ ուրիշներ :

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդը 1947ին որոշեց պետական երաժշտանոցին կողքին ստեղծել նուագարաններու հաւաքածոյ մը : Աւելի ետք, Հայաստանի կառավարութիւնը հաստատեց պետական հաւաքածոյին կանոնադրութիւնը եւ յատկացումներ ըրաւ հազուագիւտ նուագարաններ գնելու համար :

Շուտով Լենինկրատի, Մոսկուայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ գտնուեցան եւ գնուեցան իտալացի անուանի վարպետներ՝ ճիովաննի Պաթիսթա Կուատանինիի (1711 – 1786), Փիէթրօ եւ Անտրէա Կուարնիերիի (1626–1698), Ալեսսանտրօ Կալիանոյի (1640 – 1725), Տոմենիքօ Մոնթանիանայի (1690 – 1750), Ֆրանչեսքօ Ռուճիերիի եւ ուրիշներու պատրաստած ջութակները եւ թաւջութակները :

Այս նուագարանները նրբակերտ են իրենց ուրուագիծերով : Անոնք՝ իրենց փայտանիւթին բացառիկ հնչականութեամբ, ինչպէս նաեւ իրենց ձեռաչէն եւ գեղարուեստական ձեւաւորումով, կը հանդիսանան հազուագիւտ օրինակներ :

Ներկայիս Երեւանի հաւաքածոյին գրեթէ բոլոր նուագարաններէն կ'օգտուին կոմիտասի քառեակը, ինչպէս նաեւ միջազգային համբաւ ունեցող վարպետ ջութակահարներ եւ թաւջութակահարներ :

Հայաստանի մէջ ալ կան վարպետներ, որոնք շատ գեղեցիկ ջութակներ կը պատրաստեն :

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

Փիրենցէի եկեղեցիին գմբէթը շինած է իտալացի ճարտարապետ Ֆիլիփփօ Պըրունելեսքի (1377 – 1446) : Ճարտարապետը գմբէթին վրայ փոքրիկ ծակ մը ձգած է, որպէսզի ամէն տարի Յունիս 21ին եկեղեցիէն ներս թափանցէ արեւին շողը եւ լուսաւորէ տաճարին յատակին զետեղուած պղինձէ սկաւառակը : Ճարտարապետին նպատակը պարզ է, եթէ շողը չլուսաւորէ սկաւառակը, կամ ամբողջութեամբ չլուսաւորէ, կը նշանակէ, թէ շէնքին ծանրութեան կեդրոնը խախտած է եւ հարկ է միջոցներ ձեռք առնել չինելու համար խախտած մասը :

×

ՈՒՐԱԽՈՒԹԵՆԷՆ ...

Կ'ըսեն, թէ երջանկութիւնը չի մեռցըներ, բայց պատմութիւնը համաձայն չէ այս վարկածին : Ահա քանի մը օրինակ. չափազանց ուրախութենէն մեռած են Սոփոկլէս՝ ամբոխին ծափահարութիւններուն տակ, երբ գինք հանճար հռչակեցին, Լայբնիցի քրոջ աղջիկը, հանգուցեալ քեռին մահճակալին մէջ գտնելով վեց հարիւր հազար ֆրանք, Բոեր ֆրանս թագաւորը եւ բանաստեղծ Ֆիլիմին՝ մոլեգին խնդուքէ :

×

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԸ

Չիլիի գաւառներէն Մակալլանեսի մէջ գտնուած է ծովային անծանօթ կենդանի մը : Կենդանին երկու թոք կը կչռէ եւ ունի վեց մեթր երկարութիւն, երկու մեթր լայնութիւն : Անոր առջեւի լողակները շատ նման են մարդու ձեռքին (հինգ մատ՝ եղունգներով) : Վերջին երկու լողակները մատներ չունին, կենդանիին գլուխը երկարաւուն է, երախին մէջ կայ երեք մեծ ժանիք :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79՝

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Կէս գիշերին Ս. Գէորգ հրապարակին վրայ կրնանք զիրար ճանչնալ :

Ու սուրին զարկաւ :

— Հոն պիտի ըլլամ, — պատասխանեց Մեքչէի կորուկ կերպով :

Զոլթայի գլուխը կը շարժէր :

Մինչ այս՝ իշխանները միշտ աւելի հաւաքուեցան : Դահլիճին մէջ պեխ ոլորելու եւ անոյշ բոյր մը կը տարածուէր : Ապա յանկարծ կարծես զեփիւռ մը շնչէր, դահլիճին մէջ շարժում մը սկսաւ : Երկու սակրակիր թիկնապահներ, — կամ ինչպէս նոյն ժամանակներ կը կոչէին, պալատականներ, մտան. անոնց կը հետեւէին քանի մը բարձրաստիճան արքունի մարդիկ, մատակարարապետը, գանձապետը եւ սեւազգեստ քահանայ մը — անշուշտ պալատին մատրանապետը, ապա չորս մանկլաւիկներ, հուսկ Թագուհին եւ իրմէ վերջն ալ կրօնաւորը, Վազենտ Թէօրէօք, Վերպէօցի, Ուրբանոս Պաթհիանի ու ծերունի Փեթրովիչ :

Գրիգոր կարմիր դարձած կը նայէր դէպի դուռը, դեռ մէկու մը կը սպասէր. կը կարծէր թէ ինչպէս իշխանները ունէին իրենց մանկլաւիկները՝ անշուշտ Թագուհին ալ իր նաժիշտներով պիտի շրջապատուէր : Բայց ոչ մէկ նաժիշտ երեւցաւ :

Թագուհին սեւ քողով սուգի զգեստ կը կրէր, միայն գլխուն վրայ կը փայլէր լուսնաձեւ, աղամանդազարդ նուրբ թագ մը. գահ նստաւ ու երկու թիկնապահները ետեւը կեցան, մեծամեծները քովը :

Թագուհին դահլիճին մէջ շուրջը նայեցաւ. ապա մեղմաձայն բան մը հարցուց կրօնաւորին, ու յետոյ կոթնեցաւ գահի թիկնոցին :

Կրօնաւորը նշան ըրաւ զրան քով կեցողներուն :

×

Սուլթանին դեսպանը ներս մտաւ. բարձրահասակ մեռաքսէ ոսկեման հագուստով յաղթահասակ մարդ մըն էր : Դռնէն մտնելուն պէս մինչեւ գետին խոնարհեցաւ. ապա արագաքայլ մօտեցաւ մինչեւ գահին զորգը, հոն ձեռքերը առաջ նետելով գետին ինկաւ :

Հետը միասին նարնջագոյն զգեստներով տասը մանկլաւիկներ, թխադէմ չերքէզ պատանիներ. անոնք ալ իրենց աղային պէս արագ կը քալէին : Զոյգ զոյգ՝ մանիշակագոյն թաւիշով ծածկուած մէկ մէկ սնտուկ կը կրէին : Սնտուկները աղային երկու կողմերը գետին դրին ու իրենք ալ գետին ինկան սնտուկներուն ետեւը :

— Բարի եկար, Ալի աղա — ըսաւ այն ատեն Թագուհին լատիներէն :

Ձայնը մեղմ թրթռում մըն էր. չես գիտեր թէ արդեօք կո՞ւրծքը տկար էր, թէ ինչպէս կինները, զգայուն էակ մըն էր :

Թուրքը ոտքի ելաւ. այն ատեն տեսնուեցաւ թէ ինչպիսի վայելչագեղ արար մըն էր. քառասունի շուրջ մէկը ըլլալու էր :

— Վեհափառ Դշխոյ,— սկսաւ ան լատիներէն ու կորովի ձայնով .— ամենազօր Փատիշահի ողջոյնները կը բերեմ գահոյքիդ առջեւ : Կը խնդրէ որ այնքան սիրով ընդունիս՝ ինչպէս ինքը կը ղրկէ :

Իր նշանին վրայ մանկլաւիկները սնտուկները բացին, ու աղան մէկիկ մէկիկ հանեց անոնցմէ շողշողուն ոսկի շղթաները, ապարանջանները, մետաքսէ ու թաւիշէ կերպասները, գեղեցիկ ականակուռ սուր մը ու լախտ մը : Թագուհիին ոտքերուն առջեւ դրաւ զանոնք գորգին վրայ :

Թագուհիին գունատ դէմքին վրայ ուրախութեան տժգոյն վարդի կարմրութիւն մը սկսաւ խաղալ :

Աղան արծաթապատ բիւրեղէ տուփիկ մը բացաւ ու Թագուհիին երկարեց : Մէջը մատանիներ կը շողշողային, աստապելական արեւելքի ամէնէն գեղեցիկ գանձերէն ընտրուած : Թագուհին կանացի զմայլումով դիտեց զանոնք :

— Վեհանոյշ Տիկին, սուրն ու լախտը իմ տէրս կը ղրկէ Նորին փոքրիկ Վեհափառութեան, — շարունակեց խօսքը Ալի աղան : — Անոնցմէ զուրս՝ վարը դաւթին մէջ՝ կան երեք արաբական նժոյգներ : Անոնցմէ երկուքը Սուլթանին որդիները կը ղրկեն, իրենք ալ եկած են ու իրենց եղբայրական համբոյրը կը ղրկեն փոքրիկ Յովհաննէս Սիկիզմունտ Վեհափառին : Հաճեցէք ակնարկ մը տալ անոնց, Վեհանոյշ Տիկին. այնպէս մը կեցնել տուած եմ որ կարելի ըլլայ պատուհանէն տեսնել զանոնք :

Թագուհին ելաւ ու աւագանիին հետ դէպի դաւիթ նայող պատուհանին մօտեցաւ. երբ Թագուհին Գրիգորին առջեւէն անցաւ՝ զգաց այդ նոյն նարկիսի անոյշ բոյրը զոր Վիցայի վրայէն առած էր :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան Ս. պատարագ եւ պաշտօն, Մոնմորանսիի եւ Անտիյլի հանգստեան տուներուն մէջ մեռած պատսպարեալներու հոգւոյն :

Արարողութեան կը նախագահէ Սեւորվրէ Արք. Մանուկեան :

Կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարագաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը :

ՃԱՇ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ :

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Խրիմեան դպրոցը, Ռիւ տը Լա Տէֆանս, Իսի :

Գեղարուեստական նոխ բաժին :

Կը մասնակցի՝

ՔԵՄԱՆՉԱՀԱՐ՝ ՌՈՒԲԷՆ

Առատ կերուխում :

Ճաշագին՝ 10 փրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը $*.«*ին, Օհանջանեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Տէսինի խումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեան ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Պրոնի օդակայանը :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյն նորոգ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւ

ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ՔԱՀԱՆԱՅ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ յիշատակին :

Շաւիլի, Իսիի եւ շրջականներու իր ծուխերէն, ինչպէս նաեւ իր յիշատակը յարգող ազգայիններէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն պաշտամունքին :

Սկիզբ պատարագի ժամը 10.30 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Միջմասնաճիւղային ժողով, Շաբաթ (7 Նոյեմբեր) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Ա. յարկի սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Պուլվար Օտտոյի Թաղ. Խորհուրդը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պուլվ. Օտտոյի եւ շրջակայի բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցին: Օրակարգ.— Ա) Ընդհ. հաշուետուութիւն, Բ) Ընթացիկ հարցեր :

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Վիէնի Յ. Կ. Խաչի երեք դպրոցներու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի, Նոյեմբերի առաջին շաբթէն սկսեալ (Գշ. Դշ. եւ Եշ. օրերը) եւ սովորական վայրերուն մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Մարգարեան Գէորգ կը փնտռէ իր եղբայրը Արամ Հայրոյի Մարգարեան, ծնած Թալինի շրջանի Շղարջիկ գիւղը: Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Մխիթար Ալոյեանի,

12, Rue Nungesser
DECINES (Isère) — FRANCE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պոմոնի Թաղականութիւնը, Մարսէյլի եւ շրջակայքի հասարակութեան կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ – հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ երջանկայիշատակ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԱՐՔ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ վախճանման 30րդ տարելիցին առթիւ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹԸՐ – ԹԸՌԵԱՆ :

Ա Ց Ց

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին Պալաքեան Սրբազանի եւ քահանայ հայրերու շիրիմ – դամբարանին այցելութիւն, առաջնորդութեամբ Արտաւազդ Եպիսկ.ի: Կը հրաւիրուին Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը, Կրօն. ժողովի քահանայ հայրերը, բոլոր Թաղականութեանց մարմինները եւ Մարսէյլի եւ շրջակայից հասարակութիւնը, ներկայ ըլլալ վերոյիշեալ ժամուն, Սէն – Փիէրի գերեզմանատան գլխաւոր դուռը :

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ «Ահարոնեան» խումբի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սեբաստիոյ Փարիզեան բոլոր խումբերուն եւ Կեդր. վարչութեան, այց մը պիտի կատարուի.— Ա. Ահարոնեանի, Զօր. Անդրանիկի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաքեանի շիրիմներուն, Փէռ–Լաշէզ :

Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 10ին, Փէռ Լաշէզի Կամպեթա դրան առջեւ :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 15ին :
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Սէրքլը Կաթոլիք սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝

Ընկ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերնդականներ :

Հայկ. պար եւ կենդանի պատկեր :

Դաշնակ՝ Օր. Ե. Ռստիկեան, արտասանութիւն Ժ. Մաթէոսեան եւ Ա. Գազանճեան :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՑՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի :
Մասնակցութեամբ տեղւոյն Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու :

Կիրակի 8 Նոյեմբեր, ժամը 15.30էն մինչեւ 24

Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին կից սրահին մէջ

69, Avenue Henri Barbusse ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « ՆԱՅԻՐԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

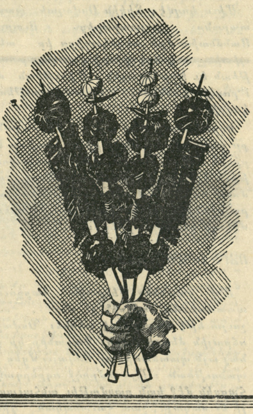
Թատերական ներկայացում

« ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ»

Կենդանի պատկեր Նոր Սերունդի կողմէ, ինչպէս նաեւ արտասանութիւններ ու զանազան անակնկալներ, ժամը 19.30էն սկսեալ եւրոպական պարեր :

Ծոխ պիւֆէ առատ կերուխում, Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է :

Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Train de la Gare du Nord descendre à Villiers-le-Bel - Gonesse 13 h. 50, 14 h. 30, 15 h. 10, 15 h. 50, 16 h. 41, 17 h. 20, 18 h. 09, 18 h. 49 ou Autobus : Porte de la Chapelle, descendre Terminus, Gare de Villiers-le-Bel.

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված ներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 8 NOVEMBRE 1964
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10156
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — No 10.156

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱՏԻ ՇՈՒՔԻՆ ՏԱԿ

Երկու տարուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով անգլիացի թղթակից մը կ'այցելէ Հայկական նահանգները եւ տխուր գոյնով կը նկարագրէ անոնց ներկայ վիճակը :

Անկէ առաջ Անգլիացին տեսած էր ... մը հայկական ու վրացական հին եկեղեցիներ, Ժ. կամ ԺԱ. դարէն մնացած արուեստի յիշատակարաններ, որոնք կամ աւերակ են դարձած այսօր եւ կամ մզկիթի վերածուած :

Այս անգամ Թայմզի Անգարայի թըղթակիցն է, որ շրջապտոյտ մը կատարած է Ռուս-Թուրք սահմանի շրջանին մէջ, Անի, Կարս, Էրզրում, Վան եւ Աղթամար :

Իր տպաւորութիւնները հրատարակած է թերթի 23 եւ 24 Հոկտեմբերի թիւերուն մէջ, պզտիկ քարտէսով մը եւ Վանայ լիճին ու Աղթամարի եկեղեցիին չորս նկարներով :

Յառաջ Նոյեմբեր 1ի թիւով թարգմանած էր թղթակցին երկրորդ յօդուածը՝ ...ն փառքեր Ռուսիոյ սահմանին վրայ խորագրով :

Առաջին յօդուածին խորագիրն է Արարատի շուքին տակ :

Ինչպէս Արման Գասպար գիտել տուած է «Մոնտ»ի մէջ, «Թայմզ»ի թղթակիցն ալ կը հաստատէ թէ ռուսական սահմանին մօտակայ նահանգները վերջերս ...ած են զինուորական գօտի ըլլալէ, սակայն տակաւին դժուար է ճամբորդութիւնը Թուրքիոյ ծայրագոյն արեւելեան շրջանին մէջ, ուրկէ Իրանի եւ Իրաքի սահմանակից եօթը նահանգներ փակ են տակաւին :

Թուրքերը բացառապէս արտօնած են իրեն, որ այցելէ ոչ միայն Էրզրումի եւ Կարսի հնամենի բերդերը, այլ նոյնիսկ Վանայ լիճը, որ արգիլեալ գօտի է :

Ամայի շրջաններէ եւ խեղճուկ գիւղերէ անցնելէ վերջ թղթակիցը հասած է Էրզրում, ծովու մակերեսէն 6000 ոտք բարձր եւ լեռներով շրջապատուած պատմական այս քաղաքը, որ վեց անգամ գըրաւուած է Ռուսերուն կողմէ :

Հազիւ ոտք կոխած Էրզրումի հողին վրայ, տարօրինակ դէպք մը պատահեր է : Քաղաքին ամէնէն նշանաւոր եւ 700 տարուան հնութիւն ունեցող մզկիթը — ...լու Ճամի — փլեր է : Գմբէթին փայտէ բազմանկիւն կամարը իր տեսակին մէջ մէկ հատիկ է եղեր եւ մզկիթին փըլուիլը կորուստ մը՝ արուեստի աշխարհին համար :

Էրզրում կեդրոնն է թրքական երրորդ բանակին : Ունի նոր համալսարան մը՝ Աթաթիւրքի անունով : Գիւղատնտեսութեան նոր մեթոտները կ'ուսուցուին եղեր այնտեղ թուրք երկրագործներուն : Մ. Նահանգները նիւթապէս օգնած են համալսարանի կառուցման եւ ուժ ու ...ցիչներ տրամադրած անոր : Ձմեռը գայլեր կ'իջնեն եղեր բլուրներէն եւ կը թափառին համալսարանի շրջապատին մէջ :

Թղթակիցը Էրզրումէն անցած է Կարս, որու մասին բան չըսեր : Կարսէն հասեր դէպի Վան, ռուսեւպարսկական սահմանագլուխի երկայնքին, ճամբան կ'անցնի ճիշդ Արարատ լերան շուքին տակէն : Արարատ իր 16.916 ոտք բարձրութեամբ կը տիրապետէ դաշտին : Մարդիկ փորձած են բարձրանալ գագաթը, ոչ-յաջող, գլխաւորաբար Անգլիացիներ : Ձի... Հայերու բարեկամ Ճէյմս Պրայսը, որ առաջիններէն մէկն է եղած եւ իր ...ուղին ձեռնարկը նկարագրած է անգլերէն հատորով մը, քաղուածաբար հայերէնի թարգմանուած «Վերելք յԱյրարատ» խորագրով :

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ տեղացիներու արմատացած կարծիքով անկարելի է Արարատի գագաթը հանիլ :

Իր ճամբորդութիւնը վարձատրուած կը նկատէ, բախտն ունեցած ըլլալով այցելելու Վանայ լիճը, որ աշխարհի ամէնէն մեծ եւ գեղեցիկ լիճերէն մէկն է, կապոյտ ջուրերով :

« Հայերը որոնց հայրենիքն էր եղած այս շրջանը, առացուածք մը ունին. «Աշխարհի վրայ Վան, հանդերձեալին մէջ դրախտը » : Հասկնալի է թէ ինչո՞ւ, կ'եզրակացնէ թղթակիցը, որ կ'աւելցնէ թէ՝ հիմա որ Հայերը անհետացած են, իրենց տեղը գրաւած են Քիւրտերը :

Հրեաները կը պատմեն եղեր, որ Քիւրտերը ծագում առած են չորս հարիւր կոյսերէ, որոնք դէպի Սողոմոնի պալատը գացած ատեն ճամբան առեւանգուած են սատանաներու կողմէ : Անշուշտ Քիւրտերը չեն հաւատար իրենց ծագումի մասին այս պատմութեան :

« Քիւրտերը Թուրքերէն տարբեր մըտայնութիւն մը եւ իրենց յատուկ խըն-դիրներ ունին » :

Համառօտակի տալէ յետոյ Վանի պատմութիւնը, Քրիստոսէ առաջ 7րդ դարէն սկսեալ, Ուրարտուի, Շամիրամի, բերդի սեպագիր արձանագրութեանց յիշատակութեամբ, թղթակիցը կը պատմէ թէ Վանի շուրջ կան բազմաթիւ աւերակ դարձած քրիստոնեայ եկեղեցիներ, որոնցմէ «ամէնէն լաւ պահպանուածն է Աղթամարի գեղեցիկ փոքրիկ եկեղեցին, որ ամբողջ շրջանի գոհարն է եւ կառուցուած է տասներորդ դարուն : Արտաքին պատերուն վրայ սուրբ գրական տեսարաններ քանդակուած են, ինչ որ մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն արուեստի պատմութեան համար :

Վանի եւեւի լերան վրայ Եէտիքիլիսէ կոչուած գիւղին մէջ կան աւերակները ուրիշ եկեղեցիներու, որոնք իբրեւ չտեմարան կը գործածուին՝ գիւղացիներուն կողմէ :

Թղթակիցը Վանի հարաւակողմը Պաշքալէի մօտ գտեր է հրէական գաղութ մը, որ հոն կը բնակի եղեր երեք հարիւր տարիէ ի վեր : Կորսուած խալամներու մէջեւ, ունին եղեր իրենց սեփական սինակոկը :

Թղթակիցը պարկեշտ է եւ իր տեսած եկեղեցիներուն հայկական ըլլալը կը յայտարարէ, առանց ականջ կախելու իրեն առաջնորդող Մուսթաֆաներու, որոնք մեր արուեստի հրաշակերտները կը յանդգնին Թուրքերուն վերագրելու :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵՒԻ ՃԱՌԸ

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ ԿԸ ԽՈՆԱՐՀԻ
ՍԹԱԼԻՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ ԱՌՋԵՒ

Հոկտեմբերեան 47րդ տարեդարձի պաշտօնական հանդիսութիւնները սկսան Մոսկուայի մէջ, Ուրբաթ օր : Համագումարներու պալատին մէջ հաւաքուած էին վեց հազար հոգի, համայնավար քոյր կուսակցութեանց բոլոր պատուիրակները բացի ալպանականէն որ չէր հրաւիրուած : Այս հաւաքոյթին առջեւ է որ Բրեժնեւ արտասանեց իր ճառը : Նախ յիշեց այն անհրաժեշտութիւնը որ կայ պահպանելու «խաղաղ համակեցութեան Լենինեան գիծը» եւ փնտռելու միջոցներ, նոյնիսկ մասնակի, որոնք ապազինման առաջնորդեն : Շեշտած է հիւլէական փորձերու դադարեցման դրական բնոյթը : Տարբերութիւն մը չի դներ թէեւ «լաւ» թէ «գէշ» ռումբերու միջեւ, բայց եւ այնպէս դէմ է Ատլանտեան Ուխտի բազմակողմանի ուժի ծրագրին եւ կը հաստատէ թէ խորհրդային հիւլէական ուժը կը բաւէ՝ պաշտպանելու համար ընկերվարական պլոքի բոլոր երկիրները :

Առաջին քարտուղարը կ'ըսէ նաեւ.— « Ամերիկեան ընտրութիւնները ցոյց տըւին որ Ամերիկացիները խաղաղութիւն կը սիրեն եւ զզուած են պաղ պատերազմէն : Ամերիկացի ծայրայեղներու պարտութիւնը ազդու դաս մըն է արկածախնդրութիւն փնտռողներուն համար » : Բրեժնեւ որոշ ապահովութիւն ալ տուած է իր ունկնդիրներուն, մանաւանդ Ուլպրիխթի, յիշելով թէ Խորհ. Միութիւնը կ'ուզէ պայքարիլ Պոնի «վրէժխնդիրներուն» դէմ, ինչպէս նաեւ ամերիկացի աշխարհակալներուն դէմ Վիէթնամի եւ Քուպայի մէջ : Մնալով որոշ համեմատութեամբ Խրուշչեւի տեսակէտներուն մէջ, կրկնած է թէ ընկերվարական երկիրները եւ կուսակցութիւնները անկախութեան իրաւունք ունին ու նաեւ պայմանագրութիւն մը չխառնուելու խորհրդային համայնավար կուսակցութեան ներքին գործերուն : Բրեժնեւ անգամ մը եւս չեշտը դրած է Ի. եւ ԻԲ. համագումարներու մշտատեւ եւ անշարժ որոշումներուն բնոյթին վրայ : Չէ ծածկած տարակարծութեանց գոյութիւնը եւ իբրեւ միակ կարելի ճամբայ դրած է համայնավար միջազգային նոր ժողով մը, թէեւ չէ ճշդած անոր թուականը : Հոսկէ կը պարզուի արդէն թէ Չինաստանի հետ տագնապը չէ լուծուած : Կը կարծուի նաեւ թէ իր ճառը խօսելէն առաջ, Բրեժնեւ կարդացած էր այն խմբագրականը զոր նոյն ատեն հրատարակած էր Փեքինի « Ժողովուրդին Օրաթերթը» : Հոկտեմբերեան տարեդարձին նուիրուած այդ խմբագրականին մէջ, Չինացիք նախ ուրախութիւն կը յայտնէին Խրուշչեւի պաշտօնազրկման առթիւ, ապա այն համոզումը կ'արտայայտեն թէ չին — խորհրդային տարակարծութիւնը պիտի հարթուի հետզհետէ, բայց կ'աւելցնեն թէ այդ հաշտութիւնը կրնայ ըլլալ միայն Չինաստանի պայմաններով : «Մեր հաշտութիւնը Մոսկուայի հետ կը պահանջէ որ «խաղաղ համակեցութիւն կարծուածը զոհուի» : Փեքինի կուսակցական պաշտօնաթերթը կ'ըսէ նաեւ .— « Համոզուած ենք որ դժուարութիւնները որոնք առժամաբար երեւցած են Չինաստանի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ պատմական դրուագ մըն են միայն եւ կրնան հետզհետէ կարգադրուիլ : 650 միլիոն Չինացիները խորհրդային ժողովուրդին ամէնէն ապահով բարեկամներ են, որու կողքին պիտի մնան բոլոր պարագաներուն մէջ » :

Չինացիներուն համար Ամերիկացիները չատ փորձ կ'ընեն բաժնելու համար Չինաստանը եւ Խորհ. Միութիւնը եւ դրամատիրական վարչակարգ հաստատելու համար ընկերվարական երկիրներու մէջ : « Ժողովուրդին Օրաթերթը » կ'եզրակացնէ .— « Հասարակաց թշնամիին դիմաց, Չինաստանի եւ Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու հասարակաց շահը կը պահանջէ որ չին խորհրդային կուսակցութիւնները եւ երկու երկիրները միասին միասին տանելու համար ճակատամարտը » :

Բրեժնեւ անշուշտ ծանօթ էր այս բոլորին երբ կը խօսէր : Իր ճառը տեւած է մէկ ժամ 45 վայրկեան, ձգած է նաեւ իր նախորդը առանց անունը տալու :

Շաբաթ առաւօտ, Կարմիր Հրապարակին վրայ տեղի ունեցած է զինուորական աւանդական տողանցքը : Շու էն Լայ կը գտնուէր Միկոյեանի եւ Պոդկորնիի միջեւ : Այս վերջինը կը սկսի յառաջանալ եւ մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի իր գրաւած տեղին, տրուած ըլլալով որ յատուկ նշանակութիւն ունի խորհրդային վարչակարգին մէջ, մարդոց կեցած-նստած տեղը :

Ճառը արտասանած է մառեշալ Մալինովսկի եւ այս բոլորը տեղի ունեցած է զերոյէն վար երեք աստիճան ցուրտով :

×

Դժկամ ճայում են ժայռերը խոժոռ ,
Տխուր խաղում են ալիքները ժիր .—
Ընդունիր հոգիս մոլոր, մենաւոր ,—
Վերջին աղօթքիս խօսքը մի՛ մերժիր :

Սողում են դանդաղ օրերը անծիր ,
Կորած է մթնում մոլոր իմ ուղին .—
Քնքուշ խօսքերով թախիծըս ցրիր ,
Անխօս ամոքիր ցաւած իմ հոգին :

Մի անմեռ ցաւ կայ երկրում այս տխուր ,
Մի ցուրտ, հոգեմաշ յուսահատութիւն ,
Կորցըրած յաւէտ եւ երազ, եւ հուր ,
Ես վերջին անգամ քեզ եմ աղօթում :

Դժկամ ճայում են ժայռերը խոժոռ ,
Տխուր խաղում են ալիքները ժիր .—
Փայփայիր սիրտըս յաւէտ մենաւոր ,
Վերջին աղօթքիս խօսքը մի՛ մերժիր ...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը ըսկըսած է ազատական միջոցները ձեռք առնել գլխաւորաբար յոյն համայնավարներու նկատմամբ : Ջնջուած է նաեւ կարծիքի վկայականը որ կ'ուզուէր կարգ մը պարագաներու մէջ մանաւանդ պետական պաշտօնեաներու :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջ գտած են Թուրք – խորհրդային խօսակցութիւնները եւ այս առթիւ հրապարակուած է պաշտօնական զեկոյց մը որ կը չեշտէ թէ Թուրքիա եւ Խորհ. Միութիւնը համաձայն են ամրապնդելու «բարի դրացնութեան յարաբերութիւնները հիմնուած անկախութեան, ՀՈՂԱՅԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ (Յառաջ՝ ընդգծումը մեր կողմէ) եւ իրաւունքներու հաւասարութեան վրայ » :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի ընդհ. քարտուղարը Պոլիս հասած է Հինգշաբթի օր, խորհրդակցութիւններ ունենալու համար Թուրք ղեկավարներուն հետ այն հարցերուն շուրջ, որ ծագած են Թուրքեւյոյն յարաբերութեանց վատթարացման իբրեւ հետեւանք :

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Արք. մերժած է Տոքթ. Քիւչիւքի առաջարկը նախարարաց խորհուրդի նիստ մը գումարելու համար : Մակարիոսի առարկութիւնն այն է որ Տոքթ. Քիւչիւքը չի նկատեր իբրեւ փոխնախագահը Կիպրոսի Հանրապետութեան այլ՝ իբրեւ ըմբոստութեան պարագլուխը :

ՆԱՍԸՐ մօտ ապագային Իրաք պիտի երթայ :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ կառավարութիւնը տրամադիր է առեւտրական բանակցութիւնները վերսկսելու Խորհ. Միութեան հետ :

ԶՈՒԻՑԵՐԱՅԻ հեծանիւի ախոյեան Հիւկօ Քոպլէ մեռաւ, կառքի ծանր արկածէն չորս օր ետք, առանց վերստանալու իր գիտակցութիւնը : Ծնած 1925ին Ցիւրիխ, հեծանիւի ամէնէն փայլուն ախոյեաններէն մէկն էր : Առջի օր իր կառքը, անբացատրելի պատճառներով, ծառի մը զարնուած է, 140 արագութեան վրայ : Իր միակ խօսքը եղած է .— «Թողէք որ մեռնիմ » : Պարզ արկած մը չի նկատուիր եւ կասկած կայ որ գործի եւ ընտանեկան դժբախտութիւնները զինք մղած են յուսահատական քայլ մը առնելու :

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

ԽՄԲ.— Լոնտոնի Հայ Տան վարչութեան Մշակութային գործերու բաժինը, մասնակցելու համար Շէյքսփիրի ծննդեան 400ամեակի տօնակատարութեանց, Հոկտ. 31ին, Շաբաթ գիշեր, Քոմընվէլթ Ինսթիթիւթի մեծ սրահին մէջ կազմակերպած էր հանդիսութիւն մը, ուր խօսելու հրաւիրուած էր մեր աշխատակիցը: Ահաւասիկ իր ճառը.—

Ա.

Տասը տարի առաջ, գրադէտը, որ իր ժողովուրդը փնտռելու ելած էր Պատմութեան ճամբաներուն վրայ, կանգ առաւ պահ մը Պերսեպոլիսի արքայական պալատին աւերակներուն մէջ, դիտելու համար որմնաքանդակ տեսարան մը, — Արեւելքի ժողովուրդները իրենց ընծայաբերութիւնը կը կատարէին արքայից արքային: Այնտեղ էին Մարերը, Լիւդիացիները, Բակտրիացիները, Պափլագոնացիները, Ասորեստանցիները, Պարթեւները, Արաբները, Լիբիացիները, Եգիպտացիները, մինչեւ իսկ հեռաւոր Եթովպիացիները, առիւծի եւ վագրի մորթէ հագուստներու մէջ փաթթուած կամ խայտաճամուկ հանդերձանքով պճնուած, չատեր արեւին տուած ներկին մէջ հպարտ, ու վերջապէս Հայերը՝ իրենց փոխադական գդակով անմիջապէս ճանաչելի:

Երկար մնացի յափշտակուած, խորհրդածութիւններու մէջ թաղուած, դիտելով հանդերձ խայտաբղէտ այս ժողովուրդներուն հաւատարմութեան եւ մեծարանքի պատկերը՝ ի փառս աշխարհակալ բիրտ ուժին, որ աստուածութեան բարձրացուցեր էր արքայից արքան՝ Դարեհը:

Ահա, այժմ, Արեւմուտքի մեծ ժողովուրդներու տողանցքէն ետք, այստեղ համախմբուած է Արեւելքի ժողովուրդներուն կրտսերագոյնը՝ Հայութիւնը, մասնակցելու համար հաւատարմութեան եւ մեծարանքի ցոյցին՝ ի փառս աշխարհակալ վեհ մտքին, որ յաւիտենականութեան է բարձրացուցեր գրական հսկան, բրիտանական հանճարը, — Շէյքսփիր:

Քար քարի վրայ չէ մնացած Դարեհի կայսրութենէն: Ոչի՛նչ սարսած է, սակայն, Շէյքսփիրի կայսրութենէն, եւ ոչինչ պիտի սարսի այսուհետեւ:

Ահա թէ ինչո՛ւ այն՝ որ դիտեց Պերսեպոլիսի աւերակները, կրկնելով խօսքը՝ զոր Հայոց Թագաւորն էր արտասաներ, ժամանակին, Սողոմոնեան յուսաբեկութեամբ եւ մելամաղձոտութեամբ, ի տես ունայնութեան դատապարտուած բոլոր փառքերուն, աղաղակելով՝ «աւա՜ղ, փառացս անցաւորի», այժմ կը գոչէ խանդավառ.— Ահաւասի՛կ, ահաւասի՛կ անկործանելի փառքը, ե՛ւ իրական, ե՛ւ յաւիտենական:

Պալատները կը կործանին, լեռներն իսկ կը փլին, ցամաքներն անգամ կ'ընկղմին, ոչի՛նչ կը դիմանայ ժամանակին, — ո՛ւր է, ո՛ւր, կ'անցնի՛ ամէն ինչ, կը փոշիանա՛յ, կը չքանայ: Ծո՛վն է միայն որ կը մնայ, ծո՛վը որ կը ծիծաղի արեւին դէմ, ծո՛վը որ կ'ալեկոծի խաւարին դէմ, ցերեկներու եւ գիշերներու կշռոյթը արձանագրող ժամանակին դէմ:

Ու ծո՛վ է Շէյքսփիր, ովկիանո՛ս:

Ի՜նչ ազուոր է ըսեր Վիքթոր Հիւկօ: Օ՜ Հիւկօ, ազուոր բաներ ըսող, յաւիտենական բաներ ըսող՝ դո՛ւ, քերթող մեծ եւ կախարդ:

Արդարեւ, գեղեցիկ է իր խօսքը:

«Դարերու Զրոյցին» հեղինակը հարկադրուած էր մեկնիլ իր աքսորավայրը, Կեռնըզէյի կղզին:

— Ի՞նչպէս պիտի անցընես ժամանակդ այնտեղ, հա՛յր, մինակդ՝ կղզիին վրայ, կը հարցնէ որդին:

— Պիտի դիտեմ ովկիանոսը, կը պատասխանէ այն որ չատ է երգած Ջուրերու Թագաւորութիւնը, լոյծ աշխարհին կատղիլն ու ծիծաղիլը:

Արդարեւ, ի՞նչ կայ աւելի ուսուցանող քան ջուրը, խելօք եւ բարի այս տարրը, որ կը ժպտի, քու պատկերդ կը չինէ, խոնարհութեան դաս կու տայ՝ խոնարհեցընելով քեզ իր մէջ, բայց յանկարծ ալիք կը չինէ՝ երբ կը գժգոհի, կը փրփրի ու կ'երգէ, յանկարծ կը կատղի եւ կը մռնչէ: Ծո՛վը, ուսուցիչ մարդկային պատմութեան, ներշնչարան բանաստեղծութեան, վկայարան յաւերժութեան:

— Իսկ դո՞ւն, ի՞նչ պիտի ընես դուն՝ երբ մեկնի հայրդ դէպի երկար բացակայութիւն, կը հարցնէ Հիւկօ:

— Ե՞ս, ես Շէյքսփիր պիտի թարգմանեմ, կը պատասխանէ տղան:

— Շէյքսփի՛ր, ովկիանոս մըն ալ Շէյքսփի՛րը, կը խորհրդածէ հայրը, ովկիանոս – Շէյքսփիրը:

Քանի մը օր առաջ, Փրանսացի քննադատ մը ցաւ կը յայտնէր թէ մէկը խելք չըրաւ վերհրատարակել Վիքթոր Հիւկոյի գիրքը, գրուած՝ Շէյքսփիրի մասին, զոր կը նմանցնէր Փանամայի Ջրանցքին, — արդարեւ երկու ովկիանոսները իրարու միացնող Ջրանցքի՛ն նման է այդ գիրքը, Հիւկօ – ովկիանոսը եւ Շէյքսփիր – ովկիանոսը միացնող գիրք մը:

Խօսք չէ, մարդիկ կան, որ ովկիանոս են: Ինչպէս Հիւկօ: Ինչպէս Շէյքսփիր:

Արդ, կարելի չէ դիտել ովկիանոս – գրադէտը, ինչպէս կը դիտէք ծովը լեռան մը արտեւանունքէն, կամ ինչպէս կը ներկայացնէք սովորական գրագէտ մը որեւէ բեմի կամ ամպիոնի բարձունքէն: Կարելի չէ դիտել ովկիանոսը, ջանալով ամբողջութիւնը պարփակել տեսողութեան սահմանափակ ծիրի մը մէջ: Կարելի չէ մէկ նայուածքով ճշդել եւ որոշել ովկիանոսին եզերքներուն խաղը, կամ չափել խորութիւնը՝ անհունութեան մրցակից: Կարելի չէ, վերջապէս, ընդգծել Շէյքսփիրի դիմանկարին բոլոր արտայայտութիւնները՝ իր երկու կամ երեք գործերուն ընթերցումին տուած յաւակնութեամբ, — Շէյքսփիր համապարփակութիւն մըն է, անչափելի բովանդակութիւն, անյատակ խորութիւն, տիեզերական մեծութիւն: Ու ճի՛շդ կ'ըսէ Վիքթոր Ցլէօրի՝ երբ կը յայտարարէ.— «Աշխարհ մըն է Շէյքսփիր»:

Շատե՛ր կատարած են այս համեմատութիւնը: Անոնցմէ մին՝ Մարթէն Մօրիս կ'աւելցնէ.— «Մէկ չէ, երկո՛ւ աշխարհ է Շէյքսփիր»:

Արդարեւ, մէկը Շէյքսփիրի ստեղծագործութեանց կազմած աշխարհն է, միւսը՝ Շէյքսփիրի նուիրուած մատենագրութեանց:

Սիրելի հայրենակիցներ, մեղքը իմս չէ, դո՛ւք ուզեցիք որ յոգնեցնեմ ձեզ՝ հրաւիրելով, այս երեկոյ, ականջ դնելու ոչ միայն Շէյքսփիրի ովկիանոսային ալեկոծութեան, այլ եւ Շէյքսփիրեան Պենտեկոստէին, — մեծարանքի եկած այլազգի բազմութեանց լեզուախառնութեան: Իմ ցաւս այն չէ, սակայն, որ կը յոգնեցնեմ ձեզ, այլ այն որ գետ իսկ դառնամ՝ պիտի չկարենամ պարպել եւ սպառել ինչ որ ըսուած է, ինչ որ խօսուած է, ինչ որ գրուած է Շէյքսփիրի մասին:

Բացէք ճէկկարտի մատենացոյցը, որ կը թուէ միայն ու միայն անգլերէն հրատարակութիւնները, ամբողջովին Շէյքսփիրի գործերուն նուիրուած, որոնց թիւը կը բարձրանայ մինչեւ աւելի քան տասը հազար հատոր: Այսքանը, ինչպէս ըսի, միայն անգլերէն գրուած հատորներ, — հապա գերմաներէն, Փրանսերէն, ռուսերէն եւ այլ լեզուներով տպուած հատորնե՞րը: Մի մոռնաք որ նոյն հեղինակին մատենացոյցը հրատարակուած է 1911ին, ուրեմն 53 տարի առաջ: Շիւքինկ նոր մատենացոյց մը տուաւ 1931ին, ուրեմն 20 տարի ետք, եւ, ընտրովի, լաւագոյնները միայն հաշուելով, ցո՛յց կու տար յաւելում մը աւելի քան չորս հազար հատոր:

Գիրքերու Հիմալայա՜, կը գոչէ Մարթէն Մօրիս: Եւ լեռնացած այս գիրքերը՝ ի փառս Շէյքսփիրի:

Մանրավէպ մը՝ պատկերազարդելու համար մեծութեան այս տպաւորութիւնը եւ փարատելու համար ունկնդիրներէն ոմանց տկարացող արթնութիւնը:

Ինչպէս կը պատահի ամէն երիտասարդի, այն տարիքին մէջ՝ երբ կրակ կ'առնեն զգայարանքները, Կուպիդոն կը բռնէ Շէյքսփիրի թեւէն ու կ'առաջնորդէ տուն մը, ուր մտնելու համար պէտք էր գործածել փառոլա մը,— Րիչըրտ Թագաւորին անունը:

Շէյքսփիր, որ պատահաբար լսեր էր փառոլան, կը մտնէ տունը աւելի կանուխ քան բուն «հրաւիրեալը»՝ իր ընկերը, գործածելով փառոլան:

Կը հասնի «հրաւիրեալն» ալ, կը բախէ դուռը: Շէյքսփիր կը հարցնէ ներսէն.— Ո՞վ է:

— Րիչըրտ, կը պատասխանէ հրաւիրեալը՝ ինչպէս որոշուած էր կանխօրօք:

— Գրաւուած է տեղը, կը պատասխանէ Շէյքսփիր:

— Րիչըրտ Թագաւորն եմ, կ'աւելցնէ բարկութեամբ այն որ դուրսը կը սպասէ:

— Իսկ ես Ուիլեըմ Աշխարհակալն եմ (Կիյեոմ Լը Կոնքերան), կը պատասխանէ Շէյքսփիր:

Կարեւոր չէ թէ ի՛նչպէս կը վերջանայ այս մանրավէպը: Փոխաբերաբար առնելով՝ ճի՛շդ է այս մանրավէպը:

Այսօր աշխարհակալ դարձած է Ուիլեըմ Շէյքսփիր, իր տիրապետութիւնը տարածելով գիր ու գրականութիւն ունեցող ժողովուրդներու վրայ: «Երկրի վրա՛յ, կը գրէ Սուրխաթեան, չկայ մի քաղաքակրթուած անկիւն, ուր նրա դրամաները մուտք գործած չլինեն, — ճապոնիա, Չինաստան, Հնդկաստան, անգամ Մալայեան կղզիները»:

Եւ ամէն լեզու, որ թարգմանած է զայն, տուած է նաեւ ուսումնասիրութիւններ, տեսակէտ պարզած, վերլուծում կատարած, վերջապէս նպաստ մը բերած է շէյքսփիրագիտութեան:

Ահա թէ ինչո՛ւ ամօղ յաւակնութիւն կը համարիմ ճանչնալ Շէյքսփիրը քանի մը գործ կարդալով եւ ըլլալ ճանչցնել զայն: Ուստի կը հարցնեմ.— Ո՞ր քանի է որ, հետախուզելէ ետք Շէյքսփիրեան աշխարհը՝ կրնայ հետախուզել նաեւ շէյքսփիրագէտներու կազմած աշխարհը: Բաւական չեն Շէյքսփիրեան երկու աշխարհները, պէտք է ուսումնասիրել նաեւ այն ժողովուրդներու գրականութիւնը, ուրկէ Շէյքսփիր քաղած է իր [illegible], իբրեւ պատմութիւն, զրոյց, աւանդութիւն, բարք ու վարք: Շէյքսփիր մեծ ծառ մըն է, որ իր արմատները կ'երկարէ բազմաթիւ այլ ժողովուրդներու գրականութեանց մէջ, աւելի՝ համամարդկային, աւելի բարձրացնող ոստերը:

Այսպէս, ամերիկացի քննադատ մը, Տըկլաս Պըշ, կը խոստովանէր 1950ին թէ Շէյքսփիրի գործին ուսումնասիրութեան նուիրուած հատորներուն ընթերցումին իսկ ամբողջ կեանք մը կը պահանջէ:

Այդ հրատարակութիւնները կը [illegible]

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Երկու ֆունտ շաքար էր գնել, ամէն օր թէյ էր գնում Նուբարի համար: Նուբարը լուրջ բարկանում էր նրա վրայ, ամաչում էր, որ Նահապետը տղամարդ լինելով, ծառայում էր իրեն:

— Ես պիտի քեզի ծառայեմ, Նահապետ, ոչ թէ դու ընձի, ամօթ ի ...

— Ամօթ էն ի, որ դու հիմի չարչարուես, — ասում էր Նահապետը, — դու պիտի պղոյշ էլնիս հիմա քո չարժմունքի մէջ ...

Ու եկաւ սպասած օրը: Մի գիշեր լուսադէմին Նուբարը ձայն տուեց Նահապետին, կարծելով թէ նա քնած է:

— Նահապետ:

— Ի՞նչ ի, Նուբար, սաս, — վեր թռչելով տեղից անհանգստացած հարցրեց Նահապետը:

— Հալի քո չորեր, գնա Մարիամին կանչի, Նահապետ ...

Նահապետը հասկացաւ, թէ ինչու է Նուբարը Մովսէսի տարեց կնոջը կանչում այս ժամին ու մի րոպէում հագաւ շորերը:

— Բայց նա տատմե՞ր ի, Նուբար, էդ գործից կը հասկանա՞յ ...

— Գնա՛, գնա՛ կանչի, Նահապետ: Շըտապ վարի ...

Նահապետը ճրագը վառեց ու վազեց դուրս:

Կանուխ առաւօտեայ սառը քամին խփեց նրա դէմքին, լուսաստղի փայլփլանքներ ընկան աչքի մէջ: Ամբողջ գիւղով մէկ, մօտիկ ու հեռու տներից, գիւղի բոլոր թաղերից կանչում էին աքաղաղները: Աւետում էին աշխարհի վրայ բացուող առաւօտը:

Մովսէսն արթնացած, մարագից սակառով գարման էր տանում անասուններին: Տեսնելով Նահապետին՝ զարմացած հարցրեց:

— Խե՞ր է, Նահապետ ախպէր ...

— Խեր ի: Մարիամ քոյրիկ թող մեր տուն գայ ...

— Փառք քըզի, Աստուած,— մրմնջաց Մովսէսն ու վազեց ներս,— հիմի կիգայ ...

Նահապետը ետ վազեց տուն ու շեմից ձայն տուեց.

— Հիմի կիգայ, Նուբար ... Նհոյի կնիկան էլ չկանչե՞մ ...

— Չէ, ամօթ ի,— շշնջաց Նուբարը, — սաղ գեղական թող չթափուեն գան ...

Բայց չանցած մի րոպէ, ներս մտան եւ Մարիամը, եւ Նհոյի կինը:

— Դու դուրս գնա, Նահապետ ախպէր, — ասաց Նհոյի կին Վարսոն, որ ամուսնու պէս արձակ – համարձակ էր ամէն տեղ ու բոլորի հետ,— էստեղ քու տեղ չէ, յետոյ մենք քըզի կը կանչենք, գնա՛ մեր աչքալուսանք պատրաստէ ...

Նահապետը դուրս եկաւ: Արեւելքն արդէն կարմրում էր, բայց աքաղաղները դեռ չէին հանդարտւում: Յետոյ գիւղը լցուեց կովերի ու ոչխարների բառաչով ու մայիւնով, շների հաչոցով, սարեակների ու ծիծեռնակների ճռուողիւնով: Արեւը խաղում էր արդէն Արարատների կատարներին, բայց դաշտերի ու լեռնալանջերի վրայ դեռ մնում էր նրանց բարակ ստուերը՝ հորիզոններից հորիզոններ ձգուող շղարշը:

Նահապետը քայլում էր իր տան չուրջը, ականջը ձայնի էր պահում, յետոյ գնում էր դէպի պարտէզը, անցնում ջահել խնձորենիների շարքերի մօտով: Մի տեղում կանգնել ու սպասել չէր կարողանում: Արեւը ծագեց: Այնպէս մեծ էր այսօրուայ արեւը, այնպէս պայծառ, տաք: Մի րոպէում դողն անցաւ Նահապետի մարմնից:

Բայց ինչո՞ւ է այսքան ուշանում ծննունդը: Մանուշակի երկունքներն այսքան երկար չէր լինում: Ցաւերը բռնում էին թէ չէ, կէս ժամ յետոյ երեխան ծնւում էր: Ինչո՞ւ է այսպէս ուշանում: Եւ Նահապետն սկսեց վախենալ: Վախը նրա մտքից մտաւ սիրտը, ցնցեց, ապա թափանցեց բոլոր երակների մէջ: Աղիքները կարծես գալարւում էին ցաւից: Նուբարին մի բան չպատահի՞: Այդ մըտքից ցնցւում էր մարմինը, դողում էր սիրտը:

Իր տան կողմից եկաւ ծերունի Մովսէսը: Նա զարմացած նայեց Նահապետին, տեսաւ, թէ ինչպէս է գունատուել նրա դէմքը, կուչ է եկել բարձր մարմինը, կռացել է: Ամէն ինչ հասկացաւ նա, բայց անհանգստութիւն ցոյց չտուեց:

— Օր բարի է էսօր, Նահապետ, — ասաց նա հանդարտ եղանակով ու նստեց թմբին, — նստի, Նահապետ, նստի մի մէկ ջղարա ծխենք ... էն ազբրից որ [illegible] է եկեր, Նահապետ, պիտի միշտ լէ [illegible] չկտրուի: Ով որ ազբրի ակունք փակէ, կ'անիծուի, իսկ աղբիւր էլի կը բացուի, ջուր գլգլալով դուրս կիտայ ... կեանք լէ հիմի աղբիւրի նման ի, Նահապետ, ակունք որ փակուէր էր, [illegible] բացուեր է ...

Նահապետը ժպտաց: Աչքերը լցուեցին: Հիմա, հիմա կարող էին արցունքի կաթիլները չողալ, ինչպէս անձրեւի [illegible] արեւի տակ:

— Դու սուրբ մարդ իս, Մովսէս ախպէր ...

— Մեղայ, — շշնջաց Մովսէսը, — մենք մեղաւոր հողածին ենք, Նահապետ, մեղք մի էրա քու հոգուն ...

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(37 Տար.)

Շէյքսփիրի գործերուն աղբիւրագիտու –
թեամբ, քերականութեամբ, բառագի –
տութեամբ, ոճաբանութեամբ, դեղեց –
կագիտութեամբ, տաղաչափութեամբ,
քիլիսոփայութեամբ : Եւ դեռ գործեր
որ կը զբաղին Շէյքսփիրի բժշկական ծա –
նօթութիւններու, բուսաբանական վկա –
յութիւններու, կախարդական հաւատա –
լիքներու, աշխարհագրական նիւթերու, ա –
ստղաբաշխական աւանդութիւններու, ե –
րաժշտական տեսակէտներու, պատմա –
կան ճշգրտութեանց քննութեամբ : Կան
եւս հատորներ, որոնք Շէյքսփիրի գոր –
ծերէն հաւաքած են հանելուկներ, բա –
ռախաղեր, հայհոյութեան ձեւեր եւ
զայթակղեցուցիչ բացատրութիւններ :
Այո՛, մի զարմանաք, գոյութիւն ու –
նին Շէյքսփիրեան հայհոյութեանց ժո –
ղովածուներ եւս :
Արդիւնքի տարիքը կը ցոլայ ամէն գը –
րագէտի գործի մէջ, կը բաւէ որ քննա –
դատը պեղել գիտնայ Ֆրոյտեան բրիչով :
Բայց Շէյքսփիրի մէջ, նոյնիսկ չափահա –
սութեան գործերուն մէջ, առատ են բա –
ռերն ու բացատրութիւնները, զորս այժմ
ազնւութիւն չէ արտասանել առանց քօ –
ղարկումի :
Երբ վերջերս կը կարդայի Վահրամ
Փափազեանի «Օթէլլօն», տպուած Երե –
ւան՝ անցեալ տարի, ուշադրութիւնս գը –
րաւեց բացատրութիւն մը, որ գործած –
ուած է Եակոյի եւ Մաւրիտանացիին խօ –
սակցութեան մէջ (Դ. արար, տեսիլ 1) :
Դիմեցի Ֆրանսերէն թարգմանութեան :
Չէր արդարանար Վահրամ Փափազեան :
Գիտէի թէ մեր մեծ դերասանը ուզած է
իր գիրքը պատրաստել որոշ հետեւողու –
թեամբ Ստանիսլաւսկիի գործին, որ,
սակայն, իր կարգին, չէր արդարացներ
ֆրանսերէն թարգմանութիւնը : Գիտէի,
նոյնպէս, թէ «միւռոնուած» էր Շէյքըս –
փիրը, ուրիշներ կ՚ըսեն՝ «օչարակով օծ –
ուած», ըստ արքայական հրահանգի, —
այնպէս որ կը կարծէի թէ մանաւանդ Ե –
լիզապէթեան շրջանի Լօֆեմիամբ Թոյլ
պիտի չտար որ Երոսի բարբառը մաքսա –
նենգութիւն կատարէր : Անգլերէն լեզուի
հետ մտերմութիւնս չ՚անցնիր անոնցմանէ
մը անդին, – խնդրեմ այս Ֆրանսերէն բա –
ռը չառնէք իր արմատական իմաստով,
այլ բարեկրթեալ ձեւով : Բայց արմանք –
զարմանքի մատնուեցայ՝ երբ անգլերէն
բնագրին քննութեամբ հաստատեցի թէ
Մաւրիտանացին խօսեր էր ... մաւրական
բարբառով, անբարեկիրթ բառերով,
այնպէս ինչպէս կուտար Փափազեան :
Ֆրանսացին, նման պարագաներու մէջ,
կը գործածէ գաղղիի բարբառ, բայց
այս անգամ նախընտրեր է հեռանալ բնա –
գրին հաւատարմութենէն ու քօղ նետեր
էր Մաւրիտանացիին գայթակղեցուցիչ
բառերուն վրայ :
Այս օրինակը տուի՝ ըսելու համար թէ
ամէն ինչ պեղած, ամէն ինչ մաղած են
Շէյքսփիրի մէջ, բա՛ն մնացած չէ որ ու –
սումնասիրուած չըլլայ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՀԱՅՈՑ
ՆՈՐ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒԸ

ՎԻԷՆՆԱ, (Յառաջ) — 1958 Յունիսին վախճանեցաւ Աւստրիոյ Հայոց Հոգեւոր Հովիւ Եղիշէ Ծ. Վրդ. Իւթիւճեան : Մինչեւ 1961ի վերջը այցելու եկեղեցա – կաններ բաւարարած են գաղութիս հո – գեւոր բարիքները :

1962 Յունուար 3ին Անգլիայէն գալով՝ Վիէննա հաստատուեցաւ Մեսրոպ վրդ. Գ. Գրիգորեան, իբր հոգեւոր հովիւ Հա – յոց Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ, առաջա – կութեամբ ու օրհնութեամբ Ամեն. Հա – յոց Հայրապետ Վազգէն Ա.ի :

Գեր. Մեսրոպ վարդապետ ծնած է 1932 Հոկտեմբեր 25ին Հալէպ, (Սուրիա) : Նախնական կրթութիւնը ստացած է տեղ – ւոյն ազգ. Հայկազեան վարժարանին մէջ : 1947ին ընդունուած է Անթիլիասի դպրեվանքը, ուսկից շրջանաւարտ ելլե – լով 1953 Յունիսին՝ ձեռնադրուած է Ա – բեղայ՝ Գեր. Դերենիկ Եպիսկ. Փոլատ – եանէ : 1956 Օգոստոսին վարդապետա – կան աստիճան ստացած է Խադ Արքեպ. Աջապահեանի ձեռքով : Այդ առթիւ իբր աւարտաճառ գրած է «Մայր – Ցուցակ Ձեռագրաց Մատենադարանին Մեծի Տա – նըն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, որ յԱնթիլիաս» : 1957 – 58 Հայագիտական դասեր աւանդած է Յովակիմեան – Մա – նուկեան երկրորդական վարժարանի մէջ : 1959 – 61 հետեւած է Արեւելագիտու – թեան՝ Հիւսիսային Անգլիոյ Տարհըմ հա – մալսարանի մէջ : Աւարտաճառը լրացնե – լով՝ 1964 Յուլիս մէկին ստացաւ վար – դապետական աստիճանը : Աւարտաճա – ռին նիւթն է. «Հայ ժողովուրդի մաս – նակցութիւնը Օսմանեան հանրային կեանքին, Արեւելեան Անատոլուի մէջ, 1860 – 1908» :

Ամեն. Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. գնահատելով Հայր Սուրբին ուսումնա – կան ջանքերը, հայագիտական պրպը – տումները եւ եկեղեցական գործունէու – թիւնը՝ ընթացիկ տարւոյս Հոկտեմբեր 10ին Ս. Էջմիածնայ Մայր – Տաճարին մէջ իրեն անձամբ շնորհեց Ծայրագոյն Վարդապետութեան աստիճան :

Մեր սրտաբուխ մաղթանքն է. — եր – կա՜ր, բեղնաւոր եւ ազգօգուտ գործու – նէութիւն Գեր. Մեսրոպ Ծ. Վրդ. Գրի – գորեանին :

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԱՐԴԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մ. Նահանգներու երկու նախագահնե – րու՝ Լինքըլնի եւ Քենըտիի ճակատագիր – ները տարօրինակ կերպով իրարու կը նմանին :

Առաջինը ընտրուած է 1860ին, երկ – րորդը՝ 1960ին, երկուքն ալ սպան – նուած են Ուրբաթ օր մը, իրենց կինե – րուն ներկայութեան : Անոնց յաջորդնե – րը՝ երկուքն ալ Ճոնսըն անունով, հա – րաւի դեմոկրատներ էին եւ նախկին ծե – րակուտականներ :

Էնտրիւ Ճոնսընը ծնած է 1808ին, Լին – տըն Ճոնսընը 1908ին :

Ճոն Փութ ((Լինքըլնին ահաբեկիչը) ծնած է 1839ին, Լի Օսվալտ (Քենըտիին սպանիչը) 1939ին :

Երկու ահաբեկիչները սպաննուած են դատուելէ առաջ :

Լինքըլն եւ Քենըտի մէկական զաւակ կորսնցուցած են իրենց պաշտօնավարու – թեան ընթացքին :

Լինքըլնի քարտուղարին անունը Քենը – տի էր եւ տիրոջը պատուիրած էր թատ – րոն չերթալ, ուր սպաննուեցաւ ան : Քե – նըտիի քարտուղարին անունը Լինքըլն էր եւ տիրոջը խորհուրդ տուած էր Տալաս չերթալ, ուր սպաննուեցաւ ան :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՐԱԳ ԿԱՐԴԱԼ

Մարդիկ ուրիշ որեւէ առենէ աւելի՞ կը կարդան ներկայիս : Ֆրանսացի փոր – ձագէտներ այս հարցով զբաղեցան եւ շահեկան հաստատումներ ըրին : Առաջին ու գլխաւոր հաստատումը այն է, թէ հրատարակչական գործը մեծ թափով կը շարունակուի ամբողջ աշխարհի մէջ եւ բոլոր մարդիկը, ուր որ ալ կը գտնուին, իրենց տրամադրութեան տակ ունին լա – ւագոյն հրատարակութիւնները եւ որեւէ ճիւղի մասին ուսումնասիրութիւններ կրնան կատարել :

Բայց, բոլոր մարդոց ընդհանուր գան – գատը այն է, թէ կարդալու համար պէտք եղած ժամանակը չունին : Եւ իրօ – ղութիւն է, որ կեանքը աւելի անդոհալից դարձած է, մարդիկ աւելի մեծ ճիգ ի գործ կը դնեն աւելի շատ դրամ վաստա – կելու եւ իրենց կարիքները գոհացնելու համար : Հետեւաբար, հարցը աւելի ա – րագ կարենալ կարդալն է, որովհետեւ, անհրաժեշտ է, որ հիմնական ծանօթու – թիւններ ունենան բոլոր խնդիրներուն մասին եւ ունենան այն գիրքերը՝ որ ի – րենց պիտի օգնեն մեր ժամանակաշրջանը ճանչնալու համար :

Ամերիկացի փորձագէտներ ուզեցին գտնել կերպ մը, որ ամէն մէկուն թոյլ տայ արագօրէն գիրք մը կարդալ : Գործ – նական մարդիկ ըլլալով՝ արագ կարդա – լու ուղղութեամբ արդիւնքի մը հասան : Տարիներէ ի վեր կը գործադրեն զանա – զան մեթոտներ եւ ներկայիս լուծումը գտան : Հանգուցեալ նախագահ Քենըտի, որ վերջին տարիներու միակ մտաւորա – կան նախագահն էր, մէկ վայրկեանի մէջ յաջողած էր երկու հազար բառ կարդալ, հետեւելով մասնագէտներու կողմէ ցոյց տրուած մեթոտին :

Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ այդ մեթո – տը : Այն բանին մէջ, որ պէտք չէ կար – դալ բառ առ բառ, այլ՝ նիւթին վրայէն չափազանց արագ, կարծակնային կեր – պով անցնելով : Ասիկա կարելի կ՚ըլլայ՝ աչքերը մարզելով եւ կարդալու արուես – տը ուսումնասիրելով : Այսինքն, ամէն մէկ պարբերութեան մէջ առաջին բառե – րը կարդալով եւ յետոյ, պարբերութեան վերջին բառերուն վրայ «սահելով» :

Բայց, այսպէս արագ կարդալու հա – մար, պէտք է ընդհանուր գիծերու մէջ գիտնալ՝ թէ ի՞նչ կը ներկայացնէ հե – ղինակը, ի՞նչ կ՚ըսէ գիրքը, եւ ի՞նչ ոճով ու կերպով կը ներկայացընէ փաստար – կութիւնները :

Սակայն, կան լաւ եւ գէշ կարդացող – ներ : Լաւ կարդացողը կրնայ գէշ կար – դացողէն երեք անգամ աւելի շատ կար – դալ եւ անմիջապէս իւրացնել կարդա – ցածը : Այս հարցը ուսումնասիրած Ֆը – րանսացի մասնագէտները յանգեցան այն եզրակացութեան՝ թէ Ֆրանսայի մէջ, ընթերցողներէն շատեր, մեթոտիկ կեր – պով կարդալ չեն գիտեր : Միջին հաս – ում՝ մէկ վայրկեանի մէջ 175էն 250 բառ կը կարդան :

Անտարակոյս, պէտք է այս ուղղու – թեամբ երիտասարդները մարզել եւ այս նպատակով Փարիզի մէջ կազմուեցաւ Գիտական Կազմակերպութեան Ընդհա – նուր Յանձնախումբը, որ այս հարցը ու – սումնասիրեց եւ ներկայիս այս ուղղու – թեամբ մեթոտ մը կը կիրարկէ : Այդ մեթոտը կը կայանայ այն բանին մէջ, որ ամէնքը պէտք է կարդան, ոչ բարձ – րաձայն, միայն աչքերը պտըտցնելով գրութեան վրայ, շղեմեքենայի արա – գութեամբ : Պէտք չէ իրենց կարդացածը կրկին կարդան, այլ պէտք է վստահին իրենց յիշողութեան : «Պէտք չէ գրու – թիւնը ցոյց տան մատով կամ մատիտի ծայրով» կ՚ըսեն մասնագէտները : Ո – րովհետեւ, ասիկա կ՚ուշացնէ ընթեր – ցումը :

Սակայն, այս բոլոր ցուցմունքները նախաձեռնութեանց համար են, զորս ա – մէն մարդ ինքը պէտք է ստանձնէ : Արդ – եօք մեքենան կրնա՞յ ընթերցողին օգնել արագ կարդալու մէջ : Ամերիկացիք հը – նարեցին «ռաքէոմէթրօ» անունով մե – քենայ մը, որ կարդալու արագութիւնը կը ճշդէ եւ կը ստիպէ՝ որ մարդ որոշ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին կարդայ գրքի մը մէկ էջը կամ գրութիւն մը : Աչքը կը հնազանդի մեքենայի արագ ըն – թացքին եւ ընթերցումը աւելի արդիւ – նաւէտ կը դառնայ :

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Թիկնապահ մը մէկդի քաշեց պատու – հանին ծանր վարագոյրը. ու դահլիճը լեցուեցաւ արեւու շողով : Թաղուհին ձեռքով աչքին հովանի բռած դիտեց գա – ւիթը :

Հոն կեցած էին երեք սքանչելի փոք – րիկ նժոյգները. վրանին ոսկեկուռ սար – քով ու շուրջերնին հետաքրքիր պալա – տական սպասաւորներ :

Թագուհին քանի մը խօսք փոխանակեց կրօնաւորին հետ :

Կրօնաւորը դեսպանին դարձաւ :

— Ն. Վ. յուզուած ու երախտապէտ սրտով շնորհակալ է Վեհափառ Սուլ – թանի ընծաներուն համար, ինչպէս նաեւ երկու վսեմափայլ իշխաններուն : Ըսէ տիրոջդ, Վեհափառ Սուլթանին, որ թող նշանակէ օրն ու ժամը՝ Նորին Վեհափա – ռութեան, Թագաւորին ու Թագուհիին դեսպանները ընդունելու համար, որոնք թարգման պիտի ըլլան անոնց շնորհակա – լութեան՝ Վեհափառ Փատիշահին առջեւ :

Թագուհին գլխով նշան ըրաւ ու ձեռքը գահին բազուկներուն վրայ դրաւ ոտքի ելլելու համար. սակայն աղան ըսելիքը դեռ չէր վերջացուցած :

— Բոլոր այդ ընծաները, — շարու – նակեց ան բուռն նայուածքով, — ամենա – զօր Փատիշահը կը ղրկէ իբր նշան՝ թէ Նորին Վեհափառութիւնը Յովհաննէս Սիկիսմունտը իր որդին կը նկատէ, ու Վեհանոյշ Տիկինը իր աղջիկը : Ու իր մեծագոյն ուրախութիւնը պիտի կազմէր եթէ իր հանգուցեալ բարեկամ Թագաւո – րին տղան, Ն. փոքրիկ Վեհափառութիւ – նը՝ կարենար տեսնել ու իր հայրական համբոյրը անոր վրայ դրոշմել :

Թագուհին դոյնը նետեց :

— Ուստի, — շարունակեց դեսպանը դարձեալ բուռն նայուածքով մը, — ամե – նազօր Փատիշահը կը խնդրէ ձեր Վեհա – փառութենէն, որ հաճիք մանուկ արքան իր դայեակին հետ կառք նստեցնել ու արժանավայել հետեւորդներով իրեն ու – ղարկել :

Արժանավայել հետեւորդներով բառե – րը շեշտուած էին : Նոյն օրը ոչ ոք հաս – կցաւ. բայց յաջորդ օրը ամէնքը հաս – կցան :

Թագուհին պատի պէս ճերմակ էր : Գահին վրայ ետեւ կռթնած էր՝ որպէս զի չմարէր : Դահլիճին մէջ զարհուրանքի մրմունջ մը բարձրացաւ :

Գրիգորին կռնակէն ալ պաղ մը անցաւ :

— Ի՞նչ ըսաւ. — Հարցուց փափսալով Մեքչէի :

— Որոշ չհասկցայ, — պատասխանեց Զոլթայի : Ու Գրիգորին դարձաւ :

— Դուն հասկցա՞ր : Անշուշտ լատի – ներէն մեզմէ լաւ կը հասկնաս :

— Ես բոլորը հասկցայ, — ըսաւ պարծենկոտութեամբ Գրիգոր, — ու քե – զի պիտի ըսեմ :

Բայց դեռ խօսքը չըսած՝ դարձեալ լսուեցաւ Թուրքին ձայնը :

— Խօսելու պատճառ չկայ : Ամենա – զօր Փատիշահը միայն թշնամիներուն համար ահարկու է, բարեկամներուն հանդէպ ինքն ալ բարեկամ է : Այլապէս ինքը անձամբ կ՚ուզէր գալ, որպէս զի իր յարգութիւնն ընէր ու իր բարեկամու – թիւնը ցո՛յց տար, բայց մեր կրօնքը կ՚արգիլէ այս բանը, Վեհափառ Դշխոյ :

Ու խօսքը ընդհատեց. կը սպասէր որ կամ Թագուհին կամ ալ կրօնաւորը պա – տասխանեն իրեն : Բայց ոչ ոք պատաս – խանեց :

— Իմ Տէրս ու Սուլթանս, — շարու – նակեց դարձեալ բուռն նայուածքով, — կը փափաքի որ Ն. Վ. Յովհաննէս Սի – կիսմունտին ընկերանան բոլոր այն իշ – խանները՝ որոնք նշանաւոր հանդիսացած էին Պուտայի պաշտպանութեան ժամա – նակ : Կը փափաքի ճանչնալ հունգարացի քաջերը. ու ամէնքը իր քաջերը կը նը – կատէ :

Ու երբ ասոր ալ պատասխան չընդու – նեցաւ՝ խորին յարգութիւն մը ըրաւ :

— Ասով վերջացուցի ամենազօր Փա – տիշահին յանձնարարութիւնը, ու կը սպասեմ ձեր հաճելի պատասխանին :

— Կէսօրէն վերջ ժամը երեքին պա – տասխանը կուտանք, — պատասխանեց Գէորգ կրօնաւորը Թագուհիին տեղ : — Ն. Վ. Սուլթանը գոհ պիտի մնայ մեր պատասխանէն :

Թագուհին ոտքի ելաւ. նշան ըրաւ Վալենտ Թէօրէօքի, ու երբ աս գահին մօտեցաւ թեւը անոր թեւին անցուց : Կը տեսնուէր թէ հազիւ կրնար ոտքի կենալ :

ԺԶ

Ալի աղան կէսօր կարդաւ պտըտեցաւ մեծամեծներու տուները : Գնաց Գէորգ Կրօնաւորին, Վալենտ Թէօրէօքին, Պետ – րոս Փեթրովիչին՝ որ մանուկ Թագաւո – րին ոչ միայն ազգական կ՚ըլլար այլ նա – եւ խնամակալն էր : Նոյնպէս գնաց Վեր – պէօցիին, Ուրբանոս Պաթհիանիին ու Յովհաննէս Փոտմանիցքիին :

ԿԷԶԱ ԿԱՐՏՕՆԻ

(Շար.)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Սէրքլը Կաթոլիկի սրահին մէջ, այս Չորեքշաբթի (Նոյեմբեր 11), կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Բանախօս՝ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Յայտագրի մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ:

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Վիէնի Յ. Կ. Խաչի երեք դպրոցներու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի, Նոյեմբերի առաջին շաբաթէն սկսեալ (Գշ. Դշ. եւ Եշ. օրերը) եւ սովորական վայրերուն մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Յ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վերջին, Փալէ Տիւ Քոնկրէի սրահներուն մէջ:

×

Որբերու Օգն. Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիանոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգիանոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Փարիզեան բոլոր խումբերուն եւ Կեդր. վարչութեան, այց մը պիտի կատարուի.— Ա. Ահարոնեանի, Զօր. Անդրանիկի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Ծ. Միսաքեանի շիրիմներուն, Փէռ-Լաշէզ:

Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 10ին, Փէռ Լաշէզի Կամպեթա դրան առջեւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, վարժարանի թատերասրահին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի «Բըրիստափոր» խումբին տարեկան գեղարուեստական երեկոյթը, Շաբաթ 21 Նոյեմբեր, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ:»

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. — Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՉՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ. 13, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ՉՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր
DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE — ATTRACTIONS

Մուտք 10 փրանք քառդով ներկայացնող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորներն ալ լաթակազմ են, տպուած Երեւան

ՐԱՖՖԻ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Երկեր, 2 հատոր	15 ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ, Յուշերի գիրք	7 ֆր.
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, Երկեր, Ա. հատոր	10 ֆր.
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 ֆր.
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, հատորը	10 ֆր.
Ա. Գ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր.
Մ. Գ. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր.
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ, 3 հատ., հատորը	15 ֆր.
ԱԼ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր.
Ա. Բ. ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 ֆր.
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր.
Գ. Խ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 ֆր.
Հ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 *հատոր լաթակազմ*	14 ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ Ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 10 NOVEMBRE

1964

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 փր. Հատը 0.30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10157

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.157

ԱՆՏԵՂԵԱԿ ՎԻԹԽԱՐԻՆ

Անախընթաց եղաւ միջազգային հա...զդեցութիւնը կրեմլինեան դէպքերուն։ ...նմանապէս, հակադրեցութեան տեղե...ութիւնն ու մեկնաբանութիւնը ան...ախընթաց չափերու հասան միջազգային ...մուլին մէջ։

...ամակչիռ այս իրողութեան անտեղ...ակ է բացառաբար բուն ենթական՝ խոր...րդային սահմաններուն մէջ ապրող ...թխարի զանգուածը՝ աւելի քան 225 ...իլիոն մարդոցմէ բաղկացած։

...ոչ ոք կրնայ ստոյգ ու լրիւ գիտնալ, ...է ինչու վերջ չտաւ Խրուշչեւեան շըր...նը, ճիշդ ինչպէս ոչ ոք կրնայ առար...ել, որ մկրատի մէկ չխկոցով կտրուե...ու անոր ժապաւէնը։

...գլխատուեցաւ խրուշչեւականութիւ...ն, թէեւ հեղինակին գլուխը, որքան ...տենք, ուսերուն վրայ կը մնայ։

...Բնականոն պայմաններու տակ, խոր...րդային քաղաքացին պիտի ըլլար գըլ...աւոր դերակատարը այս բոլորի։ Ներ...ին նուազագոյն ազատութեամբ, անո՛ր ...այնն է, որ առաջին հերթին լսելի պիտի ...ընար աշխարհին։

...Մարքսեան իրականութեան մէջ, սա...կայն, քաղաքացին մասնակից չէ՛ իշխա...նութեան. բացարձակ հպատակութեամբ ...է բնորոշուի անոր վերապահուած ...դեր »ը։

...Այս հիմնական նախադրեալէն կը հե...տեւի, որ անլսելի եւ անարժէք են քա...ղաքացիին սեփական մտածումներն ու ...զգացումները։ « Սոցիալիստական » պայ...մաններու տակ բանուորական զանգը...ուածներու տեսակէտը «նոյնացած» է իշ...խանութեան տեսակէտին հետ։

...Քաղաքական ու քաղաքացիական իրա...ւունքի տեսակէտէն արդէն իսկ սերջ ...խորհրդային մարդը բացարձա՛կ ամլու...թեան դատապարտելու համար՝ իշխա...նութիւնը զայն կը պահէ անտեղեակ։

...Մէկ օրէն միւսը՝ անհետացաւ խոր...հրդային իրականութեան ամենատիրա...կան դէմքը, Նիքիթա Խրուշչեւ։

...Այս մասին ի՞նչ կը մտածէ արտաքին ...աշխարհը։ Ի՞նչպէս կը մեկնաբանուի ...դէպքը եւ ի՞նչ հակազդեցութեանց ...տեղի կուտայ։ Ի՞նչ կ'ըսեն արտախոր...հրդային Համայնավար կուսակցու...թիւնները։ Ի՞նչ դիրք բռնած են Արե...ւմտեան Եւրոպայի իշխանութիւնները։ ...Ինչով կը բացատրուի փոփոխութիւնը, ...ինչպէս ընդունուեցաւ փոփոխութեան ...լուրը հանրութեան կամ պաշտօնական ...շրջանակներու կողմէ եւ ո՞րոնք են հիմ...նական նախատեսութիւնները։

...Այս ու նման բազմապիսի հարցերու ...մասին անտեղեակ է մարդկային վիթ...խարի զանգուած մը՝ 225 միլիոն անձերէ ...բաղկացած։

...Ան լաւ գիտէ, որ արտախորհրդային ...իրականութիւնը հիմնովին տարբեր է ...խորհրդային իրականութենէն։ ...Գիտէ, որ դուրսի աշխարհին մէջ գո...յութիւն ունին հանրային կարծիք, տե...սակէտ ներկայացնելու ու պաշտպանե...լու անկաշկանդ ազատութիւն, ժողովուր...դին քուէով ընտրուած իշխանութիւն։

...Անհասկնալի չէ բնաւ, որ անոր ե...րեւակայութեան ենթադրութիւնները կը ...գերազանցեն ամէն իրականութիւն։ ...Անիկա տեսակ մը «բանահիւսութիւն» ...ու «վիպագրութիւն» է, սակայն։ ...Անուր փաստը կը մնայ այն, որ այս ...«լուծ» դարուն, 225 միլիոն մարդ ան...տեղեակութեան բացարձակ խաւարի մը ...մէջ կ'ապրի։

...Անկէ շուրջ հարիւր տարիներ առաջ, ...Ռուսաստանի մօտ 70 միլիոն բնակիչնե...րէն 44 միլիոնը ճորտ էին։ Ասոնցմէ 22 ...միլիոնը կը պատկանէին ցարին, իսկ 22 ...միլիոնն ալ՝ մօտ հարիւր հազար հողա...տէր ընտանիքներու։ Երբ 1861ին Աղեքսանդր Բ. այս ճորտերը ազատագրեց, 49 տարի անցաւ, մինչեւ որ անոնք կըրցան վճարել իրենց ազատութիւնը իրացընող փրկագինը։

Ուստի, ճշմարտութենէն շեղած պիտի չըլլանք, եթէ ըսենք, որ ճորտերու ազատագրումը հռչակող հրովարտակին գործադրութիւնը լրացաւ 1910ին միայն։

Երբեք պէտք չէ մոռնալ, որ այս է պատմական հեռապատկերը խորհրդային իրականութեան։ Հիմնովին այլ էր մարդկային «հոմ նիւթ»ը, որով Տանթոններ ու Միրապոներ Ազատութիւն, Հաւասարութիւն եւ Եղբայրութիւն հռչակող ֆըրանսական յեղափոխութիւնը կերտեցին, եւ էութեամբ տարբեր էր մարդկային շաղախը, որով Լենին պետական յեղաշրջում յառաջացուց եւ ցարական միրակալու...թեան տեղ մարքսեան բացարձակատիրութիւնը հաստատեց։

Ֆրանսական Յեղափոխութեան բանաձեւած իրաւունքներու տէրը եղաւ Մարդը՝ ան, որ գլխագրին կ'արժանանայ առանձին եւ ուրոյն էակ մը ըլլալու հանգամանքով։

Բոլշեւիկեան յեղաշրջումի բանաձեւած իրաւունքներու ենթական եղաւ փոքրագիր քաղաքացին՝ ան, որ ընկերային կառոյցի մէկ մարդկային «աղիւս»ն է միայն, սակայն երբեք ինքնարժէք ամբողջութիւն։

Այս պատմական փաստէն երբեք չենք հեռեւցներ, թէ մարքսեան վարչաձեւ ու տարագներ կասեցուցած են գաղափարական շարժը խորհրդային իրականութեան մէջ։ Ընդհակառակն, համոզուած ենք, որ խորհրդային մարդոցմէ բաղկացած 225 միլիոննոց վիթխարի զանգուածը խորտակիչ պահանջ կը զգայ տեղեա՛կ ըլլալու, տեսակէ՛տ ունենալու, դերակատա՛ր դառնալու։

Իսկ այս իմաստով պատմութիւնը անպայման տեղ մը պիտի վերապահէ Նիքիթա Սերգեեւիչ Խրուշչեւի։

Ձենք գիտեր, թէ ասկէ հարիւր տարի ետք ինչ պիտի ըսուի անոր մասին։

Սակայն, ինչ ալ ըսուի, պատմական փաստ պիտի մնայ, որ այս կամ այն պատճառով, այս կամ այն չափով՝ Խըրուշչեւ վերջ տուաւ իմացական քարացած դրութեան, թոյլ տալով հոլովոյթը գաղափարական շարժին։

Գիտէ՞ր, թէ ինչ տարերային ուժի արգելակներ կը վերցնէ։ Գիտակցօրէն եւ ուզելո՞վ քակեց փականքներն այդ ուժին։ Իր նպատակներէ՞ն էր զայն շղթայազերծել։

Թերեւս ոչ։ Բոլոր պայմաններու տակ՝ չենք գիտեր։

Եւ սակայն, ինչ ալ ըլլայ տրուած հարցումներուն պատասխանը՝ արդիւնքն է կարեւոր։

Այդ մարզին մէջ յետադարձ դժուար կ'իրագործուի ասկէ ետք։

Անհաւանական չէ, որ առաւելաբար ա՛յս մասին կը մտմտան Մոսկուայի կենտկոմականները այժմ։

Ապահովաբար, աս՛ր համար է, որ ամէն ջանք պիտի թափեն անտեղեակ պահելու կարողական անչափելի ուժականութեան տէր վիթխարի զանգուածը։

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ԶԷՆՔԸ

Ինչպէս գրած էինք, բացի Ալպանիայէն, ընկերվարական բովանդակ աշխարհը Մոսկուա հաւաքուած էր, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 47րդ տարեդարձին առթիւ։ Իբ. համագումարէն ի վեր նման համախմբում չէր տեսնուած խորհրդային մայրաքաղաքին մէջ։ Զինուորական տողանցքին գլխաւոր վըտէթը եղած է «հակահրթիռ» հրթիռը։ Տողանցքը սկսած է ժամը 10ին, վերին հսկողութեամբ մարեշալ Մալինովսկիի, որ բեմ բարձրանալով արտասանած է իր աւանդական ճառը։

Կը թուի թէ Պաշտպանութեան նախարարին ճառը այնքան բուռն եղած է որ Պրաւդա աւելի յարմար դատած է որոշ մասեր չհրատարակել։ Հազիւ կ'ըսուի թէ խօսք առած է։ Մարեշալ Մալինովսկի շատ խիստ եղած է Ամերիկացիներու եւ մանաւանդ Մք. Նամարայի նկատմամբ։ «Այսօր խաղաղութեան համար պայքարիլ, շեշտած է Մալինովսկի, կը նշանակէ շատ աչալուրջ ըլլալ, դիմակազերծ ընել աշխարհակալներու քաղաքականութիւնը, ուշադրութեամբ հետեւիլ խաղաղութեան թշնամիներուն գործունէութեանց »։ Իր բուռն խօսքերը հաւանութիւնը գտած են Շու Էն Լայի, բայց շատ առաջ գացած ըլլալով, պատերազմական նախարարը անմիջապէս աւելցուցած է թէ կուսակցութիւնը հաւատարիմ կը մնայ խաղաղ համակեցութեան լենինեան սկզբունքին։ Մալինովսկի այս անգամ ալ անշուշտ յիշած է խորհրդային զինեալ անպարտելի ուժը։ Ասոր իբրեւ պատկերացում, գլխաւոր տարրը եղած է « հակահրթիռ» հրթիռը։ Հսկայ զէնքը մօտ երեսուն մեթր երկարութիւն ունի եւ հինգ մեթր տրամագիծ, բայց պահած է իր խորհրդաւոր բնոյթը։ Ըսուած է միայն թէ հսկայ տարածութիւններու վրայ կրնայ իր նպատակակէտին հասնիլ։

Նոյն իրիկունը Կրեմլինի համագումարներու մեծ սրահին մէջ, բաժակաճառերը իրարու յաջորդած են, ապացոյց տալով նաեւ այս առթիւ հաւաքական ղեկավարութեան ձեւին։ Այսպէս խօսած են՝ Ալեքսիս Կոսիգին, որ իր բաժակը բարձրացուցած է «խորհրդային ժողովուրդին որ համայնավարութիւնը կառուցանեց»։ Յետոյ՝ Նիկոլա Պոդկորնի բաժակը պարպած է «խորհրդային համայնավար կուսակցութեան կենացը»։ Իրմէ ետք, նոր ընդհ. քարտուղարը՝ Լէոնիտ Բրեժնեւ, շնորհաւորած է տաւօտեան տողանցքին զինուորական պատասխանատուները եւ կենացը խմած է Խորհ. Միութեան զինեալ ուժերու, որոնք, շեշտած է «ամբողջ ընկերվարական պլոքը կը պաշտպանեն»։

Բրեժնեւ մասնաւոր կերպով շնորհաւորած է մարեշալ Մալինովսկին։

Միքայէլ Սուսլով, կուսակցութեանց միջեւ յարաբերութեանց եւ վարդապետական հարցերու մասնագէտը, իր կարգին ողջունած է «քոյր կուսակցութիւնները», ընկերվարական երկիրներու բարեկամական զգացումները եւ համայն աշխարհի համայնավարներուն համախոհութիւնը։ Այդ պահուն, Բրեժնեւ կենաց խմած է Շու Էն Լայի հետ։

Վերջապէս Անաստաս Միկոյեան բաժակը բարձրացուցած է «Խաղաղութեան, ժողովուրդներու միջեւ բարեկամութեան, խաղաղ համակեցութեան և իրենց ազգային անկախութեան համար պայքարող ժողովուրդներուն» կենացը։ Այս վերջին թօսթը շատ հաճոյք չէ պատճառած Շու Էն Լայի։

Մարեշալ Մոլինովսկի կրկնած է, մասամբ, առտուան ըսածները, բուռն կերպով շեշտած է.— «Խորհ. համայնավար կուսակցութիւնը պէտք է իր վառօդը չոր պահէ որպէսզի հակառակորդի որեւէ փորձ իր արժանի պատասխանը ստանայ»։

× Հաւանական կը նկատուի որ տեղի տալով Զինացիներուն փափաքին, խորհրդային համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն յետաձգէ կուսակցութեանց այն ժողովը զոր որոշած էր Դեկտեմբեր 15ի համար։

× Ալպանիոյ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Զերի ի Փոփուլիթ, որ նաեւ պաշտօնական բերանը կը նկատուի Փեքինի, կը գրէ թէ պէտք է վերահաստատել Սթալինի յիշատակը, այլ խօսքով՝ սթալինականութիւնը։ Թիրանայի թերթը կը գրէ.— «Բազմաթիւ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այս պայքարին մէջ եւ այդ միջոցներէն մէկն է անտարակոյս կարեւորագոյնը, իր տեղը դնել Սթալինի դէմքն ու գործը եւ մերժել խրուշչեւեան վերաքննականներու մեղադրանքները Սթալինի դէմ։ Հիմնական հարց է»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Փարիզ հասաւ իր ընտանիքով։ Այս 29րդ այցելութեան գլխաւոր պատճառն է նախկին վարչապետին «Քաղաքական եւ Ընկերային Գիտութեանց» անդամ նշանակուիլը։ Առիթը պիտի օգտագործուի սակայն որ Ատընաուըր եւ տը Կոլ տեսնուին բարելաւելու համար երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։

ՃԱՓՈՆԻ մէջ հակամերիկեան ցոյցերը կը շարունակուին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ աշխատաւորական կարեւորագոյն սենտիքաներէն քրիստոնեայ Աշխատաւորներու Ֆրանսական Համադաշնակցութիւնը փոխեց իր դիմագիծը, փոթորկալից համագումարի մը մէջ, ուր քրիստոնեաները փոքրամասնութեան մէջ մնացին։ Այսպէս Քրիստոնեայ աշխատաւորներու Ֆրանսական դաշնակցութիւնը այսուհետեւ պիտի կոչուի.— Աշխատանքի ֆրանսական եւ ժողովրդավար համադաշնակցութիւն։ Փոքրամասնութեան մէջ մնացողները յայտարարեցին սակայն թէ իրենք կը մնան հին անունով։

ՀԱՊԻՊ ՊՈՒՐԿԻՊԱ Թունուզի նախագահ վերընտրուեցաւ։ Միակ թեկնածուն էր։

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ նամակ մը գրած է փաստաբան եւ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին թեկնածու՝ Թիքսիէ-Վինեանքուրի ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց. «... Հեռուէն կը հետեւիմ ձեր փառաւոր ճիգին եւ ունեցած յաջողութեան։ Ուրախութեամբ կը ծափահարեմ։ Երբ օրը գայ, ամէնքս ալ գործի կ'անցնինք։ Իմ մաղթանքս է եւ ուրիշ բան չեմ մաղթեր եթէ ոչ յաղթանակ մը որ ձախողութիւնով մը պէտք է սկսի (գիս կը հասկընաք)»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պետական պիւտճէի քըննութիւնը ցոյց կուտայ որ ձայն-պատկերասփիւռը 145 միլիոն (14ուկէս հին միլիառ) Ֆրանք բաց ունի։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ շրջանակներու համաձայն անկարելի չէ որ Անգլիացիք կրկին քուէատուփ երթան գարնան։ Արդարեւ վարչապետ՝ Ուիլսըն աւելի լայն մեծամասնութիւն մը կ'ուզէ ձեռք ձգել։

ՀՌՈՄԻ խորհրդային դեսպանատան մօտ ռումբ մը պայթած է առջի գիշեր։

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ գործաւորները կը վերըսկսին եւ գրեթէ անշարժութեան կը դատապարտեն երկրին կեանքը։ Ուղեւորներէն զատ, Հռոմի բժիշկներն ալ գործադուլ սկսած են 48 ժամուան համար։ Կ'ուզեն իրենց կացութիւնը վերաքննել տալ։

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ սկսած են գրաւուիլ այն կալուածները որոնք քիչ կը շահագործուին։

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ՃՈՆՍԸՆ շնորհաւորական հեռագիրներ ղրկած են Անաստաս Միկոյեանի Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 47րդ տարեդարձին առթիւ։

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Բ.

Նոյն իրողութիւնը հաստատելու համար կը գրէ Սուրխաթեան .—

« Պատմաբաններ, իրաւագէտներ, կրօնական կուլտի ներկայացուցիչներ, լեզուագէտներ, հոգեբաններ, քաղաքատընտեսներ, անգամ բուսաբաններ ու կենդանաբաններ հատորներ են գրել Շէյքսփիրի ստեղծագործութեան շուրջը: Հոգեբոյժները գիտել են, թէ ի՛նչպէս տասնըվեցերորդ դարի գրողը զարմանալի նրբութեամբ եւ իրական գծերով անդրադարձրել է խելագար մարդու հիւանդագին արտայայտութիւնները (Օֆելիա, Լիր արքայ): Արուեստագէտները, քննադատները արձանագրել են թէ ո՛րքան «զօրեղ է եղել հանճարի լոյսը», որով թափանցել է նա մարդկային հոգու հեռաւոր ծալքերը: Լեզուագէտներն ու բընագէտները աւելի հեռու են գնացել, — առաջինները հաշուել են թէ Շէյքսփիրի բառամթերքը որպիսի՛ հնարաւորութիւն է պարունակում, եւ գտել որ Շէյքսփիրը գործածել է 17 հազար բառ, եւ դա այն ժամանակ՝ երբ 19րդ դարի մեծագոյն գրողներ գործածել են ամենաշատը 9 հազար բառ: Իսկ բնագէտները հաշուել են այն ծառերի եւ բոյսերի թիւը, որոնց անունները իրենց բնորոշ յատկութիւններով ու արտաքին պատկերով յիշել է բանաստեղծը իր պիէսների մէջ»:

Օրինակ մը տալու համար՝ յիշեմ Անտրէ Անտէսի գործը, — Շէյքսփիր է լա փաթոլոժի մանթալ, տպ. Փարիզ, 1935: Այս գործին մէջ քննութեան առնուած են նախանձի, սիրոյ, ոճիրներու եւ այլադան կիրքերու ախտաբանական պատճառները, մելամաղձոտութեան, երազներու, բանդագուշանքներու, խենթութեան մասին Շէյքսփիրի տեսակէտները: Անշուշտ չէք սպասեր որ ըսեմ թէ ճիշդ են այդ տեսակէտները, — ուղեղ, հոգի, կազմախօսութիւն ու բնախօսութիւն, առարկաներ են, որոնց մասին արդի գիտութիւնը այնքան խոր ուսումնասիրութիւններ է կատարած, որ վեր ի վայր շրջուած է Շէյքսփիրի ժառանգութիւնը: Մէկ բան միայն ճիշդ է թէ Շէյքսփիր, որքան առատ արտադրող՝ նոյնքան կատաղի կարդացող մը, պեղած ու մաղած է հին մատենագրութիւնը՝ կազմելով համայնագիտական ծանօթութեանց հարստութիւն մը, ինչ որ զինք կը զատորոշէ այն գրողներէն, որոնք տփլիթ մը տեղաւորելէ ետք իրենց գօտիին մէջ ու սագի փետուր մը՝ իրենց ականջին ետեւ, գրագէտ կը հռչակեն ... իրենք զիրենք:

Վերջապէս, հրատարակուած են նաեւ Շէյքսփիրեան բառարաններ, բացատրելու համար Շէյքսփիրի գործածած կարգ մը բառերու թաքուն իմաստը, — օրինակ՝ անգլիացի Ընեըսնի կողմէ պատրաստուածը, կամ գերմանացի Ալեքսանտըր Շմիտի կողմէ պատրաստուածը: Յիշենք նաեւ Մէքընզիի պատրաստածը, որ տեսակ մը համաբարբառ է՝ ցոյց տալու համար բուսական, միջատաբանական ու գիտաբանական վկայութիւնները, յունեւլատինական մատենագրութեննէն եւ Աստուածաշունչ Մատեանէն քաղածոյ յիշատակութիւնները:

Կը կրկնեմ, այս ամէնը կը յայտնեմ՝ հաստատելու համար հանդիսաւորապէս թէ բան մնացած չէ որ ըսուած կամ գրըուած չըլլայ: Եւ ի՛նչպէս կ'ուզէք որ հետաքրքրական ըլլայ, նորութիւն ըլլայ ձեզի՝ ինչ որ պիտի ըսեմ Շէյքսփիրի մասին: Ես կը մերժեմ, իմ մասիս կ'ըսեմ, որեւէ յաւակնութիւն՝ Շէյքսփիրը ձեզի ներկայացնելու փորձի մը մէջ:

Երբ մեծերը ովկիանոսի կը նմանցնեն Շէյքսփիրը կամ զայն կը չափեն՝ աշխարհը իրենց կանգուն առած, բաւակա՞ն է միթէ Արարատը, ո՛վ Արարատի զաւակը, կ'ըսեմ ես ինծի՝ որ մեր լե՛ռը միայն ունիմ իբրեւ չափոց կամ կշիռ, լեռ մը որ բանի չի ծառայեր, ոչ իսկ նաւ բարձրացնելու իր վրայ:

Խնդրեմ, մի՛ ըսէք թէ կ'ուզեմ իմ այս ճառիս տալ այն հռետորական ձեւը, զոր Շէյքսփիր տուաւ իր հերոսին՝ Յուլիոս Կեսարի մարմնոյն առջեւ: Փոյթ չէ, թոյլ տուէք, սակայն, ըսել Անտոնիոսի հետ, այստեղ Շէյքսփիրի համար, թէ « Նման մարդ աշխարհը դեռ չէ տեսած»:

Անոնք որ սուր բարձրացուցին՝ վախնալով որ աշխարհակալ եւ տիրակալ կը դառնայ Շէյքսփիր, անոնք որ փորձեցին զայն սպաննել՝ յայտարարելով որ իւրացուցած է այլոց ժառանգութիւնը, անոնք որ ուզեցին ապարտել մեծ բանաստեղծին համբաւը՝ պնդելով որ դպրոց չէր տեսած, անոնք որ պարտկելու համար իրենց ապիկարութիւնը՝ Եոհաննէս Ֆաքթոթում անուանեցին այս հանճարը, թող ըսեն մեզ .— Կ'ընդունի՛նք, կ'ընդունի՛նք բոլոր մեղադրանքները: Բայց հարկ է ընդունիլ նաեւ թէ երբ մեռաւ՝ 52 տարեկան էր Շէյքսփիր: Մօտաւոր հաշիւով՝ կեանքին կէսը միայն անցուց Լոնտոնի մէջ, աշխատելով իր ապրուստին համար, աշխատելով իր ներշնչումը պարպելու համար, աշխատելով բեմին համար: Եւ քառորդ դարու ընթացքին՝ լատիներէն սորվեցաւ, ու քիչ մը յունարէն, ինչպէս կ'ըսեն կենսագիրները: Նաեւ Ֆրանսերէն, ու քիչ մը սպաներէն, ինչպէս կը հաստատեն շէյքսփիրագէտները: Կարդաց յունական ու լատինական գրականութիւնը, կարդաց Մոնթէնը: Ու տըւաւ աւելի քան 35 կտոր գործ:

Ի՛նչ ահաւոր իմացականութիւն:

Կը խոստովանիմ որ սարսափը կը պատէ հոգիս, պակուցումը կը պաշարէ մըտածմանս ակունքը, երբ կը խորհիմ հըրաշագօր եւ անըմբռնելի այս դէմքին մասին:

Շատեր գրած են այն վախին մասին, որ կը բխի Շէյքսփիրի գործէն: « Շէյքսփիրեան վախ» կոչուածը փոպի մը չէ, ոչ ալ փէօռ կամ ֆռէնթ, այլ միայն տուրթ: Համլէթեան տարր մը կայ այս տարակոյսին մէջ, ֆոմփլէքս մը՝ որ ռընոնսըմանի կը հասցնէ, վարանում, երկմըտութիւն, վեհերանք, հրաժարում, հոգեկան ծփանք կը պատճառէ, կուտայ սարսուռ անէութեամբ եւ երանութեամբ թրթռուն՝ հաւասար կշռոյթով:

Կարելի՞ է միթէ ուրանալ այդ վախը, այդ երկրայութիւնը Շէյքսփիրի առջեւ: Ռինկին վրայ բարձրացողին առաջին պահու երկիւղը՝ որքան ալ ուժով զգայ քննադատը ինքզինք: Շէյքսփիր առաւել եւս կ'աճեցնէ, կը զարգացնէ, կը հասունցընէ այդ երկիւղը՝ ոչ միայն իր գործին առասպելական մթութեամբ եւ պատմութեամբ, քանակով եւ որակով, այլ եւ իր կենսագրութեան հանելուկային զրուագներով:

Հանելուկը կը սկսի անունէն:

Ի՞նչպէս կը գրուի, իր անունը: Աւելի քան եօթը ձեւով է գրուած, երբեմն ութ տառերով, երբեմն տասը, երբեմն տասնեւմէկ: Մկրտութեան արձանագրութիւնը կատարուած է, Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ Մատեանին մէջ, այսպէս .— Գուլիէլմուս, ֆիլիուս Եոհաննէս Շէյքսփիր: Հօրը անուան ուղղագրութեան մէջ լատիներէնի սխալ մը կայ, խոհանոցի լատիներէն թերեւս, ինչպէս կ'ըսեն Ֆըրանսացիները: Կարեւորը վերջին անունն է, սակայն, մականո՛ւնը Սթրէթֆորտի մեծանուն զաւկին, գրուած ինը տառերով՝ ինչպէս կը ստորագրէր ինք եւս, թէեւ երբեմն ալ՝ ութ տառերով: Հինէրու մօտ ստորագրութեան ուղղագրութիւնը կարեւոր չէր թերեւս, — մեր Աբովեանը ստորագրած է թէ Աբովեան, թէ Աւովեան: Այսպէս Շէյքսփիրի անունը կը տեսնուի նաեւ տասնեւմէկ տառերով՝ Հնչեակներուն վրայ, հրատարակուած իր իսկ կենդանութեան: Իբրեւ ծիծաղի նիւթ՝ ըսեմ որ ... Ժաք – Փիէռ գրողներ ալ եղան, հանճարը ... ազգայնացնելու տխմար փորձով մը, որու մէջ շատ վարժ են ... Թուրքերը, հազըր – իջիճի, Հոմերոսը գրելով ... խոմէր, առանց խորհելու թէ պատանդ իսկ կարելի չէ առնել հանճարը, (Հոմերոս, յունարէն արմատական իմաստով, կը նշանակէ պատանդ): Շէյքսփիր եւս, տասնեւմէկ տառերով գրուած ձեւին մէջ, արմատական իմաստով՝ կը նշանակէ «նիզակ ճօճող», բարդ բառ մը, որ վկայութիւն կուտայ իր նախնեաց ռազմական բարքերուն մասին:

Առնենք ծննդեան թուականը:

Սթրէթֆորտի եկեղեցւոյն մկրտութեան Մատեանը կուտայ սա թուականը, — 26 Ապրիլ 1564: Քրիստոնէական աւանդութիւն է մկրտութիւնը կատարել ութօրէքին, « յաւուրն ութերորդի » երբ տեղի կ'ունենար անուանակոչութիւնը, ինչպէս կը վկայէ Աւետարանը (Ղուկ. Ա. 59): Արիստոտէլ, իր կարգին, կը վկայէ թէ քրիստոնէութենէն առաջ եւս սովորութիւն չէր անուանակոչութիւն կատարել՝ առանց միջոց մը սպասելու, — ընդհանրապէս եօթը օր, այն հաւատքով թէ եօթը թիւը հրաշագօր էր եւ եօթը օր ապրողը կը դիմանար այլեւս: Յոյները ամֆիտրոմիա կամ օնոմասթէրիա կը կոչէին անուանակոչութեան օրը, որ շաբաթով մը կը բաժնուէր ծննդեան օրէն: Եթէ Շէյքսփիր մկրտուած է Ապրիլ 26ին, ուրեմն ծնած է ոչ թէ մէկ օր առաջ, ոչ թէ « առ եռանդ », ինչպէս կ'ըսէ մեր հին լեզուն, այսինքն «իբր երիւք աւուրբք անդր», այլ ապահովաբար մէկ շաբաթ առաջ: Բայց հիմա կենսագիրները կը դնեն 23ին, (Քինըլ կը դնէ 22ին), այն պատրուակով որ, ինչպէս կը գրէ Լէօ Ժուպէռ, կ'ուզեն ծննդեան եւ մահուան թուականները դնել նոյն օրը, ըսելու համար թէ Շէյքսփիր ծնած եւ մեռած է նոյն ամսուան նոյն օրը, ծնած տեղը, — 23 Ապրիլ 1616, Սթրէթֆորտ:

Յաճախ գրուած է թէ Շէյքսփիր եւ Սերվանթէս մեռած են նոյն օրը, Ապրիլ 23ին: Պէտք է գիտել տալ թէ այդ շրջանին՝ Անգլիա տակաւին ընդունած չէր Գրիգորեան օրացոյցը, ըստ որու՝ Շէյքսփիր մեռած է Մայիս 3ին, իսկ Սերվանթէս Ապրիլ 23ին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԵՐ ՔԻԹԻՆ ԴԵՐԸ...

Ի՞նչ կ'արժէ մեր քիթը: Ճարտարարուեստին համար, անտարակոյս, միլիոնաւոր ոսկիներ: Կնոջ քթին կ'ապաւինի գեղանիւթերու հսկայ ճարտարարուեստը, որ գոյութիւն ունի միայն ու միայն թոյլ չտալու համար որ փայլի: Քիմիագէտներ, գոյնի մասնագէտներ, մորթագէտներ եւ ուրիշ մասնագէտներ՝ անդադար կը զբաղին քթի բրնձափոշիի որակի բարելաւումով: Կան նաեւ՝ գործարաններու մեքենագէտները, մասնագէտները եւ այլ բանուորներ, որ գիշեր-ցերեկ կը զբաղին մշակումովն ու ծրարումովը քթի բրնձափոշիին, որ ծանուցումներու մէջ փափկանկատօրէն կը յիշատակուի իբրեւ դէմքի բրնձափոշի կամ « մէյք ափ »:

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Նրա փոքրիկ գլուխը հիմա ցնցւում, զօղզօղում էր ուսերի վրայ:

— Էդ աղբիւր որ կ'ասես, — վրայ բերեց Նահապետը, — էդ աղբիւր ես չեմ, հայ ազգն ի էդ աղբիւր ...

— Հայ ազգ չէ՝ դու իս, ես եմ, երբորդն է, չորրորդն է ...

Ճշմարիտ ի, Մովսէս ախպէր, ճշմարիտ ի, — համաձայնեց Նահապետը ծըխելով:

Արեւը գլորուելով վեր էր բարձրանում: Ինչքան էլ Մովսէսն աշխատում էր հանգստացնել Նահապետին, նրա սիրտը դարձեալ թրթռում էր, ականջը ձայների էր ...

Երկու ժամից աւելի էր, որ Նուբարը ցաւերի մէջ էր: « Հոգիս դուրս գայ, Նուբար: Երանի էն բոպէին, որ էդ փորձանքից ազատիս», — մտածում էր Նահապետը լսելով ու չլսելով Մովսէսին, որ երկրում պատահած մի խրատական պատմութիւն էր պատմում:

— Մովսէս ախպէր, մի կին չկա՞յ ուղարկենք իմանայ, թէ ինչպէս ի քո հարս ...

« Քո հարսը» Նուբարն էր: Իր երկրի ժամանակուայ պէս ուրիշի ներկայութեամբ նա իր կնոջ անունը չէր տալիս:

— Իմ սիրտ անհանգիստ ի, Մովսէս ախպէր ...

Մովսէսը կանչեց իր հարսին, որ ուղարկի տեղեկութիւն բերելու:

— Կնիկ է, ցաւ չէ կը քաշէ, երեխայ չէ կը բերէ, յո՞ր կը վախենաս, Նահապետ ...

— Որովհետեւ շատ դժբախտութիւններ եմ տեսել, էլ բաւական ի ...

Մովսէսի հարսը դեռ շեմին չէր հասել, որ դուրս եկաւ Կռապաշտ Նհոյի կինըն ու բարձր կանչեց.

— Վոշիկ ախպէր Նահապետ, իմ աչքալուսանք քու վրէն: Նուբար մի չէկլիկ, հրեղէն տղայ բերեց քըզի ...

Նահապետի գլուխը պտըտուեց: Աչքերի առաջ մի բոպէ մթնեց:

— Փառք քըզի, Աստուած, — շշնջաց Մովսէսը:

Վարսոն կանչեց ու ետ գնաց:

Մի բոպէ յետոյ սթափուելով, Նահապետ վեր կացաւ ու վազեց տան կողմը: Ուզում էր ներս մտնել: Դուռը փակել էին ներսից: Լսեց նորածնի ճիչը: Ոտքերը թուլացան: Կ'ընկնէր, եթէ չյենուէր պատին: Դուռը թակեց: Ներսից հարցրին, թէ ո՞վ է:

— Նահապետն ի ... բացէք ...

— Համբերութիւն չունի՞ս, վոշիկ ախպէր, — ներսից կանչեց Վարսոն, — հըլա համբերէ, Նուբար քըզի համար մի երեխայ չէ պիտի բերէ, ջեւիկ ին, ջեւիկ ...

Նահապետն ուղղակի շշմել էր: Միթէ Աստուած կարող է այդքան բախտաւորութիւն տալ մարդու: Եթէ պիտի տար, ինչո՞ւ առաջին անգամ տուածը ետ առաւ, խլեց ...

Տեսնելով, որ կանայք ներս չեն թողնում Նահապետին, Մովսէսը նրան կանչեց իր մօտ ու ստիպեց, որ գնայ իրենց տունը: Այնտեղ երկու բաժակ օղի լցրեց, մէկը՝ Նահապետին, միւսը՝ իրեն: Ու գաւաթը բարձրացնելով յուզուած խօսեց:

— Հիմի դու մենակ մարդ չիս, Նահապետ, դու զերդաստան ունիս, կը խըմեմ քո զերդաստանի կենաց ...

Քիչ յետոյ եկան, ասացին, որ երկրորդ երեխան էլ ծնուեց, երկրորդն էլ աղջիկ է: Կանայք մի ժամ յետոյ թոյլ տուին, որ Նահապետը գնայ Նուբարի մօտ:

Նահապետը զգուշաւոր քայլերով ներս մտաւ: Դրսի շլացուցիչ արեւից աչքերի առաջ շաղւում էին իրար առարկաները: Մարիամն ու Վարսոն ձեռքները կրծքներին խաչած կանգնել «օթախի» պատի տակ, նայում էին նրան: Շեմից ներս քայլեց չփօթուած: Տեսաւ Նուբարին, աջ ձախ կողմերում բարուրներ: Նուբարը նայում էր նրան ու հանգիստ ժըպտում էր: Դէմքը գունատ էր, աչքերն աւելի խոշորացած, գունատ փայլով նայում էին նրան: Մօտեցաւ կնոջ անկողնուն:

— Նահապետ ..., — կանչեց Նուբարը, — Նահապետ ...

Նահապետ չոքեց նրա անկողնի առաջ, ձգուեց, կռացաւ, համբուրեց Նուբարի գունատ ճակատը: Յետոյ վերմակի տակից հանեց նրա երկու ձեռքերը, միացրեց իրար, առաւ իր զոյգ ձեռքերի մէջ, մօտեցրեց շուրթերին, համբուրեց ու դըրեց աչքերին ...

Մարիամն ու Վարսոն նայում էին իրար ու ժպտում էին:

Նահապետը Նուբարի ձեռքերը երկար ժամանակ պահում էր իր աչքերի վրայ:

— Տես, քո ուռուսի ճտերուն տես, — կանչեց Վարսոն:

Նահապետը ոտքի ելաւ: Վարսոն ու Մարիամ քո՛յրիկը, ամէն մէկը մի բարուրը գրկած, մօտեցան նրան, բացեցին նորածինների երեսները: Փատլիկ, եւ չէկլիկ, մկնիկներ էին երկուսն էլ եւ դժուար էր որոշել, նրանցից որն է աղջիկը, որը տղան:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(38 Շար.)

...ցեալ կան Թաշկինակ շինողները, ո–...նց գործատուները ճերմակ ու գունա–...ր մխիթներով քառակուսի լաթեր ...ճարադրեն միայն քթին համար : Ա–...մերիկացիք քթէն կախում ունեցող քթա–...ըսի գործատուները, քթին համար գա–...նազան կաթիլներ արտադրող քիմիական ...գործատուները եւ դուք պիտի սկսիք ըմ–...բռնել՝ թէ կարեւոր ինչ դեր կը խաղայ ...քիթը՝ ժամանակակից կեանքին մէջ : ...Ու մի մոռնաք՝ հիւանդանոցները, ուր ...վիրաբոյժները մասնագիտութիւն ձեռք ...կը բերեն քթի գործողութեան մէջ : Ամ–...բողջ տարին անոնք քիթով կը զբաղին :

Բայց մեզի համար արժէք ունի՞ն մեր ...քիթերը : Արկածի մը հետեւանքով հո–...տառութիւնը կորսնցուցած քաղաքացիի ...մը համար, դատաւոր մը չորս հազար ...ոսկի գնահատեց կորուստը :

Շատ մը մարդիկ՝ իրենց քիթով կ'ա–...պահովեն իրենց ապրուստը : Սաւութ–...համփթընի մօտ, քարիւղի զտարան մը ...«հոտառութեան մասնագէտ» մը կը ...գործածէ : Անոր պարտականութիւնն է ...հոտառութեամբ հասկնալ թէ գործին ...մէջ եղած կարգ մը հոտեր բնակա՞ն են ...թէ ոչ : Քիթի ուրիշ անսովոր գործ մըն ...ալ գործն է այն մարդուն՝ որ ընկղմած ...նաւերէ հանուած շիշերը կը հոտուըտայ ...ու դասակարգի կը բաժնէ :

Մայրաքաղաքի Ջուրի ընկերութեան ա–...մէնէն կարեւոր պաշտօնեաներէն մէկը կը ...հոտուըտայ Լոնտոնի ջուրի նմոյշները : ...Սուր հոտառութիւնը անմիջապէս կը ...հասկնայ, թէ ջուրը պէտք եղած մաքրու–...թիւնն ունի՞ : Ուրիշ քիթեր կը հաստա–...տեն մառախուղի ներկայութիւնը, տե–...ղական մթնոլորտին ապականութիւնը ...կամ նեխածութիւնը :

Լաւ մարզուած ու զգայուն քիթը հա–...զարաւոր ոսկի կրնայ շահիլ : Քիմիական ...փորձերէ ելած բազմազան հոտեր կրնայ ...երեւան հանել եւ սակայն՝ մասնաւոր նը–...շանակութիւն ունի անուշահոտութեանց ...պատրաստութեան մէջ, ուր նորոյթ ե–...ղող անուշահոտութեան մը խառնոյթը ...(հարման) շատ կարեւոր դեր կը խաղայ : ...Գինիներու եւ ոգելից ըմպելիներու ա–...րտադրութեան մէջ, քիթն ու քիմքը հաւա–...սար դեր կը խաղան, որովհետեւ, համն ...ու հոտը գրեթէ կը միախառնուին : Լաւ ...գինին աշխարհէն պիտի անհետանար, ...եթէ փորձագէտին քիթը չըլլար :

Թէեւ հազարաւոր մարդիկ հոտառու–...թեան զգայնութիւնը չունին, — բժիշկ–...ները կ'ըսեն՝ թէ բնակչութեան մէկ ...տասներորդը թերի հոտառութիւն ունի— ...այսուհանդերձ կը գնահատեն իրենց քի–...թերը : Իսկապէս, հազարաւոր պարզ ...մարդոց համար, իրենց քթին ձեւն ու ...մեծութիւնը շատ աւելի կարեւոր է, քան ...անոր հոտառելու կարողութիւնը :

Ու միայն գերասան – գերասանուհի–...ները, հռչակաւոր գեղուհիները եւ աշ–...խարհիկ տիկինները չեն որ գեղագիտա–...կան գործողութեանց կ'ենթարկուին ի–...րենց քթին ձեւը կամ չափը բարեփոխե–լու համար, այլ նաեւ ժողովրդական ա–մէն խաւի մարդիկ կը կարծեն, թէ գե–ղակերտ քիթ մը այնքան կարեւոր է իրենց անձնական յաջողութեան համար, որ պէտք է լաւագոյնը ունենան : Գործողութիւնը կ'արժէ մօտաւորապէս 40 ոսկի եւ ձեւի ու չափի ընտրութեան պայման չկայ :

Քիթը ձեւաւորելու արուեստը նոր չէ : Քթի գործողութիւններ կը կատարէին Հնդիկները աւելի երեք հազար տարի առաջ ու քիթին ձեւը ճնշումով ու մարձումով բարեփոխելու հնդկական հին մեթոտը Անգլիոյ մէջ կը գործածուէր մինչեւ 15րդ դար :

Իտալիոյ մէջ, Միջին Դարուն, քիթը ձեւաւորող մասնագէտներու մեծ պահանջ կար : Նոր քիթ շինելու համար բազուկին մորթը կը գործածէին : Կասփարէ Թալիաքոցցի անուն բժիշկ մը այդ արուեստին մէջ այնպիսի յաջողութիւն մը ունէր, որ երբ մեռաւ, քահանաները մերժեցին քրիստոնէական թաղում կատարել անոր, ըսելով՝ թէ դաւակցած էր սատանային հետ :

Ամէնէն նշանաւոր քիթերը կը պատկանին սինեմայի դերասանի մը եւ գինուորի մը : Ճիմի Տուրանթէ անուն ամերիկացի կատակերգակը, իր մեծ հարստութիւնը եւ համաշխարհային հռչակը կը պարտի իր երկար քթին, զոր ապահովագրած է յիսուն հազար տոլարի :

Սիրանօ Տը Պերժըրաք կ'ապրէր հինգ հարիւր տարի առաջ : Դէմքին մեծագոյն մասը կը ծածկէր քիթը, մէջտեղը լեռ մը կազմելով : Սիրանօ շատ զգայուն էր քթին համար եւ անոր սիրոյն հազար անգամէ աւելի մենամարտեցաւ, տասներկու մարդիկ սպաննելով : Յետագային իր քիթը անմահացաւ՝ Էտմոն Ռոսթանի «Սիրանօ Տը Պերժըրաք»ով :

Կարգ մը նախնական ժողովուրդներու մօտ, կեանքի ու մահուան դուռը կը նըկատուի քիթը : Օրինակի համար, Էսքիմոները՝ յուղարկաւորութեան մը հետեւելէ ետք, իրենց քթին ծակերը կը գոցեն : Կ'ենթադրուի՝ թէ սակայն կը հեռացնէ չար ոգիները, որ իրենց ոսկորներէն կը կախեն քիթերէն, կամ՝ կը ջանան մարդուն մէջ մտնել՝ անցնելով անոր քթին ծակերէն :

Քիթը աչքերուն ալ օգտակար է : Եթէ քիթը գոյութիւն չունենար՝ ակնոցավաճառները մեծ դժուարութեան պիտի հանդիպէին ակնոցները դնելու առեն :

Աշխարհի ամէնէն ծախսոտ քիթը կը պատկանէր ամերիկացի բազմամիլիոնատէր Փիէռփոնթ Մորկանին : Քիթը այլակերպուած էր խոշոր կարմիր խալով մը (պէնկ) : Ամբողջ հարստութիւն մը ծախսեց իր թէ դարմանումի համար եւ դիմեց աշխարհի բոլոր մորթի մասնագէտներու ծառայութեանց : Եւ սակայն, այդ կարմիր խալը մնաց ու գինք տառապեցուց ամբողջ կեանքի ընթացքին :

Դանիացի աստղագէտ Թիհօ Պրահէ, որ Մորկանէն 400 տարի առաջ կ'ապրէր, սուսերամարտի մը ընթացքին քիթը կորսնցուց եւ ոսկերիչի մը քիթ մը շինել տուաւ զուտ ոսկիէ : Այդ քիթը մասնաւոր մածուցիկ նիւթով մը հաստատուեցաւ դէմքին վրայ եւ անկէ ետք աւելի գեղեցկութեան նշան նկատուեցաւ քան թէ թերութիւն :

Լ. Ռ. ՌՈՏԸՐՍ

(Քաղեց՝ Վէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վարդապետին ծննդեան 95ամեակին նուիրուած երեկոյթին, որ տեղի ունեցաւ Գիտութիւններու Ակադեմիայի դահլիճին մէջ, Կոմիտասի կեանքին եւ ստեղծագործութեան մասին խօսեցաւ Յ. Բրուտեան, որմէ ետք մեծ երգահանին կարգ մը գործերը նուագեցին Հայաստանի պետական երգչախումբը, Կոմիտասի լարային քառեակը եւ մենակատարներ :

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երկու ցուցահանդէսներ մեծ յաջողութիւն գտան Երեւանի մէջ : Քանդակագործ Գրիգոր Քեպինով (Քէնինեան) դիմաքանդակի մեծ վարպետ մըն է, իսկ Սիրանոյշ Գէորգեան կը սիրէ հայրենի բնութիւնը : Վրձինը զգայուն է :

ՏԱՔ ԵՂԱՆԱԿ

Հոկտեմբերին սովորականէն աւելի տաք եղած է Հայաստանի մէջ : Մեղրիի մէջ ջերմաստիճանը բարձրացած է 28ի, Դիլիջանի եւ Արարատի մէջ՝ 27ի, Կիրովականի մէջ՝ 25ի, իսկ Երեւանի մէջ՝ 27ի : 1888էն ի վեր առաջին անգամն է, որ այսքան տաք կ'ընէ Հոկտեմբերի ընթացքին :

ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻԻ ԴԻՒԱՆԸ

Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը ստացաւ ֆրանսահայ արձակագիր Զարեհ Որբունիի դիւանին մէկ մասը : Միւս մասը՝ մօտ հինգ հարիւր նամակներ կը գտնուին իր մօտ : Խոստացած է անոնք եւս ուղարկել Երեւան :

ՆՈՐ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ

Այս տարուան պեղումներուն շնորհիւ բազմաթիւ նոր իրեր յայտնաբերուած են Արթիկի քարահանքերուն մէջ, Հայաստանի պատմութեան թանգարանի հնագէտներուն կողմէ :

Գտնուած իրերուն մէջէն անապակէ գինձէ շինուած կաթսայ մը իր շերեփով եւ երկժանիով, հաւանաբար գոյլի մը կտոր եղած փայտ մը, որ երկու հազար տարուան հնութիւն ունի եւ մեծ թիւով կապարճներ, դաշոյններ, գեղարդի ծայրակալներ :

Գտնուած են նաեւ ապարանջաններ, ուլունքներ, օղեր, խեցեգործական ամաններ, ապակիէ պատրաստուած իրեր եւայլն :

ԱՆԴՐԷՅ ԲԱԲԱՅԵՒ

Հայաստանի ականաւոր երգահաններէն Անդրէյ Բաբայեւ, որ ծնած էր լեռնային Ղարաբաղի Մամնայ գիւղը, 1923 Դեկտեմբեր 27ին, մեռած է Երեւանի մէջ :

Ստեղծագործական ուժերու ծաղկուն շրջանը ապրող երգահանը իր երաժշտական ուսումը ստացած էր Պաքուի մէջ : 1950ին աւարտած էր երաժշտանոցին ստեղծագործական բաժինը : Իր արուեստը կատարելագործած է Մոսկուայի երաժշտանոցին մէջ :

Ա. Բաբայեւ յօրինած է համանուագ, քանթաթ, համանուագ սուիթներ, ժողովրդական նուագարաններու համար գործեր, ինչպէս նաեւ ճազի, սենեկային երաժշտութեան երկեր, վերջապէս յօրինած է երգեր, խմբերգներ եւայլն : Լայն ժողովրդականութիւն կը վայելեն անոր ժողովրդական երգերը, որոնք գրաւիչ են իրենց մեղեդիականութեամբ, արտայայտչականութեամբ եւ պատկերաւորութեամբ :

Գրած է երկու օփերա, մէկը՝ անաւարտ : Առաջին օփերան կը կոչուի «Արծուաբերդ» երկրորդը՝ «Պաղտասար Աղբար» :

ԵՐԵՒԱՆԸ ԿԸ ԲԱՐԵԶԱՐԴՈՒԻ

Երեւան օր ըստ օրէ աւելի կը բարեզարդուի : Կարապի եւ Արեւի արուեստական լիճերը, որոնք կը գտնուին առաջինը օփերայի հրապարակը, իսկ երկրորդը՝ Ցաղթանակ հանրային պարտէզին մէջ, Երեւանցիներուն սիրելի ժամադրավայրերը դարձած են : Ներկայիս կը շինուին երկու նոր արուեստական լիճեր :

Երեւանէն Նորք երթալու համար 20–25 վայրկեան պէտք է : Հինգ վեց անգամ աւելի քիչ ժամանակ պիտի տրուի նոր շինուելիք ճոպանուղիով, որուն առաջին կայարանը պիտի բացուի մօտ օրէն :

Արովեանի փողոցը, որ Երեւանի ամենահին փողոցներէն մէկն է, վերանորոգուած է : Նոր շէնքեր, գեղեցիկ մայթեր, սրճարաններ եւ ծառազարդ ուղիներ հաստատուած են փողոցին երկայնքը :

ՇԻՆԱՔԱՐԵՐ

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան շինաքարերու երկու հարիւրէ աւելի հանքեր, որոնց պաշարները կը հասնին քանի մը հարիւր միլիառ խորանարդ մեթրի :

Հայաստան այժմ ունի 120 տեսակ շինաքար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ԷԿԵՐՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Իշխաններուն յարգի գաֆթաններ ընծայեց, կը հասկցուի մեղրահոս խօսքերով օծուած :

Գաֆթաններուն մէջէն ամէնէն գեղեցիկը Վաղենտ Թէօրէօզին ինկաւ . մինչեւ կոնակը հասնող դեղնագոյն ծանր մետաքս : Միւս գաֆթանները բոլորն ալ միաձեւ էին, մանիշակագոյն ու աստառը նարնջագոյն : Միայն այդ մէկը արեւադարձի գեղնութեամբ մետաքս ու սպիտակ աստառով : Իսկ ոսկեհիւս գօտին այնպիսի նուրբ գործ մ'էր՝ որ ապահովաբար շինողը անով ծերացած ըլլալու էր : Գաֆթանին կոճակները, վզէն մինչեւ մէջքը, աղամանդակուռ ոսկի կոճակներ էին :

Տնեցիները հաւաքուեցան ընծան տեսնելու ու անոր վրայ զարմանալու համար, Վաղենտ Թէօրէօզ ժպտելով կը շարժէր գլուխը .

— Շատ լաւ պիտի ծառայէ իր վերմակ :

Ապա լռջացաւ .

— Ունեցածնիս հաւաքենք, կէսօրէն վերջ տուն պիտի մեկնինք :

Ժամը երեքին դարձեալ պալատ գնաց : Հոն զրատան մէջ մեծամեծները արդէն իրեն կը սպասէին :

— Թագուհին տեղիք չուզեր տալ , — կը մտահոգուէր Գէորգ կրօնաւորը , — խնդրեմ , գնա հետը խօսէ :

Վաղենտ Թէօրէօզ ուսը թօթուեց .

— Ես բարեւ տալու համար եկայ :

Մեծամեծները ապշեցան :

— Խելքդ ի՞նչ փչեց :

— Կը զգամ փոթորիկը . չեմ ուզեր որ որջիս դուրս վրաս հասնի :

— Ազգին բախտովը կը խաղաս , — մրմռաց Վերպէօցի :

— Միթէ ի՞մ պարտքս է :

Գէորգ կրօնաւորը յօնքերը պռստեց .

— Պէտք չէ Սուլթանին տհաճութիւն պատճառենք :

— Գլո՞ւխս տամ՝ իրեն հաճոյ ըլլալու համար :

— Աստր խելքին զարկեր է .— ըսաւ Վերպէօցի ուսերը քաշելով ու բարկացած : Չէ՞ որ քեզի զրկեր է ամէնէն գեղեցիկ գաֆթանը : Քեզ չէ՞ որ կը գգուէ այնքան սիրալիր կերպով :

Վաղենտ Թէօրէօզ արմուկը երկրագունտին կռթնցուցած՝ կը նայէր ինքնիր առջեւ մտայլօրէն :

— Ճարտար թռչնորսը այն թռչունին կը սուլէ ամէնէն գեղեցիկ կերպով՝ զոր ամէնէն շատ կը փափաքի վանդակին մէջ ունենալ :

Բարապանը դուռը բացաւ, նշան թէ թագուհին իշխաններուն կը սպասէ :

Ներսը երկայն ու ցաւագին վէճ մը ըսկըսաւ տեղի ունենալ . Թագուհին կը վախնար մանուկին համար : Իշխանները երկրին ու ազգին բախտը մատնանիշ կ'ընէին եթէ խնդիրքը մերժուէր :

— Ու դուն բան մը չե՞ս ըսեր , — դարձաւ Թագուհին Վաղենտ Թէօրէօզի , որ պատին կռթնած մունջ ու մելամաղձոտ կեցեր էր :

Վաղենտ Տիկին, ես ձեզմէ հրաժեշտ առնելու համար եկած եմ :

— Հրաժեշտ առնելո՞ւ — ըսաւ Թագուհին ցաւագին զարմացումով :

— Այսօր իսկ պէտք է տուն մեկնիմ : Հոն այնպիսի խնդիրներ տեղի ունեցած են ՝որ այլեւս վայրկեան մ'ալ չեմ կրնար հոս սպասել :

Թագուհին լքաւ, ջղայնօրէն կը կոտրտէր ձեռքերը :

— Սպասէ, եթէ հիւանդ ես նստէ : Ըսէ ի՞նչ ընելու ենք :

Վաղենտ Թէօրէօզ ուսերը թօթուեց :

— Ես Թուրքերու վրայ վստահութիւն չունիմ : Թուրքերուն համար քրիստոնեաները շուն են : Պէտք չէ ձեռք տանք մանուկ թագաւորը : Ըսէք իրեն թէ հիւանդ է :

Վերպէօցի մռնչեց .

— Պիտի պատասխանէ՝ թէ կը սպասեմ մինչեւ առողջանայ . ու շաբաթներով հոս կը մնայ : Ու բանակին եւ ձիերուն կերակուր հայթայթել պէտք պիտի ըլլայ..

Կրօնաւորը բարկացած ոտքը գետին զարկաւ :

— Ազգին վրայ ալ մտածէ : Սուլթանը հոս կեցած է հսկայ բանակով մը . մենք կանչեցինք զինքը : Հանգուցեալ թագաւորին բարեկամն էր, պէտք է ուրեմն փափաքը կատարենք : Եթէ տեսնէ որ անվստահութիւն ցոյց կուտանք իրեն հանդէպ՝ ո՞վ կ'երաշխաւորէ որ մեր դէմ չդառնայ : Այն ատեն ոչ թէ որդի , այլ գերի պիտի անուանէ Նորին Վեհափառութիւնը :

Թագուհին ձեռքերը քունքերուն սեղմած ինկաւ աթոռի թիկունքին վրայ :

— Ոհ, վայ ինծի, ողորմելի մօրս ... : Զիս թագուհի կը կոչեն, բայց գետնաքարշ մուրացիկն ալ աւելի երջանիկ է ինծմէ ... : Ծառը չի զգար եթէ ծաղիկը փրցնեն . բայց Արարիչը , ախ , ցաւերով շաղուեր է մայրենի սիրտը :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Օր․ ՀԱՄԵՍՏՈՒՀԻ ՆԱՏԻՐԵԱՆ
եւ
Պ․ ԳԵՂԱՄ ԳԵՒՈՆԵԱՆ
Ամուսնացած
Փարիզ, 7 Նոյեմբեր 1964

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Անժէլ Մինէլեան հարիւր ֆր․ կը նուիրէ Կապ․ Խաչի կայանին, Տիկին Զապէլ Նիկողոսեանի յիշատակին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Ֆ․ Կապ․ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը քսան կը յատկացնէ չքաւոր ընտանիքի մը, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Փափանճեմ Տիրացուեանի մահուան առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ․ Յ․ Դ․ «Վարուժան» կոմիտէին իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին ընկ․ Արմենակ Գույումճեանի, եւ իրենց ամբողջ պարագաներուն, ողբացեալ իրենց մօր մահուան առթիւ։

×

Կապ․ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Ճիպիլեան ընտանիքին եւ պարագաներուն խաչիկ Ճիպիլեանի մահուան առթիւ։

Նոյն առթիւ, փոխան ծաղկեպսականի շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն ֆրանք Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեանէ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ․ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Կէօնճեան եղբայրներուն իրենց մօր Նարինէ Կէօնճեանի մահուան առթիւ։

Այս առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սողոմոն Կիւլէզեանէ քսան ֆրանք, ծաղկեպսակէ աւելցած 25 ֆրանք։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահին մէջ, այս Զորեքշաբթի (Նոյեմբեր 11), կէսօրէ ետք ժամը 3ին։

Բանախօս՝ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Յայտագրի մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ազգ․ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները․— Տիկին Աննիկ եւ Օր․ Արմենուհի Պագրճեան իրենց ամուսնոյն և հօր Արշակ Պագրճեանի մահուան Գ․ տարելիցին առթիւ փոխանհոգեհանգիստի յիսուն ֆրանք։ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սէտէֆ, իրենց ծնողաց ողբ․ Տէր եւ Տիկին Արամ Թէզեանի մահուան Ա․ տարելիցին առթիւ հարիւր, Արամ Ֆրէնկեան, իր ողբ․ մօր մահուան առթիւ երկու հարիւր, Ողբ․ Տիկին Թարաքճեանի մահուան առթիւ ազամանդավաճառներու սակարանէն հաւաքուած՝ 150, Ողբ․ Մըկրտիչ Մալումեանի դրացիներէն հաւաքուած 150, Տիկին Լեւոն Մուրատեան, իր ամուսնոյն յիշատակին հարիւր, Մարգար Մարգարեան (Լիոնէն) հարիւր, Պ․ Պահատուրեան (Լիոնէն) հարիւր, Գրիգոր Հայթաեան, ողբ․ Սուրէն Զիլինկիրեանի մահուան առթիւ յիսուն, Վահէ Թոսունեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Եսայի Եսայեան, ողբ․ Ստեփան Պայպուրթլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի (Միլանօ) յիսուն, Ալեքսանդր Օհանեան, ողբ․ Հայկ Պապեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ 50, Տիկին Քիւրքճեան (Քլամարէն) 40, Պարոյր Դուրեան 35, Տիկ․Սաատէզեան 30, Սարաֆեան (Առնուվիլէն) 30, Գաբրիէլ Համբարձումեան, ողբ․ Օր․ Նուարդ Եագըճեանի մահուան առթիւ քսան, Տէր եւ Տիկին Պապեան քսան, Տէր եւ Տիկին Մինասօղլու Մարտիրոս, ողբ․ Տիկին Հրաչեանի մահուան առթիւ քսան, Գունտագճեան, ողբ․ Անժէլ Գունտագճեանի մահուան առթիւ քսան, Տիկին Մառի Ակոնայեան քսան, Տիկին Սիրանոյշ Փափազեան, իր ամուսնոյն յիշատակին քսան, Վէնսան Ապուլեան 15, Տիկին Մարգարեան, հոգեհանգիստի մը առթիւ քսան, Քէպապճեան (Ժանթիյի) տասը ֆրանք։
(Շար․)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Այրի Տիկին Սիրան Պալթայեան, Պ․ Աւետիս Պալթայեան, Այրի Տիկին Լուսին Մխիթարեան եւ զաւակները (Արժանթէն), Տիկին Շաքէ Շիրինեան եւ զաւակները (Արժանթէն), Այրի Տիկին Մաքրուհի Կիւլէսէրեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Սարաֆեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Սարաֆեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ալեքսանեան (Նիս) կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին եւ զարմիկին

ԿԱՅԾԵՐ ՊԱԼԹԱՅԵԱՆԻ
(70 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի, ժամը 15·30ին Շավիլի եկեղեցիին մէջ։ 4 Րիւ տէ Թրուա Շանբիէ (Շավիլ)։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ մահազդ նկատել։

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Զորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սեբաստիոյ «Ահարոնեան» խումբի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սեբաստիոյ Փարիզեան բոլոր խումբերուն եւ Կեդր․ վարչութեան, այց մը պիտի կատարուի․— Ա․ Ահարոնեանի, Զօր․ Անդրանիկի, Ա․ Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ․ Միսաքեանի շիրիմներուն, Փէռ–Լաշէզ։

Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 10ին, Փէռ Լաշէզի կամպեթա դրան առջեւ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Հ․ Յ․ Դ․ Պոտոյի Մուրատ խումբը «Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնէ այս Կիրակի Նոյեմբեր 15ին, ժամը 3·30ին, Արլագ – Սօլֆերինօ սրահը։

235 Մունէյրա փողոցին մէջ։

Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդը իր մասնակցութիւնը կը բերէ գեղարուեստական բաժնին։

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ

ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ

(կատակերգութիւն մէկ արար)։

Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ․— Հ․ Յ․ Դ․ Շրջ․ կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։

Կը խնդրուի որ բոլոր ներկայացուցիչները ներկայ ըլլան։

ՏԷՍԻՆ․— Հ․ Յ․ Դ․ կոմիտէն ընկերական ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Զորեքշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ․ Արուսեակ Ասօրեանի յուղարկաւորութեան առիթով՝ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Նորայր Մաղաքեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է քսան ֆրանք։ Ողբացեալ Սիրանոյշ Մաղաքեանի հոգեհանգիստին առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Զարեհ Մաղաքեանէ քսան։ Ողբ․ Լեւոն Գայթանճեանէ հոգեհանգիստին առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Սահակ Մանուկեանէ քսան։ Ողբ․ Արամ Ֆրէնկեանի հոգեհանգիստին առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Հրաչեայ Մաքինաճեան քսան, եւ Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մաքինաճեանէ 20։ Ողբ․ Եղիշէ Հայրապետեանի հոգեհանգիստին առիթով՝ Այրի Տիկին Եղիշէ Հայրապետեանէ քսան, Այրի Տիկին Մինա – Հայրապետեանէ տասը եւ Պ․ Թիրնաքեանէ տասը։

× Հմայեակ Աշճեան կը փնտռէ Օհանիկ եւ Պօղոս Գալփաքեան եղբայրները։

× Յունաստանէն նամակ ունի Միհրան Քէօսէեան։ (Դիմել եկեղեցի)։

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Վիէնի Ֆ․ Կ․ Խաչի երեք դպրոցներու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին ուսուցչութեամբ Պ․ Կ․ Տէրմոյեանի, Նոյեմբերի առաջին շաբթէն սկսեալ (Գշ․ Դշ․ եւ Եշ․ օրերը) եւ սովորական վայրերուն մէջ։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ․ 13, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE — ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանք բաղդով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան Բարենպատակ վաճառքը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5, 6, 7ին։

Կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20

Ազգային Տան մէջ, 32, Րիւ Տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակ ապրանքներ Նոր Տարուան ձեր նուէրներուն համար, դիւրամատչելի գիներով։

Տիկնանց Յանձնախումբին անդամուհիները շատ ուրախ պիտի ըլլան ձեր այցելութիւնը ընդունելով։

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր․
Փ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր․
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր․
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7ֆր․
Մ․ ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ․)	10 ֆր․
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր․

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ․	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ․	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ․	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ․	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ․	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ․	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ․	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ․	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ․	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 11 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10158

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.158

ՊԱՀԱՆՋ ՉՈՒՆԻ

(ԼՐԹԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ)

Թուրք մը Կրեմլինի մէջ, ըսած էր լիբանանցի լրագրող մը, չահեկան խորհրդածութիւններ կատարելով Թուրքիոյ արտաքին նախարար Ճէքիռուն Էրքինի Մոսկուա ճամբորդութեան առթիւ, անմիջապէս աւելցնելով, թէ նման այց մը անդրադէպ է պատմութեան մէջ :

Աւելի խորաթափանց վերլուծում մը պիտի տանէր այն հաստատման, թէ Թուրքիան միշտ փնտռած է Ռուսիոյ բարեկամութիւնը, ամէն անգամ որ խնդիր ունեցած է արեւմտեան տէրութիւններուն, — Անգլիոյ, Ֆրանսայի, ու այս պարագային՝ Միացեալ Նահանգներու հետ :

Մոսկուա (ժամանակին՝ Ս. Պետերբուրգ) միշտ ալ ընդառաջ գացած է Թուրքիոյ ցանկութեան, այնպիսի ակնկալութիւններով, որոնց մէջ Թուրքիան միջոց է աւելի քան նպատակ :

Այս անգամ ալ նոյնն է պատկերը : Հակառակ այն իրողութեան, որ Թուրքիան Ատլանտեանի զինակցութեան ամէնէն մոլեռանդ զինակիցներէն մէկը կը նկատուի եւ կը հանդիսանայ ամերիկեան խարիսխ մը Խորհրդային Միութեան սահմաններուն վրայ, Մոսկուա աւելի քան տասը տարիէ ի վեր սիրաբանութեան երկչոտ փորձեր կը կատարէ, իսկ եւեթ հրաժարելէ ետք կարգ մը պահանջներէ, որոնք Բ. Աշխարհամարտի [illegible] բանաձեւուած էին՝ պարզապէս սակարկութեան համար :

Դեռ քանի մը օր առաջ, «Պրաւդա»յի խմբագրապետ Պաւել Սաթիւքով «Միլլիէթ» թրքական թերթին յայտարարած է.

«Ինչ որ կրնանք ընել տեւեն տեւեն Թուրքեւռուս բարեկամութեան համար, փոխադարձ վստահութեան անհրաժեշտ պատուանդան է : Պէտք է որ մեր ժողովուրդներուն յայտնենք այս անհրաժեշտութիւնը : Թուրքիա եւ Թուրք ժողովուրդը պէտք է գիտնան որ Սովետները ոչ մէկ հողային պահանջ չունին իրենցմէ, եւ ալ կ'ուզեն իրենց վարչաձեւը պարտադրել : Եթէ կարենանք իրարու փոխադարձ վստահութիւն ներշնչել, պարկ պէտք է տանք մշակութային եւ տնտեսական յարաբերութիւններուն » :

Առաջին առթիւ Վիշինսկիի կողմէ 1948ին կատարուած այդ յայտարարութիւնը՝ Թուրքիայէն հողային պահանջներ չունենալու մասին, Մոսկուա աւելի քան 15 տարիէ ի վեր կը կրկնէ, ամէն անգամ որ պատեհութիւն կ'ընծայուի : Կասկած չկայ, թէ Մոսկուայի համար իտէալը պիտի ըլլար վերադառնալ Լենին-Քեմալ հովանաւորութեան օրերուն, երբ համայնավար Ռուսիան զրամ եւ զէնք կը տրամադրէր պարտուած Թուրքիոյ՝ մէկ կողմէ արեւմտեան տէրութիւններուն դէմ դուրս հանելու, միւս կողմէ իր արեան մէջ խեղդելու համար հայ ժողովուրդի անկախութիւնն ու ազատութիւնը : Նոյնիսկ խորհրդային պատմաբաններ հաստատած են այս իրողութիւնը, պարզած ինքնաքննադատութեամբ մը, որ ներկայիս, Էրքինի Մոսկուա այցելութեան առթիւ, անպայման որ ապաժամ դարձած է եւ դատապարտուած մոռացութեան :

Էրքին ինչպէս պիտի վերադառնայ Մոսկուայէն : Անշուշտ չոնդալից դիմաւորութիւններ պէտք չէ սպասել, որովհետեւ Անգարայի վարիչները չեն ուզեր երթալու անխոհեմութիւնը պիտի գործեն : Այլ պիտի աշխատին առաւելագոյն չափով օգտուիլ Մոսկուայի տրամադրութիւններէն՝ անտեսական օժանդակութեամբ ամբողջացնելու համար ամերիկեան տոլարներու չցամքող աղբիւրը :

Բայց ինչ որ հաստատուած է Պատմութեան համար, — ու այս անգամ ալ կը հաստատուի, — Մոսկուա միշտ բարեհաճ մօտեցում պիտի ունենայ Անգարայի, ի սէր Թուրքիոյ բարեկամութեան մինչեւ իսկ զիջումներու յանձնառու ըլլալով ...

Ինչ որ կապ ունի Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ, մանաւանդ անոնց փոխ-յարաբերութիւններուն հետ՝ առաջին հերթին կը հետաքրքրէ հայ ժողովուրդը, որ երկուքին հետ առանձին ու միասին հաշիւներ ունի :

Այդ պատճառով ալ, պարտաւոր ենք ուշադրութեամբ հետեւիլ Թուրքեւխորհրդային մերձեցման համար նետուած քայլերուն :

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ՀԱՐԹԵԼ ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քոնրատ Ատընաուըրի Փարիզ ժամանումը իբրեւ պաշտօնական պատճառ ունէր իր ընդունելութիւնը քաղաքական եւ Ընկերային Գիտութեանց Ակադեմիան, բայց առիթը կ'օգտագործուէր խօսելու համար երկու երկիրներու յարաբերութեանց վատթարացման մասին :

Ծանօթ է որ վերջերս Ֆրանսա եւ Գերմանիա բազմաթիւ տարակարծութիւններ ունին, մանաւանդ Հասարակաց Շուկայի ծիրէն ներս :

Ատընաուըրի Ակադեմիա ընդունուիլը շատ հանդիսաւոր արարողութիւն մըն էր, որուն ներկայ եղաւ տը Կոլ : Իրեն կ'ընկերանային հինգ նախարարներ՝ Քուվ Տը Միւրվիլ, Ժոքս, Մալրօ, Ֆուշէ եւ Փէյրըֆիթ : Երբ մուտք գործեցին կաճառէն ներս, Մարսէյեէզը թնդաց : Արարողութեան ներկայ էին նաեւ Ֆրանսական Ակադեմիայի բազմաթիւ անդամներ ինչպէս՝ Անտրէ Մօրուա, Ժագ տը Լաքրըթէլ, Վլատիմիր տ'Օրմեսոն, Ժան Փոլան, Մարսէլ Աշառ, Ժագ Շաստընէ, Մօրիս Ժընըվուա, Փրոֆ. Տըլէ եւն. :

Շատ գեղեցիկ ճառ մը արտասանած է Ժորժ Տավի, իբրեւ նախագահ : Վերլուծած է ֆրանքեւգերմանական մերձեցման մը բոլոր տարրերը, յիշած է տը Կոլ մարգարէական նախադասութիւնները «Յուշերուն» հինգերորդ հատորին մէջ եւ այն գիտական, հողերանական եւ բարոյական պատճառները որոնք պատճառ դարձած էին Ատընաուըրի ընտրութեան : Թուելէ ետք Գերմանիոյ վերականգնումին հանգրուանները 1945ի փլուզումէն ետք, մեծարանքի խօսք ունեցած է Ռոպէր Շումանի եւ տը Կոլի հանդէպ :

Այս բարձրաթռիչ ճառին, Ատընաուըր պատասխանած է յուզումով, բայց պարզ չեշտով : Յայտնած է թէ ինք իրեն հարց տուած է այն մտային եւ քաղաքական համոզումներուն մասին որոնք իրեն արժած են այսքան պատուաբեր ընտրութիւն մը : Խոստովանած է թէ պայքարած է խաղաղութեան, ժողովուրդներու հասկացողութեան, ֆրանքեւգերման մերձեցման համար, «բայց, աւելցուցած է, երկու պատերազմ, այս դարուս վերիվայրումները, ճիգերս, ոչ մէկ բան օգուտ ունեցած կ'ըլլար եթէ Ֆրանսացիներ մեզի ձեռք երկարած չըլլային» : Ինք ալ ոգեկոչած է Ռոպէր Շումանի յիշատակը, ապա անդրադառնալով ֆրանքօգերմանական դաշինքին, զոր ոմանք կը քննադատեն, ըսած է «դաշինքը երկար պայմանաժամի համար պատրաստուած էր, իր պտուղները կը բերէ ...» : Ատընաուըր չեշտած է թէ համաշխարհային կացութիւնը կը պահանջէ որ Ֆրանսա եւ Գերմանիա գործակցին Եւրոպայի կառուցման :

Այս այցելութեան կարեւոր մասը սակայն տը Կոլ — Ատընաուըր խօսակցութիւններն էին : Հակառակ անոր որ նախկին վարչապետը այլեւս ոչ մէկ պաշտօնական հանգամանք ունի, այնուամենայնիւ իր խօսակցութիւնները Ֆրանսայի նախագահին հետ միայն անձնական եւ բարեկամական բնոյթ չունէին :

Առաջին հանդիպումին — Երկուշաբթի — խօսած են 45 վայրկեան : Երկրորդ հանդիպում մը կ'ունենային, տը Կոլի հրաւէրին վրայ, Երեքշաբթի առաւօտ :

Երկու բարեկամները դառնութեամբ վերյիշած են իրենց սիրելի երազները՝ Եւրոպա մը ազատ ամերիկեան եւ Ատլանտեան լուծէն : Ատընաուըր պատրանք չունէր սակայն, կարդացած էր Մայանսի Ալկմայնէ Ցայթունկ թերթին տուած արտաքին նախարար Շրէօտէրի տեսակցութիւնը : Նախարարը բառերը չէր ծամծմած.— «Արեւմտեան մեծ միասնականութիւնը, Գերմանիոյ մէկ մասին համար վերիշխանութիւն ձեռք ձգելը, դաշնակցային Հանրապետութեան երէկուան հակառակորդներուն իբրեւ ընկեր նկատուիլը, ասոնք էին եւ ասոնք են Քոնրատ Ատընաուըրի արժանիքները : Ինչո՞ւ կ'ուզէ զանոնք նսեմացնել, ինչո՞ւ կ'ուզէ սահմանափակել տեսանկիւնը : Ինչո՞ւ միշտ մանրամասնութիւններ առաջ կը բերէ ինչպէս՝ համաձայնագիր մը Լոնտոնի հետ, բարեկամութիւն Ֆրանսայի հետ, լաւ յարաբերութիւններ Ուաշինկթընի հետ, փոխանակ ամբողջութեան մը որ անհրաժեշտ կը դարձնէ մեր ապահովութեան շահը : Ինչո՞ւ այսքան տրամադրութիւն զիջում ընելու ընկերոջ մը : Պատմութիւնը կը շարունակուի » :

Ինչ որ կ'ըսուի յստակ է, պէտք չէ զոհել Անգլիոյ եւ Ամերիկայի հետ յարաբերութիւնները Ֆրանսայի բարեկամութեան :

Էլիզէի ընդունելութեան ատեն, տը Կոլ կենացը խմելով Ատընաուըրի, չեշտած է այն պատճառներու կարգին որոնք պատճառ դարձած են Ատընաուըրի տըրուած պատիւին.— «Այն պայծառատես յարատեւութիւնը որով միշտ ծառայեցիք Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի բարեկամութեան դատին, բարեկամութիւն որ պէտք է բարձրանայ մինչեւ իսկական գործակցութեան մը կազմակերպութիւնը, որ պէտք է դառնայ եւրոպական Եւրոպայի մը կորիզը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆԷՏՍԱՅԻ հրաժարումէն ետք առողջական պատճառներով, Ճափոնի նոր վարչապետ նշանակուեցաւ Էզաքիւ Սաթօ : Երկու շաբաթ տեւեցին այն սակարկութիւնները որոնք, ի վերջոյ բ յանգեցան այս լուծումին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն կարելի չէ ռուս-չինական մերձեցման կէտեր գտնել : Հաւանական կը նկատուի որ Փեքին ուրիշ «գլուխներ» ալ կը պահանջէ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը (Խորհրդարան) նիստի հրաւիրուած է Դեկտ. 9ին, կը հաղորդէ մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը :

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ պետական նոր հարուած մը տեղի ունեցած է, կը հաղորդէ Պէյրութի ձայնասփիւռը :

ՊԵԼՃԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Սփաք որ միշտ Ամերիկա է, ըսած է Տին Ռըսքի որ խօսակցութիւններ պէտք է վերսկսին Փարիզի եւ Ուաշինկթընի միջեւ : Նախարարը ըսած է նաեւ որ պէտք չէ շատ պնդել բազմակողմանի ուժի մը ստեղծման անհրաժեշտութեան վրայ :

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ Շուկայի փոխ-նախագահ՝ Մանսհոլթ որ ծանօթ է իր գաղջ գիւղացիներուն համար տը Կոլի հանդէպ, յայտարարած է թէ Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութեան կառավարութիւնը խոյս կուտայ իրականութեան առջեւ, անորոշութեան մէջ ձգելով գիւղատնտեսական հարցերը » :

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահի պաշտօնին թեկնածու՝ Մարսէյլի երեսփոխան-քաղաքապետը կը գրէ Լը Փրովանսալի մէջ թէ մերժելով Եւրոպան կառուցանել տը Կոլ խորհրդային տիրապետութիւնը ընտրած է : « Տը Կոլ, կը գրէ Տէֆէռ, միշտ վատթարագոյն լուծումը կը նախընտրէ » :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ Ընդհ. Դաշնակցութեան (ՍԷ-ԺԷ-ԹԷ) ընդհ. քարտուղարը Պընուա Ֆրաշոն տեսակցութիւն մը տուած է «Իւմանիթէ»ի քրիստոնեայ աշխատաւորներու ընկերակցութեան բաժանման առթիւ : Ֆրաշոն կը չեշտէ թէ բաժանումը միշտ դէմ է բանուորական շահերուն, ինչ ալ ըլլան անոր պատրուակները :

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ յայտարարած է թէ Խրուշչեւի փոխարինումը ներքին հարց է :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Նախագահը՝ Ճոնսըն յայտարարած է թէ քաղաքական մէկ խորհրդատու ունի՝ կինը :

ԼԸՀ գրագէտ Վանքովիչ 18 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ : Ամբաստանուած էր որ մեղադրանքներ բերած է իր երկրին դէմ արտասահման գրուած գիրքերու մէջ :

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ Է ՊԱՊԻՆ ԿՈՂՄԷ

«Լ'Օրիան»ի թղթակից Պ. Ժան Օքանը, որ ներկայ կ'ըլլայ Վատիկան Բ. Տիեզերական ժողովին նիստերուն, թերթին Նոյ. 7ի թիւին մէջ հրատարակած է ընդարձակ տեսակցութիւն մը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դըպրեվանքի տեսուչ Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեանի հետ, որ իբրեւ դիտող կը մասնակցի ժողովին :

Պ. Օքանը կը յայտնէ, թէ Գարեգին Եպիսկ. ընդունուած է Պապին կողմէ, որուն շնորհակալութիւն յայտնած է իր եւ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեանի օծման առթիւ Վատիկանի կողմէ Անթիլիաս ղրկուած երկու ներկայացուցիչներուն համար :

Յայտնած է նաեւ, թէ Արեւելեան բոլոր Եկեղեցիներու մօտ դրական արձագանգ գտած է Պապին Երուսաղէմ ուխտագնացութիւնը եւ հանդիպումը Աթենագորաս պատրիարքին, ու Երուսաղէմի յոյն եւ հայ պատրիարքներուն հետ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց, Պ. Լեւոն Քէչիշեան, ՄԱԿի արաբական մամուլի բաժնի պետը որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ արաբական երկիրները :

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ տօնին առթիւ «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ եւ խմբագրատունը փակ է Չորեքշաբթի օր : Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ, Նոյեմբեր 13 :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Ա.

Մոսկուա – Փեքին պայքարը ծնաւ Համայնավար Զինաստանի մը ստեղծումով: Ծայրագոյն Արեւելքի հսկան կը մերժէր ստորադասումը Մոսկուայի ղեկավարութենէն: Երբ ղաճաճ մըն էր, պէտք ունէր խորհրդային օժանդակութեան, կազմակերպելու համար ճարտարարուեստը՝ պէտք ունէր ռուս մասնագէտներու: Երբ Մոսկուա ետ կանչեց մասնագէտները, փակուեցան բաւական թիւով գործարաններ, Փեքին սկսաւ դանդաղիլ, բողոքել, յետոյ քննադատել Խրուշչեւը որպէս հերետիկոս, անհաւատարիմ մարքսլենինեան վարդապետութեան:

Արեւմտեան դրամատիրական անձ մը չէր, որ կը քննադատէր չին համայնավարութիւնը, «ժողովրդային համայնքները», այլ Խրուշչեւն էր, համայնավար կուսակցութեան մը ղեկավարը, որ ցոյց կուտար բազմամիլլիոն ժողովուրդի մը թշուառութիւնը եւ անօթութեան դատապարտումը: «Զինացիները կը փափաքէին ոստում մը կատարել եւ անմիջապէս մտնել համայնավարութեան մէջ, որպէսզի օրինակելի ըլլան ամբողջ աշխարհի, սակայն սխալուած են, ժողովուրդը կը տառապի թշուառութեան մէջ»:

Խրուշչեւի համակեցութեան դէմ կը պայքարի Մաօն, կ'ուզէ տեւական յեղափոխութիւն, համայնավար վարչաձեւի տիրապետութիւն դրամատէր աշխարհի ջախջախումով: Գերազանցութեան ձգտումով, ազգայնական, ցեղային յաւակնոտութեամբ կ'ընդունի թէ ուղղափառ մարքսիզմ – լենինիզմն է հարազատ վարդապետութիւնը, որուն քարոզիչն էր Սթալին: Խրուշչեւ հերետիկոս մըն է, չեղում կատարած է ուղղափառութենէն:

Զին եւ խորհրդային յեղափոխութիւնները կը տարբերին ծագումով: Քաղքենի մտաւորական դասակարգ մը յանդգնութիւնն ունեցաւ ընկերվարական վարչաձեւ մը պարտադրելու ռուս զանգուածին: Զինաստանի մէջ գիւղացիական երեւոյթ է, յաղթական եղաւ գիւղացի զանգուածներու յամառ յեղաշրջումով: Խորհրդ. Միութեան մէջ բանուոր դասակարգի անունով հաստատուած է իշխանապետութիւնը, Զինաստանի մէջ գիւղացիական դասակարգի անունով: Երկուքին համար ալ արեւմտեան ռամկավարութիւնը կեղծ է, որովհետեւ քաղքենի դասակարգը խորհրդարանական ձեւով կը շահագործէ միւս դասակարգը: Մաօյի համաձայն խորհրդարանական հաստատութիւնը տիրապետող դասակարգի մէկ գործիքն է, աշխարհակալութիւն է: «Զինաստան ալ եօթը հարիւր միլլիոն գիւղացի ստրուկներ ունի, որոնք կը ղեկավարուին կիսատուածէ մը, օժանդակութեամբ ինը միլլիոն համայնավար կրօնականներէ»:

Մոսկուա կը դատապարտէ «անձին պաշտամունքը», թէեւ պատուանշաններ կուտայ Խորհ. Միութեան «հերոս»ներուն: Զինաստանի մէջ Մաօ կուռք մըն է, «արեւին նման է, արեւէն աւելի փայլուն է»: Զինական երգ մը կը յիշէ «գետերն ու ճամբաները, ուրկէ անցան մեծ աշխարհակալներ, որոնց կեանքն եղաւ կարճատեւ, իսկական մեծ մարդը Մաօն է միայն»: Զին ինքնակալը կը փառաբանուի «արեւը կը փայլի միայն ցերեկը, լուսինը՝ միայն գիշերը, նախագահ Մաօն ամէն ժամանակ, ան չունի արեւմուտք, ան արեւն է մարդկային ցեղին»:

Պայքարը սուր հանգամանք ստացաւ, երբ Խրուշչեւ մերժեց հիւլէական գաղտնիքը փոխանցել Փեքինի, թէեւ խոստացած էր գաղտնի համաձայնութեամբ: Աւելի չեչտուեցաւ, երբ 1960 Յուլիսին ետ կանչեց 1300 ռուս մասնագէտները, որոնք կը վարէին մայրաքաղաքին ճարտարարուեստական հաստատութիւնները: Մաօ հիւլէական ռումբ կը փափաքէր վարկի համար, գերազանցութեան հասնելու եւ անկախ գործունէութիւն ունենալու համար:

Լեհ համայնավար կուսակցութեան քարտուղար Կոմուլքա կը հարցնէ Խրուշչեւի. «Ինչու այս ասարճան լարուածութիւն»: Խրուշչեւ կը պատասխանէ. «Որովհետեւ սպայակոյտի միջամտութեամբ չեղեալ նկատեցինք 57ի համաձայնութիւնը, մառեչալներու հետ կարելի չէ կատակել»: Կը հետեւի, թէ Խրուշչեւ եւ Կեդր. Կոմիտէն բացարձակ իշխանութիւն չունին, գլխաւորական խնդիր մըն էր հիւլէական գաղտնիքը տալը, համաձայնութենէն առաջ սպայակոյտի կարծիքն առնելու էր: Հաւանական է որ սպայակոյտի միջամտութեամբ Կոմիտէն պաշտօնանկ ըրաւ զինք անակնկալօրէն իրազեկ ըլլալով չինական ռումբին անմիջական պայթումին: 57ի տագնապին Մառեչալ Ժուքով փրկեց զինք, որուն հանդէպ ապերախտ գտնուեցաւ պաշտպանութեան նախարարութիւնը յանձնելով քրոջ ամուսնին, մառեչալ Մալինովսկիի:

Մաօ կը պահանջէ Ռուսիոյ գրաւած հողերը եւ իմփերիալիստ կը նկատէ Խորհրդային Միութիւնը: Զինական գրաւուած հողերու տարածութիւնն է մէկ միլիոն 540.000 քառ. քմ. Ճափոնցի լրագրողներուն յայտարարած էր. «Ռուսիա գրաւած է մեր հողերը Զինաստանի տկարութենէն օգտուելով: Այժմ լուռ կը մնանք, երբ լուծենք արմտքի խնդիրը, ունենանք հիւլէական ռումբը, այն ատեն պիտի խօսինք»: Մաօ համաձայն է որ Մոսկուա Քուրիլեան կղզիները յանձնէ Ճափոնի, վերադարձնէ Պեսարաբիան Ռումանիոյ, ետ քաշէ բանակը Հունգարիայէն եւ Արեւելեան Գերմանիայէն, պարպէ այն հողամասերը, որոնք ռուսական չեն:

Պրաւդա կը պատասխանէ. «Մաօ կ'ուզէ համայնավար աշխարհը բաժնել. կը փափաքի սիրաշահիլ Արեւել. Եւրոպայի երկիրները, որոնք սերտօրէն միացած են Խ. Միութեան, կը փափաքի մերձենալ Ճափոնի»:

Սահմաններու վրայ չինեւխորհրդային բախումները աւելցան, Մոսկուա յայտարարեց թէ հողային պահանջը պատերազմ կը բերէ, որմէ զգուշանալու է Փեքինը: Մաօն ալ Հիթլերի նման «կենսական տարածութիւն» կը պահանջէ, Զինաստան կ'աճի տարեկան 15 միլիոն, արտադրութիւնը համեմատական չէ, երկրին 15 առ հարիւրը մշակելի է, ելեկտրականութեան, պողպատի արտադրութիւնները խիստ անբաւարար են, իւրաքանչիւր գիւղացիի կը մնայ մէկ վեցերորդ հեքթար: Գետերու ողողումը կը քանդէ արտերը, սովամահ կ'ըլլան միլիոններ: Զորս հարիւր հազար Զինացիներ Եանկցէ գետը նետուեցան արգիլելու համար Վուհան ամբարտակի խորտակումը:

Զինաստան կ'աշխատի բաժնել արբանեակները Մոսկուայի տիրապետութենէն: Միկոյեան այցելեց Հարաւային Ասիա, համայնավարները պահելու համար Խորհրդային Միութեան հաւատարիմ: Այցելեց Ճափոն Մայիսին, համոզելու համար ճարտարարուեստի վարիչները, որպէսզի չօժանդակեն Զինաստանի տնտեսական զարգացման: Ճափոնը պէտք ունի Զինաստանի շուկային, պէտք ունի հանքածուխին եւ երկաթին: Զինական մամուլը քննադատեց Միկոյեանը բուական չոզոմիչ մակդիրներով, ինչպէս նաեւ Քուպայի առաքելութեան ատեն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼԵՐՄՈՆՏՈՎ ԵՒ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

Լերմոնտովի խռովայոյզ վիպապաշտութիւնը եւ «Դիմակահանդէս»ի գլխաւոր հերոսին ողբերգական ճակատագիրը չէին կրնար չհրահրել հայ թատրոնին եւ անոր վարպետներուն ուշադրութիւնը:

«Դիմակահանդէս»ի առաջին թարգմանիչը Ս. Արծրունին էր: Անոր թարգմանութեամբ այդ թատերգութիւնը առաջին անգամ բեմադրուեցաւ 1881ին, Թիֆլիզ, Գ. Մնակեանի գլխաւորութեամբ: Արբենինի դերը կատարեց Մնակեան: Նինային՝ Հրաչեան: Բեմադրութեան կը մասնակցէին նաեւ Ագայեանց, Վ. Գարագաշեան, Օրդուբադեան, Գ. Տէր-Դաւթեան, Սանճակ եւ ուրիշներ:

Թատերգութիւնը երկրորդ անգամ բեմադրուեցաւ 1882 Մայիսին: Արբենինի դերըստանձնեց Պետրոս Ադամեան: Ըստ մամուլի վկայութեան, այդ ներկայացումը Թիֆլիզի մէջ մեծ յաջողութիւն ունեցաւ:

1883ին Ադամեան, երբ Ռուսիա մեկնեցաւ, իր խաղացանկին մէջ մտցուց նաեւ Լերմոնտովի գործը: Դոնի-Ռոստովի մէջ Արբենինի դերը խաղաց 1883 փետրուարին, իսկ Մոսկուայի մէջ՝ Մարտ 11ին:

Իր նամակներուն մէկուն մէջ Ադամեան այդ ներկայացման մասին գրած է. – «Ներկայացման վերջը, բոլորը մէկ՝ տասնըմէկ անգամի չափ ծափահարելով, ինձ դուրս կանչեցին եւ իւրաքանչիւր անգամն ալ Երմոլովա դերասանուհին եւ Վոլկինան ոտքի ելնելով, ինձ կը ծափահարէին եւ մէջերնին կ'ասէին եղեր, թէ «այսուհետեւ խորհուրդ չենք տար Պիսարեւին՝ Արբենինի դերը կատարել»: Իսկ Պիսարեւը Ռուսաստանի մէջ այդ ժամանակ Արբենինի լաւագոյն դերակատարն էր:

Նոյն տարուան Ապրիլին Ադամեան Պետերբուրգի մէջ մարմնացուց Արբենինի դերը Բազարովի ռուսական խումբին մէջ (դերը հայերէնով ներկայացուց): Մայրաքաղաքին «Նովոյէ Վրեմիա» թերթը մեծապէս գնահատեց Ադամեանի խաղը, իսկ «Պետերբուրգսկայա Գազետա»ի տեսաբանը գրեց. – «Այս երկու պատկերներուն մէջ ալ Ադամեան սքանչելի էր: Կրնող թունաւորման տեսարանը տեղի ունեցաւ հանդիստ, սակայն ցնցող դրամաթիզմով: Վերջին գործողութեան մէջ յուսահատութեան տեսարանը եւ ապախելագարութիւնը կատարեց յոյժ ինքնատիպ ձեւով եւ խոր տպաւորութիւն թողուց հանդիսականներուն վրայ»:

Ադամեանէն ետք Արբենինի դերը հայ բեմին վրայ խաղացին Պետրոսեան, Ոսկանեան եւ ուրիշներ: «Դիմակահանդէս»ի մէջ խաղացած են նաեւ Սիրանոյշ, Յասմիկ, Սեւումեան, Խարազեան եւ Վահրամ Փափազեան: Անշուշտ, նաեւ ուրիշներ:

Փափազեան առաջին անգամ Արբենինի դերը խաղաց 1912ին, Կ. Պոլիս: Եւ այնուհետեւ շուրջ յիսուն տարի: Վ. Փափազեան «Դիմակահանդէս»ը բեմադրած է Թիֆլիզի մէջ 1926ին եւ աւելի ետք, Դոնի-Ռոստովի եւ այլ քաղաքներու բեմերուն վրայ: Այդ տարիներու բեմադրութեան մասին Սուրէն Դանիէլեան հետեւեալը գրած է՝ «Լերմոնտովը եւ հայ մշակոյթը» գրքին մէջ. – «Այդ բեմադրութիւններն իրենց աննախընթաց յաջողութեամբ Փափազեանի սքանչելի խաղի հետեւանքն են եղել եւ կարելի է հաստատապէս ասել, որ Պետրոս Ադամեանից յետոյ Փափազեանի խաղարուեստն է ժառանգել կատարողական այն բարձր մակարդակը, որի հիման վրայ «Դիմակահանդէսը» պահպանել է իր մնայուն տեղը հայ թատրոնի խաղացանկում»:

Թատերգութիւնը Երեւանի մէջ բեմադրուեցաւ 1949ին, Արամ Խաչատրեանի երաժշտութեամբ: Արբենինի դերը փայ-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Ուսուսի սալդադ չէ էս կողմերով չի անցեր, վի՞րն ին քաշեր քո ճժեր, Վոչիկ ախպէր, — հարցնում էր Վարսօն Նահապետին: Մարիամն այդ խօսքերից ամաչելով, ձախ թեւով խփում էր նրան ու քրթմնջում:

— Ամօթ է, ծուռ Վարսօ, էդ ի՞նչ է գլխոսս ...

Նահապետը նայում էր նորածիններին այնպիսի հետաքրքրութեամբ, որ կարծես կեանքում առաջին անգամն էր նոր ծնուած երեխայ տեսնում:

— —Նուբարի նման ին, — չընչաց Մարիամը:

— Չէ, վալլահ, ուռուսին, — պնդում էր Վարսօն:

Մէջքի վրայ պառկած Նուբարը նայում էր նրանց, լսում էր այդ կատակներն ու լուռ ժպտում էր: Աչքերը շողում էին գոհատ փայլով:

— Անուններ ի՞նչ կը դնես, վոչիկ, — հարցրեց Վարսօն: Նա բոլոր նրանց, որ Սասունցի կամ Մշեցի չէին, Վոչիկ էր ասում, Վանի, Շատախի, Մոկսի կողմերից փախած բոլոր գեղջուկ գաղթականներին:

— Անուններ Նուբար արդէն դրեր ի, — ասաց Նահապետը, — լաճու անուն՝ Ժիրայր, աղջկայ անուն՝ Ծովինար ...

— Աչքալուսանք, մեր աչքալուսանք, Վոչիկ ախպէր ...

Նահապետը բարուրները վերադարձրեց նրանց ու դուրս գնաց:

Քիչ յետոյ վերադարձաւ, ուռենու ճիւղերից իր ձեռքով գործած զամբիւղի մէջ՝ չորս հատ մեծ, կարմրակեղեւ նուռ, որ աշնանից պահել էր զարմանի մէջ ու մի քանի խնձոր:

— Էս քի, Մարիամ քոյրիկ, էս էլ քէ, քոյրիկ Վարսօ, բայց մեծ աչքալուսանք՝ յետոյ, իմ վզի պարտքն էնի ... էս էլ տղացկանին:

Խնձորները նրանց տուեց, նուռերը պահեց Նուբարին:

Լայն մի թաս բերելով՝ նրա մէջ ջարդեց նուռերը: Շողշողուն արնածոր հատիկները թափուեցին թասի մէջ՝ արեան չիթեր նետելով չուրջը: Թասը դրեց կնոջ, աջ ձեռքի կողմը:

— Կեր Նուբար, մարխոչ նուռ ի ...

Հասկանալով, որ Նուբարը չուռ դալ ու նռան հատիկները վերցնել չի կարողանայ, մի գդալ բերեց: Գդալը հատիկներով լցնում ու պարզում էր Նուբարի չըրթունքներին:

Մարիամն ու Վարսօն նայում էին արդէն ծերացած այդ մարդու փայփայանքներին ու զարմանքով գլուխներն օրօրում:

— Կը տեսնե՞ս, Վոչիկն իմալ իր կընկայ դադըր կը հասկանայ, — ասում էր Վարսօն, — հօ մեր ծռերու պէս չէ, որ ըսկի տղայական կնկայ երես լէ չիդան, մինչեւ չելնի վեր ...

Վարսօն գնաց, քիչ յետոյ վերադարձաւ թաւայով խաւիծ բերելով Նուբարի համար: Թաւան չորով փաթթել էր, որ ճանապարհին խաւիծը չպաղի: Մարիամն էլ յետոյ ձուածեղ բերեց: Ամէն մէկը նստում էր Նուբարի մօտ, Նահապետի պէս գգալով կերցնում իր բերածը:

Մինչեւ իրիկուն նրանք մնացին Նուբարի մօտ: Երեկոյեան Մովսէսը դուրս կանչելով Նահապետին՝ ասաց.

— —Դու արի մեր տուն քնի, Մարիամ թող գիշեր մնայ ձեր տուն ...

— Չէ, ես տուն կը մնամ, որ պէտք եղաւ, քոյրիկ Մարիամին կը կանչեմ, — պատասխանեց Նահապետը:

— Բարի գիշեր, Նահապետ ախպէր, — կանչեց Վարսօն, — մեր աչքալուսանք չմոռանաս, որ մոռացար, կ'իգամ Ծովինարին կը տանեմ աչքալուսանքի տեղ: Ինչքան Աստուած կանչեցինք, մըզի աղջիկ չտուեց: Կ'իգամ կը տանիմ Ծովինարին: Նուբար թող մէկ լէ բերէ: Էնպէս կնիկ խ տեր, որ հինգ հատ լէ բերէ, օֆ չենէ ...

— Իր մարդու պէս հանճչի ի, — ասաց Նահապետը Վարսոյի գնալուց յետոյ, — կուժ գլորուեր ի գտեր ի պուտուկ ...

— Շատ լէ քաջ կնիկ էր, — ասաց Մովսէսը, — հրացանով Նհոյի կողքին կը կռուէր Թուրքերի ու Քրդերի դէմ: Ախ Վարսօ մ'ըսէ, կրակ ու բոց ըսէ: Վարսօն չճանչնայ, սխալ կարծիք կ'անէ, կը մտածէ թէ առսրզ կնիկ է: Վարսօն կը փիտայիների պահապան օգնականն երկիր ...

Մինչեւ առաւօտ Նահապետը քնում էր ու արթնանում, քնում էր ու անմիջապէս արթնանում՝ նայում էր Նուբարին: Նաւթի լամպը վառ էր թողել, որ տեսնի նրան ու երեխաներին:

— Քնի, Նահապետ, քէ մի ջարդի ...

Երեխաները երբեմն ճչում, նուում էին: Վեր էր կենում, բարուրները գրկում ու քայլում էր «օթախի» մէջ: Ու հին, վաղուց մոռացուած երգեր էր գլխում քթի տակ, կամաց, թոյլ ձայնով, որ Նուբարը չարթնանայ:

— Նահապետ, էդ եղանակ իս կը սիրեմ, բայց խօսքեր մոռցեր եմ, — ասաց Նուբարը, երբ Նահապետը ցածր երգում էր, — ի՞նչպէս են խօսքեր: — կամաց երգի, լսեմ, Նահապետ ...

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(39 Շար.)

…ՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆԵՁՕՆ

…Յ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը յղացած …էր գինեձօնով մը պատուելու Կապ. Խաչի …ազգային դպրոցի նորեկ ուսուցիչ Պ. Գեղամ Կանանեանը :

25 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, …մը չորսին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնասրահը հրաւիրեալներով լեցուած էր : Ներկայ էր Հոգեւոր Հովիւ Վարդ. քհնյ. …եան : Ներկայացուցիչներ ղրկած էին Կրօն. Ընկերակցութիւնը, Վասպ. Երիտասարդաց Միութիւնը, Տարօն-Տուրուբերանի, Համախարբերդի, Սեբաստիոյ Ուսումնասիրաց Միութիւնները, Ֆրանս. Բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն, Նոր Սերունդը եւ Կրթ. Մարմինը :

Փթթուն գինիներով ու կարկանդակներով բեռնաւորուած սեղաններու շուրջ …ուրախ հրաւիրեալները :

Նախաձեռնող մարմնի ներկայացուցիչ …ընկերուհի Մառի Կարապետեան իր բացման խօսքով պարզեց հաւաքոյթին նպատակը՝ պատուել Հայ դաստիարակը, եւ …թիւնոյն առեն առիթ ստեղծել ի մի …բերելու տեղւոյն լիազօր միութիւնները, …փոխադարձ հետաքրքրութեան մղելու համար զիրենք կրթական օճախին հանդէպ : Ընկերուհին սեղմ գիծերով ներկայացուց նաեւ Պ. Կանանեանը իբրեւ ճեմարանի շրջանաւարտ եւ բժշկական ուսանող : Յետոյ առաջարկեց սեղանապետ մը ընտրել հաւաքոյթը աւելի կանոնաւոր ու հաճելի դարձնելու համար :

Ներկաներուն բաղձանքով, դարձեալ ընկ. Սարգիս Առաքելեանին վիճակուեցաւ այդ փափուկ «պաշտօնը» : Ան խարխոյն գործի լծուեցաւ ու նախ փորձեց ծանօթացնել ուսուցիչը իրեն յատուկ անկեղծ բառերով : Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ եւ բոլորին մասնակցութեամբ երգուեցաւ «Ով մեծասքանչ»ը :

Սեղանապետը առաջին խօսքը տուաւ Տէր Հօր, որ շնորհաւորելէ ետք Կապ. Խաչի վարչութիւնը այս բարեպատեհ ձեռնարկին առթիւ, իբրեւ կրօնական ծանրացաւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կենսական դերին վրայ, իբրեւ ազգապահպանման ու թելադրեց ծնողք-ներուն չթերանալ իրենց պարտականութեանց մէջ եկեղեցի առաջնորդելու իրենց զաւակները : Խօսեցաւ նաեւ ինչպէս նախորդ տարիները, իր կրօնական դասաւանդութիւնները շարունակել դպրոցի աշակերտութեան :

Մէջ ընդ մէջ եղան խմբերգներ : Տիկին Մառի Կարապետեան մեներգեց քանի մը անգամ Սայաթ-Նովայէն : Երգեցին նաեւ Պ. Եղիա Պերհատեան (Լիոնէն) եւ ընկեր Յովհ Հարէլեան՝ «Տէր կեցո դու զՀայս» : Ներկաներու բուռն բաղձանքին զոհացում տալով երգեց նաեւ Տէր Հայրը, մեր ամէնուն սրտին խօսող Երեւանի նուիրուած Հայաստանեան երգ մը բուռն ծափեր խլելով :

Յետոյ խօսք տրուեցաւ Կրօն. Ընկերակցութեան ատենապետ Պ. Մեսրոպ Պայընտըրեանի, որ իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ եւ պատկերալից ոճով փառաբանեց հայեցի դաստիարակութեան դերը ներկայ իրականութեան մէջ, մաղթանքներ հիւսելով ուսուցիչներուն :

Զինուորական Միութեան կողմէ Պ. Նուպար Պօտուրեան իր կարգին դպրոցը նկատեց ազգի մը յառաջդիմութեան առաջին ազդակը եւ ազգային պարտականութիւն համարեց զօրավիգ կանգնիլ դպրոցին : Ընկ. Հայկունի Թաշճեան առանց թերագնահատելու դպրոցին դերը, հայ ընտանիքը նկատեց խարիսխը ազգային դաստիարակութեան, իր բարոյական առաքինութիւններով, առանձնայատուկ սովորութիւններով ու տիպար նիստ ու կացով : Թելադրեց այդ ուղղութեամբ աշխատիլ կերտելու երեխաներու ցեղային նկարագիրը :

Կրթական Մարմնի կողմէ Պ. Բագրատ Խոստիկեան մեր գաղութին թուական համեմատութեամբ անբաւարար նկատեց աշակերտներու թիւը եւ պախարակեց այն ծնողքները որոնք անտարբեր կը գտնուին իրենց զաւակներուն մայրենի լեզուի ուսման հանդէպ : Սեղանապետը վերջին խօսքը տուաւ ուսուցիչ Պ. Գեղամ Կանանեանի, որ շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք կազմակերպել մարմնին, իրեն ընծայուած պատիւը փոխանցեց մեր դարաւոր մեծասքանչ լեզուին, մշակոյթին ու դաստիարակութեան : Խօստացաւ իր կարելին ընել նորահաս սերունդին սորվեցնելու եւ սիրցնելու մայրենի լեզուն ու անոր ներշնչելու ազգային ոգին, իրեն աջակից ունենալով ծնողքները, դպրոցը հովանաւորող կազմակերպութիւններն եւ գաղութը իր ամբողջութեամբ :

Նոր Սերունդի սեղանէն եղան զուարթ խմբերգներ ու մեներգ մը Գէորգ Պառուեանէ :

Բարձրախօսէն հայրենի երգեր ու եղանակներ հոգեպարար թովչութիւն մը կը պարգեւէին :

Մեր սիրելի սեղանապետը որ գիտէ հաճելիին միացնել օգտակարը, պահ մը օգտուելով տիրող զուարթ մթնոլորտէն, յայտնեց թէ Փարիզէն Պ. Եդուարդ Գարաճեան իբրեւ նախկին Տէսինցի փոխադրած է այս ձեռնարկին մասնակից ըլլալ փոքր գումարով մը : Այդ ինքնաբուխ պարգեւը վարակիչ տրամադրութիւն մը ստեղծեց եւ ամէն անկիւնէ դրամական նուէրներ սկսան տեղալ : Շատ կարճ ժամանակի մը ընթացքին գումարը բարձրացաւ 750 փրանքի : Նուիրատուներու ցանկը անշուշտ պիտի տրուի առանձին :

Երեկոյթը վերջացաւ Կապոյտ Խաչուհիներու գոհունակ ժպիտներով ու ընդհանուր խանդավառութեամբ :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Տէսինը եւս տօնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը, 74րդ տարեդարձի առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 30 Հոկտեմբերին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Դ. Լաղեան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Տէսինի կոմիտէին : Հակառակ անյարմար օր մը ըլլալուն, դարձեալ հաւատաւոր բազմութիւն մը փութացած էր պատուելու ազգային այս մեծ կուսակցութեան փառաւոր անցեալը եւ ոգեկոչելու յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք Դաշնակցութեան դրօշին ներքեւ զոհուեցան հայրենիքի ազատագրութեան համար : Սփոփարար երեւոյթ է մանաւանդ մեր երիտասարդներուն ներկայութիւնը բոլոր հանդէսներուն : Օրուան նախագահ ընկեր Վահան Հիւսեան հանդէսին բացումը կատարելով հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգել Դաշնակցութեան նուիրեալներուն անկեղծ յիշատակը :

Ապա, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբը երգեց Դաշնակցութեան քայլերգը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս :

Շատ տպաւորիչ ու խորհրդաւոր կենդանի պատկեր մը պատրաստուած էր Նոր Սերունդի կողմէ : Մթութեան մէջ կը նշմարուէին Դաշնակցութեան Երրորդութեան անունները հիմնադրութեան թըւականով, նաեւ Դաշնակցութեան գործունէութենէն Պանք Օթոմանի գրաւման, Խանասորի արշաւանքին, Հայ-Թաթարական կռիւներուն, կարմիր Սուլթանին մահափորձին եւ վերջապէս Հայաստանի լուսաշող թուականները : Իսկ բեմին ետեւէն կը լսուէր փառաբանութիւնը այս մեծ կուսակցութեան երիտասարդ ընկեր Պերճ Մարտիրոսեանի կողմէ : Գնահատելի է մեր երիտասարդներուն ժրաջանութիւնը :

Զգայնութեամբ արտասանեցին Օր. Օր. Արսինէ Կարապետեան եւ Մարգրիտ Զաքարեան : Ջութակի վրայ հմտութեամբ նուագեց Լիոնէն ընկեր Պէրպէրեան, կրկնութեան արժանանալով : Յաջողութեամբ արտասանեցին նաեւ Օր. Ալիս Այթունեան (Լիոնէն) եւ Գէորգ Պառուեան :

Տիկին Մառի Կարապետեան իր երկու մեներգներով ջերմօրէն ծափահարուեցաւ :

Օրուան բանախօս ընկեր Միսաք Միրզէ իր մտերմիկ բանախօսութեամբ Դաշնակցութեան անցեալ փառքը հիւսելէ աւելի բաւականացաւ մօտենալով այժմէական ակնոցով անոր գաղափարական յաղթանակին, որ կը նշմարուի ամենուրեք, գաղթաշխարհէն մինչեւ հայրենիք : Կենդանի է այդ գաղափարաբանութիւնը եւ կ՚ուռճանայ, հակառակ աջէն ու ձախէն արձակուած խուժանային տեղատարափ ոտնակոխումներուն : Դաշնակցութիւնը քանիցս թաղուեցաւ, բայց ան դարձեալ ներկայ է. մանաւանդ հայրենիքի մէջ, ուր բռնապետական խիստ ռէժիմի տակ ծնած ու չափահաս դարձած համայնավար սերունդ մը տոգորուած է ազգային գաղափարներով :

Յարգելի բանախօսը ընթերցումներ կատարեց Հայաստանեան շնորհալի գրագէտներէ, որոնց բանաստեղծութեանց մէջ չէզոքացուած կերպով կը տիրապետեն Դաշնակցութեան սերմանած գաղափարները : Հերոսական նկատեց այդ գրագէտներուն համարձակ արտայայտութիւնները :

Յետոյ իր անխառն գոհունակութիւնը յայտնելով երիտասարդներու ներկայութեան համար, թելադրեց անոնց աշխատիլ գրաւելու թափուր մնացած աթոռները, մանաւանդ որ ամէն հնարաւորութիւն ունին զարգանալու, յառաջդիմելու :

Ընկերը յոյս յայտնեց թէ վաղ թէ ուշ պիտի իրագործուին Դաշնակցութեան առաջադրութիւնները :

Հանդէսը փակուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Յառաջ Նահատակով» :

Հանդէսէն ետք ցուցադրուեցաւ Նոր Սերունդի Փալատրիւի բանակումը, ժապաւէնի վրայ առնուած Եղիա Պասմաճեանի կողմէ :

Անհատական ձեռնարկ մը ըլլալով հանդերձ եւ հակառակ փոքր գործիքով քաշուած ըլլալուն, յաջող ժապաւէն մըն է : Ոչ միայն մեզի կը ցուցադրէր բանակումի ներքին առօրեայ կեանքը իր հարազատութեամբ այլ եւ մեզ հաղորդակից կը դարձնէր Աստուածածնայ տօնին առթիւ կազմակերպուած հանդէսին, որ ուխտագնացութեան մը երեւոյթը կը կրէր, կեդր. Ֆրանսայի բոլոր գաղութներէն հոն հաւաքուած հայրենակիցներով : Մեր աչքեւ կ՚երեւէին սիրելի դէմքեր : Ահա խաղողօրհնէքը՝ Հարաւային Ֆրանսայի թեմի առաջնորդ Թրթռեան Եպիսկոպոսի կողմէ :

Վերջապէս կէս ժամէ աւելի տեւող այս ժապաւէնին ցուցադրութիւնը հաճելի պահ մը պարգեւեց ներկաներուն եւ կենդանի վկայութիւն մը բերաւ Նոր Սերունդի աշխուժութեան ու իր բանակումի գտած յաջողութեան մասին : Գնահատելի է Եղիա Պասմաճեանի այս համեստ ձեռնարկը եւ թելադրելի՝ որ ժապաւէնը ցուցադրուի բոլոր գաղութներուն մէջ :

ԳԻՄ

…լուն կերպով կատարեց Վաղարշ Վաղարշեան :

Հայ դերասանները եւ մասնաւորապէս Վ. Փափազեան յաճախ «Դիմակահանդէս»ը մտցուցած են իրենց խաղացանկերուն մէջ եւ ներկայացուցած են Թուրքիոյ, Եգիպտոսի, Իրանի, Յունաստանի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ :

Ա. ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

ԺԷ.

Երբ դահլիճին մէջ այս բաները կը պատահէին՝ Գրիգոր նախասենեակին մէջ կը տոտնար :

Մինչ կեցած էր կղմինդրէ բարձր վառարանի մը քով, այնպէս մը զգաց՝ կարծես սարդ մը կը քալէր դէմքին վրայէն, ձեռքը հոն տարաւ ու ահա սիրամարգի փետուր մը մնաց ձեռքը :

Վառարանը երկու սենեակներու միջեւ շինուած էր, ու քովէն կարելի էր դրացի սենեակին մէջ նայիլ :

— Գրիգոր, — լսուեցաւ մեղմօրէն :

Գրիգոր երջանկութեան ցնցումով մը նայեցաւ ծակէն անդին : Ու հոն Վիցայի դէմքը տեսաւ ու անոր չարաճճի աչքերը՝ որ ճեղքին մէջէն իրեն կը նայէին քովի սենեակէն :

— Սրահ եկուր — փսփսաց աղջիկը :

Գրիգոր կամացուկ մը դուրս ելաւ : Աղջիկը արդէն իրեն կը սպասէր պատուհանի մը քով. ձեռքը բռնեց ըսելով.

— Եկուր, պարտէզ երթանք. — ու զինքը առաջնորդեց :

Աճապարանքով անցան չորս հինգ դահլիճներէն. ամէնքն ալ հաստ գորգերով ծածկուած ու ամէնուն ալ վարագոյրները իջած էին արեւու նայող կողմը : Պատերու վրայ թագաւորներու ու սուրբերու պատկերներ. տեղ մը պատերազմի մը նկարը : Կահկարասիներու ու պատերու վրայ ոսկեզօծ զարդեր : Սենեակներէն մէկը կարմիր, միւսը մանիշակագոյն, երրորդը կապտագոյն, ամէնքն ալ տարբեր գոյներով, միայն վառարանները ճերմակ էին : Սակայն քիչ կահկարասիներ կային դահլիճներուն մէջ :

Ապա լայն սանդուխէ մը վար իջան : Վիցան առջեւէն կը վազէր : Վերջապէս պարտէզ հասան :

Գրիգոր թեթեւութիւն մը զգաց :

— Մինակ ենք, ըսաւ Վիցան :

Ան ճերմակ հագուստ մը կը կրէր, ամառուան թեթեւ հագուստ մը : Մազերը միակ հիւսուածքով մը կախուեր էին կռնակէն ի վար : ու դեղին կօշիկներ հագած էր : Կեցաւ հովանաւոր աւազուտ ճամբուն վրայ՝ թուփերու խուրձի մը քով : Կեցաւ ու կը ժպտէր, տեսնելով որ Գրիգոր զինքը կը դիտէր :

— Գեղեցի՞կ եմ :

— Այո, գեղեցիկ, — պատասխանեց Գրիգոր, — դուն միշտ գեղեցիկ ես, ըսպիտակ աղաւնիի մը նման :

— Այս հագուստը Թագուհին կարել տուած է ինծի :

Ու Գրիգորին թեւը մտաւ :

— Եկուր նստինք այդ թմբիին տակ : Քեզի շատ ըսելիքներ ունիմ, դուն ալ անշուշտ ինծի : Ես անցեալ օր անմիջապէս ճանչցայ ձայնդ, երբ ճաշերուն քովէն անունս տուիր, բայց չէի կրնար հաւատալ : Շատ անգամ մտածեր եմ վրադ. նոյն գիշերն ալ երազիս մէջ տեսայ քեզ : Թագուհիին ալ բսի թէ դուն հոս կը գտնուիս հիմա եւ ըսաւ թէ երբ Թուրքերը հեռանան՝ անպատճառ տեսնել կ՚ուզէ քեզ :

Նստան թմբիին տակ մարմարէ նստարանին վրայ, որուն երկու բազուկները երկու առիծներ կը ներկայացնէին նըստած դիրքով : Անկէ կարելի էր դէպի վար տեսնել Դանուբը ու Դանուբին միւս ափին վրայ Փէշթը : Փէշթ տակաւին փոքրիկ քաղաք մըն էր այն ատեն, չորս կողմը բարձր պարիսպով : Պարիսպէն ներս փոքրիկ միայարկանի տուներ, երկու փոքրիկ եկեղեցիներ, ու դէպի հարաւ՝ փայտաշէն բարձր աշտարակ մը, դիտանոցը : Պարիսպէն դուրս դեղին աւազուտ դաշտ մը կը տարածուէր, ցիր ու ցան քանի մը հինաւուրց ծառերով :

Գրիգոր սակայն ոչ Դանուբը եւ ոչ Փէշթը կը դիտէր, ինքը միայն Վիցան կը դիտէր : Կը դիտէր աղջկան դէմքին ճերմակ մոլոչի նման սպիտակութիւնը, գեղեցիկ ակռաները, կլորիկ կզակը, դիւրաթեք պարանոցը ու անմեղուկ աչքերը :

— Հիմա դուն ալ քիչ մը խօսէ, — ըսաւ աղջիկը ժպտելով. — Ի՞նչպէս կ՚ապրիս Թէօրէօքին քով. դեռ շատ կը սորվի՞ս : Գիտե՞ս, ես հիմա նկարչութիւն ալ կը սորվիմ : Ի՞նչ կը նայիս այնպէս պիշ պիշ. մինչեւ հիմա խօսք մըն ալ չըսիր :

— Ես քեզ կը դիտեմ, թէ որքան մեծցեր ես, ու որքան գեղեցիկ :

— Թագուհին ալ ըսաւ : Ըսաւ թէ հիմա մեծ աղջիկ կը դառնամ : Ձեռքերս ու ոտքերս իրենց վերջնական մեծութիւնը առած են : Որովհետեւ աղջիկներուն քով ձեռքերն ու ոտքերը մինչեւ տասներեք տարեկան հասակնին կ՚աճին եղեր : Դուն ալ գեղեցիկ ես, Գրիգոր :

Դէմքէն կարմրութիւն մը անցաւ, ու աչքերը ափոյը ծածկեց :

— Ոհ, ինչ յիմարութիւններ կը խօսիմ : Ինծի մի նայիր, կ՚ամչնամ :

Բայց տղան ալ չփոթեր էր ու մինչեւ ականջները կարմիր կտրած :

ԿԷԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան, զաւակները Ժիրայր, Էտուար, Միշէլ, Տէր եւ Տիկին Հ. եւ Բ. Պէզազեան, եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ զանազան ազգային միութեանց նուիրատուութիւններով մասնակցեցան իրենց մեծ սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր-Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր-Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պլան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէր-Սարգիսեան եւ զաւակները, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Կրօն. Ընկերակցութեան, Հոգաբարձութեան, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, Նոր Սերունդին, Կապ. Խաչին եւ բոլոր անոնց որ գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ անձամբ ցաւակից եղան իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան:

ՆՈՒԷՐ

Վէնսէնէն Պ. Գ. Հատըմեան տասը ֆր. կը նուիրէ Կիպրոսի Հայերուն համար: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Իսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Ոմն ընկերուհիէ մը երեսուն ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Նազար Տօնիկեանի մահուան առթիւ:

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր կրթ. եւ բարենպատակ ձեռնարկներուն համար.— Պ. Գաբրիէլ Հարենց յիսուն ֆրանք, իր հօր Աստուածատուր Հարենցի մահուան տարեդարձին առթիւ: Պ. Եդուար Խըտըրեան 25 ֆրանք, Պ. Կարապետ Գիզիրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ վերանորոգման ի նպաստ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ողբացեալ Մանուկ Աւետիսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են Սէն Ժերմէի Թաղականութեան.— Նշան Մաղմաղեան տասը ֆրանք Թաղիս դպրոցին, Տօնիկ Զալըքճեան տասը, Թաղիս աղքատաներուն եւ հինգ դպրոցին:

Թաղականութիւնը ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն եւ շնորհակալութիւններ նուիրատուներուն:

×

ՊՕՄՈՆ.— Հրանդ Աթէշեանի թաղման առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են.— Ողբացեալին այրին՝ Բարեգործականին հարիւր ֆրանք, Պօմոնի եկեղեցիին յիսուն, Պօմոնի աղքատախնամին 50: Սէնթ Էթիէնէն.— Պալճեան ընտանիք, եկեղեցւոյ յիսուն եւ Աղքատախնամի 50: Եկեղեցիին.— Հայկ Սալբեան յիսուն, Գէորգ Քիւրտօղլեան, Մովսէս Գույումճեան քսանական:

Աղքատաց.— Դուրիթեան եղբարք 20, Մովսէս Գույումճեան 10:

Մուրատ Ռափայէլ Նախկին Աշակերտ. Միութեան.— Տիկին Փօլատեան, Յովհ. Հրաչեան 25ական ֆրանք:

«Հայ-Բոյժ»ին.— Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները քսան, Տօքթ. Յովհ. Փափազեան տասը ֆրանք:

Առաջնորդարանին.— Վարդան Պանտիկեան քսան:

Կապ. Խաչի.— Նուպար Հէլվաճեան քսան, Տօքթ. Յովհ. Փափազեան, դպրոցին տասը, քաղաքիս Աղքատախնամին Վահրամ Թորոմանեան տասը ֆր.:

Թաղականութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Աթէշեանին եւ պարագաներուն եւ շնորհակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, Ս. պատարագի ընթացքին, Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, պիտի շնորհէ Աւագ Սարկաւագութիւն, տիրացու Կարպիս Ժամկոչեանի:

Հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ այս արարողութեան:

ՇԻՐԻՄՆԵՐՈՒ ԱՅՑ

Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Փարիզեան բոլոր խումբերուն եւ Կեդր. վարչութեան, այց մը պիտի կատարուի.— Ա. Ահարոնեանի, Զօր. Անդրանիկի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի եւ Շ. Միսաքեանի շիրիմներուն, Փէռ-Լաշէզ:

Ժամադրութիւն ժամը ճիշդ 10ին, Փէռ Լաշէզի Կամպեթա դրան առջեւ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պուտոյի Մուրատ խումբը «Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնէ այս Կիրակի Նոյեմբեր 15ին, ժամը 3.30ին, Արլագ-Սօլֆերինօ սրահը:

235 Մունէյրա փողոցին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր մասնակցութիւնը կը բերէ գեղարուեստական բաժնին:

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ

ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ

(կատակերգութիւն մէկ արար):

Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

Կը խնդրուի որ բոլոր ներկայացուցիչները ներկայ ըլլան:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Սայաթ-Նովայի 250ամեակին առթիւ:

ՔԵՄԱՆՉԻՍԹ ՌՈՒԲԷՆ

Կը նուագէ այս Կիրակի ժամը 16ին, Ազգ. Տան թատերասրահը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահին մէջ, այս Չորեքշաբթի (Նոյեմբեր 11), կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Բանախօս՝ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Յայտագրի մանրամասնութիւնը տեղւոյն վրայ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՑԵԱՑԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Վիէնի Ֆ. Կ. Խաչի երեք դպրոցներու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի, Նոյեմբերի առաջին շաբաթէն սկսեալ (Գշ. Դշ. եւ Եշ. օրերը) եւ սովորական վայրերուն մէջ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ. 13, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր
DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines
ORCHESTRE — ATTRACTIONS
Մուտք 10 ֆրանք — Խաղով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վերջին, Փալէ Տիւ Քոնկրէի սրահներուն մէջ:

×

Որբերու Օգն. Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 29ին
GRAND HOTEL

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Պ. Վարազդատ Մարտիրոսի Կարապետեան կը փնտռէ իր եղբայրը Վազգէն, քոյրը Անահիտ եւ հօրեղբայրը Յովսէփ (Տէր-Կարապետ) Կարապետեան, 1924ին Կովկասէն մեկնած էն Պոլիս մինչեւ 1931 իրենցմէ լուր առնուած է, կը կարծուի թէ Ամերիկա անցած են:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել Պ. Վարազդատ Կարապետեանի, Երեւան, Գնունի փողոց, թիւ 9 տունը, բնակարան թիւ 7:

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

★
ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան
●
« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
Téléphone : 626031
Cables : 206 Tehran
●
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)
Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
★

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 13 NOVEMBRE
1964
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

...րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10159 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.159

...ր ԽՕՍՔԸ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ ԿԱՐ ԱՆՏԷՐ...

Պատմութիւնը պիտի ըսէ .—

Ժողովուրդ մը կար անտէր, կէսը՝ ...րմատախիլ ջարդուած, մնացեալ կէսը՝ ...իրուցան ի սփիւռս աշխարհի :

Այդ ժողովուրդը — այսինքն կէսը որ ...ղ մնաց — ինկաւ սար ու ձոր, անցաւ ...ով ու ցամաք, քունեցաւ աշխարհի բո...ր ցեղերուն եւ ազգերուն, — եւ բո–...ովին կորսնցուց իր հաւասարակշռու–...թիւնը :

Այն աստիճան որ, փոխանակ հին խը–...ռամատները լեցնելու եւ ամփոփուելու, ...ն իրմով պատսպարուելու, ճեղք ճեղքի ...րայ բացաւ, ճակատ ճակատի դէմ հա–...նց, եւ ինքն ալ մնաց չուարուն չորս ...ամբաներուն վրայ :

Եւ այս՝ լման տասը տարի քամելէ յե–...ոյ պանդխտութեան բոլոր դառնու–...թիւնները : Ցմրուր քամելով օտարու–...թեան լեղին ...

Այս ժողովուրդը ունեցաւ բոլոր առա–...քինութիւնները, բացի մէկէն, — քննա–...կան ոգի :

Ան հաւատաց ինչ որ պատմեցին, եւ ...էկ ալ, մէկ ձախ ժպտելով, Թոյլ տը–...ւաւ որ մարդիկ իրենց բուրդը մանեն իր ...ւխուն :

Ան չսորվեցաւ իր պատմութիւնը : Կամ ...որվեցաւ այնպէս ինչպէս ուսուցին օրը ...րին : Ինչպէս որ հաճոյ էր իրեն :

Հայրենիք լքած իր պանդխտութեան ա–...ռաջին տասնամեակը, ան դարձաւ ան–...հանաչելի եւ անկերպարան՝ իր «ուսում–...նական»ներով :

Ան կորսնցուց, շնորհիւ այդ նոյն «ու–...սումնական »ներուն, ամէնէն տարրական ...զգացումներ ալ :

Ու զայ ուր որ քաշեցին, — մերթ աջ, ...երթ ձախ : Երկու քայլ յառաջ, տասը ...այլ ետ :

Ան ունէր պարտականութիւններ եւ ...պարտութիւններ, որոնց համար գլուխ դըլ–...խի կուտար, — հողի՞ն կուտար, եր–...կի՞ն :

Հայի՛ւ տասը տարի դիմացան այդ բո–...լոր, օտար հողի վրայ :

Դարեր ու դարեր, անոր համար միու–...թեան գիծ մըն էր եկեղեցին :

Այսօր, արդէն, ունինք «մեր ժամը», «...մեր ժամը» : Վերի Թաղ, վարի Թաղ : ...Ազգային եկեղեցին եւ անհատականը :

Ծուրդուրանքի եւ գործունէութեան ...վայր մըն էր դպրոցը, իր կոկոնն–...երով, բողբոջներով ու ծաղիկներով :

— Դպրո՞ց, Դաշնակցակա՞ն է թէ ռամ–...կավար : Ես կուսակ չեմ տար անոնց բա–...ցած դպրոցին : Ո՛չ մնան ֆրանսականը, ...անգլիականը, պուլկարականը, հրէակա–...նը ...

Անոր համար օրհնութիւն էր որեւէ մի–...ութեան կազմակերպումը : Գոնէ մարդիկ ...համբայ կ՚ելլէին բարի մտքերով : Ու ...բարի էր շրջապատն ալ :

Այսօր Միութիւնները կը համարուին ...կրկէսներ՝ աքլորամարտ սարքելու եւ ...ծափեր կորզելու :

Այս ժողովուրդը կիրակմուտք ունէր ...իր մեռելներուն համար : Խունկ եւ ա–...ղօթք, որ կը պայծառացնէին իր հոգին : ...Տարիներ անցան, եւ իր ազգային մե–...ռելներն անգամ բեռ դարձան :

Լաւագոյն պարագային, ամէն տարի ...մէկ — յաճախ կիսկ — կը ծաղկէր, մէկ ...մէկին մեռելներու յիշատակին առթիւ : ...— «Կախե՞լ թէ չկախել : Երգե՞լ թէ ...չերգել » ...

Այս ժողովուրդը չունէր ազգային — ...քաղաքական խորհրդանշան, բայց յե–...ղափոխականէն կամ քրիստոնէականէն : ...Ունեցա՛ւ առտու մը, — արիւնով ...թաթխուած :

...Մեղրալուսինը հազիւ անցած, այդ ալ դարձաւ կռուախնձոր :

Մարդիկ ելան այս անտէր ժողովուրդի ծոցէն, — ուսումնականնե՛ր — որոնք «ճիհատ» յայտարարեցին այդ խորհըր–դանշանին դէմ :

Եւ որովհետեւ անբաւական էր իրենց ուժը, դիմեցին իւրաքանչիւր երկրի պե–տական ուժին : Գրգռեցին հիւրընկալ ժողովուրդին պատուախնդրութիւնն ալ :

— Դուք, մեծ ազգ, յաղթական պետու–թիւն, ի՞նչպէս Թոյլ կուտաք որ ձեր փառապանծ դրօշին քով պարզուի «այս–պիսի կերպասի ծուէն մը» ... Ի՞նչպէս կը հանդուրժէք այս նախատինքին ...

Եւ անտէր ժողովուրդին ազգային խոր–հըրդանշանը, «Այսպիսի կերպասի ծու–էն մը», քաշքշուեցաւ պահականոցէ պա–հականոց : Ցանցառօրի մը պէս կծկուե–ցաւ մինչեւ նախարարական գրասենեակ–ներու մէջ, դարձաւ բերնի ծամոց՝ ամե–մին – չամեմին, մինչեւ որ ...

Մինչեւ որ, հիւրընկալ իշխանութիւնը՝ այլեւս համոզուելով Թէ իսկապէս անտէր է այս ժողովուրդը, անոր պարտադրեց միայն իր դրօշը, միւսը հռչակելով օ–րէնքէ դուրս :

Այսպէ՛ս եւ իր բոլոր գործերուն մէջ, հեռու՝ հայրենիքէն, օտար ափերու վը–րայ :

Ահարեկ՝ արագ եւ անդարձ կազմա–լուծման հեռանկարէն, ահազանգը սկսաւ հնչել ժողովուրդի խոնարհ խաւերէն :

Կոչեր սկսան տեղալ յանուն ազգի եւ կրօնի ... Յանուն անցեալի եւ մեռելնե–րու :

Անօգո՛ւտ : Կորսնցուցած իր հաւասա–րակշռութիւնը, տարուբեր՝ գոյնզգոյն առաջնորդներու եւ հոսանքներու մէջ, անտէր ժողովուրդը չկրցաւ իր կեն–դանի ուժերն սպառել անծանօթ ուղղու–թեամբ : Ճեղք ճեղքի վրայ բանալով : Հետզհետէ աւելի հեռանալով իր խա–րիսխէն :

Պատմութիւնը պիտի ըսէ, տակաւին, Թէ առտու մը արթնցաւ անտէր ժողո–վուրդը :

Բայց, — շատ ուշ էր, անճանաչելի դարձած ըլլալով իր բարոյական կերպա–րանքը :

Շ.

11 Օգոստոս, 1933

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՊՈՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ատընաուըրի յայտարարութիւններէն կարելի չէ եղած շատ բան հասկնալ, ինչ կը վերաբերի այն համաձայնագրին բո–նոյթին և մանաւանդ պարունակութեան զոր Գերմանիոյ նախկին վարչապետը կնքած է նախագահ տը Կոլի հետ : Ա.–տընաուըր յայտարարած է միայն Թէ «Ֆրանսա եւ Գերմանիա ալ աւելի ամ–րապնդուած դուրս կուգան, տը Կոլի հետ իր խօսակցութիւններէն ետք : Այն տպա–ւորութիւնը կը տիրէ նաեւ Թէ Ատընա–ուըր – տը Կոլ համաձայնութիւնը կրնայ քաղաքական տագնապ մը ստեղծել Գեր–մանիոյ մէջ :

Պէտք է անշուշտ սպասել որ վարչա–պետ Էրհարտ լսելէ ետք Ատընաուըրի զեկուցումը, բացատրութիւններ եւ լու–սաբանութիւններ տայ, որպէսզի պար–զուին տը Կոլ – Ատընաուըր զրոյցին մանրամասնութիւնները :

Պոն չրջան ընող լուրի մը համաձայն, որ որեւէ ձեւով կարելի չէ եղած ստու–գել, Ֆրանսա պիտի խուսափի արմտիքի գիներու հարցը դնելէ Պրիւսէլ : Պէտք չէ մոռնալ նաեւ Թէ Պրիւսէլի մէջ Գերմա–նիոյ Արտաքին նախարարը՝ Շրէօտէր յայտարարած է Թէ Պոնի կառավարու–Թիւնը չի մերժեր արմտիքի գիները որո–շել Թէեւ չէ ճշդած Թէ իր կառավարու–Թիւնը ե՞րբ պիտի համակերպի նման ո–րոշում մը տալու : Միւս կողմէ, մինչ Ատընաուըր Փարիզ կուգար, Պաշտպա–նութեան նախարար Ֆոն Հասըլ Ուոշինկ–թըն կ՚երթար, զինուորական մասնա–գէտներով շրջապատուած : Այս կը նշա–նակէ Թէ Դաշնակցային Հանրապետու–Թեան երկու հոսանքները կը փորձեն ա–րագութեան մրցումով մը յաղթանակ տանիլ, մէկ կողմը կայ ֆրանքօ-գերմա–նական հասկացողութեան վրայ հիմնը–ւած փոքր Եւրոպայի մը կողմնակից–ները, — միւս կողմէ՝ Շրէօտէր ու նաեւ որոշ չափով Էրհարտ, որ ամերիկեան քարթը խաղալու կողմնակից կը Թուի : Այս երկու հոսանքներն են որ բախում պիտի ունենան Պոնի մէջ :

Ամէն պարագայի մէջ, Ատընաուըր կէտ մը նշանակած է Փարիզեան իր այցելու–Թիւնով : Փաստը տուած է Թէ ֆրանքօ-գերմանական յարաբերութիւնները կրնան բարելաւուիլ եւ կը կարծուի Թէ իր անձ–նական դիրքն ալ աւելի ամրապնդուած պիտի ելլէ այս ճամբորդութենէն – Պոնի մէջ կ՚ըսուի նոյնիսկ Թէ տեսակ մը «յա–տուկ խորհրդատու » կրնայ ըլլալ ֆրանքօ-գերմանական յարաբերութիւններու վերաբերեալ հարցերուն : Կը նշմարուի նաեւ Թէ Քուվ տը Միւրվիլ որեւէ հար–ցում չէ բրած, առջի օր, Պրիւսէլի մէջ ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ դիւղատըն–տեսական քաղաքականութեան : Կրնայ պատահիլ որ այս ընթացքը ապացոյց մը ըլլայ Թէ որոշ մեղմացում կայ արդէն Ֆրանսայի կողմէ, Գերմանիոյ նկատ–մամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋԻՆԱԴԱԴԱՐԻ տարեդարձը ոգեկոչ–ուեցաւ բովանդակ Ֆրանսայի մէջ, հան–դիսաւոր արարողութիւններով : Ֆրան–սայի Հանրապետութեան նախագահը ծաղկեպսակ մը դրաւ Յաղթական Կամա–րին տակ հանգչող Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ : Արարողութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Օրթօնտ ուր ստո–րագրուեցաւ զինադադարը, Լիոն, Մար–սէյլ, Պրեսթ, Պորտօ, Լիլ, Վերսայլ, Ռէն, Թուլուզ, Թարպ, Լը Ման եւն. :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու հա–մաձայն, Ռուսերը եւ Չինացիք կրցած են սկզբունքի համաձայնութեան մը յան–գիլ, որուն գլխաւոր կէտերն են .— Ա) Դեկտեմբեր 15ի համար նախատեսուած նախապատրաստական ժողովը կը յետա–ձգուի գարնան : Բ) Խորհ. եւ չին հա–մայնավար կուսակցութեանց միջեւ երկ–կողմանի խօսակցութիւններ՝ տար–ւոյն սկիզբը : Գ) Կրեմլինի մեծ անձնա–ւորութիւն մը Փեքին կրնայ երթալ (հա–ւանաբար Միքոյեն Սուսլով, մասնակէտ գաղափարական հարցերու) : Դ) Արեւել–եան Հասարակաց Շուկայի (Քոմէքոն) եւ ոչ միայն Ռուսաստանի օժանդակու–Թիւն մը կրնայ տրուիլ Չինաստանի :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն Թէ վար–չապետ Ինէօնիւ Պրիւսէլ, Պոն եւ Լա Հէ պիտի այցելէ Դեկտեմբերին կամ Յուն–ուարին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը բարեկա–մական խօսքեր արտասանած է Ալպանիոյ նկատմամբ անոր Խորհ. Միութեան կող–մէ ճանաչման 19րդ տարեդարձին առ–Թիւ : Շնորհաւորական գիրը կը շեշտէ . — «Խորհ. Միութիւնը եւ ընկերվարա–կան միւս երկիրները օժանդակած են իր տեղը տալու Ալպանիոյ համաշխարհային բեմին վրայ եւ զարկ տալու անոր ազգե–ցութեան : Խորհ. քաղաքացիները նոր յաջողութիւններ կը մաղթեն ալպանացի աշխատաւորներուն » :

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը հանդար–տած կը Թուի : Ցոյցեր տեղի ունեցած էին Խարթումի Արաբ. Մ. Հանրապետու–Թեան, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու դեսպանատուներուն դէմ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ շատ մտահոգ է այն խօսումներէն զորս Խորհ. Միութիւնը կրնայ ըրած ըլլալ Թուրքիոյ Կիպրոսի հարցին առընչութեամբ : Այդ պատճա–ռաւ Աթէնքի կառավարութիւնը նոր բա–րեկամներ կը փնտռէ Ազգաժողովի նիս–տէն առաջ : Ներկայիս երկու հոսանքներ կան .— Առաջինը նպաստաւոր է բանակ–ցուած լուծումի մը, ազգաժողովէն ա–ռաջ, շնորհիւ Ատլանտեան Ուժին պայ–մանաւոր ան ըլլայ ՄԱԿի ճամբով : Երկ–րորդ հոսանքը, ներշնչուած ծայրայեղ ձախէն աւելի եռանդուն դիրք մը բռը–նած է : Կ՚ուզէ նախաձեռնութիւն առնել Մոսկուա ճամբորդութեան մըչէզոքացնե–լու համար Թուրքիոյ ձեռք ձգած առա–ւելութիւնները եւ սիրաշահելու խորհըր–դային ղեկավարները կիպրական հարցին մէջ, յունական տեսակէտին :

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան հիւանդանոցը իր մահկանացուն կնքած է Մոնաքոյի իշ–խան Ռենիէի հայրը՝ իշխան Փիէր՝ Փո–լինեաքի կոմս :

ՊՈՒՐԿԻՊԱՅԻ տղան՝ Հապիպ Պուրկի–պա Թունուզի Արտաքին նախարար նը–շանակուեցաւ, նոր դահլիճին մէջ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ֆրանսացիներուն կացու–Թիւնը ողբերգական եւ անստոյգ է : Զրկուած են տարրական երաշխաւորու–Թիւններէն : Անարդար արտաքսումներ, առանց պատճառի ձերբակալութիւններ, ահեղեցումներ իրարու կը յաջորդեն :

ՖՐԱՆՍԱ 0ի դէմ մէկ կէտով պարտու–Թեան մատնեց Նորվեկիոյ Ֆուտպոլի խումբը :

ԼԻՒՔՍԱՄՊՈՒՐԿԻ Մեծ – Դքսուհին՝ Շարլոթ հրաժարեցաւ իր գահէն : Նոյեմ–բեր 12էն իր տղան է որ պիտի յաջորդէ իրեն : 45 տարի վարած է երկիրը եւ շատ սիրուած էր ժողովուրդէն :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ եւ Եուկոսլաւիա հարիւրին երեսուն պիտի աւելցնեն իրենց առեւտրական փոխանակութիւնները 1955էն սկսեալ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

« Ազատ Օր » Նոյեմբեր 7ի իր թիւին մէջ հրատարակած է Յունաստանի Կրօ–նից նախարարութեան նոր պաշտօնագիրը (յունարէն) թեմական ընտրութեանց առ–թիւ որոնք տեղի պիտի ունենային Նո–յեմբեր 8ին : Այս առընչութեամբ Յունա–հայոց առաջնորդն ալ հետեւեալ պաշտօ–նական հաղորդագրութիւնը հրապարա–կած է .—

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յունահայոց Թեմական ընտրութիւն–ները երկրորդ անգամ յետաձգելու եւ Կիրակի 13 Դեկտեմբեր 1964ին կատարե–լու համար Կրթական ու Կրօնից Վսեմ. փոխ – նախարար Պ. Լուքիս Աքրիթասի առաջարկը մեր կողմէ սիրով ընդունուած ըլլալով՝ սոյն պաշտօնական հաղորդա–գրութեամբ կուզանք դարձեալ Թելա–դրել համայն Յունահայ հաւատացեալ մեր ժողովրդեան՝ խաղաղութեամբ ու համբերատարութեամբ ընդունիլ սոյն վերջին կարգադրութիւնը եւ համերաշխ ու եղբայրական մԹնոլորտի մէջ պատ–րաստուիլ Կիրակի 13 Դեկտեմբեր 1964ին կատարելու Յունահայոց Թեմական ըն–տրութիւնները :

ՍԱՀԱԿ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
Առաջնորդ Յունահայոց

Աթէնք, 6 Նոյեմբեր 1964

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Գ.

Պատանեկութեան շրջանին մասին՝ մեր տեղեկութիւնները չեն վճիռ այլեւս, այլ ... լուռ կը մնան, գրեթէ համր : Դպրոցէն կանուխ բաժնուած, հազիւ 14 տարեկան : Չորս տարի ետքը՝ արդէն փեսայ : Կանխահաս՝ ամէն բանի մէջ, փեսայ կամ բանաստեղծ : 18 տարեկան է Շէյքսփիր, հարսնցուն՝ ութ տարի մեծ : Աճապարանք ցոյց կը տրուի ամուսնութեան համար՝ որովհետեւ սպասելու միտք չունէր այն որ աշխարհ եկաւ պսակադրութենէն վեց ամիս ետքը, 1583 Մայիս 26ին : Շէյքսփիր, 19 տարեկան, հայր է արդէն աղջկան մը որ պիտի չապրի երկար : Յաջորդը՝ երկուորեակ, մկրտուած 1585 Փետրուար 2ին :

Կարճ ժամանակ մը ետք, Շէյքսփիր կը հեռանայ ծննդավայրէն, գրեթէ լքելով կին ու զաւակ : Չէ՞ր սիրեր կինը : Այդպէս կ'ենթադրեն ոմանք, նոյնիսկ իր գործերէն վկայութիւն կը բերեն խօսք մը, իբրեւ պատգամ երիտասարդներուն, « չամուսնանալ տարիքով իրենցմէ մեծ աղջիկներու հետ » : Ու կը յիշեն նաեւ իր կտակը, որու տրամադրութեանց համաձայն՝ հարստութիւնը կը թողու աղջիկներուն, կը բաժնէ Ստրէթֆորտի աղքատներուն, դերասան իր ընկերներուն, բայց կնոջ ժառանգ կը թողու միայն ... հին մահճակալ մը :

Լոնտոնի կեանքը եւս մթութեան մէջ : Ո՛րքան կարճ, բայց եւ ո՛րքան բեղուն, հարստանալու համար ոչ միայն նիւթական, այլեւ ստեղծագործական վաստակով : Կան պաշտօնաթուղթեր՝ իր անուան կապուած, բայց ոչ մէկուն մէջ դերասան անուամբ յիշատակուած : Դիտել կը տրուի թէ 1571 թուակիր օրէնք մը կը հրամայէ ձերբակալել ով որ դերասանութիւն կ'ընէ, մանաւանդ խարազանել եւ հրաշէկ երկաթով խարանել իբրեւ դատարկապորտ եւ րըֆերն,— այս բառը աւելի ծանր նշանակութիւն մը ունի փրանսերէն լեզուի մէջ : Նոյն օրէնքը պատճառ մըն էր, որ պաշտօնաթուղթերը լուռ մնան Շէյքսփիրի դերասանական կամ թատերագրական ասպարէզին մասին : Այսուհանդերձ, այս աղքատ բայց օժտուած երիտասարդը, փայլուն ու կարճ կեանք մը ապրելէ ետք Լոնտոնի մէջ, կը վերադառնայ իր ծննդավայրը, Ստրէթֆորտ, այլեւս հարուստ եւ համբաւեալ :

Մարդոց հոգիներուն մէջ հողի տարօրինակ նոսթալժի մը կայ, որ կը յիշեցնէ բոյսերուն կեանքը, — արգանդ եւ դամբարան նոյնն են բոյսերուն համար : Բոյսերը կը մեռնին հոն ուր ծնած են, ուրեմն իրենց արգանդին մէջ,— նոյն հողն է որ ծնունդ կուտայ իրենց, նոյն հողն է որ կը սնուցանէ եւ նոյն հողն է որ կը թաղէ զիրենք : Մարդիկ եւս կը սիրեն թաղուիլ այն հողին մէջ, որ ծնած է զիրենք : « Հողը կը կանչէ » կ'ըսէ Հայ ժողովուրդը, որ ամէ՛ն ժողովուրդէ աւելի կարօտ է իր հողին :

Ծառերը, կ'ըսեն, ոտքի վրայ կը մեռնին : Շէյքսփիր եւս, որ վերադարձաւ ծննդավայր՝ զինք ծնած հողին կանչով, մեռաւ ոտքի վրայ՝ միշտ բարձրանալով դէպի վեր, միշտ դէպի վեր, ամբողջ Անգլիան ոտքերուն պատուանդան ըրած՝ ինչպէս կ'ըսէ Վիքթոր Հիւկօ :

Ահա կէտ մը, որ վէճի առարկայ չէ եղած երբեք, — Շէյքսփիր, զոր կը տեսնենք հեռուներէն անգամ, թաղուած է Ստրէթֆորտի մէջ : Այնտեղ է իր գերեզմանը : Ատով կը բաժնուի այն սուրբերէն եւ բանաստեղծներէն, որոնց բազմաթիւ գերեզմաններ ցոյց կուտայ պատմութիւնը :

Այս խորհուրդին առթիւ՝ յաճախ կը յիշուի Ճորճ Սթիվընսի խօսքը, զոր կը կրկնէ ով որ կանգ կ'առնէ, պահ մը, Շէյքսփիրի կեանքին ու գործին շուրջ, տարածուած մթութեան, հակասութեանց եւ տարակոյսներու դիմաց .—

« Եթէ կայ բան մը որ ստոյգ է Շէյքսփիրի մասին, առիկա այն է միայն որ ծնած է Ստրէթֆորտ, այնտեղ ամուսնացած, զաւակներու հայր դարձած, յետոյ Լոնտոն մեկնած, Թատրոնը ասպարէզ ըրած, բանաստեղծութիւն գրած, յետոյ Ստրէթֆորտ վերադարձած, ուր եւ մեռած ու թաղուած » :

Առատ գրականութիւն կայ նաեւ իր մահուան պատճառներուն մասին :

Շատ քիչ ժամանակ էր որ վերադարձած էր, իր թատրոնին հրդեհէն ետք, ու մեծ տուն մը գնած էր Ստրէթֆորտի նոր հրապարակին վրայ՝ ընդարձակ պարտէզով, կեդրոնը՝ թթենի մը, որու շուքին տակ շատ կը սիրէր նստիլ մեծ թատերագիրը եւ խորհրդածել : Բայց ո՛չինչ գրած է այնուհետեւ : 1616 Ապրիլ ամսուան մէջ՝ որովայնային ճահճատենդը վերջ կը դնէ իր կեանքին : Ո՛չ, լանջախիթն եղաւ մահուան պատճառը, կը գրէ բժիշկ մը : Ո՛չ, կը գրէ Տօքթ. Լիֆթուիչ, քռամփ տէ զ'էքռիվէն ունէր՝ ջղային խանգարումներու բարդութեամբ, — արդարեւ իր կարգ մը ստորագրութիւնները անընթեռնլի են՝ դողդղացող ձեռքին յիշատակ : Տօքթ. Նիսպէթի ախտաճանաչութիւնը կը հակի դէպի լուսնոտութիւն, այս հիւանդութեան բոլոր արկածներով՝ առանց ուրանալու փառալիզի աժիթանթին աւերները : Ուրիշ հեղինակ մը, միշտ լրջօրէն, մեղքը կը նետէ ընդադարութեան վրայ, աւելցնելով որ ամերիկեան գետնախնձորը, վիթամին Սէով հարուստ, եթէ աւելի կանուխ մշակուած ըլլար Անգլիոյ մէջ, Շէյքսփիր դեռ պիտի կարենար տալ նոր գործեր, Փոթորիկէն աւելի գերազանց :

Բազմաթիւ են հեղինակները, որոնք կը ծանրանան Շէյքսփիրի մտադարութեան վրայ, վերագրելով խոնջէնքի, չափազանցեալ աշխատանքի եւ երիտասարդական ծանօթ... հաճոյքներու, առանց մոռնալու յիշատակել ժառանգական հոգը, ապացոյց որ ամբողջ տոհմածառը չորցած է դարը չլրացած : Եւ դեռ կան որ մահը կը վերագրեն ալքոլամոլութեան, վկայ՝ իր կարկամած ստորագրութիւնը : Ուրիշներ՝ Երոսի վրէժխնդրութեան, չէ՞ որ կանուխ մտած էր այգին եւ աղոխ կերած : Նոր հեղինակներէն՝ Տօքթ. Կիւթման կը մեղադրէ պնդերակութիւնը, որ հետզհետէ զարգանալով, իբրեւ հետեւանք ալքոլամոլութեան, ծխամոլութեան, սեղանի եւ անկողնի հաճոյքներու, ինչպէս եւ արտակարգ խոնջէնքի, զինք առաջնորդած է գերեզման :

Գերեզմանին վրայ՝ իր կիսանդրին :

Զարմանալի՛, կիսանդրին եւս վէճի նիւթ : Ոչ հարազատ պատկերը կուտայ, կ'ըսեն, ոչ ալ այն սկզբնական արձանն է, զոր աղջիկները կանգնեցին իրենց հօր գերեզմանին վրայ :

Երկրորդ օրինակ մըն է, իբր թէ սրբագրուած :

Առաջինը նկարահանուած ու տպուած է հին գիրքի մը մէջ, ուր կը ներկայացուին Ստրէթֆորտ քաղաքին տեսարանները : Առիկա կը յիշեցնէր առաւելապէս հայրը, միխի եւ բուրդի առեւտրականի յիշատակներով, առջեւը բուրդով լեցուն պարկ մը, երկու ձեռքերը պարկին վրայ : 1760 թուականներուն՝ վերցուեցաւ այս կիսանդրին ու տեղը դրուեցաւ ուրիշ մը, — դիրքը նոյնն է, պարկը փոխարինուած է երկար բարձով մը, իսկ Շէյքսփիրի մէկ ձեռքին մէջ դրուած է գրիչ մը, միւս ձեռքին մէջ՝ թուղթ :

Գեղեցիկ է, սակայն, վերտառութիւնը, կիսանդրիին տակ .—

Judicio Pyllium,
Genio Socratem,
Arte Maronem.

Terra tegit,
Populus maeret,
Olympus habet.

Իմաստութեամբ՝ Պիլլիուս,
Հանճարով՝ Սոկրատ,
Արուեստով՝ Վիրգիլիոս ·

Հողը կը ծածկէ,
ժողովուրդը կ'ողբայ,
Ողիմպոս կ'ընդունի իր մէջ :

Քանիցս հարց եղած է կանգնել յուշարձան մը, Անգլիոյ մէջ, Ուէսթմինիսթրի արձանէն տարբեր որ արժանի ըլլայ Շէյքսփիրի մեծութեան : Երկու բանաստեղծներ պատասխանած են կոչին, անմիջապէս : Մէկը՝ Միլթըն, միւսը՝ Հիւկօ :

— « Ի՞նչ պէտք ունի իմ Շէյքսփիրս, — գրեց առաջինը, որ իր նուիրական նշխարքը թաղուի բուրգի մը տակ, նոյնիսկ բարձր մինչեւ երկինք : Անիկա, մեր հիացումին ու զարմացումին մէջ, իրեն համար կանգնած է յիշատակարան մը, որ պիտի չկործանի երբեք :

— « Ի՞նչ պէտք ունի արձանի, — գրեց երկրորդը, իր կանգնած արձանը, ի յաւերժացումն իր անուան, պատուանդան ունի ամբողջ Անգլիան : Ի՞նչ պէտք բուրգ կանգնելու, բաւական է իր գործը : Յասպիս, պորփիր, մարմար կամ պղինձ արմուկի մը չափ իսկ չեն կրնար բարձրացնել այս արուեստագէտը, բոլոր յուշարձաններէն վեր կանգնած : Ոչ ապառաժը, ոչ ալ երկաթը կրնայ տալ այն շունչը, որ Աստուծոյ շունչն է՝ մարդուն մէջ թրթռացող : Անօգուտ է քարի եւ կիմինորի կուտակումը : Ո՞ր կառոյցն է որ կրնայ հասնիլ մտածման թռիչքին : Բաբելոն կը մնայ Եսայիի ոտքերուն տակ : Խէոփսի բուրգը շատ փոքր է Հոմերոսէն : Կոլիսէում խոնարհագոյն է քան Յոբնալ : Սեվիլլայի Գիրալտան գաճաճ մըն է Սերվանթէսի առջեւ : Հռոմի Ս. Պետրոսը չի հասնիր Տանթէի ոտքի բոյթերուն : Կրնա՞ք միթէ կանգնել աշտարակ մը, որ այնքան բարձր ըլլայ, որքան այս անունը, — Շէյքսփիր » :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Չինաստան կ'աշխատի հեռացնել արեւմտեան համայնավար կուսակցութիւնները Խորհ. Միութենէն : Բարեկամ է հակառակորդներուն, բուռն կերպով կը քննադատէ թիթոյականները, որոնք համակիր են Խրուշչեւի քաղաքականութեան : Պելժիոյ մէջ 1964 Յունուար 9ին երկճղում ունեցան համայնավարները : Սէյլանի, Հնդկաստանի մէջ խորհրդային եւ չինական բաժանումներ կազմուեցան :

Մաօ կ'ուզէ հաստատել «Երրորդ Աշխարհ» մը, ծաւալելով Ափրիկէ եւ Հարաւային Ամերիկա : Զանզիպար եւ Թանկանիքա համայնավար ազդեցութեան տակ են, երկուքն ալ խիստ կարեւոր՝ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի պաշտպանութեան համար, Ռուսիա ջանացած է հաստատուիլ այդ կողմերը, Եթովպիա ղրկած էր բժիշկներ եւ հաստատած էր հիւանդանոց : Այժմ Փեքին կ'աշխատի Ափրիկէէն եւ Ասիայէն հեռացնել Ռուսիան, կը մրցի Քոնկոյի եւ Կինէի մէջ, կ'օգնէ ազգայնական ձգտումներով համայնավարներուն :

Նորակազմ 16 հանրապետութիւններ ճանչցան չին ժողովրդավար կառավարութիւնը, ներկայացուցիչներ կ'այցելեն Փեքին, տնտեսական օժանդակութիւն ստանալու համար : Մաօ կը ջանայ ղեկավարել Ասիան եւ Ափրիկէն, միեւնոյն ատեն չուզեր Մոսկուայի ձգել եւրոպական համայնավարութեան ղեկավարները :

Միջազգայնականի հարիւրամեակին առիթով կազմակերպութեան քարտուղար Փոնոմարեւ հետեւեալ բաղձանքները կը բանաձեւէր համայնավարութեան յաղթանակին համար .

1) Հաւատարմութիւն մարքս-լենինեան ուսուցման՝ առանց աջ կամ ձախ շեղումներու :

2) Ամէն համայնավար կարելին ընելու է համայնավար յեղափոխութեան յաջողութեան համար :

3) Դասակարգային պայքարներն ու շարժումները չեն կրնար բաժնուիլ խա-

« ՆԱՀԱՊԵՏԸ »

Ու Նահապետը մեղմ ձայնով երգեց .

... Ես մի չոր ծառ էի
Դու գարնան արեւ ...

— Ինչպէս չես մոռնայ էդ հին երգեր, Նահապետ,— ասաց Նուբարը : Աչքերը երազանքով փակեց ու դողդղացող շուրթերով շշնջաց երգի խօսքերը :

Քո սէրով ծաղկեցին
Իմ ճիւղեր ու տերեւ ...

Միւս օրը Նահապետն իր տան մուտքի առաջ, աջ ու ձախ կողմերում երկու խնձորենի տնկեց, այն մատաղ տնկիներից, որ քաւոր Յակոբի երկրէն բերած կորիզներից էին աճել : Հետաքրքրուողներին բացատրում էր Արտամետի հին սովորութիւնը, որ պէտք չէ մոռնան : Ամէն ծնուած երեխայի համար մի խնձորենի էին տնկում երկրում : Երբ երեխան մեծանում էր խնամում, պահում, պահպանում էր իր խնձորի ծառը :

Բոլորի աչքի առաջ փոսերը փորեց, ոչխարի մանրած բլկուլ խառնեց, հողին տնկիների արմատները յարմար տեղաւորեց նրանց մէջ ու հողով ծածկելով ջրեց : Աւարտելով գործը, նստեց պատի տակ, գրպանից հանեց թութունի տոպրակը :

— Էս օրուանից երդում կ'ուտեմ եւ ուխտ կ'անեմ,— ասաց սիկարան փաթթելով ու տոպրակը Նհոյին պարզելով,— ուխտ կ'անեմ, որ ում տուն երեխայ ծնուի, նրա դրան առաջ խնձորի ծառ տնկեմ ...

— Իյա, — զարմացաւ Նհօն,— էդ ի՞նչ է կ'ըսիս, հայ...

— Ինչ որ լսեցիր, էն ի կ'ասեմ : Ինչ տնից որ նորածինի ձէն ընկնի իմ ականջ, էդ տան դուռ պիտի Արտամետի խնձորի ծառ տնկեմ ... Էս մեծ քաջութիւն, մեծ հերոսութիւն չեմ արեր, ես չեմ կ'անայ երկիր ու ազգ փրկեմ, իմ պարտքն ու իմ ուխտն էլ թող էդ գործն էնի ...

— Ուրեմն իմ դուռ լէ խնձոր տնկելաւ, — ուրախացած ասաց Նհօն, — թոռնիկ պիտի ծնուի ...

Մի շաբաթ յետոյ Նուբարը ոտքի վրայ էր արդէն եւ ինքն էր ջրում «ջեւիկ» երեխաների համար տնկուած խնձորենիները : Բոլոր հարեւան կանայք գալիս գնում էին նրա մօտ : Մի անգամ առաւօտ շուտ Վարսօն եկաւ ու ցնծութեամբ յայտնեց, որ իրեն աղջիկ թոռնիկ է ծնուել : Նուբարն ու Նահապետը շնորհաւորեցին : Նահապետը գետնից հանեց մի մատաղ խնձորենի ու գնաց նրանց տունը :

Այդ աւանդութիւնը, որ նա երկրից բերել ու հաստատում էր այստեղ, Արագածի լանջի այս գիւղում, բոլորի մէջ հետաքրքրութիւն էր ծնել ու բոլորին էլ դուր էր գալիս : Գիւղի համարեա կէսը հաւաքուել էր թամաշայի, երբ «կապաշտ Նհոյի» տան առաջ յարմար տեղ ընտրելով Նահապետը խնձորենի էր տնկում նրա նորածին թոռնիկի համար : Աշխատանքն աւարտելով, Նահապետը Նհոյին ասաց .

— Նհօ ախպէր, աչքդ լոյս էլնի, խնձորի ծառի պէս մեծանայ քո թոռնիկ, գեղեցիկ ծաղիկներ տայ, քաղցր պտուղներ տայ, շոգ օրերին հով անի, ցուրտ օրերին կանգնի քամու դէմ :

Երկու օր յետոյ նախագահ Ղուկասն էլ երեխայ ունեցաւ ու Նահապետը խնձորի տնկին ձեռքին, յայտնուեց նաեւ նրա դռանը ...

Իր գործը կատարելուց առաջ՝ խնդրում էր տան տիրոջը՝ երդում տայ, որ իր տնկած խնձորենին կը պահպանի, չի թողնի երեխաները ջարդեն, անասուններն ոտի տակ տան :

Երբ երրորդ տան առաջ նոյնպէս խնձոր տնկեց Նահապետը, արդէն բոլորը հասկացան, որ նա հանաք չէր արել, մանաւանդ որ ամէն օր գնում էր տեսնելու, թէ ինչ վիճակի մէջ են տնկած մատաղ խնձորենիները :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(40 Շար.)

ղութեան պաշտպանութեան համար մղուած պայքարներէն :

4) Յետաշրջական ազգայնականութիւնը յաւեգոյն թշնամին է յեղափոխական ամէն դասի :

5) Յաղթութիւնը կը սատացուի միայն միջազգային համայնավար ուժերու միութեամբ :

Համայնավար քարտուղարին բաղձանքներուն բանաձեւումը կոչ մըն է միութեան բոլոր ընկերներուն, որոնք բաժնուած են տեսականօրէն եւ ազգային գետնի վրայ : Միութիւն չի նշանակեր սորկացում օտար կոմիտէներու, որոնք յաւակնութիւնն ունին ճշմարտութիւնը ներկայացնելու :

Խրուշչեւ տեղի տուաւ կրտսեր ընկերներուն, Թոլիաթթիներու, Կոմուլքանեւու, Մորերներու հետ : Ներկայացուցիչն էր « խաղաղ համակեցութեան » , կենցաղի մակարդակին բարձրացման : Մաոյի համակիրներն ալ մարդկութեան կէսին ոչնչացումը կը բաղձան համաշխարհային համայնավարութիւնը իրականացնելու համար :

Արբանեակներէն Ռումանիա կը թօթափէ ռուսական շպարը : Ռուս անունները կը ջնջուին փողոցներէն, թատրոններէն : Ռուսերէնը կը դադրի պարտաւորիչ ըլլալէ . կը պահանջէ անկախութիւն Մոսկուայէն, չուզեր արբանեակ մնալ :

Ռումէն վարիչներ կնքեցին համաձայնութիւն մը Մ . Նահանգներու հետ : Պիտի ստանան մեքենաներ, փոխատուութիւն մը : Մոսկուա գայրացաւ, բողոքեց, քննադատեց « ընկերվարական երկիրները, որոնք դրամատիրական երկիրներու կը դիմեն : Միայն սերտ գործակցութիւնը թոյլ կուտայ ազգային տնտեսութեանց զարգացման» : Յունիս 5ին Պուքրէշի ձայնասփիւռը պատասխանեց . « Ընկերվարական մէկ քանի երկիրներ, Լեհաստան, Խորհրդ. Միութիւն առեւտրական կարեւոր յարաբերութիւններ ունին Արեւմուտքի հետ, ինչո՞ւ մենք պիտի չունենանք : Համայնավար երկիրներու յարաբերութեանց հիմնական սկզբունքներով՝ անկախութեան , ազգային վեհապետութեան, իրաւունքներու հաւասարութեան սկզբունքներով » :

Պուքրէշ կ'ուզէ զարգացնել ճարտարարուեստը , Մոսկուա կ'ուզէ որ երկրագործական երկիր մնայ :

Յեղափոխութեան սկիզբը ղեկավարներ գաղափարախօսական հակասութիւններ ունէին : Պուխարինի խումբը կը պնդէր « ընկերվարութիւն մէկ երկրի մէջ » բանաձեւին վրայ : Սթալինի խումբը ա...ւելի կը ծանրանար կուսակցութեան ամբողջական կեդրոնացման վրայ : Թրոցքիի համար «ընկերվարութիւն մէկ երկրի մէջ » բանաձեւը կը նշանակէ մերժել մարքս–լենինեան հիմնական սկզբունքը , այլափոխել ազգային համայնավարութեան : Յեղափոխութիւնը սահմանափակուելու չէր ազգային սեղմ սահմաններու մէջ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

ԼԻՈՆ , — Հ . Յ . Դաշնակցութեան 74րդ տարեդարձը Լիոնի Հայութիւնն ալ տօնեց աւելի քան խանդավառ կերպով : « Վարանդեան » կոմիտէն ջանք չէր խնայած լաւագոյնս ոգեկոչելու համար յիշատակը այն բիւրաւոր Հայորդիներուն, գրչի, մտքի եւ բազուկի տիտաններուն, որոնք իրենց արեան գնով մեր ժողովուրդին տուին Ազատ Անկախ Հայաստան մը :

Ժամը 9ին օրուան նախագահը ընկ . Հ . Թաշճեան հանդէսը բացուած յայտարարեց հրաւիրելով Նոր Սերունդը երգելու « Մշակ բանուոր»ը յոտնկայս : Յետոյ մթութեան մէջ վարագոյրը բացուեցաւ , բեմին վրայ գոյգ եռագոյնները երրորդութեան նկարով եւ Դաշնակցութեան գինանշանով : Երիտասարդ մը կարդաւ վառեց այն փոքրիկ խաւաքարդէ տուփիկները, որոնց իւրաքանչիւրին վրայ մեծ տառերով գրուած էին բոլոր յեղափոխական անցքերը իրենց թուականներով մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը, երբ Դաշնակցութիւնն իր առաջնորդի դերը ստանձնեց : Յիշենք քանի մը հատը .— « Խանասորի արշաւանք», «Պանք օթօմանի» գրաւումը , «Երլրզլի» մահափորձը», «Կուկունեան» արշաւախումբը եւ դեռ ուրիշներ :

Ընկեր Թաշճեան բացման խօսքին մէջ ներկայացուց Հ . Յ . Դաշնակցութեան կեանքն ու գործը, զոր կարելի է համադրել Ռուբէն Զարդարեանի սա խօսքին մէջ . « Մենք վառեցինք խարոյկը » : Յետոյ մէկ վայրկեան ներկաները հրաւիրեց ոտքի կանգնիլ ի յարգանս անոնց որոնք այս ժողովուրդին համար զոհուեցան :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օրիորդներ Ս . Ալթունեան Շիրազի՝ «Նամակը»», Կարապետեան (Տէսինէն) Կապուտիկեանի « Խօսք իմ որդւոյն », Պ . Գաբրիէլ «Հայաստանին» (Թէքէեան), որոնք բոլորն ալ յաջող էին : Ընկ . Յովհաննէս Պէրպէրեան ջութակի վրայ նուագեց Եղիշէ Չարենցի « Ես իմ անուշ Հայաստանին» , Նոր Սերունդի պարախումբը պարեց երկու հայկական պարեր :

Բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկ . Հ . Հանտալեան, որ ներկայացուց Հ . Յ . Դաշնակցութեան գործը երեսուն տարի երկրին մէջ, 44 տարի արտասահմանի մէջ :

Տեղւոյս Նոր Սերունդին կողմէ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը Ա . Ահարոնեանի « Ուխտաւորը», մասնակցութեամբ ընկ . Գեղամ Կանանեանի եւ Օր . Շաքէ Ղազարեանի , որ խիկալէս խոր տպաւորութիւն թողուց :

Հանդէսին պաշտօնական բաժինէն ետքը ինչպէս յայտարարուած էր, ներկաները բոլորուեցան սեղաններու շուրջ : Յեղափոխական եւ Ազգային երգեր : Օրուան սեղանապետ ընկ . Սարգիս Առաքէլեան կարգով խօսք տուաւ Յ . Վարժապետեանի եւ Շահպարոնեանի , ընկ . Միսաք – Միրզէի, որոնք շեշտեցին Դաշնակցութեան անհրաժեշտութիւնը հայ կեանքի մէջ : Նմանապէս երգեցին Տիկին Պերճուհի Ահարոնեան եւ Պ . Օֆլազ, խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծելով :

Կեր ու խումը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր : Կարգադիր յանձնախումբը , իր կողքին ունենալով Տիկիններ Աբէլեան, Կէնճեան եւ Նաճարեան , գործեց անձնուիրաբար : Ներկաներէն Տիկին Մարի Կէնճեան նախորդ տարիներու նման այս տարի եւս 90 ֆրանք նուիրեց «Վարանդեան» կոմիտէին, ի յիշատակ ողբացեալ ընկեր Կարօ Կէնճեանի յիշատակին :

Կ . ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Այսօր գաղափարախօսական հակասութիւնները չեն որ կը բաժնեն համայնավար աշխարհը, այլ ազգայնական յաւակնութիւնները : Չին համայնավարը կը տեսնէ որ սովետը ազգային շահեր նկատի ունենալով կը շահագործէ գաղափարախօսական համերաշխութիւնը, իր շահերուն համար կը համաձայնի Արեւմուտքի հետ, կը լքէ Ասիոյ եւ Լատին Ամերիկայի բանուորական յեղափոխական ուժերը եւ կը ստիպէ Եւրոպայի համայնավար կուսակցութիւնները հետեւելու « խորհրդարանական ուղիներով դէպի ընկերվարութիւն » : Ասիկա ժխտումն է մարքս – լենինիզմի :

1948ին Եուկոսլաւ համայնավարութիւնը որդեգրեց «ազգային ուղիներ դէպի ընկերվարութիւն » տեսութիւնը : Կ'ընդունէր հաւասարութիւն բոլոր համայնավար պետութեանց միջեւ եւ յարգանք՝ իրենց անկախութեան Խորհ . Միութեան կողմէ : Սթալինի համար ասիկա հերետիկոսութիւն մըն էր : Պելկրատ եւ Մոսկուա խզուեցան, որովհետեւ Սթալին կ'ուզէր գաղթավայր մը դարձնել Եուկոսլաւիան եւ նոյն վարչաձեւը հաստատել :

Այսօր արբանեակները, տարիներ ծառայելէ ետք Մոսկուայի շահերուն , կը հետեւին թիթոյականութեան , անկախ տնտեսութիւն եւ մէկ կողմ թողլով պետական դրամատիրութիւնը՝ աւելի ազատութիւն կուտան անհատական ձեռնարկներու, կ'ընտրեն դրամատիրութեան եւ համայնավարական դրութեան միջին ճամբան : Արբանեակները կը փափաքին բարեկամ մնալ Մոսկուայի , Միայն թէ յարգելու է իրենց տնտեսական անկախութիւնը : Տնտեսական միութեան քայքայումը պատճառ կրնայ ըլլալ ռազմական դրութեան քայքայումին, Մոսկուա կ'ուզէ պահել իր իշխանութիւնը Արեւելեան Եւրոպայի վրայ, արբանեակները մնալու են ամբարտակներ Խորհրդ . Միութեան պաշտպանութեան համար :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԴԻՄԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Դիմագիտութիւն կամ խորագիմայութիւն կը կոչուի այն ուսումը, որ մարդոց դէմքին քննութեամբ կը գուշակէ նկարագիրը : Այս ուսման մաս կը կազմեն ձայներու, եղունգներու, ձեռքերու քննութեամբ նկարագիրներու ճշդումը :

Ձեռքերուն ձեւը, կը գրէ նման ուսումնասիրութեանց մասնագէտ մը, շատ քիչ անգամ կը խաբէ դիտողը : Կիներու մօտ՝ յոյժ նիհար ձեռքը ցոյց կուտայ երաժշտասիրութիւն, գրականութեան ճաշակ կամ վաճառատանց մէջ քարտուղարութեան ընդունակութիւն : Սպիտակ եւ կապոյտ երակներով զծեալ փափուկ ձեռքը կը յայտնէ թէ ենթական կին մըն է ազնուական, որ աշխատանք չէ տեսած : Մատները երկար եւ սուր ձեռքերով աղջիկները շատ կ'ամուսնանան՝ առանց ... օժիտի : Վատահամբաւ կիներուն ձեռքերը սիրուն կ'ըլլան, բայց քիչ մը լայն :

Այրերու մօտ՝ ձեռքերէ քաղուած գուշակութիւնը աւելի դիւրին է : Փափկաճաշակ մարդիկ, դրագէտները եւ արուեստագէտները կ'ունենան նուրբ եւ ջըղային ձեռքեր : Գործի մարդոց, սեղանաւորներու, միջնորդներու ձեռքերը մըսոտ կ'ըլլան , մատները մազոտ, երբեմն կարմիր, եղունգները տափակ : Շատ կարճ բթամատը նշան է երկչոտ եւ ըղձւշաւոր բնաւորութեան : Եսասէր անձերու ձեռքը միշտ մազոտ եւ կարճ կ'ըլլայ : Բժիշկներն ունին ընդհանրապէս լայն, զօղաւոր ափով ձեռքեր, ինչպէս քահանաները, դրամ առնելու յարմարութեամբ : Անոնց եղունգները կարճ կ'ըլլան :

Ձայնի գուշակութեան գալով, սուր ձայնը նշան է մեծարանութեան, պարծենկոտութեան : Ճապուկ ձայնը՝ նրբամտութեան, նաեւ ' դաժանաբարոյութեան : Թրթռուն ձայնը՝ պերճախօսութեան, գրասիրութեան : Սուլող ձայնը՝ ծաղրանքի եւ խծբծանքի ընդունակութեան : Ռնգային ձայնը տգիտութեան , ապուշութեան : Բաղցրալուր ձայնը՝ հանճարեղութեան : Խռպոտ ձայնը՝ հըպարտութեան, տիրակալութեան : Խուլ ձայնը՝ չարախօսութեան եւ չաղակրատութեան : Կաղկանձող ձայնը՝ զողութեան, խաբեբայութեան : Երկարաձիգ ձայնը՝ վաւաշոտութեան, կնասիրութեան : Կոկորդային ձայնը՝ փոփոխամըտութեան : Զոր ձայնը՝ չարութեան, ագահութեան : Վշտագին ձայնը՝ զգայասիրութեան : Մետաղային ձայնը՝ վըճռականութեան, յամառութեան : Երաժըշտական ձայնը՝ շողոքորթութեան, ստախօսութեան :

Թող հաւատայ ով որ իր գործին կուգայ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Քանի մը վայրկեան լուռ կեցան : Թմբիի չոր ճիւղի մը վրայ ծիծեռնակ մը կեցաւ ու սկսաւ ճռուողել, թերեւս անոր մաիկ կ'ընէին : Ամենեւին . անկէ գեղեցիկ երաժշտութիւն մը մաիկ կ'ընէին , որ իրենց սրտէն կը բարձրանար :

— Ձեռքդ տուր, — ըսաւ տղան :

Աղջիկը յօժարութեամբ տուաւ : Տղան բռնեց աղջկան ձեռքը . Վիցան կը սպասէր Գրիգորի ըսելիքին : Սակայն Գրիգոր լուռ կը դիտէր գինքը . յանկարծ դանդաղօրէն բարձրացուց աղջկան ձեռքը ու համբուրեց :

Վիցան կարմրեցաւ :

— Շատ գեղեցիկ է այս պարտէզը , — ըսաւ Գրիգոր, պարզապէս բան մը ըսած ըլլալու համար :

Ապա նորէն լռեցին : Տերեւ մը բաժնուեցաւ ծառէն ու ինկաւ իրենց առջեւ . երկուքն ալ անոր նայեցան : Ապա պատանին ըսաւ .

— Ալ ամէն բան վերջացած է :

Ու այս բանը այնքան տխուր ըսաւ, որ աղջիկը գրեթէ վախցած նայեցաւ անոր : Գրիգոր ոտքի ելաւ :

Նորէն Գրիգորի թեւէն անցուց ձեռքը, ու տասը քայլի չափ այնպէս քալեցին . այն ատեն աղջիկը ըսաւ .

— Ինչո՞ւ ըսիր թէ ալ ամէն բան վերջացած է :

— Որովհետեւ վերջացած է, — պատասխանեց Գրիգոր գլուխը շարժելով :

Քալեցին լուռ . Գրիգոր խոր կերպով հառաչեց .

— Կը զգամ՝ որ դուն իմս պիտի չըլլաս :

Վիցա վիրաւորուած նայեցաւ անոր :

— Իսկ ես կը զգամ , թէ պիտի ըլլամ :

Տղան կեցաւ ու Վիցայի աչքերուն մէջ նայեցաւ սեւեռուն :

— Կը խոստանա՞ս :

— Կը խոստանամ :

— Հողո՞յդ վրայ :

— Հողւոյս վրայ :

— Իսկ եթէ ծնողքդ ուրիշ բան ուզեն , եւ եթէ Թագուհին ալ ուրիշ բան ուզէ :

— Պիտի ըսեմ թէ մենք արդէն իրարու խօսք տուած ենք :

Գրիգոր անհաւատութեամբ կը շարժէր գլուխը :

Սանդուղներէն բարձրացան :

Անցան դարձեալ դահլիճներէն . սրահին վրայ բացուող դրան առջեւ Վիցան Գրիգորի թեւը սեղմեց :

— Յորչափ որ Թուրքերը հոս են՝ իրարու պիտի չկարենանք հանդիպիլ, բայց միայն եթէ իշխան Վաղենտի հետ գաս . այն ատեն հոս վառարանին քով կեցիր . ես կուգամ քեզ կը կանչեմ :

Գրիգոր բռնեց աղջկան ձեռքը, ու ան կը զգար թէ տղուն ձեռքերը կը դողան :

— Կրնա՞մ քեզ համբուրել , — հարցուց Գրիգոր :

Առաջ գլրար միշտ կը համբուրէին առանց հարցնելու . բայց Գրիգոր կը զգար հիմա թէ այս աղջիկը այլեւս նոյն աղջիկը չէ որ տունն էր, Քերեսթէշի մէջ , զոր կը սիրէր իբր քոյր : Աւելի բան մըն է հիմա : Աղջիկն ալ կը զգար անոր նման բան մը, որովհետեւ Գրիգորի հարցումին վրայ կարմրեցաւ :

— Համբուրէ, անվախ , — ըսաւ երջանիկ լրջութեամբ :

Ու դէմքը անոր երկարեց :

ԺԸ .

Կէսօրէն վերջ ժամը չորսին մանուկ Թագաւորը արդէն հագուած էր : Գաւթին մէջ ոսկեզօծ կառքը կը սպասէր իրեն , որպէսզի իջնէ Հին – Պուտայի հովիտը , ուր Թուրքերու վրանները կանգնած էին :

Թագուհին սակայն վերջին վայրկեանին ալ, չէր ուզեր թողուլ մանուկը : Գլուխը ձեռքերուն մէջ առած՝ կուլար :

— Դուք զաւակ չունիք, — կը հեկեկար ,— ոչ դուն, Եղբայր Գէորգ, ոչ ալ դուն Փոտմանիցքի, Փեթրովիչն ալ չունի : Դուք չէք գիտեր, թէ ինչ կը նշանակէ մօր մը համար՝ իր մանկիկը վագրին որջը իջեցնել : Ո՞վ գիտէ թէ պիտի դառնայ : Վաղենտ Թէօրէօք, պէտք չէ գիս թողուս, քեզի կը յանձնեմ զաւակս . դուն հայր ես , դուն կը հասկնաս՝ թէ ինչ կը նշանակէ երբ ծնողքին սիրտը կը դողայ իր զաւկին համար : Այնպէս հսկէ անոր վրայ, իբր թէ քու զաւակդ ըլլար :

Ու մինչ կ'ըսէր թէ «պէտք չէ գիս թողուս» , մոռցած ամէն պատիւ ու մեծութիւն՝ ծունկի ինկաւ Վաղենտ Թէօրէօքի առջեւ ու ձեռքերը պաղատագին երկարեց անոր :

Այս տեսարանէն ամէնքը յուզուեցան :

— Աստուծոյ սիրոյն համար, Վեհափառ Դշխոյ , — գոչեց Եղ . Գէորգ ու անոր թեւէն բռնելով բարձրացուց գինքը :

— Վեհափառ Տիկին .— ըսաւ Վաղենտ Թէօրէօք խորապէս յուզուած ,— պիտի ընկերանամ մանկիկին . ու կ'երդնում, որ եթէ մազն անգամ ծռի՝ սուրս Սուլթանին արիւնով պիտի լուամ այսօր :

ԿԷԶԱ ԿԱՐՏՕՆԻ

(Շար .)

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Երուանդ Խաթանասեան (Պոստոն), Այրի Տիկին Սիրվարդ Զատըրճեան, Օր. Զապէլ Զատըրճեան, Տէր եւ Տիկին Արման Արթինեան, Տէր եւ Տիկին Օհան Գալըյեան (Լոնտոն), Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Փափազեան եւ զաւակները (Պոստոն), Տէր եւ Տիկին Վազգէն Մինասեան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա), Այրի Տիկին Շամիրամ Սալճեան (Պաքու), Այրի Տիկին Աստղինէ Պարոնվարդեան, Այրի Տիկին Արմենուհի Օտապաշեան եւ զաւակները (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Արթինեան, Քէպապճեան, Օհանեան, Մելիքեան, Ինճէեան, Անդրէասեան, Ծատուրեան, Մուրատեան, Սայլանճեան, Զիլինկիրեան, Խրիմեան, Վաղարշակեան, Քնաճեան, Քիւրքճեան, Զիլճեան ընտանիքները, սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն, իրենց եղբօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԳԱՐՈՒՆ ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆԻ
(Կիրասոնցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 9ին, իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (13 Նոյեմբեր), ժամը 11·15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Լա Կաւէնի գերեզմանատունը:

«ՅԱՌԱՋ». — Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ. Խաթանասեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ժրնեւի Տօնիկեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին բարեկամներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Հայկազ եւ Քնարիկ Պէգազեան կը հաղորդեն թէ իրենց եղբօր եւ աներորդւոյն

ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Շալճեան եւ Պէգազեան ընտանիքներուն հին եւ նոր ննջեցեալներուն հոգւոյն տեղի պիտի ունենայ Հոգեհանգիստ այս Կիրակի (15 Նոյ.) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Մ. Համբարձումեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն՝ ընկ. Մանուկ Համբարձումեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ֆր. կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Սեդթեկեան եւ զաւակները ընկ. Մանուկ Համբարձումեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Մշակոյթի Տան քսան ֆրանք, Նոր Սերունդի «Հայաստան» շաբաթաթերթին քսան եւ «Յառաջ»ին 10 ֆրանք: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մինաս Ճիհանեան կը նուիրեն քսան ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Մանուկ Համբարձումեանի մահուան առիթով:

Տիկին Իսքէնտէրեան կը նուիրէ տասը ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ-կայանին:

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Պ. Շնորհք Միքայէլեան (Բուաթիէ), կը նուիրէ քսան ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Անտէր հիւանդներուն ֆոնտին, փոխան հոգեհանգիստի, Գաբրիէլ եւ Միքայէլ Հրեշտակապետաց տօնին առթիւ Միքայէլեան եւ Ոսկանեան ննջեցելոց յիշատակին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 23ին, Ֆրանս–Քիւլթիւրէն պիտի ձայնասփռուին հայ կրօնական երգեր:

×

Նոյեմբեր 21, ժամը 23ին նոյն կայանէն Ժան Փելիսիէ զրոյց մը պիտի ունենայ Պրիսաքի դուքսին հետ: Նիւթը՝ «Հայերու Նպաստը Ֆրանսայի»:

Այս զրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակցութիւն մը՝ Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտիի հետ, Սասունցի Դաւիթի շուրջ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Փարիզի Օփերայի մեներգողներէն Պ. Ժիրայր Սերգոյեան, Մարսէյլի Օփերայի մէջ պիտի մասնակցի Պառպիէ տը Սէվիյի ներկայացման՝ Պազիլի դերով, հետեւեալ օրերուն.

Այս Ուրբաթ իրիկուն,
Այս Շաբաթ իրիկուն,
Այս Կիրակի ցերեկ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի օրը, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկայանը պիտի սփռէ հայկական Ս. Պատարագը զոր պիտի մատուցանէ Լեհահայ ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Օրուան քարոզը պիտի խօսի ՄԵՍՐՈՊ ԵՊԻՍԿ. ԹԷՐԶԵԱՆ (Ընդհանուր փոխանորդ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան), նիւթ ունենալով. «ՎԱՏԻԿԱՆԵԱՆ ՏԻԵԶ. ԺՈՂՈՎԻ Գ. ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ»:

Պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին, բազմաձայն, Լեւոնեան վարժարանի եւ Մխիթարեան ուսանողարանի ժառանգաւորներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեանի:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պոռտոյի Մուրատ խումբը «Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնէ այս Կիրակի Նոյեմբեր 15ին, ժամը 3·30ին, Արլագ – Սօլֆերինօ սրահը:

235 Մունէյրա փողոցին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր մասնակցութիւնը կը բերէ գեղարուեստական բաժնին:

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ

ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ
(կատակերգութիւն մէկ արար):

Մուտքը ազատ է:

×

ԽՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Խսիի Զաւարեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյս մասնաճիւղին, ընկերահամակրական ճաշ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, տեղւոյս Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս:

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Այս ընկերական եւ ընտանեկան ջերմիկ մթնոլորտի մէջ պիտի նուագէ քէմանչահար ՌՈՒԲԷՆ:

Ծոխ գեղարուեստական բաժին մը պատրաստուած Խսիի Նոր Սերնդականներէ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, Ս. պատարագի ընթացքին, Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, պիտի շնորհէ Աւագ Սարկաւագութիւն, տիրացու Կարպիս Ժամկոչեանի:

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ այս արարողութեան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

Կը խնդրուի որ բոլոր ներկայացուցիչները ներկայ ըլլան:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ ըլլալ անդամատետրով միասին: Բացականները նկատի պիտի առնուին: Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Գ. Ընկերութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Երկուշաբթի (16 Նոյեմբեր) ժամը 20·30ին, «Ռեժանի» վերնայարկը, մեթրօ Քատէ:

Օրակարգ. — Վաւերացում վարչական կազմի եւ զանազան հարցեր:

Կրնան ներկայ գտնուիլ անդամագրուիլ կամ վերանդամագրուիլ փափաքող ու Ծրագիր – Կանոնագրի պայմանները լրացնողները:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Սայաթ. Նովայի 250ամեակին առթիւ:
ՔԵՄԱՆՉԻՍԹ ՌՈՒԲԷՆ
Կը նուագէ այս Կիրակի ժամը 16ին, Ազգ. Տան թատերասրահը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 փրանք քառդով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան Բարենպատակ վաճառքը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5, 6, 7ին:

Կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20

Ազգային Տան մէջ, 32, Րիւ Տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակ ապրանքներ Նոր Տարուան ձեր նուէրներուն համար, դիւրամատչելի գիներով:

Տիկնանց Յանձնախումբին անդամուհիները շատ ուրախ պիտի ըլլան ձեր այցելութիւնը ընդունելով:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

SAMEDI 14 NOVEMBRE 1964

Le Numéro : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10160

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.160

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայի թերթերը կը հրատարակեն Թուրքեւռուս հաւաքական զեկոյցը, եւ կարեւոր կարեւորութիւն մը կ'ընծայեն երքինի յայտարարութիւններուն, որոնք ըրա տեսած են Իզվեստիայի մէջ: Էրքին Մոսկուայէ մեկնած պահուն, յայտարարած է ի մէջ այլոց.

— «Մեծ գոհունակութեամբ կը բաժնուիմ Մոսկուայէն: Անշուշտ շատ մեծ գործեր ի գլուխ չհանեցինք, միայն թէ ջերմ եւ նպաստաւոր մթնոլորտի մը ստեղծումը յուսադրիչ սկզբնաւորութիւն մըն է: Լենինրի տարբերութիւն կայ Սարաճօղլուի 25 տարի առաջուան այցելութեան եւ իմ այսօրուան ուղեւորութեանս միջեւ: Անոր այցելութիւնը ժխտական դէպքերու սկզբնաւորութիւնը կազմեց: Իմս դրական զարգացումներու հիմը դրաւ: Ջերմ ընդունելութիւն գտայ Ռուսիոյ մէջ, եւ այս պարագան ապացոյց մըն է թէ Սովետները համակրանք ունին Թուրք ժողովուրդին հանդէպ»:

X Ռուսիոյ Արտաքին Մշակոյթի Կապերու Նախագահ Փիլիփք յայտարարեց թէ Թուրքեւռուս մշակութային համաձայնութիւնը կարեւոր քայլ մըն է, երկու երկիրներու յարաբերութեանց զարգացման ճամբուն վրայ:

— 111 պետութեանց հետ մշակութային կապեր ունինք, ըսաւ նախագահը: Այս յարաբերութեան ընթացքին, բնաւ նպատակ չունինք մեր գաղափարները եւ քաղաքական սկզբունքները տարածել տարբեր երկիրներու մէջ: Օրինակի համար, մշակութային համաձայնութիւն կնքած ենք Ամերիկայի հետ: Այսպիսի կապ մը օգտակար է երկուստեք:

X Թուրքեւռուս մերձեցման առթիւ, Թուրք մամուլը յատկանշական կարծիքներ կը յայտնէ, եւ մասնաւորաբար ընդդիմադիր թերթերը վերապահում ցոյց կուտան եւ կը գուշակեն հանրային կարծիքը: «Սոն Հավադիս»ի մէջ, Միթադ Ֆաիք Ֆէնիք հետեւեալ առարկութիւնները կ'ընէ.

— «Ո՞րն է մշակութային համաձայնութիւնը: Թուրքեւխորհրդային տեսակցութիւնները որոշեալ ժամանակաշրջանին վերջ գտան :Ինչո՞ւ սակայն երկարեցաւ զեկոյցի մը հրատարակումը, եւ յետոյ ո՞րն է մշակութային փոխանակման խնդիրը :Բոլորս գիտենք թէ Ռուսերը հինէն ի վեր կ'ուզեն տարածել իրենց մշակոյթը, աւելի ճիշդ մշակոյթի ճամբով համայնավարական քարոզութիւն կատարել կ'ուզեն, կարմիր սկզբունքները սփռելով ամբողջ աշխարհի մէջ: Ոչ ոք կրնայ ժխտել այս ճշմարտութիւնը: Սովետներու մեծագոյն մեթոտը եղած է իրենց գեղարուեստական գործերով, դրքոյկներով, թերթերով, իսկ հոն ուր չեն կրնար մտնել, թէքնիսիէններով թափանցել եւ տարածուիլ: Ջայնասփիւռի միջոցաւ ալ կը լրացնեն իրենց այս քարոզութեան մեթոտը: Այս բոլորը կը ղեկավարուին միակ կեդրոնէ մը, միակ նպատակի մը համար, ոչ ոք կը տարակուսի այս մասին: Նպատակն ալ բացորոշ է, — ունկնդիրներուն համայնավարական գաղափարներ ներարկել եւ անոնց երեւակայութեան մէջ դրախտ մը ստեղծել:

Ահա թէ ինչո՛ւ բնաւ չկրցանք ըմբռնել թէ Մոսկուայի մէջ ինչո՞ւ այսքան աճապարանքով ստորագրուեցաւ Թուրքեւռուս մշակութային համաձայնագիր մը: Անշուշտ պէտք է բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ հաստատենք մեր հարեւան պետութիւններուն հետ, ինչ որ ըլլայ անոնց գաղափարաբանութիւնը: Բայց երբ առաջին քայլը կը նետենք համայնավարական քարոզութեան գետին պատրաստելով, պարտաւոր ենք լուրջ մտահոգութիւններով մօտենալ կնքուած համաձայնութեան:

Քանի որ այդպէս է, ի՞նչ պիտի ընենք Թուրքեւռուս մշակութային համաձայնութիւնով: Իբրեւ թէ մշակոյթ պիտի փոխանակենք իրարու, այսինքն Թուրքիայէն Ռուսիա գացողները համայնավարական ըմբռնումներու համաձայն պիտի դաստիարակուին եւ մարզուին, իսկ Ռուսիայէ Թուրքիա եկող փրոֆէսէօրները թափ պիտի տան իրենց մասնագիտական քարոզութիւններուն, եւ միջավայրը ըստ այնմ պիտի խառնակեն:

Եզրակացութիւնը հետեւեալն է.— Այսպիսի մշակութային համաձայնութիւն մը դժբախտաբար պիտի դիւրացնէ համայնավարական փրոփականտը: Այո, մենք ալ կը բաղձանք բարի դրացնութիւն հաստատել, հակառակը չենք պնդեր, բայց երբ կան քաղաքական, տնտեսական, առեւտրական համաձայնութիւնները, ալ ի՞նչ պէտք կայ «մշակոյթ» խառնել այս ամէնուն եւ կնճռոտել ամէն բան: Կը ցաւինք եւ կը զարմանանք: Մանաւանդ որ Մոսկուա գացած Թուրք պատուիրակութեան մէջ մէկ հատիկ կրթական մշակ մը իսկ չկայ: Ա՛յս է յաջողութիւնը»:

X

Մոսկուայի մէջ կնքուած թուրք եւ ռուս մշակութային համաձայնութեան 10 գլխաւոր գիծերը հետեւեալներն են.

1.— Համալսարաններու մէջ դրականութեան, պատմութեան եւ լեզուի ամպիոններ պիտի հաստատուին:

2.— Գիտնականներու միջեւ մշակութային յարաբերութիւններուն զարկ պիտի տրուի:

3.— Օփերայի, թատերական եւ արուեստի խումբերու միջեւ փոխանակութիւն պիտի կատարուի:

4.— Արուեստագիտական եւ գիտական ֆիլմերու փոխանակութիւն պիտի ըլլայ:

5.— Ջայնասփիւռներէն դասական, ժողովրդական ու արդիական երաժշտութեան հրատարակութիւններ պիտի ըլլան:

6.— Գրադարան եւ համալսարաններու մէջ թեքնիք ու գիտական գիրքեր պիտի պահուին:

7.— Մարզական մրցումներ պիտի սարքուին:

8.— Իրաւարարի ու մարզիչի փոխանակութիւն պիտի ըլլայ:

9.— Օրէնքի եւ բարոյականի ներհակ չեղող հրատարակութիւններ պիտի ուղարկեն երկու երկիրները իրարու:

10.— Ամէն տարի փոխադարձ կրթական ծրագրեր պիտի գործադրուին:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ԳՈՎԵԼ ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆԸ

«Լաւ տնտեսագէտ մը եւ Թուրքիան սիրող անձ մըն է» կ'ըսէ Րիւշտի Արաս

Պոլսոյ «Ենի Կազէթէ» կը հրատարակէ նոր տեսակցութիւն մը նախկին արտաքին գործավար Տոքթ. Թէֆվիք Րիւշտիւ Արասի հետ, Թուրք եւ Խորհ. յարաբերութեանց մասին: Տոքթ. Րիւշտիւ Արաս ի մէջ այլոց ըսած է.

— 1925ի համաձայնութիւնը, աւելի ետքը՝ զանազան առիթներով եւ նորանոր յաւելուածներով ամբողջուած, յարաբերութիւնները երկու երկիրներու միջեւ զօրացուած են:

Այդ թուականներուն շատ անդամներ Մոսկուա գացի եւ առաջին գիծին վրայ Սթալինը ըլլալու պայմանաւ՝ բազմաթիւ ռուս առաջնորդներու հետ տեսակցութիւններ ունեցայ: Ասոնցմէ Անաստաս Միկոյեանը, զոր ճանչցած եմ իբրեւ շատ զօրաւոր տնտեսագէտ մը, Թուրքիան սիրող անձ մը, ներկայիս միակ Խորհ. լիտըրն է որ իշխանութեան գլուխ կը գտնուի:

Իմ համոզումովս, Նիքիթա Խրուշչեւի հեռացումը իշխանութենէն եւ անոր տեղ Բրեժնեւի եւ Կոսիգինի նման երկու վարիչներուն գալուստը եւ մասնաւորաբար Միկոյեանի ալ իշխանութեան գլուխ գտնուիլը, թէ Ռուսիոյ եւ թէ բարեկամներուն համար շատ լաւ եղած է»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

«ՈՉ ՄԷԿ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՆՑ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ»

Կ'ԸՍԷ ՇՐԷՕՏԵՐ

Բոնի քրիստոնեայ-դեմոկրատ խորհրդարանական խմբակը միաձայնութեամբ վաւերացուցած է իր տնօրէն-կոմիտէին զեկոյցը: Ընդհանուր գոհունակութիւն կայ որ կրկին համերաշխութիւն կը տիրէ քրիստոնեայ-դեմոկրատ միութեան ծոցին մէջ: Խորհրդարանական խմբակի նախագահը պնդած է որ այլեւս աջ-ձախ շնդալից տեսակցութիւններ չտրուին, որոնք կրնան վնասել կուսակցութեան եւ վարչապետ Էրհարտի վարկին: «Ոմանք հարց կուտան թէ որքան ատեն խաղաղութիւնը պիտի տիրէ մեր մէջ: Ասոր, կը պատասխանեմ ցորչափ քրիստոնեայ-դեմոկրատ երեսփոխաններ ուզեն եւ վճռած ըլլան յստակ կերպով հասկցնել մեր կուսակցութեան բոլոր անդամներուն, նոյնիսկ անոնց որոնք ղեկավար դիրքեր ունին, որ ի հարկին, խորհրդարանական խմբակը պատրաստ է իր վստահութիւնը ետ առնելու»:

Ասոր դիմաց սակայն, ընկերային-դեմոկրատները հեգնած են այն խաղաղութիւնը որ հաստատուած է իրենց հակառակորդներուն մէջ: «Ի՞նչ տեսակցութեան պէտք է սպասենք այս շաբաթավերջին», յայտարարած է իրենց մէկ բանբերը: Ընկերվարականները հակասութիւն մը գտած են քրիստոնեայ-դեմոկրատներու հրատարակած զեկոյցին մէջ: Հոն ըսուած է, կը նշեն, թէ էրհարտ պիտի շարունակէ արտաքին քաղաքականութիւնը որուն ցարդ հետեւած է: Բայց ինչ կը վերաբերի բազմակողմանի ուժին, ատիկա չի կրնար ճիշդ ըլլալ: Արդարեւ Ատլանտեան Ուխտի գերման դեսպանը Ուռշինկթըն գացած է առաջարկելու համար որ մինչեւ տարւոյն վերջ այդ դաշինքը ստորագրուի, նոյնիսկ եթէ այդ դաշինքը երկկողմանի ըլլալու վտանգին տակ ըլլայ:

Քրիստոնեայ-դեմոկրատներու մօտ, կը խորհին թէ բազմակողմանի ուժի մը ստեղծումը յետաձգուած է արտաքին պատճառներով, որոնք կապ չունին գերմանական քաղաքականութեան հետ, ինչպէս աշխատաւորականներու գործի գլուխ անցնիլը Անգլիոյ մէջ: Ուրեմն քրիստոնեայ-դեմոկրատ միութիւնը կը խորհի թէ պէտք չէ վտանգել ֆրանքեւգերմանական բարեկամութիւնը:

Պերլինի մէջ, Դաշնակցային Հանրապետութեան Արտաքին Նախարարը յայտարարած է թէ «սպառնալիքը որ կ'իշխէ Արեւելքի վրայ հասկցուց Գերմանացիներուն որ Գերմանիոյ պաշտպանութիւնն ու ապահովութիւնը կրնան միայն պահպանուիլ սերտ գործակցութեամբ արեւմտեան ազգերու միջեւ: Այդ պատճառաւ է որ Ատլանտեան զինակցութեան անդամ եղանք, այդ պատճառաւ է որ սերտ գործակցութեան մէջ ենք Միացեալ Նահանգներու հետ: Առանց անոնց, Գերմանիա համայնավարութեան կերը կը դառնայ»:

Ի՞ՆՉ ԸՍԱՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՐԲ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՋԱՐԴՈՒԷԻՆ

Տիեզերական Ժողովի Գ. նստաշրջանի ընթացքին խօսք եղած է նաեւ թէ երիտասարդները կը հետաքրքրուի՞ն Վատիկան Բ. Ժողովով: Ոմանք ցաւ յայտնած են որ բաւարար չափով չեն հետաքրքրուիր, բայց այս երեւոյթը արդեօ՞ք արդիւնք չէ այն պատճառին որ Տիեզերական Ժողովն ալ քիչ կը զբաղի երիտասարդներով, որ թէեւ վաղուան Եկեղեցին են եւ անոնք պիտի գործադրեն Վատիկան Բ.ի որոշումները: Հազիւ երկու-երեք եպիսկոպոսներ ակնարկութիւն ըրած են երիտասարդներուն: Այսպէս դեբարպայծառ Ռուփ, ներկայիս Մոնաքոյի եպիսկոպոս որ ըսած է.— «Եթէ շարունակենք 13րդ շէմային մէջ շատ քաղաքավար ձեւով արտայայտուիլ, շատ դիւանագիտական, շատ իմաստուն, Եկեղեցին այլեւս գոյութեան իրաւունք պիտի չունենայ: Ցաւալի է որ այս շէմաս ոչ մէկ բան կ'ըսէ մարդոց գլխաւոր անօթութեան մասին.— Սիրոյ քաղցը:

«Ի՞նչ ըսաւ Եկեղեցին երբ Հայերու ջարդը եղաւ: Ոչ մէկ բան: Ի՞նչ ըսաւ երբ եպիսկոպոսներ ձերբակալուեցան: Այս շէմային ոճը մութ է, այդ բաները, իրենք յստակ են: Քիչ բան կ'ըսենք շատ խօսքերով մինչդեռ պէտք է շատ բան ըսել քիչ խօսքերով»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻՏՕ Սթրազպուրկի մէջ յայտարարութիւն մը սփռած է, մամուլի ասուլիսով մը ուր մառեշալ Փեթէնի աճիւններուն փոխադրութիւնը կը պահանջէ Տուօմոն: Նախկին վարչապետը կ'ըսէ ի մէջ այլոց.— «Փեթէն Գերմանացիները ունէր գլխուն վրայ, պահպանեց կայսրութիւնը: Ան որ, իրեն դէմ, ուզեց որ կայսրութիւնը պատերազմի մէջ մտնէ եւ հռչակեց թէ Փեթէն գայն թշնամիին պիտի յանձնէր, երբ յաղթանակը եղաւ, տուաւ զայն ըմբոստներուն որոնք մերինները աքսորեցին եւ հիւսիսային Ափրիկէն անանկացուցին: ... Մառեշալ Փեթէնի կեանքին մէջ, գաղաթը՝ Տուօմոն է: Զօր. տը Կոլի կեանքին մէջ, գագաթը՝ Լոնտոն է եւ Ալժէ: Ամէն մէկուն իր գերեզմանը: Ոչ մէկ խղճի խայթ կ'ունենամ, երբ օրը գայ, դիմելու Պեն Պելլայի որ տը Կոլ թաղուի Ալժէ «ֆրանսական քաղաք»:

ՆԱՍԸ յայտարարած է թէ նոր համաձայնագրեր ստորագրուած են Խորհ. Միութեան եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան միջեւ:

ԶՕՐ. ԱՄԻՆ ԷԼ ՀԱՖԷԶ Դամասկոս վերադարձած է Զօր. տը Կոլի հետ ունեցած խօսակցութենէն ետք:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ արգիլեց հին վարձքերու յաւելումը: Մէկ ատենաւորում կրնայ ըլլալ միայն Յուլիս 1-ին, տարին մէկ անգամ: Խոզի միսը, հաւը եւ ճաշարանները սահմանափակ գիներ պիտի ունենան:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Ազգ. ժողովը հինգ տարուան համար, Հանրապետութեան նախագահ վերընտրեց Անթոնէն Նովոթնին:

ՄԱՐՈՔԻ մէջ կառավարութիւնը արգիլեց յառաջդիմական Ալ Մուքաֆիճ թերթը:

ՀԱՅԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿՇԻՌՔԻՆ ՎՐԱՅ

ՄԵՆՔ ԵՒ ՄԵՐ ԴԱՏԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Աւետ. Միութեան պաշտօնաթերթ «Ջանասէր»ի վերջին թիւին մէջ (1 Նոյեմբեր), թերթի պատասխանատու խմբագիր Պ. Մ. Յ. Շնորհօքեան Հայ Դատի մասին հետեւեալ տեսակէտները կը յայտնէ.—

Մենք ազգային դատ մը ունինք : Արդար դատ մը :

Մենք ազգովին տէրն պիտի ըլլանք մեր դատին : Պիտի հետապնդենք զայն, եւ պատրաստ պիտի ըլլանք մեծ զոհողութիւններ յանձն առնել ի խնդիր մեր դատին :

Անկարելի՞ է մեր դատը շահիլ... Մենք չենք հաւատար արդար դատի մը «անկարելիութեան» : Ամէն «անկարելիութիւն» կը փշրուի անընկճելի հաւատքի եւ անխորտակելի վճռակամութեան առջեւ :

Հեռաւո՞ր հարց մըն է... կրնայ ըլլալ : Բայց մենք վճռած ենք մեր պարտքը կատարել լիովին, եւ մեր յաջորդներուն ձգել ճշդուած, ուսումնասիրուած եւ շօշափելի ձեւ առած դատ մը, որ երբեք չմոռցուի :

Մենք ցոյց պիտի տանք համայն աշխարհի որ մենք գիտենք հետապնդել մեր դատը :

×

Քրիստոնեան կը ներէ իր անձին դէմ եղած անիրաւութիւն մը, կրնայ մոռնալ որեւէ զրկանք մը՝ կատարուած իր անձին դէմ :

Բայց քրիստոնեայ մը չի կրնար մոռնալ ազգային դատ մը, չի կրնար անըրկատ ձգել իր հայրերէն իրեն ժառանգ ձգուած հող եւ նուաճում եւ սրբութիւն :

Ազգային արդար դատ մը պաշտպանելը պարտականութիւնն է մանաւանդ քրիստոնեայ երիտասարդին : Ան կը հաւատայ թէ Աստուած ամէն բանէ առաջ արդարութիւն կը պահանջէ անհատներէ եւ ազգերէ : Կը հաւատայ նաեւ թէ արդար դատ մը հետապնդելը իր սրբազան պարտականութիւնն է :

Քրիստոնեայ երիտասարդը կը հաւատայ որ արդար դատ մը պաշտպանելը որեւէ ազգի դէմ թշնամութիւն չէ, անոր դէմ անիրաւութիւն չէ, ընդհակառակն անհրաժեշտ մէկ քայլն է ազգային վերքի, միջազգային խաղաղութեան եւ բարւոք փոխ-յարաբերութեան : Ամէն զարգացում եւ խաղաղութիւն միայն արդարութեան վրայ կրնայ հիմնուիլ :

×

Մենք ուրախ ենք մեր երկու վեհափառ կաթողիկոսներուն կոնդակներուն համար : Սակայն, եթէ կը ներուի մեզի, յիշուած քայլերէն անդին անցնելու ենք :

×

Մենք հողային պահանջներ ունինք մեր չորս դրացիներէն :

Ու ահա երեք կարեւոր քայլեր ունինք առնելիք :

1. Նախ պէտք է ճշդենք թէ ճիշդ ինչ է մեր պահանջը, անոր սահմանները, բնոյթը :

2. Պէտք է վաւերագիրներով եւ գիտականօրէն ապացուցանենք մեր պահանջներուն արդար եւ իրաւացի ըլլալը :

3. Պէտք է կանոնաւոր եւ սիսթեմաթիկ կերպով քայլ առ քայլ հրատարակենք եւ յայտարարենք մեր պահանջները, միջազգային շրջանակներու մէջ :

Դիւրին եւ աժան գործ մը չէ ինչ որ կը գտնուի մեր առջեւ. բայց արդար եւ պատուաւոր գործ մըն է, զոր պէտք է կատարենք ազգովին, եւ միահամուռ :

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Այս քայլերը կարենալ առնելու համար երկու տեսակ կազմակերպչական գործի լծուելու ենք .

Ա) Կազմակերպել Համազգային Ընդհանուր Ժողով մը, *ազատ երկրի մը մէջ, ուր ներկայացուի մեր ամբողջ ազգը, ըստ կարելւոյն : Հոն ներկայացուցիչ ըլլան մեր բոլոր յարանուանութիւնները, կուսակցութիւնները եւ մեծ կազմակերպութիւնները :*

Այս ժողովը կանչուի մեր Վեհափառ կաթողիկոսներու կողմէ, եթէ կարելի է, եթէ ոչ գոնէ անոնց յօժարութեամբ, գիտակցութեամբ եւ օրհնութեամբ :

Այս համազգային ընդհանուր ժողովը կազմակերպուի համազգային առժամեայ մարմինի մը կողմէ, գիտակցութեամբը տարբեր յարանուանութեանց վերին մարմիններուն :

Համազգային ընդհանուր ժողովը, մեր համոզումով պէտք է զբաղի վերոյիշեալ երեք հարցերով, իրենց ընդհանուր գիծերուն մէջ եւ գործադրութիւնը վստահի աւելի փոքր մարմինի մը :

Քաջ գիտենք նման քայլի մը դժուարութիւնները, եւ նման ժողովի մը մէջ յառաջ գալիք տարակարծութիւնները : Սակայն անհրաժեշտ է նման քայլ մը : Եւ մենք պէտք է քաջութիւնը եւ իմաստութիւնը ունենանք դիմագրաւելու նման ժողովի մը մէջ յառաջ գալիք դժուարութիւնները : Նման համազգային ժողով մը հիմնաքարը պիտի կազմէ շատ մը ապագայ ձեռնարկներուն :

Բ) Իբր արդիւնք այս Համազգային Ընդհանուր Ժողովին, ընտրել մնայուն գործադիր մարմին մը Հայ Դատի Հետապնդման Կեդրոնական Մարմին, *վճարովի պաշտօնեաներով, իր որոշ կեդրոնատեղիով, եւ իր ուրոյն պլատձեւով :*

Այս կեդրոնական Մարմինին պաշտօնը պիտի ըլլայ :

1. Վարել ըլլալիք վաւերական ուսումնասիրութիւնները, հաւաքումը, լուսանկարումը եւ թարգմանութիւնը վաւերագիրներու, եւ անոնց հրատարակութիւնը տարբեր լեզուներով :

2. Քայլ առ քայլ ներկայացնել մեր պահանջները առ որ անկ է, եւ հետապնդել զանոնք :

Մենք կը հաւատանք միակամ, վճռակամ եւ գիտական հետապնդումին արդար դատի մը :

ՇԷՅՔՍՓԻՐ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ԼՈՆՏՈՆ.— Այս տարի յոբելենական տարի մը եղաւ պանծացնելու համար Շէյքսփիրի յիշատակը եւ վաստակը՝ իր ծննդեան 400ամեակին առթիւ : Անգլիայէն ետք, որ ազդանշանը տուաւ, քաղաքակիրթ բոլոր ժողովուրդները հանդիսութիւններ կազմակերպեցին, յարգանքի ցոյց հանդէպ Անգլիոյ հանճարին :

Մայր Հայրենիքին մէջ, մեր ժողովուրդը եւս միացաւ յարգանքի այս ցոյցին ճոխ հանդիսութիւններով եւ Շէյքսփիրի գործերուն բեմադրութեամբ : Երեւանէն, Մայիսին, յատկապէս Լոնտոն եկած էր արուեստագէտ Մալեան, մաս կազմելով խորհրդային թատերախումբի մը, երբ տեղի ունեցան Շէյքսփիրեան յոբելենական հանդիսութիւնները :

Այս առթիւ տեղն է յիշատակելու թէ 1916 Մայիս 16ին, երբ Լոնտոնի մէջ տեղի կ՚ունենային Շէյքսփիրի մահուան 300ամեակին նուիրուած հանդիսութիւններ, Լոնտոն եկած էր Յովհաննէս Խան Մասեհեան, Իրանի դեսպանը, որ ծանօթ է իբրեւ Շէյքսփիրի լաւագոյն թարգմանիչը, եւ պաշտօնապէս հանդիսութեանց մասնակցած էր գեղեցիկ ճառով մը :

Ծննդեան 400ամեակին առթիւ, Լոնտոնի հայ գաղութը չէր կրնար թերանալ իր պարտականութեան մէջ, երբ Հայաստանէն ետք՝ Հայ Սփիւռքը եւս արձագանգ հանդիսացաւ այս յոբելենական տօնակատարութեան, մամուլին տալով ուսումնասիրութիւններ :

Լոնտոնի Հայ Տան Վարչութեան կից՝ Մշակութային գործերու յանձնախումբը կազմեց մասնաւոր մարմին մը յատկապէս Շէյքսփիրի հանդիսութեանց կազմակերպութեան համար : Այս յանձնախումբին կ՚անդամակցէին Պ. Արտաշէս Խաչատուրեան (նախագահ), Օրիորդներ Լ. Վարդուկեան եւ Ս. Զիլինկիրեան, Պարոններ Յ. Այվազեան, Ե. Կիւպէքեան, Մ. Սարեան, Ա. Օհանեան, Ժ. Ղարիպեան : Յանձնախումբը 15 հերթական նիստեր գումարեց եւ որոշեց Հոկտեմբեր 25ին խմբական այցելութիւն մը տալ Շէյքսփիրի ծննդավայրը, Սթրէթֆորտ : Մօտ 45 հոգինոց խումբ մը, արդարեւ, որոշեալ օրը ուխտի գնաց հանճարեղ թատերագրին ծննդավայրը, ու թանգարան-տան մէջ՝ այս ուխտագնացութեան մասնակցողները ստորագրեցին այցելուներու յատուկ մատեանը :

Իսկ բուն հանդիսութեանց համար իբրեւ բանախօս հրաւիրուեցաւ Շ. Նարդունի՝ Փարիզէն, Վահրամ Մավեան՝ Լիզպոնէն :

Այս հանդիսութիւնները տեղի ունեցան 31 Հոկտեմբերին, Շաբաթ օր :

Յանձնախումբը կազմակերպած էր ցուցահանդէս մը Շէյքսփիրի գործերուն նուիրուած : Հայ Տան մէկ սրահին մէջ ցուցադրուած էին այն բոլոր գործերը, որոնք թարգմանուած են հայերէնի, նաեւ նկարները Շէյքսփիրի, Շէյքսփիրի ծննդավայրին, Շէյքսփիրի հայ հին ու նոր դերասաններուն :

Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, ցուցահանդէսին բացումը կատարեց Շաւարշ Նարդունի՝ կարճ ճառով մը, թելադրելով հրաւիրել օտարներ՝ ծանօթացնելու համար Հայոց մտերմութիւնը անգլիական գրականութեան հետ, խորութիւն մը, որ զարմանք կը պատճառէ այդ մտերմութեան թուականով : Ցուցահանդէսը պիտի տեւէ երկու շաբաթ :

Երեկոյին, ժամը 8ին տեղի ունեցաւ Շէյքսփիրի երեկոն, Քոմընվելթ Ինսթիթիութի մեծ սրահին մէջ, որ մասնաւոր արտօնութեամբ տրամադրուած էր Հայ Տան Մշակութային Յանձնախումբին :

Լոնտոնի գաղութը, որ վերջերս ստուարացած է արեւելքէն հասած հայրենակիցներով, մեծ բազմութեամբ ներկայ էր այս հանդէսին : Յանձնախումբին կողմէ կը նախագահէր Պ. Յարութիւն Այվազեան, որ ներկայացնելէ ետք հայ ժողովուրդին մեծարանքը Շէյքսփիրի գործին մասին, ներկայացուց նաեւ օրուան բանախօսները : Յետոյ խօսք տուաւ Շ. Նարդունիի, որ խօսեցաւ հայերէն (ԽՄԲ.— Իր ճառը կը հրատարակենք ամբողջութեամբ), ու Վ. Մավեանի, որ խօսեցաւ անգլերէն՝ սքանչելի առոգանութեամբ մը : Խօսեցաւ նաեւ Օ'Րիկան, անգլիացի գրող մը : Յետոյ տրուեցան երկու տեսարաններ Համլէթէն եւ Օթէլլոյէն, զոր խաղաց Ասատուր Օհանեան (տնօրէն Գահիրէի տրամաթիք թատերախումբին) : Հանդիսութիւնը փակեց Պաւլ Արք. Թումայեան, որ թելադրեց կարդալ Շէյքսփիրը՝ չգոհանալով միայն հանդիսատես մնալով բեմադրութեանց :

Յաջորդ օրը, Կիրակի, հայ գաղութը հաւաքուեցաւ դարձեալ Հայ Տան մեծ սրահը, ուր խօսեցաւ Շ. Նարդունի՝ նիւթ ունենալով «Ոսկի կամուրջը», այսինքն կապ հաստատել գաղութէ գաղութ մտաւորականներու այցելութեամբ, եւ այս առթիւ պատմեց իր տպաւորու-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Ապրիլի վերջին օրերին գիւղում ծնուեցին էլի մի քանի երեխայ՝ երեք տղայ, երկու աղջիկ : Նահապետը հերթով ներկայացաւ նորածինների ծնողներին, բայց առանց տնկիների : Առաջին անգամ գիւղացիները զարմացան՝ միթէ՞ Նահապետը խախտել է իր ուխտը, կամ գուցէ տնկինե՞ր չունի : Իսկ նա ներս մտաւ սասունցի Միրոյի տունը, շնորհաւորեց նրան տղայ թոռնիկ ունենալու համար, մաղթեց, որ միշտ այդ յարկի տակ նորածինների ճիչեր լսուին, տոհմը մեծանայ ու մեծանայ, «երկնքի աստղերին ու ծովի աւազներին համրանք էլնի, հայ ազգին համրանք չէլնի, ինչքան որ քչացեր ենք, եօթ էնքան շատնանք» :

Այդ բոլոր բարի խօսքերն ասելուց յետոյ, տան տիրոջ հրաւէրով նստեց թոնրի մօտ, մի կտոր հաց պոկեց, մի բաժակ օղի վերցրեց ու շարունակեց, «Բարի էլնի քո թոռան ծնունդ, Միրօ ախպէր : Էնպէս մարդ դառնայ այս մանուկ, որ հայ ազգին մխիթարութիւն բերի, եւ ուրախութիւն եւ կենդանութիւն, ամէն : Եւ դու, Միրօ ախպէր, բոլորից առաւել ուրախանաս, քո աչքով նրա թագ ու պսակ տեսնաս, քո ձեռքով նրա կարմիր կապես : Համբերութիւն, գոհութիւն, կենդանութիւն »...

Ասաց այդ խօսքերը, խմեց իր օղին ու բացատրեց թէ ինչու է դատարկաձեռն եկել :

— Ծառեր արդէն զարթներ են, բողբոջներ կը բացուեն, տնկելու օրերն անցեր են : Իմ հողու պարտքն ի, որ աշուն ձեր բակ խնձորի ծառ տնկեմ : Եւ թող Աստուած կամենայ, որ ամէն տարի աւելանան խնձորի ծառեր ձեր դրան առաջ...

Հարիւրամեայ, բայց դեռ ամրակազմ, առոյգ, բարձրահասակ Միրօն յարգանքով խոնարհում էր գլուխն ու ծխում էր հաստ չիբուխը, մրցելով Նահապետի հետ : Միայն վերջին բոպէին, երբ Նահապետը հրաժեշտ տալով պիտի դուրս գնար, նա օրհնանքի խօսքեր ասաց ցածրաձայն :

— Յաւիտեան անպակաս եղնիս մեր գեղէն, Նահապետ...

Ու ճամբու դնելով Նահապետին՝ հսկայական մահակը ձեռքին, վերադարձաւ տուն : Իսկ Նահապետը շարունակեց իր ճանապարհը : Հինգ նորածինների տներ էլ մտաւ, շնորհաւորեց ծնողներին, բարի մաղթանքներ արաւ ու ամէն տեղ բացատրելով, թէ ծառեր տնկելու օրերն անցել են, խոստացաւ, որ աշնանը կը գայ նրանց տունը իր երդումն ու պարտքը կատարելու : Ինքն իրեն կարգ հաստատեց, ձմռանն ու վաղ գարնանը ծնուածների համար պիտի ծառեր տնկէր գարնանը, ուշ գարնան, ամռան ու աշնանը ծնուածների համար՝ աշնանը :

Դեռ նրա վրայ զարմացողներ ու ծիծաղողներ կային գիւղում, բայց ոչ մէկը նրա ներկայութեամբ ոչ զարմանք էր յայտնում, ոչ էլ ծիծաղում էր նրա վարքի վրայ : Գիւղացիների մեծամասնութիւնը յարգանքով էր վերաբերւում արտամետցի այգեգործին :

Նահապետն զգում էր այդ, ուրախանում ինքն իր մէջ : Ուրիշ վարձք ու պատիւ չէր սպասում նա : Այդքանն էլ բաւական էր : Բաւական էր, որ հասկանում են իրեն :

Գիւղամէջ էր գնում, ծխում, խօսում էին ամէն բանի մասին : Տուն էր գալիս, աշխատում էր իր հողակտորի վրայ՝ փափկացնում էր մարգերի հողը, լայնացնում էր ջահել *ծառերի բաժակները, բանջարների նոր սածիլներ էր տնկում, առուից ջրի բարակ մի վտակ բերելով՝ թողնում էր մարգերի վրայ, որ նոսր ու հաւասար շերտով տարածուի նրանց մէջ : Ու նայելով իր սահմանաթմբերին, նայում էր մարգերի մէջ որդեր որոնող սարեակների խաղին :*

— Բաւական ի, տուն արի, Նահապետ, անօթի ես, ծօ մարդ, — կանչում էր Նուբարը տան շեմից, երկու բարուրներն աջ ու ձախ ձեռքերով գրկած : Ապա երեխաներին էր պատուիրում, որ հօրը կանչեն :

— Ժիրայր, սաս՛, այ հէր, բոլ ի աշխատես, մեղք ես, արի հաց կեր... Ծովինար, քո հօր կանչի, սաս ալի՝ հալիկ... ալի... Կարօտցեր եմ քէ... ալի, ալի...

Այսպիսի դէպքերում Նահապետը բահը կամ փոցխը ցած էր դնում մարգի թմբերին, չորերը հողից թափ տալով, գալիս էր Նուբարի ու երեխաների մօտ : Ամէն օր նախորդ օրուանից Նուբարը փոխուած էր լինում նրա աչքին, դէմքն աւելի էր լուսաւորւում, կապտաւուն աչքերի տակ հոգու ցոլքեր էին նետում Նահապետի մէջ, չէկլէկ ճակատը շողում, շողշողում էր, շուրթերը ժպտում էին ջերմ ժպիտով : Այդ հասակում ամէն օր մեծանում են մարդիկ : Իսկ Նուբարն ամէն օր չքնաղանում էր : *Նահապետը վերցնում էր նրանից բարուրները, որ Նուբարը գնայ հաց դնելու* սուփրային : *Վերցնում էր՝ վախվխորած շուրջը նայելով : Յանկարծ մարդ չտեսնի՞, թէ ինչպէս է համբուրում երեխաներին :*

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(41 Շար.)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԵՒ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻ «51ՐԴ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ»Ի ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Նիւ Եորքէն «Նախագահ Ա. Մանուկեան» եւ «Ատենադպիր Տիկին Մ. Յովսէփեան» զոյգ ստորագրութեամբ «Հ. Բ. Ը. Միութեան 51րդ Ժողովին» հրաւէրին առթիւ, Զուիցերական քաղաքային օրէնքներու մէջ ենթակայ եւ Պօղոս Նուպար փաշայի հիմնած Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան — Իւնիոն Ժէնէրալ Արմէնիէն տը Պիէնֆըզանս — Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը եւ Գործադիր Ժողովը կը յայտարարէ .

1) Վերյիշեալ ժողովը, գումարելի ի Նիւ Եորք Դեկտեմբեր 12 – 13ին, ՉԷ ԵՒ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԸԼԼԱԼ մեր Միութեան օրինական ընդհանուր ժողովը : Ան կրնայ առաւելն ըլլալ ժողովը 1955ին Նիւ Եորքի մէջ Միութեան առժամեայ — իրողական վարչութեան — Պօրտի անդամներէն կազմուած բոլորովին անկախ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հետ ոչ մէկ օրինական կապ ունեցող ամերիկեան նոր ընկերութեան մը — Քորփորէյշըն — : Այս ընկերութեան բուն անունն է՝ «Միացեալ Նահանգներու Հայ. Ընդհ. Բարեգործական Միութիւն» — Քորփորէյշըն — եւ անգլերէն — «Թհը Իւնայթըտ Սթէյթս Արմինյըն Ճէնէրալ Պէնէվօլընթ Իւնյըն, կամ աֆ Ամերիկա» — ինչպէս գրուած է Նիւ Եորքի պաշտօնաթերթին «Յուշարար – Միութիւն»ի 1964 Յունիսի թիւով եւ ուրիշ առիթներով ալ : (Տես «Շինարար»ի 1964 Հոկտ.ի թիւը) :

2) Ակնյայտ է որ Միութեանս իրողական — առժամեայ — կազմին ներկայութիւնը նոր Ամերիկեան Քորփորէյշընի գլուխը, մեր Միութեան անունին եւ հիմնարկութեան թուականին, մեծանուն հիմնադիրին Պօղոս ՆՈՒՊԱՐ փաշայի անուան — որ ամերիկեան կանոնադրութենէն ջնջուած ալ է — նպատակաւոր կերպով գործածութիւնը նամակաթուղթերու վրայ, եւայլն, սատարած են ուղղուած շփոթութիւնը ստեղծելու եւ դիւրացուցած նաեւ Միութեան շարժուն հսկայական գանձին բռնագրաւումը փոքրաթիւ խմբակի մը կողմէ եւ անոր քմահաճ գործածութիւնը առանց իրական հակակշիռի եւ յաճախ ալ ի հեճուկս նուիրատուներու կամքին :

3) Ոչ նուազ ակնյայտ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան համարագատ եւ իրաւասու անդամները նոր շփոթութեան մը մատնելու համար է որ փոխանակ գրելու «Ամերիկեան ընկերութեան 5րդ եւ 6րդ ժողովի հրաւէր», անոր կը տրուի 51րդ թիւը, այսինքն Պօղոս ՆՈՒՊԱՐ փաշայի հիմնած Միութեան Ընդհ. Ժողովներու թիւը :

Ուղուածը շատ պարզ է, ժողվել փոխանորդագրեր, հոգ չէ թէ ապօրինի կամ հակականոնադրական, որպէսզի Պօրտը վերջապէս փորձէ յաջողիլ 1964ի Դեկտեմբերին ինչ որ չէ կրցած ընդունիլ տալ 1955ին եւ անկից յետոյ մինչեւ այս թուականը . մէկ խօսքով Հ. Բ. Ը. Միութեան բարեմիտ, բայց հարցին անտեղեակ, անդամներուն ձեռքով — բաց փոխանորդագրերով — ողջ ողջ թաղել մեր Միութիւնը :

4) Այս ժողովին օրակարգին վրայ գրուած է . «Կանոնագրական փոփոխութիւններ» : Ոչ ոք գիտէ թէ ո՞ր Ամերիկեան Միութեան կամ մեր Զուիցերական օրէնքի ենթակայ Միութեան ո՞ր կանոնագրին, ո՞ր յօդուածը պիտի փոխուի եւ ինչո՞ւ համար, ի՞նչ է առաջարկուած նոր շարադրութիւնը : Պատճառներ ունինք խորհելու որ բաց փոխանորդագրով, խնամիական եւ հաշուակցական կապերով ժողովի հրաւիրուած անձերը պիտի քուէարկեն Հ. Բ. Ը. Միութեան լուծումը դիւրացնող յօդուած մը եւ անոր «յաջորդող» պիտի նշանակեն 1955ին Մանուկեանի հիմնած Քորփորէյշընը : Այլ խօսքով մեր զուիցերական օրէնքին ենթակայ Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամները «ընդհանուր ժողովի» չեն հրաւիրուած, այլ հրաւիրուած են իրենց տարրական իրաւունքներէն հրաժարած ըլլալնին վաւերացնելու : Զենք չափազանցեր :

5) Արդարեւ, ըստ ամերիկեան ընկերութեան Պօրտի նախագահ Պ. Ա. Մանուկեանի յայտարարութեան եւ նամակներուն՝

Ա) Ամերիկեան նորակազմ Միութեան մէջ քուէի իրաւունք չունին ոչ ամերիկացի անդամները, — այսինքն Եւրոպայի, Արեւելքի, Քանատայի եւ Լատին Ամերիկայի մեր բարեկամները :

Բ) Նոյն Պ. Մանուկեան եւ իր փաստաբանները կը պնդեն թէ 1955էն ի վեր Պօղոս ՆՈՒՊԱՐ փաշայի հիմնած «Բարեգործական»ը աշխարհի վրայ ունի միմիայն 13 անդամներ եւ անոնք միեւնոյն ատեն միայն անոր վարչական անդամներն են :

Գ) Ամերիկայի մէջ գործող երկրորդ Բարեգործականը հիմնուած 1945ին, նոյնպէս անկախ է եւ դուրսը անդամ չունի : Իր ուրոյն ընդհանուր ժողովը կը գումարէ ամէն տարի Յուլիսին :

Արդ, վերոյիշեալ երկու Միութիւններու, Ա) զուիցերական օրէնքի ենթակայ Միութեան եւ Բ) 1955ին կազմուած ամերիկեան Քորփորէյշընի մէջ քուէի իրաւունք չունեցող մարդիկ ինչպէս արարաշխարհի մամուլով ժողովի կը հրաւիրուին, երբ այդ երկու ընկերութիւններն ալ միմիայն 13 անդամ ունին, բոլորն ալ ամերիկաբնակ, ըստ Պ. Մանուկեանի :

6) Եզրակացութիւն .— Կազմակերպուած է վրան բաց բեմադրութիւն մը փոխանորդագրեր որսալու եւ անոնցմով փորձելու 1964ին իրականացնել ինչ որ — հակառակ բազմապիսի հնարքներու — Պօրտը չէ յաջողած ընել 1955ին . խուսափիլ անցեալի հաշիւները տալէ եւ ընկերա–խնամիական մենաշնորհի մը վերածել Հ. Բ. Ը. Միութեան գանձին մատակարարութիւնը :

Ո՞վ կ՚ուզէ մեղսակից ըլլալ նման դաւադրութեան մը :

Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ ազգային իսկական շահերուն լուրջ գիտակցութիւնը ունեցող մեր անդամներուն կը մնայ մեզի թիկունք կանգնիլ, մինչեւ որ յաջողինք — մօտալուտ ապագայի մը մէջ — սահմանադրական տրամադրութիւնները իրաւապէս պարտադրելու, որմէ վերջ անշուշտ կը գումարուի Միութեան օրինաւոր Ընդհանուր Ժողովը պատշաճ սրակարգով եւ բոլորին մասնակցութեամբ :

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի եւ Գործադիր Ժողովի
Ատենապետ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆ
Ատենադպիր Օգսէն ՀԱՐԲՈՒԹԵԱՆ
(Կնիք)

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni — PARIS (16e)

...թիւնները Արեւելքին եւ Արեւմուտքին : Գրագէտներու շրջագայութիւնը օգտակար է, բայց, ոչ միայն իբրեւ աղբիւր ներշնչման, այլ եւ աղբիւր խանդավառութեան : Հայ գրագէտը պէտք է շրջագայի՝ փնտռելով իր ժողովուրդը :

Չորեքշաբթի երեկոյ, դարձեալ, Հայ Տան մէջ : Այս անգամ հրաժեշտի սեղան յարդարուած էր ի պատիւ երկու գրագէտներուն : Տ. Նարդունի յուզումով շնորհակալութիւն յայտնեց Լոնտոնի գաղութին, մասնաւորապէս Հայ Տան Մշակութային գործերու Յանձնախումբին, այն ջերմ ընդունելութեան համար, որ ցոյց տրուեցաւ իրենց : Այս առթիւ անդրադարձաւ այն իրողութեան, թէ այժմ Հայութիւնը գիտէ պատուել իր գրագէտները, եւ յիշեց Իրանի հայ գաղութին անմոռանալի ընդունելութիւնը, երբ կառքերով եւ ընդարձակ տարածութիւններ կտրելով դիմաւորելու կ՚ելլէին՝ պատուելու համար հայ գրագէտը :

Չմոռնամ աւելցնել թէ Լոնտոնի առաջնորդը, Պաշ Արք. Թումայեան (Պարտիզակցի), հրաւիրած ըլլալով նաեւ իր հայրենակիցը, Օր. Աստղիկ Առաքելեան, շնորհալի երգչուհին, որ կը վարէ Արտաքին Նախարարութեան հայ գաղթականներու գրասենեակը, Կիրակի օր, պատարագի ընթացքին մասնակցեցաւ եկեղեցական երգեցողութեանց : Երգեց սոլոները, որոնց դաշնակով կ՚ընկերանար Պաշ Արքեպիսկոպոս :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) .— Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը, այս տարի եւս Նոյեմբեր 8ի Կիրակին յատկացուցած էր երջանկայիշատակ Առաջնորդ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի վախճանման 30րդ տարեդարձին, որ կատարուեցաւ եպիսկոպոսական պատարագով եւ հոգեհանգիստով մը : Իսկ կէսօրէ ետք ժամը 3ուկէսին կազմակերպուած էր շիրիմի այցելութիւն մը, հակառակ անձրեւին կոկիկ բազմութիւն մը ներկայ էր թէ եկեղեցին եւ թէ գերեզմանոցը :

Իսկապէս որ գնահատելի է Պօմոնի թաղականութեան այս ձեռնարկը, որովհետեւ որքան ժամանակ որ կը յարգուի երջանկայիշատակ Պալաքեան Եպիսկոպոսի յիշատակը, ան կենդանի է վասնզի Հարաւային Ֆրանսայի մեր թեմը շատ բան կը պարտի հանգուցեալ առաջնորդին :

Գերեզմանի մէջ ներկայ գտնուող հասարակութիւնը դէպի շիրիմ առաջնորդուեցաւ Հայ Արենուշներու կողմէ . Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ.ի եւ քահանայ հայրերու ետեւ շարուած Հայ Արենուշներու կողմէ զետեղուեցաւ գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը եւ ծաղկեփունջեր . Կրօնական արարողութենէն ետք Առաջնորդ Եպիսկոպոսը խօսեցաւ յուզիչ դամբանական մը, թելադրելով յարգել, յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք անշահախնդրօրէն ծառայած են Հայ ազգին եւ Հայոց Առաք. Ս. Եկեղեցւոյն :

Արտաւազդ Եպիսկոպոսի Պահպանիչով վերջ գտաւ հանդիսութիւնը :

Յիշատակն արդարոց օրհնեալ եղիցի :

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՆՈՒԷՐԸ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ

Տիկին Մարիամ Գիլերճեան եւ իր քոյրը՝ Աննա՝ գեղեցիկ գորգ մը հիւսած էին 1900ին, (վաթսունեւչորս տարի առաջ) : Գորգը կը ներկայացնէր Մեծն Բրիտանիոյ Արքունի Տան զինանշանը՝ արձանագրութիւններով հայերէն :

Գրիգոր Գարամանուկեան, երկու քոյրերուն հայրը, նուիրած էր գորգը Անգլիոյ Վիքթորիա Թագուհիին, գրաւելու համար անոր սիրտը, ի նպաստ հայ ազգին, որ ենթարկուած էր 1895 – 1896ի աղէտալի կոտորածին :

Սեբաստացի էր Գրիգոր Գարամանուկեան, եւ իր դեռատի աղջիկները Մարիամ եւ Աննա՝ հինգ տարի անընդհատ աշխատած էին պատրաստելու համար գորգը :

Երկու Հայուհիներուն ձեռակերտը այժմ կը զարդարէ Ուինտսոր պալատին Սպիտակ հիւրասրահը, հետեւեալ մակագրութեամբ .— «Սեբաստիոյ հայ աղջիկները կը նուիրեն այս գորգը Վիկտորիա Թագուհիին, Անգլիոյ հիւպատոսին միջոցով» :

Ափսո՜ս, գորգը չգրաւեց Անգլիոյ Թագուհիին սիրտը՝ ի նպաստ հայ ազգին. չգրաւեց սիրտը նոյնիսկ Թագուհիին յաջորդներուն : Աղէտներ աղէտներու յաջորդեցին Հայոց աշխարհին մէջ, եւ ոչ միայն Անգլիա, այլեւ ամբողջ Եւրոպա ականատես եղաւ, անկարեկիր, անմարդկային կոտորածներուն :

Արդ, իմացէք լուրը . — Մարիամ կ՚ապրի տակաւին : Աննա մեռած է : Մարիամ ալեզարդ կին մըն է հիմա, եւ սակայն իր յառաջացած տարիքին մէջ իսկ՝ Միացեալ Նահանգներէն մեկնած է դէպի Անգլիա, Լոնտոն, Ուինտսորի պալատը, տեսնելու համար վաթսունեւչորս տարի առաջ հիւսած գորգը :

Ի՞նչ պիտի զգայ արդեօք ծեր սիրտը, — անշուշտ միայն յուզում, դարձեալ յուզում յաւէտ յուզում :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Սուլթանը հին Պուտայի տակ վրան զարկեր էր : Փառաւոր վրանը այսօրուան կայսերական բաղնիքին տեղը բռնած էր : Անունով միայն վրան էր, իրականութեան մէջ պալատի նման՝ փայտով ու կտաւներով կառուցուած շէնք մըն էր . ներսը դահլիճներու ու սենեակներու բաժնուած, իսկ դուրսէն ոսկիով շողշողուն :

Կէսօրէ վերջ, ժամը հինգի ատենները — սովորութեան համաձայն փողերու հնչումով — մեկնեցաւ յարգութիւն տանող հունգարական շքախումբը՝ թագաւորական պալատի գաւիթէն :

Առջեւէն հեծելազօրի վաշտ մը, անոնց ետեւէն իշխաններու զինուորներուն վաշտերը, անոնցմէ վերջ նուէրները տանող կարմիր – սպիտակ հագած մանկլաւիկները կ՚երթային (Սուլթանին ընծայ տանելով Գերմաններու կուսակից մանուկ Պոռնեմիսսա Թոմասի գանձերը) : Ապա դարձեալ արքունի զինուորներու վաշտ մը, պալատականներ եւ ուրիշ արքունական ծառաներ, ապա իշխաններու ընտանի քաջերը . անոնցմէ վերջ իշխանները իրենք, մէջերնին՝ գիրուկ ձիու մը վրայ հեծած ու սպիտակ քօթանակ հագած, Եղ. Գէօրգը : Գեղեցիկ ու վեհ էր իր սպիտակ քօթանակովը մինչ կը փայլէր Վաղենտ Թէօրէօքի կապոյտ մետաքսէ ծաղկազարդ հագուստին քով : Միւս իշխաններն ալ գոյներու զանազանութեան մէջ կը փայլէին, բայց ամէնքն ալ տափակ գլխարկով, դեղին մուճակներով ու լայն սուրերով :

Ժամանակին նորոյթը լայն սուրն էր . սուրերը կոր էին, բայց ծայրը երթալով լայնցող, կարծես զինագործը սխալմամբ կրկին երկարութիւն ուզած ըլլար տալ սուրին, բայց որովհետեւ պէտք էր ամփոփել՝ կէսէն երկուքի կտրած ըլլար . ուրեմն այդպիսի լայն վերջաւորութեամբ սուրեր էին ժամանակին նորոյթը : Գլխարկներուն վրայ դէպի ետեւ հակած ջայլամէ փետուրներ կը կրէին, ինչպէս Թուրքերը, որը մէկը, որը երկու փետուր, բայց այնքան երկար՝ որ ետեւէն դրեթէ մինչեւ թամբերը կը հասնէին : Իշխաններուն մէջ մանուկ Թագաւորին ոսկեզօծ կառքը վեց ձիերէ քաշուած . մէջը երկու նաժիշտներ նստած էին ու դայեակը : Դայեակի գրկին մէջ, սպիտակ մետաքսներ հագած, կարմիր թուշերով, անհանգիստ շարժող մանուկ թագաւորը :

Ձիերու քովէն մէկ մէկ երկարադէս ու մետաքսեայ գլխարկ կրող մանկլաւիկներ կը քալէին : Կառքին ետեւէն կուգային արծաթեայ սաղաւարտով ներքին թիկնապահները, անոնցմէ վերջ կը ձիավարէին Պուտայի կառուին մէջ նշանաւոր հանդիսացած սպաներու երկար շարքը :

— Պիտի տեսնէք թէ պիտի խմենք ալ, — ըսաւ զուարթ ձայն մը :

— Այո, ջուր, — պատասխանեց թաւ ձայն մը, — չե՞ս գիտեր թէ Թուրքերու ազգային ըմպելին ջուրն է :

Ու կը ծիծաղէին :

Գրիգոր դեղնորակ ձիու մը վրայ հեծած՝ Վաղենտ Թէօրէօքի կը հետեւէր . ու քանի իր տէրը դէշ տրամադրութեան մէջ էր՝ ինքն ալ լուրջ նստած էր ձիուն վրայ : Այն ատեն միայն զուարթացաւ՝ երբ ետ դառնալով յանկարծ ծերունի Չէձէին տեսաւ : Որքան տարօրինակ կերպով նստած էր ձիուն վրայ, մէկ ոտքը, որ փայտէ էր, ձիգ ձիգ տնկուած էր, իսկ միւսը՝ որ մինչեւ ծունկը միայն փայտէ էր՝ իրեն քաշած, իսկ սանձը աջ ձեռքով բռնած էր, սուրն ալ աջ կողմը կախած :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ժըննի Տօնիկեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին բարեկամներուն :

×

Տէր եւ Տիկին Հայկազ եւ Քնարիկ Պէգալեան կը հաղորդեն թէ իրենց եղբօր եւ աներորդւոյն

ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

ղառնաղէտ մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Շալճեան եւ Պէգալեան ընտանիքներուն հին եւ նոր ննջեցեալներուն հոգւոյն տեղի պիտի ունենայ Հոգեհանգիստ այս Կիրակի (15 Նոյ.) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

×

Այս Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլաբնակ եկեղեցասէր բոլոր մահացած մայրերու եւ քոյրերու յիշատակին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի Ց. Կ. Խաչի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Սիրվարդ Աթէշեանի եւ ընտանիքին, իր ամուսնոյն Հրանդ Աթէշեանի *մահուան առթիւ :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրան Պալթայեան, Պ. Աւետիս Պալթայեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք, անձամբ, նեկայութեամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԿԱՅԾԵՐ ՊԱԼԹԱՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

ՍԷՆԹ – ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Երեմիա Յովսէփեանի մահուան առթիւ Պ. Նազարէթ Ինճեանէ 10 ֆրանք եկեղեցւոյս, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Յովսէփեանէ տասը եկեղեցւոյս, (Պոմոնէն) Տէր եւ Տիկին Քեփէլեանէ քսան եկեղեցւոյս: Սոյն առիթով Թաղականութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալին պարագաներուն :

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ց. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երկուշաբթի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը : Օրակարգ.— Պարահանդէսի պատրաստութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը իր բոլոր անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, այս Երկուշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, Պոմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ : Օրակարգ.— Տարեկան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ Կիրակի 14 Մարտին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Պ. Առաքել Թաթուլեան քսան ֆրանք կը նուիրէ Փէր – Լաշէզի շիրիմներու այցելութեան առթիւ, Ահարոնեան խումբին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

*Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 23ին, Ֆ*րանս – Քիւլթիւրէն *պիտի ձայնասփիւռուին հայ կրօնական երգեր :*

×

Նոյեմբեր 21, ժամը 23ին նոյն կայանէն Ժան Փելիսիէ զրոյց մը պիտի ունենայ Պրիսաքի ղուքսին հետ: Նիւթը՝ « Հայերու նպաստը Ֆրանսայի» :

Այս զրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակցութիւն մը՝ Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտիի հետ, Սասունցի Դաւիթի շուրջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25.55, 19.84:

Այս Կիրակի օրը, Հռոմի ժամով՝ 10.30ին, Վատիկանի Ռատիոկայանը պիտի սփռէ հայկական Ս. Պատարագը զոր պիտի մատուցանէ Լեհահայ ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Օրուան քարոզը պիտի խօսի ՄԵՍՐՈՊ ԵՊԻՍԿ. ԹԷՐԶԵԱՆ (Ընդհանուր փոխանորդ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան), նիւթ ունենալով. « *ՎԱՏԻԿԱՆԵԱՆ ՏԻԵԶ. ԺՈՂՈՎԻ Գ. ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ*»:

Պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին, բազմաձայն, Լեւոնեան վարժարանի եւ Մխիթարեան ուսանողարանի ժառանգաւորներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեանի :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պուտոյի Մուրատ խումբը «Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնէ այս Կիրակի Նոյեմբեր 15ին, ժամը 3.30ին, Արլազ – Սօլֆերինօ *սրահը :*

235 Մունէյրա *փողոցին մէջ :*

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր մասնակցութիւնը կը բերէ գեղարուեստական բաժնին :

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ

ԳԻՒՂԸ ՄԸ ԹԷՅ

(կատակերգութիւն մէկ արար) :

Մուտքը ազատ է :

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյս մասնաճիւղին, ընկերահամակրական ճաշ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, տեղւոյս Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս :

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Այս ընկերական եւ ընտանեկան ջերմիկ մթնոլորտի մէջ պիտի նուագէ քէմանչահար ՌՈՒԲԷՆ :

Ճոխ գեղարուեստական բաժին մը պատրաստուած Իսիի Նոր Սերնդականներէ :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Գ. Ընկերութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Երկուշաբթի (16 Նոյեմբեր) ժամը 20.30ին, «Ռեժանի» վերնայարկը, մեթրօ Քատէ :

Օրակարգ. — Վաւերացում վարչական կազմի *եւ զանազան հարցեր :*

Կրնան ներկայ գտնուիլ անդամագրուիլ կամ վերանդամագրուիլ փափաքող ու Ծրագիր – Կանոնագրի պայմանները լրացնողները :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, Ս. պատարագի ընթացքին, Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, պիտի շնորհէ Աւագ Սարկաւագութիւն, տիրացու Կարպիս Ժամկոչեանի :

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ այս արարողութեան :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

Կը խնդրուի որ բոլոր ներկայացուցիչները ներկայ ըլլան :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ ըլլալ անդամատետրով միասին: Բացականները նկատի պիտի առնուին: Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեքշաբթի (17 Նոյ.) Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 20.30ին: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

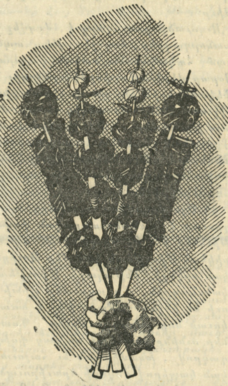
ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines
ORCHESTRE ATTRACTIONS
Մուտք 10 ֆրանք, ճառդով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 15 NOVEMBRE
1964
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10161 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — Nº 10.161

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ՈՐԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՍԻՐԱԲԱՆԻՆ

Լենինէն մինչեւ Ստալին, Խրուշչեւէն մինչեւ Բրեժնեւ ու Կոսիգին, Կրեմլինի ...րիչներու քաղաքականութեան հիմնա...րը կը կազմէ Թուրքիոյ հետ բարեկա...մութիւնը :

Բոլշեւիկեան վարչաձեւի 47 տարուան ...ութիւնը բազմաթիւ փաստեր ար...ձանագրած է հաստատելու համար այս ...ուր իրականութիւնը :

Թուրքեւռուս սիրաբանութենէն տու...ողը եղած է ամէնէն առաջ հայ ժողո...վուրդը :

1917ի հոկտեմբերեան յեղափոխութիւ...նը — որուն տարեդարձը մեծ շուքով ...ուեցաւ շաբաթ մը առաջ Մոսկուայի մէջ — « Դէպի տուն » նշանախօսքը հր...ապարակ նետելով անել կացութիւն մը ստեղծեց հայկական զօրագունդերուն համար: Ռուս զինուորները պարպեցին ...կասեան ճակատը՝ Էրզրումէն սկըս...եալ :

Թուրքերը առիթէն օգտուելով 1918ի Փետրուարէն սկսեալ յարձակողականի անցան, վերագրաւելով հայկական նա...հանգները : մինչեւ Կարս ու Ալեքսանդրա...պոլ : Կանգ առին միայն Մայիսի վերջին ...օրեակին, երբ Հայութիւնը մահու ու կենաց ճակատամարտ մղեց Արարատ...եան դաշտին մէջ եւ իր դարաւոր դահի...ճին պարտադրեց Հայաստանի անկախու...թեան ճանաչումը :

Մինչ այդ, 1918 Մարտ 3ին Բրեստ-Լիթովսքի մէջ Լենին ոճրագործ Իթթի...հատի կառավարութեան նուիրեց Կարսը, Արտահանն ու Պաթումը, որոնք գրաւ...ուած էին 1877 – 78ի ռուսեւթուրք պա...տերազմի ատեն եւ կցուած ռուսական կայսրութեան : Զօրավար Լորիս Մելի...քով եւ այլ հայ բարձրաստիճան զինուո...րականներ մեծապէս սատարած էին ցա...րական բանակներու յաղթանակներուն :

Լենին եւ ընկերները Թրքասիրական ...ին քաղաքականութիւնը շարունակեցին Իթթիհատի ժառանգորդ քեմալականնե...րուն հետ, որոնց օգնեցին ոսկեդրամով, ...զինամթերքով, որ...-...կռուին «իմպերիալիստ»ներու, ա...-...ին հերթին նորազատ Հայաստանի ..., որ միջնաբերդն էր «իմպերիալիզ...մին» ...

Վերջերս առիթ ունեցանք վերլուծելու ... համայնավար հեղինակի մը՝ Ռու...բէն Սահակեանի գրքոյկը, որուն մէջ ...րամասնօրէն կը պարզուէին այն ա...-...էն կարգի օժանդակութիւնները, զոր Մոսկուայի մէջ իրարու յաջորդող կա...ռավարութիւնները չռայլած էին Թուր...քերուն :

Սահակեան կը գանգատէր, որ Թուրք ...դամարանները ապերախտութիւնը հաս...ցեր են գերագոյն աստիճանին, ու...րանալով բոլշեւիկներու օգնութիւնը Անգարայի կառավարութեան, քեմալա...կան շարժման առաջին օրերէն սկսեալ : Ստալինի օրով, 1925ին է, որ ստո...րագրուեցաւ Թուրքեւխորհրդային բարե...կամական դաշնագիրը :

1945ի ամառը շատ ուշ մնացած պա...հանջներ ներկայացուց Ստալին Փոցտամի մէջ եւ մերժումի հանդիպեցաւ : Մինչդեռ 1944ի վերջերը յարմար առիթը ներկա...յացած էր 1914ի ռուսեւթուրք սահման...ները պահանջելու համար եւ Թուրքերը ...րով պիտի կատարէին այդ զիջումը : « Հանճարափայլ »ը Կարսի եւ Արտա...հանի պահանջին կցած էր նաեւ Նեղուց...ներու վրայ հակակշիռ հաստատելու պահանջը, ինչ որ անընդունելի էր Ա...մերիկայի, մանաւանդ Անգլիոյ համար : Նոյն այդ շրջանին, 1945 – 1947 Թրքա...հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբն ու ...էն տեսակի «Ազգային Ճակատ»ներն ու « Ազգային Խորհուրդ»ները հիասթափ...ուեցան, երբ Հայաստանի սահմանները ընդարձակելու մասին խորհրդային ադ...բիւրներէ խորհրդաւոր մարդոց միջոցաւ տրուած հաւաստիքները ջուրն ինկան: Ու 1947 Հոկտեմբեր 24ին Վիշինսքի ՄԱԿի ժողովին առջեւ Կարսն ու Արտահանը պահանջեց ... Վրաստանի համար :

Սակայն այդ հողամասերը ո՛չ Վրաս...տանի կցուեցան, ոչ ալ Հայաստանի : Եւ Ստալինի մահէն երեք ամիս վերջ Մո...լոթով, յանուն Հայաստանի եւ Վրաս...տանի, պաշտօնական ծանուցագրով մը Անգարայի կառավարութեան հաղորդեց, որ Խ. Միութիւնը ո՛չ մէկ հողային պա...հանջ ունի Թուրքիայէն :

Խրուշչեւ նոյն յայտարարութիւնն ըրաւ անցեալ տարի Թուրք երեսփոխաններու պատուիրակութեան Մոսկուայի մէջ :

Այսօր Խրուշչեւի յաջորդները կը կրկնեն նոյնը : Վկայ՝ Թուրքիոյ արտա...քին նախարար Ճէմալ Էրքինի, յաղթա...կան այցելութիւնը Մոսկուա :

Կրեմլինի նոր վարիչներն ալ կը սիրա...բանին Թուրքերուն հետ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Համակիրներու թելադրութեանց ըն...թացք տալով՝ կը բանանք « Նարդեան հրատարակութեանց Բաժանորդագրու...թիւն մը: Առաջին առթիւ պիտի հրատա...րակենք .

1.— ԼՈՒՍԱՄԱՍՏԵԱՆ, հէքեաթ եւ բա...նաստեղծութիւն, (ասով կ'ամբողջանայ *Ծաղկամատեան* եւ *Վարդամատեան* շար...քը, հրատարակուած ,— երրորդ հա...տորն է այս) :

2.— ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ Ի ՍՈՒՐԲ ԱՐ...ԲԵՑՈՒԹԻՒՆ, գրական վերլուծումներ , (այս շարքին առաջին հատորն է *Նարդ...եան Շիթեր Կանանչ Բաժակով* , հրա...տարակուած ,— շարքը կը շարունակ...ուի մինչեւ հինգ հատոր) :

3.— ՑԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ , ի պաշտպանութիւն հայ լեզուի, (այս հա...տորը առաջինն է այն շարքին, որ պիտի բաղկանայ 12 հատորէ) :

4.— ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ , գրական մարտ՝ բարկացած կատուի մը պատկե...րով, (այս հատորը շարքին երկրորդն է, առաջինը *Նիզակամարտ*՝ հրատարակ...ուած,— կը շարունակուի) :

Տպագրութիւնը պիտի սկսինք՝ երբ ու...նենանք 25 բաժանորդ, որոնց իւրաքան...չիւրը պիտի վճարէ 200 փրանսական նոր փրանք :

Հեղինակի մը միակ ուրախութիւնն է հրատարակուած տեսնել իր աշխատանքը: Անտիպ որեւէ աշխատանք շատ բան կը կորսնցնէ իր արժէքէն, որովհետեւ չի կրնար օգտագործուիլ իր ժամանակին մէջ: Այսպէս արդար է որ ամէն գրող փափաքի, դեռ հնք չմեռած, թոյլ չտալ որ մեռնի իր մտքին ծնունդը ,— անտիպ կը նշանակէ մեռած :

Անոնք որ քանիցս իրենց բարեկամու...թիւնն ու համակրանքը յայտնած են ի...րենց խօսակցութեան մէջ կամ նամակնե...րով՝ թելադրելով ի լոյս ընծայել բոլոր աշխատանքներս հատոր առ հատոր , ա...հա լաւագոյն առիթը գործադրելու իրենց փափաքը :

Պատուակալ բաժանորդ պիտի համար...ուին այն բաժանորդները, որոնք կը մաս...նակցին հրատարակչական այս «արշա...ւին»՝ վճարելով 200 փրանք, — փոխա...րէն պիտի ստանան վերը յիշուած հա...տորները, որոնք լոյս պիտի տեսնեն մէկ տարուան ընթացքին : Պատուակալ բա...ժանորդներուն անունները պիտի հրատա...րակուին *Յառաջ*ի մէջ, ապահովութիւն տալու համար իրենց հրապարակաւ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒ-ԷՆ-ԼԱՅ ՓԵՔԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Շու էն Լայի Մոսկուա այցելութիւնը վերջ գտաւ , առջի օր : Տեւած է ճիշդ մէկ շաբաթ : Այս առթիւ Փեքինի եւ Մոսկուայի մէջ միաժամանակ հրատա...րակուած է զեկոյց մը որ կը հեշտէ թէ չին պատուիրակութեան եւ խորհրդային ղեկավարներու միջեւ եղած խօսակցու...թիւնները «ընկերական եւ անկեղծու...թեան մթնոլորտի » մը մէջ անցած են : Դէտերու կարծիքն այն է սակայն թէ ե...թէ Շու էն Լայի Մոսկուա երթալը ա...պացոյցն էր որոշ մեղմացման մը երկու երկիրներու յարաբերութեանց միջեւ , գալը ոչ մէկ մերձեցում թոյլ տուած է գաղափարական հարցերու շուրջ : Միւս կողմէ Պրաւդա *անգամ մը եւս կը հաս...տատէ կարգ մը խորհրդային սկզբունք...ներ որոնց շուրջ երբեք համաձայն չեն եղած Չինացիները : Կ'ըսուի նաեւ, խոր...հրդային հաւաստի աղբիւրներէ , թէ Ռուսերը կ'ընդունին յետաձգել համայ...նավար կուսակցութեանց միջազգային ժողովը եւ անոր տեղ երկկողմանի նոր խօսակցութիւններ սկսիլ Փեքինի մէջ : Մոսկուայէն մեկնելէն առաջ, Շու էն Լայ անգամ մը եւս հանդիպած է Բրեժնեւի :*

Հրատարակուած զեկոյցը կը յայտա...րարէ թէ Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան ղեկավարները եւ խորհ. կառավարութիւնը ժողովներ ունեցած են Չինաստանի ժողովրդական հանրապե...տութեան կառավարութեան եւ կուսակ...ցութեան պատուիրակութեան հետ : Կը թուէ նաեւ մասնակցողներու անունները՝ Բրեժնեւ, Կոսիգին, Անաստաս Միկոյ...եան, քարտուղարներ՝ Պոդկորնի, Ան...դրոպով, Պոնոմարեւ եւ Արտաքին նա...խարար՝ Անդրէյ Կրոմիքօ: Չինական կողմը՝ Շու էն Լայ, փոխ - վարչապետ՝ Քէ Լունկ, արտաքին նախարարի կցորդ՝ Լիու Ցիաու , Մոսկուայի չին դեսպանը եւն. եւն. :

Այս ամբողջին մէջ աչքի զարնող կէտը այն է որ չին - խորհրդային խօսակցու...թեանց երբեք ներկայ չէ եղած՝ Միքա...յէլ Սուսլով, ինչ որ յատուկ նշանակու...թիւն կը ստանայ երբ յիշենք թէ Սուսլով կուսակցութեան գաղափարախօսը կը նը...կատուի: Աւելցնենք որ Սուսլով հեղի...նակն է այն նշանաւոր տեղեկագրին որ Կեդրոնական Կոմիտէի լիակատար նիս...տին ներկայացուած է 1964 Փետրուար 14ին եւ որ իսկական ամբաստանագիր մըն էր չին ղեկավարներու տեսակէտնե...րուն եւ գործունէութեան դէմ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ իր քահանայապետական եռա...խոյրը նուէր տուաւ աղքատներուն, արե...ւելեան ծէսով մատուցուած պատարագէ մը ետք, Ս. Պետրոսի մէջ: Պօղոս Զ.ի տուած այս քայլը պատմական նշանակու...թիւն ունի եւ ցոյց կուտայ թէ Ընդհա...րական եկեղեցւոյ պետը հաւատարիմ Քրիստոսի պատուէրներուն կը հրաժարի աշխարհիկ հարստութիւններէ : Եռախոյ...րը արծաթ եւ ոսկի կազմուած է երեք թագերէ որոնցմէ մէկը՝ ադամանդ, միւ...սը՝ զմրուխտ եւ երրորդը՝ կարկեհան : Կ'արժէ բազմաթիւ միլիոններ, կը կար...ծուի թէ մեծահարուստ մը զայն կը գնէ:

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ եւ Կոսիգին խնդրած են Թուրքիոյ Արտաքին նախա...րար՝ Էրքինէ որ Կիւրսէլի եւ Ինէօնիւի Մոսկուա երթալու հրաւէրը փոխանցէ :

ՃՈՆՍԸՆ պատասխանելով Անաստաս Միկոյեանի շնորհաւորական հեռագրին , շեշտած է .— «աւելի ստեղծագործ

ԳՐՁԻ ՋՐՕՍԱՆՔ

ԳԱՆԳԻՒՆ ԱՐՁԱՆԱՑ

Հանդէսի մէջ ի՞նչ կը լսենք անպատճառ . — Ձայն :
Եւ ի՞նչ նիւթ է՝ զոր մէկ շունչով կը խօսին .— Սին :
Կենկան պէս ո՞վ հակամէտ է պարելու . — Լու :
Անուշի չափ, տղաք, դուք ի՞նչ կը սիրէք . — Էգ :
Ե՞րբ կը զգաք թէ ան լեղի է քան անուշ . — Ուշ :
Ապերախտը *մէրսի* մը գէթ կը գո՞չէ . — Չէ :
Սէրն ի՞նչ կ'առնէ պսուլիսով միշտ թեթեւ .— Թեւ :
Սոխէն քիչ ո՞վ կը ծնցնէ արտասուք . — Սուզ :
Վըրթկած կնկան ի՞նչ անուն տալ անկասկած, — Քած :
Ջերմ տարփանքներ ի՞նչ կը դառնան անյապաղ .— Պաղ :
Աքլորի տէր՝ ո՞ր հաւն է որ ձու չ'ածեր . — Ծեր :
Կեանքի նաւակն ո՞վ է շարժող շատ աղէկ — Ղեկ :
Ի՞նչ կը տենչայ մարմինը խոնջ ու նրկուն — Քուն :
Սիրտին համար ի՞նչ հաւու է գերբ սուսեր. — Սէր :
Կը վայելէ՞ յարգանք հիւր մը ինքնակոչ . — Ոչ :
Ի՞նչ խորք ունին լանջքեր փարթամ ու մսուտ . — Սուտ :
Ո՞վ չ'ունկնդրեր մեր սիրտերուն թունդ զարկին .— Կին :
Ի՞նչ կը պահէ կոտրած սիրտ մը ապաքէն .— Քէն :
Ի՞նչ կը կոչուի յումպէտս պարպողն իր քսակ .— Սագ :
Ո՞ր բառն է որ միտք կը ձգէ տարակոյս . — Կոյս :
Գիտէ՞ք «ներեալ» պլլուիլ մը խօլաբար . — Պար :
Արու սիրտին զգուշութիւնը ո՞վ կ'ընէ . — Նէ :
Ի՞նչ կը դառնայ երբոր ուտէ մարդ սաստիկ ,— Տիկ :
Կա՞ն աղջիկներ, դէմքով կամքով արական .— Կան :
Սէր թռչնիկը ի՞նչ կ'որոնէ անդադար . — Թառ :
Բայց ոտքերուն ի՞նչ հանդիպի շատ անգամ .— Գամ :
Ի՛նչ է կին մը իր վարմունքովն արտառոց — Օձ :
Խաբուելուն պէս Ադամ կնոջն ի՞նչ հծծեց — Ծեծ :
Ո՞վ սէրին հետ կ'ընթանայ միշտ զուգահեռ — Հեռ :
Ո՞ր մարդիկը ըզմեզ իրենց կը քաշեն . — Շէն :
Գրպաննին ծակ ո՞ր անձերէն կը խորշիք. — Շիք :

ԹԼՊԻՏԻԿ

չունինք քան մնայուն եւ ամբողջական խաղաղութեան մը հաստատումը » :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը զոր կը ղեկավարէ՝ վարչապետ Ուէյնի հրաժա...րականը տուած է Նախագահ Հելուի: Դահլիճին մէջ ոչ մէկ երեսփոխան կար ինչ որ դժգոհ ձգած է Նոր Ազգ. ժողովը: Կառավարութիւնը վստահութեան «թեր» ու «դէմ» քուէ պահանջած էր: Դէմ չը...քուէարկելու համար մեծամասնութեան երեսփոխանները չէին ներկայացած նիս...տին: Մեծամասնութիւն չկար եւ Ուէյնի դասը քաշած է ու հրաժարած :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ աւելի քան հինգ հա...զար մեռեալ կայ ողողումներու հետե...ւանքով :

ՇԵՅՔՍՓԻՐԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Դ.

Ըստ Քսենոփոնի նկարագրութեանց, Հայոց տուներէն ներս մուտքը կը կատարուէր տանիքներն ի վար: Նմանօրէն քննադատներ կան, որոնք Շէյքսփիրի կեանքէն ներս մուտք կը գործեն՝ սանդուխ գործածելով իր իսկ գործերը, այն տրամաբանութեամբ թէ միշտ զուգահեռականութիւն մը կայ գրողին կեանքին ու գործերուն միջեւ: Այսպէս, Պրանդէս կը կարծէ թէ Շէյքսփիր Համլէթը գրած է հօրը մահուան վիշտին մէջ, ու Կորիոլանը՝ մօրը մահուան վիշտին մէջ: Տիժօն խոհեմութիւն կը համարի հրաժարիլ նման մեթոտներէ, որոնք կը մատնեն յանկութիւն մը խուսափելու ուսումնասիրութեան այն միւս եղանակէն, որ քննադատը կը բանտարկէ գործերուն վերլուծման մէջ, պահանջելով քննել գործը առանձին, հեղինակէն բաժնած, եւ որոնել գործին ծագումը, կազմութիւնը եւ արտայայտութեանց բնախօսութիւնը՝ համաձայն տաղանդին բխումին, — անսպա՛ռ աշխատանք:

Ես պիտի չգործածեմ որեւէ մեթոտ, պիտի չհետեւիմ կատարուած բաժանումներուն՝ ըլլայ ըստ ժամանակագրութեան, ըլլայ ըստ գրական սեռի:

Եթէ Շէյքսփիր մեռած ըլլար 1600 թըւականներուն, կը գրէ Լուի Ժիլէ, այսինքն այն տարիքին մէջ՝ երբ վերջ գտաւ Ռաֆայէլի կեանքը, ոչ մէկ կասկած որ պիտի փառաբանուէր, այսօր, իբրեւ անմահ բանաստեղծ մը միայն, փոյթ չէ թէ գրած չըլլար Յուլիոս Կեսարը, Համլէթը, Օթէլլօն, Արքայ Լիրը, Անտոնիոս եւ Կղոպատրան, փոյթ չէ թէ մեզի չըներհուած չըլլար ողբերգութեանց այն թագաւորութիւնը, յոյժ փառաւոր եւ այնքան խոր, զոր տեսած ըլլայ երբեք Եւրոպան, յետ Ելլադայի: Շէյքսփիրի ստեղծագործութեանց ամբողջական նկարագրին մասին է խօսքը, — մէկ է Շէյքսփիր, ինչպէս մէկ է Ալլահը, այլ խօսքով՝ մեծ է Շէյքսփիր իբրեւ քերթող, ինչպէս մեծ է իբրեւ թատերագիր: Նոյն տաղանդն է որ կը ներկայանայ, ձա՛յնն է միայն փոխուած:

Շէյքսփիրեան հարցը կամ խորհուրդը կը կայանայ ոչ այլ տեղ, բայց եթէ իր հանճարին ժայթքին մէջ:

Հանճարներ կան, որոնք կը բողբոջին «մէկ գիշերուան մէջ», յանկարծական ժայթքով, հրաշքի ձեւով: Ոմանք՝ աճումի տենդով: Երիտասարդ փաստաբան մըն էր Քոռնէյ, այսինքն վկայուած՝ խօսքի այն ճարտարութեան մէջ, որ, ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները, պէտք մազին թելը չորսի բաժնել երկայնքէն, բայց Սի՛տը եղաւ այն ժայթքը, որ բերաւ հանճարին յայտնութիւնը:

Ընդհակառակն, Շէյքսփիր, երբ գրեց Հնչեակները, Շէյքսփիր էր արդէն, այնպէս ինչպէս կը ճանչնանք զինքը՝ երբ գրեց Համլէթը:

Այս տեսակէտը ճիշդ է այն փաստով, որ Ֆր. Միրզ, 1598 Սեպտեմբերին, երբ հրատարակութեան տուաւ անգլիական գրականութեան համայնապատկերը, դասական խորագրով՝ Պալլադիս Տամիա, սխալ չէ թարգմանել՝ «Գանձարան Հանճարի», Շէյքսփիրը կը ներկայացնէր հեգինակ «շաքարալից Հնչեակներու», (այդ շրջանին՝ շաքարը պարէն մըն էր հազուագիւտ ու մեծագին), — մե՜ծ էր գովեստը: Աւելի կանուխ, ուրեմն վեց տարի առաջ, Կրին իր մահուան անկողինին մէջ կը ստորագրէր յարձակում մը Շէյքսփիրի վրայ, զոր կը կոչէր «ագռաւ՝ սիրամարգերու փետուրներով զարդարուած»: Նախանձի այս խօսքերը կը հաստատեն թէ ո՛րքան բարձրացած էր Շէյքսփիր անգլիական գրականութեան երկինքին մէջ:

Ըստ ոմանց՝ Միրզի գովեստն եղաւ պատճառ, որ Շէյքսփիր, հեղինակ Հընչեակներու եւ դեռ... հնակարկատ թատերագիր, ընդմիշտ թողուց Ապողոնի քնարը, գնաց Մելպոմենայի ետեւէն: Վ. Հիւկօ կուտայ տարբեր բացատրութիւն մը, — թատրոնը ճամբա՛ն էր մամոնային, եւ Շէյքսփիր շատ կը սիրէր դրամը: Ինք, Հիւկօ, նուա՞զ մոլին էր փոքրիկ սուերուն: Այսուհանդերձ կարելի չէ ուրանալ թէ Շէյքսփիր հարստացաւ իր թատրոնով: Վանդի ընթերցումը պերճա՛նք էր այդ օրերուն, եւ ունկնդիրները բազմապատիկ շատ էին ընթերցողներէն: Ի՜նչ խօսք որ բանաստեղծն էր, իր մէջ, որ փայլ տուաւ թատերագրական իր ստեղծագործութեանց եւ անմահութիւն:

Քերթողական իր գործերը, Աֆրոդիտէ եւ Ադոնիս, յետոյ Բռնաբարումն Լուկրեթիայի, երկու պօէմներ, ինչպէս Հնչեակները (154 հատ), մանաւանդ ձօնը, որ ուղղուած է «այս ստանաւորներուն միակ պիկէթթըրը» յիշատակութեամբ եւ անուան երկու առանձին սկզբնատառերով միայն ծանօթ անձի մը, այնքան մելան սպառած են՝ որքան «Յայտնութեան» գիրքին մեկնութեան նուիրուած գիրքերը:

Խօսելով քերթողական գործերուն մասին՝ Ֆր. Միրզ կը գրէր թէ մուսաները Շէյքսփիրի այս լեզուն պիտի գործածէին՝ եթէ ուզէին գրել կամ խօսիլ անգլերէն լեզուով, այնքան կախարդանք կայ այդ բանաստեղծութեանց մէջ եւ կատարելութիւն: Բայց կարգ մը քննադատներ ելան եւ պնդեցին թէ մեղրածոր այդ քերթուածներուն հեղինակը Շէյքսփիրը չէ, այլ ... կուտան բազմաթիւ անուններ, — մենք պիտի չզբաղինք այդ հարցով, պատճառը՝ ետքը:

Աւելի ծանր մեղադրանքներ եւս եղան: Շէյքսփիր, իր Հնչեակներուն մէջ, գովքը կը հիւսէ թուխին: Ամբողջ Միջին – Դարը սիրահար էր շէկին, — նըկարիչ ու բանաստեղծ, ամէն արուեստագէտ շէկին էր սիրահար, վենետեան այդ գոյնին, երազելով ոսկի մազերով գեղուհին: Շէյքսփիր ճաշակի յեղաշրջում մը կը կատարէ՝ երգելով թուխը, սեւորակ աչքերով իր սիրելին: Ո՞վ է այդ թխորակ սիրականը: Գոյնի հարցը չէ միայն որ կը զբաղեցնէ քննադատները, — ենթակային ... սեռն ալ խնդրոյ առարկայ է այս անգամ: Ո՞վ է, ո՞վ: Գրչութիւնները կատարուած են այնպիսի համբերութեամբ, որ բազմաթիւ զորշ վէպերու նիւթ է ստեղծուած: Կասկածին ապացոյց՝ յատկապէս կը յիշատակուին 20րդ եւ 144րդ Հնչեակները, որոնք գայթակղեցուցիչ արտայայտութիւն մը կուտան Շէյքսփիրի սիրոյն, — անո՞ր համար որ նախ ձեռագիրը, գաղտնօրէն, յանձնուած էր շրջաբերութեան: Ոմանք կը խօսին էռմաֆրոտիւմ փսիքօսէքսիւէլի, օմոսէքսիւալիսմի, «յունական սէր» կոչուած բարքերու մասին, մինչ ուրիշներ կ'աշխատին բարեփոխել կասկածը՝ յիշեցնելով թէ անմեղ բարեկամութեան մը վկայութիւնն է՝ այն օրերէն մնացած, երբ թատերաբեմ կը բարձրանային մանչերը աղջիկներու դեր կատարելու համար: Հարկ է խոստովանիլ թէ սուրբ մը չէր Շէյքսփիր, որ յաճախ կը ներկայանար իբրեւ կամաւոր սերմնացան՝ ուրիշին արտին մէջ, — վկա՛յ Օքսֆորտի իջեւանին տիրուհին:

Վերջին խօսք մըն ալ Հնչեակներուն ձեւին մասին:

Փեթրարքեան այս սիրերգութեանց տաղաչափական պատկերը կը տարբերի իտալական եւ ֆրանսական կառուցուածքէն, — իւրաքանչիւր Հնչեակ ունի երեք քառեակ եւ մէկ երկեակ, (ֆրանսականը՝ երկու քառեակ եւ երկու եռեակ, իւրաքանչիւրը՝ միշտ բաժնուած, — Մէրֆիւր տը Ֆրանս տպագրութեան համար մէկ էջ կը յատկացնէ երկու քառեակին, նոյն էջին կոնակը՝ երկու եռեակին): Յանգաւորման դասաւորումը՝ Ա, Բ. Ա, Բ, — Գ, Դ, Գ, Դ, — Ե, Զ, Ե, Զ, — եւ երկեակը՝ Է, Է:

Տպագրական ձեւով եւս տարբեր, — վերջին երկեակն է միայն որ կը հեռանայ Հնչեակին միաձոյլ սիւնէն դէպի ներս, ու չունի ֆրանսականին հանդոյցի պայթումը:

×

Շէյքսփիր մեր մէջ ծանօթ է ոչ թէ այս Հնչեակներով, այլ առաւելապէս եւ մասնաւորաբար իր թատերական գործերով: Պէտք է ըսել թէ Եղիսաբէթեան շրջանի անգլիական գրականութեան հրթիռային խոյանքին մէջ եւս թատերական ստեղծագործութիւննե՛րն են որ կը կազմեն կեդրոնական լուսեղէն գիծը, գլխաւորաբար այն պատճառով որ, ինչպէս ըսի, պերճանք մըն էր ընթերցումը եւ մտքի ստեղծագործութիւնները առաւել ու լայն չափերով մատչելի կը դառնային ժողովուրդին՝ շնորհիւ բեմադրութեանց: Ու Շէյքսփիր իր հանճարը թափեց նախընտրաբար բեմին վրայ, գանգուածին առջեւ, տալով այնպիսի առատութիւն մը, որ զարմանքի կը մատնէ Ալեքսանդր Տիւման, ինչպէս կը խոստովանի. «Աստուծմէ ետքը՝ Շէյքսփիրն է որ ստեղծած է այսքան շատ բան»:

Շէյքսփիրի այս բեղուն արտադրութիւնը, բնական է, նախանձ պիտի գըրգռէր: Յիշեցէք Կրինի խօսքը: «Համալըսարանի ծաղիկ» կոչուած սերունդին այս ներկայացուցիչը, (բայց ետքէն «ագրիւսի ծաղիկ» դարձած՝ իրե՛նց իսկ կամքով ու կեանքով), Շէյքսփիրը կ'անուանէ Շէյքսին, (համեմատէ բառախաղը՝ Շէյք – սփիր — նիզակ շարժող, Շէյք – սին = բեմական տախտակը շարժող, դղրդացնող):

Վաւերաթուղթի մը արժէքն ունի Կրինի այս «կտակը» կամ «կարապի երգը՝ նախ այն վկայութեամբ, որ կը նախատեսէ Շէյքսփիրի վերելքը, յետոյ այն խորհուրդներով՝ զորս կ'ուղղէ իր ընկերներուն, թելադրելով հեռանալ թատրոնէն: Եւ այս առթիւ՝ ի՜նչ անկեղծ խոստովանութիւն, ի՜նչ ահաւոր մեղայագրութիւն, նարեկացիական գղջմնահարութեան հասած, — «մէկ կաթիլ իմաստութիւն, զոր գնած է միլիոնաւոր տրջանքով եւ ապաշաւով»:

Կախաղանի արժանի կը համարի ինքզինք եւ իր ընկերները, բոլորն ալ իրենց կեանքը փճացուցած՝ գինետուներու, բոզանոցներու, աւազակութեան մէջ եւ ճամբաներու վրայ, ու քուրջ դարձած, «գող, աւազակ, կեղծարար, դատարկապորտ, խման, թափառաշրջիկ»: Ժամանակը՝ մթին, անագորոյն, արիւնի գոյն: Պատերա՜զմ ծովերու վրայ, սրամարտութիւն գրօսարաններու մէջ: Եղիսաբէթեան արշալոյսը դեռ չէր կրցած փարատել հողիներու մառախուղը, ու սերունդը խաթարուած էր արդէն, մաշած, սպառած: Ու Կրին կ'իյնայ, Նէշ կ'իյնայ, Փիլ կ'իյնայ, Մարլօ կ'իյնայ (այս վերջինը՝ հանճար մը), բոլորը՝ երիտասարդ, ոմանք՝ գինով, ոմանք՝ սուրով: Դարուն մեղքը կը հալածէ գիրենք: Ահա թէ ինչո՛ւ ինկած՝ ճամբաներ...

« ՆԱՀԱՊԵՏԸ »

— Մի պաղի, Նահապետ, — կանչում էր Նուբարը, — քո բեղեր կը ծակեն երեխէքի երես ...

Բայց եթէ մարդ չէր լինում մօտերքում, Նահապետը թեթեւ հպում էր մազոտ շուրթերը մէկի, ապա միւսի ճակատին, որից երեխաները սրսփում էին, լուսեղէն աչիկները խփում ու բացում էին, բացում ու գոցում: Գարնան առատ լոյսը շատ էր նրանց փոքրիկ, փոքրիկ բիբերի համար: Երկար, երկար նայում էր իր երեխաներին, ջանում էր նմանութիւն տեսնել նրանց ու իր կորցրած երեխաների հետ: Կարծես ինչ որ բան յիշեցնում էր նրանց, բայց ի՞նչը՝ չէր կարողանում ասել ... սրանք նման էին Նուբարին, Նուբարինն են նրանց կապուտիկ աչքերը, շէկլիկ ճակատները, եւ յուզմունքից միշտ մոռանում էր մի կարեւոր բան: Եւ այդ կարեւոր բանն այն էր, թէ այս պստիկ հրեշտակներից ո՞րն է Ժիրայրը եւ որը՝ Ծովինարը:

— Նուբար, մի արի էստեղ, Նուբար..

Նուբարը գալիս էր շեմի վրայ:

— Ի՞նչ ի...

— Էլլի խառնուեր են իրար, Նուբար, չեմ կ'առնայ ջոկի ...

Նուբարը ծիծաղելով վերցնում էր նըրա ձեռքից բարուրներից մէկը:

— Հիմի ո՞ր մէկն ի քո մօտ մնացեր, Նահապետ:

— Ծովինա՞րն ի ...

Նուբարը ծիծաղից թուլանում էր:

— Ժիրայրն ի:

— Ճշմարի՞տ:

— Ճշմարիտ:

Զիմանալով՝ Նուբարը ճիշդ է ասում, թէ ծիծաղում է իր վրայ, Նահապետը բացում էր բարուրը եւ տեսնելով, թէ որն է, համբուրում էր երեխայի փորիկը ու շուտ փաթաթում՝ վախենալով, որ կարող է մրսեցնել:

Զարմանալի նման էին իրար Ծովինարն ու Ժիրայրը: Ոչ ոք չէր զանազանում նրանց, բացի Նուբարից:

— Կը մեծանան, կը տարբերուեն իրարից, մի վախենա, Նահապետ, — ասում էր Նուբարը, — մէկ տղայ ի, մէկ աղջիկ, չեն խառնուի ...

Մայիսի կէսերին եկան Ափրօն ու Անթառամը՝ երեխաներին կնքելու: Անունները յայտնի էին, բայց դեռ կնունքով չէին հաստատուել երեխաների վրայ:

Սայլը Նահապետի դրանը հասաւ թէ չէ, Անթառամը ցած թռաւ ու Նուբարին գրկեց իր երկար, չոր, երկաթէ թեւերով:

— Մատաղ էլնեմ քո բոյ ու բուսաթին, ազիզ հարսօ ջան, Նուբար: Մեռնեմ քո ջանին, որ կենդանութիւն տուիր Նահապետին:

Խօսում ու արտասուքներն էր սրբում Անթառամը ...

— Էլ մի լաց էլնի, քուրօ, — ասաց Նահապետը, — ինչքան լաց ու շիւան արինք, բաւական ի, լող չեղաւ մեր լաց.. Սրբի քո արցունքներ, քուրօ ...

— Ճշմարիտ ի, — հաստատեց Ափրօն, — լաց ու ողբ չեն փրկի, կը փրկեն մարդուն՝ յոյս եւ հաւատ... Հարսանիքի ու մկրտութեան ժամանակ լաց վատ բան ի, ճիշդ կ'ասի Նահապետ ...

Անթառամը զողնոցով վերջին անգամ սրբեց արտասուքները:

— Որ էդպէս ի, էլ չեմ լայ ... ո՞ւր են իմ զառնուկներ ...

— Քներ են, — ասաց Նուբարը:

— Թող զարթնեն, — ասաց Անթառամը:

Ներս մտան: Երկու օրօրոց իրար կողքի կանգներ էին «օթախի» վերին պատի տակ: Անթառամը վազեց նրանց կողմը.

— Մի զարթնցու, թող քնեն, — ձայն տուեց Ափրօն:

Անթառամը բացեց երեխաների երեսները: Լոյսն ընկաւ նրանց դէմքերին: Ափրօն էլ մօտեցաւ:

— Հողածին չեն, հրեշտակ են, — շըշնջաց նա:

Անթառամի աչքերի մէջ կրկին արտասուքներ երեւացին: Բայց նա այս անգամ ժպտում, ծիծաղում էր, որ Նահապետն ու Ափրօն չբարկանան, թէ ինչու է լաց լինում: Արցունքներով լի աչքերը ժպտում էին, բարձր ծիծաղում էր:

— Ո՞ր երկնքէն ցած ընկան էս հրեշտակներ, ի՞նչպէս բռնեցիք: Ի՞նչպէս բռնեցիք, Նահապետ, Նուբար ...

Հարցնում էր Անթառամն ու ծիծաղում էր, ծիծաղում: Յետոյ յանկարծ շտկուելով՝ փլուեց եղբօր կրծքին ու հեկեկաց.

— Իմ ազիզ ախպէր, Նահապետ ջան .. Թողէք, թէ Աստուած կը սիրէք: Թողէք ես լամ: Իմ սիրտ լիքն է, լամ անձրեւի պէս, որ իմ հոգու վրայէն ամպեր անցնեն, իմ հոգու երկինք պարզուի ...

Այս անգամ չկարողացան իրենց արտասուքները զսպել Նահապետն ու Նուբարն էլ:

Միայն Ափրօն զիմացաւ, նա էլ դէմքը շրջեց եկաւ պատի կողմը:

Քիչ յետոյ զգաստացաւ Անթառամը ու իր գրկից բաց թողեց Նահապետին ու Նուբարին:

— Իսկապէս հերիք ի, — շշնջաց նա: Երեխաներն արթնացել, աղաւնիների պէս ղուղղուղում էին:

— Ո՞րն ի տղէն, ո՞րն ի աղջիկ, — հարցրեց Անթառամը:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(42 Շար.)

...րա վրայ, — ծորճ Նէյշ ունի յառկա– ...նչական գրութիւն մը․ «Ով որ չի ճամ– ...բորդեր, բան չ'արժեր»։ Ատիկա փառա– ...բանութիւնն է տրոմոմաճի կոչուած հի– ...անդութեան, կեանքը ճամբաներու վրայ ...անցընելու մոլեգին ցանկութեան, թա– ...փառաշրջիկներու կեանքին։

Թափառաշրջիկ էր նոյնպէս թատրոնը, ...ճա թէ ինչո՛ւ դերասանը եւս անբաղ– ...ձալի։ Վա՜յ այն դերասանին, որ մաս ...չէր կազմեր խումբի մը՝ ազդեցիկ ազ– ...նուականի մը հովանաւորութեան տակ ...գրուած, — կ'ենթարկուէր գանակոծու– ...թեան՝ մինչեւ որ հոսէր արիւնը քիթէն ...ու բերնէն։

Սկիզբները, թատերաբեմը կառք մըն ...էր երկու յարկով, — ներքեւի յարկը՝ ...զգեստաւորումի համար, վերեւի յարկը ...խաղարկութեան համար։ Եւ անիւներու ...վրայ՝ թատրոնը եւս կը ճամբորդէր քա– ...ղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ։

Երբ հասաւ Շէյքսփիր, թատրոնը չէնք ...մըն էր այլեւս, լայնանիստ, անշարժ, ...միշտ քաղաքին դռներէն դուրս։

Թատերախաղերը կրօն․ էին սկիզբնա– ...բար, դրուագներ Յիսուսի կեանքէն։ ...Յետոյ բարոյական խաղեր, ուր առաքի– ...նութիւն եւ մոլութիւն կ'անձնաւորուէ– ...ին։ Ռեֆորմին կամ բողոքական ճաշա– ...կին բերած յեղաշրջումէն ետք՝ կը յայտ– ...նուին ազգային կեանքի պատկերներ։

Շէյքսփիր վերջին հարուածը կուտայ ...անկենդան այդ թատրոնին։ Բայց դեռ կը ...մնան խաղարկութեան կամ բեմադրու– ...թեան հին աւանդութիւնները։

Թատրոնը փայտաշէն շէնք մըն էր՝ գե– ...րոյի ձեւով, ինչպէս կը վկայէ Շէյքըս– ...փիր։ Առանց տանիքի։ Շուրջ – բոլորը՝ ...պատշգամի ձեւով, բարեկեցիկ հանդի– ...սատեսներու յատուկ։ Մէջտեղի հրապա– ...րակը՝ ժողովուրդին յատուկ, ոտքի վը– ...րայ մնալու պայմանով։ Ազնուականնե– ...րը՝ բեմին վրայ։ Նշանատախտակներ կը ...յիշեցնեն թէ բեմը կը ներկայացնէ պար– ...տէզ, քարայր, նաւահանգիստ, պալատ, ...անտառ, (հանդիսատեսին կը մնար երե– ...ւակայել)։ Բայց ամէն հանդիսատես չէր ...գիտեր կարդալ, ուստի սեւեր հագած ...դերասան մը, զոր «չուք» կը կոչէ ճա– ...փոնական թատրոնը, կ'ելլէր բեմ եւ կը ...յայտարարէր թէ տեսարանը կը ներկա– ...յացնէ պարտէզ կամ ռազմադաշտ։ Պատ ...մը ներկայացնելու համար՝ բեմին վրայ ...անշարժ կը կանգնէր դերակատար մը, ...ամբողջովին կիրով ծեփուած։ Ճեղք մը ...երեւակայել տալու համար՝ նոյն դերա– ...սանը կը բանար ձեռքին մատները։

Այսպէս, բեմայարդարութիւնը կարե– ...ւորութիւն չէր ներկայացներ դեռ։ Ոչ ...ալ պատմական կամ աշխարհագրական ...ճշդրտութիւնը։ Շէյքսփիր նաւ կը բերէ ...մինչեւ... Միլան կամ Պոհեմներու եր– ...կիրը, հրացանի խօսք կ'ընէ՝ երբ վառօ– ...դը ծանօթ չէր դեռ այն պատմութեան ...մէջ, որ կը ներկայացուէր։

Շ․ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԹԱՆՁԵՆԻԻՆ ԵՐԳԸ

———o———

Մեր գիւղին մէջ,
Մա հոն լան լա,
Մա հին լան լա,
Մեր գիւղին մէջ
Թանձենի մը կար։

ՀԻՆ ՊԱՐԵՐԳ

Ա․

Գիւղին ծայրը սաղարթախիտ թանձե– նի մը կար։ Երբ գարուն էր, ծաղկեայ դէզի մը կը նմանէր։ Ագարակապանին տունը ճամբուն միւս կողմը կը գըտ– նուէր գզեակի մը նման՝ երկաթէ դու– ռով։ Ագարակապանը աղջիկ մը ու– նէր, անունն էր Փէօլին։

Ես եւ Փէօլին նշանուած էինք։

Բ․

Տասնեւվեց տարեկան էր Փէօլին։ Այն– քան կարմրորակ վարդեր կային իր այ– տերուն վրայ, որքան ծաղիկներ ունէր թանձենին։ Ու թանձենիին ներքեւ էր որ լսի իրեն․

— « Փէօլին, իմ Փէօլին, հարսնիքը ե՞րբ...»։

Գ․

Ամէն բան ժպտուն էր իր վրայ, — իր մազերը՝ որ կը խաղային հովին հետ, իր հասակը՝ որ կ'երկարէր վարդի թու– փի պէս, իր մերկ ոտքերը՝ որ կը լողա– յին մուճակներուն մէջ, իր ձեռքերը՝ որ վար կը քաշէին թանձենիին ոստերը, հո– տոտելու համար ծաղիկները, իր ձիւնա– փայլ ճակատը՝ աղուոր յօնքերուն աղեղ– ներէն վեր, իր սատափի գոյն ակռանե– րը՝ կարմիր շրթներուն ճեղքին մէջ։ Ա՜խ, ո՜րքան կը սիրէի զայն։

— Մեր հարսնիքը հունձքէն ետք, ը– սաւ, եթէ կայսրը զինուոր չտանի քեզ։

Դ․

Երբ զինուորագրութեան կոչ եղաւ, ժամ մը վառեցի եկեղեցին, սրովհետեւ Փէօլինէն բաժնուելու մտածումը կտոր կտոր կ'ընէր սրտիկս։ Գոհութի՜ւն Աս– տուծոյ, ինծի չինկաւ վիճակը։ Բայց, աւա՜ղ, կաթնեղբայրս, Ժան ճախող թիւ մը ունեցաւ։ Տեսայ որ կ'արտասուէր։

— Մա՜յրս, խեղճ մայրս, կը մրմնջէր։

Ե․

— Մխիթարուէ՛, Ժան, ես որբ եմ, մայր չունիմ։

Չէր ուզեր հաւատալ՝ երբ ըսի իրեն․ «Ժան, ես քու տեղդ կ'երթամ զինուոր»։ Փէօլին եկաւ թանձենիին տակ, աչքերը արցունքով լեցուն։ Երբեք չէի տեսած իր լալը, — արցունքները աւելի աղուորցու– ցած էին դէմքը քան ժպիտը։ Ըսաւ ինծի․

— Աղէկ ըրիր, շատ բարի ես դուն։ Գնա՛, Փիէռ, ես պիտի սպասեմ քեզի։

Զ․

Ա՛ջ, ձա՛խ, աջ, ձախ, ի թմբուկ, օ՛ն յառաջ։ Այսպէս քալեցինք, մէկ շունչով, թմբուկներու կչռոյթով, մինչեւՎակրամ։ — Փիէ՛ռ, ամուր բռնէ սիրտդ, աչաւա– սիկ թշնամին, ըսի ես ինծի։ Հեռուն՝ հրեղէն գիծ մը տեսայ, հինգ հարիւր թնդանօթներ կը գոռային միասին, կը թնդար երկինք եւ երկիր, կը բարձրա– նար ծուխը՝ որ կը ճնշէր սիրտիս վրայ, կը հոսէր արիւնը՝ որու մէջ թաթախուած ոտքերս կը գայթէին։

Վախը պաշարեց գիս եւ ետեւս դար– ձայ։

Է․

Ետեւս կը գտնուէր Ֆրանսան։ Ետեւս՝ մեր գիւղակը, ու թանձենին՝ որու ծա– ղիկները պտուղ կապած էին այլեւս։ Աչքերս գոցեցի, տեսայ Փէօլինը՝ որ կ'աղօթէր ինծի համար։ Գոհութի՜ւն Աստուծոյ, ըսի։ Ու քաջութիւն առի։ Յառա՜ջ, գոչեցի, յառա՜ջ, յառա՛ջ, ա՛ջ, ձա՛խ, ա՛ջ, ձախ, նշան ա՛ռ, կրա՛կ, եւ ի սուի՜ն։ — Օ՜հ, տեսէք սա նորակոչ զինուորը, ի՜նչ քաջութեամբ կը կռուի, կը խօսի կայսրը ետեւս։

— Տղա՛յ, անունդ ի՞նչ է։

— Փիէռ, վեհափառ կայսր։

— Տասնապետ կ'անուանեմ քեզ, Փիէ՛ռ։

Ը․

Փէօլի՜ն, իմ քաղցրիկ Փէօլինս, տաս– նապետ եմ հիմա։ Կեցցէ՛ պատերազմը։ Ծակատամարտի օրերը դարձան տօնա– կան օրեր։ Ցատկել վիրաւորներուն վը– րայէն, կոխկրտել թշնամի մեռեալները։ Ա՛ջ, ձախ, ա՛ջ, ձախ, յառաջ։

— Նորէն դո՞ւն ես, Փիէռ։

— Այո՛, վեհափառ կայսր։

— Հարիւրապետ կը նշանակեմ քեզ։

Թ․

Շնորհակալ եմ, վեհափառ Տէր։ Եւ հիմա յառա՜ջ մինչեւ Մոսկուա։ Ձիւնա– պատ, լայնատարած դաշտին վրայ, ճամ– բաներուն աջ ու ձախ եղերքը, դիակ– նե՜ր, դիակներ։ Այս կողմը ցուրտը, միւս կողմը թշնամին, երկու կողմն ալ մահ։

— Ո՞վ կը հաստատէ առաջին կամուր– ջը։

— Ես, վեհափառ Տէր։

— Մի՛շտ դուն, գնդապետ։

Եւ ինծ տուաւ իր ասպետի խաչը։

Ժ․

Գոհութի՜ւն Աստուծոյ։ Փէօլի՜ն, իմս Փէօլին, դուն պիտի հպարտանա՜ս ինձ– մով։ Վերջացած է պատերազմը, եւ ես արձակուրդի հրաման ստացած եմ։ Հնչեցէք, զանգակնե՛ր, հռչակելու հա– մար մեր ամուսնութիւնը։ Օ՜, ի՜նչքան երկար է ճամբան, բայց լաւ որ յոյսը չուտ կ'ընթանայ։ Հեռուն, բլրակին ե– տեւ կ'երեւի արդէն ծննդավայրս։ Կը ճանչնամ զանգակատունը, կարծես թէ կը հնչէ։

ԺԱ․

Այո՛, կը հնչէ։ Զանգակը, կը հնչէ՜։ Բայց ո՞ւր է թանձենին։ Ծաղիկներու ա– միսն հասած է եւ չեմ նշմարեր ծաղկեայ գմբէթը։ Առաջ, հեռուներէ՜ն կը տես– նուէր, ինչու որ կանգուն էր այն ատեն։ Այժմ կտրած են իմ թանձենիս, երիտա– սարդ օրերուս զօրովին մէջ մեծցած ծա– ռը, որ տարածուած է գետնին վրայ, ծաղիկները թարշամած, տարտղնած։

ԺԲ․

— Ինչո՞ւ կը հնչէ եկեղեցւոյն զանգա– կը, Հայր Մաթիէօ։

— Հարսնիք կայ, պարոն գնդապետ։

Հայր Մաթիէօ զիս չէր ճանչնար այլ– եւս։

Հարսնի՜ք, իրաւ էր ըսածը։ Տեսայ որ հարսն ու փեսան կը մտնէին եկեղեցի։ Տեսա՜յ... հարսը Փէօլինս էր, իմ Փէ– օլի՜նս, իմ ծիծաղկոտ, իմ ժպտուն Փէ– օլինս, առաջուընէ աւելի աղուոր։ Ու փե– սան՝ Ժա՜նը, իմ կաթնեղբայրս։

ԺԳ․

Բոլորտիքս հաւաքուած էին գիւղացի– ները։ Ու կ'ըսէին․

— Շատ կը սիրէին զիրար, շատ կը սի– րեն։

— Բայց Փիէ՞ռը, հարցուցի։

— Ո՞ր Փիէռը, ըսին։

Մոռցա՜ծ էին զիս։ Երբ զիս մոռցած էր հարսը, գիւղացինե՞րը պիտի յիշէին։

ԺԴ․

Մտայ եկեղեցի, ծունր դրի անկիւն մը, աղօթեցի Փէօլինի երջանկութեան հա– մար, աղօթեցի Ժանի երջանկութեան համար։ Աշխարհի վրայ անոնք միակն է– ին, զորս շատ կը սիրէի, ես՝ որբ մը։ Պատարագէն ետք՝ ծաղիկ մը փրցուցի տապալած թանձենիէն, թոռմած ծաղիկ մը, կիսամեռ ծաղիկ մը, եւ ճամբայ ե– լայ՝ առանց այլեւս ետեւս նայելու։

Գոհութի՜ւն Աստուծոյ, կը սիրեն զի– րար։ Թող երջանիկ ըլլան։

ԺԵ․

— Վերադարձեր ես, Փիէ՛ռ։

— Այո՛, վեհափառ կայսր։

— Քսաներկու տարեկան ես, արդէն հրամանատար եւ ասպետի խաչ ունիս։ Եթէ համաձայն ես, քեզ կ'ամուսնացնեմ կոմսուհիի մը հետ։

Ծոցէս հանեցի թարշամած, կիսամեռ փոքրիկ ծաղիկը, զոր փրցուցած էի տա– պալած թանձենիին մէկ ճիւղէն։

— Վեհափառ Տէր, ըսի, իմ սիրտս նը– ման է այս ծաղիկին։ Յառաջապահ զօ– րաց խումբին մէջ պաշտօն մը տուէք ին– ծի, ուրկէ՛ որ մեռնիմ իբր քրիստոնեայ զինուոր։

ԺԶ

Յառաջապահ զօրաց խումբին մէջ պաշ– տօն մը ունեցաւ ան։ Եւ հիմա գիւղակին ծայրը գերեզման մը կայ, ուր կը հանգ– չի յաղթութեան օր մը մեռած հազարա– պետ մը՝ քսաներկու տարեկան։ Անուան տեղ, քարին վրայ, գրուած են միայն սա խօսքերը՝

Գոհութի՜ւն Աստուծոյ։

ՓՕԼ ՖԵՎԱԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Գրիգոր երբեք չէր տեսած զինքը ձիու վրայ եւ զինուորական զարդով․ ուստի սկսաւ խնդալ։

Իրապէս ծերուկը շատ տարօրինակ էր այդպէս զարդարուած։ Արծուի փետուրով իր հին գլխարկը գլխուն վրայ կողմնակի դրած, իսկ պեխերը, — փոքրիկ սպիտակ պեխեր, — երիտասարդներու նման սուր սուր ոլորած էր, ու քանի որ առջեւի ակռաները արդէն թափած էին ու աչքերն ալ խոր ինկած, ծերուկը ա– ւելի պառաւոյ խրտուիլակի մը կը նմա– նէր քան չքախումբի մասնակցող հունգա– րացի ազնուականի մը։

Ուստի Գրիգոր աղէկ մը խնդաց վրան։ Բայց շուտով ամըչցաւ ըրածին համար․ որով յանցանքը քաւելու դիտումով սպա– սեց՝ մինչեւ որ ծերուկը իրեն հասնի, ու բարեւեց․

— Բարի լոյս, հայրիկ, ի՞նչպէս եղաւ որ առաջուց չտեսայ ձեզ։

— Հօս միացայ խումբին, — պատաս– խանեց ծերունին, լաւ մը դիտելով զինք․ — իսկ դո՞ւ, այդ ի՞նչ տեսակ հրեշտակի մորթ հագեր ես։

Ասով Գրիգորի մանկլաւիկի գեղեցիկ կարմիր – կապոյտ մետաքսէ հագուստը ու սատափազարդ սուրը կ'ուզէր ըսել։

— Իշխանին մանկլաւիկն եմ, — կը պարծենար Գրիգոր, — իր հետ ամէն տեղ կ'երթամ, թագաւորական պալատն ալ կը մտնեմ ու կ'ելլեմ․ու հիմա հետը միասին Սուլթանին կ'երթամ։

Կը պարծենար ու կը չեչտէր այս բա– ները, որպէս զի անդրադարձնէր թէ ինքը այդ ոչինչ մէկը չէր՝ զոր կը կարծէին, Վիցայի հետ նոյն շրջանակի մէջ կը դառնար։

Ս․ Գէորգ հրապարակին վրայ կը վըխ– տար բազմութիւնը․ ճամբուն երկայն– քին բոլոր դռներն ու պատուհանները բացուած էին․ տանիքներու ու ծառերու վրայ զուարթ տղոց խումբեր նստած կը դիտէին։ Ամէն ոք մանուկ թագաւորին կը նայէր․ որքան փոքրիկ էր ու արդէն թագաւոր ընտրուած։

— Ճիշդ հօրը գլուխ բռնելու ձեւը ու– նի, — ըսաւ կին մը որ խոտի պէս կա– նանչ լաչակ մը ունէր՝ որ գրեթէ մինչեւ մէջքը կը հասնէր։

— Ախ, հոգիդ սիրեմ, — կը զմայլէր մանկիկին վրայ սեւաչեայ հարս մը, — ախ, երանի թէ անգամ մը կարենայի զինքը համբուրել։

Վաղենտ Թէօրէօքի երեք հարիւր մարգիկը՝ կարմիր բիծի մը նման կեցած էին դրան մը ծածքին ներքեւ․ ամէնքը Տո– մոտի զաւառէն, անոնց մէջէն մէկու մը գլուխը դուրս կ'երկարէր, ինչպէս ցորե– նի արտին մէջ սխալմամբ բուսած գարիի հասկ մը։ Վաղենտ Թէօրէօք անոնց հաս– նելով ձին դարձուց, ու սուրը դէպի եր– կինք բարձրացնելով՝ կեցուց թափօրը։

— Կորիճներս, զաւակներս․— ըսաւ իր զինուորներուն՝ թաւ ու թրթռուն ձայնով․— յիշեցէք որ հազիւ ամիս մը կ'ընէ՝ այս դրան քով բոլոր իշխաններն ու բոլոր զինուորները երդուընցան ինծի՝ թէ Պուտայի բերդը ոչ Գերմանացիին եւ ոչ ալ Թուրքերուն պիտի յանձնեն։

— Կը յիշենք, — աղաղակեց վաշտը։ Իշխան Վաղենտ շարունակեց․

— Գերմանացիները ջախջախեցինք, ու հիմա կ'երթանք թրքական բանակը Սուլթանին առջեւ։ Աստուած ինծի վկայ ըլլայ, եւ դուք ալ վկաներս եղէք՝ որ ես խորհուրդի ժամանակ հակառակ կեցայ այս երթին։

Ապա ձայնը կորսնցուց իր հնչունու– թիւնը։

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար․)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեշօ – Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. Օր. Արփինէ Սարգիսեանի կողմէ, «Ամենայն Սրբոց» տօնին առթիւ քսան ֆրանք, իր սղբ. եղբօր Հրաչ Սարգիսեանի յիշատակին: Նաեւ փոքրիկ Հրաչ Պասմաճեանի կողմէ քսան ֆրանք իր մեծ մօրեղբօր Հրաչ Հրաչ Սարգիսեանի յիշատակին :

×

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ .Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պետրոսեանէ 40 ֆրանք, իրենց քրոջ Ֆլօրի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի «Մանուկներու Օր»ը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 24ին :

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, սղբ. Տիկին Սերվիչէնի յուղարկաւորութեան առթիւ. — Տիկին եւ Օր. Տէր–Ներսէսեան հարիւր ֆրանք, Օր. Սերվիչէն 500, Ոմն՝ ?**, Տիկ. Պ. Խօրասանճեան երկու հարիւր, Տիկին Ա. Հիւրմիւզ (Նիս) երկու հարիւր, Օր. Ա. Փորթուգալեան (Նիս) տասը, Օր. Օլկա Ճէվահիրճեան քսան ֆրանք :

(Գումար 1530 ֆրանք) :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը հին մէջ :

Փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրահ –

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Մայիս 16ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երկուշաբթի ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը : Օրակարգ. — Պարահանդէսի պատրաստութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը իր բոլոր անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, այս Երկուշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ : Օրակարգ .— Տարեկան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն :

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Վիէնի Ֆ. Կ. Խաչի երեք դպրոցներու հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին ուսուցչութեամբ Պ. Կ. Տէրմոյեանի, Նոյեմբերի առաջին շաբաթէն սկսեալ (Գշ. Դշ. եւ Եշ. օրերը) եւ սովորական վայրերուն մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քրիստափոր» խումբին տարեկան գեղարուեստական երեկոյթը, Շաբաթ 21 Նոյեմբեր, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Կիրակի, 22 Նոյեմբեր կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 23 Մշակոյթի տան մէջ, Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ցերեկոյթը : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Թոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

×

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վերջին, Փալէ Տիւ Քոնկռէի սրահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ժեշտ է :

ՀԱՅ ։ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

———o———

Մամուլին յանձնուած է ՀԱՅ – ԲՈՅԺի ներկայ տարուան երկրորդ վեցամսեայ հատորը: Այս բացառիկ հրատարակութիւններով ջանք կը թափուի շահիլ կորսուած ժամանակը: Մեր նպատակն է մէկ տարի առաջ անցնիլ՝ վերահաստատելու համար պարբերական կանոնաւոր հրատարակութիւնը : Շատ կը խնդրենք մեր բարեկամներէն՝ դիւրացնել մեր աշխատանքը, չվնասել այս իրապէս հանրօգուտ ձեռնարկին: ՀԱՅ – ԲՈՅԺի բաժանորդագրութեանց անկանոն վճարումներն են, որ անկանոն կը դարձնեն հրատարակութիւնը :

Շնորհակալութիւն բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց համակրանքը կը յայտնեն՝ գնահատելով կատարուած աշխատանքը, կանոնաւոր վճարելով իրենց բաժնեգինը, գոհունակութիւն յայտնելով բովանդակութեան համար, վստահութիւն յայտնելով խմբագրին՝ առանց վախնալու թէ կը դադրի թերթը եւ կը կորսուի իրենց տասնեւհինգ ֆրանքը:

Ներողութիւն՝ եթէ խմբագիրը չի կրնար պատասխանել հասած բոլոր նամակներուն, ոչ ալ նամակ գրել՝ բաժնեգին պահանջելու համար : Խմբագիրը ծանրաբեռնուած է բեռնակիրի մը չափ :

Ուժ տալ ՀԱՅ – ԲՈՅԺի, կը նշանակէ դիւրացնել հրատարակիչին ոչ միայն խմբագրական, այլ եւ գրական աշխատանքները, օգտուելով անձնապէս :

Բաժանորդագրութիւնը՝ տարեկան 15 ֆրանք Ֆրանսա, 20 ֆրանք արտասահման :

Դիմել խմբագրին անունով,
Հասցէին վրայ աւելցնել Յառաջ :
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշխատելու համար, նախընտրաբար կառք վարել գիտցող: Դիմել.—
PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

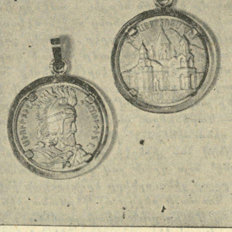
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ

ՖՐԱՆՍ – ՔԻՒԼԹԻՒՐ ԿԱՅԱՆԷՆ

Նոյեմբեր 2' : ժամը 23ին, Ժան Փելիսիէ զրոյց մը պիտի ունենայ Պրիսաքի դուքսին հետ: Նիւթը՝ « Հայերու նպաստը Ֆրանսայի» :

Այս զրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակցութիւն մը՝ Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյոլի հետ, Սասունցի Դաւիթի շուրջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ: »

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեքշաբթի (17 Նոյ.) Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 20.30ին: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ կիրակի 14 Մարտին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ. 13, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ԲԱՐԵՆՊԱՍՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան Բարենպատակ վաճառքը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5, 6, 7ին :

Կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20

Ազգային Տան մէջ, 32, Րիւ Տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակ ապրանքներ Նոր Տարուան ձեր նուէրներուն համար, դիւրամատչելի գիներով :

Տիկնանց Յանձնախումբին անդամուհիները շատ ուրախ պիտի ըլլան ձեր այցելութիւնը ընդունելով :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցիի Կրթ. Մարմնին կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն հայ վարժարանին:

Կիրակի Նոյեմբեր 22, երեկոյեան ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր :

SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ
RAOUL BLEUSE

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ շամ փուրով խորոված :

Մուտք 5 ֆրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 17 NOVEMBRE

1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10162

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.162

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ ԳԱՂՏՆԻ ԿԷՏԵՐ ԿԱ՞Ն

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ արտաքին նախարար Էրքին Ազգ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի արտաքին Յանձնաժողովներուն առջեւ մը բացատրութիւններ տալէ ետք Ռուսեւթուրք բանակցութեանց մասին, ընկարծ պահանջեց գոնփակ նիստ մը գումարել, որովհետեւ կ՚ուզէ մամուլին մէջ երեւցած իր յայտարարութիւններէն դուրս նոր տեղեկութիւններ հաղորդել, աւելցնելով որ Մոսկուայի իր տեսակցութեանց մէկ մասը գաղտնի պիտի պահէ նոյնիսկ յանձնաժողովէն :

Հրապարակաւ տուած իր բացատրութիւններէն կը հաստատուի թէ Մոսկուայի տեսակցութեանց ընթացքին, Խորհ. կառավարութիւնը պնդած է ուսանողներու փոխանակման խնդրին վրայ, բայց Թուրք պատուիրակութիւնը վճռաբար մերժած է այս առաջարկը : Ռուսերը առաջարկած են որ առեւտրական համաձայնութիւնները երկար պայմանաժամով ըլլան, օրինակ 4 – 5 տարուան համար, բայց Էրքին ընդունած չէ զայն, եւ ի վերջոյ որոշուած է որ առեւտրական համաձայնութիւնները առ առաւելն մէկ տարուան համար կնքուին :

Յանձնաժողովին տրուած բացատրութեանց համաձայն, ռուսեւթուրք մշակութային յարաբերութիւններն ալ սահմանափակուած են զանազան պայմաններով : Այսպէս, Ռուսիայէն գիտական, կրթական եւ մշակութային հրաւիրակութիւններ միայն պիտի գան :

Էրքին պնդած է մասնաւորաբար.

— Պէտք է որոշակի ճշդենք կարեւոր կէտ մը: Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը անփոփոխ պիտի մնայ :

Կոսիգին պատասխանած է.

— Բնաւ պիտի չմիջամտենք Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան, ոչ ալ իր ՆԱԹՕի անդամակցութեան: Մենք առաջուան պէս բարեկամանալ կ՚ուզենք Թուրքիոյ հետ, միայն թէ մեր աչքին ՆԱԹՕն յարձակողական կազմակերպութիւն մըն է, Ռուս եւ Թուրք յարաբերութիւնները եթէ խանգարուած են, պատճառը Թուրքիոյ անդամակցութիւնն է ՆԱԹՕի :

Էրքին յիշեցուցած է որ եթէ երբեք ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները կընճռոտեցան, պատճառը Թուրքիոյ մասնակցութիւնը չէ ՆԱԹՕի, այլ խորհ. նախկին ղեկավարներու բռնած ընթացքը :

Նմանապէս, Էրքին – Կրոմիքօ տեսակցութեանց ընթացքին, երբ Կրոմիքօ ըսած է թէ «Ռուսիա բնաւ համամիտ չէ ԷՆՕՍԻՍի գաղափարին», Էրքին առարկած է.

— Այո, բայց ձեր ամէն մէկ ընթացքով եւ ձեր լռութիւնով կը քաջալերէք Մակարիոսի ԷՆՕՍԻՍի շարժումը :

Էրքին աւելցուցած է թէ Թուրքիա կը պահանջէ ի զօրու համաձայնութեանց գործադրումը, եւ թէ Թուրքիա միակ եւ անփոփոխ տեսակէտ մը ունի.— կամ բաժանում եւ կամ Դաշնակցային պետութիւն : Հակառակ պարագային, Թուրքերէն պատերազմ մը կրնայ ծագիլ :

× Թուրք լրագրողներ վերջերս Մոսկուա այցելած են նախարար Էրքինի հետ եւ այդ առթիւ տեսակցութիւն ունեցած են ռուս աստղաւորդներու հետ : Իրենց [illegible] ընթացքին, Փոփովիչ ըսած է Թուրքերին, ի մէջ այլոց.— «Եթէ ուզէք Թուրքիա եւս կրնայինք իջնել, Թուրքիա անջրպետէն հիանալի տեսք ունի : Աշխարհ շատ գեղեցիկ է անջրպետէն: Հիմա կը փափաքինք Լուսին երթալ : Կը սպասենք որ այերանաւը [illegible] :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ԳՈՐԾԱԿՑԻՆ

Խորհրդային «Թաս» գործակալութիւնը հաղորդակցութեամբ մը կը զգուշացնէ Արեւմտեանները բազմակողմանի ուժի ծրագրին դէմ :

«Խորհ. Միութիւնը պիտի շարունակէ ուշադրութեամբ հետեւիլ հիւլէական բազմակողմանի ուժի մը ստեղծման ծրագրին եւ ի հարկին, իր զինակիցներուն հետ պէտք եղած եզրակացութիւնները պիտի քաղէ եւ համապատասխան միջոցներ ձեռք առնէ իր եւ իր բարեկամներուն ապահովութիւնը պահպանելու համար» կ՚ըսէ «Թաս» գործակալութիւնը իր յայտարարութեան իբրեւ եզրակացութիւն: Նոյն յայտարարութեամբ մամուլի խորհրդային գործակալութիւնը կ՚ըսէ.— «Որեւէ երկիր որ զօրավիգ կը կենայ կամ կը քաջալերէ Ատլանտեան Ուխտի Հիւլէական Ուժի ստեղծման, բազմակողմանի կամ բազմազգային միջոցները, պիտի կրէ անոր պատասխանատուութիւնը» :

Նման ուժի մը ստեղծումը պիտի աւելցնէ հիւլէական զէնքերու արշաւը եւ այդ զէնքերու քանակութեան աճում մը պիտի ստեղծէ, ըստ «Թաս»ի: Թոյլ պիտի տայ այն ուժերուն որոնց քաղաքականութիւնը կը ձգտի միջազգային լարուածութեանց աճման որ մաս կազմեն այդ բազմակողմանի ուժին: «Պէտք է կոյր ըլլալ, կը շարունակէ «Թաս», չտեսնելու համար որ նոր խոչընդոտներ պիտի երեւան ելլեն ապազինման համար, խոչընդոտ որոնց դժուար պիտի ըլլայ յաղթել : Այդ պատճառաւ է որ խորհրդային կառավարութիւնը վճռական կերպով կ՚ընդդիմանայ բազմազգային հիւլէական ուժի մը ծրագրին» :

Խորհրդային գործակալութիւնը կը յիշեցնէ Խորհրդ. Միութեան խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութիւնը եւ խորհրդային առաջարկը միջազգային համաձայնագրի մը համար: Իր կարծիքով բազմակողմանի ուժի մը ստեղծումը չաւելցներ Եւրոպայի ազգերու ռազմական կարողութիւնը : «Թաս» կը յիշէ նաեւ Անգլիոյ վարչապետ Ուիլսընի եւ կարգ մը Ֆրանսացի ականաւոր դէմքերու յայտարարութիւնները : Ըստ առաջինին «զինուորական գետնի վրայ յիմարութիւն մըն էր», ըստ միւսներուն «Ֆրանսայի դէմ արարք մը» :

«Հիւլէական բազմակողմանի ուժին ստեղծումը պիտի չփոխէ աշխարհի ուժերու հաւասարակշռութիւնը եւ եթէ մէկը, արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ սոր հակառակը կը մտածէ, իր յոյսերը ի թերեւ պիտի ելլեն : Միակ բանը որ նման ծրագիրներ վտանգաւոր կը դարձնէ Եւրոպայի եւ աշխարհի խաղաղութեան համար, այն է որ Բազմակողմանի Ուժի մեքենակայութեան միջոցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ վրէժխնդիրները եւ ռազմապաշտները հիւլէական զէնք կ՚ունենան» :

Գերմանիոյ Պաշտպանութեան Նախարար՝ Ֆոն Հասէլի Ամերիկա այցելութիւնը պատճառ դարձած է որ երկու երկիրները շատ սերտ զինուորական գործակցութեան մը ձեռնարկեն եւ բազմաթիւ համաձայնագրեր ստորագրեն այդ ուղղութեամբ :

Ստորագրուած են չորս համաձայնագրեր եւ 2500 բառերէ բաղկացած զեկոյց մը հրատարակուած է որ, սակայն մեծ բան չըսեր ինչ կը վերաբերի Բազմակողմանի Ուժին ստեղծման որ «ենթակայ կը մնայ քաղաքական որոշումներու» :

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱՅՆ ՈՒ ՕՏԱՐԸ

Երբ Անգլիացին օտարականի մը շա՛տ հաւնի եւ ուզէ զայն պատուել, կ՚ըսէ անոր համար.

— Սքանչելի՛ մարդ է, կատարեալ Անգլիացի՝ ամէն բանով ... Քաղաքավա՛ր, շնորհալի՛, զարգացա՛ծ եւ իր շարժուձեւերով ազնուական ... Մէ՛կը որ դուրսը ծներ է ...

Երբ Հայը ուրիշ Հայու մը շա՛տ հաւնի եւ ուզէ զայն պատուել, անոր կը վերագրէ օտար ժողովուրդներու բոլոր երեւելի կամ աներեւոյթ առաքինութիւնները.

— Խօսք չուզեր, տղան կատարեալ Անգլիացի է... Ճէնթլմէն մը՝ բառին իրական առումով: Լո՛ւրջ, բարեկի՛րթ, դաստիարակուած: Երբ փողոցէն անցնի, կարծես Անգլիացի լորտ Ճատալողին տղան է որ կը քալէ ...

Երբ խնդրոյ առարկայ Հայը բարձեւ ու յաղթանդամ մէկն է, մեր Հայ աղբարիկը կ՚ըսէ.

— Գերման զօրավարի մը հարազատ տիպարն է ... Նայէ՛, ի՛նչ հրաշալի կեցուածք, ի՛նչ սքանչելի քալուածք ունի... Վերէն վար Գերմանացի է, չիտակը ...

Երբ այդ «Գերմանացին» գեղադէմ է եւ սիրուն աչքեր ունի, մեր Հայ շատախօսը կ՚երթայ ... Յունաստան:

— Նայէ՛, նայէ՛, հելլենական արձան մը... Ատ ի՛նչ արտայայտութիւն է եղբայր, ատ ի՛նչ անուշիկ քիթ է, ի՛նչ աղուորիկ բերան ...

Երբ շատախօսին «աչքը խածնողը» Եւայի Հայ աղջիկներէն մէկն է, բաղդատութեան համար, օգնութեան կը կանչէ ... Փարիզը.

— Ի՛նչ աղջիկ է, եղբա՛յր... Կատարեալ Ֆրանսուհի... Հագուիլ գիտէ, քալուիլ գիտէ, ճաշակ ունի, շիքութեան մարմնացում... Ճամբան քալած ատենը, կարծես թէ Ֆրանսայի հին թագաւորներէն մէկուն թագուհին է ... Կատարեալ Մատամ Րէքամիէ մը

×

Հիմա, կարդացէք այս պատմութեան երկրորդ հատորը :

Երբ Անգլիացին, արկածով, ծանօթացած ըլլայ խեղճուկրակ ուրիշ Անգլիացիի մը եւ իր կարծիքը հարցնեն անոր մասին, կը պատասխանէ.

— Այդ մարդը Անգլիացի ըլլալու չէ, անպատճառ օտարական մըն է... Ատանկ Անգլիացի չըլլար... Անկիրթ, անվըստահելի, ծոյլ, անպիտաններէն մէկը ... Օտարական է, վստահ եմ ...

Բայց, երբ Հայը ուրիշ Հայ մը վար զարնել ուզէ, կը յայտարարէ.

— Ի՛նչ կը սպասես, եղբա՛յր, մարդը Հայ ծներ է, Հայ ալ պիտի մեռնի ... Ներսով, դուրսով Հայ է ... Հայու խելք, Հայու մարմին, Հայու վրայ – գըլուխ ... Մարդ բարեւ տալու կ՚ամչնայ:

×

Ինչո՞ւ ստորադասութեան այս զգացումը վարակեր է մեր ժողովուրդը : Ինչո՞ւ մարդոց տեսանելի եւ անտեսանելի առաքինութեանց աւանդապահը կը նկատենք միայն օտարը ու մենք մեզի չենք հաւնիր :

Որովհետեւ օտարամոլ ենք : Եւ քիչ մըն ալ չտես ու տգէտ :

Ուրիշին, օտարին, առաւելութեանց վրայ խոշորացոյցով կը նայինք, բայց երբ կարգը կուգայ մեր առաւելութիւնները տեսնելու՝ խոշորացոյցը մեր աչքերուն կը մօտեցնենք հակառակ կողմէն:

Անկախութեան համը չառած ժողովուրդի մտայնութիւն :

— Եւրոպացին ուրի՛շ բան է, սիրելիս ... Խելացի է, հարուստ է, զօրաւոր է, պատուաւոր է, ազուոր է, ազնիւ է, զարգացած է, ան է, ան է ...

Պարա՛պ խօսք :

Մեր բերնին ջուրերը վազցնող այդ օտարականն ալ թող տեսած ըլլար մեր գլուխէն անցած փոթորիկները եւ այն ատեն կը տեսնուէինք իրեն հետ :

Մեր բոլոր թերութիւնները կը բխին մեր քաղաքական կեանքին ողբերգութենէն : Նոյնիսկ մեր ֆիզիքական տգեղութիւնը : Ի՛նչ վախերու եւ դողերու մէջ ապրած են մեր մայրերը ...

Ժամանակը եկած է, սակայն, որ թօթափենք մեր այս չտեսութիւնը եւ սկըսինք հաւատալ՝ Ե՛ւ իբրեւ անհատ, Ե՛ւ իբրեւ ազգ թէ առաքինութեանց մարզին մէջ, ո՛չ մէկ ժողովուրդ մեզմէ աւելի կ՚արժէ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«Բուռ մը տոմս»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՐՄՇԹԱՏԻ բուժարանի մը մէջ, 60 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է Գերմանիոյ նախկին Արտաքին նախարար՝ Հայնրիխ Ֆոն Պրենթանօ: Համոզուած Եւրոպացի եւ Ֆրասայի անկեղծ բարեկամ, Ֆոն Պրենթանօ 1961ին իր տեղը տուած էր Շրէօտէրի: Կը տառապէր ստուգնի խլիրդէ : Ազգ. յուղարկաւորութիւն կը կատարուի Երեքշաբթի օր :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Լեւի Էշքօլ սպառնական յայտարարութիւն մը ըրած է Սուրիացիներու Գալիլիայի սահմանին վրայ պատահած միջադէպերուն պատճառաւ : «Եթէ Սուրիացիք յարձակին կըրկին ; զանգուածային կերպով կը պատասխանենք: Մեզի համար կենսական հրամայական է »: Ծանօթ է որ Արաբները քանիցս յայտարարած են թէ զինու զօրութեամբ արգելք պիտի հանդիսանան որ Իսրայէլ Յորդանան գետի ջուրերը գործածէ : Առջի օր Իսրայէլ Ֆրանսական «Սիւփէր Միսթէր» օդանաւերով մեծ յարձակում մը գործած է սուրիական ամրոցներուն վրայ ցոյց տալու համար թէ Իսրայէլի կարողութիւնը տեղն է :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Զօր. Եհիա Ինքզինքին յաջորդած է իբրեւ վարչապետ, հրաժարականը տալէ ետք :

ԿՈՆՏՈՒԱԹԸՐ յայտարարած է թէ նախագահական թեկնածու պիտի չըլլայ 1968ին :

ՍՈՒՏԱՆԻ նախագահը՝ մառեշալ Ապպուտ հրաժարած է :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅԻ մեկնումի վաղորդային խորհրդային «խաղաղութեան եւ ընկերվարութեան հարցեր» պարբերականը խիստ կերպով քննադատած է չինական հերձուածը :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ երկաթուղիներու եւ մաքսային պաշտօնեաներու գործադուլը վերջացած է : Շաբաթ մը տեւած էր :

ԱԼԺԵՐԻԱ եւ Ռուսաստան զինուորական օժանդակութիւն կուտան Քոնկոյի ըմբոստներուն : Կը հաղորդուի թէ աւելի քան հազար Եւրոպացի, որոնց մէջ՝ 700 պելժ եւ 63 ամերիկացի իբրեւ պատանդ կը պահուին ըմբոստներուն կողմէ :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ զէնք պիտի տայ Սէուտական Արաբիոյ իր ազգային պահակազօրքը զինելու համար, եւ երկրին ներքին ապահովութեան : Երկու անգլիացի սպաներ կան իբրեւ զինուորական խորհրդատու :

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Լրացաւ ականաւոր ազգագրագէտ, բանագէտ, հնագէտ, հայ գիտական ազգագրութեան հիմնադիր, բազմավաստակ գիտնական Երուանդ Լալայեանի ծննդեան 100ամեակը :

Երուանդ Լալայեանը ծնուել է 1864 թ. Մարտ 13ին, Ալեքսանդրապոլում, բանուորի ընտանիքում : Նա սովորել է Թիֆլիզի Ներսիսեան դպրոցում եւ այն աւարտել 1885 թ. : Նիւթական միջոցներ չունենալով կրթութիւնը շարունակելու, նա հինգ տարի ուսուցչութեամբ է զբաղուել Ախալցխայում, Ալեքսանդրապոլում եւ Ախալքալակում, դասաւանդելով այդ քաղաքների թեմական դպրոցներում : 1890ին իր կնոջ հետ միասին մեկնում է Ժընեւ, ուր սովորում է համալսարանի հասարակագիտական բաժնում, իսկ կինը՝ բնագիտական : Նրանց ուսումնառութիւնը ընթանում է նիւթական սուղ պայմաններում :

1894ին Լալայեան ամուսինները աւարտում են Ժընեւի համալսարանի դասընթացքը : Ե. Լալայեանի շնորհւում է ընկերային գիտութիւնների թեկնածուի աստիճան : Այնուհետեւ Ե. Լալայեան վեց ամիս աշխատում է Վիէննայի Մխիթարեանների մօտ, ապա՝ Փարիզի մարդաբանական դպրոցում : Ե. Լալայեան ունկնդիր ուսանողի հանգամանքով կ'աւարտէ Լօզանի համալսարանին կից մանկավարժութեան դասընթացքը եւ ստանում մանկավարժի որակաւորում : Վերադառնալով Անդրկովկաս, նա 1895–1897ին աշխատում է Շուշիի թեմական դպրոցում, որպէս դասատու :

Երուանդ Լալայեան փայփայում էր ազգագրական բնոյթի հանդէս ստեղծելու գաղափարը և մեծ ջանքեր էր գործադրում այդ ուղղութեամբ : 1896ին նրան յաջողւում է Շուշիում լոյս ընծայել «Ազգագրական հանդէս»ի առաջին գիրքը, ուր «Հրատարակչից» խորագիրը կրող համառօտ յառաջաբանում, շարադրում է ամսագրի նպատակները :

Նա գրում է. «Բողոքական ազգեցութեան տակ չենք վճռել մի այդպիսի հանդէսի հրատարակութեան ձեռնամուխ լինել, ոչ էլ պատահմամբ ենք ընտրել. մեզ ճանաչողները գիտեն թէ որքան ժամանակից ի վեր փայփայել ենք այս միտքը եւ որքան արգելքների ենք յաղթել փոքր ի շատէ նախապատրաստելու այս գործի համար : Այսօր մենք հանդէս ենք գալիս ոչ թէ միայն մեր ուժերի վրայ վստահած, այլ ազգի ինքնաճանաչութեան զգացման : Թերթերի մէջ սփռուած եւ առանձին լոյս տեսնող ազգագրական յօդուածներն արդէն ապացուցանում են, որ Հայոց ազգն էլ վերջապէս զարթել է խոր քնից եւ ցանկանում է կատարել գիտութեան ամենիմաստ խօսքը. «Ծանիր զքեզ». Նա կամենում է ճանաչել իրեն եւ իւր ազգային յատկութիւնների վրայ հիմնել ազգային զարգացումը» : Այնուհետեւ Ե. Լալայեան նշում է, որ մենք մասնագէտ ազգագրագէտներ չունենք, ուստի կոչ է անում ուսուցիչներին եւ ուսուցչուհիներին ձեռնամուխ լինելու ազգագրական նիւթերի հաւաքմանը : Ե. Լալայեան նշում է, որ այժմ մեր խնդիրը միայն նիւթեր հաւաքելն է, որովհետեւ առանց դրան գիտական աշխատութիւն գրել անհնարին է, եւ վերջացնում է հետեւեալ խօսքերով. «Մենք կը կրենք քարերը եւ երանի նրան, ով կը գայ այդ քարերով ազգային ինքնուրոյնութեան շէնքը կառուցանելու եւ համամարդկային բնաշրջումին օրէնքները գծելու» :

«Ազգագրական հանդէսը» հրատարակւում է 20 տարի, 26 գրքով : Հանդէսի շուրջն էին համախմբուած ժամանակի լաւագոյն գիտական ուժերը՝ Մ. Աբեղեան, Թ. Թորամանեան, Հ. Աճառեան, Լէօ, Լ. Մելիքսէթ–Բէկը, Ս. Լիսիցեան, Ս. Զելինսկի, Ե. Շահազիզ, Կարա–Մուրզա եւ ուրիշներ : Ազգագրական հանդէսի հրատարակումը ջերմօրէն ողջունեցին մի շարք ամսագրեր :

Անդրկովկասում ազգագրական աշխատանքներն աւելի ծաւալելու նպատակով Ե. Լալայեան 1900 Նոյեմբեր 21ին Թիֆլիզում հիմնադրում է Ազգագրական Հրատարակչական Ընկերութիւնը, որի անդամների թիւը 1905ին հասնում էր 80ի : 1905ին յեղափոխութիւնից յետոյ Ե. Լալայեան մտադիր էր աւելի ընդարձակել ազգագրական հրատարակչական ընկերութեան գործունէութիւնը, այն վերածելով Հայոց ազգագրական ընկերութեան : Այդ նպատակով նա կազմում է ընկերութեան ծրագիր, որ հաստատւում է 1906 Մայիս 16ին : Դրանով հիմք է դրւում Հայոց ազգագրական ընկերութեան նախագահ Ա. Մելիք–Ազարեանի եւ անդամ–քարտուղար Ե. Լալայեանի շրջաբերականն ընկերութեան հիմնադրման մասին, եւ «Մշակ»ի ողջոյնը այդ առթիւ :

Ընկերութեան նպատակը, ինչպէս գրուած էր կանոնադրութեան առաջին կէտում, հետեւեալն էր. «... Ուսումնասիրել Կովկասը, նրա կից երկրները եւ հայկական գաղութները, մասնաւորապէս ազգագրական եւ ընդհանրապէս մարդաբանական գիտութիւնների տեսակէտից» : Այս իրագործելու համար ընկերութիւնը պէտք է հրատարակէր պարբերականներ, գրքեր, քարտէսներ, կազմակերպէր գիտական արշաւախմբեր, կատարէր հնագիտական պեղումներ, նպաստէր էջմիածնի եւ Կովկասեան թանգարանների հարստացմանը, բաց անէր գրադարան, կազմակերպէր հրապարակային դասախօսութիւններ, ազգագրական, երաժշտական երեկոյթներ, մրցանակներ սահմանէր արեւելագիտական լաւագոյն աշխատանքների համար : Վերոյիշեալ աշխատանքների մեծ մասը պէտք է կատարէր խմբագրական մասնաժողովը, որ, ընդհուպ մինչեւ ընկերութեան գործունէութեան դադարումը, ղեկավարում էր Ե. Լալայեան :

Նորաստեղծ Ազգագրական ընկերութիւնը Ե. Լալայեանի գլխաւորութեամբ իր գոյութեան աւելի քան 10 տարիների ընթացքում հսկայական աշխատանք ծաւալեց : Ընկերութիւնը կարեւոր գործ կատարեց ազգագրական–հնագիտական թանգարան հիմնելու ուղղութեամբ : 1907 Մարտ 30ին հրաւիրուած Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան ժողովը որոշում ընդունեց նախապատրաստական աշխատանքներ տանել թանգարան հիմնադրելու համար եւ այդ կապակցութեամբ անհրաժեշտ համարուեց հրատարակել նիւթեր հաւաքելու ծրագիր, պատրաստել մատեաններ՝ նիւթերը գրանցելու համար, ստեղծել պահեստ Թիֆլիսում եւայլն : Նշուած ծրագիրը տպագրւում է «Ազգագրական հանդէս»ի 16րդ գրքում, ապա առանձին գրքոյկով :

Ե. Լալայեանի մեծ ջանքերի շնորհիւ կազմակերպւում է թանգարան եւ այնտեղ կարեւոր տեղ են գրաւում նրա հաւաքած եւ պեղումների ժամանակ յայտնաբերած նիւթերը : Թանգարանը գնալով հարստանում է, հասարակայնութիւնը գործնապէս մասնակցում է նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթի վերաբերեալ նիւթերի հաւաքման գործին : Թանգարանը արդէն այնքան ճանաչում է ստացել, որ ռուսական բանաւէրների եւ բժիշկների 1913ին կայացած ԺԳ. համագումարի աշխարհագրական ենթայանձնախմբի մարմինը դիմել էր Հայոց ազգագրական ընկերութեան՝ խնդրելով համագումարի օրերին Թիֆլիսում ցուցահանդէս կազմակերպել : Ուշագրաւ է նաեւ այն փաստը, որ Ի. Պորտին կայսերական աշխարհագրական ընկերութեան անունից 1913 Ապրիլ 24ին դիմում է Ե. Լալայեանին՝ խնդրելով միջոցներ ձեռք առնել բնութեան պահպանութեան համար : Ե. Լալայեանի ջանքերով յետագային թանգարանը փոխադրւում է Երեւան, նրա հէնքի վրայ կազմակերպւում է Հայաստանի պետական պատմական թանգարանը, որի առաջին վարիչը դառնում է Ե. Լալայեան :

Կ. ՄԵԼԻՔ–ՓԱՇԱՅԵԱՆ

(Շար. 1)

ՓՐՈՖ. Ն. ՍԻՍԱԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԷՆՔԻՆ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 11ին երեկոյեան, Փարիզի Ուսանողական Միջազգ. Ոստանի Հայկական Մարի–Նուպար հաստատութեան մէջ արտասովոր եռուզեռ կը տիրէր :

Շէնքին տնօրէնութեան եւ ուսանողութեան ներքին վարչութեան նախաձեռնութեամբ, ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր ի պատիւ Իւնէսքոյի նորընտիր նախագահ Փրոֆ. Նորայր Սիսակեանի :

Ուսանողական ոստանի Միջազգային Տան ներկայացուցիչներ, այլ ազգերու պատկանող շէնքերու տնօրէններ, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի վարչութիւնը՝ իր ամբողջական կազմով, հայ փրոֆէսէօրներ; Հայկական Տան ուսանողութիւնը իր ամբողջական կազմով, Միջազգ. Ոստանին զանազան տուներուն մէջ բնակող հայ ուսանողուհիներն ու այլ հիւրեր լեցուցած էին Հայկ. Տան ներքնայարկի սրահը :

Հայկ. Տան տնօրէնը, Փրոֆ. Արփիարեան, նախ ֆրանսերէնով օտար հիւրերուն ներկայացուց Փրոֆ. Սիսակեանի անձը, գիտական վաստակն ու 1956էն ի վեր Իւնէսքոյի շրջապատէն ներս անոր ունեցած գործունէութիւնը, որոնց պսակումը եղաւ 1964 Հոկտ. 21ին Իւնէսքոյի ընդհ. ժողովին նախագահ ընտրուիլը՝ միաձայնութեամբ :

Ապա, Փրոֆ. Արփիարեան հայերէնով Փրոֆ. Սիսակեանին ներկայացուց Ուսանողական Ոստանէն ներս Հայկական Տան մը գոյութեան ընծայած առաւելութիւնները՝ դուրսէն եկող հայ ուսանողներու համար. ներկայացուց սրահին մէջ գտնուող անձնաւորութիւնները, եւ ամփոփ գիծերով տուաւ ընդհ. պատկերը հայ ուսանողութեան, որոնց համեմատութիւնը 85 առ հարիւր է այժմ Հայկ. Տունէն ներս՝ նախկին տարիներու 35 առ հարիւրին փոխարէն :

Ուսանողներու կողմէ ողջոյնի խօսքեր արտասանեց Պ. Կ. Թապաքեան :

Ապա խօսք առաւ Փրոֆ. Սիսակեան :

Շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն տրուած այս առիթին համար, որ գայ, տեսնէ եւ ծանօթանայ հայ ուսանողութեան. աւելցուց, թէ ինչպէս հայրենասիրութիւնը, հայրենիքէն հեռու, յուզող է. վստահեցուց թէ իւրաքանչիւր Հայ իր կարելին ի գործ դնէ բարձրացնելու համար մեր հայրենիքին փառքը, որպէսզի իւրաքանչիւր հայ գիտնայ, թէ մշակութային զարգացման, տնտեսութեան եւ միւս բոլոր մարզերուն մէջ մեր փոքր Հայաստանը իր բոլոր կարելին կ'ընէ, եւ կ'ապացուցանէ արդէն, թէ որոշ աշխատանք կը տանի այդ ուղղութեամբ : Եւ ձեռք բերուած արդիւնքը մեծ նշանակութիւն ունի ոչ միայն մեր ժողովուրդին համար, այլ նաեւ այն բոլոր ժողովուրդներուն համար, որոնք կ'ուզեն խաղաղութիւն, յառաջդիմութիւն, ազատութիւն :

«Դժուարանում եմ հայերէն արտայայտուել, շարունակեց Փրոֆ. Սիսակեան. շատ երկար ատեն է ռուսական միջավայրի մէջ եմ ապրում. բայց ես ինձ միշտ Հայ եմ համարում, եւ ամէն ինչ անում եմ, որ ոչ մի հայ, հայրենիքի մէջ թէ հայրենիքից դուրս, չկարողանայ կարմրել իմ արած գործերի համար» :

Պաշտօնական այս բաժինին յաջորդեց հիւրասիրութիւն, որուն մտերիմ մթնոլորտէն օգտուելով ներկաները կրցան մօտենալ գիտնական հիւրին եւ պարզ կերպով զրուցել իրեն հետ : Ներկաներու մէջ յիշենք բացի Ուսանողական Ոստանի 90 ուսանողներէն, մօտ հարիւր հրաւիրեալներ որոնց կարգին Հայկ. Տան տնօրէն խորհուրդի անդամները՝ Պ. Պ. Ն. Ֆըրընկեան, Փրոֆ. Խերեան, Փասթէօրեան հաստատութենէն Փրոֆ. Տէրվիշեան, Սորպոնէն Փրոֆ. Ալիխանեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի փոխ–ատենապետներ Տոքթ. Ա. Պիլիպեան, եւ Հայկ Թօփաքեան, բարերար անդամ՝ Վահան Խամէրեան, անդամներ՝ Ե. Խըտըրեան, Օ. Հարբութեան, համալսարանական ոստանի զանազան տուներու տնօրէնները՝ Ռոնալտ Ֆրէյզըր (Մ. Ն.), Մէրքիւս (Հոլանտա), Էլրոտ (Անգլիա), Թանկ (Քանատա), Թալպի (Թունուզ) եւ այլ անձնաւորութիւններ :

Շ. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Հ. Յ. Դ. հիմնադրութեան 74րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 31ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահին մէջ :

Սրահին մէջ, իրենց ներկայութեամբ աչքի կը զարնէին Մարսէյլի Հայութեան բոլոր խաւերուն պատկանող հայրենակիցներ, առեւտրական, արհեստաւոր, բանուոր, եւ մանաւանդ, ինչ որ ուրախալի է եւ յատկանշական, երկու սեռէ երիտասարդներու անհամար բազմութիւն մը :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մեր երիտասարդ ընկերներն ու ընկերուհիները ջանք չէին խնայած հանդէսը տպաւորիչ դարձնելու համար : Բեմը յարդարուած էր պատշաճօրէն : Նոր Սերնդականները բոլորն ալ գովելի նախանձախնդրութեամբ լծուած էին իրենց պարտականութիւններուն : Մասնաւոր գնահատանքի արժանի է երիտասարդ նկարիչ Ազատ Արզումանեան, որ իր բարոյական աջակցութիւնը երբեք չի զլանար Մարսէյլի հայկական ձեռնարկներուն : Բեմին ճակատը զարդարող իր մեծադիր նկարը, «Հ. Յ. Դ.» գիրերուն շուրջ բոլորակ կազմած արեւի ճառագայթներով Ֆրանսական եւ հայկական դրօշակներու գոյներով խորհրդապատկերը նորութիւն էր եւ ներկաներու մասնաւոր ուշադրութեան արժանացաւ :

Հանդէսի բացումը կատարուեցաւ կենդանի պատկերով մը, որ նորութիւն էր մեր գաղութին համար, եւ գոհունակութիւն պատճառեց հանդիսականներուն :

Օրուան խօսնակ ընկերուհի Մարի Սաղըրեանի տօնին իմաստը բացատրող պատշաճ երկու խօսքէն վերջ, Նոր Սերունդի երգչախումբը կ'երգէ Ֆրանսական փառերգը՝ «Լա Մարսէյեզ», եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քայլերգը, «Մշակ բանուոր», որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս, երկիւղած լռութեան մէջ :

Ապա, օրուան խօսնակին կողմէ բեմ հրաւիրուեցաւ հանդէսին նախագահ ընկ. Յ. Պապիկեան, որ նախ քան իր բացման խօսքին սկսիլը, հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան լռութեամբ, յոտնկայս յարգել Հայ Յեղափոխութեան նահատակներու յիշատակը : Ապա, իր բացման խօսքին մէջ տուաւ պատմական գիծեր Հ. Յ. Դ. հիմնադրութեան եւ կատարած գործերու մասին, որուն համառօտագրութիւնը կուտանք ստորեւ :

«Ասկից 74 տարիներ առաջ, 1890ին է որ հիմը դրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան : Հայրենասիրական զանազան խմբակներու միացումով, կազմուեցաւ Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւնը, որ քանի մը տարիներ յետոյ, դարձաւ այսօրուան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը : Կարճ ժամանակի ընթացքին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դարձաւ համահայկական կուսակցութիւն եւ կատարեց մէկը միւսէն աւելի խիզախ եւ հերոսական գործեր, — Պանք – Օթօման, Խանասորի Արշաւանք, Սասնոյ մեծ ապստամբութիւն, հայ եկեղեցական կալուածներու գրաւման առթիւ ժողովրդական միահամուռ ընդդիմութիւն, Հայ – Թաթարական կռիւներ, Ըլտըզի մահափորձը, Պարսկական Յեղափոխութիւնը, Օսմանեան սահմանադրական շարժման աջակցութիւն : Օսմանեան սահմանադրութենէն յետոյ ստեղծուած խաղաղութեան շրջանը դժբախտաբար շատ կարճ տեւեց եւ Թուրք Իթթիհատական կառավարութիւնը, օգտուելով առաջին համաշխարհային պատերազմի ստեղծած շփոթէն, գործադրութեան դրաւ Հայ ժողովուրդի բնաջնջման ծրագիրը, բնաջնջելով մէկ ու կէս միլիոն Հայեր, անզէն եւ անպաշտպան ծերեր, կիներ, եւ մանուկներ : Սահմանէն անդին, Կովկասի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ կազմուեցան կամաւորական գունդեր, օգնութեան փութալու համար Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ գտնուող իրենց եղբայրներուն : Սակայն, բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով Կովկասեան բանակները ետ քաշուեցան, դէպի տուն նշանաբանին :

…ազմաձակատ ամբողջ ծանրութիւնը …մաց հայ փոքրաթիւ կամաւորական …ումբերուն վրայ, որոնց պարտականու- թիւնն էր կասեցնել Թրքական բանակ – ներու առաջխաղացումը դէպի Կովկաս : Այդ օրերուն հայ ժողովուրդը մահու եւ կենաց կռիւ կը մղէր Թշնամի գերազանց ուժերուն դէմ, հրաշք մը պէտք էր եւ այս հրաշքը տեղի ունեցաւ 1918ին, ազա- տութիւն կամ մահ նշանաբանով Հայու – թիւնը կռիւ մղեց Սարտարապատի, Ղա- րաքիլիսայի եւ Բաշ – Ապարանի մէջ, եւ մղեց Թրքական գերազանց ուժերը եւ …տեղծեց իր ազատ ու անկախ հայրե – նիքը : Ու դարաւոր ոսոխը, Թուրքը, ա- ռաջինը եղաւ որ ճանչցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը : Հանրապետական ազատ ու անկախ Հայաստանի ստեղծու- մով, հայ ժողովուրդը իրականացուցած էր իր դարաւոր բաղձանքը եւ կ'աշխա – տէր դարմանել պատերազմի հետեւան – քով իր ստացած վէրքերն ու կրած տա – ռապանքները, խաղաղ ու շինարար աշ – խատանքով : Սակայն, այս անգամ եւս, խաղաղութեան շրջանը երկա՛ր տեւեց, եւ 1920ի վերջաւորութեան, Խորհրդա – յին Ռուսաստանի գործակցութեամբ, Թուրքերը կը յարձակէին Հայաստանի վը- րայ, եւ փոքրիկ Հայաստանը երկու կը- րակի մէջ մնալով, Դեկտեմբեր երկուքին Անկախութիւնը կը յանձնէ Սովիէթնե – րուն :

Նոր Սերնդական Վահրամ Ճառայեան, նախկին Միխիթարեան սաներէն, յատուկ առոգանութեամբ, խոր ապրումով, եւ անթերի կերպով արտասանեց Ա. Ահա – րոնեանի « Ցարգանք Քեզ Նահատակ Ժո- ղովուրդը» :

Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան ա – նունով գրաւոր ուղերձ մը կարդաց ընկ. Օննիկ Ճառայեան, որով կ'ողջունէր Դաշնակցական երէց ընկերները, որոնք դժուարին պայմաններու մէջ, կ'աշխա – տին վառ պահել հայ ժողովուրդի ազա – տագրութեան կրակը եւ զայն կ'ուզեն ներշնչել օտարութեան մէջ ծնունդ առած նոր սերունդին : Ցետոյ, յարգանքով կու գանք խոնարհելու Դաշնակցութեան ան – մոռանալի եւ անշիրիմ հերոսներու յիշա- տակին առջեւ, որոնք ծառայեցին Դաշ – նակցութեան սուրբ դրօշակին տակ, եւ մահը գերադաս համարելով, իրենց թանկագին կեանքը նուիրեցին, որպէսզի հայ ժողովուրդը ազատ եւ մարդավայել կեանք մը ապրի : Նոր Սերունդը յար – գանք եւ երախտագիտութիւն ունի Դաշ.- նակցութեան հանդէպ եւ կ'ուխտէ հաւա- տարմութեամբ շարունակել անոր գոր – ծը, մինչեւ որ իրականանայ Հայութեան դարաւոր երազը՝ ամբողջական Հայաս – տան :

Տեղւոյն Նոր ուժերէն երիտասարդ Վանիկ Նազարեան, յատուկ առոգանու – թեամբ եւ նիւթին խոր թափանցումով արտասանեց Նահատակ գրագէտ Ռուբէն Զարդարեանի « Բաղինին փառաբանու – թիւնը» :

Նոր Սերնդական Ռաֆֆի Արզումա – եան, դաշնակի վրայ նուագեց կտոր մը Շոփէնէն եւ Արամ Խաչատուրեանի «Թո- քաթան» խոր ապրումով :

Քաղաքապետական խորհուրդի անդամ, քաղաքապետ Կաստոն Տէֆէռի ներկայա- ցուցիչ, Պռիոլ, խօսք առնելով, ներկայ հանդիսականներուն հաղորդեց Մա՛րսէյ – լի քաղաքապետ եւ երեսփոխան Կաստոն Տըֆէռի ողջոյնները :

Ապա, խօսնակ ընկերուհի Մառի Սա – գըրեանի կողմէ բեմ հրաւիրուեցաւ Փա- րիզէն յատկապէս հրաւիրուած օրուան բանախօս ընկեր Հրանտ – Սամուէլ, որ խանդավառ ճառով մը պարզեց Դաշնակ- ցութեան նպատակները :

« Բիչ առաջ մեծ յուզումով լսեցի Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան անունով ընկեր Ճառայեանի խօսքերը : Իսկապէս, քաջալերական երեւոյթ է մեզի համար, որ Նոր Սերունդը այսօր կը հետաքրքըր- ուի հայ կեանքով, կը խօսի իր մայրենի լեզուն եւ կը պաշտպանէ այն գաղափար- ները որ Դաշնակցութիւնը ներշնչած է իրեն : Ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլ – լալ, որովհետեւ, Դաշնակցութիւնը կազ- մակերպութիւն ըլլալէ աւելի, ոգի է, գաղափար է, վարդապետութիւն կամ փիլիսոփայութիւն է որ շաղախուած է հայ ժողովուրդի հոգեկան էութեան հետ : Ժամանակագրական կարգով, ճիշդ է որ Դաշնակցութիւնը ծնաւ աւելի 74 տարիներ առաջ, սակայն, իրականու – թեան մէջ, ան ծնած է հայ ժողովուր – դին հետ, մեր պատմութեան վաղ ար – շալոյսին : Վկայ, Հայոց պատմութիւնը, Հայկի եւ Բէլի դիւցազնամարտը, որ մեզի կ'աւանդէ Հայոց պատմահայրը, Մովսէս Խորենացի : Առանց վարանելու կրնանք ըսել որ Հայկ ստեղծեց հայ ժո – ղովուրդի քաղաքական անկախութիւնը, եւ իր յաջորդները, Արամ, Արտաշէս, Տիգրան եւ ուրիշներ, շարունակեցին ա- նոր գործը : Մենք ստեղծեցինք նաեւ, շնորհիւ Մեսրոպ Մաշտոցի, մեր մշա – կոյթի անկախութիւնը, ունեցանք գրա- կան ոսկեդար, երբ շատ մը ազգեր կ'ապ- րէին տակաւին Թանձր խաւարի մէջ : Մենք ունեցանք մեզի յատուկ մեր այբ ու բենը, տարբեր ուրիշներէն, որովհե- տեւ հայ ժողովուրդը կը սիրէ առանձնա- յատկութիւնը եւ անկախութիւնը : Զըղ – ջելով հոգեկան անկախութեան, մենք ունեցանք նաեւ մեր կրօնական անկա – խութիւնը : Ըլլալով քրիստոնեայ առա – ջին պետութիւնը, քանի որ Կոստանդիա- նոս կայսրը մեզմէ քսան տարի վերջը միայն քրիստոնէութիւնը պետական կը – րօնք հռչակեց, այստեղ եւս ուզեցինք պահել մեր առանձնայատուկ ազգային գիծերը : Հայ կաթողիկոսները ենթակայ չեն ոչ հռովմէական եւ ոչ ալ օրթոտոքս եկեղեցիներուն : Որովհետեւ հայ ժողո – վուրդը կը սիրէ ազատութիւնը :

Օրուան բանախօսը երկար պարզելէ ետք Դաշնակցութեան գործն ու դերը վերջին յիսնամեակի պատմութեան մէջ, եղրակացուց .—

« Այսօրուան այս հանդիսաւոր տօնա – կատարութեան առիթով, անգամ մը եւս մեր եղբայրական ողջոյնները կ'ուղղենք Մայր Հայրենիքի մեր եղբայրներուն, ո- րոնք իրենց աչքերը յառած վեհափառ Արարատին, անհամբեր կը սպասեն Թէ երբ պիտի ամբողջանան հայ ժողովուրդի պատմական հայրենիքի հողերը : Եւ երբ տարագիր բոլոր Հայ եղբայրները պիտի հաւաքուին ամբողջացած հայրենի հո – ղերուն վրայ : Մինչ այդ, Դաշնակցու – թիւնը հնարաւոր բոլոր միջոցներով տէր պիտի կանգնի Հայկական Դատին, եւ անվհատ պիտի շարունակէ իր պատմա – կան առաքելութիւնը, մինչեւ որ իրա – կանութիւն դառնան իր երազները » :

Գեղարուեստական բաժնին իր սիրա – յօժար մասնակցութիւնը բերած էր ծա – նօթ երգչուհի Օր. Ալիս Շահմիրեան, որ ընկերակցութեամբ դաշնակի, երգեց հայերէն երեք երգեր :

Նոր Սերունդի պարախումբը, հայկա – կան տարազներով, պարեց ազգային տոհմիկ պարեր, մեծապէս խանդավա – ռելով ներկաները :

Զարեհ Գասեան, գեղեցիկ ձայնով մեներգեց երեք երգեր :

Հանդէսի գեղարուեստական բաժնի ա- ւարտելէն յետոյ, սկսաւ եւրոպական պարերու բաժինը, ընտիր նուագախում- բի ընկերակցութեամբ, տեւելով մինչեւ լոյս :

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՆԱԽՕՍՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդա- յին Միութեան բնախօսներու Ժ. Համա – գումարը : Հայ բնախօսները, որոնցմէ մէկ քանին միջազգային համբաւ կը վա- յելեն, զանազան հարցերու շուրջ զեկու – ցումներ ըրած են :

« ԱԶԴԱՐԱՐ»Ի 170ԱՄԵԱԿԸ

Հայ առաջին պարբերականին հիմնա – դրութեան 170ամեակին առթիւ գիտական նիստ մը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ : « Ազդարար »ի բովանդակութեան եւ հայ հանրային մտքին մէջ անոր ունեցած կա- րեւոր դերին մասին արտայայտուած են Մ. Մխիթարեան եւ Հ. Շմաւոնեան :

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ

Գրականութեան եւ արուեստի Թանգա- րանի ձեռագրատան վարիչը՝ Գոհար Ազ- նաւուրեան պատրաստած է Դանիէլ Վա – րուժանի 1901 – 1915 Թուականներուն Արշակ Զօպանեանի, Վահան Թէքէեանի, Ռուբէն Զարդարեանի, Գարեգին Լեւոն- եանի եւ ուրիշ անուանի գրողներու ուղ – ղուած 157 նամակներուն հաւաքածոն : Այս հաւաքածոն, որ պիտի պարունակէ հարուստ ծանօթագրութիւններ եւ անձ – նանուններու բառարան մը, լոյս պիտի տեսնէ գալ տարի :

Գ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անուանի երգչուհիին համերգները մեծ յաջողութիւն գտան Ճափոնի մէջ :

Առաջին համերգին, որ տեղի ունեցաւ Թոքիոյի մեծագոյն սրահին մէջ, ներ – կայ գտնուած են 2500 ունկնդիրներ : Երկրորդ համերգին, որ նոյնպէս տեղի ունեցաւ Թոքիոյի մէջ, ներկաներուն թի- ւը եղած է երեք հազար :

« Սին Ռնքայու » Թերթին քննադատը գրած է ի մէջ այլոց .— « Գոհար Գաս – պարեանի ձայնը աշխարհի բոլոր քոլո – րաթուրններուն մէջ ամէնէն տպաւորիչն է» :

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ 1ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Երեւանի մէջ գումարուեցաւ Հայաս – տանի ճարտարապետներու վեցերորդ հա- մագումարը :

Միութեան վարչութեան գործունէու – թեան քննութենէն ետք, շատեր արտա – յայտուած են Հայաստանի մէջ կատար – ուող շինարարութեան դրական եւ բա – ցասական գիծերուն մասին :

Վերջին նիստին ընտրուած է ճարտա- պետներու միութեան նոր վարչութիւնը :

ՆՈՐ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Երեւանի Մատենադարանը քանի մը արժէքաւոր հին ձեռագիրներ ստացաւ արտասահմանէն : Հայաստանի Հնա – գրական գործակալութեան համաձայն նոր ստացուած ձեռագիրներուն մէջ բա – ցառիկ արժէք կը ներկայացնեն ԺԵ. դա- րու աւետարան մը՝ Զաքարիա Աւանցիի մանրանկարներով, 1661ին գրուած Բառ- գիրքը եւ 1770ին պատրաստուած ձա – ռընտիրը » :

Անկէ առաջ Մատենադարանը ստացած էր պարսիկ միջնադարեան բանաստեղծ – ներ Շապայիի, Պապա Թահերի, Նասըր Իսֆահանիի եւ ուրիշներու բանաստեղ – ծութիւններուն հին հաւաքածոները :

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Պոլսահայ երիտասարդ դաշնակահար Հերման Միքճեանի նուագահանդէսը մեծ ընդունելութիւն գտաւ Երեւանի մէջ : Հայաստանի հեռագրական գործակալու – թիւնը կը հաղորդէ, թէ պոլսահայ դաշ – նակահարը անթերի կերպով նուագած է Կրիկի քոնչերթոյի դաշնակի բաժինը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Սիրելի զաւակներս, կը զգամ թէ այլեւս պիտի չտեսնեմ ձեզ. Աստուած ինծի վկայ ըլլայ՝ որ պարզապէս ազդին շահը նկատի ունենալով է որ կը հնա – զանդիմ : Երկինքը օրհնէ ձեզ, սիրելի զաւակներս :

Եւ ալ չկրցաւ խօսիլ. ձայնը կտրեցաւ. ու երբ ձեռքը երկարեց զինուորներուն՝ անոնք մի առ մի սեղմեցին. իշխանին աչքերը արցունքով լեցուեցան :

Իշխան Վաղենտ խթանեց ձին ու բերդի դռնէն դուրս արշաւեց :

— Ոհ, Վաղենտ, ազբարիկս, — մըր – մըռաց ծերունի Վերպէօցին, — յուզու- մը ի՜նչ օգուտ ունի :

Վաղենտ Թէօրէօք գրեթէ ցասումով պատասխանեց .

— Ես շատ անգամ ցոյց տուած եմ թէ կարգէ շինուած չեմ :

— Այն ատեն չմտաղ ինչո՞ւ կը գողայ :

— Լաւ, լաւ, եղբայր, կը տեսնենք թէ ո՞վ աւելի կը զգայ օդին փոփոխութիւ – նը :

Կրօնաւորը իրենց միջեւ կը ձիավարէր :

— Եթէ Սուլթանը ուզած ալ չըլլար, — միջամտեց հաշտարար ձայնով, — մենք ճիշդ այսպէս պէտք էինք երթալ ի- րեն յարգութեան, միայն թէ մանուկին հետ Թագուհին ալ պիտի գար :

Վաղենտ մռայլօրէն նայեցաւ անոր :

— Եղ. Գէօրգ, դուն խելացի մարդ ես, բայց դուն ալ Աստուած չես : Եթէ մար – դուն սիրտը հագուստին վրայէն ալ բա – բախէր՝ Սուլթանը զայն ալ պիտի ծած – կէր մեր առջեւէն :

Կրօնաւորը գլուխը շարժեց :

— Եթէ Գերմանացիները հոս վերնիս նստած ըլլային՝ դուն ալ տարբեր կեր – պով պիտի մտածէիր :

Դուէն մինչեւ բանակատեղը ենիչե – րիները պահակ կեցած էին : Այնպիսի երկնագղորդ չոք նաշանեն կը պոռային Հունգարացի իշխաններուն ու մանուկ Թագաւորին ի պատիւ, որ այլ եւս կարե- լի չէր իրարու հետ խօսիլ :

Զինուորներու ու վրաններու գոյնզգոյն բազմութեան մէջէն կը յառաջանային . ամէն տեղ ձիու եւ մարդու հոտ ու փո- շի : Քանի մը վայրկեան վերջ բէկերու եւ փաշաներու շքախումբը տեսան, որ մա- նուկ արքային ընդառաջ կուգային :

Եթէ մէկը բարձրէն դիտելու ըլլար այդ երկու Թափօրները՝ապահով այնպէս մը պիտի տեսնէր իբր թէ ծաղկալից մեծ դաշտի մը վրայէն երկու կարգ ամէն տե- սակ գոյնով կակաչներ իրարու կը մօ – տենային : Երբ իրարու կը հասնէին՝ կը կենային ու իրարու կը ծռէին, ապա ի – րարու հետ խառնուած կը շարունակէին առաջ երթալ Դանուբի եզերքէն դէպի հիւսիս, ուր պալատի մը նման հսկայ վրան մը միւսներու մէջէն դուրս կը պայ- թէր իր կանաչ գոյնով :

ԺԹ.

Սուլթանը վրանին առջեւ կեցած էր դէմքը կարմիր ներկած, ինչպէս միշտ : Ժպտելով շարժեց գլուխը՝ երբ Եղ. Գէ – որդ կառքէն հանեց կապուտաչուի կլորիկ մանկիկը :

Վրան մտան :

Գրիգորն ալ իր տիրոջ ետեւէն ներս մտաւ : Հոն ներսը հաճելի զովութիւն մը կար ու վարդի հոտ մը կը բուրէր : Բա- նակին հոտը, որ այդ տաքութեան մէջ հեղձուցիչ բան մը ունէր, հոս այլեւս չէր կրնար թափանցել : Դռնապանը խումբին միւս անդամները ներս չթո – ղուց :

Սուլթանը մինչեւ կրունկ հասնող կե – ռասի գոյնով գաֆթան մը հագած էր, մէջքին վրայ սպիտակ ժապաւէնով բըռ – նուած . բայց գաֆթանը այնքան թեթեւ մետաքսով շինուած էր՝ որ Սուլթանին բազուկներուն շրջագիծը կ'երեւէր տա – կէն : Այդ վտիտ բազուկներէն կը դողար այն ատեն ամբողջ Եւրոպան :

Ներսը Սուլթանը ձեռք առաւ մանու – կը ու հաճոյքով դիտեց զայն . մանկիկը կը ծիծաղէր ու անոր մօրուքը բռնեց . Սուլթանը ժպտադէն համբուրեց մանկի – կը :

Իշխանները թեթեւցած շունչ քաշեցին. սակայն այն արիւնարբու Սուլէյմանը չէր. այլ ընտանիքի հեզահամբոյր հայր մըն էր : Նայուածքը մաքուր, ժպիտը բարեկամական : Ահա մանկիկը փաթթո- ցին վրայ շողշողացող ադամանդին կ'եր- կարէր ձեռքը . Սուլթանը անոր տուաւ զայն :

— Առ խաղա անով : Կը տեսնուի թէ Թագաւոր ըլլալու համար ծնած ես :

Թէ Վաղենտ եւ թէ Գրիգոր կը հասկը- նային անոր խօսքերը :

Սուլթանը ետ դարձաւ իր որդիներուն :

— Համբոյր մը տուէք Հունգարիոյ փոքրիկ Թագաւորին :

Սուլթանին երկու որդիները համբուրե- ցին զայն, ու ժպտեցան անոր, մանկիկն ալ անոնց :

— Կ'ընդունի՞ք ձեզի իբր եղբայր, — հարցուց Սուլթանը :

ԿԷԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Գառնիկ Գէորգեան ,
Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Կիւմիւշեան եւ զաւակը ,
Օրիորդ Աննա Մառի Գէորգեան ,
Սրտի անհուն վիշտով կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան , Կիրակի , 15 Նոյեմբերին :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Չորեքշաբթի 18 Նոյեմբեր, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, եւ պիտի փոխադրուի էփինէի գերեզմանատունը, ամփոփուելու իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Յ. Գ.— Մասնաւոր մահագդ դրկուած չըլլալովբ կը խնդրուի ներկայիս իբր այդ նկատել :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Գէորգեան եւ Օհանեան ընտանիքներուն :

ՆՈՒԷՐ

Նիւ Եորքէն Տիկին Վիքթորիա Տատայեան իր զաւկին Փօլ Տատայեանի յաջողութեան առթիւ քառասուն ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տեղւոյն հիւանդներուն համար :

×

Նիւէն ընկ. Առաքել Ատալեան քսան ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան» շաբաթաթերթին եւ տասը ֆր. «Յառաջ»ին , ընկ. Արմենակ Գոյումճեանի ողբացեալ մօրը յիշատակին : (Ստանալ Յառաջէն) :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Այրի Տիկին Յամիկ Գայթանճեան , Տէր եւ Տիկին Վահէ Գայթանճեան, Տէր եւ Տիկին Պէգճեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր - Սարգիսեան գերդաստանին Այրի Տիկին Հայկանուշ Տէր - Սարգիսեանի, կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը Փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 16ին
Սորպօնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մամուլին յանձնուած է ՀԱՅ - ԲՈՅԺի ներկայ տարուան երկրորդ վեցամսեայ հատորը : Այս բացառիկ հրատարակութիւններով ջանք կը թափուի շահիլ կորսուած ժամանակը : Մեր նպատակն է մէկ տարի առաջ անցնիլ՝ վերահաստատելու համար պարբերական կանոնաւոր հրատարակութիւնը : Շատ կը խնդրենք մեր բարեկամներէն՝ դիւրացնել մեր աշխատանքը, չմնասել այս իրապէս հանրօգուտ ձեռնարկին : ՀԱՅ - ԲՈՅԺի բաժանորդագրութեանց անկանոն վճարումներն են, որ անկանոն կը դարձնեն հրատարակութիւը :

Շնորհակալութիւն բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց համակրանքը կը յայտնեն՝ գնահատելով կատարուած աշխատանքը, կանոնաւոր վճարելով իրենց բաժնեգինը, գոհունակութիւն յայտնելով բովանդակութեան համար , վստահութիւն յայտնելով խմբագրին՝ առանց վախնալու թէ կը դադրի թերթը եւ կը կորսուի իրենց տասնեւհինգ ֆրանքը :

Ներողութիւն՝ եթէ խմբագիրը չի կրնար պատասխանել հասած բոլոր նամակներուն, ոչ ալ նամակ գրել՝ բաժնեգին պահանջելու համար : Խմբագիրը ծանրաբեռնուած է բեռնակիրի մը չափ :

Ուժ տալ ՀԱՅ - ԲՈՅԺի, կը նշանակէ դիւրացնել հրատարակիչին ոչ միայն խմբագրական, այլ եւ դրական աշխատանքները, օգտուելով անձնապէս :

Բաժանորդագրութիւնը՝ տարեկան 15 ֆրանք Ֆրանսա, 20 ֆրանք արտասահման :

Դիմել խմբագրին անունով ,
Հասցէին վրայ ուելցնել Յառաջ :
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ազգ. Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Ողբ. Արամ Ֆրէնկեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Փիլիպպոս Պօյաճեան քսան ֆրանք , Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօյաճեան եւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Էկլքովանեան տասնական , Երջանկայիշատակ Պալաքեան Սրբ.ի Դամբանի այցելութեան առթիւ Պ. Պ. Վարդեվառ Գամպէրեան քսան, Կիրակոս Անսլիզբեան տասը, Հրանդ Աթէշեանի մահուան առթիւ Պ. Վարդան Պանտիկեան քսան , Յովհ. Տիրատուրեանի մահուան առթիւ Պ. Բարունակ քսան ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը , Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին , վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին , Փալէ Տիւ Քոնկրէի սրահներուն մէջ :

×

«Տարեկան պարահանդէս , Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր , Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ: »

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կը հաղորդէ իր հին եւ նոր յաճախորդներուն խանութին վերաբացումը բոլորովին նորոգուած :

— * —

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԻՆՉ ՈՐ ՁԵՐ ՍՏՔԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻ :

Ընտիր ապուխտ, կտրուած յատուկ մեքենայով :

Ամէն տեսակ նպարեղէն եւ համեմ , արեւելեան աղանդերներ, Հալէպի պիստակ, կաղին, նուշի միջուկ , քաքահիւէթ, դդումի կուտ թարմ , Մալաթիայի խաղողէ պատրաստուած պէքմէզ եւ թահին :

Բոլոր խմիչքները զորս կը փափաքիք, Շամբաներէն օղի եւ բոլոր ախորժաբեր խմիչքները (ափերի - թիֆ) :

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն Ամէն օր նոր ապրանքներ :

—*—

ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Maison NAJA

SPÉCIALITÉS FRANCO - ORIENTALES

Alimentation — Confiserie
Conserves — Fruits secs
Légumes secs — Epices

12, Rue de l'Arc
MARSEILLE (1e)
Téléph. : 20-87-69

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ
ՖՐԱՆՍ – ՔԻՒԼԹԻՒՐ ԿԱՅԱՆԷՆ

Նոյեմբեր 21 : ժամը 23ին , Ժան Փելլինէ զրոյց մը պիտի ունենայ Պրիսաքի .դուքսին հետ : Նիւթը՝ « Հայերու Նպաստը Ֆրանսայի» :

Այս զրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակցութիւն մը՝ Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտիի հետ , Սասունցի Դաւիթի շուրջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշխատելու համար, նախընտրաբար կառք վարել գիտցող : Դիմել.—
PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեքշաբթի (17 Նոյ.) Մշակոյթի Տան մէջ , ժամը 20.30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Նեթակոմիտէի վարչութիւնը, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական ժողովասրահը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի կ'առնուին :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցիի Կրթ. Մարմնին կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն հայ վարժարանին :

Կիրակի Նոյեմբեր 22, երեկոյեան ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր :

SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ
RAOUL BLEUSE

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ շամփուրով խորոված :

Մուտք 5 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր
DANS LES SALONS D U GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines
ORCHESTRE ATTRACTIONS
Մուտք 10 ֆրանք քառդով ներկայա ցող ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տօմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարքը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորները ալ լաթակազմ են, տպուած Երեւան

ՐԱՖՖԻ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Երկեր, 2 հատոր	15 ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Յուշերի գիրք	7 ֆր.
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, Երկեր, Ա. հատոր	10 ֆր.
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 ֆր.
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, հատորը	10 ֆր.
Ա. Գ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր.
Մ. Գ. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր.
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ ,3 հատ,. հատորը	15 ֆր.
ԱԼ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր.
Ա. Բ. ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 ֆր.
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր.
Գ. Խ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 ֆր.
Հ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ , Երկերի ժողովածու , 2 հատոր լաթակազմ	14 ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 18 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10163

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.163

ՀԱՅ ԴԱՏԸ ՎԱՃԱՌՈՂՆԵՐԸ

Անցեալ շաբթու Մոսկուայի մէջ կնքուեցաւ Թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը վերանորոգող դաշնագիր : Երկուքին – Կրոմիքօ սիրաբանական զեղումներու ընթացքին, Խորհրդ. արտաքին նախարարը անգամ մը եւս վկայեց, թէ « հիմնական հարցերու պարագային» Թուրքիա եւ Սովետները՝ «համաձայն են» :

Կը հետեւի, որ անգամ մը եւս վաճառուեցաւ Հայ Դատը :

Անգամ մը եւս՝ վաճառող հանդիսացաւ Կարմիր Կրեմլինը :

Արար աշխարհ մեր վրայ պիտի խնդայ, եթէ մտածէինք, որ Թուրքին հետ հիմնական համաձայնութիւն կնքած Մոսկուան պիտի արտօնէ Հայաստանի կառավարութեան տէր կանգնիլ Հայ Դատին եւ հող պահանջել Թուրքէն ·

Բոլշեւիկեան բարոյականը երբեք չարգիլեր վաճառումը փոքր ժողովուրդի մը արդար դատին : Լենինեան վարդապետութեան վէմն է, որ նպատակը կ'արդարացնէ միջոցը · Ներելի են սո'ւտը, ուրիշին ինչքին եւ իրաւունքին կողոպուտն ու վաճառումը, քաղաքական յետին դաւն ու պոռնկացումը՝ եթէ նպատակի իրագործման կը ծառայեն :

Հասկնալի է, որ նման դաւանանք իւրացուցած Կրեմլինը վաճառէ Հայ Դատը :

Հասկնալի չէ, երբ այս ընթացքին հետեւի հայ մարդը՝ ոեւէ հայ մարդ :

Ներելի չէ, որ հատուածական հաշիւներ, մաղձ եւ ատելութիւն՝ լռեցնեն իր խիղճը, թոյլ տալով, որ սուտ, խարդախ փաստերն ու իրողութիւնը, մասնակից դառնալով վաճառումին :

Հազար ձայնով ու հազար վկայութեամբ Հայաստանի երկու միլիոն Հայերը կ'ուզեն տէ'ր կանգնիլ Հայ Դատին եւ հայ հողային պահանջին : Կրեմլինը կ'արգիլէ ասիկա :

Ուստի, ամբոխները կ'անցնին, ամբոխները պիտի անցնին եւ Հայաստանի ո'չ ղեկավարողները, ո'չ կառավարութեան անդամները, ո'չ մտաւորականները, ո'չ պրոլետարիատի ներկայացուցիչները եւ ո'չ իսկ… կաթողիկոսը մէկ հատիկ բառ պիտի արտասանեն, Հայ Դատը պաշտպանելով · եւ թուրքէն հող պահանջելով :

Խորհրդային սուրը սպանիչ լռութեան դատապարտած է Հայաստանի բովանդակ Հայութիւնը :

Անպատմելի այս ողբերգութեան վրայ պէտք չէ աւելցնել արտասահմանեան փարիսեցիութիւն մը, որով Հայ Դատի պաշտպանն ու հայ հողի պահանջատէրը կը հանդիսանայ զանոնք վաճառող Կրեմլինը :

Ի վերջոյ, տե'ղ մը, ձեւո'վ մը պէտք է զգաստանայ հայ մարդը, սանձէ ներքին կուրացնող կիրքը · եւ հատուածական [illegible] հաշիւները մէկդի դրած՝ յիշէ, որ այս, առնցմէ դուրս կան համահայկական դատ եւ իրաւունք :

Ըսած ենք բիւր անգամ, կրկնենք անգամ մը եւս, որպէսզի չքանայ յետին տարակոյսն ու կասկածի վերջին նշոյլը : Երբ Հայաստանի թէկուզ սովետական կառավարութիւնը յայտարարէ, թէ ·

Ինք տէր է Հայ Դատի,
Կը պահանջէ Կարս եւ Արտահան,
Ղարաբաղ, ու Նախիջեւան,
Սեւրի դաշնագրի գործադրութիւն ·

Մենք անվերապահօրէն, բացարձակապէս եւ մեր բոլոր ուժերով պիտի ըլլանք այս պահանջները ներկայացնող թէկուզ սովետական Հայաստանի կառավարութեան հետ :

Սակայն, քանի ասիկա տեղի ունեցած չէ, քանի Հայաստանը գերեզմանային լռութիւն կը պահպանէ Հայ Դատի ու պահանջներու մասին, քանի ան անզօր է ծառանալ խորհրդային սուրին դէմ, քանի ան հարկադրուած է ենթարկուիլ Կրեմլինի թրքասիրութեան, քանի ան ստիպուած է ինք իսկ ուրանալ, թէ հողային պահանջ ունի Թուրքէն, — մենք ալ հարկադրուած ենք գործել այս սառը իրականութեան, սառը լոյսին տակ :

Հարկադրուած ենք միշտ ու ամէն տեղ կրկնել, թէ դէմ ենք խորհրդայինին ոչ միայն իր բռնատիրական վարչակարգին համար, այլ որովհետեւ կապանք դրած է Հայաստանի ժողովուրդի բերնին :

Կը պայքարինք ու պիտի պայքարինք խորհրդային հակաժողովրդական վարչակարգին դէմ ոչ միայն անոր համար, որ ան հաշմած է հայ ժողովուրդի ազգային ազատութիւնը, այլեւ անոր համար, որ ան մեզ վաճառած է Թուրքին, կը վաճառէ' թուրքին, պիտի վաճառէ' թուրքին, յանուն… պրոլետարական ինտերնացիոնալիստ նպատակներու :

Ըսած ենք բիւր անգամ, կրկնենք անգամ մը եւս :

47 տարիներու խորհրդային իշխանապետութեան ընթացքին, չեղաւ մէկ հատիկ առիթ, օր կամ պարագայ, որ Կրեմլին խօսի ի նպաստ մեզի եւ ընդդէմ Թուրքին :

47 տարիներու ընթացքին Կրեմլինը պահպանեց անշեղելի հետեւողականութիւն, եւ միշտ, ամէն տեղ ու ամէն կերպ ջանաց սիրաշահիլ թուրքն ու Թուրքիան :

Հէքեաթ չէ այս բոլորը, այլ պատմական փաստ՝ ծանօթ արար աշխարհին :

Կը մնայ, որ Հայ Դատը վաճառող Կրեմլինը չունենայ ուղեկից Հայեր, որոնք մոլեգին ախտէ մը տարուած, շարունակեն ձեւացնել, թէ կոյր են եւ խուլ, պարզապէս ամուլ եւ անիմաստ հակադաշնակցական պայքար մը պահպանելու համար :

Հոս, խնդիրը վեր է Դաշնակցութենէն : Վե'ր է հատուածականութենէն : Վե'ր է որեւէ կողմի գերագոյն «շահ»էն : Հոս միայն մէ'կ շահ կայ, որ նոյնը պէտք է ըլլայ բոլոր Հայերու համար, ծառանալ վաճառումին դէմ՝ ո'չ թէ ձայնակցիլ անոր : Պայքարիլ վաճառումին դէմ՝ ոչ թէ միանալ անոր : Պաշտպանել Հայ Դատ, իրաւունք եւ հողային պահանջ՝ ո'չ թէ միանալ անոնց, որոնք գերեզմանափորերն են այս բոլորի :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՆՈՐՀԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ԱՊԱԽՐՈՒՇՉԵՒԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

Խորհ. Միութեան կեդր. կոմիտէն գաղտնի նիստի մը ընթացքին երեք նոր անդամներ նշանակած է : Խրուշչեւի հրահանգած բոլոր բարեփոխումներն ալ ջնջուած են :

Կեդրոնական Կոմիտէն Ուկրայնիոյ Ա. քարտուղարը՝ Պիոտր Շելեսթ եւ Ալեքսանտր Շելեփինը ընդունած են իբրեւ անդամ կուսակցութեան պրեզիտիումին : Միւս կողմէ Պիոտր Տեմիչեւ, Մոսկուայի կուսակցութեան պետը դարձած է թեկնածու կամ փոխ – անդամ կուսակցութեան պրեզիտիումին :

Խրուշչեւի փեսան՝ Ալեքսէյ Աճուպէյ, նախկին խմբագրապետ «Իզվեստիայի», հեռացուած է Կեդրոնական Կոմիտէէն « իր աշխատանքին մէջ գործած սխալներուն համար » : Կեդրոնական Կոմիտէն այս որոշումները տուած է լսելէ ետք Պրեզիտիումի անդամ՝ Պոդկորնիի տեղեկագիրը որուն անունն էր՝ « Խորհրդային ճարտարարուեստական, երկրագործական, շրջանային եւ գաւառական կազմակերպութեանց միասնականութիւն » :

Կոմիտէն հինգ կէտերէ բաղկացած բանաձեւ մը քուէարկած է, որ կը ջնջէ կուսակցութեան եւ կառավարութեան կազմակերպութեանց բաժանումը, ըստ ճարտարարուեստական եւ գիւղատնտեսական դասերու, զոր Խրուշչեւ որոշած էր 1962ին :

Միւս կողմէ, Ֆրոլ Կոզլով կը հեռացուի կեդրոնական կոմիտէի Պրեզիտիումէն եւ քարտուղարութենէն հիւանդութեան պատճառաւ : Կոզլով կաթուած ունեցած է 1963 Ապրիլին եւ բոլորովին անդամալուծուած է : Այս նիստին որոշուած է նաեւ Պոլեակովի արտաքսումը կուսակցութեան քարտուղարութեան գիւղատնտեսութեան պատասխանատուի պաշտօնէն :

Նիստը գումարուած է առաջին քարտուղար Լէոնիտ Բրեժնեւի հրաւէրով : Ծանօթ չէ թէ լիակատար նիստը տեղեկութիւն ստացած է այն խօսակցութիւններուն մասին որոնք տեղի ունեցած են խորհրդային ղեկավարներու եւ Շու Էն Լայի միջեւ : Ամէն պարագայի մէջ, նկատի առնուած է որ նիստը շատ կարճ տեւած է :

Պոդկորնիի ընտրութիւնը տեղեկագրին ընթերցումին համար ցոյց կուտայ թէ Ուկրայնիոյ նախկին Ա. քարտուղարը Բ. քարտուղարի պաշտօն ունի կուսակցութեան մէջ : Այդ պաշտօնը ստանձնած էր Բրեժնեւ Խրուշչեւի իշխանութեան վերջին շրջանին :

Շատ յատկանշական է կուսակցութեան զուգընթաց կազմակերպութեանց վերամիացման բանաձեւը, որ կը յայտարարէ · — «անհրաժեշտ նկատուած է վերադառնալ կուսակցութեան կազմակերպութեանց կառուցման սկզբունքին » : Բանաձեւը Պրեզիտիումին կը թողու « վերաքննել եւ լուծել բոլոր կազմակերպչական հարցերը որոնք կապ ունին կազմակերպութեանց ստեղծման ինչպէս նաեւ այն հարցերը որոնք կապ ունին միացուած խորհրդային օրգաններու վերահաստատման » :

Այս մասը այն տպաւորութիւնը կը թողու որ Պրեզիտիումը հեղինակութեան մենաշնորհը պիտի ունենայ որոշելու թէ ո՞վ պիտի դրուի կազմակերպութեանց գլուխը :

Կեդրոնական կոմիտէի Լիակատարը որոշած է Կեդրոնական Կոմիտէի Լիագոր անդամ ընտրել հետեւեալ փոխ – անդամները — Եփիշեւ, Ժիկալին, Կոնոտով, Լուտակ, Մաշերով, Փոփով, Սեմիչիազնի եւ Սեսուլ : Այս ձեւով եւ ըստ «Թաս»ի տուած տեղեկութեան, Շելեփին կը դառնայ մէկը այն չորս մարդոցմէն որոնք պաշտօններ ունին թէ Պրեզիտիումի եւ թէ Քարտուղարութեան մէջ : Միւս երեքն են — Բրեժնեւ, Պոդկորնի եւ Սուսլով, Տեմիչեւ այս բարձր աստիճանին կը հասնի շնորհիւ իր նշանակումին իբրեւ թեկնածու Պրեզիտիումի, 46 տարեկանին : Շելեսթ, 56 տարեկան փոխարինած է Պոդկորնին իբրեւ Ա. քարտուղար ուկրայնական կուսակցութեան, պաշտօն մը զոր երկար տարիներ վարած էր Խրուշչեւ :

Այս ամբողջը ցոյց կուտայ թէ Խրուշչեւի հեռացումէն մէկ ամիս ետք, ապախրուշչեւականութեան շրջանը բացուած է :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Համաշխարհային Առաջին Պատերազմի ընթացքին տարագրուած եւ ջարդուած մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու հանդէպ մեր սուգն ու մեծարանքը վայելուչ եւ համահայկական ձեւով կատարելու համար, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ, Հայ Կաթողիկէ եւ Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու պետերը խորհրդակցելով, որոշեցին կազմակերպել սգահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ տարի 1965ին, այս ողբերգութեան յիսնամեակին առթիւ :

Այս նպատակով պիտի հրաւիրուին բոլոր Հայ Կազմակերպութիւնները, որպէսզի յատուկ մասնաժողով մը կազմուի, այս պարտականութիւնը լաւագոյն պայմաններու տակ կատարելու համար :

ԴԻՒԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նախկին վարչապետ՝ Պեն Կուրիոն հրաժարած է Մափայ բանուորական կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէէն : Նախապէս բուռն վիճաբանութիւն մը ունեցած էր իր յաջորդին՝ Լեւի Էշքոլի հետ :

ՍՊԱՆԻՈՅ պատկան իշխանութիւնները յայտարարած են թէ Փերոն կրնայ ուզած օրը հեռանալ Սպանիայէն : Սպանացիք կը շեշտեն թէ կառավարութիւնը պէտք չունի վտանգելու ոչ ալ միջամտելու Արժանթինի նախկին մենատէրին գործերուն :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ ծեծուած են Իսրայէլի եւ Սուրիոյ սահմանային բախումներու խնդիրը : Երկու երկիրները իրարու վրայ կը ձգեն նախայարձակի դերը :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն Թագաւորը եւ կինը Նիս հասնելէ ետք, Փարիզ եկան ուր, Երեքշաբթի առաւօտ ընդունուեցան նախագահ տը Կոլի կողմէ, Օրլիի օդակայանը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը խօսելով Ատլանտեան Ուխտի խորհրդականներու, շեշտած է թէ պատրանք պիտի ըլլար հաւատալ պատրաստ լուծումներու կարգադրելու համար հիւլէական պաշտպանութեան հարցը :

ՇՐԷՕՏԷՐ, Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութեան Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ Ֆրանսացիները եւ Գերմանացիները իրարու միացած են լաւագոյնին եւ վատթարագոյնին համար :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ հետ սիրաբանելէ ետք, Թուրքերը սկսած են ժպտիլ կրկին Արեւմուտքի : Էրքին « արեւմտեան» տասնըհինգօրեակ մը բացած է : Փարիզ կուգայ Երկուշաբթի, անկէ կ'անցնի Պրիւսէլ ներկայ ըլլալու համար այն արարողութեան որ կը նշէ Թուրքիոյ միացումը Հասարակաց Շուկայի :

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահական խորհուրդը որոշած է ներում շնորհել քաղաքական բոլոր բանտարկեալներուն բացի անոնցմէ որոնք ամբաստանուած են դաւաճանութեան կամ ոճիրի համար : Այս ներումէն պիտի օգտուին գլխաւորաբար 1956ի ձախողած դաւին դատապարտեալները ինչպէս երեք նախկին նախարար՝ Ալ – Աճլանի, Ատնան Ալ – Աթասի եւ Միքայէլ Իլեան : Պիտի օգտուին նաեւ 1961ի Եգիպտոսի հետ խզումին պատասխանատուները որոնց կարգին՝ նախկին վարչապետ՝ Մամուն Ալքուզպարի :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ «Տէր Շփիկըլ» շաբաթաթերթը որ առիթ տուաւ Պաշտպանութեան նախարար Եոզէֆ Շթրաուսի հրաժարումին, երեք հազար մարք տուգանքի դատապարտուեցաւ Շթրաուսի դէմ իր վարկաբեկիչ յարձակումներուն համար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Հիմնադրելով Հայոց ազգագրական ընկերութիւնը՝ Ե. Լալայեան նպատակ ունէր դարձնել այն ոչ միայն ազգագրական – բանասիրական բնոյթի նիւթերի հաւաքման եւ հրատարակման մի ընդարձակ կազմակերպութիւն, այլեւ գիտական ուսումնասիրութիւնների կենտրոն: Ահա թէ ինչու նա մեծ աշխատանք է կատարում Թիֆլիզում ազգագրական: մարդաբանական եւ կոլկասագիտական գրադարան բացելու ուղղութեամբ: «Մշակ»ի 1908ի թիւ 55ում տպագրուած է Հայոց ազգագրական ընկերութեան նախագահ Ա. Մելիք – Ազարեանի, անդամ-քարտուղար Ե. Լալայեանի եւ միւս անդամների նամակը խմբագրութեանը, որտեղ ասւում է, որ ընկերութեան խորհուրդը 1908 Յունուար 4ի նիստում որոշեց Թիֆլիզում բացել այդպիսի գրադարան, օգտուելով այն հանգամանքից, որ Ե. Լալայեան այդ գիտութիւնների վերաբերեալ իր հարուստ գրադարանը դրել է ընկերութեան տրամադրութեան տակ: Նամակի հեղինակները միաժամանակ խնդրում էին հասարակութեանը օգնութիւն ցոյց տալ այդ գործին: Գրքերի քանակը գնալով աճում է, յատկապէս նուիրատուութիւնների, գրքափոխանակութիւնների հաշուին, եւ շուտով նրանց թիւը հասնում է տասը հազարի: Գրադարանի ղեկավարը է դառնում Ե. Լալայեանի կինը՝ Հայկանուշ, որն այդ աշխատանքըկատարում է առանց վարձատրութեան: Հայոց ազգագրական ընկերութիւնը թոյլտուութիւն էր ստացել հայերէն գրքերի 1500ամեայ եւ հայկական տպագրութեան չորս հարիւրամեայ յոբելեանի առթիւ Թիֆլիզում կազմակերպել հայկական հրատարակութիւնների ցուցահանդէս եւ մի շարք դասախօսութիւններ: Այդ ցուցահանդէսի կազմակերպման գործում գրադարանը մեծ դեր խաղաց: Հրատարակւում է նաեւ «Մարդաբանական գրադարան» խորագրով մատենաշար, որից լոյս տեսաւ ընդամէնը հինգ գիրք:

Հայոց ազգագրական ընկերութիւնը Ե. Լալայեանի գլխաւորութեամբ կարեւոր տեղ էր յատկացնում ազգագրական եւ մարդաբանական գիտութիւնների տարածմանը, այդ կապակցութեամբ պարբերաբար կազմակերպւում էին դասախօսութիւններ եւ զեկուցումներ, որոնցմով հանդէս էին գալիս ժամանակի նշանաւոր գիտնականները: Նշենք դրանցից մի քանիսին: Այսպէս, օրինակ, Մ. Յովհաննիսեան (Միքայէլ Վարանդեան) դասախօսութիւն է կարդացել «Կրօնի գաղափարի ծագման եւ հոլովոյթի մասին» նիւթով եւ Գ. Լեւոնեան՝ Հայ աշուղների եւ մասնաւորապէս Ջիւանու կեանքի ու ստեղծագործութեան վերաբերեալ, որ զուգակցում էր աշուղների ելոյթներով. Ե. Լալայեան զեկուցում է կարդացել Ասորիների մասին. Գ. Խալաթեանի մահուան տարեդարձի առթիւ տեղի ունեցաւ Հայոց ազգագրական ընկերութեան հրապարակային նիստը, ուր Ե. Լալայեան եւ Ատրպետ բնութագրեցին հանգուցեալի գործունէութիւնը. Հ. Համբարձումեան հանդէս է եկել սովորութային իրաւունքի էութեան, նրա արտայայտութեան եւ ժամանակակից հասարակական կեանքում կատարած ազդեցութեան հարցին նուիրուած դասախօսութիւնով: Գասպար Իփէկեան զեկուցել է «Հայկական ամուսնական սովորութիւնները» նիւթը եւայլն: Զեկուցումներից յետոյ տեղի էին ունենում վիճաբանութիւններ, որտեղ հանդէս էին գալիս Ե. Լալայեան, Լէօ, Մ. Աբեղեան, Ս. Կանայեան, Մ. Խոստիկեան, Լ. Մելիքսէթ – Բէկ եւ ուրիշներ:

Հայոց ազգագրական ընկերութիւնը յաճախակի կազմակերպում էր նաեւ գիտական եւ գրական երեկոներ, համերգներ, պարահանդէսներ, օփերաներ, որոնցից ստացուած եկամուտները մուծւում էին ընկերութեան դանձարանը: Նման երեկոյթներ կազմակերպւում էին ոչ միայն Թիֆլիզում, այլեւ միւս քաղաքներում:

Ե. Լալայեանի առաջին մեծ գործը «Ջաւախքի բուրմունքն» էր (1922), որ մի ժողովածու է Ջաւախքի բանահիւսութիւնից: Այնտեղ ընդգրկուած են պարերգներ, սիրոյ, հարսանեաց, պանդխտութեան, աշխատանքի, երգիծական երգեր, կրօնական, պատմական, տեղագրական բնոյթի աւանդութիւններ եւն.: Դա իսկապէս մի գեղեցիկ ծաղկեփունջ է, որ կազմել է Ե. Լալայեան մեծ հմտութեամբ:

Այնուհետեւ Ե. Լալայեան հրատարակում է մի քանի փոքր, բայց հետաքրքիր յօդուածներ: Դրանցից են. «Ս. Սարգիսը» (1894), ուր համառօտակի նկարագրում է Ս. Սարգսի պաշտամունքը եւ մէջբերում նմոյշներ Ախալքալաքի բարբառով: «Տաճկախօս հոռմէական Հայերը» (1894) յօդուածը, որ վերաբերում է Ախալքալաքի գաւառին՝ Բավրա, Խուլդումա, Կառտիկում եւ մասամբ Տուրս գիւղերի բնակիչներին, որոնք «տաճկախօս հոռմէական Հայեր» են եւ այդտեղ են գաղթել 1829ին Արտահանի գաւառից: Հայկական սովորոյթներից շատերն են պահպանուել նրանց մօտ, իսկ լեզւում կան բազմաթիւ հայերէն բառեր, նրանք գիտեն հայկական ժողովրդական աղօթքներ եւ աշխատում են սովորել մայրենի լեզուն:

Ե. Լալայեան Փարիզի ժողովրդական աւանդութիւնների ընկերութեան գործօն անդամներից էր եւ 1895ին այդ ընկերութեան օրկանում տպագրւում է նրա «Հայկական աւանդութիւնները եւ սնոտիապաշտութիւնը» յօդուածաշարքը: Ե. Լալայեան Փարիզի մարդաբանական ընկերութեան ժողովում դասախօսութիւն է կարդացել «Հայոց նախնի պատմական երգերի եւ աւանդութիւնների մասին»:

«Ազգագրական հանդէս» Ա. գրքում զետեղուած է Ե. Լալայեանի «Համառօտ տեսութիւն հայ ազգագրութեան» յօդուածը: Պէտք է նկատել, որ ԺԹ. դարի երկրորդ կէսին ազգագրութիւնը եւ բանահիւսութիւնը իրարից դեռ եւս անջատուած չէին, այդ իսկ պատճառով հեղինակը խօսում է եւ բանահիւսութեան, եւ ազգագրութեան մասին, աւելի մեծ տեղ տալով բանահիւսութեանը: Յօդուածը անաւարտ է եւ չատ հեռու հայ ազգագրութեան համառօտ տեսութիւն լինելուց:

«Ազգագրական հանդէս»ի Ա. եւ Բ. գրքերում տպագրուած է Ե. Լալայեանի «Ջաւախք» մեծածաւալ եւ արժէքաւոր աշխատութիւնը, որ գրուած է հեղինակի հաւաքած նիւթերի հիման վրայ եւ որպէս այդպիսին ամբողջովին նորոյթ է: Աշխատութիւնը կազմուած է հետեւեալ մասերից՝ պատմական համառօտ տեսութիւն, ուր տրւում է Ջաւախքի պատմական անցեալը հնագոյն ժամանակներից մինչեւ ԺԹ. դարի վերջը: Ջաւախքի տեղագրութիւնը՝ լեռներ, լճեր, գետեր, կլիման, բուսական եւ կենդանական աշխարհը, նշանաւոր գիւղերը, հնութիւնները՝ եկեղեցիներ, ամրոցներ: Միւս գլուխները նուիրուած են Ջաւախքի բընակչութեանը, հանգամանօրէն գրւում են վիճակագրական տուեալներ Ջաւախքում բնակւող Հայերի, հայ բոշաների, Ռուսների, Վրացիների, Յոյների, Թուրքերի, Քրդերի, ինչպէս նաեւ ազգաբնակչութեան տեղաշարժի, տնտեսական դրութեան, ժողովրդի լուսաւորութեան մասին, ապա՝ բնակարանների, ամուսնութեան եւ հարսանեկան սովորութիւնների, ընտանեկան կեանքի, բժշկութեան, հողու եւ հանդերձեալ կեանքի ու հաւատքի վերաբերեալ:

Ե. Լալայեանի աշխատութիւնը լաւ ընդունելութիւն գտաւ:

Ազգագրական հանդէսի Բ. եւ Գ. գրքերում է զետեղուած Ե. Լալայեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսած «Վարանդա» աշխատութիւնը: Հանդէսի Դ. գրքում նոյն ընդարձակ ծրագրով շարադրուած են «Սիսիան» եւ «Զանգեզուր» աշխատութիւնները:

Լոյս է տեսնում նաեւ Ե. Լալայեանի «Նոր Բայազիտի գաւառ կամ Գեղարքունիք» մեծածաւալ աշխատութիւնը, ուր նա հանգամանօրէն տալիս է Նոր Բայազիտի տեղագրութիւնը, պատմութիւնը, հարսանեկան սովորութիւնները, հաւատքը: Աշխատութիւնը գրուած է Ե. Լալայեանի երկար տարիների կատարած պեղումների եւ հաւաքած ազգագրական-բանահիւսական նիւթերի հիման վրայ:

Իր յաջորդ աշխատանքը՝ «Վասպուրականը», Ե. Լալայեան նախատեսել էր հրատարակել մի քանի հատորով, սակայն դա նրան չի յաջողւում: Հրատարակուած աշխատութիւնը կազմուած է հետեւեալ մասերից՝ Վասպուրականի ազգագրութիւնը, բանահիւսութիւնը, Վասպուրականի Ասորիները, տնայնագործութիւնը, նշանաւոր վանքերը, ընդորում նա ոչ միայն վանքերի նկարագրութեանն է անդրադառնում, այլեւ խօսում է վանքերի շուրջը կատարուող ծէսերի մասին, տալիս է վանքերի եւ նրա շրջակայ տապանաքարերի վրայի արձանագրութիւնների վերլուծութիւնը: Դա մի հիմնական եւ արժէքաւոր աշխատութիւն է Վասպուրականի վերաբերեալ եւ արդիւնք է հեղինակի մի քանի տարիների յամառ աշխատանքի:

Կ. ՄԵԼԻՔ-ՓԱՇԱՅԵԱՆ

(Շար. 2)

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ

(«ԱԶԴԱՐԱՐ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 170ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ճիշդ 170 տարի առաջ, Հոկտեմբեր 16-ին, Մատրասի (Հնդկաստան) մէջ Յարութիւն Շմաւոնեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսաւ «Ազդարար»ի առաջին թիւը:

Նորաստեղծ պարբերականը կարծես ազդարար մը եղաւ՝ աշխարհի բոլոր հայաբնակ վայրերուն մէջ ստեղծելու եւ զարգացնելու հայ պարբերական մամուլը, հիմնելու թերթեր, ամսաթերթեր եւ հանդէսներ, որոնցմէ շատերը օգտակար գործ կատարեցին հայ ժողովուրդին համար:

«Ազդարար»ը, իրօք, լոյս աշխարհ եկաւ բարի նպատակով, մասնաւորապէս նպաստեց մեր ժողովուրդին ազգային զարթօնքին: Թէեւ հայ առաջին պարբերականին հիմնադիրը քաղաքական երեւելի գործիչ մը չէր, այնուամենայնիւ պատահական մարդ մըն ալ չէր. ան միայն եօթը տարի «ճգնած» էր Շիրազի մօտ գտնուող մենաստաններէն մէկուն մէջ, տեղեակ էր աշխարհի անց ու դարձին, գիտէր ոչ միայն Հայոց, այլեւ միւս ժողովուրդներուն պատմութիւնը, քաջատեղեակ էր անոնց մշակոյթին: Լայն կապեր հաստատած էր Հնդկաստան եւ ուրիշ երկիրներ ապրող հայ մտաւորականներուն հետ:

Պարզ էր պարբերականին եւ անոնց ղեկավարներուն գործունէութեան նպատակը՝ ամենուրեք հայաբնակ վայրերուն մէջ «լիցքաւորել» դպրոցական գործը, ծաւալել մշակութային գործը: Պատահական չէր «Ազդարար»ի կոչը.— «Ուսումնատուն, ուսումնատուն հիմնենք»:

Հայրենասիրական գործերու լուռ վկան է նաեւ այն, որ ան, մի՛ս – մինակ, առանց որեւէ մէկուն նիւթական օգնութեան, 1789ին Մատրասի մէջ կը հիմնէ տպարան մը, կը ստեղծէ տառատեսակներ եւ կը հրատարակէ ութ գիրքեր, որոնք իր նախորդներուն համեմատութեամբ, բարձրորակ էին իրենց բովանդակութեամբ եւ արծարծած գաղափարներով:

Իր ազգային գաղափարները տարածելու համար Շմաւոնեան «Ազդարար»ի մէջ կը հրատարակէր ծաւալուն եւ փոքրիկ գործեր, որոնց մեծ մասին նկարագիրը ըլլալով հայրենասիրական, ժողովուրդին կը ներարկէր ազգասիրական ըղձացում:

«Ազդարար»ի բովանդակութիւնը բազմազան էր, նիւթերու սեռի առանձնայատկութիւնները՝ տարբեր:

Քաղաքական, գիտական եւ մշակութային լուրերէն զատ, Յարութիւն Շմաւոնեան իր պարբերականին մէջ տեղ կուտար գրական – գեղարուեստական, յուշագրական եւ պատմական ուսումնասիրութիւններուն եւ փաստաթուղթերուն, որոնք այս կամ այն չափով չահեկանութիւն կը ներկայացնէին եւ կրնային բարերար ազդեցութիւն ձգել ընթերցողներուն վրայ:

Կը հրատարակէր տեղացի եւ օտար հեղինակներու բանաստեղծութիւնները, բարոյախօսական առակները եւ ճամբորդական նօթերը, որոնք համեմատած էին ասացուածքներով, իմաստալից խօսքերով: «Ազդարար»ի թիւերուն մէջ լոյս տեսած են նաեւ անգլիական վիպակի մը եւ անգլիացի բժիշկ Ճէյմս Անտերսընին ուղղուած նամակին հայերէն թարգմանութիւնները: Յատկապէս նամակին մէջ կը դրուատէր մեր ժողովուրդին անցեալի հերոսական ուղին: Աւելին, հայ պարբերականը օտար լեզուներով լոյս տեսած թերթերէ կը քաղէր օրուան նիւթեր եւ զանոնք կը հրամցնէր ընթերցողներուն:

Սակայն «Ազդարար»ը կրաւորական օրկան մը չէր. հոն, թէեւ թոյլ ձեւով, կը ներկայացուէր օրուան ոգին, ազգային ոգին:

Թէեւ երկար կեանք չունեցաւ «Ազդարար»ը (հրատարակուած է ընդամէնը 18 թիւ. լոյս տեսաւ մինչեւ 1796), այնուամենայնիւ անիկա հետաքրքրական է բազմաթիւ կողմերով՝ իբրեւ հայ պարբերական մամուլի նախակարապետ, որմէ կը սկսի հայ թերթերուն պատմութիւնը:

Ս. ԱՌԱՔԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Կիպրոսի մէջ ներկայիս տիրող դժբախտ կացութեան եւ մասնաւորաբար մեր պատուական ժողովուրդին կրած ամենօրեայ դժուարութիւններուն եւ ապրած դժնդակ օրերուն մէջ ջանացինք միշտ մեր ներքին ցաւերը եւ դժուարութիւնները հրապարակաւ վէճի նիւթ չդարձնել: Եւ մանաւանդ երբեք պիտի չուզէինք նորոգել այսպէս ըսուած՝ Թուղթի պայքարը, ինչպէս էր պարագան մեր մէջ քանի մը տարի առաջ: Խնայած պիտի ըլլայինք կարգ մը դերակատարներու եւ այսպէս կոչուած «մարմիններու» պայծառ աչքերուն տակ՝ օրցերեկով կատարած կործանարար գործունէութեան, եւ, պիտի համդուրժէինք մինչեւ ժամանակ մը եւս առ նուազն, սպասելով աւելի որոշ եւ հանդարտ օրերու, եթէ երբեք «Հայկական Հարցերու վարչութիւն անունով հրապարակ դրուած չըլլար թիւ 1-64 եւ 13 Հոկտեմբեր 1964 թուակիր գրութիւն մը:

Ազգ. Առաջնորդարանի ցարդ պահած խոհեմ եւ զգուշաւոր լռութիւնը կը թուի թէ տկարութեան կամ վախի կը վերագրուի կարգ մը դերակատարներու եւ շրջանակներու կողմէ, եւ հրապարակաւ ձեռնոց կը նետուի:

Ուստի ցաւով, միանգամայն եւ ազգային պարտականութեան ներքին մղումով է որ ստիպուած կը զգանք գրագելու ակնարկուած գրութեան բովանդակութեամբ եւ անոր ետին թաքնուած մութ միտքերով եւ դերակատարներով, լուսաբանելու համար հանրութիւնը՝ գայն շահագրգռող ազգային – եկեղեցական կենսական հարցերու շուրջ եւ մեր պատուական ժողովուրդը հրաւիրելու ազգային չահերու նախանձախնդրութեան, արթնութեան եւ աչալրջութեան:

Հայ ժողովուրդը, շաղկապուելով իր եկեղեցական եւ աշխարհական ներկայացուցիչներուն՝ հաստատած է Ազգային իշխանութիւն մը, որ մեր դարաւոր աստանդական կեանքին մէջ ազգային պահպանութեան զօրաւոր ամրոց մը եղաւ: Ահաւասիկ այս ազգային հաստատութեան վրայ է որ տակաւին կը շարունակուի յարձակումը թուղթէ նիզակներով եւ նորաբոյս, ինքնակոչ «վարչութիւն»ներով, ջանալով զայն զրկել իր սահմանադրական անկախ դիրքէն, կանոնադրային ու ժողովրդավար սկզբունքներէն եւ ներքին իրաւասութիւններէն, փորձելով սահմանափակել նաեւ կաթողիկոսական վերին հեղինակութիւնը մեր թեմին վրայ:

Գ. Թիլպեանի չորս տարիներէ ի վեր կատարած ձախորդ գործունէութեան թուումը մեզ շատ հեռուները պիտի տանէր վստահաբար: Ամէն ժամանակէ աւելի ներքին անդորրութեան կարօտ մեր պատուական գաղութը ապահովաբար չինչով պիտի օգտուի հին ցաւերու արծարծումէն: Սակայն բոլորովին ալ կարելի չէ լռել ու հանդուրժել, երբ կը տեսնենք թէ կորսուած վարկեր վերաշահելու դիտումով եւ մութ նպատակներով աշխատանքներ կը կատարուին ու «վարչութիւն»ներ կը ստեղծուին:

« Հայկական Հարցերու Վարչութիւն » անունով մէջտեղ ինկած այս մարմինին [ա]երբ եւ ճակատ գիտումը — գայն կազմող անդամներու գիտակցութեամբ ըլլայ կամ ոչ — ամբողջութեամբ կը հաստատախանէ Պ. Թիլբեանը բոլորովին շրջանակի փայփայած երազին, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ստեղծել մարմին մը, որ ամէն կերպով ինքզինք հակադրէ Ազգ. Իշխանութեան ու հակազդէ եւ խափանէ անոր գործունէութիւնը, գայն անտեսելու եւ վերջին հաշիւով անոր տեղը բռնելու անջատողական ձգտումով մը :

Վերը ակնարկուած Թիւ 1 – 64 Թռուցիկը կ'ըսէ թէ ստորագրող մարմինը անցեալ վեց ամիսներու ընթացքին զբաղեր է անյետաձգելի հրատապ դարձած հարցերով : Ճիշդ է թէ հրատապ դարձած հարցեր գոյութիւն ունին, բայց արդեօք անոնք այս մարմնի ծնունդի՞ն հետ միայն հրատապ դարձան, թէ հրատապ էին արդէն անկէ շատ առաջ : Ո՞ւր էին ժողովուրդին անունով խօսող «արժանաւոր ներկայացուցիչներն» ու գաղութին բոլոր հրատապ հարցերով հետաքրքրուող ազգայինները 1963 Դեկտեմբերի վերջաւորութենէն մինչեւ 1964 Մարտի սկիզբները, երբ մեր պատուական ժողովուրդին զաւակները, հրացանաձգութիւններու սարսափէն բռնուած, Ազգ. Առաջնորդարան կ'ապաստանէին եւ ապահով վայրեր կ'որոնէին : Այդ ազգայիններէն քանի՞ հոգին արդեօք եւ ազգային պարտականութեան զգացումէ ի՞նչ աստիճանով ծանօթ տագնապի ծանր օրերուն ներկայացաւ Ազգ. Առաջնորդարան, իր ալ ծառայութեան բաժինը առաջարկելու համար ամէն տեսակի գործնական եւ բարոյական օժանդակութեան կարօտ մեր հայրենակիցներուն :

Այդ տագնապալի օրերու ծանր ցնցումէն որոշ չափով սթափելէ անմիջապէս ետք, երբ այլեւս ապահովաբար մեր հայրենակիցները առ նուազն փրկուած էին ֆիզիքական կորուստի վտանգէն, Ազգ. առաջնորդարանը իր անմիջական մտահոգութեան առարկայ դարձուց ազգայիններու ստացուածքները փրկելու հարցը, եւ յաջողեցաւ կարգադրել որ փախած բոլոր ազգայինները անխտրաբար ի վիճակի ըլլան քաղաքիս Թրքական բաժնին մէջ գտնուող եւ իրենց պատկանող խանութներուն ու բնակարաններուն մէջ մնացած ապրանքներն ու կարասիները վերստանալու, ստեղծուած պայմաններու սահմանին մէջ բնականաբար : Ագդուտ այս ձեռնարկը փոխանակ գնահատելու եւ քաջալերելու՝ գտնուեցան մարդիկ, որոնք առանց ամչնալու աշխատեցան արգելք հանդիսանալ որ ազգայիններ չտիրանան իրենց գոյքերուն, միեւնոյն ատեն թոյլ տալով որ իրենց պատկաններն ու պարագաները օգտուին Ազգ. Առաջնորդարանի ապահոված կարգադրութենէն : Արդիւնքը յայտնի է բոլորին : Անոնք որ փութացին օգտուիլ եղած կարգադրութենէն, այսօր ի վիճակի են իրենց վերադարձած հող չէ թէ յաճախ փոքր ստացուածքով ապրուստի միջոցի համար փոքր կրկէս մը կազմել գէթ եւ շահիլ իրենց օրական հացը :

Երբ, դարձեալ, պատկան իշխանութեան թելադրութեամբ ու գիտութեամբ, եւ Ազգ. Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ միջոցներ ձեռք առնուեցան արձանագրելու համար Թրքական շրջանին մէջ մեր ազգայիններուն սեփականութեանց արժէքն ու եղած կորուստները, Ազգ. Առաջնորդարանը դարձած էր կեդրոն ազգային եռուն գործունէութեան եւ ժողովրդային յոյսի : Ի տես այս բոլորին, կորսնցնել վարկ մը փրկելու շատ ըմբռնելի մտահոգութեամբ ազգին «արժանաւոր» «ներկայացուցիչ» երկուքի մտաւ : Արդի՞ւնք : Արդիւնքը եղաւ այն, որ հրապարակի վրայ դարձեալ լըսուեցան թմրկահարութեանց խժալուր ձայներ, պատրաստելով որ Ազգ. Առաջնորդարանի կատարած գործը ապօրինի է :

Գալով Բարեխնամ կառավարութեան կողմէ գաղթականութեան նպատակով վերջերս Համայնքին նուիրուած ութ արտավար հողամասին, կը փափաքինք աղդին բոլոր զաւակներուն հաղորդել թէ Ազգ. Իշխանութիւնը նախագահ Մակարիոս Արքեպիսկոպոսին յատուկ կերպով շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք պարզեց իր տեսակէտը այս մասին եւ ներկայացուց իր վերապահութիւնները համայնքին նուիրուած կալուած մը անկապակից մարմինի մը կողմէ՝ իր անունին արձանագրել տալու կասկածելի փորձին դէմ, քանի որ գոյութիւն ունեցող օրէնքներու հիման վրայ նման կալուածներ չեն կրնար ըստ կամս արձանագրըուիլ, այլ միայն եկեղեցւոյ անունին :

Ազգ. Իշխանութեան դէմ հակադրուելու միտումով մէջտեղ ինկած այս մարմինը արդէն իսկ իր հրապարակային առաջին եւ ձախորդ արտայայտութեամբ չի քաշուիր երբեք մատնանիշ ընելէ, իր իսկ խոստովանութեամբ, իր անջատողական գիտումը, երբ, անդրադառնալով ակնարկուած հողամասին, կ'ըսէ թէ անիկա « պիտի օգտագործուի Նիկոսիոյ հայ վարժարանի շինութեան եւ համայնքային այլ նպատակներու համար » :

Այս յայտարարութեան մէջ ուշադիր ընթերցողին առջեւ երկու յատկանշական կէտեր կը պարզուին : Առաջին՝ Ազգային Մելիքեան – Ուզունեան վարժարանը կ'որակուի իբրեւ « Նիկոսիոյ հայ վարժարան » : Երբուընէ՞ ի վեր այս կոչումը :Ի՞նչ է ներքին իմաստը այս փոփոխութեան եւ ո՞ւր մնաց բարերար Մելիքեաններու եւ Ուզունեաններու ձայնը այս առթիւ : Երկրորդ՝ խոստովանութիւնը թէ յիշեալ հողամասը պիտի օգտագործուի նաեւ «համայնքային այլ նպատակներու համար» : Ի՞նչ են արդեօք այս համայնքային նկարագիր կրող այլ նպատակները : Տեղական մամուլը եւ պետական ատեանը, իր ատենին, ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրին ... այդ այլ բաներուն մասին : Այս «վարչութիւն»ը առանց ժողովրդային բուռն քննադատութեան եւ ցասումին ենթարկուելու վախին կրնա՞յ արդեօք բաց ճակատով հրապարակ գալ եւ սեւով ճերմակի վրայ յայտնել թէ ի՞նչ այլ նպատակներ են անոնք :

Կիպրահայ Թեմը ունի կանոնագրութիւն մը, վաւերացուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսէն, որ մեր թեմին ներքին անկախութեան եւ ազգային – եկեղեցական առանձնաշնորհումներուն փաստաթուղթն է : Ազգ. իշխանութեան կանոնական մարմիններէն եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսէն զատ ոեւէ ինքնակոչ անձ կամ «վարչութիւն» իրաւունք չունին եւ չեն կրնար ունենալ զայն փոփոխութեան ենթարկելու կամ վերիվայր շրջելու :

Կիպրահայ գաղութի բոլոր գործերն ու հարցերը կը տնօրինուին Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքներուն եւ Թեմիս կանոնադրութեան, տրամադրութիւններուն համաձայն : Եւ ոչ մէկ օգուտ կամ արդիւնք կրնան բերել իրաց այս բնական ընթացքը այլեւայլ սեղմումներու, ազդեցութեանց ու միջամտութեանց ենթարկելու ապարդիւն ճիգերը, քանի որ նոյն ինքն նախագահ Մակարիոս Արքեպիսկոպոս բազմիցս ապահովցուցած է Ազգ. Իշխանութեան ներկայացուցիչները թէ բարեխնամ կառավարութիւնը ոչ մէկ մտադրութիւն ունի միջամտելու մեր ներքին ազգային – եկեղեցական հարցերուն մէջ :

Ժողովուրդին շահերու պաշտպանութենէն ճառող ու անոնց հանդէպ նախանձախնդիր երեւցող պարոնները այդ շահերուն աւելի լաւ ծառայած կ'ըլլան, եթէ մէկ կողմ դնեն իրենց զանազան հաշիւներն ու անջատողական ձգտումները, եւ ազգային գիտակցութեան, հաւաքական շահերու ծառայութեան զգացումով, միակամ ու միասիրտ բոլորուին մեր ժողովուրդի անսասան պահպանման ամուր միջնաբերդը եղող մեր Մայրենի Սուրբ Եկեղեցիին շուրջ, միասնաբար ու եղբայրօրէն աշխատիլ ամոքելու գաղութիս ցաւերն ու դժուարութիւնները :

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

5 Նոյմբեր, 1964

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

Միւնիխի մէջ Հոկտ. 31ին խանդավառութեամբ տօնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 74ամեակը : Նախագահած է ընկեր Քոչարեան եւ բանախօսած՝ ընկեր Գրիգոր Պալըգճեան : Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը : Երգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր տաք մթնոլորտ մը ստեղծած են :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Համակիրներու թելադրութեանց ընթացք տալով՝ կը բանանք « Նարդեան հրատարակութեանց Բաժանորդագրութիւն մը : Առաջին առթիւ պիտի հրատարակենք ·

1 ·— ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ, հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն, (ասով կ'ամբողջանայ *Ծաղկամատեան* եւ *Վարդամատեան* շարքը, հրատարակուած ,— երրորդ հատորն է այս) :

2 ·— ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ Ի ՍՈՒՐԲ ԱՐԲԵՑՈՒԹԻՒՆ, գրական վերլուծումներ , (այս շարքին առաջին հատորն է *Նարդեան Շիթեր Կանանչ Բաժակով* , հրատարակուած ,— շարքը կը շարունակուի մինչեւ հինգ հատոր) :

3 ·— ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ , ի պաշտպանութիւն հայ լեզուի, (այս հատորը առաջինն է այն շարքին, որ պիտի բաղկանայ 12 հատորէ) :

4 ·— ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ , գրական մարտ՝ բարկացած կատուի մը պատկերով, (այս հատորը շարքին երկրորդն է, առաջինը *Նիզակամարտ*՝ հրատարակուած,— կը շարունակուի) :

Տպագրութիւնը պիտի սկսինք՝ երբ ունենանք 25 բաժանորդ, որոնց իւրաքանչիւրը պիտի վճարէ 200 ֆրանսական նոր ֆրանք :

Հեղինակի մը միակ ուրախութիւնն է հրատարակուած տեսնել իր աշխատանքը : Անտիպ որեւէ աշխատանք շատ բան կը կորսնցնէ իր արժէքէն, որովհետեւ չի կրնար օգտագործուիլ իր ժամանակին մէջ : Այսպէս արդար է որ ամէն գրող փափաքի, դեռ ինք չմեռած, թոյլ չտալ որ մեռնի իր մտքին ծնունդը ,— անտիպ կը նշանակէ մեռած :

Անոնք որ քանիցս իրենց բարեկամութիւնն ու համակրանքը յայտնած են իրենց խօսակցութեան մէջ կամ նամակներով՝ թելադրելով ի լոյս ընծայել բոլոր աշխատանքներս հատոր առ հատոր , ահա լաւագոյն առիթը գործադրելու իրենց փափաքը :

Պատուակալ բաժանորդ պիտի համարուին այն բաժանորդները, որոնք կը մասնակցին հրատարակչական այս «արշաւին»՝ վճարելով 200 ֆրանք, — փոխարէն պիտի ստանան վերը յիշուած հատորները, որոնք լոյս պիտի տեսնեն մէկ տարուան ընթացքին : Պատուակալ բաժանորդներուն անունները պիտի հրատարակուին *Յառաջի* մէջ, ապահովութիւն տալու համար իրենց հրապարակաւ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Անշուշտ, — պատասխանեց Սելիմ , — այնքան սիրուն է այս մանուկը՝ կարծես Ստամպուլ ծնած ըլլար :

Գրիգոր շուրջը կը դիտէր վրանին մէջ : Կարմիր մետաքսի ինչպիսի շքեղութիւն մը կար :Գետինն ալ ծաղկազարդ հաստ գորգեր : Վրանին վրայ կլոր, առանց ապակիի պատուհաններ կային. անոնցմէ մէկէն Սուլթանը Սրբուհի Մարգարիտային կողմին կրնար դիտել : Վրանին պատերուն շուրջ բարձեր շարուած էին նստելու համար :

Վրանին մէջ միայն երեք իշխաններ մտած էին. Եղ. Գէորգ, Վերպէօցի եւ Վաղենտ Թէօրէօք, յետոյ ստնտուն եւ Գրիգոր, որուն շքեղ հագուստէն՝ դըռնապանը մանուկ Թագաւորին մանկլաւիկը կարծած պիտի ըլլայ : Հոն էին դեռ Սուլթանին երկու որդիները, երկու փաշաներն եւ Թարգմանը :

Սուլթանը ղայեակին վերդարձուց մանուկ Թագաւորը, ու շարունակեց դիտել զայն մեծ հաճոյքով, անոր դէմքն ու խարտեաշ մազերը շոյելով :

— Ինչ սիրուն, ինչ կայտառ է , — կ'ըսէր շարունակ :

Ապա Թարգմանը սկսաւ լատիներէն խօսիլ :

— Վեհափառ Սուլթանը կը հաճի յայտարարել՝ թէ մանուկը սիրուն է. հրեշտակներու նման, ու կայտառ՝ ինչպէս այսօրուան արշալոյսին բացուած արեւելեան վարդը :

— Ուրախ եմ զինքը տեսնելու, — շարունակեց նորէն Սուլթանը, — վերադարձուցէք զինքը Թագուհիին եւ ըսէք թէ անոր հայրը պիտի ըլլամ փոխանակ իր հօր, ու սուրս անոր ու ազգին վրայ հովանի պիտի մնայ մինչեւ վերջ :

— Նորին Վեհափառութիւնը շատ ուրախ է , — կը բացատրէր Թարգմանը , — իբրեւ թէ իր որդին տեսած ըլլար : Զինքը իբր իր որդին կ'ընդունի, ու իր տիեզերակալ հովանաւոր թեւերը պիտի տարածէ անոր վրայ : Ըսէք այս բաները Վեհափառ Դշխոյին, ու տարէք իրեն Նորին Վեհափառութեան ամենասիրալիր ողջոյնները :

Սուլթանը կեռասի գոյն քսակ մը հանեց գրպանէն ու ազնուական շարժումով մը սահեցուց ղայեակին ձեռքը :

Ապա անգամ մըն ալ համբուրելով մանկիկը՝ քաղցրաբար բարեւի նշան ըրաւ անոր :

Այս նշան էր՝ թէ Սուլթանը գոհ մնացած էր ու փափաքը կատարուած կը համարէր ու կրնային մեկնիլ :

Ամէնքը ուրախութեամբ կը շնչէին : Ստնտուն գրեթէ վազելով տարաւ դուրս մանկիկը :

Վրանէն ելան :

Փաշաները քաղցրութեամբ իշխաններու թեւերէն բռնեցին .

— Այս իրիկուն Վեհափառ Սուլթանին հիւրերն էք. մեզի հետ պիտի ճաշէք : Մանուկ Թագաւորը տանող շքախումբն ալ թող վերադառնայ յետոյ. սեղանը արդէն պատրաստ է :

— Կիպրոսի գինի ունինք, — ըսաւ անուշութեամբ սեւամօրուս երիտասարդ փաշա մը :

— Ու այսօր մենք ալ պիտի կարենանք ձեզի հետ բաժակ զարնել , — ըսաւ կարմիր մազերով նոյնպէս երիտասարդ փաշա մը զուարթութեամբ , որուն դէմքը այնքան չէ՛ շատ էր իբր թէ բանակին բոլոր ճանճերը անոր դէմքին վրայ անցուցած ըլլային գիշերը : Ոչ ժժմակի ձեւով փաթթոցը , եւ ոչ ալ ոսկի փետրակալը կրնային գեղեցկացնել անոր դէմքը :

— Մանուկ Թագաւորին ընկերէ , — ըսաւ Վաղենտ Թէօրէօք Գրիգորին :

Ու փաշայի մը թեւը մտած աներեւոյթ եղաւ վրանի մը մէջ :

Արեւը արդէն Պուտայի լեռներուն ետեւ մտած էր այն ատեն, ու երկինքէն ամպերու հրեղէն կարմրութիւն մը կը ցոլար :

Մանուկ Թագաւորը դարձեալ կառք նստաւ, աջ Թաթիկով բարեւ ընելով փաշաներուն ու հունգարացի իշխաններուն. ապա ոսկեզօծ կառքը մեկնեցաւ զինուորներու չոր եաշա գոչումներու միջեւ. վեր ուղղուեցաւ դէպի Պուտայի բերդը :

Ի.

Գրիգոր կառքին ետեւէն կը ձիավարէր :

Փայտաձեռն Զեձէի առջեւէն կը քալէր տարեցներուն հետ, երիտասարդները ետեւէն :

— Ստուգապէս այս Թուրքերը այնքան ալ վայրագ չեն եղեր, — կը խօսակցէին զուարթօրէն ,— կը յարգեն հունգարացիները : Գերմանացիները աւելի ստոր են :

Գրիգոր Զոլթայիի եւ Մեքչէյիի ետեւէն կը ձիավարէր գիրութեան գարնող կարմրահեր երիտասարդի մը հետ, որուն հետ մեկնելու ժամանակ ծանօթացած էր :

ԿԵԶԱ ԿԱՐԴՈՆԻ

(Շար·)

Այրի Տիկին Գառնիկ Գէորգեան,

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Կիւմիւշեան եւ զաւակը,

Օրիորդ Աննա Մարի Գէորգեան,

Սրտի անհուն վիշտով կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Կիրակի, 15 Նոյեմբերին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Չորեքշաբթի 18 Նոյեմբեր, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, եւ պիտի փոխադրուի Էփինէի գերեզմանատունը, ամփոփուելու իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Յ. Գ.— Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայիս իբր այդ նկատել:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը Փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրահին մէջ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 16ին

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Համախորհրդային Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1965ի օրացոյցը, ճոխ բովանդակութեամբ՝ նուիրուած Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին:

Գին՝ 2 ֆրանք 50:

Դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց կամ Կեդր. վարչութեան հասցէին:

S. DER-MARDIROSSIAN

16, Rue Barbaroux, MARSEILLE (1er)

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մամուլին յանձնուած է ՀԱՅ – ԲՈՅԺի ներկայ տարուան երկրորդ վեցամսեայ հատորը: Այս բացառիկ հրատարակութիւններով ջանք կը թափուի շահիլ կորսուած ժամանակը: Մեր նպատակն է մէկ տարի առաջ անցնիլ՝ վերահաստատելու համար պարբերական կանոնաւոր հրատարակութիւնը: Շատ կը խնդրենք մեր բարեկամներէն՝ դիւրացնել մեր աշխատանքը, չվհատիլ այս իրապէս հանրօգուտ ձեռնարկին: ՀԱՅ – ԲՈՅԺի բաժանորդագրութեանց անկանոն վճարումներն են, որ անկանոն կը դարձնեն հրատարակութիւնը:

Շնորհակալութիւն բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց համակրանքը կը յայտնեն՝ գնահատելով կատարուած աշխատանքը, կանոնաւոր վճարելով իրենց բաժնեգինը, գոհունակութիւն յայտնելով բովանդակութեան համար, վստահութիւն յայտնելով խմբագրին՝ առանց վախնալու թէ կը դադրի թերթը եւ կը կորսուի իրենց տասնեւհինգ ֆրանքը:

Ներողութիւն՝ եթէ խմբագիրը չի կըրնար պատասխանել հասած բոլոր նամակներուն, ոչ ալ նամակ գրել՝ բաժնեգին պահանջելու համար: Խմբագիրը ծանրաբեռնուած է բեռնակիրի մը չափ:

Ուժ տալ ՀԱՅ – ԲՈՅԺի, կը նշանակէ դիւրացնել հրատարակիչին ոչ միայն խմբագրական, այլ եւ գրական աշխատանքները, օգտուելով անձնապէս:

Բաժանորդագրութիւնը՝ տարեկան 15 ֆրանք Ֆրանսա, 20 ֆրանք արտասահման:

Դիմել խմբագրին անունով,

Հասցէին վրայ աւելցնել Յառաջ:

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշխատելու համար, նախընտրաբար կառք վարել գիտցող: Դիմել.—

PARIS - CALIFORNIE

58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ոմն Տիկին մը յիսուն ֆրանք կը նուիրէ իր ամուսնոյն յիշատակին:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16–23, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

Փարիզ (9)

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Հերոս Մուրատի մասին խօսք կ'առնէ՝

ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւն՝ Ընկ. Զ. Գազանճեան, մեներգ՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան: Մենապար, երգ, արտասանութիւն՝ Օր. Մարգարիտ Հանչերեան:

Նուագ՝ Հայկ. երգերու եւ պարերու սալեր:

Ընկերահամակրական ջերմ մթնոլորտ: Պիւֆէ, բոլորին մատչելի:

Մուտք 2 ֆրանք

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու քոյր միութիւններն ու հասարակութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կը հաղորդէ իր հին եւ նոր յաճախորդներուն խանութին վերաբացումը բոլորովին նորոգուած:

— * —

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԻՆՉ ՈՐ ՁԵՐ ՄՏՔԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻ:

Ընտիր ապուխտ, կոլուած յատուկ մեքենայով:

Ամէն տեսակ նպարեղէն եւ համեմ, արեւելեան ադանդերներ, Հալէպի պիստակ, կաղին, նուշի միջուկ, քաքաhիւէթ, գդումի կուտ թարմ, Մալաթիայի խաղողէ պատրաստուած պէքմէզ եւ թահին:

Բոլոր խմիչքները զորս կը փափաքիք, Շամբանիէն օղի եւ բոլոր ախորժաբեր խմիչքները (աֆերի – թիֆ):

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն

Ամէն օր նոր ապրանքներ:

—*—

ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Maison NAJA

SPÉCIALITÉS FRANCO - ORIENTALES

Alimentation — Confiserie

Conserves — Fruits secs

Légumes secs — Epices

12, RUE DE l'ARC

MARSEILLE (1e)

Téléph. : 20-87-69

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ

ՖՐԱՆՍ – ՔԻՒԼԹԻՒՐ ԿԱՅԱՆԷՆ

Նոյեմբեր 21: ժամը 23ին, Ժան Փելիսիէ զրոյց մը պիտի ունենայ Պրիսաքի դուքսին հետ: Նիւթը՝ «Հայերու նպաստը Ֆրանսայի»:

Այս զրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակցութիւն մը՝ Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտիի հետ, Սասունցի Դաւիթի շուրջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊՕՄՈՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի:

Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ:

Կ'արտասանեն ընկ. Սեդա Թիւթէլեան, վերգինէ Նազարեան, Վանիկ Նազարեան, Յակոբ Հայթայեան:

Նուագ.— Ընկ. Րաֆֆի Արզումանեան:

Իր նոր յայտագրով, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ե. Զարենց» պարախումբը, առաջին անգամ ըլլալով իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբը, ներկայացնելով զաւեշտ մը « ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՌՄԲԱԼ Է »

Ու հանդէս կուգա յիր ծանօթ պարախումբը:

Մուտք 3 ֆրանք

Խօսնակ ընկ. Լեւոն Գըլըճեան:

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական ժողովասրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացականները նկատի կ'առնուին:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, «Ռեժան» սրճարանի վերնայարկը, (Մեթրօ Քառէ):

Կը խօսի՝

ՓՐՈՖ. ԽԵՐԵԱՆ

Նախկին տեսուչ Սայկոնի համալսարանի

ԾԱՅՐ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

(Ֆրանսերէն լեզուով)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին:

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ. 13, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL Ambassadeurs Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS	BAR	BUFFET

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցիի Կրթ. Մարմնին կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն Հայ վարժարանին:

Կիրակի Նոյեմբեր 22, երեկոյեան ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր:

SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ

RAOUL BLEUSE

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ չամ փուրով խառուած:

Մուտք 5 ֆրանք

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Հեղինակ	Գիրք	Գին
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — JEUDI 19 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10164

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 10.164

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՌՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թուրքիոյ արտաքին նախարար Ֆէրիտուն Ճէմալ Էրքինի այցելութիւնը Կրեմլինի նոր վարիչներուն նոր դարձակէտ մը կը կազմէ Թուրքեւխորհրդային յարաբերութեանց մէջ։ Աւելի ճիշդը յետադարձ մը՝ դէպի հին սէրերը։

Թուրք Հանրապետութեան 41րդ տարեդարձին առթիւ պետական պաշտօնաթերթը՝ «Իզվեստիա»՝ խմբագրականով մը իր ողջոյնի խօսքն ըսելէ վերջ, կ'ոգեկոչէր Լենինի եւ Մուսթաֆա Քեմալի սիրալիր եղբայրակցութիւնը այն բախտորոշ օրերուն, երբ «Թուրք բանուորներն ու գիւղացիները հայրենասիրական պայքար կը մղէին օտար գիշատիչ տարրերու», այսինքն «անգլեւֆրանսական զըրաւող ուժերուն» դէմ։

«Իզվեստիա» կը յիշէ նաեւ Խ. Միութեան արտաքին գործավար Չիչերինի պատասխանը Մ. Քեմալին.— «Միշտ բարեկամութեան ձեռք կ'երկարենք իր ազատութեան համար կռուող ժողովուրդներուն»։

Մոսկուա իր բարեկամական ձեռքը կ'երկարէր ոճրագործ Իթթիհատի արժանաւոր ժառանգորդներուն ճիշդ այն օրերուն, երբ նորազատ Հայաստան իր վէրքերը դարմանելու, պատերազմի աւերները անհետացնելու, ոչինչէն պետութիւն ստեղծելու համար գերմարդկային ճիգեր կ'ընէր, մի՛ս–մինակ, լքուած բոլորէն, «բարեկամ»ներէ եւ հարեւաններէ։

Շնորհիւ Ռուսիոյ օժանդակութեան, Թուրքիա քանդեց Հայաստանի անկախութիւնը եւ 1921 Մարտ 16ին Մոսկուայի մէջ կնքուած դաշնագրով, Խ. Միութիւնը նուիրագործեց հայկական հողերու բռնագրաւումը մեր դարաւոր դահիճին կողմէ։

Մուսթաֆա Քեմալ մեծապէս գնահատելով բոլշեւիկ Ռուսիոյ աջակցութիւնը, Լենինի ուղղուած նամակով մը կ'ըսէր. «Ռուսիոյ հետ մեր եղբայրական միութիւնը մեծագոյն կռուանն է Թուրքիոյ համար, իր անկախութեան պայքարին մէջ» (տե՛ս Իզվեստիա, 29 Հոկտ. 1964)։

Բացառիկ պատիւներ ընծայեցին Թուրք նախարարին Կրեմլինի նոր վարիչները, ամէն գնով զայն սիրաշահելու համար։ Նոյնիսկ Թրքական պատուիրակութիւնը Անգարայէն Մոսկուա փոխադրող խորհրդային օդանաւին մէջ դրին սահուն Թուրքերէն խօսող երիտասարդ ու գեղեցիկ ռուս աղջիկ մը, իբրեւ հիւրամեծար։

Թուրքերը ներկայացած այս բացառիկ առիթէն օգտուեցան՝ Կիպրոսի մասին Ռուսիոյ օժանդակութիւնը ապահովելու համար ի նպաստ իրենց։ Մակարիոսի մերձեցումը Մոսկուայի հետ՝ մեծապէս ջղայնացուցած էր զիրենք։ Կը թուի թէ այս ուղղութեամբ որոշ խոստումներ ըստացան Կրեմլինէն։ Պրաւդայի խմբագրապետը հաւաստիք տուած է Թուրք լրագրողներուն՝ թէ Խ. Միութիւնը առարկութիւն չունի կղզիին մէջ դաշնակցային խրաւակարգ մը հաստատուելուն, սակայն դէմ է օտար զինուորներու եւ խարիսխներու ներկայութեան։

Թուրք թերթերը գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն, որ Կրեմլին հակառակ է «էնոսիս»ին,— Կիպրոսի Յունաստանի կցուելուն։

Կոմկուսի պաշտօնաթերթ «Պրաւդա»յի խմբագրապետ Պաւէլ Սաթեուկով կրկնած է Մոլոթովի եւ Խրուշչեւի այն խիստ կենսական հաւաստիքները թէ Խորհրդային Միութիւնը Թուրքիայէն հողային որեւէ պահանջ չունի եւ պիտի չունենայ երբեք։ Յետոյ աւելցուցած է թէ՝ «Թուրքիա եւ Թուրք ժողովուրդը պէտք է միանգամ ընդ միշտ վերահասու ըլլան ատոր»։

Էրքինի եւ Կրոմիքոյի միջեւ կնքուած համաձայնութեան մշակութային մասն է միայն, որ հրատարակուեցաւ (Յառաջ, 14 Նոյեմբեր)։ Տնտեսական եւ քաղաքական համաձայնագրերու մանրամասնութիւնները կը պակսին։

Մշակութային համաձայնութեան առթիւ Թուրք մամուլի մէկ մասը մտավախութիւն կը յայտնէ՝ բոլշեւիկեան քարոզչութեան ապագայ հետեւանքներուն մասին։ Ուսանողներու փոխանակութիւնը կրնայ ճամբայ հարթել համայնավարական գաղափարախօսութեան տարածման Թուրքիոյ մէջ, ուր կը թուի թէ նպաստաւոր հող կայ այդ ուղղութեամբ, մտաւորական եւ բանուորական դասակարգերու մէջ։

Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան ամրապնդումը ամէնէն առաջ կոչուած է ծանր հարուած մը տալու Հայկական Դատին, որ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի նախօրեակին կրկին հրապարակ կը տըրուի համազգային չափանիշով։ Անգամ մը եւս ցաւով կ'արձանագրենք, որ Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան հանդիսաւոր ապահովութիւնը, այսինքն հայկական բռնագրաւեալ հողերէն ընդմիշտ հրաժարումը Մոսկուայի հին թէ նոր տէրերու արտաքին քաղաքականութեան հիմնաքարը կը կազմէ։

Այս դառն ճշմարտութիւնը երբեք պէտք չէ անտեսեն բոլոր անոնք, որ մեր Դատի լուծումը կը սպասեն հիւսիսի «խաչապաշտ քեռի»էն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՅԱՋՈՐԴԸ՝ ՇԵԼԵՓԻ՞Ն

Ֆիկառօ հերթական սիւնակ մը ունի ուր «երեք աստղի» ստորագրութեամբ կուտայ այն տեղեկութիւնները «զորս «Իւմանիթէ» կը մերժէ իր ընթերցողներուն»։

Այս անգամ, «Ֆիկառոյի» աշխատակիցը վերլուծելով Կեդր. Կոմիտէի վերջին նիստին տրուած որոշումներն եւ հոն եղած փոփոխութիւնները, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ։

Երեք տարի է, առաջին անգամ ըլլալով, կեդրոնական կոմիտէն գոնփակ նիստ գումարած էր, ի ներկայութեան միայն այդ կազմակերպութեան 300 անդամներուն։

Խրուշչեւի օրով, նիստերը միշտ «ընդլայնուած» էին եւ նիստերուն ներկայ կ'ըլլային գործակիցներ, փորձագէտներ, զանազան թեքնիքէններ։ Այսպէս Հոկտեմբեր 14ի դէպքերէն առաջ տեղի ունեցած վերջին նիստը, երեք հազար ներկայ անդամ ունէր որոնց մէջ երեք հարիւր բուն անդամները կորսուած էին։

Այս անգամ, ինչպէս գրած էինք երէկ, Կեդրոնական Կոմիտէն նախ ջնջեց Խրուշչեւի օրով տրուած որոշումները։

Կարեւորագոյն որոշումը որ տրուած է սակայն, այն է որ կը վերաբերի Պրեզիտիումի կազմին ամբողջացման։ Պրեզիտիումը տեսակ մը քաղաքական բիւրօ է որ Խորհ. Միութեան կուսակցական բուն ղեկավարութիւնն է։ Հոս երկու նորեր կը մտնեն՝ Պիոտր Շելէսթ եւ բոլոր ղեկավարներուն կրտսերագոյնը՝ Ալեքսանտըր Շելեփին, որ 46 տարեկան է միայն։

Սթալինի օրով, Շելեփին Կոմսոմոլի (համայնավար երիտասարդութիւն) գըլխաւոր ղեկավարն էր։ Մտաւորական, պատմութեան, փիլիսոփայութեան եւ գրականութեան բարձրագոյն ուսման հետեւած է եւ աւելի քան 15 տարի զբաղած է համայնավար երիտասարդութեան շարժումին հարցերով, թէ Խորհ. Միութեան մէջ եւ թէ միջազգային ճակատի վրայ, ի մէջ այլոց Ուսանողներու միջազգային միութիւնը որու կեդրոնն է՝ Փրակա։

Բերիայի յաջորդած է Պետութեան ապահովութեան ոստիկանութեան ղեկավարութեան գլուխը եւ 1959էն սկսեալ մինչեւ 1961 պետութեան ապահովութեան Կոմիտէին նախագահը դարձած է ինչպէս նաեւ կուսակցութեան եւ կառավարութեան հակակշռի գերագոյն կոմիտէի նախագահ, այլ խօսքով վերին հսկիչը ղեկավարներու գործունէութեան։

Ներկայիս կը դառնայ Պրեզիտիումի անդամ, այսինքն խորհրդային վեց բարձրագոյն ղեկավարներէն մէկը՝ Միկոյեան, Բրեժնեւ, Կոսիգին, Սուսլով եւ Պոդկորնի

Ալեքսանդր Շելեփին խորհրդային բատրերու նոր սերունդներու յատկանըշական տիպարն է։ Ծնած 1918ին, չէ ճանչցած ռուսական յեղափոխութեան գործունեայ շրջանը։ Քաղաքական գիտակցութեան իր շրջանը կը սկսի միայն Բ. Աշխարհամարտէն։ Հակասթալինական է, ինք է որ թելադրած էր ԻԲ. համագումարին, 1962ին, որ Մոսկուայի մէջ յուշարձան մը կանգնի Սթալինի զոհերուն ի յիշատակ։ Ճամբորդած է արտասահման, Արեւմտեան Եւրոպա եւ Անգլիա։ Պէտք է նաեւ նշել թէ Շելեփին միշտ վերապահ դիրք բռնած է Փեքինի հետ տագնապին մէջ։

Շելեփին, տիպարը խորհրդային նոր սերունդին, կը պատկանի այն դասակարգին որու համար Մարքս–Լենինեան վարդապետութեան շրջանը անցած է եւ պէտք է վերամշակուի եւ յարմարցուի արդիական յեղաշրջումին։

Ասկէ կ'երեւի թէ Խրուշչեւի ներկայ յաջորդներու «ծերերու» խմբակը միայն փոխանցման շրջան մը պիտի ապրի եւ հաւանաբար այս նոր ուժին՝ Շելեփինի շուրջ կազմուի Խորհ. Միութեան վաղուան ղեկավարութիւնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Էրքին Փարիզ հասաւ եւ տեսնուեցաւ Քուվ դը Միւրվիլի հետ։ Երկու նախարարները համակարծիք են ինչ կը վերաբերի Ատլանտեան Ուխտին, որմէ շատ «յուսախաբ» եղած է Թուրքիա։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ կուսակցութեանց պետերու գոնփակ նիստ մը գումարուած է, իբրեւ հետեւանք սպայակոյտի ընդհ. պետ Զօր. Սունէյի մէկ նամակին, ուղղուած Զօր. Կիւրսէլի եւ Ինէօնիւի իրենց ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար այն «անարդար յարձակումներուն» վրայ որոնց ենթակայ է բանակը Ատալէթի անդամներուն կողմէ։ Ցոյցեր ալ տեղի ունեցած են ուսանողներու կողմէ որոնք վառած են այն թերթերը որոնք դէմ արտայայտուած են 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութեան։

ԱԼՊԱՆԱԿԱՆ Զերի ի Փոփիւլիթ համայնավար պաշտօնաթերթը երկար ամբաստանագիր մը հրատարակած է Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան եւ մանաւանդ Փալմիրօ Թոլիաթթիի դէմ։ Անգամ մը եւս կը դատապարտէ խորհըրդային «հերձուածը» եւ կը գտնէ թէ միջազգային բանուորական շարժումին մէջ, ներկայիս վերաքննականներու երկու դաս կայ՝ Խրուշչեւի դասը եւ «Թոլիաթթի, Թիթօ եւ հետեւորդները»։ Առաջինը՝ խորամանկ է եւ կոպիտ, երկրորդը՝ վախկոտ բայց յարատեւ։

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն,

ՊԱՊԻՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռագրեն մեզի թէ Զորեքշաբթի առաւօտ, Տիեզերական Ժողովի մասնակցող հայրերու առջեւ եւ Պապին ներկայութեան, Կաթողիկոս–Պատրիարք Իգնատիոս–Պետրոս ԺԶ. Հայածէս պատարագ մատուցած է, 1915ի Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

ԹՈՒՐՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Նոյ. 14 թուականով։

Արտաքին նախարար Ֆէրիտուն Ճէմալ Էրքին Մոսկուայէ վերադառնալէ ետք, իր առաջին պաշտօնական տեսակցութիւնը կատարեց Անգարայի խորհրդային դեսպան Րիժովի հետ։ Այս տեսակցութեան ընթացքին, որ մէկուկէս ժամ տեւեց, քննուեցաւ մասնաւորաբար Թուրքեւռուս տնտեսական յարաբերութեանց զարգացման խնդիրը, որուն շուրջ ծրագիր մը պիտի պատրաստուի եւ պիտի գործադրուի փութով։

Տեսակցութենէն վերջ, Էրքին ընդունեցաւ լրագրողները եւ պատասխանելով անոնց հարցումներուն, ըսաւ.

— Խորհրդային խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը Թուրքիա հրաւիրեցինք, եւ այս պարագան հաղորդեցինք դեսպան Րիժովի, որ այս նիւթին շուրջ իսկոյն շփման մէջ պիտի մտնէ իր կառավարութեան հետ։ Դեկտեմբեր 16էն վերջ թուական մը պիտի որոշուի։ Այս օրուան տեսակցութեան ընթացքին, խորհրդային դեսպանը մեզի ըսաւ թէ կը փափաքի ժամ առաջ գործադրել Մոսկուայի մէջ տրուած սկզբունքի որոշումները։ Մենք ալ ըսինք թէ նոյն գաղափարին ենք։

Լրագրողներ հարցուցին Էրքինի.— Կիւրսէլ եւ Ինէօնիւ պիտի ընդունի՞ն Մոսկուայի հրաւէրը։

Պ.— Իրենց հաղորդեցի հրաւէրը, եւ ըսի թէ Սուաթ Հայրի Իւրկիւպլիէն վերջ, Միկոյեան եւ Կոսիգին կը փափաքին Մոսկուա տեսնել մեր Հանրապետութեան նախագահը եւ վարչապետը։

— Կրոմիքօ ե՞րբ պիտի գայ Թուրքիա։

Պ.— Վերջնական թուական մը ճշդըուած չէ տակաւին։ Մեր հրաւէրը հաղորդեցինք խորհրդային կառավարութեան։ Թուականը մօտաւոր առիթով մը պիտի ճշդուի։

— Մոսկուայի ձեր շփումներէն ետք, կ'ըսուի թէ երկկողմանի բանակցութիւններ պիտի սկսին Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, ի՞նչ կ'ըսէք։

— Ամենեւին, նոր բան մը չկայ։

ՄԱԿի միջնորդ՝ Կալօ Փլազա լուծում մը գտած է կիպրական հարցը կարգադրելու համար եւ հաշտեցնելու «երկու հին եւ լաւ բարեկամներ»։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ դաշնակցային հանրապետութեան Պաշտպանութեան նախարարը Ուաշինկթընէն մեկնած ատեն, յայտարարած է թէ գերմանեւամերիկեան վերջին համաձայնագիրը Ֆրանսայի դէմ արարք մը չէ եւ չէ կոչուած կղզիացնելու Ֆրանսան։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ վեց հազար Եւրոպացի անհետացած է զինադուլէն ի վեր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Գ.

Ե. Լալայեանի տեսական բնոյթի աշխատութիւններից է «Ծիսական կարգերը Հայոց մէջ» յօդուածաշարքը, որ թէեւ տառապում է մի շարք սխալ դրոյթներով, բայց արժէքաւոր է փաստական հարուստ նիւթի օգտագործմամբ: Ե. Լալայեանի կեանքի վերջին շրջանում գրած աշխատութիւններից մէկը «Նիժի եւ Վարդաշէնի Ուտիները ազգագրական տեսակէտից» յօդուածն է, որ հանդիսանում է նրա երկարամեայ ուսումնասիրութեան արդիւնքը եւ հիմնականում գրուած է իր հաւաքած նիւթերի հիման վրայ: Հեղինակը համառօտակի նկարագրում է Նիժի եւ Վարդաշէնի տեղագրութիւնը, բուսական եւ կենդանական աշխարհը, Ուտիների ծագման մասին տեսակէտները, ապա անցնում է լեզուին: Ընկերային կարգը բնորոշելիս հետաքրքիր տուեալներ է բերում անցեալում Ուտիացիների մօտ գոյութիւն ունեցած մայրիշխանութեան մասին: Բայց աշխատութիւնը ամբողջական չէ, որովհետեւ չեն տրուած Ուտիացիների ընկերային յարաբերութիւնները, հաւատքը, մշակոյթը:

Ե. Լալայեանի վերջին աշխատութիւնը «Տղաբերքի սովորութիւնների զարգացումը Հայոց մէջ» զեկոյցն է: Յօդուածում Ե. Լալայեան, օգտագործելով երկար տարիների ընթացքում իր հաւաքած նիւթերը, ինչպէս նաեւ համեմատական ազգագրութեան հարուստ տուեալները, հանգամանօրէն բացայայտում է տղաբերքի սովորութիւնները՝ սկսած հնագոյն շրջանից մինչեւ Ի. դարի սկիզբը: Տալիս է տղաբերքի սովորութիւնների ամբողջութիւնը, իր բոլոր տարրերով հանդերձ՝ ամլութիւն, յղի կնոջն օգնող եւ հալածող ոգիներ, ծնունդ, քառասունք եւայլն: Տղաբերքի սովորութիւնները քննելիս նա հմտօրէն ցոյց է տալիս նրա աղերսը ջրի, կրակի, կենդանիների, ծառերի, քարերի պաշտամունքի եւ նախամարդկային կախարդութեան հետ:

«Ազգագրական Հանդէսում» եւ առանձին գրքերով հրատարակել է իր հաւաքած չափազանց արժէքաւոր բանահիւսական նիւթերը: «Կենդանական վէպը», «Արա Գեղեցիկ աւանդավէպը», «Աղեքսանդր Մակեդոնացին», «Դաւիթ Անյաղթը», «Սասնոյ ծռերը», «Ռուստամ Զալ», «Նոր Բայազիտի գաւառի բանահիւսութիւնից», «Ապարանի բանահիւսութիւնից», «Ջաւախքի բանահիւսութիւնից»: Առանձին գրքերով հրատարակուել են՝ «Հորոս»ը, «Մոլլա Նասր-էդ-Տինը», «Պառաւաշունչը», «Մարգարիտներ հայ բանահիւսութեան» երեք հատորը:

Հայոց ազգագրական ընկերութիւնը 1915 Սեպտեմբերին կազմեց մի արշաւախումբ Ե. Լալայեանի գլխաւորութեամբ, որ պէտք է բանահիւսական նիւթեր հաւաքէր գաղթականներից: Արշաւախումբը աւելի քան չորս ամիս շրջելով՝ գրի առաւ հազար հէքեաթ եւ բազմաթիւ երգեր: Ե. Լալայեան իր երկարատեւ գործունէութեան ընթացքում հաւաքել է հարիւրաւոր հէքեաթներ, որոնք իրենց արժանի տեղն են գտել «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ» բազմահատորեակում, որից չորս հատոր արդէն լոյս է տեսել:

Ե. Լալայեանի բազմաբեղուն գործունէութեան մէջ կարեւոր տեղ են գրաւում հնագիտական աշխատանքները: Նա հնագիտական պեղումներ է կատարել Շարուր-Դարալագեազի եւ Նախիջեւանի գաւառներում: Այնտեղ պեղուած են մի շարք դամբարաններ, ուր գտնուած են կաւէ անօթներ, այլեւայլ իրեր, կենդանիների եւ բոյսերի մնացորդներ: Այս նիւթերը նա օգտագործել է իր «Նախիջեւանի ոստիկանական շրջան կամ Նախճաւան» աշխատութեան նախապատմական շրջանը շարադրելիս:

Աւելի հանգամանօրէն եւ երկար պեղումներ է կատարել 1905, 1906 եւ 1908-ին, Նոր Բայազիտի գաւառում, ուր պեղել է 516 դամբան: Իր պեղած դամբանները նա դասակարգել է հետեւեալ կերպ. Ա) Միկարասեան դամբաններ, Բ) Երկկարասեան, Գ) Դամբաններ, որոնք արտաքուստ ներկայացնում են հողակոյտ թմբեր՝ 0,5 – 7 մ. բարձրութեամբ, յաճախ կլոր՝ 3 – 100 մ. տրամագծով եւ երբեմն՝ ձուաձեւ: Դրանց մանրամասն նկարագրութիւնները կան «Ազգագրական Հանդէսի» 14 – 17րդ թիւերում: Յայտնաբերուած է հարուստ հնագիտական նիւթ՝ դաշոյններ, ապարանջաններ, մատանիներ, ուլունքներ, պուլիկներ, մարդկանց եւ կենդանիների կմախքներ, պաշտամունքի առարկայ դարձած եղան գերեզման, յայտնի «իշխանական սայլ» եւայլն, որոնք չափազանց կարեւոր նշանակութիւն ունին նախահայկական մշակոյթի շատ հարցեր պարզելու համար:

Կ. ՄԵԼԻՔ-ՓԱՇԱՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՐ ԱՊՏԱԿԸ...

—o—

Լոնտոնի «Թայմզ» թերթի Հոկտեմբեր 24ի թիւին մէջ, լոյս տեսաւ յօդուած մը «Հին փառքեր Ռուսիոյ սահմանին վրայ» խորագրով, որուն լրիւ թարգմանութիւնը «Յառաջ»ը տուեց իր Նոյեմբեր 1 թիւին մէջ՝ «Հայոց Արքայական Անին» խորագրով:

Հոկտեմբեր 23ին, նոյն «Թայմզ» թերթը լոյս ընծայեց այլ գրութիւն մը եւս, «Արարատի շուքին մէջ» (տես Յառաջ»ի խմբագրականը, Նոյեմբեր 8, ուր տրուած են քաղուածքներ այդ յօդուածէն, որ լրացուցիչ մասն է «Թայմզ»ի առաջին գրութեան):

«Թայմզ»ի հրատարակած երկու յօդուածներն ալ նպաստաւոր էին Հայութեան: Եթէ մենք ուզէինք նման յօդուածաշարք մը լոյս ընծայել Անգլիոյ թիւ մէկ թերթին՝ «Թայմզ»ի մէջ, դժուար թէ յաջողէինք: Ուրեմն, մեծապէս գնահատելի է այս հրատարակութիւնը Հայերուս համար, մէկ դիտողութիւն միայն ունինք, այն է՝ «Ռուսիոյ սահմանը» գրելու փոխարէն՝ պէտք է գրուած ըլլար Հայաստանի սահմանը, որովհետեւ նիւթը կ՚արծարծէր հողային հարց մը, խօսելով Վանի, Կարսի, Անիի մասին, որոնք հայկական են:

Յայտնելէ ետք մեր երախտագիտական խօսքը, կ՚արժէ սակայն անդրադառնալ եւ խորհրդածել որոշ կէտերու մասին, որոնք լոյս տեսան ի մասնաւորի «Հին փառքեր Ռուսիոյ սահմանին վրայ» գրութեան մէջ:

Այս գրութիւնը, ինքնին, Թուրքին համար նոր, բայց եւ միշտ հին, Հայուն արդար ապտակն է օտարին կողմէ տրուած: Փորձենք շարք մը մէջբերումներ ընել յօդուածէն, հաստատելու համար մեր ըսածը: Թղթակիցը կը գրէ.—

Ա.— «Ահա հայ ժողովուրդի հին փառքերէն մին՝ Անին, որ ատենին եղած է Հայաստանի մայրաքաղաքը, այսօր իր աւերակներովը կը յիշեցնէ՝ Քրիստոնէութիւնը առաջին անգամ ընդունած, իր զարհուրելի ճակատագրով տակաւին ապրող քաղաքակիրթ հայ ժողովուրդը, որուն փառքն է ան»:

Իսկ խեղճ Մուսթաֆան, անգլիացի թղթակցին ինքնաշարժին թուրք վարիչը, կը հաստատէ իր ազնուութիւնը ըսելով.—

«Անշուշտ Թուրքերը հիմնած են Անին»:

Միւս կողմէ, թղթակցին ընկերակցող թուրք պաշտօնեան, իր տուած բացատրութիւններուն մէջ, միշտ շեշտը կը դնէ Բագրատունիներու վրայ, կարծէք թէ Բագրատունիները Հայեր չըլլային, այլ ուրիշ ազգի մը պատկանող մարդիկ: Առանց մեկնաբանելու, անցնինք:

Բ.— Թուրքին ջարդարար ըլլալը ունի իր հին պատմութիւնը: 1064ին, Թուրք մեծ աշխարհակալը Ալփասլան, 25 օրուան պաշարումէն ետք, կը գրաւէ Անին: Անգլիացի թղթակիցը կ՚աւելցնէ. «Եւ խիկոյն կը յաջորդէ ջարդը, աւերը, կործանումը»: Եւ փառապանծ Անիին վախճանը, որ կը սկսի Թուրքին ձեռքով:

Գ.— Անիին աւերակները կը բաւեն խաչելու եւ մերկացնելու Թուրքը: Ահա յօդուածագրին խօսքը.— «Անիի աւերակներուն մութ գոյնը, նոյնիսկ որոշ հեռաւորութենէ մը, ցոյց կուտայ խեղկատակ արհաւիրքի մը պատկերը»:

Տարօրինակ բայց իրաւ:

Թուրքերը այս երկա՛ր տարիներու ընթացքին շատ խորամանկօրէն Անին արգիլուած շրջան հռչակած էին: Անոնք քաջ գիտէին, եւ այսօր ալ գիտեն, որ Անին Թուրքիոյ հարազատ ծնունդը չէ, այլ Հայութեան պատմական փառքն է: Սակայն ստիպուած են այլեւս Անին արտօնուած վայր մը դարձնել, որովհետեւ անտեսապէս քայքայուած Թուրքիան կրնայ Անիի սքանչելի աւերակներուն հին փառքերը օգտագործել հազարաւոր օտար զբօսաշրջիկներ բերելով եւ հազարաւոր ոսկիներ շահելով:

Այլեւս փաստաթուղթերու պէտք չկայ բնորոշելու եւ աշխարհին ցոյց տալու Թուրքերուն ջարդարարութիւնը, որովհետեւ մեծագոյն փաստն է միջազգային գետնի վրայ Թուրքը դատապարտելու՝ Անին, հոն՝ հայկական հողերուն վրայ, նոյնքան փառաւոր իր աւերակներովը, նոյնքան խօսուն եւ նոյնքան կենդանի:

Որքան մեծ թիւով զբօսաշրջիկներ այցելեն Անին, այնքան հայ ժողովուրդին անունը պիտի արտասանուի օտարներուն կողմէ:

Երեւանի ձայնասփիւռը եւս, ամէն օր, կը կրկնէ եւ Թուրքիան կը լսէ Հայութեան ձայնը.— «Կենդանի եմ»...:

Թշուառ եւ խղճահար Մուսթաֆաներ, քաղաքակիրթ այս դարուս մէջ տակաւին, կը փորձեն պատմութիւնն ու իրականութիւնները խեղաթիւրել՝ Բագրատունիները ներկայացնելով այլ ազգ, եւ Հայոց Արքայական Անին համարելով թրքական շինութիւն:

Ահա հարուածը զոր Անիի աւերակներէն կ՚ուղղուի Թուրքին: Ապրիլեան մեր բիւրաւոր նահատակներու Յիսնամեակին առթիւ, «Հայ Դատին» հարցը Միացեալ Ազգերու սեղանին կրնանք հասցնել նոր միջազգային փաստաթուղթով մը՝ «Հայոց Արքայական Անին» անգլիական գրութիւնը հրամցնելով օտարներուն:

Նոր ապտակ մը,— ոչ Հայուն, այլ օտարին կողմէ բոլոր Մուսթաֆաներուն:

Գ. ԺԻՐԱՅՐ

Լոնտոն

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ» թիւ 8-9, Օգոստոս – Սեպտեմբեր, 1964: Վենետիկ (Իտալիա):

»ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

—o—

— Թէ որ կարողանաս, ջոկի իրարից, — կատակեց Նահապետը:

Այս անգամ սրտանց ծիծաղեցին: Անթառամը բարուրի շորեր էր բերել իր հետ: Արձակեց երեխաների կապերը, բացեց նրանց եւ տարբերելով՝ համբուրեց փոքրիկների ուսերը, փաթաթեց նոր շորերի մէջ ու ամէն մէկին մի թեւով բռնած սկսեց խաղացնել ու երգել.

— Մեռնեմ ձէ, մեռնեմ ձեր հոր,
Ձեր հէր չերնէր, դուք հո՞ւստ կ՚ըլնիք..

Էլի ծիծաղեցին, Անթառամն էլի երգեց.

— Ձեր հոր մեռնեմ, ձեր մոր մեռնեմ,
Ապրէք, մեծնաք հորով... մորով:

Աղջիկ խորոտ ի, տղէն առաւել, տղէն կտրիճ ի, աղջիկ նազելի: Ափրօ, բեր քու հոդեպահուստ խնձորներ, մէկ Ժիրայրին, մէկ Ծովինարին, երկուս վատկողներին, երկուսն էլ հօրքուրին ու իր դըլխուորին: Ափրօ, բեր քու հոդեպահուստ խնձորներ, բեր տեսնանք քո խնձորն ի խորոտ, թէ Ծովինար տեսնանք քու նուռն ի չոլուն, թէ Ժիրայրի աչքեր: Բեր, Ափրօ, բեր քու հոդեպահուստ նուռ ու խնձորներ... Ժիրայր իմ նուռն ի, Ծովինար իմ կարմիր խնձորն ի: Իմ նուռն ի, իմ խնձորն ի, իմ հոգին ի, իմ սրտիկն ի...

— Ծառ, ծառ, — ծիծաղեց Ափրօն կնոջը նայելով, — ջիգեարի ծուռ ի... վայ, Անթառամ, վայ...

— Ժիրայր, սաս՛ աղա Ափրօ, ի՞նչ ի կ՚ասես իմ հօրքուրին, — չարունակում էր Անթառամը, — Ծովինար, սաս աղա ջան Ափրօ, իմ հօրքուր ընձի կը սիրի. ես ծով եմ, Ծովինար եմ, խորոտ եմ, քանց Վանայ ծով, կարմիր եմ, քանց Արտամետի խնձոր....

Նուբարն ու Նահապետը իրար կողքի կանգնած՝ լուռ նայում էին Անթառամի անսկիզբ ու անվերջ զուարճախօսութեանը: Ափրօն պեխերն էր ոլորում՝ ժպիտը կկոցած աչքերի խորքը տանելով: Երեխաներն էլ կարծես հօրաքրոջ խօսքերից հմայուած՝ լուռ նայում էին նրան իրենց բարուրների մէջ կապկպուած:

— Տղէն խորոտ ի, աղջիկ առաւել, տղէն կտրիճ ի, աղջիկ նազելի...

Կնունքին հաւաքուել էին շատ գիւղացիներ: Քաւորը մշեցի Մոսէսն էր: Հարեւան «եալական» գիւղից քահանայ էին կանչել, որ կնունքը լինի բոլոր օրէնքներով: Քահանան կատարեց բոլոր արարողութիւնները: Ժիրայր անունը հաստատուեց տղայի, Ծովինար անունը՝ աղջկայ վրայ:

— Դէ շուտ էրէ, Տէր Հայր, — շտապեցնում էր Կռապաշտ Նհօն, — շուտ պրծի, որ մենք էլ սեղան նստենք, մանուկներին օրհնենք մեր մեղաւոր բերնով: Աստուած արդարներուն շուտ չըլսէ, մեղաւորներուն կը լսէ, մեղաւորներուց կը վախենայ...

Քահանան չճանաչելով Կռապաշտ Հնօյին, խէթխէթ, բարկացած նայում էր նրան ու երգեցիկ ձայնով երկարացնում էր իր ընթերցումը:

— Ուշ մի դարձրու, Տէր Հայր, ծուռ է, — շշնջաց Մոսէսը: Նհօն լսեց, բայց ձէն չհանեց, մինչեւ սեղան նստեցին:

— Նահապետ, քու աչք լուս եղնի:

— Նուբար քոյրիկ, հօրով մօրով ջոջնան մանուկներ:

— Ափրօ ախպէր, քոյրիկ Անթառամ, ձեր աչք էլ լուս...

Առաջին բաժակներից յետոյ Կռապաշտ Նհօն յիշեց Մոսէսի խօսքը, թէ ինքը ծուռ է, յիշեց ու տաքացաւ...

— Քաւոր Մոսէս, — դիմեց նրան Նհօն, — դու տէրտէրոջ ըսիր, որ ես ծուռ եմ: Ճշմարիտ, որ էդպէս է, ես ծուռ իմ, կռապաշտ իմ, դու սուրբ իս, չկրնամ քու հետ համեմատուեմ: Դու Մոսէս մարգարէն իս, Աստծու հետ կը խօսես: Աստուած լայաղ չէնէ իմ հետ խօսէ: Դու որ ուզենաս, կը խնդրես Աստծուն, որ մըղի մանանայ լէ թափէ երկնքից: Յորի՞ մանանայ չուղիս, որի՞ Աստծուն չհասկցուս, որ հայ մեղք է, բոլ է կոտորուի...

Մոսէսի փոքրիկ գլուխը բարկութիւնից պարում էր ուսերի վրայ:

— Աստուած լսեր է ու վերջ է տուել կոտորածներուն, Նհօ, բոլ է պլշած խօսքեր թափիս:

— Հայ, հայ, — ծիծաղեց Նհօն, — հիմա կոտորած չկայ, էդ Աստծու բիփաթ չէ, էդ ընկեր Լենինի շնորհքն է:

Նախագահ Ղուկասն ուրախացաւ, պաշտի այդ խօսքի վրայ:

— Ապրիս դու, հօրոզպէր Նհօ, ճշմարիտ իմ ասում, հաւանութիւն նախագահը:

Ցուցմունքը մեծացաւ սեղանի շուրջ: Քահանան խաչը բարձրացրեց, որ Նհօյին: Նախագահ Ղուկասը բռնեց նրա ձեռքը:

— Տէրտէր, մի մոռանայ, որ դային իշխանութիւն ի...

Բոլորն այլայլուած էին, բացի Նհօյից:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(43 Տար.)

ԱՄԵՐԻԿԱ 20 ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Ամերիկայի ականաւոր տնտեսագէտներու, գիտնականներու, դասախօսներու, ձեռնարկուներու եւ կառավարական պաշտօնակալներու նախատեսութեանց համաձայն, յառաջիկայ քսան տարիներու ընթացքին, Ամերիկայի առօրեայ կեանքին մէջ, վերջին հարիւր տարիներուն արձանագրուած յառաջդիմութիւններէն շատ աւելի արագ եւ յեղափոխական յառաջդիմութիւններ պիտի արձանագրուին:

Նախ եւ առաջ, Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան թիւը այսօրուան 192 միլիոնէն քսան տարուան մէջ պիտի հասնի 256 միլիոնի: Մեծ ու փոքր քաղաքները, իրենց արուարձաններով բնակարանային մեծ հարցերու առջեւ պիտի գտնուին, որովհետեւ, ժողովուրդը պիտի ուզէ քաղաքներու մէջ բնակիլ: Եւ հարկադրաբար պէտք պիտի ըլլայ բնակարանաշինութեան մեծ ծրագիրներ պատրաստել, նախապէս բոլորովին մաքրագործելով ներկայիս գոյութիւն ունեցող խեղճ եւ անպէտք թաղային շրջանները:

Ասոր բնական հետեւանքը պիտի ըլլայ քաղաքներու ընդարձակումը ամէն ուղղութեամբ: Օրինակի համար, Պոսթընի, Նիւ Եորքի, Ուաշինկթընի եւ Պալթիմորի գտնուած շրջաններուն մէջ, մօտ ատենէն, որեւէ բաժանում անկարելի պիտի ըլլայ: Ամերիկայի արեւմտեան ափին վրայ, բնակչութեան աճումը պիտի չափանցուի Հարաւարեւմտեան Նահանգներուն մէջ ալ: Ագարակները տարածութեամբ թէեւ պիտի սահմանափակուին, բայց անոնց արտադրականութիւնը աներեւակայելի չափով պիտի աւելնայ: Ընդհակառակն, Միջին Արեւմտեան Ամերիկայի բնակչութիւնը պիտի պակսի յօգուտ ծովեզերեայ նահանգներուն:

Քսան տարուան ընթացքին, սեւամորթ Ամերիկացիներու թիւը պիտի հասնի երեսուն միլիոնի: Կարգ մը շրջաններու մէջ, ցեղային խտրականութեան հարցեր գոյութիւն պիտի ունենան տակաւին: Բայց, ցեղային խտրականութիւնը իր այժմու թափը կորսնցուցած ու գրեթէ ջնջուած պիտի ըլլայ:

Նորահաս Ամերիկացիները թէեւ աւելի խանդուած, բայց, իրենց ծնողքներէն շատ աւելի հանգիստ պիտի ապրին: Ապրուստը պիտի սղէ, բայց, աւելի մեծ չափով պիտի աւելնան ընտանիքի եկամուտներն ալ: Քսան տարի ետք, 1984–ին, ընտանեկան միջին եկամուտը, այսօրուան արժէքով, տարեկան տասը հազար չորս հարիւր տոլարի պիտի հասնի: Այսօրուընէ աւելի շատ գործ պիտի ըլլայ եւ թեքնիկօրէն աւելի մասնագիտացած: Ձեռքով կատարուող աշխատանքները աստիճանաբար պիտի անհետանան: Նոր արտադրութիւններ, բոլորովին նոր ճարտարարուեստներ, մասնագէտ նոր բանուորներու պէտք պիտի ունենան:

Մեծ հարցերը գոյութիւն ունենալէ պիտի չդադրին: Ամէն տեղ առատ ջուր պիտի չգտնուի: Օդի թունաւորումը պիտի շարունակուի: Ինքնաշարժով երթեւեկը շատ աւելի պիտի դժուարանայ, որովհետեւ, հարիւր յիսուն միլիոն ինքնաշարժ պիտի գործեն: Գետնին վրայ ու տակը նոր ճամբաներ պիտի բացուին: Կառաշարները ժամական 250 քիլոմեթր արագութեամբ կամ աւելի արագ պիտի սուրան: Գերարձագանգային սաւառնակները երկու ժամէն պիտի կտրեն Ամերիկայէն Եւրոպա եւ Ատլանտեան Ովկէանոսէն Խաղաղական Ովկէանոս ճամբան:

Հապա հանգիստի ժամե՞րը: Հանգիստի ժամերը շատ պիտի ըլլան, քանի որ օրական եօթը ժամէն շաբթը (հինգ օր) 35 ժամ պիտի աշխատի մարդ:

Այս բոլորը գուշակներու կամ մոգերու մարգարէութիւններ չեն, այլ իրողութեանց, վիճակագրութեանց ու գիտական տուեալներու եզրակացութիւններ: Եւ մէկը այն հիմնական պատճառներէն, որոնց համար Ամերիկա այնքան կ՚ուզէ որ աշխարհի մէջ պահպանուի խաղաղութիւնը:

Քաղեց՝ Վ.Է.Ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԿՐՏԻՉ ԹԱՇՃԵԱՆ

Իսկական արուեստագէտները չեն մեռնիր: Անոնք իրենց արուեստին ամբողջ հմայքը եւ պայծառութիւնը կուտան ժողովուրդին՝ պատուաստելով անոր մէջ գեղեցիկի ըմբռնումը, բարութիւն եւ ազնուութիւն, պայծառ մարդ ըլլալու դժուարին ուղին: Ու յետոյ ժողովուրդը իր հոգիին մէջ իր սիրելի զաւակներուն համար կը շինէ յաւերժութեան պատուանդան մը: Մեր թատերական պատմութեան մէջ այդպիսի պայծառ անուն մըն է Մկրտիչ Թաշճեան:

1917էն մինչեւ 1958 Իրանահայ բեմէն լսուած է Թաշճեանի հայերէնը: Մեծ դերասան մը եղած է: Անոր արուեստը գնահատած են Սիրանոյշ, Աբելեան, Փափազեան, Օ. Գուլազեան, Ա. Աւետիսեան եւ ուրիշներ:

Մկրտիչ Թաշճեանի մասին չէ գրուած: Եւ ահա այդ բացը հայ թատրոնի պատմութեան մէջ լրացնելու եկաւ Միքայէլ Ալեքսանդրեանի վերջերս հրատարակած «Մկրտիչ Թաշճեան» գրքոյկը՝ նուիրուած մեծ դերասանին յիշատակին: Հեղինակը իբրեւ ականատես, հաւաստի փաստերով կ՚ապացուցանէ դերասանին մեծութիւնը:

Հեղինակը կը վերլուծէ Թաշճեանի կողմէ ստեղծուած կարգ մը տիպարներ, յատկապէս Էլկզարարովի եւ Քորրատոյի: Ալեքսանդրեան կը պատմէ, թէ իտալացի հանդիսական մը, որ անցեալին տեսած է Սալվինին Քորրատոյի դերին մէջ, դիտելով Թաշճեանի խաղը նոյն դերին մէջ, բացագանչած է՝ «Ես նոր Սալվինի մը տեսայ»: Պարսկաստան այցելած կարգ մը դերասաններ հրաժարած են Քորրատոյի դերը խաղալէ, յայտարարելով, թէ Թաշճեանէն ետք այդ դերը խաղալ, կը նշանակէ՝ հիասթափել հանդիսատեսները:

Վահրամ Փափազեան «Օթելլօ»ի մէջ խաղընկեր ունեցած է Թաշճեանը Եակոյի դերին մէջ: «Իմ Օթելլօն» գրքին մէջ մեծ դերասանը կը գրէ — «Թաշճեանի Եակօն կատարեալ առումով Եակօ էր եւ Շէյքսփիրի այդ անկրկնելի յղացումի ամէնից աւելին հայ Եակոների համաստեղութեան մէջ... Եթէ Թաշճեան օժտուած լինէր գոնէ գոյզն ինչ թատերական դաստիարակութեամբ եւ ժամանակը փոխանակ խոչընդոտելու՝ նրան քաջալերող բարեկամ լինէր, նա անխաւար աստղ կը լինէր թատրոնի երկնքում եւ ոչ միայն մեր թատրոնի՝ հաւանաբար»:

Թաշճեան մեռած է 1958ին, Ապատան:

Ա. Բ.

×

ՆՈՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՄԸ

Երեւանի մէջ հաստատուեցաւ նոր թանգարան մը՝ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի կենդանաբանութեան գիտահետազօտական հիմնարկութեան թանգարանը, որ նորութիւն մըն է իր տեսակին մէջ:

Նախ ներկայացուած են Հայաստանի լիճերուն եւ գետերուն մէջ գտնուող ձուկերուն 28 տեսակները: Երկկենցաղներուն բաժինին մէջ ներկայացուած է ի մէջ այլոց սովորական ջրասալամանտրը, որմէ ցարդ միայն երեք հատ գտնուած են Հայաստանի մէջ: Գրեթէ ամբողջութեամբ ներկայացուած են Հայաստանի սողունները, որոնց թիւը կը հասնի 41ի: Հոն կարելի է տեսնել բոլոր թունաւոր օձերը՝ 1.80 մ. երկարութեամբ կիրզան, իժը եւայլն:

Թռչուններուն բաժնին մէջ կան մինչեւ իսկ հազուագիւտ թեւաւորներ, որոնք Հայաստանի մէջ կամ շատ քիչ են կամ բոլորովին չեն գտնուած:

Թանգարանը ունի նաեւ ուրիշ կենդանիներու բաժիններ:

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

× Անտառներու խնամքին, պահպանումին եւ ծաւալումին նուիրուած համագումար մը տեղի ունեցաւ Դիլիջանի մէջ:

× Գեր կարճ ալիք երկու ձայնասփիւռի կայաններ հաստատուեցան Բուշգինի լեռնանցքին մէջ: Այսուհետեւ շրջանի բնակչութիւնը — Ստեփանաւան, Կալինինօ, Ալավերդի, Կիրովական, Շամշադին հնարաւորութիւն պիտի ունենայ հետեւելու Երեւանի երկծրագրեայ հաղորդումներուն:

× Ինքնաշխատ մեքենայ մը, որ կը պատրաստուի ներկայիս Կիրովականի մէջ՝ հայ ճարտարագէտներու կողմէ, պիտի ճշդէ եւ կարգաւորէ հեղուկներուն աղի քանակը, անոնց ջերմութիւնը եւն.:

× Առաջին ունկնդրութեան խնդ գնահատուած են հայ երգահաններու հետեւեալ նոր գործերը — «Թուջութակի սոնաթ դաշնակի ընկերակցութեամբ» (Յ. Ստեփանեան), «Նեղոսի ափին», «Սայաթ–Նովա» (Եր. Սահաուէնի), «Դաշնակի եռանուագ» (Գր. Զախինեան):

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

ՄԱՆՈՒԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ.— Անկատար իղձով եւ խոցուած սիրտով մեր սիրելի ընկերն ալ իջաւ գերեզման,

Հայ ցեղին ազնիւ յատկութիւնները ժառանգած ողբացեալ ընկերը ոչ միայն հայ մարդու, այլեւ Դաշնակցականի իսկական տիպարն էր — համեստ, անշահախնդիր, պարտաճանաչ, գոհաբերող եւ թունդ ազգայնասէր:

Երկու տարուան հիւանդութեան շրջանին միշտ մնաց կորովի: Երբեք չյուսահատեցաւ: Ու աւելին՝ փափաքեցաւ, որ իր դագաղին վրայ զետեղուի պաշտելի Եռագոյնը:

Մանուկ Համբարձումեանի վերջին իղձը կատարուեցաւ:

×

ՄԱՆՈՒԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ.— Ծնած էր Զարասնձազի գիւղերէն՝ Զորակի մէջ, 1902ին: Մեծ Եղեռնի օրերուն ինք եւս ճաշակած էր տարագիրի կեանքը՝ նախ ապաստանելով Խարբերդ, ապա Պոլիս, Յունաստան, Հալէպ եւ հուսկ ուրեմն՝ Ֆրանսա, ուր իր տքնաջան աշխատանքին շնորհիւ կը հաստատէ նահապետական օճախ մը:

Խոնարհ եւ հայրենասէր՝ երկար տարիներ վարած է Զարասնձազի Հայրենակցական Միութեան վարչութեան գանձապահի պաշտօնը:

Սիրուած եւ յարգուած ողբացեալ ընկերը իրականացուց իր վաղեմի երազին գէթ մէկ մասը — այցելեց Հայաստան:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մարսէյլի մեր աշխատակից ընկ. Տիգրան Թաղոյեանի զաւակը՝ Ժորժ Թաղոյեան «շատ պատուաբեր յիշատակութեամբ» ներկայացուցած է բժշկական իր աւարտաճառը եւ ստացած բժիշկի տիտղոսը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ֆիւրիէչ եղբայր, — ըսաւ յանկարծ զարմանքի ակնարկ մը նետելով չիկահեր երիտասարդին.— ես առաջին անգամն է որ Պուտա կուգամ. կրնամ ըսել թէ դեռ ոչ ոք կը ճանչնամ:

— Ի՞նչ կ՚ուզես, աղբարիկ, կրցածիս չափով սիրով կ՚օգնեմ:— Ան կարծեց թէ Գրիգոր դրամի պէտք ունէր:

— Կէս գիշերին ժամադրութիւն մը ունիմ Ս. Գէորգ հրապարակին վրայ...

Ֆիւրիէչ ժպտեցաւ:

— Ի՞նչ:

Սիրային հանդիպում մը պիտի ունենայ Գրիգոր Ս. Գէորգ հրապարակին վրայ, մտածեց ան: Ու ցոյց տալով երկար կարմիր մազերը, զուարթօրէն կը նայէր անոր:

— Նայէ, նայէ:

— Խնդիրը շատ խնդալիք բան մը չէ, — ցնցեց գլուխը Գրիգոր, — բայց շատ ալ լուրջ չէ:

— Մէկ խօսքով սրտի խնդիր մը:

— Ոչ, սուրի:

Ֆիւրիէչ աչքերը խոշոր խոշոր բացաւ:

— Կռուի՞լ կ՚ուզես:

— Ծիշդ:

— Որո՞ւն հետ:

Գրիգոր իր առջեւ ձիավարող կանաչ մետաքս հագած Մեքչէին ցոյց տուաւ:

Ֆիւրիէչ դիտեց Մեքչէին ու լռեցաւ:

— Մեքչէի՞ն հետ:

— Այո, անոր հետ:

— Բայց գիտե՞ս թէ անիկա ահաւոր տղայ մըն է:

— Ես ալ ոչխար մը չեմ:

— Անիկա արդէն Գերմանացիներ ալ ջարդեր է:

— Ես ալ գինքը կը ջարդեմ:

— Սուրով աղէկ կը խաղա՞ս:

— Եօթը տարեկանէս սկսած եմ:

— Հըմ. բան մըն է:

Գրիգորին գնդերները շօշափեց, ապա գլուխը շարժեց:

— Լաւ կ՚ընես եթէ հետը հաշտուիս:

— Ե՞ս:

Ֆիւրիէչ մտահոգ կերպով կը շարժէր գլուխը:

Քեզ կը ծեծէ:

— Զի՞ս:

Ու կուրծքը ցցած նայեցաւ առջեւէն ձիավարող Մեքչէին. ապա նորէն Ֆիւրիէչին դառնալով.

— Ինծի վկայ կ՚ըլլա՞ս, եղբայր:

Ֆիւրիէչ ուսերը քաշեց.

— Եթէ խնդիրը պարզապէս վկայ ըլլալու վրայ է, սիրով: Բայց եթէ յանկարծ բան մը պատահի...

— Ի՞նչ պիտի պատահի որ... շատ շատ գլխս պիտի ծակէ: Բայց ես ալ հոն եմ:

— Ինչ ալ ըլլայ: Բայց ես քու տեղդ չեմ կռուիր:

Խումբին առջեւէն շարժում ու աղմուկ մը սկսաւ: Անհասկանալի աղաղակներ կը բարձրանային ու ձիերու տրոփիւններ: Կարծես ամէնուն վիզը քարացած ըլլար, դէպի բերդը կը նայէին:

Գրիգորն ալ հոն նայեցաւ:

Ահա, հոն Պուտայի դրան վրայ Թրքական ձիագլխով երեք դրօշներ կը ծածանէին, եկեղեցիներու վրայ ալ, աշտարակներու վրայ ալ: Ու դրան քով Թուրք պահակներ կեցեր էին Հունգարացիներու տեղ:

— Պուտան գրաւուած է,— մռնչեց անդրաշխարհային ձայն մը:

Ու ինչպէս անտառը հովին փչումէն՝ Հունգարացիներու բազմութիւնը սարսռաց:

Մռնչողը փայտաձեւ Զեձէին էր:

Ոչ ոք պատասխանեց: Դէմքերը գունատեցան, եւ այդ լռութիւնը դեռ աւելի սարսափելի դարձուց միւէզինին՝ երգը, որ Ս. Աստուածածնի եկեղեցիին աշտարակին վրայ ելած՝ հեռուներ տարածուող ձայնով մը սկսաւ.

« Ալլահու աքպար... Աշշատու. աննա ալ իլահա իլլ Ալլահ ...»:

×

Գրիգոր խումբին մէկ մասին հետ սանձարձակ արշաւով վերադարձաւ Թրքական բանակը:

— Ո՞ւր են իշխանները. տխարք: իշխաններ. երկնաղոչ անիրաւութիւն մը տեղի ունեցած է:

Սակայն Սուլթանին վրանին մօտերը կարմիր գլխարկով պօսթաճըները իրենց ճամբան կտրեցին:

— Ետ, հոս չէք կրնար գալ:

— Պէտք է մտնենք, — կ՚ոռնար Մեքչէի, գրեթէ բոց ժայթքելով, — կամ իշխանները դուրս կանչեցէք:

Պօսթաճըները սակայն պատասխան չէին տար, միայն կեցեր էին նիզակները անոնց կուրծքին ցցած: Թրքական բանակը զուարթութեան մէջ էր: Սրինգներու եւ թմբուկներու ձայներ կը լսուէին ամէն կողմը:

Գրիգոր Թուրքերէն պոռաց.

— Վաղենտ Թէօրէօք իշխանը հոս ղըրկեցէք խօսքի մը համար:

— Զըլլար:

Հունգարացիները շփոթած կեցան:

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Ցոլինէ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՅԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յ. Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Գեւոնեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց քրոջ եւ ազգական ընկերուհի Ազապի Խաչիկեանի *մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն Ֆր. կը նուիրեն Յ. Կ. Խաչի կայանին, նոյն առթիւ ընկերուհիներ Ցամիկ Տէր – Աւետիսեան եւ Վերգին Գորգիկեան տասնական Ֆր. կը նուիրեն կայանին : (Ստանալ « Յառաջ»էն) :*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ · ՇԱՑՆԱՍՓԻՒՌԻ

ՖՐԱՆՍ – ՔԻՒԼԹԻՒՐ ԿԱՅԱՆԷՆ

Նոյեմբեր 21 : Ժամը 23ին, Ժան Փելիսիէ զրոյց մը պիտի ունենայ Պրիսաքի դուքսին հետ : Նիւթը՝ « Հայերու նպաստը Ֆրանսայի» :

Այս զրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակցութիւն մը՝ Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտիի հետ, Սասունցի Դաւիթի շուրջ :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական ժողովասրահը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացականները նկատի կ'առնուին :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, «Ռեժան » սրճարանի վերնայարկը, (*Մեթրօ Բատէ*) :

Կը խօսի՝

ՓՐՈՖ. ԽԵՐԵԱՆ

Նախկին տեսուչ Սայկոնի համալսարանի

ԾԱՅՐ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

(Ֆրանսերէն լեզուով)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21–ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ տեղւոյն վրայ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ Կիրակի 14 Մարտին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. « Քրիստափոր » խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16–23, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ Փարիզ (9)

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Հերոս Մուրատի մասին խօսք կ'առնէ՝

ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւն՝ Ընկ. Զ. Գազանճեան, *մեներգ՝* ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան : *Մենապար, երգ, արտասանութիւն՝* Օր. Մարգարիտ Հանչերեան :

Նուագ՝ Հայկ. երգերու եւ պարերու սալեր :

Ընկերահամակրական ջերմ մթնոլորտ : Պիւֆէ, բոլորին մատչելի :

Մուտք 2 ֆրանք

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու քոյր միութիւններն ու հասարակութիւնը :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՊՕՄՈՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Պօմոնի « Զաւարեան» ենթակոմիտէի :

Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ :

Կ'արտասանեն ընկ. Սեդա Թիւքէլեան, վերգինէ Նազարեան, վանիկ Նազարեան, Յակոբ Հայթայեան :

Նուագ.— Ընկ. Րաֆֆի Արզումանեան :

Իր նոր յայտագրով, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ե. Զարենց» պարախումբը, առաջին անգամ ըլլալով իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Սիամանթօ» խումբը, ներկայացնելով զաւեշտ մը « ՊԱՇՏՕՆ ԽՈՒՄԲԱԼ Է »

Ու հանդէս կուգա յիր ծանօթ պարախումբը : Մուտք 3 ֆրանք

Խօսնակ ընկ. Լեւոն Գըլըճեան :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը

Փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 16ին

Սորպօնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1965ի օրացոյցը, ճոխ բովանդակութեամբ՝ նուիրուած Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին :

Գին՝ 2 ֆրանք 50 :

Դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց կամ Կեդր. վարչութեան հասցէին :

S. DER-MARDIROSSIAN

16, Rue Barbaroux, MARSEILLE (1er)

– ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ –

1065-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք : *Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. նոր Սերունդի վարչութեան*, 17 Րիւ Պլէօ : *եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը :*

Մարսէյլ Ահարոնեան Ակումբ, 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ Ֆօքօ Ռէֆս *Ընկ. Քէօսէեանի*, 2 Րիւ Պէրնար Տիւ Պուա :

Հատը 6 ֆրանք

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

Այժմէն նկատի առէք

1964 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5 ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին Սալ Ռամոյի մէջ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ

(CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES)

Պիտի ներկայացնէ լուսարձակումով ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԸ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցիի Կրթ. Մարմնին կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն Հայ վարժարանին :

Կիրակի Նոյեմբեր 22, երեկոյեան ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր :

SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ

RAOUL BLEUSE

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ շամ փուրով խառուած :

Մուտք 5 ֆրանք

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան Բարենպատակ վաճառքը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5, 6, 7ին :

Կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20

Ազգային Տան մէջ, 32, Րիւ Տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակ ապրանքներ Նոր Տարուան ձեր նուէրներուն համար, դիւրամատչելի գիներով :

Տիկնանց Յանձնախումբին անդամուհիները շատ ուրախ պիտի ըլլան ձեր այցելութիւնը ընդունելով :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS D U GRAND - HOTEL

12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանք քառդով ներկայա ցող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐԾԻՒ-ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ

CLAUDE BESSET ET JO VALLON

Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը :

Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն .—

Րաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Աւետեան 62 – 81 – 15

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշխատելու համար, նախընտրաբար կառք վարել գիտցող : Դիմել.—

PARIS - CALIFORNIE

58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մամուլին յանձնուած է ՀԱՅ – ԲՈՅԺի ներկայ տարուան երկրորդ վեցամսեայ հատորը : Այս բացառիկ հրատարակութիւններով ջանք կը թափուի շահիլ կորսուած ժամանակը : Մեր նպատակն է մէկ տարի առաջ անցնիլ՝ վերահաստատելու համար պարբերական կանոնաւոր *հրատարակութիւնը : Շատ կը խնդրենք մեր աշխատակիցներէն՝ դիւրացնել մեր աշխատանքը, չվնասել այս իրապէս հանրօգուտ ձեռնարկին : ՀԱՅ – ԲՈՅԺի բաժանորդագրութեանց անկանոն վճարումներն են, որ անկանոն կը դարձնեն հրատարակութիւնը :*

Շնորհակալութիւն բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց համակրանքը կը յայտնեն՝ գնահատելով կատարուած աշխատանքը, կանոնաւոր վճարելով իրենց բաժնեգինը, գոհունակութիւն յայտնելով բովանդակութեան համար, վստահութիւն յայտնելով խմբագրին՝ առանց վախնալու թէ կը դադրի թերթը եւ կը կորսուի իրենց տասնեւհինգ ֆրանքը :

Ներողութիւն՝ եթէ խմբագիրը չի կրնար պատասխանել հասած բոլոր նամակներուն, ոչ ալ նամակ գրել՝ բաժնեգինները պահանջելու համար : Խմբագիրը ծանրաբեռնուած է բեռնակիրի մը չափ :

Ուժ տալ ՀԱՅ – ԲՈՅԺի, կը նշանակէ դիւրացնել հրատարակիչին ոչ միայն խմբագրական, այլ եւ գրական աշխատանքները, օգտուելով անձնապէս :

Բաժանորդագրութիւնը՝ տարեկան 15 Ֆրանք Ֆրանսա, 20 Ֆրանք արտասահման :

Դիմել խմբագրին անունով, Հասցէին վրայ աւելցնել Յառաջ :

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

VENDREDI 20 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10165

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.165

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԼԱՐԻ ՎՐԱՅ

Արեւելք – Արեւմուտք հակամարտ ճակատները հաւասար հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Թուրքիոյ ներքին եւ արտաքին անցուդարձերուն : Պատճառը անոր աշխարհագրական բացառիկ դիրքն է Եւրոպայի եւ Ասիոյ, Ռուսիոյ եւ արաբական աշխարհի, քրիստոնեայ եւ իսլամ երկիրներու միջեւ :

Բախտաւո՞ր երկիր :

Աշխարհակալ թէ «ընկերվարական», բոլոր պետութիւններն ալ իրարու հետ կը մրցին սիրաշահելու համար զայն : Անցեալին, օսմանեան կայսրութեան օրով, Եւրոպայի ճակատագիրը ղեկավարող վեց մեծ պետութիւնները նիւթական մեծ շահեր ապահովելու հետամուտ էին, երբեմն հեռաւոր նպատակ ունենալով «Եւրոպայի հիւանդ մարդ»ուն ժառանգութեան տիրացումը, երբ հնչէր անոր մահուան ժամը :

Անոնք տարիներով շահագործեցին Հայկական Հարցը՝ Սուլթան Ապտիւլ Համիտէն իւղոտ պատառներ — շահաւէտ մենաշնորհներ — խլելու համար :

Այսօր երբ անդամահատուած է օսմանեան կայսրութիւնը եւ Թուրքիա ամփոփուած Անատոլուի մէջ, արեւելքն ու արեւմուտքը հողային ցանկութիւններ չունին այլեւս, ընդհակառակն ամէն կերպ կ'աջակցին անոր զօրացման, իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ հաշիւներով :

Այս պարագան շատ լաւ հասկցած են խորամանկ Թուրքերը, որոնք առիթէն կ'օգտուին՝ դրամ քաշելու համար բոլոր կողմերէն ալ : Ու կը յաջողին :

Երէկ Լենինն ու Ստալինը, այսօր անոնց յաջորդները՝ մէկ կողմէն, Ամերիկա, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա՝ միւս կողմէն՝ լայն բացած իրենց քսակները, իրարու հետ կը մրցին լեցնելու համար Անգարայի դանայեան տակառը :

Թուրքիոյ վերջին երկու շաբթուան անցուդարձերը մեծ ուշադրութիւն գրաւեցին արեւմուտքի մէջ :

«Ազատ Աշխարհ»ը գիտէ, որ Կրեմլինի գլխաւոր նպատակներէն մէկն ալ Ատլանտեան Ուխտի քայքայումն է : «Միջազգային այս կազմակերպութիւնը կը ձգտի պատուար կանգնիլ համայնավարութեան ծաւալման դէմ Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ : Այս ծրագրին համար կարեւոր դեր մը վերապահուած է Թուրքիոյ, իր աշխարհագրական — ռազմագիտական դիրքին պատճառաւ :

Անգարան սիրաշահելով Մոսկուա կարեւոր ճեղք մը կրնայ բանալ Ատլանտեան Ուխտին մէջ, ջուրը ձգելով «Թրումընեան վարդապետութիւն»ը, որուն շնորհիւ Թուրքիա երեք միլիառ տոլար գանձեց 1947էն ի վեր :

Ֆերիտուն Ճէմալ Էրքինի Մոսկուա այցելութիւնը եւ Թուրքեւխորհրդային զանազան համաձայնագրերու կնքումը իրարանցում առաջ բերած պէտք է ըլլայ արեւմուտքի մէջ, կասկածելի դարձնելով Թուրքիան յաչս Ատլանտեան Ուխտի անդամներուն :

Ա՛յդ է պատճառը, որ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը հազիւ Մոսկուայէն Անգարա վերադարձած՝ շունչը Փարիզ առաւ, Ատլանտեան Ուխտի Խորհուրդը ապահովցնելու համար, որ իր երկիրը հաւատարիմ կը մնայ արեւմուտքին եւ իր միջազգային յանձնառութեանց ... :

Վարպետ լարախաղաց, ծեր աղուէս Իսմէթ Ինէօնիւ կը շարունակէ խաղալ երկու լարի վրայ, խաբելով Արեւելքն ու Արեւմուտքը :

Մինչեւ ե՞րբ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԲ ՍՆՏՈՒԿԸ ԿԸ ԽՕՍԻ...
ԿԱՄ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լրտեսական տարօրինակ պատմութիւն մը մէջտեղ ելած է Հռոմի օդակայանը առջի օր :

Մաքսային պաշտօնեայ մը որ սուր ականջ ունէր, ձայներ լսած է սնտուկէ մը զոր կը պատրաստուէր դնել դէպի Հռոմ գացող օդանաւին մէջ : Ամբողջ գործողութիւնը կը կատարուէր գլխաւորութեամբ երկու պաշտօնական ճամբորդներու՝ առաջին քարտուղարները Հռոմի արաբական դեսպանատան : Մինչ մաքսային պաշտօնեան լուր կուտար ոստիկանութեան, երկու Եգիպտացիները սնտուկը բեռնատար կառքի մը վրայ դնելով կը փախէին : Ոստիկանութեան հալածանքէն ազատելու համար փորձած են սնտուկը ճամբան նետել բայց ի վերջոյ իրենց օձիքը ձեռք տուած են եւ Օսթիայի ոստիկանութիւնը բացած է նշանաւոր սնտուկը, ուր գտած է անծանօթ մարդ մը, նստած, ոտքերը եւ ձեռքերը կապուած եւ գլուխը անշարժութեան մատնուած կաշիէ եւ երկաթէ սաղաւարտով մը : Մարդը անմիջապէս ոստիկանութեան պաշտպանութիւնը ուզած է :

Իր պատմածներէն կը հետեւի որ, Մասուտ Լուճ, ծագումով հրեայ, հիւսիսային Ափրիկէէն Իսրայէլ գաղթած է, ուր ապրած է երկու տարի կնոջը եւ չորս զաւակներուն հետ որոնք տակաւին հոն կը գտնուին : 1961ին, գաղտնի կերպով կ'անցնի զինադադարի սահմանագիծը, Կազայի շրջանը : Իսրայէլացիներու քաղած տեղեկութեանց համաձայն, բանտարկուած է Եգիպտացիներուն կողմէ եւ ազատ արձակուած է միայն այն ատեն երբ համաձայնած է անոնց հաշւոյն աշխատելու :

«Տահան», բուն անունով Մասուտ Լուճ, շատ չի խօսիր իր բուն ծագումին մասին, բայց շատ կը խօսի գլխուն եկածին մասին ու կը պատմէ. — Նափոլիէն Հռոմ եկած է : Նափոլիի մէջ թարգմանի պաշտօն կը վարէր ճամբորդութեան գրասենեակի մը մէջ, Հռոմ եկած էր եգիպտացի դիւանագէտ մը տեսնելու համար զոր կը ճանչնար միայն Սայիտ անունով : Հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Վիա Վենեթոյի մէկ սրճարանը, Սայիտ, որ հաւանաբար դեսպանատան երկու քարտուղարներէն մէկն է որոշ գումար մը պիտի յանձնէր Տահանի : Իսրայէլցին քիչ գտած է : Այն ատեն Եգիպտացին զինքը հրաւիրած է որ իրեն ընկերանայ, ինչ որ ըրած է իր ազատ կամքով : Երկար վիճաբանութենէ մը ետք, դեսպանատան կցորդը առաջարկած է որ կամ հեռանայ «կազմակերպութենէն» կամ Եգիպտոս վերադառնայ : Բայց Տահանի յայտարարութիւնները այլեւս պղտոր են : Կ'ըսէ թէ մերժած ըլլալով Եգիպտոս երթալ, «երկար ժամեր զրկած են զինքը ուտելիքէ» : Ապա թէյ մը տուած են ու գիտակցութիւնը կորսնցուցած է բոլորովին եւ սարսափած յանկարծ օդանաւերու ձայնը լսելով :

Այս է պատմութիւնը : Իտալիոյ արտաքին նախարարը բուռն բողոք մը ներկայացուցած է : Դէպքը միջազգային արձագանգ կրնայ ունենալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ դատարանին առջեւ 17 հոգի քաշուած են տարադրամի կարեւոր առեւտուրի մը մեղադրանքով :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ հանրապետութեան գլխաւոր ընդդիմադիրը՝ Մոհամէտ Խիտտէր արտաքսուեցաւ Ֆրանսայէն :

Une Motion Unanime
DE LA PRESSE FRANÇAISE

ԽՄԲ.— Փարիզեան Մամուլի Ընկերակցութիւնը եւ Ֆրանսական Մամուլի Ազգային Դաշնակցութիւնը (որոնց անդամ է «Յառաջ») հրատարակութեան խնդրանօք, Հինգշաբթի օր լոյս տեսնելիք թիւին մէջ, բովանդակ մամուլին, ի շարս որուն «Յառաջ»ի դրկած է հետեւեալ բանաձեւը, զոր ֆրանսական մամուլը քուէարկած է միաձայնութեամբ :

La Fédération Nationale
de la Presse Française,
La Confédération
de la Presse Française,
L'Union Syndicale
de la Presse Périodique,

qui ont conscience que la Presse a toujours favorisé le développement de la radio-télévision et ses progrès, tiennent à affirmer, une fois de plus, qu'elles sont hostiles à l'introduction de la publicité à la radio et à la télévision.

Elles rappellent que l'O. R. T. F. qui détient un monopole d'émission, bénéficie du produit des redevances, que cette taxe n'a d'ailleurs été instituée qu'en fonction de l'engagement pris de faire échapper la radio-télévision à la nécessité de ressources publicitaires jugées incompatibles avec une radio-télévision d'Etat. Depuis, les expériences faites à l'étranger, ont confirmé qu'il était difficile de réserver à la radio-télévision le caractère culturel devant être celui d'un organisme officiel si on y mélange des messages publicitaires. Une radio-télévision bénéficiant d'un monopole alimentée par une taxe, ne saurait, sous peine d'être infidèle à sa mission, imposer à l'auditeur et au téléspectateur captifs du poste ou de l'écran, des manifestations commerciales. Si, par extraordinaire, l'O. R. T. F. bénéficiait d'autres ressources principales que celles de la taxe, on ne voit pas comment demeurerait justifié le monopole d'émission ?

C'est poser un faux problème que d'arguer d'un déficit pour justifier l'introduction de la publicité sur les ondes. Le budget d'exploitation de l'O. R. T. F., ainsi que précisé officiellement à la Chambre, est bénéficiaire ; ceci, malgré le désordre dénoncé par les responsables de l'information. Seul est déficitaire — comment ne le serait-il pas ? — le budget des investissements. Aucune entreprise n'échappe à cette règle, comme à la nécessité de pourvoir à ses investissements par des rapports de capitaux. Ce que fait d'ailleurs l'Etat dans ses sociétés nationalisées. Pourquoi donc les facilités de l'emprunt accordées à l'E. D. F., à la S. N. C. F., aux Charbonnages, voire aux P. et T., seraient-elles refusées à l'O. R. T. F.? Ce d'autant que, plus qu'aucun autre organisme, l'O. R. T. F. est assuré de gager et d'amortir cet emprunt par l'augmentation des ressources, le doublement prévu du nombre des postes amenant dans ses caisses un supplément de plus de 300 millions, alors que le déficit actuel est de 145 millions.

Portant préjudice à la qualité des émissions, la publicité à la radio-télévision serait aussi préjudiciable à un secteur de l'économie. En effet, son prix de vente serait tel que seules pourraient le supporter les très grandes marques dont beaucoup sont déjà contrôlées par les compagnies étrangères. Par voie de conséquence, s'accroîtraient la concentration des affaires et la disparition des moyennes et petites entreprise françaises.

La Fédération, la Confédération de l'Union de la Presse Périodique rappellent enfin que, face au monopole de la radio-télévision, la Presse écrite est en fait garante de la multiplicité des expressions, donc de la liberté de l'information. Le tarissement d'une partie des ressources de la presse mènerait, fatalement, à la mort progressive de cette liberté d'information, fondement même de tout régime républicain.

Pour résoudre les problèmes de l'O. R. T. F., la publicité à la radio-télévision nationale n'est qu'une solution de facilité, contredisant le principe du monopole, altérant l'esprit de sa mission, accélérant dangereusement les phénomènes de concentration, mettant enfin en péril la presse écrite dans ce qu'elle représente d'essentiel pour l'opinion publique. Contre cette erreur, la Fédération, la Confédération et l'Union de la Presse Périodique alertent les pouvoirs responsables.

LA FEDERATION NATIONALE
DE LA PRESSE FRANÇAISE,

LA CONFEDERATION
DE LA PRESSE FRANÇAISE,

L'UNION SYNDICALE
DE LA PRESSE PERIODIQUE.

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՒ ՇՈՒԹՕ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Շութօ նուագախումբին հրաւէրին վրայ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի իր մասնակցութիւնը բերաւ Նոյեմբեր 14ի Սալ Կավոյի մէջ սարքուած նուագահանդէսին :

Յայտագրին սկիզբը երգչախումբը հաստատակութեան ներկայացաւ առանձին, հիանալի կերպով մեկնաբանելով Գախէնի երկու «Քորալ»ներ : Յետոյ նուագախումբին ընկերակցութեամբ երգեց Ռամոյի Էնտ Կալանթը :

Ֆրանսացի հասարակութիւնը ու մասնաւորաբար երաժիշտները սիրեցին ու գնահատեցին հայ երգչախումբին շատ բնական ու հաճելի երգուածքը : Շնորհաւորելի են անդամներն ու մանաւորաբար ղեկավարը, Կարպիս Աֆրիկեան իրենց աշխատութեան, յարատեւութեան ու ձեռք բերած արդիւնքին համար :

Սոյն յայտագիրը պիտի կրկնուի չորս տարբեր արուարձաններու մէջ, Նոյեմբեր 20, երեկոյ, Թիէ, 21 Նոյեմբեր երեկոյ Կրեմլէն – Պիսէթր, 22 Նոյեմբեր, ցերեկէ վերջ Իվրի, իսկ 29 Նոյեմբեր, դարձեալ ցերեկէ վերջ, Շաթիյոն սու Պանեօ :

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

(ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԻՑ)

Ա.

Ճշմարտութեան դէմ մեղանչած չենք լինի, եթէ ասենք, որ Արշակ Չօպանեանը իր գիտակցական ողջ կեանքը առանց մնացորդի նուիրեց հայկական մշակոյթի զարգացման եւ պրոպականդման գործին: Տասնեակ տարիներ նա բոլորովին մենակ խմբագրեց եւ հրատարակեց «Անահիտ» գրական–գեղարուեստական ամսագիրը՝ լինելով նրա թէ խմբագիրը, թէ քարտուղարը, թէ աշխատակիցը, թէ սրբագրիչը միաժամանակ: Այդ նա էր որ յայտնաբերեց Նահապետ Քուչակի հոյակապ քնարերգութիւնը: Այդ նա էր, որ ֆրանսերէնի թարգմանեց եւ չորս հատորով լոյս ընծայեց հայկական պոեզիայի լաւագոյն նմոյշներ, ընդորում 4րդ հատորը նուիրուած էր խորհրդահայ պոեզիային: Ճիշդ կը լինէր, Արշակ Չօպանեանին անուանել մտաւոր աշխատանքի հերոս: Զարմանալի էր տեսնել, թէ այդ փոխր ծերունու մէջ որքան ուժ ու եռանդ կար թաքնուած:

Բ.

1930 Թուականին Վ. Նորենցը եւ ես կազմեցինք ու խմբագրեցինք «Արեւմտահայ բանաստեղծներ» անթոլոգիան: Այն լոյս տեսաւ Ե. Չարենցի ընդհանուր խմբագրութեամբ եւ քննադատ Գ. Վանանդեցու յառաջաբանով: Անթոլոգիայում մենք պատկառելի տեղ էինք յատկացրել Արշակ Չօպանեանի բանաստեղծութիւններին: Գիրքը լոյս տեսնելուց անմիջապէս յետոյ մի օրինակ ուղարկեցի Փարիզ՝ Արշակ Չօպանեանին: Շուտով Չօպանեանից ստացայ մի նամակ, որով նա շնորհակալութիւն էր յայտնում անթոլոգիայում իրեն ներկայացնելու առթիւ: Ես պատասխանեցի Չօպանեանի նամակին, եւ այնուհետեւ սկսուեց սերտ նամակագրութիւն իմ եւ նրա միջեւ: (Դժբախտաբար Չօպանեանի նամակները իմ ամբողջ արխիւի հետ միասին չեն պահպանուել):

Գ.

1930 – 31 Թուականներին Եւրոպայի մի շարք կապիտալիստական պետութիւններ ինտերվենցիա էին պատրաստում Խորհ. Միութեան դէմ: Բուրժուական Ռումինիան գտնւում էր ինտերվենտների առաջին շարքերում: Այդ կրիտիկական պահին Արշակ Չօպանեանը ժամանեց Բուխարեստ եւ տեղի համալսարանում դասախօսութիւնների մի շարք կարդաց հայկական մշակոյթի մասին: Այդ առթիւ նա պարգեւատրուեց Ռումինիայի ամենաբարձր շքանշանով:

Այս հանգամանքը խիստ վշտացրել էր ինձ եւ առիթ տուեց, որ ես մի յօդուած գրեմ Չօպանեանի դէմ՝ «Ինտերվենտիստական Ձեր շքանշանը բարով վայելէք, Պարոն Չօպանեան»: Այդ յօդուածը տպագրուեց «Գրական դիրքերում» ամսագրում: Որոշ ժամանակ անց ես տեղեկացայ, որ Չօպանեանը խիստ վիրաւորուել է իմ յօդուածից: Նա տակտ ունեցաւ եւ չպատասխանեց իմ յօդուածին: Այս հանգամանքը չափազանց յուզեց ինձ եւ աւելի բարձրացրեց Չօպանեանի հեղինակութիւնը իմ աչքում:

Դ.

1932 Թուականի ամռանը էջմիածնում տեղի պիտի ունենային կաթողիկոսական ընտրութիւններ: Այդ առթիւ արտասահմանից մեծ թիւով պատուիրակներ էին եկել: Նրանց թւում էին Փարիզից ժամանած Արշակ Չօպանեանը եւ գրող – լրագրող Լեւոն Կիւմիւշկերտանը:

Արշակ Չօպանեանը իջեւանել էր Երեւանի «Ինտուրիստ» հիւրանոցում, ուր այդ ժամանակ բնակւում էին Ալեքսանդր Շիրվանզադէն եւ ժողովրդական նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզեանը: Ինչպէս իմացայ, Չօպանեանը Շիրվանզադէին եւ Թէրլէմէզեանին հարցրել էր, թէ արդեօք չի կարող պատահել, որ Ալազանը իրեն ձերբակալել տայ: Շիրվանզադէն եւ Թէրլէմէզեանը նրան հանգստացնում են, ասելով՝ թէ՝ Ալազանը շատ կարգին մարդ է, ինչի՞ մասին էք մտածում:

Մի քանի օր յետոյ Շիրվանզադէն Չօպանեանին թեւանցուկ արած՝ բերեց Գրողների տուն, իմ առանձնասենեակը, եւ պաշտօնապէս ծանօթացրեց ինձ հետ: Ես ամաչելով ասացի նրան.

— Ցնայած որ ձեր դէմ յօդուած եմ գրել, բայց «Թող տեսակէտները կռուեն»:

— Ճանըմ եղածը բան մը չէ, — ժպտալով ասաց Չօպանեանը: Եւ այսպիսով մենք «հաշտուեցինք»:

Չօպանեանը բաւական ժամանակ մնաց Երեւանում: Ես նրան ծանօթացրի կեանքիս ընկերուհու՝ Մարոյի հետ, որ նըրանից շատ լաւ տպաւորութիւն ստացաւ: Այնուհետեւ ես եւ Մարօն յաճախ էինք հանդիպում Չօպանեանին եւ զրուցում նրա հետ: Մի անգամ մենք նրանք հանդիպեցինք Գարեգին Լեւոնեանի տանը:

1932 Թուականի Նոյեմբերին կայացաւ Զորագետի Ջրելեկտրակայանի հանդիսաւոր բացումը, որին մասնակցում էին նաեւ Արշակ Չօպանեանը եւ Լեւոն Կիւմիւշկերտանը: Հաճելի էր տեսնել, թէ ինչպէս Չօպանեանը եւ Կիւմիւշկերտանը, խառնուած հասարակ բանուորների եւ գիւղացիների հետ, թեւ – թեւի տուած, ուրախ պարում էին:

Ե.

1935 Թուականի ամռանը Փարիզում պիտի կայանար Մշակոյթի պաշտպանութեան առաջին համագումարը, որին մասնակցելու էր նաեւ Խորհ. Միութեան գրողների պատգամաւորութիւնը: Պատգամաւորութեան մէջ էի նաեւ ես ու համագումարում պիտի զեկուցէի հայ գրականութեան մասին: Մեր պատգամաւորութիւնը պէտք էր գլխաւորէր Մաքսիմ Գորքին, բայց նրա հիւանդութեան պատճառով պատգամաւորութեան ղեկավար նշանակուեց Խորհ. Միութեան Գրողների Միութեան քարտուղար Ալեքսանդր Շչերբակովը:

Յունիսի 20ին մեր պատգամաւորութիւնը հասաւ Փարիզ: Մէկ – երկու օր յետոյ տեսակցութիւն տեղի ունեցաւ Խորհ. Միութեան դեսպան ընկեր Պոտեոմկինի հետ: Նա ինձ վրայ թողեց շատ զարգացած եւ լայնախոհ մարդու տպաւորութիւն:

Մեր մէջ խօսակցութիւն բացուեց Փարիզի հայկական գաղութի մասին: Ինչպէս ես նկատեցի, ընկեր Պոտեոմկինը շատ լաւ ծանօթ էր Խորհ. Հայաստանին եւ Փարիզի հայկական գաղութին: Խօսակցութեան ընթացքում նա ինձ հարցրեց.

— Ձեզ այցելե՞լ է Արշակ Չօպանեանը: Եթէ կ՚այցելի, նրան սիրով եւ յարգանքով ընդունեցէք: Մենք գիտենք, որ Չօպանեանը համայնավար չէ, բայց բարձր ենք գնահատում նրան հետեւեալ պատճառներով.

Առաջինը՝ որ նա Խորհրդային Հայաստանի անձնուէր բարեկամն է:

Երկրորդ՝ որ նա գործօն կերպով պայքարում է Դաշնակցութեան դէմ:

Երրորդ՝ որ նա Ֆրանսական շրջաններում մեծ հեղինակութիւն է վայելում եւ այդ հեղինակութիւնն օգտագործում է հայկական մշակոյթի քարոզչութեան համար: Գիտէ՞ք, որ նա Սորբոնի համալսարանի դասախօս է (Խմբ. ???) եւ պարգեւատրուած է ֆրանսական «պատուաւոր լեգէոնի» բարձր շքանշանով:

Ես այս բոլորը լաւ գիտէի եւ շատ ուրախացայ, որ Խորհ. Միութեան դեսպանըն այդպիսի բարձր կարծիք ունի Չօպանեանի մասին:

Այս հանդիպումից մի քանի օր յետոյ Փարիզի քաղաքային փոստով մի նամակ ստացայ Արշակ Չօպանեանից, որով նա խնդրում էր ինձ՝ ընդունել իրեն եւ համաձայնութեան դէպքում նշանակել օրն ու ժամը՝ մեր հանդիպման համար: Ես անմիջապէս պատասխանեցի Չօպանեանի նամակին՝ նշանակելով օրն ու ժամը եւ նրան հրաւիրեցի իմ ապրած «Օթէլ Փալաս» հիւրանոցը:

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

(Ի. եւ վերջին մաս)

1908ին Ղուլայի գիւղի մօտ գիպուածօրէն յայտնաբերել է արամէական վիմագիր արձանագրութիւն: Յաջողել է գտնել ցցատների հետքեր Սեւանայ լճի արեւելեան կողմում՝ Գիլի գետակը լճը թափուելու տեղում:

Սակայն Լալայեանի ամենակարեւոր հնագիտական յայտնագործումներից մէկը եղաւ Աղխաման գիւղի Դեմեր կոչուած վայրում պեղուած դամբարանը, որի մէջ բացուեց բարձրարուեստ փորագրութեամբ զարդարուած սայլ: Սայլի վրայ զետեղուած էր մի երկարագլուխ մարդու կմախք, իսկ հանգուցեալի հետ թաղուած իրերը անգնահատելի էին: Շուրջը անկանոն կերպով ընկած էր 13 մարդու կմախք – ուսումնասիրութիւնը ցոյց է տալիս, որ դրանք կամ սպասներ են եղել կամ ստրուկներ: Դիակառքին լծուած է եղել չորս եզ: Լծի մօտ գտնուել է սայլապանի կմախքը: Սայլը եռանիւ էր, լծի վրայ կանգնեցուած անգնահատելի այծեամի իրանում գտնուել են երեք փոքրիկ զնդակ: Սայլը ներկայիս կը գտնուի Երեւան:

Ե. Լալայեան յուշարձաններ յայտնաբերելու նպատակով ուշագրաւ պեղումներ է կատարել 1913ին՝ Շրեշ բլուրում եւ 1927ին՝ Էլարում: Այստեղ բացել է գրեթէ բոլոր ժամանակների՝ անգնահատելի, երկաթի դարի վերաբերող դամբաններ:

Հնագիտական բնոյթի աշխատութիւնների մէջ կարեւոր տեղ է գրաւում Ե. Լալայեանի «Պեղումներ Նոր Բայազիտ գաւառում» յօդուածաշարքը: Վերոյիշեալ յօդուածներում նա մանրամասն նկարագրում է իր կատարած պեղումները:

Հնագիտական բնոյթ ունի նաեւ նրա «Վարձիա կամ վարձունիք» յօդուածը, տպագրուած «Հանդէս Ամսօրեայում», որ վերաբերում է Ախալքալաքից 25 քմ. հեռաւորութեան վրայ գտնուող Վարձիա ամրոց – ապարանքին:

Ուշագրաւ է անոր «Յուղարկաւորութիւնը եւ գերեզմանների զարդարումը Հայաստանում» աշխատութիւնը: Լալայեան հանգամանօրէն կանգ է առնում յուղարկաւորութեան ձեւերի վրայ՝ մեկնաբանութեան, երկկարասեան, մենհիրներ, կրոմլեխներ, դոլմեններ, դամբաններ, տապան, դիակիզութիւն, գերեզմաններ: Նկարագրում է դրանց հետ կապուած սովորութիւնները՝ ննջեցեալների հետ զարդեր եւ զէնքեր դնելը, կանանց, ձիերին, ծառաներին թաղելը, հողու հացտալը եւայլն:

Ե. Լալայեանի հնագիտական բոլոր աշխատութիւնները ամփոփուած են նրա «Դամբանների պեղումները Խ. Հայաստ

»ՆԱՀԱՊԵՏԸ«

— Ոչ իր օրհնանքով իմ աշխարհ եկեր, ոչ էլ անէծքով պիտի աշխարհէն երթամ, — ասաց նա, ապա դարձաւ տէրտէրի կողմը, — էսօր կնունքի օր է, Տէրտէր, քու բերան պիտի բարի մաղթանքների համար բացես, ոչ թէ անէծքի, սէր պիտի քարոզես, ոչ թէ ատելութիւն:

— Սէր՝ ոչ քեզ պէս կռապաշտներին, — բարկացաւ տէրտէրը:

— Շնորհակալ եմ, որ ճանչցար ինձի, — ասաց Նհօն, — թէ մոլորեալ իմ, ճշմարիտ ճամբու բեր ինձի, տէրտէր, յորի՞ կ՚անիծես: Հլա հարցրու, յորի՞ եմ ես կռապաշտ դարձեր … որ դու չհարցուս, ես քեզի մի բան հարցում: Մենք էսքան բարեպաշտ քրիստոնեայ ենք, յորի՞ Աստուած մըզի չսիրէ, մեր հայ ազգին չսիրէ:

— Աստուած սիրում է հայ ազգին առաւել, քան այլ ուրիշ ազգերի …

— Շատ լաւ: Որ կը սիրէ, յորի՞ կոտորել կիտայ հայ ազգին:

— Ում որ սիրում է Աստուած, նրան էլ փորձութեան է ենթարկում, որ տեսնի հաւատի ամրութիւնը:

— Կը սիրէ, դրա համար լէ կը կոտորէ՞, — ծաղրանքն աչքերի մէջ հարցրեց Նհօն ու պատասխան չստանալով, շարունակեց, — հողաչափ շնորհակալ ենք էդ սիրուց, բոլ է, մենք կշտացեր ենք, հիմի լէ թող Թուրքին սիրէ …

Ոմանք ծիծաղեցին, ոմանք զայրացան:

— Կեցցես, հօրօխպէր, — կանչեց նախաղահ Ղուկասը, մազերի փունջը եռ հրելով ճակատից: Բայց Նհօն ոտքի կանգնեց բաժակը ձեռքին:

— Կը ներիք, ախպրտինք, — ասաց նա այս անգամ ձայնը ցածրացնելով եւ յոյժ լուրջ շեշտով. — կը ներիք, որ կարգ կը խանգարիմ ես: Եկեր ենք կնունքի: Նահապետ ախպէր, Նուբար քոյրիկ, կը խըմեմ ձեր կենաց, երկու մանուկների կենաց ուէն երկու խնձորի ծառի կենաց, որ տնկեր իք ձեր զուռ մանուկներու ծընուելու օր: Կը ցանկամ, որ աճին, մեծնան էդ ծառեր, ոչ մի քամի ու փոթորիկ ճղքեր չկոտրի: Կը ցանկամ, որ երկար ապրիս, Նահապետ ախպէր, ու բոլորի դռներու առէջ խնձոր տնկիս: Էդ երկու մանուկ, երկու բախտ են ձեզի համար: Որ Աստուած էդ բախտ ձըզի չի տար, ես կռապաշտ կը դառնենք …

— Լենին խաղաղութիւն ի տուիր, — ասաց Ափրօն, — ուրեմն շնորհակալ էլնենք Լենինին …

Շուռ գալով Նահապետի կողմը, Ափրօն աչքով ցոյց տուեց Նհոյին.

— Լաւ մարդ ի: Ես կը սիրեմ ծուռ մարդերաց …

Քահանան մռայլ նստել էր: Քիչ յետոյ վեր կեցաւ ու բացատրելով, որ իրենց գիւղումն էլ կնունք կայ, սպասում են իրեն, արագ օրհնեց սեղանն ու գնաց:

Աղմուկն աւելի շատացաւ: Ծերերը մեղադրում էին Նհոյին, ջահելները նախաղահ Ղուկասի հետ միասին՝ պաշտպանում էին նրան:

— Լաւ չէր, Նհօ, — ասում էր Մովսէսը, — պատիւ, շնորհք կը պահանջեն, որ…

— Ի՞նչ կը պահանջեն, — ընդհատում էր նրան Նհօն, կը պահանջեն, որ սուփրի վերեւ սեւ ղառղա՞ռ նստի:

Վալահ լաւ եղաւ, որ սեւ ղառղառ թռաւ գնաց: Քէֆ՚ էնինք: Նահապետ ախպօր ու Նուբար քոյրիկին ուրախութիւն պարգեւենք.

Դրանից յետոյ մէկ – մէկ բաժակ վերցնելով դարձեալ սկսեցին խմել նորածինների ու նրանց ծնողքների կենացը, ցանկանալով, որ ուրախութիւնն անպակաս լինի այս յարկի տակից, որ երկար ապրի Սիմոն ծերունի զաւակ Նահապետը, որ միշտ ամուր լինի նրա բազուկըն, ու, ինչպէս որ սկսել է, յաւիտեան չդադարի խնձորներ տնկելու այն տների առաջ, ուրկից նորածին մանկան ձայն է գալիս: Ափրօն դէպքեր պատմեց Նահապետի, նրա տոհմի ու գերդաստանի մասին: Անթառամը լաց եղաւ, գոգնոցով սրբելով աչքերը, Նուբարը գրկեց նրան, ականջին մխիթարանքի խօսքեր փսփսաց: Ներս մտաւ Կռապաշտ Նհոյի կինը, կռապաշտ Վարսօ: Ներս մտաւ իր լայն փէշերի ու մինչեւ ոտքերն իջնող Թումբանի հետ բերելով դրսի ցուրտը: Ներս մտաւ ու չքաշուելով տղամարդկանցից՝ կանչեց.

— Ծուռ Նհօ, կռապաշտ Նհօ, աչքդ լուս, Աստուած քըզի ու ինձի մի թոռնիկ լէ տուեց …

Նրանց երկրորդ հարսն էլ զաւակ էր ունեցել, առաջին թոռան ծնունդից մէկ կուկէս ամիս էլ չանցած:

— Աստուա՞ծ տուեց, թէ Լենին տուեց, — կանչեց մէկը կատակով:

Վարսօն խօսքի տակ մնացող չէր:

— Աստուած երկինքն է, Լենին լէ՛ Ռուսաստան: Շնորհք որ կայ՝ իմ տղէ շնորհքն է …

Ապա դարձաւ Նահապետին ու Նուբարին.

— Ձեր մանուկների կնունքն ընդունելի եղնի, վարչիկներ, ձեր մէկն հազար դառնայ: Մի խնձորի ծառ լէ բերէք մեր տուն, շուտ, չմոռնաք… ինձի լէ մի գինի տուէք, բարեմաղթութիւն էնիմ …

ՀՐԱՉԵԱՑ ՔՈՉԱՐ

(44 Տար.)

...տանում» (1931) գրքում, որ լոյս տեսաւ ...ջլինակի մահից յետոյ :

Թիֆլիսի հայագիտական դասընթացքներում դասախօսել է ընդհանուր եւ հայ ...նագիտութեան առարկաները, իսկ Հայաստանի պետական պատմական թանգարանում երկար տարիներ ղեկավարել է ...նագիտութեան բաժինը : Իր գործունէութեան ընթացքում մեծ ուշադրութիւն է դարձրել ձեռագրերի հաւաքմանը եւ անձամբ հաւաքել է բաւական թուով ձեռագրեր : Նա որոշել էր հրատարակել ձեռագրերի ընդարձակ ժողովածուներ, կազմել էր Վասպուրականի հայերէն ձեռագրերի ցուցակ, երեք ստուար հատորներից բաղկացած, բայց լոյս է տեսել այդ ժողովածուի միայն առաջին պրակը 1915ին, որ ընդգրկում է 480 ձեռագրի նկարագրութիւն, ձեռագրեր, որոնք կարեւոր նշանակութիւն ունեն մեր մատենագրութեան, հնագրութեան եւ ազգագրութեան համար : Դրանց մեծ մասը 1896ի վանի կոտորածի ժամանակ թաքցուած է եղել եկեղեցիների գաղտնարաններում, ...տերը փճացել են :

Ե. Լալայեան զբաղուել է նաեւ արձանագրութիւնների հաւաքումով, նրա գրեթէ բոլոր աշխատութիւններում տպագրուած են մեծ քանակութեամբ վիմագիր արձանագրութիւններ : Բացի դրանից նա ցանկացել է հրատարակել արձանագրութիւնների դիւան :

Հայ նիւթական մշակոյթը հասարակութեան լայն խաւերին ծանօթացնելու նպատակով ձեռնամուխ է լինում ալպոմներ կազմելուն : Նա հրատարակում է երեք ստուարածաւալ ալպոմ՝ նուիրուած Վայոց ձորի, Վասպուրականի եւ Նոր Բայազիտի գաւառի յուշարձաններին :

Հայագիտութիւնը զարգացնելու, նրանով զբաղուողների թիւը ընդլայնելու նպատակով 1909ին «Մշակ»ում հանդէս է գալիս «Մի առաջարկ Վենետիկի Մխիթարեան ուխտին» յօդուածով, խնդրելով նրանց հայ եւ օտար ուսանողների համար հայագիտական ամառային դասընթացքներ բացել : Մխիթարեանները բացին : Լալայեան կ'որոշէ նման դասընթացքներ բանալ նաեւ Թիֆլիզում : Դասընթացքները կը բացուին 1917ին : Կը հետեւին 70 հոգի : Նման դասընթացքներ կազմակերպեց նաեւ 1920 – 21ին :

Ե. Լալայեան զբաղուել է եւ թարգմանութիւններով : 1881ին լոյս տեսաւ նրա առաջին թարգմանութիւնը՝ «Մահմեդի [illegible]» արեւելեան զրոյցը, 1882ին՝ Ժ. Զանդի «Վարդագոյն ամպը», 1886ին՝ Մոլիերի «Երեւակայական հիւանդ» թատերգութիւնը : Յատկապէս ազգագրական եւ մարդաբանական գիտութիւնները զարգացնելու համար նա ձեռնամուխ է լինում նշանաւոր ազգագրագէտների եւ մարդաբանների աշխատութիւնների թարգմանութեանը :

Ե. Լալայեան վախճանուեց 1931 փետրուար 24ին :

Կ. ՄԵԼԻՔ-ՓԱՇԱՅԵԱՆ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՅԱՏՈՒԿ ՖՈՇԷԹ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Անգլիական մայրաքաղաքին մէջ, Համայնքներու Տունէն (Խորհրդարան) քիչ հեռու, կը գտնուի միայն կիներու յատուկ գրադարան մը — Ֆոշէթ Մատենադարանը, որուն տնօրինուհին է օրիորդ Վերա Տուի : Մատենադարանը կը պարունակէ քսան հազար գիրքեր եւ աւելի մեծ թիւով պարբերականներ, թերթիկներ եւ ձեռագիր նամակներ, որոնք բոլորն ալ կապ ունին հնագոյն ժամանակներէ ի վեր բոլոր երկիրներու կիներու շահագրգռութեանց, ձեռնարկներուն եւ իրագործումներուն հետ : Ֆոշէթ Մատենադարանը բարեկամական ու հրապուրիչ մթնոլորտ մը ունի եւ իր ամէնէն նշանակալից յաջողութիւններէն մէկը այն է, որ ամբողջ աշխարհի կողմէ լայնօրէն կ'օգտագործուի : Անգլիոյ կնոջական շարժման մեծ ղեկավարուհիներէն մէկուն՝ Տէյմ Միլլիսէտ Ֆոշէթի անունը կրող Մատենադարանի պատմութիւնը սկսաւ 1926ին, երբ Լոնտոնի կանացի միութիւններէն մէկը, որ ներկայիս Ֆոշէթ Միութիւն կը կոչուի, որոշեց մատենադարան մը եւ տեղեկատուութեանց գրասենեակ մը հիմնել : Սկիզբները՝ Քարնէկի Հաստատութեան մէկ յատկացումէն եւ գիրքերու աքանչելի մէկ քանի նուիրատուութիւններէ քաջալերուելով՝ Մատենադարանը սկսաւ իր հաւաքածոն ճոխացնել, նուիրատուութիւններով եւ գիրքերու գնումներով : Ներկայիս, ամբողջ աշխարհ այս Մատենադարանին կը դիմէ, ստանալու համար տեղեկութիւններ, որ միայն ան ունի : Եթէ Ֆոշէթ Մատենադարանը գոյութիւն չունենար, դարերու ընթացքին կիներու հանրային եւ տնտեսական դիրքին հետ կապ ունեցած շատ մը կարեւոր տուեալներ կորսուած պիտի ըլլային : Մատենադարանը իսկապէս մեծ յաջողութիւն արձանագրած է : Ներկայիս, Մատենադարանը ճոխացած է նորագոյն հրատարակութիւններով : Մատենադարանի գիրքերը փոխ — կ'առնեն՝ Անգլիոյ կառավարական ըսպասարկութիւնները, պետական մատենադարանները, հանրային, արհեստակցական եւ ճարտարարուեստական կազմակերպութիւնները ինչպէս նաեւ հետազօտական կազմակերպութիւններ եւ աշխարհի շատ մը կողմերէն ընթերցողներ : Մատենադարանի ներկայացուցած միջազգային շահագրգռութեան մասին գաղափար մը կուտան այն այլազան դիմումները, որոնցմով վերջերս զբաղեցաւ ան : Աւստրալիայէն եւ Հոնկ Քոնկի Ուսանողուհիներու Միութենէն տեղեկութիւններ ուզուեցան այրերու եւ կիներու հաւասար աշխատավարձքերու մասին : Տեղեկութիւններ ուզուեցան նաեւ 17րդ եւ 18րդ դարերուն Ամերիկայի մէջ կին մարդիկներու եւ դիւանագէտներու մասին : Ֆոշէթ Մատենադարանի հաւաքածոյէն մասնաւոր գիրքեր վերջերս փոխ առին՝ Մոսկուայի Ակադեմիան ու Փրակայի Համալսարանը, ինչպէս նաեւ Ֆրանսա եւ Գերմանիա : Արտասահմանէն վերջերս գիրք փոխ առնողներուն մէջ կը գտնուին նաեւ կին մը՝ որ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան Մանուկներու եւ Ընտանիքներու Խնամատարութեան ճիւղի պետն է, ներկայ Հնդկաստանի մէջ կնոջ օրինական դիրքը ուսումնասիրող հնդկուհի հետազօտիչ մը եւ Լոնտոնի Համալսարանի ճափոն ուսանողուհի մը :

Առեն մը առաջ, Կոստանդնուպոլսէն նամակով մը Մատենադարանին կը հարցուէր թէ հաւանաբար, կրկին ձեւակերպուի Սկիւտարի Զինուորական հիւանդանոցի այն սենեակը, ուր Գթութեան քոյրերու նախակարապետ՝ Ֆլորէնս Նայթինկէյլ, վիրաւորներ կը դարմանէր : Այդ նամակով կը հարցուէր, թէ արդեօք նախապէս ի՞նչ ձեւ ունէր այդ սենեակը : Մատենադարանը նամակագիրը շփման մէջ դրաւ պարոնի մը հետ, որուն հօրաքոյրը, Խրիմի պատերազմին ատեն, Ֆլորէնս Նայթինկէյլի հետ աշխատած ըլլալով՝ պահարանի մը վրայ գծած էր այդ սենեակին պատկերը, որ ներկայիս կը գտնուէր այդ պարոնին մօտ :

Ֆոշէթ Մատենադարանը իրաւունք ունի հպարտանալու իր հին գիրքերով, որոնց մէջ կը գտնուին թանկագին գիրքեր, որոնցմէ մէկն ալ 1632ին տպագրուած գիրք մըն է, — կնոջ օրինական դիրքի մասին Անգլիոյ մէջ հրատարակուած առաջին գիրքը :

Ֆոշէթ Մատենադարանը իր տեսակին մէջ միակն է ամբողջ աշխարհի մէջ :

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ԱԿՈՒՄԲՆԵՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Յաճախ կը պատահի՝ որ ծանր հիւանդութիւն մը, մարդս երկար ատեն, երբեմն նոյնիսկ տարիներով՝ հիւանդանոցի մէջ կը պահէ : Այսպէսով՝ արտաքին աշխարհին հետ անոր շփումը կ'ընդհատուի : Հազուադէպօրէն լուրերը մինչեւ հոն կը հասնին եւ շատ անգամ՝ մեծ ու կարեւոր իրադարձութիւններու իրազեկ չըլլար :

Կացութիւնը աւելի կը բարդանայ՝ երբ տուն դառնալու ժամը հասնի : Հիւանդանոցի դուռէն դուրս ելած պահուն, այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ՝ թէ առաջին անգամ կը տեսնէ աշխարհը, որ զարմանալի ու տարօրինակ կը թուի իրեն : Իր տունն անգամ փոխուած կ'երեւի իրեն : Ինքզինքը առանձին կը զգայ : Բարեկամներէն շատերը զինք մոռցած են : Ոչ մէկ ներկայութիւն կը տաքցնէ զինք : Յաճախ կը տառապի եւ իր միակ փափաքը կ'ըլլայ՝ կարենալ կրկին հիւանդանոցի դռնէն ներս մտնել եւ իր շրջապատին մէջ գտնուիլ :

Անգլիացի գիտականներ, հիւանդներու այս հարցին առջեւ անտարբեր չմնացին : Որոշեցին օգնել այս մարդոց : Եւ ամէն հիւանդանոցի մէջ ակումբներ հիմնեցին : Այդ ակումբներու անդամները հիւանդանոցներու հիւանդներն են, որ չար տնօրինութեամբ մը տարիներով հոն կը մնան : Բժիշկներու թելադրութեամբ, առաջին ակումբը հիմնուեցաւ այս դասակարգի հիւանդներու կողմէ : Անունն է՝ «Վերահաստատման Հոգեբուժական Ընկերութիւն» : Գլխաւոր նպատակն է արտաքին աշխարհը մտցնել հիւանդանոցէն ներս :

Բժիշկները հաստատեցին՝ թէ հիւանդները մեկուսացած կ'ապրին ... Արտաքին աշխարհի հետ շփումի պակասի պատճառով կը տառապին եւ ինքզինքնին չափազանց մինակ կը զգան :

Անոնց այս հոգեբանութիւնը, շատ անգամ զանոնք կ'առաջնորդէ յուսահատական արարքներու, կը վատթարացնէ իրենց վիճակը եւ արգելք կ'ըլլայ բարելաւումին : Բժիշկները հաստատեցին՝ թէ արտաքին աշխարհին հետ անոնց շփումը, անոնց կողմէ նախաձեռնութեանց ստանձնումը և անոնց զբաղումը մեծ չափով կ'օգնէ անոնց : Այդ պատճառով զանոնք մղեցին իրարու միանալու եւ առաջին այս ակումբը հիմնելու :

Ակումբի անդամները կը ջանան կարելի եղածին չափ մոռնալ թէ հիւանդանոցի մէջ կը գտնուին : Գիրքեր ու թերթեր կը կարդան, ժապաւէններ կը դիտեն, իրարու հետ կը զրուցեն, արտաքին աշխարհի դէպքերու եւ դէմքերու մասին կ'արտայայտուին, եւայլն : Պտոյտներ կը կազմակերպեն, կ'այցելեն քաղաքը, վաճառատուներ ու թատրոններ :

Անգլիական հիւանդանոցի այս նախաձեռնութիւնը այնքան կարեւոր եւ անհրաժեշտ է, որ աշխարհի բոլոր հիւանդանոցները պէտք է ընդօրինակեն :

Ակումբը՝ անգնահատելի ծառայութիւններ կը մատուցանէ իր անդամներուն : Անոնք կամաց – կամաց կը վերանորոգուին, կը վերակազմուին, կը սկսին հաւատք ունենալ իրենք իրենց վրայ եւ վստահութեամբ նայիլ ապագային :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Տիարք, — գոչեց հաստատիկ հունգարացի մը, — դուրս եկէք, վտանգ կայ :

Պատասխան չեկաւ :

Գրիգոր շրջան մը ըրաւ ձիով, սփահիներու մէջէն բլուր բարձրացաւ, մտածելով որ թերեւս անկից վար իջնելով կարելի ըլլայ հասնիլ հիւրասիրուող իշխաններուն :

Վրանի մը առջեւ մէկը հունգարերէն գոչեց .

— Գրիգոր, դո՞ւն ես :

Գրիգոր ճանչցաւ, Մարթոնֆալվային էր : Նստեր էր սփահիներու վրանի մը առջեւ ու երկու թուրքերու հետ սեխ կ'ուտէր :

— Ի՞նչ կը փնտռես այս կողմերը, — գոչեց Մարթոնֆալվայի :

— Իշխաններուն կ'ուզեմ հասնիլ :

— Հիմա չես կրնար անոնց հասնիլ . եկուր մեզի հետ ընկերութիւն ըրէ :

Սեխէն շերտ մը կտրեց ու Գրիգորին երկարեց :

Գրիգոր գլուխը ցնցեց :

— Եկուր, — քաջալերեց զինքը Մարթոնֆալվայի, — այս երկու թուրքերուն հետ բարեկամացայ . ու երբ ջահերը վառեն՝ մենք ալ կ'իջնենք ու կը միանանք իշխաններուն :

— Էկու, մաճառ եղբա . — կանչեց սփահի մըն ալ ուրախ ձայնով, մարմնեղ եւ թիկնեղ, թխադէմ մարդ մը :

— Չեմ կրնար, — պատասխանեց պատանին մռայլօրէն, ու ճամբան շարունակեց :

Իջաւ վար թնդանօթաձիգներու, որսորդներու ու ենիչերիններու մէջէն, վերջապէս դարձեալ Սուլթանին վրանին քով հասաւ :

Պոստանճիները հոն ալ շրջանակ կազմեր էին, այդ կողմէն ալ կարելի չէր Վալենտ Թէօրէօքի հասնիլ :

Հունգարացի երիտասարդները տակաւին հոն կը գոչէին ու կը պոռային : Վրանէն դուրս կը լսուէր թրքական երաժշտութիւնը : Կը թրթռար մետաղական լարով գանունը, կը հնչէին բազմաթիւ քամանչաները ու կը շչէին սրինգները :

— Անօրէններ, — կը պոռար Մեքչէի ակռան կրճտելով :

Ֆիւրիէշ կատաղութենէն գրեթէ կուլար :

— Եթէ տէրս բերդ մնացած ըլլար՝ այս բանը պիտի չպատահէր :

Ան կրօնաւորին մանկլաւիկն էր ու ամենակարող կը կարծէր իր տէրը :

Երբ յանկարծ երաժշտութիւնը դադրեցաւ՝ ամէնքը միասին սկսան պոռալ .

— Տիարք, դուրս եկէք . Թուրքերը բերդը կոխեր են :

Սակայն ոչ ոք երեւցաւ : Երկինքը ամպոտ էր ու յանկարծ սկսաւ անձրեւել ու կէս ժամի չափ շարունակեց, ապա դադրեցաւ : Երկնքի վրայ սեւ ամպեր այնպէս կ'աճապարէին դէպի արեւելք՝ կարծես փախստական զօրքեր ըլլային :

Վերջապէս կէս գիշերուան մօտ իշխանները երեւցան . գլխարկնին ծուռ ու զուարթացած կ'երգէին դանէն : Բանակին մէջ ջահերու երկար շարքեր վառուած էին անոնց ճամբան լուսաւորելու համար : Ջահերու ծուխը զոյգ մը հրեղէն օձի պէս կը բարձրանար մինչեւ Պուտայի դուռը : Անձրեւէն մաքրուած օդը բուրումնաւէտ դարձած էր արեւելեան ջահերու անոյշ հոտէն :

Այն ատեն արդէն Մարթոնֆալվայէն ալ հոն կեցած էր . պոստանճիները հիմա այլեւս թոյլ տուին ներսիններուն՝ միանալու դուրսիններուն հետ :

Մարթոնֆալվային անունով կը կանչէր ձիապանները ու իշխանները մէկիկ մէկիկ ձի կը հեծնէին :

Ջահերու լոյսով կարելի էր տեսնել թէ ինչպէս կը մռայլէին դէմքերը ու ինչպէս կը գունատէին :

Կրօնաւորը այնպէս մը դուրս կը ցատքէր իր ձերմակութեամբ՝ կարծես ուրուական մը ըլլար :

— Մի լար, — մռլտաց քովէն քալող Ֆիւրիէշին, — կ'ուզես որ մեր լա՞ցն ալ տեսնեն :

Մէկ մէկ, զոյգ զոյգ կամ երեք երեք արշաւեցին իշխանները ջահերու փողոցին մէջէն դէպի Պուտա :

Գրիգոր տակաւին չտեսաւ իշխան Վալենտը :

Մարթոնֆալվային ալ հոն քովը կեցած էր ու նոյնիսկ մտահոգ դէմքով կը դիտէր վրանին դուռը, ուրկէ կարմրորակ լոյս մը կ'երեւէր :

Վերջին ելլողը իշխան Թոմանիցքին էր . տատանելով ելաւ երկու թուրք սպաներու թեւը մտած, հազիւ կրցան ձիու վրայ նստեցնել զինքը :

Ապա դեռ քանի մը սարակինոսներ ելան ու ծառաներ : Ուրիշ ոչ ոք :

Վրանին դրան վարագոյրը իջաւ եւ անոր լոյսն ալ ծածկեց :

— Դուք երկուքդ որո՞ւն կը սպասէք, — քաղցրութեամբ հարցուց երկար փետուրով ու մեծ փորով թուրք մը :

ԳԷԶԱ ԳԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճանկէօզեան եւ զաւակը՝ Հրայր, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Թիրեաքեան եւ զաւակները՝ Սեդա եւ Գեղամ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ֆաքիրեան սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր եւ զոքանչմօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻԿ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ

(86 տարեկան), որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 18ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան իր բնակարանին մէջ, 10 Րիւ Լաֆայէթ, Ալֆորվիլ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 13·30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Հաւաքավայր եկեղեցին ժամը ճիշդ 13·30ին:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Ճանկէօզեան եւ Թիրեաքեան ընտանիքներուն եւ համայն պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Յոլինէ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Մարգար Ղարիպեան եւ զաւակները (Կարտան), Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան Յովհաննէս (Մեսրոբ) եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղամպէրեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով եւ նուիրատուութեամբ մասնակցեցան իրենց կնոջ, մօր, զոքանչմօր, կեսրոջ, քրոջ, հօրաքրոջ եւ տալոջ եւ զարմուհիին՝ ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Զարուհի Նաճարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Նաճարեան, Այրի Տիկին Պէկզէտէ Փիլոյեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, նուիրատուութեամբ կամ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօրորդւոյն ՄԱՆՈՒԿ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ (Լ. Գ. Թէրզեան) կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը Փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրահին մէջ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Մայիս 16ին
Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐՇԻԻ-ՄԱՐԶԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ
CLAUDE BESSET ET JO VALLON

Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը:

Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.—

Րաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Աւետեան 62 – 81 – 15

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՍԱՍՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16–23, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ փարիզ (9)

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Հերոս Մուրատի մասին խօսք կ'առնէ՝
ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւն՝ Ընկ. Զ. Գազանճեան, մեներգ՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան: Մենապար, երգ, արտասանութիւն՝ Օր. Մարգարիտ Հանչերեան:

Նուագ՝ Հայկ. երգերու եւ պարերու սալեր:

Ընկերահամակրական ջերմ մթնոլորտ: Պիւֆէ, բոլորին մատչելի:

Մուտք 2 փրանք

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու քոյր միութիւններն ու հասարակութիւնը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊՕՄՈՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի:

Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ:

Կ'արտասանեն ընկ. Սեդա Թիւթէլեան, վերգինէ Նազարեան, Վանիկ Նազարեան, Յակոբ Հայթայեան:

Նուագ.— Ընկ. Րաֆֆի Արզումանեան:

Իր նոր յայտագրով, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ե. Զարենց» պարախումբը:

Առաջին անգամ ըլլալով իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբը, ներկայացնելով զաւեշտ մը «ՊԱՇՏՕՆԻ ԽՌՄԲԱԼ Է»

Խօսնակ ընկ. Լեւոն Գըլըճեան:

Մուտք 3 փրանք

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական ժողովասրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Չորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր), ժամը ճիշդ 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր մարմիններու ընկերներն ու ընկերուհիները, ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերնդականները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ
ՖՐԱՆՍ – ՔԻՒԼԹԻՒՐ ԿԱՅԱՆԷՆ

Նոյեմբեր 21: Ժամը 23ին, Ժան Փելիսիէ զրոյց մը պիտի ունենայ Պրիսաքի զուգսին հետ: Նիւթը՝ «Հայերու նպաստը Ֆրանսայի»:

Այս զրոյցին պիտի յաջորդէ խօսակցութիւն մը՝ Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտիի հետ, Սասունցի Դաւիթի շուրջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշխատելու համար, նախընտրաբար կառք վարել գիտցող: Դիմել.—

PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցիի Կրթ. Մարմնին կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն Հայ վարժարանին:

Կիրակի Նոյեմբեր 22, երեկոյեան ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր:

SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ
RAOUL BLEUSE

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ համ փուրով խորոված:

Մուտք 5 փրանք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Համակիրներու թելադրութեանց ընթացք տալով՝ կը բանանք «Նարդեան հրատարակութեանց Բաժանորդագրութիւն մը: Առաջին առթիւ պիտի հրատարակենք.

1.— ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ, հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն, (ասով կ'ամբողջանայ Ծաղկամատեան եւ Վարդամատեան շարքը, հրատարակուած,— երրորդ հատորն է այս):

2.— ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ Ի ՍՈՒՐԲ ԱՐԲԵՑՈՒԹԻՒՆ, գրական վերլուծումներ, (այս շարքին առաջին հատորն է Նարդեան Շիթեր Կանանչ Բաժակով, հրատարակուած,— շարքը կը շարունակուի մինչեւ հինգ հատոր):

3.— ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ, ի պաշտպանութիւն հայ լեզուի, (այս հատորը առաջինն է այն շարքին, որ պիտի բաղկանայ 12 հատորէ):

4.— ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ, գրական մարտ՝ բարկացած կատուի մը պատկերով, (այս հատորը շարքին երկրորդն է, առաջինը Նիզակամարտ՝ հրատարակուած,— կը շարունակուի):

Տպագրութիւնը պիտի սկսինք՝ երբ ունենանք 25 բաժանորդ, որոնց իւրաքանչիւրը պիտի վճարէ 200 փրանսական նոր փրանք:

Հեղինակի մը միակ ուրախութիւնն է հրատարակուած տեսնել իր աշխատանքը: Անտիպ որեւէ աշխատանք շատ բան կը կորսնցնէ իր արժէքէն, որովհետեւ չի կրնար օգտագործուիլ իր ժամանակին մէջ: Այսպէս արդար է որ ամէն գրող փափաքի, դեռ հոն չմեռած, թոյլ չտալ որ մեռնի իր մտքին ծնունդը,— անտիպ կը նշանակէ մեռած:

Անոնք որ քանիցս իրենց բարեկամութիւնն ու համակրանքը յայտնած են իրենց խօսակցութեան մէջ կամ նամակներով՝ թելադրելով ի լոյս ընծայել բոլոր աշխատանքներս հատոր առ հատոր, ահա լաւագոյն առիթը գործադրելու իրենց փափաքը:

Պատուակալ բաժանորդ պիտի համարուին այն բաժանորդները, որոնք կը մասնակցին հրատարակչական այս «արշաւին»՝ վճարելով 200 փրանք,— փոխարէն պիտի ստանան վերը յիշուած հատորները, որոնք լոյս պիտի տեսնեն մէկ տարուան ընթացքին: Պատուակալ բաժանորդներուն անունները պիտի հրատարակուին Յառաջի մէջ, ապահովութիւն տալու համար իրենց հրապարակաւ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, «Ռեժան» սրճարանի վերնայարկը, (Մեթրօ Քատէ):

Կը խօսի՝

ՓՐՈՖ. ԽԵՐԵԱՆ

Նախկին տեսուչ Սայկոնի համալսարանի

ԾԱՅՐ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

(Ֆրանսերէն լեզուով)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ
ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կը հաղորդէ իր հին եւ նոր յաճախորդներուն խանութին վերաբացումը բոլորովին նորոգուած:

— * —

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԻՆՉ ՈՐ ՁԵՐ ՄՏՔԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻ:

Ընտիր ապուխտ, կտրուած յատուկ մեքենայով:

Ամէն տեսակ նպարեղէն եւ համեմ, արեւելեան աղանդերներ, Հալէպի պիստակ, կաղինի, նուշի միջուկ, քաքահիւէթ, դդումի կուտ Թարմ, Մալաթիայի խաղողէ պատրաստուած պէքմէզ եւ թահին:

Բոլոր խմիչքները զորս կը փափաքիք, Շամբաներէն օղի եւ բոլոր ախորժաբեր խմիչքները (ափերիթիֆ):

ՇՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն
Ամէն օր նոր ապրանքներ:

—*—

ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Maison NAJA

SPÉCIALITÉS FRANCO - ORIENTALES

Alimentation — Confiserie
Conserves — Fruits secs
Légumes secs — Epices

12, RUE DE l'ARC
MARSEILLE (1e)
Téléph. : 20-87-69

– ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ –

1965-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, զունաւոր կողք:

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը:

Մարսէյլ Ահարոնեան Ակումբ, 26, Րիւ տէ Քոնվալէսան եւ Ֆօրօ Ռէէս Ընկ. Քէօսէեանի, 2 Րիւ Պէրնար Տիւ Պուա:

Հատը 6 փրանք

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 փր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

SAMEDI 21 NOVEMBRE 1964

Le Numéro : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10166

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.166

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԳՈՐԾԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

(ԹԵՄԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ)

———o———

Թեմական ընտրութեանց առթիւ, կարգ մը բարեմիտ ազգայիններ կը հարցնեն մեզի.

— Այս ընտրութիւնները որեւէ լաւ անդրադարձ պիտի ունենա՞ն մեր ընդհանուր եւ անձնական շահերու տեսակէտէն :

Այս հարցումը զուգէ կը շարժէ մեր շատ մը ազգակիցներուն, որոնք անտեղեակ են այս գաղութի ազգային կեանքի ներքին ծալքերուն :

Կը պատասխանենք.

Հայրենակիցներ, պէտք չէ մոռնալ, թէ վերջին եօթը տարիներուն Հելլէն պետութեան վերաբերումը մեզի հանդէպ զգալապէս բարելաւուեցաւ, շնորհիւ այն իրողութեան, որ մենք ունեցանք ժողովրդական ընտրութեամբ իշխանութեան գլուխ եկած Ազգային Մարմիններ եւ Թեմակալ Առաջնորդ մը, որ իր յունաստանութեամբ եւ անկաշառ ու բարեհամբոյր նկարագրով, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան հետ միասին, յարաբերական լաւագոյն կապեր պահեց Հելլէն պետական եւ եկեղեցական իշխանութեանց հետ :

Այդ կապերուն շնորհիւ է, որ Հելլէն պատասխանատուները մեզ նկատեցին բարոյապէս տարր մը այս երկրին համար : Այսպէս կասկածելի վերաբերումը մեր գաղութին հանդէպ, վերջ գտաւ, անհանդուրժելի տարրերու Ազգային իշխանութիւններէն հեռացումով :

Իբր շօշափելի արդիւնք՝ Հելլէն սպասարկութեանց վերաբերումի այս փոփոխութեանց, մենք տեսանք, թէ ինչպէս Հելլէն կառավարութիւնը, գաղթականներու զետեղման հարցին մէջ, նախապատուութիւն տուաւ հիւղաբնակ մեր հայրենակից ընտանիքներուն, որոնք այսօր զետեղուած են նորաշէն բազմաբնակարաններու մէջ : Ճիշդ է, որ զետեղման գործին ՄԱԿը եւ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը նիւթական մեծագոյն օժանդակութիւնը բերին, բայց առանց Հելլէն պետութեան բարեացակամութեան, ո՛չինչ կարելի էր :

Դարձեալ այդ բարեացակամութեան շնորհիւ է, որ մենք կարողացանք կառուցանել «Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան» Վարժարանի պատկառելի շէնքը եւ Թեսաղոնիկէի կիսով ազգապատկան երկու բազմաբնակարանները :

Մենք մեր աչքով տեսանք, թէ Արքունիքէն սկսեալ մինչեւ Հելլէն Արքեպիսկոպոսարանը եւ պետական սպասարկութիւնները ինչպիսի սիրալիր վերաբերում ունեցան Թեմակալ Առաջնորդ Սրբազան Հօր եւ անոր անձին միջոցաւ մեր գաղութին հանդէպ : Բառասուն տարուան ընթացքին, առաջին անգամ ըլլալով, Հայոց Յունաստանի Արքեպիսկոպոսը պաշտօնապէս այցելեց մեր Առաջնորդարանը : Եւ տեսանք տակաւին մեր անձնական գործերուն մէջ նոյն սպասարկութեանց բարեացակամ վերաբերումը՝ մեր ազգային դիմումներուն նկատմամբ :

Բաղդատեցէք Հելլէն պետութեան սա 15 – 20 տարի առաջուան անհասկնալի վերաբերումը՝ մեր գաղութին հանդէպ, ժամանակ Դեկտեմբերեան դէպքերէն ետք, — եւ այսօրուան ցուցաբերած բարեացակամութիւնը ու պիտի տեսնէք տարբերութիւնը :

Պէտք չէ կարծել, որ այս փոփոխութիւնը տեղի ունեցաւ դիպուածով կամ հրաշքով :

Առաջնորդ Սրբազան Հօր եւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան տարած ջանքերուն արդիւնքն է ան :

Ցարաբերական այս արդիւնաւոր աշխատանքին զուգընթաց, մեր ազգային կեանքին մէջ ալ հիմնական եւ օգտակար փոփոխութիւններ տեղի ունեցան :

Ինչ որ չեղաւ 35 հազարէն աւելի շունչ հաշուող մեր գաղութին մէջ, կատարուեցաւ վերջին 6 – 7 տարիներու ընթացքին, երբ մեր համրանքը իջած է հազիւ մէկ քառորդին :

Փաստօրէն, այսօր, ամբող Յունաստանի մէջ կ՚ապրին հազիւ եօթը հազար Լուսաւորչական Հայեր :

Այս թիւին մեծագոյն մասը կ՚ապրին Աթէնքի կեդրոնին, անոր երկու թաղամասերուն՝ Տուրզութիի եւ Գոքինիոյ ինչպէս նաեւ Թեսաղոնիկէի մէջ : Փոքր թիւով համայնքներ կը պահեն իրենց գոյութիւնը Հիւսիսային Յունաստանի քանի մը քաղաքներուն մէջ : Ատոնցմէ դատ բեկորներ, 5 – 10 – 20 հոգիով, ցրուած են հեռաւոր գիւղերու, կղզիներու կամ մեկուսի անկիւններու մէջ, գրեթէ կորուած՝ մայր գանգուածէն :

Արդ, այսքան փոքրացած գաղութին մէջ, ինչ որ կատարուեցաւ իբր ազգային գործ, հրաշքի հաւասար բան մըն է :

Մասնաւորաբար Առաջնորդի յաճախակի այցելութիւնները հեռաւոր Տիտիմոթիքոյէն մինչեւ Աղեքսանդրուպոլիս, Գաւալա, Քսանթի, Գոմոթինի, Թեսաղոնիկէ, Գորֆու եւ այլ վայրեր, խանդավառեցին մեր ազգակիցները եւ արթնցուցին դէպի Եկեղեցին եւ դէպի Հայութիւնը անոնց զգացումները :

Վերջին տարիներուն միայն վերակենդանացման մեր ազգային հին աւանդութիւնները, — խմբական ուխտագնացութիւններ, մատաղօրհնութիւններ եւ զանազան ազգային ու եկեղեցական տարեդարձներ, որոնք առիթներ եղան կեդրոնի եւ շրջաններու միջեւ կապերը սերտացնելու եւ հոգեկան թափ տալու մեր ազգակիցներուն :

Մէկ խօսքով, գաղութին մէջ քառորդ դար տեւած ճահճային վիճակը փոխարինուեցաւ ազգային նորաշունչ մթնոլորտով մը :

Վարչական գետնի վրայ, անուրանալի է տարուած աշխատանքին կարեւորութիւնը : Հաստատուեցաւ ազգային տուրքի կանոնաւոր դրութիւնը Ազգ. Առաջնորդարանի եւ Թաղային Խորհուրդներու գործերը մտան բնականոն հունի մէջ : Մեր Եկեղեցիները մնացին չէն ու պայծառ, միշտ լեցուն հաւատացեալներով : Աւելի մեծ թիւով, քան մեր գաղութի 35 հազար շունչ հաշուող շրջանին : Մեր Ազգային Միացեալ վարժարանները գործեցին ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ, հակառակ անոնց պիւտճէներու ծախքերուն քառապատկման :

Դիւրին է այսքան պատասխանատու եւ արդիւնաշատ գործերու մասին քանի մը տող գրել ու անցնիլ :

Բայց, քիչերուն միայն ծանօթ է բարոյական, նիւթական եւ հոգեկան այն զոհողութիւնը, որուն ենթարկուեցան ազգային մեքենային լծուած գործօն տարրեր, իրենց կողքին ունենալով առողջ դատողութեան տէր յունահայ զանգուածը :

Սեղանի վրայ կան ուրիշ ծրագիրներ ալ, որոնք իրենց օգտակար անդրադարձը պիտի ունենան մեր հանրային եւ անձնական կեանքին մէջ : Եւ որպէսզի իրագործուին այդ ծրագիրները, անհրաժեշտ է, որ իւրաքանչիւր յունահայ անվերապահօրէն եւ առանց տատամսումի մասնակցի Թեմական ընտրութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Դեկտեմբեր 13ին, Կիրակին, Հելլէն բարեխնամ պետութեան արտօնութեամբ եւ հսկողութեամբ :

«ԱԶԱՏ ՕՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՐՏԱՔԻՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

———o———

Խորհրդային ղեկավարութեան փոփոխութիւններէն ամիս մը ետք, խորհրդային հարցերու մասնագէտ Ամերիկացիներ այն ապահովութիւնն ունին որ այլեւս Խորհ. Միութեան արտաքին քաղաքականութիւնը չի փոխուիր եւ արեւմուտք–արեւելք յարաբերութիւնները կը շարունակուին ինչպէս Խրուշչեւի օրով : Այս կարծիքը հիմնուած է թէ այն բացատրութիւններուն վրայ զորս նոր ղեկավարները տուած են Խրուշչեւի հեռացման համար, ինչպէս նաեւ այն ուղղակի շփումներուն վրայ զոր Ուաշինկթընի կառավարութիւնը ունեցած է ամիս մըն է Մոսկուայի հետ : Ըստ այս մասնագէտներուն, այլեւս յստակ է որ Խրուշչեւ փոխարինուեցաւ Խորհ. Միութեան գլուխը շատ աւելի իր կառավարելու ոճի ձեւին վրայ քան արտաքին քաղաքականութեան :

Ուաշինկթընի համար, ամիս մըն է անցած – դարձածը ոչ մէկ փաստ բերած է որ Խրուշչեւի գերմանական քաղաքականութիւնը, ոչ ալ չին – խորհրդային տագնապին սուր բնոյթը բաւարար եղած էին Հոկտեմբեր 15ի «պետական հարուածին» համար :

Ըստ Ամերիկացի մասնագէտներուն, խորհ. կառավարութեան դիրքը հետեւեալն է Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութեանց զանազան երեւոյթներուն հանդէպ.

Ա) Գերմանական հարց

Նոր ղեկավարները հաւանաբար քիչ մը աւելի վերապահ ըլլան քան Խրուշչեւն էր, տարի մըն է : Նոր նախաձեռնութեան մը պէտք չէ սպասել այս մարզին մէջ :

Բ) Բազմակողմանի ուժ

Պիտի փորձեն, անշուշտ, շահագործել Ֆրանսայի եւ Միացեալ – Նահանգներու տարակարծութիւնները, բայց Պրաւդայի վերջին ազդարարութիւնը բազմակողմանի ուժին մասին տարբեր բան չըսեր քան ինչ կ՚ըսէր Խրուշչեւ :

Քուպա

Հարց չկայ թէ Ռուսերը լքած են Քասթրոյի վարչակարգը, բայց կը շարունակեն թելադրել Քուպացիներուն որ խոհեմ ըլլան Ամերիկայի հետ իրենց յարաբերութեանց մէջ :

Խրուշչեւի նման, նոր խորհրդային ղեկավարները չեն կրնար չտեսնել թէ Քուպայի փորձը իրենց սուղի կը նստի :

Երկկողմանի յարաբերութիւն Ամերիկայի հետ.— Վնասուած չեն եղածէն : Գիտական գործակցութեան երկու համաձայնագիր ստորագրուած է այս ամիս : Օդային համաձայնագիր մըն ալ կրնայ ստորագրուիլ :

Վեհաժողով

Խորհրդային նոր ղեկավարները մասնաւոր շահագրգռութիւն ցոյց չեն տուած Ճոնսընի հետ հանդիպումի մը համար, եթէ այդպէս բան մը պատահի, ամէն պարագայի մէջ, չի կրնար ըլլալ որ Ճոնսըն Մոսկուա երթայ, շփման մէջ չմտած Միացեալ Նահանգներու եւրոպացի դաշնակիցներու ղեկավարներուն հետ :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

———o———

Ն. Վ. Յունաստանի դեսպանը, Պ. Մենելաոս Ալեքսանդրաքիս, պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Կիպրոսի Ազգային Առաջնորդարանին, Հինգշաբթի 12 Նոյեմբեր 1964, կ. ա. ժամը 10.30ին :

Ն. Վսեմութիւնը ընդունուեցաւ Կաթողիկոսական փոխանորդ Գեր. Տ. Երուանդ Ծ. Վարդապետին, քահանայ հայրերու եւ Կիպրահայ Ազգ. Վարչական ժողովի անդամներու կողմէ :

Ընդունելութիւնը տեւեց մօտ կէս ժամ եւ անցաւ բարեկամական սիրալիր եւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ : Կաթողիկոսական փոխանորդը բաժակ առաջարկեց Հելլէններու Ն. Վեհ. Կոստանդին Թագաւորին համար : Ն. Վսեմութիւնը, փոխադարձեց, առաջարկելով իր բաժակը Հայց. Եկեղեցւոյ, Կիպրահայ գաղութին եւ Կաթող. Փոխանորդին կենացը :

Պետական ռատիոկայանն ու տեղական մամուլը լայնօրէն արձագանգ տուին այս այցելութեան :

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
(ԿՆԻՔ)

ՀՌՈՄԻ ՀԱՅԿ. ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Փարիզի ֆրանսագիր մամուլը ոչ մէկ արձագանգ հանդիսացաւ այն պատարագին զոր Պապին նախագահութեամբ, մատոյց Կաթողիկոս – պատրիարք Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան, Ասպիրեան Նահատակներու յիշատակին : «Ֆիկարօ» եւ «Լը Մոնտ» որոնք էջ մը կը յատկացնեն վատիկանեան լուրերու, ոչ մէկ տող գրեցին. միայն Լա Քրուա երեկոյեան կաթողիկէ օրաթերթն է, որ գոհացած էր հետեւեալը ըսելով.—

«Պապը իր ներկայութեամբ պատուեց 125րդ ընդհ. Միաբանութեան պատարագը : Կը պատարագէր Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան, պատրիարք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, ի յիշատակ Հայ հաւաքականութեանց ջարդին, յիսուն տարի առաջ, առաջին համաշխարհային պատերազմի խռովութեանց առթիւ (ԽՄԲ.— Ի՛նչ հրաշալի բացատրութիւն Թուրքը չվշտացնելու համար ...) : Ու «Լա Քրուա »կը շարունակէ.— « Այն 250 հազար հաւատացեալները որոնք կը կազմեն կաթողիկէ պատրիարքութիւնը (Հռոմէն բաժանուած Հայերը լուսաւորչական կը կոչուին) մեծ մասամբ այդ ջարդերէն եւ աքսորներէն վերապրողներն են : Գլխաւորաբար կ՚ապրին Միջին – Արեւելք, Ֆրանսա եւ Ամերիկա» :

Եւ այսքան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԻԿՆԵՐԸ այլեւս վիզայի պէտք չունին Պենելիւքսի (Պելժիա – Հոլանտա – Լիւքսամպուր) երկիրները երթալու համար, այս իմաստով համաձայնագիր մը ստորագրուած է առջի օր, Թեհրան :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ վարչապետը Կոսիգին շատ սիրալիր ընդունելութիւն բրած է ամերիկացի 92 գործի մարդոց, որոնք Մոսկուա են ներկայիս :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն որ Հիւսէյն Ուէնի կազմած է լիբանանեան նոր դահլիճը, որ իր առջին նիստը գումարած է Շարլ Հէլուի նախագահութեան տակ : Վարչապետը կը պահէ նաեւ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը եւ Թաքլա Արտաքին նախարար կը մնայ :

ՖՈՆ ՊՐԵՆԹԱՆՈՅԻ ազգ. յուղարկաւորութեան ներկայ եղած են Էրհարտ եւ Ատընաուըր, ինչպէս նաեւ հանրապետութեան նախագահ՝ Լիւպքը եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ :

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

(ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԻՑ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նշուած օրը ճիշդ ժամին եկաւ Արշակ Զօպանեանը: Ես նրան ընդունեցի մեծ յարգանքով եւ սիրով: Նա անընդհատ հարցեր էր տալիս Հայաստանի շինարարութեան, գրականութեան եւ արուեստի մասին :

Իմ պատասխաններից նա չափազանց ոգեւորւում էր եւ մանկան նման թռչկոտում նստած տեղում : Նա, ի միջի այլոց, հարցրեց.

— Իսկ ներգաղթ ըլլա՞լու է : (ԽՄԲ. — Հրաշալի՛ արեւմտահայերէն) :

— Այո, — պատասխանեցի ես,— այս տարի Փարիզից պիտի ներգաղթեն 1500 մարդ: Ես լիազօրուած եմ Հայաստանի կառավարութեան կողմից յայտարարելու այդ մասին: Ինձանից յետոյ Փարիզ կը գայ ընկեր Դանուշ Շահվերդեանը, կը ցուցակագրի ներգաղթողներին եւ կը կազմակերպի նրանց ներգաղթը :

Զօպանեանը շատ ուրախացաւ իմ այս յայտարարութիւնից եւ սկսեց ուրախ-ուրախ թռչկոտել տեղում :

— Ինչ աղուոր է, ինչ աղուոր, — բացականչում էր նա :

Զրոյցից յետոյ ես հրաւիրեցի Զօպանեանին՝ հիւրանոցի ցածի յարկի ճաշարանում ճաշելու : Նա սիրով ընդունեց իմ հրաւէրը : Ես թեւանցուկ արած իմ պատուական հիւրին, իջանք ցածի ճաշարանը :

Մենք նստած ճաշում էինք, երբ ճաշարան մտաւ բարձրահասակ մի ծերունի :

— Եկողը պատմաբան Նիկողայոս Ադոնցն է, — ասաց Զօպանեանը,— կ՚ուզէ՞ք Ձեզ ծանօթացնեմ անոր հետ :

— Ոչ, — պատասխանեցի ես,— Ադոնցը Դաշնակցական է (ԽՄԲ — 30 տարի է անցեր եւ դեռ Ալազան չէ սորվեր շիտակ խօսիլ), իսկ ես՝ համայնավար, ի՞նչ ընդհանուր բան կայ մեր միջեւ :

Չմոռնամ նշել, որ Փարիզ հասնելուց մի քանի օր յետոյ այնտեղ հրատարակուող դաշնակցութեան օրկան «Յառաջ» թերթում մի յօդուած լոյս տեսաւ, որտեղ ծաղրւում էր Խորհ. Հայաստանը եւ իմ անձնաւորութիւնը : Ի պատասխան, Արշակ Զօպանեանը «Ալազան» վերնագրով ընդարձակ գովասանական թերթօն տպագրեց Փարիզի «Ապագայ» թերթի երկու համարներում :

1935 թուի Յունիսի 25ին Մշակոյթի պաշտպանութեան միջազգային համագումարում ես զեկուցեցի հայ գրականութեան մասին : Պիտի նշեմ, որ իմ զեկուցումն ունեցաւ արտակարգ ընդունելութիւն : Այդ ընդունելութիւնից խիստ ուրախացած էին Փարիզաբնակ Հայերը եւ առաջին հերթին Աւետիք Իսահակեանն ու Արշակ Զօպանեանը: Իմ զեկուցումը տպագրուեց Միսաք Մանուշեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսնող «Զանգու» յառաջդիմական թերթում :

Իմ զեկուցումից յետոյ ՀՕԿի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպեց ճոխ թէյասեղան ի պատիւ ինձ : Թէյասեղանին նախագահում էր Աւ. Իսահակեանը, որի կողքին նստած էր Արշակ Զօպանեանը : Թէյասեղանի ընթացքում Զօպանեանը ջերմ ճառեր արտասանեց Հայաստանի եւ իմ պատուին :

Ի դէպ համագումարում ունեցած իմ յաջողութեան մասին անգամ ջերմ խօսքեր գրեց դաշնակցական «Յառաջ» թերթը, որն իմ Փարիզ գալու առթիւ վարկաբեկիչ յօդուած էր տպագրել :

Զ.

Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմի առաջին քարտուղար Աղասի Խանջեանի ողբերգական մահից յետոյ արկածախնդիր Բերիան մի յօդուած տպագրեց, որտեղ Արշակ Զօպանեանին յայտարարեց Դաշնակցական եւ Աղասի Խանջեանին մեղադրում էր այն բանում, որ նա նամակագրական կապ է ունեցել Դաշնակցական Զօպանեանի հետ: Ճիշդ է, Խանջեանը մի նամակ գրել է Զօպանեանին : Ահա թէ ինչ առիթով :

Արտասահմանից ներգաղթած մի քանի Հայեր խախտել էին պետական սահմանը, փախել արտասահման եւ զրպարտութիւններ էին տարածում Խորհ. Հայաստանի մասին: Այդ առթիւ Արշակ Զօպանեանը մի նամակ էր գրել Աղասի Խանջեանին եւ խնդրում էր պարզաբանել վերոյիշեալ Հայերի փախուստի պատճառները : Խանջեանը Զօպանեանին պատասխանել էր, որ այդ Հայերը Դաշնակցութեան կողմից ուղարկուած գրգռիչներ էին եղել (ԽՄԲ. — ???) եւ Հայաստան էին ներգաղթել՝ յետագայում այնտեղից փախչելու եւ վարկաբեկելու նպատակով : Զօպանեանը այդ նամակը հրապարակել էր իր խմբագրած «Անահիտ» ամսագրում :

Պատկերացնում եմ, թէ ինչպէս յուզուած կը լինէր Զօպանեանը, երբ կարդար Բերիայի թխած զրպարտիչ յօդուածը : Մի մարդ, որ ամբողջ կեանքում պայքարել էր Դաշնակցութեան դէմ, այժմ յայտարարւում էր Դաշնակցական :

Ընթերցողին եմ թողնում համեմատել Խորհ. Միութեան Փարիզի դեսպան ընկեր Պոտեմկինի եւ արկածախնդիր Բերիայի կարծիքները Արշակ Զօպանեանի մասին :

Հայաստանի ներքին գործերի ժողկոմատում նստած Բերիայի գործակալները Զօպանեանին ձեւակերպեցին որպէս ֆրանսիական լրտես եւ նրա հետ կապ ունեցող բոլոր անձանց փորձեցին մեղադրել ֆրանսիական լրտեսութեան մէջ : Նրանք փորձեցին ինձ եւս համարել ֆրանսիական լրտես, նրա համար, որ ես էլ նամակագրական կապ եմ ունեցել Զօպանեանի հետ : Սակայն ի զուր, դրանից ոչինչ դուրս չեկաւ :

Փարիզից վերադառնալուց յետոյ ես այլեւս բախտ չունեցայ հանդիպելու Արշակ Զօպանեանի՝ այդ հայրենասէր բանաստեղծի, գրականագէտի, պատմաբանի եւ Խորհ. Հայաստանի ջերմ բարեկամի հետ : Յետոյ ես իմացայ, որ նա ողբերգական վախճան է ունեցել՝ դառնալով ինքնաշարժի վթարի զոհ : Յարգանք նրա յիշատակին :

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

ԱՆԿԱԽ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

Յիսնամեակը չեկած՝ կուլթեամբ, բանաձեւումով եւ բոլոր սարքովիլներով՝ արդէն իսկ կար Հայ Դատը առնուազն մէկ — երկու հարիւրամեակի անցեալով. իսկ Յիսնամեակը անցնելէ ետք դարձեալ պիտի ըլլայ ու պիտի մնայ Հայ Դատը, անտարակոյս նոյն բովանդակութեամբ եւ նպատակով :

Այն, որ պիտի կատարուի Յիսնամեակին կը յատկանայ կրեմլեան վերջին յայտարարութեանց լոյսին տակ :

Վկայութեամբ Կրեմլինի՝ Թուրքիա եւ Սովետներ «համաձայն են հիմնական հարցերու մէջ» :

Ասկէ կը հետեւի, որ առաջին հերթին հաշտ են բոլոր սահմանային խնդիրներու պարագային:

Որովհետեւ, եթէ Մոսկուա հողային պահանջատէր ըլլար Անգարայէն, եթէ Կրեմլինը թիզ մը տարածութիւն ուզէր Թուրքիայէն՝ նովին բանիւ պիտի խախտէր ամէն հնարաւորութիւն համաձայնութեան գալու հիմնական հարցերէն ամենահիմնականին շուրջ :

Ամենահիմնակա՞նը. հրաժարիլ ցարական Ռուսաստանի դարերու ծաւալապաշտութենէն, յայտարարել, թէ կարմրած Կրեմլինը հողային ակնկալութիւն չունի Թուրքիայէն, գործով ապացուցանել, որ յաչս Թուրքիոյ՝ խորհրդայնացած Մոսկուան հող առնող Չէ այլեւս, այլ ընդհակառակն՝ ՀՈՂ ՏՈՒՈՂ է դարձած :

Թուրքերու այս անվերանալելի պայմանը Մոսկուայի մարքսիստները արդէն լրացուցած են քանի մը անգամ :

Եւ ահա միշտ՝ Հայաստանի հաշւոյն :

Հայաստանի հաշւոյն է, որ Սովետները ուրացան Սեւրի դաշնագրով ճշդուած ծովէ ծով Հայաստանի հողերը, զանոնք Թուրքին նուիրաբերելով :

Հայաստանի հաշւոյն է, որ Սովետները Կարսի, Արտահանի եւ Սուրմալուի շրջանները նուիրաբերեցին Թուրքին՝ Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ետք :

Հայաստանի հաշւոյն է, որ Սովետները Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը շնորհեցին Թաթարին՝ միշտ նոյն Թուրքը սիրաշահելու համար :

Հայաստանը յօշոտելով, Հայաստանի հողերը պատառ պատառ Թուրքին հրամցնելով, Հայաստանի հողային բոլոր իրաւունքները գերեզմանելով է, որ Կրեմլինը կրցաւ դէթ մասամբ շահիլ Թուրքին վստահութիւնը եւ անոր այնքան փնտռուած բարեկամութիւնը :

Եթէ Կրեմլիօ կը հաւաստայ, որ այսօր իսկապէս «հիմնական հարցերու մէջ համաձայնութիւն կայ» Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ, ապա ատոր անվերանալելի պայմանն է չըլլալ հողային պահանջատէր, եւ պատրաստ ըլլալ, ի հարկին, հողային նոր զիջումներ ընելու :

Եւ նոր զիջումներ, դարձեալ ու միշտ՝ Հայաստանի հաշւոյն :

Ասիկա, այս ցուրտ ու սարսռազդու իրողութիւնը, առանցքը կը հանդիսանայ Յիսնամեակին տարուելիք աշխատանքներուն :

Բոլոր հնարաւոր միջոցներով պիտի արծարծենք Հայ Դատը 1965ին :

Պիտի ընդհանրացնենք մեր իրաւունքները եւ զանոնք արար աշխարհին պիտի ներկայացնենք :

Եւ նկատի առնելով հայ իրաւունքներու ոճրածին ոսոխ Թուրքիան եւ Հայ Դատի անզիջողանցելի վաճառորդ Կարմիր Կրեմլինը պիտի մերկացնենք, որ ·

Եթէ հողային պահանջ կը ներկայացնէ Հայ Դատը, այդպէս է, որովհետեւ հայ հողերը ծախուեցան սովետին կողմէ, եւ կողոպտուեցան Թուրքին կողմէ :

Եթէ խողխողուեցաւ հայ պետութեան ազգային անկախութիւնը, ատիկա եղաւ գործակցութեամբ երկու անիրաւներու, Թուրքին եւ սովետին :

Եթէ շուրջ յիսուն տարի անտէր մնաց Հայ Դատը, ատոր պատճառը այն է, որ փոխադարձ հասկացողութեամբ զայն գերեզմանեցին, որքան Թուրքը, նոյնքան ալ սովետը:

Աշխարհին ու մարդոց մեր իրաւունքները ներկայացուած ատեն, չենք կրնար ատել, խեղաթիւրել պատմական փաստերը, խարդախել տարրական իրողութիւնը :

Յատկապէս 1917 – 23 շրջանին քիչ թէ շատ ծանօթ ոեւէ լուրջ պատմաբան կրնայ հազար ապացոյցով փաստել, որ եթէ Սովետը ուզէր՝ ՍԵՒՐԸ Կ՚ԻՐԱԿԱՆԱՆԱՐ :

Սեւրը ծախուեցաւ եւ Ուիլսընեան Հայաստանը նուիրաբերուեցաւ Թուրքին, որովհետեւ Լենինի համար անչափ աւելի կարեւոր էր սիրաշահիլ Թուրքը:

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Ծուռ Նհօ յամ՞ խոլոր կը նայիս : Լենին բոլորին լէ ազատութիւն բերեր, յամ՞ խոլոր կը նայիս : Աչքդ ի լուս, քու գերդաստան կը ջօջնայ... Մի բաժակ լէ տուէք, մէկ լէ...

Վերցրեց երեք բաժակ, մէկը տուեց Անթառամին, երկրորդը Նուբարին ու մէկն էլ իրեն պահելով՝ խօսեց .

— Ձեր աչք լէ լուս, իմ աչք լէ լուս : Խմենք մեր կենաց, Անթառամի, Նուբարի ու ծուռ Վարսոյի կենաց, որ պահպանենք մեր տուն ու գերդաստան :

Ծերունի Մովսէսը նայում էր նրանց, չրխկացնում էր թզբէհի քահրուպարէ հատիկները, գլուխն օրօրում ուսերի վրայ եւ շշնջում էր հիացած :

— Վայ, կրակ չուտիս դու, Վարսօ, կրակ չուտիս..

Արդէն պատրաստւում էին ցրուել, երբ ներս մտաւ Սասունցի Միրոն: Քիչ էր մնում գլուխը կպչի շեմափայտին : Հրացանը ձեռքին, առաջ եկաւ ու ներողութիւն խնդրելով, որ Նահապետ պապօր երեխաների կնունքին ուշացել է, բոլորին հրաւիրեց իր փոքր տղայի նշանդրէքին :

— Իմ հիւրն էք, իմ աչքերու վրէն տեղ ունիք...

Նոր աչքալուսանքի, նոր մաղթանքների խօսքեր եղան : Ափրօն ու Նահապետն ինչ որ բաներ փսփսացին ու Ափրօն բաժակն առնելով, վեր կացաւ, կանգնեց .

— Յարգելի ժողովուրդ, իրաւունք տուէք երկու խօսք ասեմ: Իմ մեծ ախպէր Նահապետ երդում ի արեր, որ ամէն նորածին երեխի համար մի խնձորի ծառ տնկի նրա դրան առէջ: Պատուական երդում ի, եւ Աստծուն, եւ մարդուն դուրեկան : Էսօրուանից Նահապետ ուխտ կ՚անի, որ ամէն նորապսակների համար էլ երկու խնձորի ծառ տնկի նրանց տան առաջ : Թող էս ուխտն էլ ընդունելի էլնի, ամէն: Ես էլ պարտական եմ, որ տնկիներ անպակաս անեմ ... Տխրութիւն թող անցեալ էլնի, ուրախութիւն՝ ներկայ ...

Ժիրայրն էր, թէ Ծովինարը սկսեց ճչալ : Նուբարը վազեց օրօրոցի կողմը : Հիւրերը ցրուեցին: Ափրօն ու Նահապետն էլ գնացին Սասունցի Միրոյի փոքր տղայի նշանդրէքին :

Նուբարն ու Անթառամը բարուրներից արձակեցին Ժիրայրին ու Ծովինարին : Տունը հիմա լցուեց հարեւան կանանցով:

— Ժիրայր ժիր տղայ ի,— երեխային ձեռքերի վրայ խաղացնելով էլի սկսեց երգել Անթառամը, — իր քոյր ծաւի աչքերով Ծովինարն ի, հէր Նահապետն ի, ջօջանց պետն ի, մեր Նուբարն ի, ատտանուրի բարբարն ի ...

Վարսօն ուշադրութեամբ նայում էր Անթառամին, ուշադրութեամբ լսում էր նրա ինքնահնար խօսքն ու երգը :

Իրիկնադէմ էր արդէն, գիւղը լցուեց դաշտերից եկող կովերի բառաչով ու ոչխարների մայիւնով : Անթառամը մնաց երեխաների մօտ, Նուբարը գնաց Մովսէսի բակը, նրանց հօտի հետ դաշտից եկող մաքիները կթելու :

Նահապետն ու Ափրօն Միրոյի տնից վերադարձան ուշ երեկոյեան : Երկուսն էլ թեթեւ գինովցած : Նահապետը քթի տակ դնդնում էր սիրած երգի եղանակը: Նուբարը մտքում կրկնում էր խօսքերը·

Ես մի չոր ծառ էի ,
Դու գարնան արեւ,
Քու սիրով ծաղկեցան
Իմ կեանքն ու տերեւ ...

Ափրօն գրկում էր Նահապետին, համբուրում էր նրա ճակատը ու խօսում էր առանց միւսներին միջոց տալու :

— Որ դու սաղ էլնես, առողջ եւ ուրախ, ես ուրիշ բախտաւորութիւն չեմ ցանկայ, Անթառամ վկայ ի: Մեծ ախպէր դու իս, եւ մենք էլ քո ծառէն ենք : Հրամանք տուր եւ մենք կը կատարենք, Նահապետ : Մէկ էլ մի ցանկութիւն ունեմ՝ երնէկ էն օր, որ զանք Ժիրայրի ու Ծովինարի հարսնիքին: Էդ բախտն էլ որ Աստուած տուեց, դրանից յետոյ հարկ ի, որ մոռնանք էնոր, արած վատութիւններ... Բայց Կռապաշտ Նհօն լաւ մարդ ի, Նահապետ, ես ծուռ մարդերաց կը սիրեմ, ճշմարիտ խօսք ծուռ մարդ կ՚ասի, խելօք մարդ չի ասի: Եւ Մովսէս նմանապէս լաւ մարդ ի, բայց շատ խելօք ի, իր խօսք շատ կը չափի, կը ձեւի ... է, որ կտաւ շատ չափես, կը պատառի : Եւ բարեպաշտ քահանաներաց նմանապէս չեմ սիրի, որովհետեւ աղօթքներից ծուռ դուռ չեսանք: Ծնակարի մի խօսք հազար աղօթք կ՚արժէ ... Ու մէկ խօսքով, Նահապետ, բնաւեր անտէր եղաւ ժողովուրդ, հիմի արժանի ի, նոր տուն ու բուն շինենք : Մուլքեր ու այգիներ անօրինաց ձեռք մնացին· ջարդին, որ վառին, քանդին, աւերին: Հարկ ի, որ նոր այգիներ ու պարտէզներ տնկենք: Քանդել թշնամու բնութիւնն ի, շինել մեր պարտքն ի : Աշխարհ էդպէս է ստեղծուեր, Նահապետ, ես ու դու վկայ ենք, որ այդպէս ի ...

— Գինովցեր ես, Ափրօ, — ասաց Անթառամ :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(45 Շար.)

եւ ճիշդ նոյն պատճառով, 47 տարիներ անընդհատ Կրեմլինը կապանք դրաւ «Խանջեան»ներու եւ «Չարենց»ներու բերաններուն, ոչ միայն եօթն պատուհասուած այս երկու անհատներուն, այլեւ բոլոր 47 տարիներու բոլոր «խանջեանատիպ» ու «չարենցանման» Հայերու բերաններուն, արգիլելով, որ ՄԷԿ ԲԱՌ ԱՐՏԱՍԱՆԵՆ ՀԱՅ ԱՐԴԱՐ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻ ՈՒ ՊԱՀԱՆՋԻ ՄԱՍԻՆ :

Այս վարագոյրը պիտի պատռէ Յիսնամեակին :

Սակայն, Յիսնամեակը պիտի գայ ու պիտի անցնի :

Պիտի մնայ Հայ Դատը :

Անոր կապուած աշխատանքները ոչ թէ պիտի նուազին, այլ պիտի բազմապատկուին 1966ին, 67ին, 68ին :

Նաեւ այդ տարիներուն, պիտի արծարծենք մեր դատը եւ արար աշխարհին ներկայացնենք, թէ հողային պահանջատէր է հայ ժողովուրդը :

Յիսնամեակով չէ, որ Տաճկահայաստանի խնդիրը սեղանի վրայ կուգայ : Ան սեղանի վրայ էր Յիսնամեակէն ալ առաջ : Յիսնամեակի աշխատանքները ոչինչով պիտի փոխեն այն իրողութիւնը, որ այդ խնդիրը սեղանի վրայ պիտի մնայ 1965էն ետք ալ :

Ցուցական ու պոռոտ ձեւականութիւններէն շատ աւելի հիմնական է ճանչնալ մէկ անգամ ընդ միշտ, որ հայ ժողովուրդը հողային պահանջատէր է յաչս Թուրքին եւ յաչս սովետին :

Բովանդակ Արեւմուտքը իրեն ապաւէն, Թուրքիա անզօր պիտի ըլլար հայ հողերը խլելու՝ եթէ բացառաբար Մոսկուա դէմ ըլլար այս կողոպուտին :

Սակայն Մոսկուա ուզեց, որ կողոպուտը պատահի · Հայաստանը ամբողջութեամբ՝ Թուրքի «եղբայրութիւն»ը ապահովելու համար :

Յիսնամեակը բացառաբար բարոյական արժէք կը ներկայացնէ : Ան խորհրդանիշն է մեր ժողովուրդի անպատմելի մարտիրոսութեան : Ապրիլեան Եղեռնի յիսուներորդ տարեդարձը իր մէջ կը մարմնաւորէ արի ու արդար ժողովուրդի մը նահատակութեամբ նուիրագործուած իրաւունքը :

Եւ այսքան · Ու մի՛այն այսքան :

Ինչ կը վերաբերի Հայ Դատի աշխատանքներուն, Յիսնամեակը պատեհութիւն մըն է զանոնք բազմապատկելու՝ բոլոր առիթին ներկայացնելու եւ Մէկ Միլիոնի սուրբ արեան լոյսին տակ պաշտպանելու :

Եւ ապա – շարունակելու :

Իսրայէլ Օրիներն ու Յովսէփ Էմիններ եթէ Հայ Դատի անդրանիկ ռահվիրաներէն նկատենք, ապա պէտք է ըսել, որ անոնք բանաձեւած չէին այդ դատի վախճանական բնոյթն ու նպատակը : Սակայն անպատճառ զայն ունէին իրենց հոգիներուն մէջ անթեղուած :

Բոլոր Օրիները, Էմինները, Խրիմեանները, Ներսէս Վարժապետեանները, Քրիստափորներն ու շարանը անծայր՝ ՍԵՒՐՆ ունէին իբրեւ վախճանական նպատակ :

Սեւրով յստակ ու վերջնական բանաձեւում ստացաւ Հայ Դատը :

Սեւրէն աղին, իմանալի եւ արծարծելի է Հայ Դատը :

Մենք Սեւրին հասանք մեր ժողովուրդի նահատակութեան գնով : Հայ Յեղափոխութեան երկունքէն անցնելով : Ղարաքիլիսէի, Սարտարապատի եւ Բաշ Ապարանի յաղթանակով :

Եւ Սեւրէն աղին, յստակ, մէկին ու անվերաքննելի են Հայ Դատի բնոյթն ու բովանդակութիւնը :

Յիսնամեակը չէ, որ այս պարագաները ճշդեց : Մեր արիւնն ու մեր բազուկն էին զանոնք կերտողները :

Յիսնամեա՞կն է առիթ · այն ատեն, այդ առթիւ ամէն տեղ պէտք է ներկայացնել Սեւրը, ամէն տեղ՝ պէտք է արծարծել Սեւրը, ամէն տեղ՝ պաշտպանել Սեւրը, ամէն տեղ բացատրել Սեւրը եւ ամէն տեղ ՊԱՀԱՆՋԵԼ Սեւրը :

Բայց եթէ «յիսունեմէկամեակ»ին ներկայացաւ առիթը, այն ատեն նոյն թափով ու մոլեռանդութեամբ ՍԵՒՐ պիտի ուզենք, միշտ կրկնելով, թէ մեր պայքարը չի դադրիր մինչեւ չիրագործէ անոր նպատակը՝ ՍԵՒՐԸ :

Հայ Դատը «ամեակ»ի հետ կապուած չէ :

«Ամեակ»ով չսկսաւ, ու «ամեակ»ով պիտի չփակուի :

Հայ Դատը մեր ազգային գոյութեան, մեր ժողովուրդի անկողոպտելի իրաւունքներու իրացման, մեր ցեղի յաւերժութեան անդրուժան ու անդադար պայքարի դրօշն է, որ բարձրացաւ աւելի մէկ երկու դար առաջ, ծածանեցաւ վերջին յիսուն տարիներուն եւ պիտի շարունակէ յառաջանալ 1965էն ալ ետք, մինչեւ հասնի իր նպատակին :

Եւ զգոյշ · որովհետեւ Հայ Դատի ՁՈՅԳ ոսոխները ամէն ինչ պիտի ընեն 1965ը չէզոքացնելու եւ Հայ Դատի շուրջ հաւաքուած ախոյեաններու հոգիները պղտորելու եւ պղծելու :

Յատկապէս կոմկուսականները ամէն միջոցի պիտի դիմեն մեր իրաւունքը արատաւորելու եւ Հայը Հայուն դէմ հանելու համար : Թոյն, մաղձ եւ ատելութիւն սերմանելու եւ այլասերած ու հոգեբեկ տարրերը իբրեւ յետին վասակ գործածելու :

Սակայն, զգաստ ու զուսպ, պիտի ձգենք, որ անցնի 1965ը, միշտ ջանալով հասնիլ առաւելագոյն դրական աշխատանքին եւ արդիւնքին :

Իսկ Յիսնամեակէն ետք, միշտ նոյն նուիրումով, միշտ նոյն ներդաշնակ ուժերով, միշտ նոյն հետեւողական աշխատանքով, պիտի հետապնդենք նոյն Հայ Դատի անվերանայելի նպատակը · միշտ նոյն ՄԻՋԱԶԳԱՅՆՕՐԷՆ ՃԱՆՉՑՈՒԱԾ ՍԵՒՐԸ :

Բ. Վ. Ն.

ԴԱՏԵՐՈՒ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Եւ իրապէս : Դատերու համաճարակ մը կը տիրէ Ամերիկայի մէջ : Եւ ինչ դատեր, ի՜նչ այլանդակութիւններ, ի՜նչ կեղծարարութիւններ : Կ՚ըսեն թէ ամէն տարի, չուրջ տասը միլիոն Ամերիկացիներ ափ կ՚առնեն դատարաններու դուռը, այլազան պատրուակներով, այս կամ այն հիմնարկութենէն հատուցումներ ըստանալու ակնկալութեամբ : Թուենք մէկ քանին :—

Նիւ Եորքի մէջ, արիացած Ամերիկուհի մը դատ բացած է քաղաքապետութեան դէմ, հարիւր հազար տոլարի հատուցում պահանջելով այն գժբախտութեան համար, որուն զոհ գացած է իր ամուսինը, սարսափելի ... փոթորիկի մը պատճառով : Մարդը, որ կ՚աշխատէր Սէնթրըլ Փարքի մէջ, փոթորիկին կողմէ կը քշուի եւ կը նետուի խորունկ ջրաւազանի մը մէջ, ուր եւ կը խեղդուի, լողալ չգիտնալուն հետեւանքով : Երկարատեւ դատավարութենէ մը ետք, դատարանը մերժած է այրի կնոջ պահանջը այն պատճառով, որ «քաղաքապետութիւնը ի վիճակի չէր իր հակակշռին տակ պահելու հովերու ուժգնութիւնը» ...

Շիքակոյի մէջ երկու պըսեր իրարու կը զարնուին : Կէս ժամ հազիւ անցած, երբ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ արկածին մանրամասնութիւնները, աւելի քան վաթսուն հոգի դատարան կը դիմեն հատուցում պահանջելով եւ երդուընելով, որ կը գտնուէին մէկ կամ միւս պըսին մէջ, արկածի պահուն եւ ցնցուած է իրենց առողջական վիճակը ... Այս պատճառով ալ առասպելական գումարներ կը պահանջեն իբրեւ հատուցում, պըսերը բանեցնող ընկերութենէն : Երեւակայեցէք խայտառակութիւնը, երբ շատ չանցած կը ստուգուի, թէ երկու պըսերն ալ ... պարապ էին, արկածի պահուն, որովհետեւ տէփօ կը վերադառնային ...

Նաթանիէլ Պէքըր անունով մէկը, Նիւ Եորքի մէջ, տաքնալու կարելիութենէն զրկուած, ամէն օր կ՚երթար քաղաքապետական մատենադարանը, ուր սակայն կարդալէն աւելի կը նախընտրէր քնանալ : Ամէն ինչ լաւ կ՚ընթանար մինչեւ այն օրը, երբ իր խռկալէն ձանձրացած ընթերցողներու պահանջով, մատենադարանին պահակը դուրս հանեց զայն : Այդպէս, հա՞ ... Մարդը չիտակ կ՚երթայ եւ դատ կը բանայ քաղաքապետութեան դէմ այն պատճառաբանութեամբ, որ մատենադարանէն դուրս նետուած ըլլալուն հետեւանքով ծանր պրոնշիթ ունեցած էր ...

Դարձեալ Նիւ Եորքի մէջ, քաղաքապետութիւնը պատշաճ գերեզման մը յատկացուցած էր խեղճ մէկու մը, որ թաղուած էր այնտեղ : Մատցրիւ գերեզմանապահ մը, սակայն, սխալմամբ, այդ գերեզմանին վրայ կը զետեղէ տապանաքար մը, որ հանգուցեալինը չէր : Եւ ահա, չահագործելով գործուած սխալը, ընտանիքը դատ կը բանայ քաղաքապետութեան դէմ, եւ, մի զարմանաք, կը շահի : Կը ստանայ երեք հարիւր տոլարի հատուցում, 150ը այն նուաստացման համար, որուն ենթարկուած էր հանգուցեալը եւ 150 տոլարն ալ այն ... յուզման համար, զոր ունեցած էին դատ բացողները, գործուած ցաւալի սխալը տեսնելով ...

Կայ շատ աւելի տարօրինակը : Ուրեմն իմացէք այդ մէկն ալ :

Միշտ Նիւ Եորքի մէջ, անձնասպանութեան թեկնածու մը դատ բացած է զինավաճառի մը դէմ իրմէ գնած այն ատրճանակին համար, որ, փոխանակ զինք սպաննելու, պարզապէս վիրաւորած էր ... « Զէնքը լաւ գործած չըլլալուն պատճառով, ուրեմն, ստիպուած եմ տակաւին ապրիլ, գրած է ան դատարանին ուղղուած իր աղերսագրին մէջ · այս պատճառով ալ, լաւ չրանող այդ ատրճանակը ինծի ծախած զինավաճառը պարտաւոր է սննդագին մը սահմանել, մինչեւ կեանքիս վերջը »... Զարմանալի չէ, որ դատաւորները ականջ չեն կախած այդ գանգատին :

Եւ հիմա վերջին նմոյշ մըն ալ, որուն բեմադրավայրը այս անգամ, Սան Ֆրանչիսքոն է :

Լաւ հագուած պարոն մը կը բարձրանար տեղւոյն քաղաքապետարանին շքեղ սանդուխներէն : Կուգար ատամնաբոյժին քովէն, նոր վերջացած ատամնաշարքը բերնին մէջ : Ու ահա, ոտքը կը սահի եւ սանդուխներուն վրայ իյնալով, կտոր – կտոր կ՚ըլլայ ատամնաշարքը : Պարոնը շուտով կ՚առնէ դատաւորին մօտ : Եւ դատարանին վճիռով, քաղաքապետութենէն կը գանձէ նոր ատամնաշարքի մը փոխարժէքը ...

Այսպէ՛ս է Ամերիկան ...

ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ճիշդ տարի մը առաջ, սեւ հողին յանձնեցինք ընկ. Ախլաթցի (Թեղուտ գիւղէն) Արսէն Զըլկարեանը :

Ողբացեալ ընկերը գտնուած էր կամաւորական շարքերու մէջ՝ Կովկաս, զօրավար Սմբատի եւ հերոս Մուրատի հրամանատարութեան տակ : Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք, նախ անցաւ Պոլիս, ապա Մարսէյլ, ուր աշխատեցաւ նաւահանգիստին մէջ :

Տիպար Հայ մըն էր մեր ողբացեալ ընկերը :

Ց. ՏԷՐՈՅԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Մեր տիրոջ կը սպասենք, Իշխան Վալենտ Թէօրէօքի :

— Դեռ չեկա՞ւ :

— Ոչ :

— Այն ատեն ինքը ըլլալու է որուն հետ վեհափառ Փատիշահը կը խօսի :

— Կը սպասենք իրեն, — պատասխանեց Մարթոնֆալվայի :

Թուրքը ուսերը թօթուեց ու գնաց :

— Ես չեմ կրնար սպասել, — անհանգիստ կ՚ըլլար Գրիգոր · ես կէս գիշերին պէտք է վեր ըլլամ :

— Գնա, աղբարիկս, — ըսաւ Մարթոնֆալվայի անուշութեամբ, — ու եթէ յանկարծ անկողնիս մէջ Թուրք մը գտնես՝ դուրս նետէ զայն :

Կատակելու համար ըսաւ, բայց Գրիգոր չէր խնդար : Բարեւեց Մարթոնֆալվային ու սրարշաւ բարձրացաւ դէպի լեռ :

×

Լուսինը այն ատեն ելած էր ամպերու մէջէն ու Պուտայի ճամբան լուսաւորեց :

Դրան քով կեցող նիզակակիր Թուրքը եւ ոչ նայեցաւ Գրիգորին : Տակաւին անհատներ կրնային մտնել ու ելլել անարգել : Ո՞վ գիտէ, վաղը ի՞նչ պիտի պատահի · վերջնականապէս դուրս պիտի չքշե՞ն Հունգարացիները բերդէն :

Ջիուն ամբակին տրոփիւնը շառաչի փոխուեցաւ դռնէն ներս : Գրիգոր տեսաւ թէ տուներու առջեւն ալ նիզակակիր պահակներ կեցած էին · ամէն տան առջեւ ենիչերի մը : Ամէն աշտարակի վրայ մահիկաւոր աղեղէդ, միայն Ս. Աստուածածնի եկեղեցիին վրայ մնացեր էր տակաւին ոսկեզօծ խաչը :

Գրիգոր Ս. Գէորգի հրապարակը հասաւ · զարմացաւ ոչ ոք հոն գտնելուն :

Շրջեցաւ ջրհորին շուրջ, թնդանօթներուն շուրջ · ոչ ոք, միայն նիզակաւոր Թուրք մը, հաւանաբար թնդանօթներու պահապանը :

Գրիգոր կեցաւ ու ձին թնդանօթի մը անիւին կապեց :

— Ի՞նչ կ՚ընես հոն, պոռաց Թուրքը :

— Կը սպասեմ, — պատասխանեց Գրիգոր տաճկերէն. — անշուշտ չես վախնար որ թնդանօթները գրպանս դնեմ :

— Ոչ, — պատասխանեց թոփճին բարեկամաբար. — դո՞ւն ալ Թուրք ես :

— Այդ բախտը չեմ ունեցած :

— Այն ատեն տուն գնա :

— Բայց այսօր ես հոս պատուի խնդիր մը ունիմ, կ՚աղաչեմ համբերութիւն ունեցիր :

Թուրքը նիզակը դէպի պատանին ցցած գոչեց ·

— Եէքըլ (կորսուէ) :

Գրիգոր քակեց ձին ու վրան հեծաւ :

Ֆեհերվարի դրան կողմէն մէկը եկաւ հեռուէն վազելով :

Գրիգոր ճանչցաւ Ֆիւրիէշը, որուն կարմրութիւնը գրեթէ կը ցոլար մութին մէջ : Գրիգորին քով վազեց :

— Մեքչէի քեզի կը սպասէ իշխան Վալենտի տան մէջ. — կը հեւար Ֆիւրիէշ · — եկուր, որովհետեւ փողոցին մէջ ենիչերիները թոյլ չեն տար խօսիլ :

Գրիգոր իջաւ ձիէն :

— Ի՞նչպէս պատահեցաւ այս անիրաւութիւնը . — հարցուց Գրիգոր :

— Խարդախութեամբ, անօրէն նենգութեամբ : Մինչ մենք մանուկ թագաւորին հետ վարն էինք Թուրք բանակին մէջ, ենիչերիները կամաց կամաց ներս մտեր են՝ իբրեւ թէ պարզապէս շէնքերը դիտելու համար : Ցիր ու ցան կը քալեն ու կը դիտեն եղեր, բայց միշտ աւելի բազմաթիւ : Երբ փողոցները լեցուեր են անոնցմով՝ փողի մը ձայնին վրայ զէնք քաշեր են ու դամէնքը տուն քշեր :

— Սատանաներ :

— Այսպէս գիւրին է բերդ գրաւելը :

— Իմ տէրս գուշակած էր ...

Պալատին պատուհանները բաց էին ու մոմի լոյսով լուսաւորուած : Առաջին յարկի պատուհաններէն մէկուն մէջ երկու գլուխներ դուրս երկնցան : Իսկ դըրան առջեւ ճիշդ նոյն պահուն փախուեցան պահակները · դրան առջեւ հսկայ ենիչերի մը կանգնեցաւ :

— Ի՞նչ կ՚ուզէք, — հարցուց արհամարհոտ ու հունգարերէն լեզուով :

— Տեղացի ենք. — պատասխանեց Գրիգոր չոր կերպով :

— Նոր հրաման մը եկաւ, — ըսաւ Թուրքը, — թէ դէպի դուրս՝ ով որ ուզէ, իսկ դէպի ներս՝ ոչ ոք :

— Ես հոստեղացի եմ, այս տնեցի · Վալենտ Թէօրէօքի տան ծառաներէն :

— Տղաս, տունդ գնա, Սիկեթվար, — ըսաւ Թուրքը հեգնանքով :

Գրիգորին աչքերը դուրս ինկան :

— Ներս թող :

Ու սուրին զարկաւ :

Թուրքը սուրը քաշեց :

— Շան զաւակ, չե՞ս կորսուիր :

Գրիգոր թողուց ձիուն սանձը ու ինքն ալ սուր քաշեց · թերեւս վստահութիւն կը զգար՝ գիտնալով որ առանձին չէր :

ԿԷԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճանկէօզեան եւ զաւակը՝ Հրայր, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Թիրեաքեան եւ զաւակները՝ Սեդա եւ Գեղամ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ֆաքիրեան սրտի ղառն կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր եւ ղոքանչմօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻԿ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ

(86 տարեկան), որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 18ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան իր բնակարանին մէջ, 10 Րիւ Լաֆայէթ, Ալֆորվիլ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 13·30ին, Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Հաւաքավայր եկեղեցին ժամը ճիշդ 13·30ին:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Ժաք Լավալէթ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Երեմիա Քարաքէհեան եւ զաւակները, Պ· Սերոբ Քարայէհեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քարաքէհեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Թահմազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Թահմազեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՔԱՐԱՔԷՀԵԱՆԻ

արկածալի մահը որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 18ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի (Նոյ· 23) ժամը 15·30ին Վիլնէօվ լը Ռուա, Սէն Շարլ տը լա Ֆէզանըրիի եկեղեցին (հայկ· ծէսով), Փլաս Ապպէ Պոնէն:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սերոբեան ինչպէս նաեւ վերջին պատերազմի խումբ մը հայ տարագիրներ ցաւով կը ծանուցանեն Համաշխարհային Բ· Պատերազմի մարտիկ իրենց սիրելի ընկերոջ՝

ԽԱՉԻԿ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 16ին, Իսի լէ Մուլինօ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ, (Նոյ· 21) ժամը 13·45ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ (Րիւ Ժան Կուժօն), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փըթի Քլամարի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յովհ· Սարաֆեան եւ զաւակները Կարպիս եւ Գրիգոր Սարաֆեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց սիրեցեալ մօր՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԽՆՋՈՅՔ

Ֆ· Կապ· Խաչի կայանի տղոց եւ Կրթ· կազմի խնջոյք հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի, Նոյեմբեր 22 (եւ ոչ թէ Դեկտեմբերին) Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 15ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ:

ՍԵՆԵԱԿ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Առանձին այր մարդ մը սենեակ կը փնտռէ հայ ընտանիքի մը մօտ, առժամեայ:

ԳՐԵԼ Յառաջին որ կը փոխանցէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշխատելու համար, նախընտրաբար կառք վարել գիտցող: Դիմել.—

PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Փոթորիկ» խումբին ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Չորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր), ժամը ճիշդ 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր մարմիններու ընկերներն ու ընկերուհիները, ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերընդականները:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԱՍՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

Կազմակերպուած Փարիզի Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ· Կոմիտէին:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16–23, Մշակոյթի տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ Փարիզ (9)

Կը նախագահէ՝ Ընկ· ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ· ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Հերոս Մուրատի մասին խօսք կ'առնէ՝

ՏՈՔԹ· ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Արտասանութիւն՝ Ընկ· Զ· Գազանճեան, մեներգ՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան: Մենապար, երգ, արտասանութիւն՝ Օր· Մարգարիտ Հանչերեան:

Նուագ՝ Հայկ· երգերու եւ պարերու սալեր:

Ընկերահամակրական ջերմ մթնոլորտ: Պիւֆէ, բոլորին մատչելի:

Մուտք 2 փրանք

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր միութիւններն ու հասարակութիւնը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊՕՄՈՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի:

Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս· Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Պ· ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ:

Կ'արտասանեն ընկ· Սեդա Թիւթէլեան, Վերժինէ Նազարեան, Վանիկ Նազարեան, Յակոբ Հայթայեան:

Նուագ.— Ընկ· Րաֆֆի Արզումանեան:

Իր նոր յայտագրով, Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Ե· Զարենց» պարախումբը:

Առաջին անգամ ըլլալով իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբը, ներկայացնելով զաւեշտ մը «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՌՄԲԱԼ Է»

Խօսնակ ընկ· Լեւոն Գըլըճեան:

Մուտք 3 փրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս–Պետրոս եկեղեցիի Կրթ· Մարմնին կողմէ, ի նպաստ տեղւոյն հայ վարժարանին:

Կիրակի Նոյեմբեր 22, երեկոյեան ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր:

SALLE DES FETES, RUE VOLTAIRE

Կը նախագահէ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ

RAOUL BLEUSE

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ շամ փուրով խորոված:

Մուտք 5 փրանք

– ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ –

1965-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատընտիր նկարներով եւ նոյն բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք:

Փարիզի համար դիմել Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը:

Մարսէյլ Ահարոնեան Ակումբ, 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ Ֆօքօ Ռէֆս Ընկ· Քէօսէեանի, 2 Րիւ Պէրնար Տիւ Պուա:

Հատը 6 փրանք

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԽԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 22 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10167

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.167

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿԱԹԵԱՅ ԲԱԶՈՒԿ

Մինչ Անգարայի վարիչները Աչքապուկ կը խաղան Արեւելք – Արեւմուտք հակամարտ ճակատներուն վրայ, երկիրը իր ծանր տագնապներու մատնուած է ներքին ճակատին վրայ :

Արդէն տարիներէ ի վեր, Մէնտէրէսի օրերէն սկսեալ, տնտեսական տագնապը, գործազրկութիւնը, ապրուստի անհրաժեշտ առարկաներու տարապայման սղութիւնը, դրամի յաջորդական արժեզրկումները, ելմտացոյցի սովորական դարձած բացը, բնակչութեան մեծագոյն մասին թշուառութիւնը Թուրքիոյ մէջ ստեղծած էին մտահոգիչ ու վտանգաւոր – չըսելու համար յուսահատական – կացութիւն մը :

Տասը տարիէ ի վեր իրարու յաջորդող կառավարութիւնները առաւելագոյն չափով օգտագործեցին Կիպրոսի դրամա[illegible]՝ ժողովուրդին ուշադրութիւնը այլուր դարձնելու, մանաւանդ անոր [illegible], օտարատեաց զգացումները հրահրելու համար : Մամուլի գըրգռիչ հրատարակութիւններով այն հասարակ յոյսը ներշնչեցին ազգայնամոլ ամբոխին թէ կղզին կէսը անպայման պիտի դառնայ Թուրքիոյ :

Ու երբ խօսքէն գործի անցնելու, Կիպրոսը զինու զօրութեամբ բռնագրաւելու ժամը հասած կարծեցին քանի մը ամիս առաջ, Իսքէնտէրունէն երկիցս ճամբայ ելած Թրքական նաւատորմը կէս ճամբէն ետ դարձաւ : Օդանաւերով տմարդի ռմբակոծում մը կատարուեցաւ անզէն ու անպաշտպան գիւղերու վրայ, իբրեւ այսպէս սրտի մխիթարանք :

Կիպրոսի դրամադլուխն ալ սպառեցաւ, ապարդիւնութեամբ : Ի դերեւ ելան Թրքական յոյսերը :

Ընդդիմադիրները գլխաւորութեամբ Ատալէթ կուսակցութեան, կը շարունակեն մեղադրել Ինէօնիւն եւ իր կառավարութիւնը, որ չկրցան գրաւել Կիպրոսը եւ պարտադրել Թրքական ծրագիրը : Մէնտէրէսի գաղափարական ժառանգորդներուն համար այս պարագան լաւագոյն առիթ մը եղաւ կրկնապատկելու իրենց յարձակումները օրուան իշխանութեան դէմ :

Խորհրդարանին մէջ Ինէօնիւի Հալք կուսակցութեան եւ Ատալէթի երեսփոխաններուն միջեւ կռփամարտերը, փոխադարձ հայհոյանքներն ու այս բուռն նախատինքները վերջերս այն աստիճան գերագրգիռ վիճակ մըն էին ստեղծած, որ ընդհանուր սպայակոյտի պետ զօրավար Սունայ վերջնագիր մը ուղղեց օրէնսդիր ժողովի ընդդիմադիր երեսփոխաններուն, յանուն բանակին, պահանջելով դադրեցնել յարձակումները կառավարութեան դէմ, ու պայմանաժամ տըւաւ մինչեւ Կիրակի, Նոյեմբեր 22 :

Եթէ վերջնագրի պայմանը չյարգուի, բանակը պիտի միջամտէ :

Ահա՛ թէ ինչ ծանրակշիռ վիճակ ըստեղծուած է Թուրքիոյ մէջ :

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը բանակի գործն էր : Բանակն է, որ իշխանութեան գլուխ բերաւ երկու զինուորականներ,— Զօր. Ջէմալ Կիւրսէլը՝ իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ եւ Իսմէթ Ինէօնիւն՝ իբրեւ վարչապետ :

Բանակն է, որ վարագոյրի ետեւէն դիրքին մէջ կը պահէ երկրին ղեկը, իբրեւ « պահակը Սահմանադրութեան եւ ազգային ապահովութեան » :

Մէնտէրէս - Պայարի դեմոկրատ կուսակցութիւնը հրապարակէն քշող նոյն բանակը թոյլ պիտի չտայ, որ ընդդիմադիր Ատալէթը, շնորհիւ իր քանակական գերակշռութեան, քուէներու մեծամասնութիւնը չահի 1965ի ընտրութեանց մէջ եւ ձեռք առնէ իշխանութիւնը, ի հեճուկս բանակի կամքին, որ արտայայտուած էր չորս ուկէս տարի առաջ :

Միշտ ըսած ենք ու դարձեալ կը կրկնենք, որ երկաթեայ բազուկ մը պէտք է Թուրքիան կառավարելու համար :

Համիտեան բռնակալութենէն վերջ Սահմանադրական եւ Հանրապետական վարչաձեւերու տակ պաշարման վիճակի դրութիւնն է, որ յաճախ կիրարկուած է այնտեղ :

Վերջին խօսքը բանակին կը պատկանի միշտ ժողովրդավարական սկզբունքներու անընդունակ մէհմէտճիքներու երկրին մէջ :

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՈՒՌՆ ՓՈԹՈՐԻԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ԱՋ ԹԷ ՁԱԽ, ԹԷ ՄԻՆՉԵՒ... ԱՆԿՈՂԻՆ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ բուռն փոթորիկ մը կը տիրէ Թուրքիոյ ազգ. ժողովին մէջ, ուր ամէն երեսփոխան երբեմն կը դառնայ ... փէհլիվան : Այս անգամ կրթական նախարար Իպրահիմ Էօքթէմն է կոիւներուն պատճառը :

Օրուան նիւթն է, կը գրեն Թուրք թերթերը, աջ ու ձախ հոսանքներու վտանգը, որ ստեղծած է բուռն հակամարտութիւններ՝ երեսփոխաններու միջեւ, գիրար ամբաստանելով ծանր վարկաբեկումներով :

Շիւքրիւ Գոչ ծանր բառերով մեղադրեց երեսփոխանուհի Սաատէթ Էվրէնը, որ պայթակցեցուցիչ մերկացումներ կատարած էր կրթական նախարարին վերաբերմամբ :

— Սաատէթ Էվրէն անհիմն զրպարտութիւններով ցեխ կ՚արձակէ մեզի դէմ : Սուտը եւ չարախօսութիւնը իր եւ իր պատկանած խմբակցութեան մենաշնորհը կը կազմեն : Անոնք որ չեն կրնար Մուսթաֆա Քեմալէն վրէժ լուծել, այս անգամ ցցուած են Քեմալականներու դէմ : Թող գիտնան թէ Աթաթիւրքեան կազմակերպութիւնները հրապարակը ազատ պիտի չթողուն այս զրպարտիչներուն, եաղմա եոք : Պիտի չընկրկինք իրենց այդ գրգռութիւններէն, մինչեւ վերջը պիտի շարունակենք Աթաթիւրքեան պայքարը :

Մեր մէջ մարդիկ կան, որ գաղափարական բանտի մը վերածել կ՚ուզեն Թուրքիան, եւ այդպիսիները իրենց չսիրած մարդիկը կը խարանեն « համայնավար » կամ « ծայրայեղ ձախակողմեան » բառերով : Այս մտայնութիւնը պարզապէս համայնավարութեան հացին իւղ քսել է, գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար : Անոնք մեր ականջներուն մէջ համայնավարութեան արձագանգը կը թողուն, հետեւաբար մեծագոյն քարոզութիւնը կ՚ընեն համայնավարութեան ի նպաստ : Անոնք կը յարձակին մասնաւորաբար մտաւորականութեան դէմ, ուսուցչութիւնը եւ կրթական բանակը բարոյալքել կը ջանան, որպէսզի ժողովուրդն ալ անուս եւ տգէտ մնայ :

Սաատէթ Էվրէն պատասխանեց Շիւքրիւ Գոչի կծու խօսքերուն, դանոնք մեկնարանեց եւ ըսաւ .

— Ծայրէ ծայր համայնավարական խօսքեր են ասոնք :

Անթիւ եւ անհամար ձախակողմեաններ սպրդած են կրթական շարքերուն մէջ, թշնամիի մը նման պաշարած են մեր դպրոցները, թափանցած են ներս : Համայնավարութիւնը հաղարումէկ դիմակներով կը թափանցէ, եւ դեմոկրասիէն հարիւր անգամ աւելի կեղծարար է : Գիտէ՞ք թէ կրթական պատասխանատու դէմք մը մանչ ուսանողներ առած է Աղջկանց Թէքնիք Ուսուցչանոցին մէջ, ուր այրերու եւ կանանց համար անջատ ճեմիշներ ալ չկան : (Պրավօ՛, պրավօ՛) :

Սաատէթ Էվրէն, յետոյ խօսքը փոխադրելով Կրթական Նախարար Էօքթէմի, ըսաւ .

— Այո, Կրթական նախարարը պաշտպանեց եւ հովանաւորեց համայնավարները, կարմիրները : Օրինակները մէջտեղն են : Երբ նախարարութեան կոչուեցաւ, բարձրագոյն պաշտօն մը յանձնեց համբաւաւոր համայնավարի մը, իր կեանքով եւ կենցաղով հանրածանօթ մարդ մը : Նմանապէս Կրթական Տնօրէն նշանակեց համայնավարական գործեր բեմադրող անձ մը : Ձե՞ք գիտեր :

Հալքեանները պոռացին .— Անունը տո՛ւր, անունները յիշէ :

— Քանի որ կ՚ուզէք, ես ալ պիտի յիշեմ անունը : Խնդրոյ առարկան Ժող. Կրթութեան Ընդհ. Տնօրէնն է, հասկըցա՞ք հիմա : Ուրիշ անձ մըն ալ, որ կը կոչուի Մէհմէտ Էմիր Ալիօղլու, դատարանի յանձնուած է իբրեւ համայնավար եւ յետագային ստիպուած է իր մականունը փոխել : Այս մարդուն ալ ներկայիս տրուած է Կրթ. Նախարարութեան մէկ նորակազմ դիւանին Տնօրէնութիւնը :

Մինչ Էվրէն կը խօսէր եւ կ՚ամբաստանէր այսպէս, Հալքեան նստարաններէն՝ Շէհմուզ Արսլան անընդհատ կ՚ընդմիջէր զինքը : Էվրէն Ասլանի կողմը դարձաւ եւ պոռաց .

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք, ըսել կ՚ուզէք թէ համայնավարութիւնը օրէնքէ դուրս բան մը չէ՞ : Ա՞յս է ձեր նպատակը :

Սաատէթ Էվրէն դարձեալ ծափահարուեցաւ : Հալքեանները կը շարունակէին ընդմիջել Էվրէնը, որ ըսաւ իրենց .

— Անոնք որ ոխ կը կապեն մեզի դէմ, օր մը մեր գաղափարին պիտի յարին եւ մեր արդարութիւնը պիտի փնտռեն : Թող հրամմեն, կարմիրները եւ ազգայնականները թող ճակատին իրարու դէմ : Կրնա՞ք հերքել թէ ձախակողմեան հոսանք մը կայ, որ քաջալերանք գտած է եւ մեր վարժարաններուն մէջ թափանցած :

Սաատէթ Էվրէմ յետոյ յիշեց «Ճում–հուրիյէթ»ի մէջ հրատարակուած թերթօն մը, Այլաֆլար խորագրին տակ : Այդտեղ համալսարանական ուսանող մը կ՚ըսէ իր մօր .— Հայրս ձգէ եւ ինծի հետ պառկէ :

Սաատէթ Էվրէմ ըսաւ .— Իբր կին եւ իբր մայր, կ՚ամչնամ այս խօսքերը ըսելու եւ այս մերկացումները ընելու, բայց ստիպեցին զիս : «Պրաւդա» անգամ այսպիսի անբարոյութիւն մը չի յանձնարարեր իր ազգին : Գիտէ՞ք թէ մինչեւ ուր գացինք » :

Կրթական Նախարարը պատասխանեց թէ ոչ դէպի ձախ, ոչ ալ դէպի աջ պիտի տանին Թուրքիան, այլ պիտի ստեղծեն Աթաթիւրքճին երիտասարդներ :

Դպրոցներո՞ւն մէջ թէ ...

Վիճաբանութիւնները պիտի շարունակուին Երկուշաբթի :

×

« Տիւնեա » Թուրքերէն թերթը կը գրէ թէ ամերիկեան « Լայֆ » թերթը, Նոյեմբեր 2 թուակիր օրինակին մէջ, կը հրատարակէ գրութիւն մը, ուր արձագանգ կը տրուի Մատրասցի Սուպրամոաօ հնդիկի մը վկայութեան : Ըստ այս վկայութեան՝ միաւսեռական էր Քեմալ Աթաթիւրք, որ երբեք չէր ծածկած իր սեռային խառնակ կեանքը եւ անբնականոնութիւնը :

Ու կրակ կտրած է «Տիւնեա» :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԱՌԱՋԻՆ ՑԱՆԿ

	Ն. Ֆ.
Վերապատուելի Ց. Հէլվաճեան (Մարսէյլ)	200
Սարգիս Առաքելեան (Տէսին)	200
Գէորգ Քիրէճեան (Վալանս)	200
Տիկ. Մաքրուհի Տէօքմէճեան (Փարիզ)	200
Վազգէն Սէրէնկիւլեան (Փարիզ)	200
Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան (Փարիզ)	200
Հայկ Զրուանթեան (Փարիզ)	200
Տիկ. Արաքսի Մալաքեան (Փարիզ)	250
Տոքթ. Ե. Արզումանեան (Միլանօ)	200
Ս. Սիսլեան (Կրընոպլը)	200
Ս. Գասպարաճեան (Լոնտոն)	200
Յովհ. Զալըքեան (Լոնտոն)	200
Գ. Եղիազարեան (Լոնտոն)	200

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնէն մեր թղթակիցը կը հաղորդէ հեռախօսով .— Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեան, երէկ Հռոմէն օդանաւով հասաւ Լոնտոն, ուր պիտի մնայ չորս օր : Հայ գաղութը սրտագին ընդունելութիւն մը ըրաւ : Այսօր կը պատարագէ Հայոց Ս. Սարգիս եկեղեցիին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան տեսաբանական օրգանը՝ Կարմիր Դրօշակ խմբագրականով մը կ՚անդրադառնայ Խրուշչեւի անկման եւ կ՚ըսէ, ի մէջ այլոց .— « Խրուշչեւի անկումը ոչ իր տարիքին, ոչ ալ վատառողջ վիճակին հետեւանք է, ոչ ալ իր մեթոտներուն թերութեանց կամ ղեկավարութեան եղանակին : Արդիւնք է իր վերաքննական ընդհանուր գիծին եւ ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան որուն հետեւած է եւ որ ամբողջութիւն մը կը կազմէ .— Խաղաղ համակեցութիւն, խաղաղ մրցակցութիւն » : Չինական թերթը տասնեակ մըն ալ «ոճիր» կը վերագրէ Խրուշչեւի, գլխաւորներն ըլլալով՝ Քուպայէն խորհրդային հրթիռներու վերցուիլը, Չինաստանի եղած օգնելքը հիւլէական զինումի, Ստալինի դէմ տարուած պայքարը եւ մանաւանդ հիւլէական փորձերու մասնակի արգելքի դաշնագրին ստորագրումը : Չինացիներուն համար, Խրուշչեւ դաւաճանած է յեղափոխական շարժումներուն դրամատիրական երկիրներու մէջ, դաւաճանած է, յանուն խաղաղ համակեցութեան ազգ. ազատագրումի շարժումներուն, եւ նոյնիսկ գործակցած է Միացեալ Նահանգներուն հետ անհետացնելու համար յեղափոխական պայքարները : Իբրեւ եզրակացութիւն, Կարմիր Դրօշակը դէմ կ՚արտայայտուի բոլոր անոնց որոնք յոյս ունին թէ «տեսակ մը Խրուշչեւականութիւն առանց Խրուշչեւի կրնայ վերապրիլ Խորհ. Միութեան մէջ » :

ՍՈՒՏԱՆԻ մայրաքաղաքին մէջ, նոր ցոյցեր տեղի ունեցած են : Ցուցարարները, առջի օր, կրակի տուած են սեւ դագաղներ, որոնք կը խորհրդանշէին 1958 Նոյեմբեր 17ի ապստամբութիւնը :

ՄԱԿ-ի քարտուղարը՝ Ու. Թան առաջարկած է որ ժողովրդական Չինաստանը դէտեր ունենայ ՄԱԿի մէջ :

ՊՕՏՈՒԷՆ ԹԱԳԱՒՈՐԸ եւ կինը այցելութիւն մը կը կատարեն Թեհրան : Իրենց կ՚ընկերանայ Արտաքին նախարար Սփաք որ առաջին խօսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Մանսուրի հետ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը եւ կինը վերջացուցին իրենց Փարիզեան ճամբորդութիւնը : Հիւսէյն Յորդանան հրաւիրած է Նախագահ տը Կոլ :

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Ե.

«Անհելին է գեղեցիկը»,— ահա Շէյքսփիրի գեղեցկագիտութեան բանաձեւը:

Գրաւել հանդիսատես բազմութեան հետաքրքրութիւնը եւ միշտ արթուն պահել, մանաւանդ փուշ-փուշ ընել ներկաներուն մարմինը: Ահա թէ ի՛նչ կը պահանջուէր թատրոնէն, որ ազատագրուած էր այլեւս կրօնական ու բարոյական թատերախաղերու տափակութենէն: Աւուր հաւկնալի կը դառնայ թէ ինչո՛ւ թատերաբեմը կը դառնար սպանութիւններու հանդիսավայր, ուր կը խողխողուէին, կը խեղդուէին, սուրով կամ թոյնով կը մեռնէին թատերախաղին գլխաւոր հերոսները: Տիտոս Անդրոնիկոսի մէջ բեմը կը դառնար արեան ծով:

Արի՛նը, ահա «ահռելի գեղեցիկը», որ փուշ-փուշ կ'ընէր հանդիսատեսին մարմինը, (ի՛նչ գեղեցիկ նիւթ՝ ուսումնասիրել դասական արուեստը յեղաշրջող պատճառներուն փիլիսոփայութիւնը):

Ըսել, սակայն, եւ ընդունիլ թէ Շէյքսփիրի իրապէս գեղեցիկ ու բարձր լե՛զո՛ւն էր՝ որ ապահոված էր Փարչըն (Ճակատագիր) եւ Կլոպ (Երկրագունտ) թատրոններուն յաջողութիւնը, (այս երկու թատրոններուն մէջ ներկայացուած են այն բոլոր թատերախաղերը, որոնց մասին կը խօսինք), տեսակէտ մըն է՝ որ հաշտ չէ այն բեմադրութեան հետ, որ կը պահանջէր բեմական նախնական հնարքներ՝ հաւկնալի դառնալու համար հանդիսատես բազմութեան, ընթերցանութեան ոչ բոլորովին մերիմ: Մանաւանդ երբ գիտենք թէ ինչո՛ւ Շէյքսփիրի թատերախումբը, թողլով Շորետիչ թաղը, Թայմըզի հիւսիսը, կ'անցնի գետին աջ ափը, ու կը հաստատուի Պէնքսայտ թաղին մէջ, ուր կը վխտային բանջարանոցները, կապելաները եւ զբաւարճութեանց տուները յաճախորդները: Ճիշդ է թէ արքայական ընտանիքին եւ ազնուական դասակարգին առջեւ եւս ներկայացուած են այդ գործերը, բայց ընդհանրապէս հասարակ ժողովուրդն էր որ կ'ապահովէր թատրոնին գոյութիւնը, եւ ա՛յդ ժողովուրդին համար է, ընթերցանութեան դեռ ոչ շատ վարժ այդ բազմութեան համար է, (մի՛ մոռնաք որ մէկուկէս դարու պատմութիւն միայն ունէր տպագրութիւնը), որ բեմայարդարման նախնական ծանօթ աւանդութեանց իբրեւ լրացում՝ թատերախաղին բնագիրե՛ն իսկ ազուցուած են, դերասանին խօսքերո՛ւն իսկ ազուցուած են պարտէզներու, լուսնակ գիշերներու տեսարանային նկարագրութիւններ:

Հարկ կը համարիմ, այստեղ, աւելցնել թէ Շէյքսփիրի դրականութիւնը կոլեկտիւ ստեղծագործութիւն է, կամ երկարակեան վաստակ,— գործողութիւնը՝ ժողովուրդին համար, խօսքը իր հրաշափառ ոլորտով՝ բարձր դասակարգին համար: Քննադատներ կան, որոնք, դեռ այսօր իսկ կը պեղեն, կը բրեն կամ կը փրեն՝ հասնելու համար Համլէթի կորիզին:

Այս պայմաններուն տակ՝ զարմանալի չէ, եթէ իրականութեան գաղափարը, Շէյքսփիրեան թատրոնին մէջ, ա՛յնքան հեռու է ... իրականութենէն, որ պատմական ճշգրտութիւն փնտռել անոր մէջ՝ կը նշանակէ վարդ քաղելու փորձ կատարել վարդի թուփի մը նկարին վրայէն:

Հետաքրքրական է պատմութիւնն այն չփոթութեան, որ Օթելլօն կը ներկայացնէ ... խափշիկ: Սեւամորթ քրիստոնեանե՞ր կային, Վենետիկի ծովակալութեան շրջանին, որ «շուն» կոչէին «Թլփատեալը», իշխաննե՞ր, զօրավարնե՞ր, իրենց կուպրէ բնական շապիկով: Այո՛, պիտի պատասխանէ, անշուշտ, այն՝ որ տարբերութիւն չի դներ հէքեաթին ու պատմութեան միջեւ, վկայութեան կոչելով Յիսուսի խանձարուրը համբուրելու վազած թագաւորները, մէկը սեւամորթ, թերեւս երեքն ալ՝ իբրեւ նոյն ճամբուն ընկեր, ըստ նկարիչներու ճաշակին կամ քրիստոսապաշտութեան: Ալֆրէտ տը Վինեը կը գրէ թէ Արաբ էր Օթելլօ, բայց սե՞ւ են Արաբները, ինչպէս կը կարծէի ես՝ երբ մանուկ էի դեռ: Ուրիշ մը կը գրէ՝ Սարակինոս, ինչ որ միեւնոյն բանն է: Եւ դեռ կան որ այս չփոթութիւնը կը վերագրեն անգլերէն մուր բառին, որ գործածուած է բնագրին մէջ: Աւելորդ է հարցնել որ, եթէ մուրը կը համապատասխանէ մաւրին (Ընթերն իր Շէյքսփիրի բառարանին մէջ կը դնէ համարժէք), Սուրիայէ՞ն կուգան Մաւրերը, Հալէպէ՞ն, ուր Օթելլօ, ինչպէս կը պարծի, սպաննած է Թուրք մը, «գարշելի փաթթոցաւոր» մը, «Թլփատեալ շուն» մը (Ե. արար, Բ. տեսիլ, 342),— կ'արժէ խորհրդածել Շէյքսփիրի գործածած ոճական այս ածականներուն մասին: Պիտի աւարկուի թէ այլ տեղ մը (Բ. արար, Ա. տեսիլ, 27), Շէյքսփիր կը գրէ Մուր Օթէլլօ:

Արդ, այս թատերախաղին նիւթը առնուած է Ջինթիօ անուամբ իտալացի գրողի մը գործէն, ուր Ջինթիօ կը գործածէ Մորէ անունը, անուն մը որ շատ գործածական էր Վենետիկի մէջ: Իտալերէն լեզուի մէջ Մորէ անձնանուն է, ու Մորօ՝ ցեղանուն: Ասկէ կը ծագի, ըստ ոմանց, շփոթութիւնը, որ կը յիշեցնէ Մոլիէրի Տոն Ժուան թատերախաղին երկրորդ խորագրին թարգմանութիւնը, Ֆէսթէն տը փիէռ = Իլ Քոնվիթօ տի փիէթրա, (նըման այլ շփոթութիւններ ցոյց տուած եմ այստեղ, Յառաջի մէջ, քաղելով Աստուածաշունչ Մատեան թարգմանողներու գործերէն քաղած): Ճիշդ է թէ Շէյքսփիր երկու անուն միայն առած է Ջինթիոյի գործէն,— Տեզտեմոնան, (իտալացի գրողը այդպէս կոչած է իր դժբախտ հերոսուհին՝ ապացոյցը տալով իր յունագիտութեան, ինչպէս կը հաստատէ բառը, իբրեւ անձնանուն, արմատական իմաստով), եւ Մորէ: Միւս անունները առած է իրեն ժամանակակից հեղինակներու օտար պատմուածքներէ, ուր Օթելլօ գերման վարձկան այրուձի մըն է (ռէթր), իսկ Եակօ՝ իշխան Սաքսոնիոյ:

Անշուշտ, Շէյքսփիր իրաւունք ունի ամէն փոփոխութիւն կատարելու: Հարցը այն է որ, երբ Մաւր կը ներկայացնէ իր հերոսը, պէտք է համապատասխանէ ... ինքնութեան թուղթը:

Այս դիտողութիւնը՝ հաստատելու համար թէ Շէյքսփիր չունէր պատմական ճշգրտութեան եւ հաւատարմութեան մըտահոգութիւն: Ոչ եւս հեղինակի իրաւունք յարգելու մտածում, աղբիւրներու օգտագործման մէջ: Իր նիւթերը կ'առնէր ո՛ւր որ գտնէր, որո՛ւ որ պատկանէր, ճիշդ ինչպէս Պատմութեան հասարակաց թանգարանէն: Ու նոյն ձեւով՝ իր ժամանակակիցներէն: Սովորութիւն մը որ շատ տարածուած էր իր շրջանին: Ահա թէ ինչո՛ւ թատերախումբերու վարիչները չէին ուզեր տպագրութեան յանձնել իրենց բեմադրած գործերը, վախնալով որ գոհ կ'երթան մրցակից թատերախումբերու գողութեան:

Շէյքսփիր եւս դէմ էր տպագրութեան: Եւ կան գործեր, որ տպագրուած են առանց իր ցանկութեան՝ դրամաճառներու նախաձեռնութեամբ: Կ'աւանդուի թէ դրամաճառները, օգտագործելով Շէյքսփիրի ժողովրդականութիւնը, Շէյքսփիրի անունով տպած են գործեր, որոնք չեն պատկանիր Շէյքսփիրի: Բայց, ինչպէս ըսի, Շէյքսփիր ինք եւս օգտագործած է իր ընկերներուն կամ ժամանակակիցներուն գործերը, ապացոյցն այն է որ Ձմրան զրոյցը առնուած է Կրինի Փանտոսթօ գործէն, իսկ Ինչպէս հաճոյ է ձեզի գործը՝ Թոմաս Լաճի Ռոզալինտ գործէն:

Ահա թէ ինչո՛ւ մաղձախառն կատակութիւնը Կրինի, որ «բանագողութիւն» կը համարի ամբողջ Շէյքսփիրը,— «հասարակ ընդօրինակող մըն է Շէյքսփիր», կ'ըսէ, որ ոչինչ ստեղծած է, այլ կողոպտած Եաքիզէսը, յափշտակած Պղօտիոսը, թալլած Տակիտոսը, աւարի տըւած Պոքաչիօն, Պանտելլօն եւ բազում ուրիշներ: Իրը չէ Համլէթը, իրը չէ Օթելլօն, իրը չէ Տիմոն Աթենացին, ոչինչ որ իրն ըլլայ: Շէյքսփիր ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Եոհաննէս Ցաքթոթում մը»:

Եւ սակայն Կրին, «կիներու Հոմերոսը», ըստ Նէշի որակումին, իր կարգին կ'ենթարկուի նոյնքան խիստ յարձակումի,— գինք կը դասեն «կապիկ-բանաստեղծներու» շարքը, նոյնիսկ անուանած են «եուֆիուիզմի կապիկը», Ճոն Լիլիի հետ իր նմանութիւններուն պատճառով: Տիժոն գիտել կուտայ թէ Մարլոյէն եւս ներշնչումներ ունի:

Եւ ահա Պէն Ճանսըն, որ կը կատարէ Պրոկուպիոսի խաղը,— յայտնօրէն կը գովէ, գաղտնօրէն կը հարուածէ, հրապարակաւ կը փառաբանէ, մտերմութեան մէջ կը քննադատէ. «Ի պատիւ Շէյքսփիրի՝ ըսուած է թէ կը գրէր առանց ոչ իսկ տող մը ջնջելու կամ քերթելու: Երանի՜ թէ ջնջէր ոչ թէ մէկ տող, այլ հազարաւոր տողեր: Մսավաճառի աշկերտ մըն էր, որ թատերախումբին մէջ մտաւ՝ փոքրիկ դերեր կատարելու համար: Օրինակ՝ Համլէթի ուրուականը: Հողիս բերանս կուգար՝ մինչեւ որ սորվեցնէի իր դերը: Երբ հարկ ըլլար ստորագրել ընդօրինակուած թատերախաղերը, Շէյքսփիր կը ստորագրէր յօժարակամ, չըսելու համար երկու ձեռքով, որովհետեւ դժուար կը ստորագրէր մէկ ձեռքով անգամ»:

Եւ այս մեծխօսիկը, որ կը պարծենար թէ բովանդակ Անգլիոյ բանաստեղծները, բոլորը միասին առած, լատիներէն եւ յունարէն չեն գիտեր իր գիտցածին չափ, կը պաշտէր Շէյքսփիրը՝ երբ դեռ մեռած չէր, ու կ'ըսէր. «Քա՛ղցր բանաստեղծս»:

Եւ այսպէս, անգլիական այս հանճարը, այսօր առարկայ՝ պաշտամունքի, ապացոյց որ ի փառս իր վաստակին՝ չարժման մէջ դրած է բոլոր տպարանները աշխարհի բոլոր լեզուներով, գրեթէ այնքան որքան Հոմերոս, եթէ ոմանք բարձրացուցած են մինչեւ Ողիմպոս, ուրիշներ իջեցուցած են Տարտարոս, նշաւակ դարձնելով կատաղի յարձակումներու, անողոք ուրացումներու եւ նուաստացման փորձերու:

Այդ կարգի Փղշտացիներէն մէկը՝ Վոլթէր, որ պայքարը տարաւ մինչեւ Ֆրանսական Ակադեմիա: Պարծենալէ եաք թէ առաջին անգամ ի՛նք ներկայացուցած է Շէյքսփիրը, ծանօթացուցած Ֆրանսայի (ճիշդ չէ), կը դժգոհի, կը պարսաւէ, կը կատղի՝ երբ Շէյքսփիր կը թարգմանեն Ֆրանսերէնի, մանաւորաբար այն պատճառով որ «թատրոնին աստուածը» կը հռչակուի՝ ի նուաստացում, կ'ըսէ, Ֆրանսական թատերական գրականութեան: Եւ «հապիտ, հրէշային, աղբանոցային» կը կոչէ Շէյքսփիրը, որ չէ յարգած տեղի եւ ժամանակի միութեան դասական կանոնը: Կը մոռնայ, սակայն, խոստովանիլ թէ իր Զայիրը գրուած է հետեւողութեամբ Օթելլոյի՝ առանց հաւատարելու: Աւելցուցէք՝ քըն-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Ճշմարիտ ի, գինովցեր եմ,— համաձայնեց Սփրօն,— եւ ծարաւ եմ, Անթառամ, մի գաւ ջուր բիրէք ...

Գաւը գրեց բերնին, կլկլացնելով խըմեց:

Իսկ հիմի Ժիրայրին ու Ծովինարին բերէք պագենք, քնենք: Ուշի, լուսուն կանուխ զարթննենք, լուսն ի բարին ...

Երեխաները քնել էին: Սփրօն գնաց, կռացաւ օրօրոցների վրայ, համբուրեց նրանց բարուրները:

— Երնէկ Ժիրայրին ու Ծովինարին: Մինչեւ մեծնան, աշխարհ կը փոխուի, աղէկութիւն կ'երթայ, դէր կը մնայ ...

ԺԱ.

Անցան մկրտութիւնների ու նշանդրէքների օրերը: Դաշտային աշխատանքների եւ հողերի մէջ թաղուած՝ մարդիկ արդէն իրար չէին հանդիպում ոչ օթաներում, ոչ էլ գիւղամիջում: Վաղ առաւօտեան եւ արեւմտացին միայն գիւղը լցւում էր աղմուկով: Ցերեկը լուռ էր նա, փողոցներում միայն երեխաներ ու տարեց կանայք էին երեւում: Նահապետն ու Նուբարն էլ արշալոյսից վերջալոյս զբաղուած էին լինում իրենց հողակտորի վրայ: Նուբարը երեխաների բարուրները տանում էր առուի ափը, դնում այնտեղ աճած միայնակ ուռենու տակ, որպէսզի եւ Նահապետին օգնի, եթէ հարկ լինի, եւ երեխաներին հասնի, երբ արթնանան:

— Ապրին, զօրանան, ես էսպէս խելօք երեխէք չեմ տեսեր,— ասում էր Նահապետը ուռենու տակ, թաղիքի վրայ, բարուրների մէջ դրուած Ժիրայրին ու Ծովինարին նայելով: Երեխաները մուշ-մուշ քնում էին եւ արթնանալիս էլ՝ հանդիստ նայում էին երկնքում լողացող սպիտակ ամպերին:

— Կարծես կը հասկանան որ խոնարհութիւն ու հնազանդութիւն առաւել լաւ են, քանց չարութիւն,— աւելացնում էր Նահապետը թութունի տոպրակը հանելով,— երանի չմեռնեմ, մինչեւ տեսնեմ Ժիրայրի ու Ծովինարի բախտաւորութիւն: Դրանից առաւել ուրիշ խընդիրք չունեմ ոչ երկնքի, ոչ էլ երկրի թագաւորներից: Թող արքայութիւն ուրիշի տան, ինձի թողնեն որ իմ զաւակներաց բախտաւորութիւն տեսնամ ...

— Բաւական ի մահուան մասին մտածենք, Նահապետ,— ասում էր Նուբարը,— ինչքան մահ տեսանք բաւական ի:

Նահապետը նայում էր Նուբարի լողացող դէմքին, կապոյտ աչքերին եւ մահուան երկիւղը հեռանում էր նրանից, հեռանում, գնում էր եօթը սարից ու եօթը ձորից այն կողմ: Իսկապէս՝ ամէն օր Նուբարը փոխւում էր նրա աչքին: Առաջին անգամ որ տեսաւ, թւում էր թէ մէջքը մի քիչ կորացած է: Հիմա հասակն ուղիղ էր, սլացիկ: Գեղեցիկ գըլուխը շիկաւուն մազերով, նորապսակ կնոջ տեսք էր տալիս նրան, դեռատի կընոջ, որ դեռ առաջին երեխան էլ չէր ծընել: Ո՞վ մտքով կ'անցնէր, թէ նա ամուսին ու զաւակներ է կորցրել, այրի է եղել, թէ երկրորդ ամուսնութիւնից յետոյ կարող էր այսպէս արթնանալ, ծաղկել:

— Շատ լաց ու կոծ, շատ ախ ու վախ ու շատ երկիւղ անողներու վրայ Աստուած կը բարկանայ, Նահապետ,— ասում էր Նուբարը, երբ մենակ մնալով, յիշում էին անողորմ անցեալը, ճշմարիտ, որ բաւական ի, Ժիրայրին ու Ծովինարին խնայենք ...

— Ճշմարիտ ի,— համաձայնում էր Նահապետը,— ճշմարիտ ի, Նուբար ...

Ու իր հոգու խորքում Նահապետը հըպարտանում էր, որ Նուբարն այդքան խելօք կին է, ամէն բան հասկանում է ու գլուխ հանում է նոր փորձութիւններից:

Աշխատանքի դադարներին գնում, միասին նստում էին ուռենու տակ, երեխաների բարուրների կողքին: Նահապետը երբեմն թեկնում էր ուռենու բնին ու երեխաների հետ նայում էր կապոյտ, կապտակապոյտ երկնքին, հայեացքով հետեւում էր նրա վրայով հանդարտիկ լողացող սպիտակ ամպիկներին, որ մէկ մարդու, մէկ զանազան կենդանիների ու թռչունների կերպարանքներ էին առնում: Երբեմն երկնքով անցնում էին կըռունկների երամներ, երբեմն լսում էր արօսների երգը անտեսանելի բարձունքներից ու աչքերը կիսախուփ արած, նըրան թւում էր, թէ Արտամետի իր այգում թեկնել է խնձորենիներից մէկի բնին եւ արօսները երգում են Վանայ ծովի ափերի ճահճուտներում:

— Բայց եթէ երկիր երթալ էնի, ի՞նչ կ'ասես, Նուբար ...

Նուբարի դէմքը կարմրում էր, աչքերը չըւում էին: Վերցնում էր երեխաների բարուրները եւ դէմքը շրջում մի կողմ՝ նրանց կուրծք տալու: Նահապետի հարցը մնում էր անպատասխան:

— Նուռերն արդէն կը ծաղկին, Նահապետ, էսօր տեսե՞ր ես,— հարցնում էր այս անգամ Նուբարը, խօսքը փոխելու համար,— էս աշուն պտուղ կուտա՞ն ...

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(46 Շար.)

ՊԱԼԱՏՆԵՐ ՆԵՄՐՈՒՏԻ ԲԼՈՒՐԻՆ ՏԱԿ

1854ին Լոնտոնի Հայտ Փարքի բիւրեղեայ պալատը, ուր երեք տարի առաջ համաշխարհային տօնավաճառը բացուած էր, թանգարանի վերածուեցաւ: Հոն, արեւմտեան Եւրոպայի բնակիչները կրցան առաջին անգամ բլլալով հիանալ թաղուած մեծ քաղաքներու շքեղութեան եւ գեղեցկութեան վրայ, զորս Աւետարանը կը կոչէ բոլոր ապականութիւններու որջ եւ հոգիներու կորուստի վայր:

Այս ցուցադրութիւնը կը պարտէին Օսթին Հենրի Լէյըրտի, որ կը սերէր երկար ատենէ ի վեր Անգլիա հաստատուած ֆրանսացի ընտանիքէ մը: 1917ին ծնած, 1839ին առաջին անգամ բլլալով Արեւելք ճամբորդած, Պոլսոյ բրիտանական դեսպանատունը ապրած, 1845ին իր առաջին պեղումները կատարած էր Միջագետքի մէջ: Երկու անգամ Անգլիոյ արտաքին փոխ - նախարար, հանրօգուտ շինութեանց նախարար եւ Մատրիտի դեսպան եղած է:

Լէյըրտ երիտասարդական երազով մը ճամբայ ելած էր: Իր մեկնակէտն էր «Հազար ու մէկ գիշերներու» ընթերցումը: Պատանութեան շրջանէն սկսաւ սորվիլ օտար լեզուներ եւ բոլոր այն գիտութիւններն ու գործնական գիտելիքները, որոնք իրեն օգտակար պիտի բլլային Արեւելքի մէջ:

1839ին լքեց իր միօրինակ գործը եւ ընկերոջ մը հետ Փոքր - Ասիա գնաց, ուրկէ Մուսուլ անցաւ: Հոն գիտեց խորհրդաւոր բլրակները, որոնցմէ մէկը բուրգի ձեւ ունէր: Անմիջապէս խորհեցաւ թէ ատիկա այն բուրգն էր զոր նկարագրած է Քսենոփոն, եւ որուն մերձակայքը Տասը Հազարները իրենց բանակատեղին հաստատած էին:

Մասնաւորաբար բլրակներէն մէկը գինքը կը քաշէր: Այս քաշողութեան պատճառը՝ բլրակին ծաւալն էր, տարածութիւնը, բայց նաեւ անունը այն վայրին, ուր կը կանգնէր, անուն մը զոր կը ճանչնար՝ Նեմրութ, որուն մասին կը խօսուի Աւետարանի մէջ, եւ որ ուղղակի կը կապուի մարդկային ցեղի օրրանին: Ծննդոց Գիրքի 10րդ գլուխը կը յիշատակէ արդարեւ, թէ Նոյ Նահապետի Թոռը կառուցած է Նեմրութ քաղաքը:

Այսուհանդերձ Լէյըրտ ստիպուեցաւ ետ դառնալ, որովհետեւ դրամը հատած էր: Պոլիս եկաւ, բրիտանական դեսպանին հետ ծանօթացաւ, անընդհատ խօսեցաւ այդ խորհրդաւոր բլրակներուն մասին: Այդ միջոցին էր որ կը տարածուէր Պոթայի գիւտերուն համբաւը: Դեսպանը տպաւորուեցաւ Լէյըրտի խանդավառութենէն: Հինգ տարի ետք, վաթսուն անգլիական ոսկի տուաւ անոր — ինչ որ քիչ էր — եւ Լէյըրտ 1845ի Նոյեմբեր 8ին լաստով մը իջաւ Տիգրիսի յորձանքն ի վար, պեղումներու ձեռնարկելու համար Նեմրութի բլուրին վրայ:

ՆԵՄՐՈՒՏԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Բայց միայն դրամի սակաւութիւնը չէր որ արգելքներ կը ցցէր Լէյըրտի ճամբուն վրայ: Երբ Մուսուլ հասաւ, երկիրը ապստամբութեան մէջ էր: Նոր կառավարիչը դաժան ճնշում մը կը բանեցնէր: Փոքրահասակ, միականի, գէր էր եւ մէկ ականջ ունէր միայն: Դէմքն ալ ծաղկախտէ աւրուած էր: Խելացի սատիք մըն էր: Իբր թէ բնակչութիւնը պատժելու պատրուակով՝ արշաւանքներ կը կազմակերպէր երկրին մէջ, թալանի կուտար գիւղերը, փրկագին կը գանձէր քաղաքներէն:

Վերջապէս երկիրը ապստամբած էր փաշային դէմ: Հակառակ ժողովուրդի անկազմակերպ վիճակին, ապստամբութիւնը սակայն երթալով զօրացաւ: Թալանի դէմ թալան: Ոչ մէկ ճամբայ ապահով էր այլ եւս, ոչ մէկ օտարական կրնար առանց վտանգի ճամբորդել:

Հոն հասնելէն քանի մը ժամ ետք, Լէյըրտ կացութեան տեղեակ էր արդէն: Հասկցած էր թէ պէտք չէր յայտնէր իր ծրագիրները: Ամէնուն ըսաւ, թէ Տիգրիսի հովիտին մէջ վայրի խոզ որսալու կ'երթար:

Քանի մը օր ետք, ձի մը վարձեց ու Նեմրութի ուղղութեամբ մեկնեցաւ: Ճամբան գինքը ուղղակի տարաւ պետեւի յեղուզակներու գիւղ մը:

Այն ատեն, անհաւատալի բան մը պատահեցաւ. նոյն իրիկունն իսկ գրուած էր Նեմրութի բլուրին մօտիկը հաստատուած ցեղախումբին պետին՝ Աւատի սիրտը: Աւելին կայ. իր տրամադրութեան տակ դրուած էին վեց տեղացիներ, որոնք պատրաստ էին չնչին օրավարձքի մը փոխարէն իրեն օգնելու յաջորդ օրն իսկ, որպէսզի պեղէ «լերան որովայնը»:

Յաջորդ առտու, լուսածագին, բլուրին վրայ: Պորտած պահուն գտաւ արձանագրութիւններով ծածկուած ալիւններ, որոնց անկիւնը նշաններ կային կարծես: Պետեւիներու պետ Աւատն էր, որ իր նոր ընկերոջ ուշադրութիւնը հրաւիրեց մարմարէ տախտակի մը վրայ, որուն մէկ մասը հողէն դուրս կ'ելլէր: Այս գիւտը անմիջապէս վճռեց առաջին պեղումներուն վայրը:

Եօթը հողի աշխատանքի լծուեցան, խրամ մը փորեցին բլուրին մէջ: Քանի մը ժամուան մէջ, ուղղահայեաց դրուած բազմաթիւ քարէ տախտակներ գտած էին: Ասիկա չքեղ դարդարանք մըն էր, որ միայն պալատի մը կրնար պատկանիլ: Լէյըրտ երկուքի բաժնեց իր մարդիկը որոնցմէ երեքը անդին ղրկեց, ուրիշ կողմ մը փորել տալու: Իր բնազդը լաւ առաջնորդած էր գինքը: Արդարեւ, քիչ յետոյ երեւան հանեց հարթաքանդակներով ծածկուած պատ մը, որուն վրայ արձանագրութիւններ ալ կային: Երկրորդ պալատի մը անկիւնն էր այդ:

Կայծակնային արագութեամբ է որ Եւրոպա տեսաւ խաւարներուն փարատիլը Միջագետքի վրայէն: 1843ին, Պաղտատի մէջ, Ռոլինսըն կ'աշխատէր որպէսզի կարենայ կարդալ Պեհիսթունի արձանագրութիւնը: Նոյն տարին Պոթա իր պեղումներուն կը ձեռնարկէր Քույունճիքի եւ Խորսապատի մէջ: Իսկ 1845ին, Լէյըրտ կը պեղէր Նեմրութի բլուրը: Այսօր կրնանք առանց չափազանցելու ըսել, թէ շատ աւելի բան գիտենք Ասորեստանի եւ Բաբելոնի վրայ, քան բոլոր Հելլէն եւ Հռոմէացի պատմագիրները, որոնք մեզմէ երկու հազար տարի առաջ ապրած են:

Արաբները, որոնք կը դիտէին Լէյըրտի յափշտակութիւնը ձեղքերով ծածկուած քարէ տախտակներուն ի տես, ապահովաբար խենթի տեղ կը դնէին զայն: Բայց այնքան ատեն որ իրենց դրամը կը վճարէր, պատրաստ էին ծառայելու անոր եւ հողը փորելու:

Օր մը սակայն, գիտնականին ուղեցոյցը եւ բարեկամը՝ Աւատ զայն մէկ կողմ քաշեց, աչքի քթթումներով հասկցուց թէ գիտէր անոր ինչ փնտռելը: Այդ պահուն ձեռքերուն մէջ կը դարձնէր ու կը դարձնէր արձանիկ մը, որ ոսկեզօծման հետքեր կը կրէր: Ըսաւ որ բարի յաջողութիւն եւ բլուրին տակ թաղուած ամբողջ ոսկին կը մաղթէր իրեն, բայց թէ ծայրայեղ խոհեմութեամբ շարժելու էր, որովհետեւ այդ տեմար բանուորները շատ շատախօս էին: Պէտք չէր որ Լէյըրտի յաջողութիւններուն զրոյցը Մուսուլի փաշային ականջը հասնէր:

Բայց բանակալ մը հազարաւոր ականջներ կ'ունենայ: Շատ ատեն չանցած, փաշան սկսաւ զբաղիլ Լէյըրտով: Հարիւրապետ մը եկաւ քանի մը զինուորի հետ: Իբր թէ խրամները քննեցին ու տեսած եղան ոսկիի հետքերը, որոնք գտնուած էին կարգ մը տեղեր: Հարիւրապետը պեղումները շարունակելու գրաւոր արգելք մը ցոյց տուաւ:

նաղատները կը հաստատեն Շէյքսփիրի ազդեցութիւնը իր Սեմիրամիս, Մոհամէտ եւ Կեսարին մահը գործերուն վրայ:

Առանձին հատոր մը ունի նաեւ Թոլըսթոյ, հարթելու համար Շէյքսփիրը, զոր կ'անուանէ ... «միջակ» գրող, — Փրանսերէնի թարգմանուած է այս գործը (Շէյքսփիր Է լը Տրամ, 150 էջ):

Բոլոր այս ուրացումներուն կորիզը կը կազմէ «բանագողութեան» հարցը:

Այսօր ծանօթ են Շէյքսփիրի բոլոր գործերուն ներշնչման աղբիւրները: Նաթան Տրէյք պատրաստած է ցանկ մը՝ Շէյքսփիրի իւրաքանչիւր գործին խորագրին դէմ դնելով ... աղբիւրը կամ աղբիւրը: Զանց կ'առնեմ՝ բաւական համարելով նմոյշը, զոր տուի Օթելլոյի մասին խօսելու ժամանակ:

Միւս կողմէ՝ Մէյըն, ամենայն համբերատարութեամբ, նշանակած է թէ ո՛ր տողը կը պատկանի նախաշէյքսփիրեան ո՛ր հեղինակին, քանի տող վերամշակած է Շէյքսփիր եւ քանի՛ տող կը մնայ Շէյքսփիրի՝ հիմնովին սեփական եւ հարազատ:

Սկիզբը ըսի թէ անհուն աշխարհ մըն է Շէյքսփիր՝ ուսումնասիրելու եւ ճանչնալու համար, անհուն աշխարհ մը եւս կը կազմեն նաեւ այն ուսումնասիրութիւնները, որոնք կը նմանին գետերու՝ Շէյքսփիր ովկիանոսը կազմող: Ուրացում ու պանծացում, այս վերջին աշխարհին մէջ, ամէնի ալեկոծութիւն մը կազմած են:

Արդար է որ ներկայացնենք ուրացման ալիքները փշրող ժայռերը՝ ի փառս պանծացման:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ ՄԱՍԻՆ

Համայնավարութեան առաջին տեսաբանը Կարլ Մարքս Գերմանիա ծնած Հրեայ մը կը նկատուի ծագումով: Ճիշդ է որ Մարքսի գերդաստանը ունի հրէական ծագում եւ դարերով բազմաթիւ Րաբբիներ տուած է հրէութեան, — Մարքսի մեծ հայրն ալ եղած է Րաբբի մը, — բայց հայրը, որ փաստաբան մըն էր, մեծապէս տարուած փրուսիական կեանքով, դարձած է կրօնափոխ եւ անդամակցած է Փրուսիոյ Թագաւորութեան Աւետարանական Եկեղեցիին: Կարլ Մարքս վեց տարեկանին մկրտուած է այդ եկեղեցիին մէջ եւ հայրը ամէն ճիգ թափած է, որ իր զաւակները անտատուած չդառնան: Հակառակ իրեն ջամբըւած այս դաստիարակութեան, Կարլ Մարքս դարձած է անաստուած եւ միաժամակ հրէատեաց: Գերմանական պարբերաթերթի մը մէջ ալ գրած է ան 1844ին.— «Ի՞նչ է համաշխարհային հրէութեան դաւանանքը.— Սակարկութիւն: Եւ ի՞նչ է Հրեաներուն տիեզերական աստուածը.— Դրամ»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԲԱԳԻՆ» ամսագիր Գրականութեան եւ Արուեստի, թիւ 11, Նոյեմբեր, Պէյրութ:

«ԵՐԶԱՆԻԿ» տարեգիրք, 35րդ տարի, կազմեց Բաղարատ Թեւեան, 1964 Պոլիս:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Թուրքին սուրը շողաց ու հարուածը Գրիգորի գլխուն իջաւ:

Գրիգոր սակայն հարուածը բռնեց, ու սուրերը կայծ հանեցին մութին մէջ. նոյն ակնթարթին Գրիգոր առաջ նետուեցաւ ու խոցեց:

— Ալլա՛հ, — մռնչեց հսկան:

Ու միւս խօսքերը խռկոցի մէջ խեղդուեցան. պատին վրայ ինկաւ, եաւէն չալխը խուլ թմփոցով թափեցաւ:

Վերէն մէկը պոռաց.

— Անգամ մըն ալ զարկ:

Գրիգոր գրեթէ մինչեւ երախակալը մըխեց սուրը Թուրքին կուրծքը: Ապշած նայեցաւ հսկային՝ տեսնելով որ անոր ձեռքէն սուրը ինկաւ ու ան պարկի մը նման տապալեցաւ պատի երկայնքին:

Ապա շուրջը նայեցաւ Ցիւրիւջը փնտռելով: Ան կրցածին չափ արագ կը փախչէր դէպի թագաւորական պալատ:

Անոր տեղ բարձր գլխարկով երեք ենիչէրիներ դուրս վազեցին միւս կողմի տուներու շուքերէն՝ օգնելու համար ենիչէրիին:

— Վա՛յ պաշինա, իպն էլ քէլպ (վայ գլխուդ, շան զաւակ):

Տղան տեսաւ թէ կորսնցնելու ժամանակ չկար, նետուեցաւ դրան վրայ ու ներս խոյացաւ եւ արագութեամբ կղպեց ներսէն:

Կռնէն յուզուած, դողդոջուն ոտքերով քանի մը քայլ առաւ դէռ, ապա լսելով որ փայտէ աստիճաններէն մէկը կուգար դղրդալով՝ նստաւ դրան ծածքին տակ նստարանին վրայ ու կը հեւար:

Զոլթային կուգար ձեռքը մերկացած սուրով, եաւէն Մեքչէի, ան ալ մերկ սուրով: Դրան ծածքին տակ վառուող լապտերը երկուքին խռովայոյզ դէմքերը լուսաւորեց:

— Հո՞ս ես, — զարմացաւ Զոլթայի, — բան մը չունի՞ս:

Գրիգոր նորէն նշան ըրաւ թէ ոչ:

— Եկուր սրտիս վրայ, փոքրիկ քաջ, — գոչեց Զոլթայի ոգեւորուած, — հարուածը հրաշալի բռնեցիր:

Ու աղուոր մը գգուեց զայն:

Դուռը դուրսէն կը հարուածէին:

— Բացէք, չունիք ապա թէ ոչ տունը կ'այրենք:

— Պէտք է փախչինք, — ըսաւ Մեքչէի. — Ենիչէրիները հիմա կը հաւաքուին: Բայց նախ ձեռքդ տուր, ու ներէ որ քեզ նախատեցի:

Գրիգոր ձեռք տուաւ. տակաւին չըլմորած էր, չէր հասկնար թէ ի՛նչ կը դառնար շուրջը: Ու անխօս թողուց որ քաշեն տանին գաւիթէն անդին սանդուղէ մը վար՝ ծածուկ սենեակի մը մէջ: Այն ատեն միայն գտաւ ինքզինքը՝ երբ տեսաւ թէ երկու երիտասարդները սաւաններէ ու կաշիէ գօտիներէ չուան կ'ոլորեն: Մեքչէի հրաւիրեց գինքը որ նախ ինքը վար իջնէ:

Գրիգոր վար նայեցաւ: Վարը խորութեան մէջ թագաւորական պալատի բանջարանոցը տեսաւ:

ԻԱ.

Յաջորդ օրը կէսօրէն առաջ Ալի աղա դարձեալ թագուհիին ներկայացաւ:

Ու այսպէս խօսեցաւ:

— Ամենազօր Վեհափառ Փատիշահը լաւ կը համարի Պուտայի բերդը Թուրք զինուորութեան պահպանութեան յանձնել, մինչեւ որ տղադ մեծնայ: Տղան չի կրնար պաշտպանել Պուտան Գերմանացիներուն դէմ. իսկ ամենազօր Փատիշահը չի կրնար երկուքը մէյմը հոս գալ երկու - երեք ամսուան հեռաւորութենէն: Մինչեւ այն ատեն Թրանսիլվանիա քաշուեցէք, Վեհափառ Տիկին: Արդէն հոն տեղի արծաթի, ոսկիի եւ աղի հանքերու հասոյթները ձերըն են:

Թագուհին արդէն պատրաստ էր ամէնէն դէշ բաներն ալ լսելու: Ուստի արհամարհոտ պաղարիւնութեամբ մտիկ ըրաւ դեսպանին:

Դեսպանը շարունակեց.

— Ամենազօր Փատիշահը, ուրեմն, իր հովանաւոր թեւերուն տակ կ'առնէ Պուտայի բերդը եւ Հունգարիան, ու քանի մը օրէն դրաւոր պիտի յանձնէ իր կայսերական խոստումը՝ թէ բոլոր թըշնամիներու դէմ պիտի պաշտպանէ քեզ ու տղադ: Ու հազիւ թէ մանուկը չափահաս ըլլայ՝ Պուտան ու երկիրը իրեն պիտի վերադարձնէ:

Իշխանները բոլորն ալ ներկայ էին, բացի Վալենտ Թէօրէօքէն ու Փոտմանիցքիէն: Կրօնաւորը սովորականէն ալ աւելի գունատ էր, քօթանակին սպիտակութիւնը գրեթէ կը նոյնանար դէմքին հետ:

Դեսպանը շարունակեց.— Պուտայի բերդը Դանուբի եւ Թէիսի սահմաններով միասին Վեհափառ Փատիշահի հովանաւորութեան պիտի ենթարկուի. իսկ ձեր Վեհափառութիւնը պիտի փոխադրուի Լիփփա, ու անկէ պիտի կառավարէ Թրանսիլվանիան ու Թէիսէն անդին ինկող հողամասերը:

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ ԼԻՈՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԻ ԿԱՅԱՆԷՆ

Հայկ. երաժշտութեան յայտագիր մը կը սփռուի այս Երկուշաբթի Լիոնի կայանէն ժամը 22.40ին: Ալեքս Սիրանոսեան կը նուագէ Կոմիտասի ժողովրդական պարերը եւ Արնօ Բաբաջանեանի դաշնակի սօնաթը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ողբ. ընկերներուն յիշատակին կատարուած հոգեհանգստեան պաշտօնին առթիւ .—

Արշ. Մկրեան եւ Կար. Աբգարեան 50ական ֆրանք, Երեցկին Տէր – Պարսամեան 30, Տիկին Բիւզ. Գամեան, Տիկ. Սրբ. Նշանեան, Տիկին Զ. Տէր Խաչատուրեան եւ Արտ. Զապունեան քսանական ֆրանք:

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Պ. Գառնիկ Վարժապետեան (Իսթամ), Տէր եւ Տիկին Հրանտ Կիւրճեան, Հարենց ընտանիք 50ական ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Ողբ. Գառնիկ Գէորգեանի մահուան առթիւ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Գըմբէթի նորոգութեան յատկացուելու համար :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Եօթ – նեղբայրեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Վարուժան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի 29 Նոյեմբեր, կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին Րիւ ժէի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերընդականներուն եւ կարող ուժերու կողմէ :

Մուտքը ազատ է :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ

Պ. Պ. Ա. Օպողեան (փոխանծաղկեպըսակի, Օ. Քէօլէեանի) 50 ֆրանք, նոյն առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ն. Ուզունեան 50, Ժ. Քէլէկեան քսան, Գ. Արապիկեան քսան, Պօղեան 25, Տիկին Ս. Լոռէնեան (Տրակինեան) Երիցկին Զ. Գարիպեանի 25, Տիկին Արշ. Ինէկճեան նուէր, Տիկ. Թէֆարիկեան եւ Ոմն տասնական ֆր. նուէր :

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Այրի Տիկին Սրբուհի Լոռէնեան (երից. Զ. Գարիպեանի փոխան ծաղկեպսակի) 25 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան իր քըրոջ Հ. Տօնոյեանի մահուան տարելիցին առթիւ 50, Նալպանտեան փոխան ծաղկեպսակի Գրիգոր Թէրզեանի 10:

Պ. Պահատուրեանէ փոխան ծաղկեպսակի Օննիկ Քէօլէեանի 50 ֆրանք, Պ. Ա. Օպողեանէ Լիոնի կրթականին, փոխան ծաղկեպսակի Օն. Պէօլէեանի 50, Պ. Պահատուրեանէ Ազգ. վարժ. սնտուկին 200 ֆրանք :

ԽՆՋՈՅՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի կայանի տղոց եւ Կրթ. կազմի խնջոյք հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի, Նոյեմբեր 22 (եւ ոչ թէ Դեկտեմբերին) Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 15ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 7, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը լա Շիմի :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սըրահներուն մէջ:

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴ

Noël et Nouvel An

AU

LIBAN-SYRIE-JORDANIE

(TERRE-SAINTE)

Դեկտ. 22 կամ 23էն Յունվ. 2 կամ 3

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Կազմակերպուած ճամբորդութիւն (Անդամներուն վերապահուած)

R. SAMAHA
(Secrétariat
Terres et Lumières d'Orient)

Nouvelle adresse
PERMANENCE ORIENTOURS
TOURISME LIBANAIS
46, Bd. St-Michel, PARIS (6e)
Tél. : DAN. 92-26

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Չորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր), ժամը ճիշդ 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ : Կը հրաւիրուին բոլոր մարմիններու ընկերներն ու ընկերուհիները, ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերընդականները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ Կիրակի 14 Մարտին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. — Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՉՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏ. 13, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԷՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ՉՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ (ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL

12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE — ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանք բաղդով ներկայ ցող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան Բարենպատակ վաճառքը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5, 6, 7ին:

Կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20

Ազգային Տան մէջ, 32, Րիւ Տը Թրէվիզ, Փարիզ (9)

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակ ապրանքներ Նոր Տարուան ձեր նուէրներուն համար, դիւրամատչելի գիներով :

Տիկնանց Յանձնախումբին անդամուհիները շատ ուրախ պիտի ըլլան ձեր այցելութիւնը ընդունելով :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մը մէջ աշխատելու համար, նախընտրաբար կարք վարել գիտցող: Դիմել.—

PARIS - CALIFORNIE
58, Rue de Cléry — PARIS (2e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գաղանճեանց Սուրէն ծնած Սալմաստ (Պարսկաստան) կը կարծուի ըլլալ Մէքսիքօ, ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Տէրտէրեանի,

Cité Corsy B. 11 — Aix-en-Provence (B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն ալ կը խնդրուի արտատպել :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայկանուշ Մելքի Մարտիրոսեան, Արշակ Թովմասի Մարտիրոսեան, Բարգէն Արշակի Մարտիրոսեան, Արփենիկ Արշակի Մարտիրոսեան (Լենինականէն) կը փնտռեն իրենց զաւակը եւ եղբայրը՝ Գուրգէն Արշակի Մարտիրոսեան, ծնած 1921ին Լենինական: Ծնողքին հասցէն է .— Հայկական Ս. Ս. Ռ. Քաղ. Լենինական, փողոց 35, Տուն 183:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 24 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10168

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.168

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Հայկական Դատը օրակարգի հրատապ խնդիր դարձած է ներկայիս բովանդակ սփիւռքահայ մամուլին մէջ, Պարսկաստանէն, Լիբանանէն եւ Եգիպտոսէն ըսկսեալ մինչեւ Յունաստան ու Ֆրանսա եւ մինչեւ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաները, առանց քաղաքական դաւանանքի խտրութեան :

Շնորհաւորելի եւ սրտապնդիչ երեւոյթ է այս՝ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի նախօրեակին :

Մեր անկախութեան քանդումէն եւ մայր հայրենիքի հողերու մէկ մասին թշնամիին կողմէ բռնագրաւումէն վերջ զանուեցան հայ քաղաքական կուսակցութիւններ, որոնք գլուխ ծռեցին կատարուած իրողութեան առջեւ, փառք տուին Ստալինին ու Լենինին ու հանդիսաւորապէս յայտարարեցին, որ Հայաստանի խորհրդայնացումով միանգամ ընդ միշտ լուծուած է « հայկական չարաբաստիկ հարցը » ;

Ու յետոյ «արկածախնդիր» մակդիրով պատուեցին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ բացարձակապէս կը մերժէր « կատարուած իրողութիւնը», կը բողոքէր Հայաստանի անկախութեան խորտակումին եւ հայկական հողերու բռնագրաւումին դէմ, տէր կը կանգնէր հայկական արդար իրաւունքներուն եւ կը պահանջէր 1920 Օգոստոս 10ի Սեւրի դաշնագրին եւ նախագահ Ուիլսընի 1920 Նոյեմբեր 22ի իրաւարական վճիռին գործադրութիւնը :

Քառասունըչորս տարիէ ի վեր Դաշնակցութիւնը չէ շեղած իր այս հիմնական քաղաքականութենէն եւ ամէն պատեհ առիթ օգտագործած է՝ աշխարհի մեծերէն արդարութիւն պահանջելու հայ ժողովուրդին համար :

1945ին, երկրորդ աշխարհամարտի վախճանին, հայ քաղաքական բոլոր կուսակցութիւնները, քաջալերուած խորհրդաւոր աղբիւրներէ կիսապաշտօն ձեւով տրուած հաւաստիքներէ, ձեռք ձեռքի տուին եւ կազմեցին «Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնախումբ»եր, որոնք ամբողջ երկու տարի Յուշագրերու տարափով մը ողողեցին Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը, Սան Ֆրանսիսկոյի եւ Փարիզի միջազգային խորհրդաժողովներն ու հինգ մեծերու նախագահներն ու վարչապետները :

Սրտառո՛ւչ գործակցութիւն հայկական բոլոր հոսանքներու, որոնք գիտակցութիւնն ունեցան պատմութեան բախտորոշ մէկ շրջանին համազգային ընդհանուր շահերու եւ քաղաքական պահանջներու շուրջ համաձայնութիւն գոյացնելու միացեալ ճակատով ներկայանալու օտարներու առջեւ :

Այդ օրերուն մէկ բան յստակ կերպով հաստատուեցաւ, այն՝ թէ Հայութեան բոլոր կազմակերպութիւններն ալ համաձայն են պատեհ առթիւ Հայկական Դատ արծարծելու եւ այդ Դատին հիմնաքարը նկատելու Սեւրի Դաշնագիրը : Միջազգային այս մուրհակը, որ կը նուիրագործէ Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի իրականութիւնը, Ուիլսընեան սահմաններով :

Ճիշդ է, որ 1947ին ի դերեւ ելան մեր երկու տարուան աշխատանքները եւ մենք պղտոյլին հիասթափուեցանք անգամ մը եւս :

Սակայն պատճառ մը չէ սակայն, որ այսօր կրկին ձեռք ձեռքի տուած նոր փորձ մըն ալ չկատարենք, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու արեան գինը պահանջելու համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՌԸ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԻ ՄԷՋ

Սթրազպուրի ազատագրման քսանամեակին առթիւ, նախագահ տը Կոլ ճառ մը խօսեցաւ Կիրակի օր :

Ոգեկոչելով 1944 Նոյեմբերի Ֆրանսական բանակի յաղթական մուտքը Ալզասի հողին վրայ, նախագահը մասնաւորաբար գովեց Ֆրանսական բանակը, որ վճռական դեր խաղաց այդ օրերուն : Այս առթիւ տը Կոլ նաեւ պատմականը ըրաւ վերջին օրերու կռիւներուն : Հինգ օրուան մէջ, 120 մեռեալներով եւ վիրաւորներով, Լըքլէրի զօրաբաժինը 13 հազար գերի բռնած էր, այնինքն այնքան որ զինուոր ունէր, երկու հազար թշնամի սպաննած էր :

Անցեալի այս փառաւոր արարքները, պէտք է մշակել : Օրուան արարողութիւնը, ինչպէս Ֆրանսայի մասնակցութիւնը զինակիցներու յաղթանակին, որոշ չափով մոռցնել տուած է առենի տառապանքները :

Տը Կոլ, ապա կը ծանրանայ Ֆրանքեւգերմանական գործակցութեան վրայ, որ միակ հիմն է եւրոպական միութեան : « Ո՞վ կրնայ անգիտանալ այն նշանակութիւնը զոր կուտանք հասարակաց գործունէութեան դաշնագրին, որ ստորագրուեցաւ անցեալ տարի, Պոնի եւ Փարիզի կառավարութեանց կողմէ : Բայց հոգեվիճակի այսքան արժանավայել եւ այսքան ամբողջական բարեփոխումի մը համար, որ եղաւ մերը երեք դարերու ընթացքին, հարկ է որ արդարացումը համեմատական ըլլայ : Ո՞ր արդարացումը եթէ ոչ Գերմանիոյ հետ միասնաբար իրագործումը հին եւ շատ արդիական նըպատակի մը .— Եւրոպական Եւրոպայի մը կառուցումը, այլ խօսքով՝ անկախ, զօրաւոր եւ ազդեցիկ ազատութեան աշխարհի ծոցին մէջ : Այո՛, հաշտուած երկու մեծ ժողովուրդներու գործակցութիւնը փափաքելի է մեր երկրին համար, այդ պատճառաւ միակ հիմն է որու վրայ կրնայ հաստատուիլ Արեւմտեան Եւրոպայի միութիւնը : Այդ պատճառաւ է, որ Ֆրանսա կենսական կարեւորութիւն կուտայ անմիջական պայմանաժամերուն որոնք ցոյց պիտի տան թէ կարելի է՞ թէ ոչ, Հռոմի դաշնագիրը ստորագրող պետութեանց որ իրենց միջեւ տնտեսական իրական հաւաքականութիւն մը ստեղծեն, ներմուծելով երկրագործութիւնը, այսինքն վեցերուն համար նշանակելով կարգադրութիւններն ու գիները : Այդ պատճառաւ է նաեւ որ մենք, Ֆրանսացիներս, անհրաժեշտ կը նկատենք որ կարելի եղածին չափ շուտ, մասնակցողները իրագործեն եւ գործադրեն իրենց միջեւ քաղաքական մարզին մէջ, որ պաշտպանութեան մարզն է, կազմակերպութիւն մը որ կապուած ըլլայ անշուշտ նոր աշխարհին, բայց ըլլայ իրենց, իր հեռանկարներով, իր միջոցներով եւ իր պարտաւորութիւններով :

Իր եզրակացութեան մէջ, Նախագահ տը Կոլ շեշտած է .— « Ինչ ալ եղած ըլլան անցեալի ողբերգութիւնները, Ֆրանսա յանձնապաստան ըլլալու առիթ մը չէ զոր կը փնտռէ, այլ մտածուած ինքնավստահութիւն մը : Ինչ որ ալ ըլլան այսօրուան կասկածները, կը յուսայ որ Հըռենոսի կռիւներու պատմութիւնը այլեւս գրուած ըլլալով, գնահատանքը խստաքաշողականութիւնը զոր իրարու հանդէպ ունին եւրոպացի ժողովուրդները անցեալին Հռոմի կողմէ համախմբուած, յետագային Մեծն Կարոլոսի կողմէ ու յետոյ ցրուած երկար ատեն պատերազմներով եւ օտար միջամտութիւններով, ըղձացումը զոր պէտք է ունենան իրենց հաւաքական արժէքին եւ համախոհութեան, փառամոլութիւնը զոր ունին մեծ դեր մը խաղալու մարդոց բարիքին համար, զիրենք պիտի մղէ որ վերջապէս միանան գործելու համար : Այս յոյսը, այս կամքը, այս քաղաքականութիւնը որոնք մերն են, ո՞ւր արդեօք Ֆրանսա կրնայ աւելի լաւ հաստատել քան Սթրազպուր : Կեցցէ՛ Ալզասը, կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆրանսա» :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔ – ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Թուրք եւ ռուս մշակութային համաձայնութենէն ետք, առեւտրական գետնի վրայ ալ բարուք բանակցութիւններ կը կատարուին երկու երկիրներու միջեւ : Թուրքիա Ռուսիոյ պիտի ծախէ քսան միլիոն տոլարի ապրանք, չամիչ, թուզ, կաղին եւ ծխախոտ : Այս ուղղութեամբ համաձայնութիւն գոյացաւ եւ փոխ – վարչապետ Սաթըր մէկուկէս ժամ տեսակցեցաւ Անգարայի խորհրդային դեսպան Րիժովի հետ : Ռուսիոյ առաջարկով, տնտեսագէտներու մարմին մը քըննեց նախապէս արտածելի ապրանքներու ցուցակը, որպէս զի խաչաձեւումներ չըլլան տարբեր երկիրներու առեւտրական փոխանակումներուն հետ : Ճշդուեցաւ թէ Թուրքիա կարելիութիւն ունի առաջին առթիւ Ռուսիա արտածելու այդ չորս արտադրութիւնները, չամիչ, թուզ, կաղին եւ ծխախոտ :

Խորհրդային դեսպան Րիժով երկարատեւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ փոխ – վարչապետ Քեմալ Սաթըրի հետ :

Տեսակցութեանց ընթացքին ճշդուեցան նաեւ Թուրքեւռուս առեւտրական գործառնութեանց մանրամասնութիւնները, եւ առաջարկուեցաւ ժամ առաջ գործադրել Քլիրինկի համաձայնութիւնը : Այս ուղղութեամբ կողմերու միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ, եւ գալ շաբթու, Նախարարներու Տնտեսական Խորհուրդը վերջին անգամ պիտի քննէ զայն եւ այս կերպով առեւտրական լայնածաւալ փոխանակումներ պիտի սկսին Ռուսիոյ հետ :

Փոխ – վարչապետ Քեմալ Սաթըր այս մասին յայտարարեց .

— Խորհրդ. մեծ դեսպանին հետ գաղափարի փոխանակումներ ունեցանք, փութով, գործադրելու համար թուրք – եւխորհրդ. առեւտրական համաձայնութիւնը : Առաջին առթիւ Ռուսիոյ պիտի ծախենք չամիչ, կաղին, ծխախոտ եւ թուզ : Ռուսիայէն ալ պիտի գնենք ծանր ճարտարարուեստի մեքենաներ, ճարտարագործութեան նիւթեր :

ԹՈՒՐՔԻԱ 250 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ՎԱՐԿ Կ'ՈՒԶԷ

1965Ի ՊԻՒՏՃԷՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՌԷՆ ԱՒԵԼԻ ԲԱՑ ՈՒՆԻ

Ստացուած տեղեկութեան համաձայն, Միջազգային Տնտեսական Կազմակերպութեան նախարարական խորհուրդը, որ 2 Դեկտեմբերին պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, պիտի քննէ « Թուրքիոյ տնտեսական վերականգնումի խնդիրը », որ հըրատապ կարեւորութիւն ունի : Ժողովին մէջ, Թուրքիան պիտի ներկայացնեն Ելմըտական Նախարար Ֆէրիտ Մէլէն եւ ճարտարարուեստի Նախարար Մուամմէր Էրթէն :

Տնտեսական նախարարական Խորհուրդը մանրամասնօրէն պիտի ուսումնասիրէ Թուրքիոյ կացութիւնը, Հնգամեայ ծրագրի գործադրութենէն յետոյ, Թուրք տնտեսութեան ընդհանուր ընթացքը եւ հաւանական զարգացումները, Թուրքիոյ անմիջական պահանջները : Ժողովը պիտի ճշդէ թէ ինչ պայմաններու տակ կարելի է աւելցնել Թուրքիոյ ընծայուած օժանդակութիւնները, թեթեւցնել անոր պարտքերու բեռը, եւ այս խնդիրներուն շուրջ որոշումներ պիտի տայ : Ինչպէս ծանօթ է ,Քօնսօրսիօմը թէեւ վարկեր բացած է Թուրքիոյ , բայց այս յատկացումները հարկ եղածին պէս չեն կատարուիր, անբաւարար են , մասնաւորաբար Ֆրանսայի եւ այլ պետութեանց կատարած օժանդակութիւնները : Ճշդուած տոկոսը եւ վճարման պայմանները անհամապատասխան են Թուրքիոյ տնտեսական ծրագրին եւ պէտք է բարեփոխել զանոնք :

Թուրքիա պահանջած է որ այս պայմանները փոխուին եւ իր պահանջը օրակարգի վրայ կը գտնուի ներկայիս : Առանձին զատ, Թուրքիա կը պահանջէ որ աւելնան Քօնսօրսիօմի եւ այլ տնտեսական կազմակերպութեանց կողմէ ընծայուած օժանդակութիւնները, այս պահանջըն ալ մտած է օրակարգի մէջ : Մէլէն եւ Էրթէն ժողովին մէջ պիտի պարզեն Թուրքիոյ տնտեսական խոյանքները, եւ պիտի պնդեն թէ Թուրքիա առաւելագոյն չափով պէտք ունի արտաքին օժանդակութիւններու :

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիա 1965ի տարեշրջանին համար, 250 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը պահանջած է Միջազգային Տնտեսական Կազմակերպութենէն : Նախարարներու ժողովը պիտի չճշդէ օժանդակութեան քանակութիւնը , այլ սկզբունքի որոշում մը պիտի տայ , գիտնալու համար որ Թուրքիոյ կատարուած օգնութիւնը պէ՞տք է աւելցնել թէ ոչ : Այս տեսակէտով, Դեկտեմբեր 2ի ժողովը արտակարգ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Թուրքիոյ տնտեսութեան համար :

Զանազան աղբիւրներէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, այս տարի Թուրք տնտեսական վերականգնումի շարժումը պիտի չկրնայ հասնիլ հարիւրին 7ի համեմատութեան : Զեռնհաս անձնաւորութիւն մը այս մասին ըսած է .

— Փլանաւորման կազմակերպութիւնը միշտ վերապահութեամբ կ'արտայայտուի, անցեալ տարի, այս ամիսներուն, կ'ենթադրէր թէ վերականգնումի համեմատութիւնը հարիւրին հինգի շուրջ կը կայանայ, յետագային թուանշաններով եւ փաստերով հաստատուեցաւ թէ հարիւրին 7,5ի յանգած է : Կը խորհիմ թէ այս տարի ալ նոյնը պիտի ըլլայ :

ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՌԷ ԱՒԵԼԻ ԲԱՑ

Պետական Փլանի հրատարակած վերջին տեղեկագիրները մէկ միլիառ ինը միլիոնի բաց մը պիտի տայ , եթէ երբեք կառավարութիւնը անմիջական միջոցներ ձեռք չառնէ այժմէն : Փորձագէտները դիտել կուտան թէ պէտք է արգելք ըլլալ որակաւոր աշխատաւորներու եւ արհեստաւորներու արտագաղթին , հակառակ պարագային նիւթական կորուստէն զատ մարդկային ուժի անփոխարինելի կորուստ մըն ալ յառաջ պիտի գայ :Փորձագէտները այս առթիւ դիտել կուտան թէ ժողովուրդին կարողութիւնը աչքի առջեւ ունենալով , շատ սխալ պիտի ըլլար մէկ միլիառի բացը գոցելու համար նոր եւ ծանր տուրքեր դնել ժողովուրդին : Ընդհակառակն , անհրաժեշտ է աչալրջութեամբ կիրարկել տուրքի ներկայ օրէնքները եւ դարմաններ խորհիլ, պետական տնտեսական կազմակերպութեանց վնասները նուազեցնելու համար : Միւս կողմէ, արտաքին առեւտուրի բացը կը յանգի 255 միլիոն տոլարի, եւ գալ տարի Թուրքիա պարտաւոր պիտի ըլլայ վճարել 394 միլիոն տոլարի դիզուած պարտքերը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԱՐԱՐԱՅԷՆ ՊԷՅՐՈՒԹ

1918 *Սեպտեմբեր 19ին, Պաղեստինեան ընդհանուր յարձակողականը խելակորոյս փախուստի մատնեց Թուրք եւ գերման թշնամին :*

Զօրավար Ալէմպիի ամբողջ բանակը դրյն հալածելով յառաջ խոյացաւ, ինչպէս եւ իրենց կարգին հայկական վաշտերը՝ Արարայի նահատակներուն թաղումէն ետքը: Ուղղութիւն՝ դէպի հիւսիս-արեւմուտք, ծովեզերքի ճամբով հասնելու համար Պէյրութ :

Թշնամիին թողած հետքերը կը վկայէին թէ ամէն ինչ լքած էր սարսափահար :

Կը պատահէինք երբեմն հայ տարագիր բեկորներու, բոլորը ցնցոտիներու մէջ, լուռ, արցունքը իրենց աչքերուն մէջ՝ թերահաւատութեամբ կը դիտէին այս տարօր դաշնակից բանակին անցքը : Օր մը, կ՚ացնէինք գիւղէ մը, ուր կանգ առինք հանգիստի համար : Լեգէոնականները չարժեցան ըստ զինուորական հրամաններուն, որոնք կը տրուէին ֆրանսերէն: Մէկը կանչեցի եւ հրահանգ մը տուի, հայերէն, բարձրաձայն, ձի նստած ըլլալով: Իրարանցում մը տիրեց հանգստատեղիներուն մէջ: « Հա՛յ են... Հա՛յ են» կը բացականչէին, կարծես հրաշքի մը առջեւ :

Ուրիշ օր մը, գնդապետ Ռոմիէօյի հրամանով, քանի մը ձիաւոր լեգէոնականներ հետս առնելով, գացինք Արաբի մը տունէն փրկել հայ աղջնակ մը, ինչ որ կատարուեցաւ, երկար բանակցութիւններէ ետքը, փափկանկատութեամբ, որովհետեւ Արաբը բարի մարդ մըն էր :

Հաւանօրէն իւրաքանչիւր լեգէոնական նման մանրադէպեր կը յիշէ :

Այդ յառաջխաղացման ընթացքին անտեսանելի թշնամի մը բանակը կազմալուծման վտանգի ենթարկեց: Խորհրդաւոր համաճարակ մը: Ամէն օր զինուորներ, տասնեակներով, ջերմէ կը բռնուէին, բայց այլ ախտանիշերով, ու կ՚իյնային՝ քալելու անկարող : Երբեմն մահով կը կնքուէր հիւանդութիւնը, որուն դարման չէին գտներ բժիշկները : Շատ ուշ, խաղաղութենէն ետքը, հասկցուեցաւ թէ կոխի էսփանեոլի *համաճարակն էր, որ ըստ վիճակագրութեանց, աւելի զոհեր տարաւ աշխարհի մէջ քան չորս տարուան պատերազմը :*

Հոկտեմբեր 12ին հասանք Հայֆա: Լեգէոնը իր վրանաբանակը հաստատեց քաղաքէն 2 – 3 քիլոմեթր հեռու, հիւսիսակողմը, ծովեզերեայ աւազաւին վրայ : Ընկերոջ մը հետ — որչափ կը յիշեմ՝ Ամերիկահայ ենթատեղակալ Շիշմանեանն էր — ուղեցինք քաղաք վերադառնալ տեղական խոհարարութիւնը ճաշակելու համար: Երբ ճաշարանէն դուրս ելանք, գլուխս դարձաւ ու հազիւ կրցայ ձի նստիլ: Ընկերս չարունակեց իր պտոյտը, ես բանակատեղի վերադարձայ: Աւելի ճիշդ, ձիս բանակատեղի առաջնորդեց զիս, ու, խելօքիկ, վրանիս առջեւ կանգ առաւ: Վար առին զիս, պառկեցուցին : Բժիշկը եկաւ : Ոչինչ կրնար ընել : Գիշերն անցաւ : Այգարային՝ բանակը վրանները հաւաքեց ու մեկնեցաւ: Հիւանդները, չեմ յիշեր քանի տասնեակներ էինք, Հայեր, Ֆրանսացիներ, Ալճերիացիներ, աւազին վրայ մնացին: Իբր թէ կառքեր պիտի գային՝ մեզ դարմանատուն փոխադրելու համար : Ժամեր անցան: Արեւը սկսաւ կիզել: Վերջապէս սպայակոյտի սպայ մը, Ֆրանսական ջոկատէն՝ որուն մաս կը կազմէր Լեգէոնը, քառարշաւ անցաւ : Մեզ տեսնելով ձին կեցուց եւ հարցուց թէ ի՛նչ կը սպասենք: Ըսի թէ մեզի հրահանգուած էր կառքերու սպասել: « Կառքերը ուրիշ բանի յատկացուեցան, պատասխանեց, աւելորդ է սպասել»: Եւ ձին խթեց: Հիւանդներու մէջ միակ սպան ըլլալով՝ որոշեցի Հայֆա երթալ, կարգադրութիւն մը ընելու համար : Կիզիչ արեւին տակ, դժուարութեամբ քալելով աւազին վրայ, հասայ քաղաքին առաջին տուներուն, ուր հանդիպեցայ երկու Ֆրանսացի զինուորներու, Կարմիր Խաչի բազկանոցով: Կերպարանքս տեսնելով ընդառաջ վազեցին եւ առաջարկեցին դարմանատուն տանիլ: Ուզեցի նախապէս բժիշկը տեսնել : Ինքնաշարժ նստեցուցին ու տարին հազարապետի աստիճան ունեցող բժիշկի մը մօտ: Որդին էր Օկանեօրի, ժամանակին ծանօթ անձնաւորութիւն մը, որ Լիոնի քաղաքապետ եղած էր, քանի մը անգամ նախարար, եւ Մատակասքարի գաղութային ընդհանուր կառավարիչ: Հազիւ լսեց ու երկու խօսքով հրաժարեցաւ մեզմով զբաղելէ : « Պարոն բժշկապետ, ըսի, ես իմ գլխուս ճարը կը տեսնեմ: Միայն թէ ձեզի կը տեղեկացնեմ թէ, հոն, աւազին վրայ հարիւրի չափ զինուորականներ կան բժշկական հոգածութեան սպասող, հրամանատարութեան կարգադրութեամբ : Այլեւս ես պատասխանատու չեմ » : Ասոր վրայ բժիշկը վարմունքը փոխեց ու զիս ղրկեց հիւանդանոցի տեղ ծառայող արաբական տուն մը: Եղկելի սենեակի մը մէջ էի, ուր արդէն պառկած էր Ֆրանսացի սպայ մը, որ չծածկեց իր յոռետես գնահատութիւնը բժշկական խնամքներու մասին : Կէս օրին, երբ ճաշ, ունեցանք սոխի եւ լոլիկի աղցան մը: Այս անսովոր դարմանումը չմնասեց : Վերջապէս ներկայ գիտութիւնը հաստատած է թէ սոխը եւ լոլիկը հարուստ են կենսանիւթերով : Յաջորդ առաւօտ բժշկապետը մտաւ մեր սենեակը, լոկ ինձ իմացնելու թէ մեր գնդապետ Ռոմիէօյի օրդոնանսը, *Ֆրանսացի մը, մեռեր էր եւ թէ ինծի կը մնար թաղման զինուորական պատիւներու հրամանատարութիւնը : Ջերմս բարձրացած էր, մերժեցի: Զայնդեց ու դուրս ելաւ : « Իրաւ որ տարօրինակ բժիշկ մըն է», ըսաւ սենեկակիցս՝ գլուխը ճօճելով:*

Երկու օր ետքը, հիւանդները, քանի մը հարիւրներ, փոխադրուեցան քաղաքէն դուրս, վրաններու տակ, գերեզմանատան կից: Շատերու վիճակը ծանրացաւ: Պատճառը գերեզմանատան դրացնութիւնը չէր, այլ գետնին ընտրութիւնը : Քաղաքին աղբանոցը եղած էր :

Մինչ այդ գնդապետ Ռոմիէօն Պէյրութ հասած էր : Նամակով տեղեկացուցի Հայֆայի անցուդարձները, յարելով բըժշկապետին հանդէպ արտայայտութիւններ, որոնք զուրկ էին նուիրապետական ակնածանքէ : Արդիւնքը չուշացաւ : Վրանները փոխադրուեցան աւելի առողջարար տեղ մը, ծովեզերքին մօտ:

Ցետագային գնդապետը նամակիս որեւէ ակնարկութիւն չըրաւ : Իմացայ թէ ջոկատի բժշկապետին դիմած էր եւ այս վերջինը Հայֆա հեռագրած էր :

Հոկտեմբերի վերջը նաւ մը եկաւ Պէյրութ, փոխադրելու համար քալելու անկարողները: Միւսները, մօտաւորապէս 150 հոգի, ոտքով ճամբայ ելան դէպի Պէյրութ: Այս վերջիններէն էի եւ, իբր միակ սպան, խումբին հրամանատարը : Բախտն ունեցայ զգօն ընկերակից մը ունենալու՝ յանձին Մարսիլահայ յիսնապետ Վահագն Սահաթճեանին, որուն եղբայրը, քաջասիրտ Վահէն, վիրաւորուած էր Արարայի ճակատամարտին : Կը քալէինք գիշերանց: Ունէինք «արապա»ներ, որոնց վրայ բեռցնել տուի մախաղները : Արեւածագին վրանները կը հաստատէինք ծովեզերքը: Մեր ստացած սննդեղէնը անբաւարար եկաւ : Իբր հաց, մարդ գլուխ օրական չորս պաքսիմատ: Ամերիկահայ կամաւորները կացութիւնը մասամբ փրկեցին՝ այցելելով զուգահեռակի յառաջացող Անգլիացիներուն եւ, հայթայթման տոմսերովս, յաւելեալ պարէն ստանալու հնարաւորութիւն տուին մեզի :

8 – 10 օրէն հասանք Պէյրութ: Գնդապետ Ռոմիէօն ընդառաջ եկած էր եւ չինարներու տակ կանգնած, տեսանելի անձկութեամբ, կը սպասէր: Նախատեսելով այդ, երբ մօտեցած էինք, հանգիստ ընել տուած էի: Իւրաքանչիւր զինուոր իր մախաղը առած էր ու շտկուած : Եւ երբ գնդապետին հասանք, անոր զարմացած ու գոհ աչքին առջեւ խումբը անթերի տողանցք մը կատարելով՝ իր մուտքը գործեց Պէյրութ, ուր արդէն կը գտնուէին, երբ զրաւման ուժ, հայկական երեք վաշտերը :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԲԵՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

———o———

ԽՄԲ. — Հրատարակեցինք Ալազանի Յուշերը: Ինչպէս բարեկամ մը կ'ըսէր, մարդիկ կը գրեն իրենց Յուշերը՝ տարիք առնելէ ետք, երբ կը մոռցուի ամէն ... յիշատակ : Եւ Ալազան ալ մոռցած է շատ բաներ, երբ սկսեր է գրել իր Յուշերը՝ Փարիզ այցելութեան վերաբերեալ: Թարմացնելու համար իր յիշողութիւնը, վերստին կը հրատարակենք մեր աշխատակցին յօդուածը, որու ակնարկութիւնը կ'ընէր իր Յուշերուն մէջ :

Վերջին շաբթուն որոշ հետաքրքրութիւն շարժեց Ալազանի ներկայութիւնը Փարիզի մէջ, իբրեւ պատգամաւոր Գրողներու Միջազգային Համագումարին :

Բնական էր այդ հետաքրքրութիւնը : Բանաստեղծը կուգար Հայաստանէն եւ մարդիկ կարօտ ունէին իր բերնէն քանի մը խօսք լսելու մեր հայրենիքի մասին : Թէեւ Փարիզահայ գաղութը ամէն տարի առիթը կ'ունենայ լսելու Խ. Հայաստան այցելող կամ այնտեղէն եկող վերադարձող եւ անվերդար բանբերներ, սակայն այս անգամ կը յուսային տեղեկութիւններ առնել խորհրդային աշխարհի հարազատ ներկայացուցիչէն : Երկրորդ, գործազուրկ եւ անիրաւուած գաղթահայ աշխատաւորութեան միակ յոյսը մնացած է Ներգաղթը, ուրեմն անհամբեր կը սպասուէր մխիթարական եւ յուսատու խօսքի մը այդ ցաւերու մասին :

Ալազան Վասպուրականէն Երեւան ապաստանած որբերէն է, արհեստով գըրաշար եւ կոչումով բանաստեղծ: 1921ին խումբ մը տպագրիչ բանուորներու հետ միասին կը ձերբակալուի ու մօտ երկու ամիս կը մնայ Չեկայի նկուղներուն մէջ (մէկ ամիսը միասին ենք անցուցած նոյն խուցին մէջ): Բանտէն դուրս գալով կ'անդամագրուի համայնավար կուսակցութեան եւ աստիճանաբար կը դառնայ օրուան իշխանաւորներու վստահելին : Տաղանդաւոր բանաստեղծ է եւ բաւական գործօն մասնակցութիւն է բերած խորհրդահայ գրական կեանքին: Միջնակարգ եւ բարձրագոյն կրթութիւն չէ առած, մտաւոր շատ սահմանափակ կարողութեան տէր է եւ չունի զարգացման այն խորութիւնը, որ կարենար միջազգային այնքան պատկառելի բեմէ մը արժանաւորապէս ներկայացնել մեր երկիրը : Այդ իսկ պատճառով, Համագումարին առջեւ կարդացած իր զեկուցումը շատ խեղճուկ էր ու գունատ որ ոչ մէկ հետաքրքրական միտք կամ ուշագրաւ արտայայտութիւն կը պարունակէ :

Սակայն, հայկական տեսակէտէն, ուշադրութեան արժանի են իր զեկուցման քանի մը կէտերը :

Իր զեկուցման առաջին մասին մէջ, Ալազան կ'առաջնորդուի այն տեսակէ-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

———o———

— Անպատճառ որ պիտի տան, — հաստատուն պատասխանում էր Նահապետը, — էնեմ որ երթամ մի քիչ էլ աշխատեմ :

Արեւածագից առաջ տնից դուրս գալով, նա տուն էր մտնում ճրագվառոցին : Ամէն օր, թւում էր, թէ այլեւս ոչինչ չկայ անելու հողի վրայ : Ծառերն աճում էին, բանջարները ծլում, մարգերը՝ հարթուած, թմբերը՝ յարդարուած էին: Ջուրը մօտ էր, առուն՝ լիքը, քանի որ Արաղածի բարձր լանջերին տեղ ձիւն կար, հալւում ու առուներով իջնում էր ցած: Բայց հետեւեալ օրը դարձեալ նոր գործեր էին բացւում : Վերջին անգամ ջրելուց յետոյ հողի վերին շերտը ամրանում, քարանում էր, պէտք էր փխրեցնել, որ խոնաւութիւնը շուտ չցնդի : Ջուրը շատ տեղերում մարգերը քանդել էր, պէտք էր ուղղել : Բանջարների մէջ որոմներ էին ծլել, պէտք էր մի անգամ էլ քաղհանել, ջահել խնձորենիների բողբոջների վրայ մանրիկ բզէզներ էին երեւում, պէտք էր ...

Ինչեր ասես, որ պէտք չէր լինում : Ու ոչինչ աննկատելի չէր մնում Նահապետի աչքերից : Նա ամէն ինչ տեսնում էր ժամանակին ու ամէն տունկի ու ծիլի հասնում էր՝ փրկելու նրանց կեանքը ու բուժելու նրանց վէրքերը : Բանջարներն արդէն հողից բարձրանում էին վեր, կանաչ, երկարաւուն տերեւներ էին տալիս: Նա առաջին անգամ քաղում էր կոտեմն ու համեմը, լուանում էր առուակում, բերում էր տուն, աղ էր ցանում վրան, դնում հացի մէջ ու տալիս էր Նուբարին:

— Թաժա կոտեմ ի, առ Նուբար արա, Նուբար, տես անո՞ւշ ի ...

Նուբարը, վերցնում էր կանաչի կէսը, կէսը թողնում էր նրան :

— Իսկապէս, համով կանաչ ի :

— Արտամետի կոտեմին չեն հասնի, — ասում էր Նահապետը :

— Բայց անուշ ի :

— Է, լաւ ի ...

Շաբաթներ յետոյ, վաղ առաւօտ բանջարանոցում պտոյտ անելով, վերադառնում էր կնոջ մօտ՝ դէմքին ուրախ ժպիտ:

— Առաջին խիարն ի, առ Նուբար արա, Նուբար եւ ասա՝ անո՞ւշ ի ...

Եթէ երկուսն էին, Նուբարը մէկը թողնում էր նրան, եթէ մի վարունգ էր լինում, կտրում, կէսն ինքն էր ուտում ու խնդրում էր, որ կէսն էլ ինքը՝ Նահապետը փորձի.

— Անուշ ի, — ասում էր Նուբարը ու խորամանկ ժպիտ խաղացնելով աչքերում աւելացնում էր, — բայց ինչ կ՚ասես, որ Արտամետի խիարին *չի հասնի ...*

Ու ծիծաղում էր.

— Հանո՞ք կ՚անես, Նուբար: Ճշմարիտ, որ չի հասնի, բայց անուշ խիար *ի, երթամ, մի հատ էլ գտնեմ բերեմ քեզի ...*

— Բաւական ի, Նահապետ, թող պէտնան :

— Պէտ լաւ չի, մանդրն ի անուշ ...

Եւ դարձեալ գտնում, բերում էր Նուբարին բարալիկ, երկարաւուն վարունգներ, ծաղիկը սուր ծայրերին, մանրիկ փշերով պատած :

Ամէն օր պարտէզն ու բանջարանոցը փոխւում էին, բանջարները գալար զոխեր էին արձակում, ծառերի վրայ փոքրիկ, կլորակ սաղարթներ էին գոյանում, նռենիների բոցագոյն ծաղիկները մեծանում էին, վարդի չոր թփերը, որ Ափրօն էր բերել տնկել, կանաչում էին, պայծառանում :

Ամէն օր փոխուած էին լինում եւ երեխաները : Նահապետն արդէն տարբերում էր նրանց, մանաւանդ եթէ իրար մօտ էին: Ժիրայրի չէկլիկ յօնքերն աւելի խիտ էին, շրթունքները մի քիչ աւելի հաստլիկ, ճակատը մի քիչ աւելի լայն եւ քիթն էլ աւելի երկարաւուն : Տովինարը լուսեղէն էր, Վանայ ծովի սպիտակ փրփուրի պէս, շրթունքները՝ լերան սունկի միջին վարդագոյն փերթերի նման : Աչքերի գոյնը երկնքի՞ց էր առել, թէ Նուբարն էր պարգեւել : Նահապետը շատ անգամ երկար, երկար նայում էր երեխաներին ու խօսում էր նրանց հետ իր մտքում. « Շուտ մեծացի, Ժիրայր, որ քո հէր տեսնայ քո ուժ ու շնորհք, քո ծաղիկ ու տերեւ, քո թուփ ու պտուղ : Շուտ մեծացի, որ մխիթարանք էնես քո հօր ու քո մօր, քո ազգի ու աշխարհքին: Դու էլ շուտ մեծացի, Տովինար, որ ծովի պէս զով տաս, ծաղկի պէս հոտ տաս աշխարհքին, լուսնի պէս լոյս տաս երկրին, ուրախութիւն բերես քո հօր ու քո մօր սրտին »:

Նահապետը խօսում էր երեխաների հետ իր սրտի մէջ: Չէր խօսում, այլ երգում էր հին, ծանօթ մի երգ, որ մոռացուել, կորել էր, ապա յայտնուել էր կըրկին ու հնչում էր հիմա նրա հոգու խորքերում, հնչում էր ու դառնում խօսք նրա մէջ, դառնում էր զովք ու հիացում: Երգում էր նա իր մէջ, անձայն ու նայում էր երեխաներին : Իսկ նրանք կարծես թէ լսում էին: Լսում էին, հասկանում ու ժպտում էին հօր դէմքին նայելով : Ջերմ ժպտում էր մանաւանդ Տովինարը, ու ձեռքերը բարուրից հանած՝ պարզում էր հօր դէմքին, քաշում էր նրա պեխերը :

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(47 Շար.)

[—]ով, թէ հակառակ ցարական Ռուսաստանի եւ սուլթանական Թուրքիոյ կողմէ հայ մշակոյթի եւ դպրոցներու դէմ սարքուած հալածական քաղաքականութեան, հայ ժողովուրդը կրցած է ոչ միայն պահպանել իր ազգային մշակոյթը, այլեւ տալ շարք մը նշանաւոր ստեղծագործներ (Աբովեան, Պարոնեան, Թումանեան, Սունդուկեան, Շիրվանզադէ, Նալբանդեան, Իսահակեան, Յ. Յակոբեան, Տէրեան, Նար-Դոս, Դուրեան, Մեծարենց եւ ուրիշներ):

Ալաղանի կարծիքով, այդ ստեղծագործներու «արժէքների իսկական գնահատումը կատարւում է միայն խորհրդային իշխանութեան պայմաններում»: Այս ճշմարտութիւնն ըմբռնած են հայ մշակոյթի միւս աշխատաւորները (Մ. Սարեան, Փ. Թէրլէմէզեան, Հ. Աճառեան, Ալ. Թամանեան, Մ. Աբեղեան եւ ուրիշներ), որոնք փարած են խորհրդային իրաւակարգին եւ այժմ «մեծ եռանդով ու ազնուութեամբ աշխատում են մեր սոցիալիստական կուլտուրայի ճակատում»: Իսկ խորհրդային իշխանութեան ամրապնդման պատուաւոր գործին կը ծառայեն «այնպիսի մեծ ստեղծագործներ, որպիսիք են՝ Ալ. Շիրվանզադէ, Աւ. Իսահակեան, արեւմտահայ նշանաւոր գրող Տիկին Զապէլ Եսայեանը եւ բազմաթիւ ուրիշներ»:

Խ. Հայաստանի գրականութիւնը արժանանալով Խ. Միութեան «170 միլիոն ժողովրդի ջերմ խրախուսական վերաբերմունքին», կը շարունակէ բիւրեղանալ ու բարգաւաճել: Միայն թէ «երկրից փախած հայ փաշիստներ — Դաշնակցականներն են, որոնք միացած համաշխարհային ամենասեւ ուժերին, կամենում են վտանգել Խ. Հայաստանի սոցիալիստական խաղաղ աշխատանքը».: Եւ Հայաստանի խորհրդային գրականութիւնը «պայքարում է հայ ժողովրդի այդ թշնամիների դէմ» ...

Իհարկէ, միայն թեթեւամիտ հայ համայնավարը կրնար այսքան լուրջ համագումարի մը մէջ այսպիսի անհեթեթ ու անլուրջ յայտարարութիւններ ընել: Խորհրդահայ բանաստեղծը չի ալ նկատեր թէ ինչպէս իր զեկուցման սկիզբը յայտնած միտքը կը հակասէ վերջին արտայայտութեան:

Եթէ Ալաղան կ'ընդունի, որ ցարական եւ սուլթանական կառավարութիւնները «անտանելի հալածանքների» կ'ենթարկէին հայ մշակոյթն ու դպրոցը, հապա ո՞վ էր պայքարողն այդ բռնակալութեանց դէմ եւ որո՞ւ պայքարին շնորհիւ էր, որ Խ. Հայաստանը ժառանգեց մշակութային այդ հարստութիւնը: Միթէ՞ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գլխաւորած ազգային-յեղափոխական շարժումը չէր, որ դիմադրեց կարմիր սուլթանի եւ «ժողովուրդների բանտ ցարական Ռուսաստանի» մեր մշակոյթի եւ դպրոցներու հանդէպ տարած բոլոր գրոհներուն: Ինչո՞ւ վատօրէն այդչափ խեղաթիւրել պատմութիւնը եւ Դաշնակցականները ներկայացնել իբրեւ հայ մշակոյթի «թշնամիներ»: Եթէ կուսակցամոլ այդ թօթովանքները խորհրդային գրական միթինկներու մէջ յարգի են, յամենայն դէպս անոնց տեղը միջազգային գրողներու բեմը չէր: Ամօ՛թ է, ամօթ:

Երկրորդ, ինչո՞ւ Ալաղանը հայ գրողներու ցանկին մէջ մոռացութեան է տուած Րաֆֆիի, Մուրացանի, Գամառ-Քաթիպայի, Խրիմեան Հայրիկի, Ալիշանի, Ծերենցի, Արփիարեանի, Ահարոնեանի, Լ. Շանթի, Վարուժանի, Մ. Պէշիկթաշլեանի եւ Սիամանթոյի անունները: Շատ պարզ է: Որովհետեւ անոնք են հանդիսացած հայ ազգային-յեղափոխական պայքարի եւ գաղափարախօսութեան դրօշակիրները եւ անոնց հրահրած գաղափարներու կենսագործումով է, որ վառ ու յաղթական է մնացած հայկական մշակոյթը: Պատմական ճշմարտութիւններ կան որոնց խոստովանութիւնն իսկ քաղաքացիական քաջութեան կը կարօտի:

Երրորդ, Ալաղան կը յայտարարէ, թէ հայ մշակութային ստեղծագործներու «արժէքների իսկական գնահատումը կատարւում է միայն խորհրդային իշխանութեան պայմաններում»:

Խորհրդային բանաստեղծի այս միտքը աւելի գունաւորուեցաւ իր այն ճառին մէջ, զոր արտասանեց ի պատիւ իրեն տրուած թէյասեղանի ժամանակ: Ունկնդիրներն այն տպաւորութիւնը ստացան, թէ ներկայիս հայ մշակոյթն իր գոյութիւնը կը պարտի միայն Խորհ. իշխանութեան: Միայն Խորհ. կառավարութիւնն էր, որ ստեղծեց հայ թատրոն ու գրականութիւն, նկարչութիւն ու երաժշտութիւն ...

Նախ այն փաստը, որ համագումարին առջեւ հայ մշակոյթի աշխատաւորներու թուած անուններու մէջ չի յիշուիր մէկ հատիկ անուն իսկ, որ իր ստեղծագործութեամբ եկած ըլլար Խորհ. վարչաձեւը հաստատուելէ վերջ: Յիշատակուած ստեղծագործները բոլորն ալ մինչեւ պատերազմ անուն հանած եւ գնահատանքի արժանացած մարդիկ էին: Նոյնպէս նիւթապէս քիչ-շատ ապահով էին եւ ստեղծագործելու ամէն նպաստաւոր պայմաններ ունէին: Պ. Դուրեանի պարագան պէտք չկայ ընդհանրացնելու, որովհետեւ ան տարբեր ժամանակաշրջանի մէջ ծնունդ առաւ:

Եթէ ճիշդ է, որ միայն Խորհ. իշխանութիւնը գիտէ գնահատել ու ստեղծագործելու հնարաւորութիւններ տալ, ապա ի՞նչ պատահեցաւ, որ խորհրդ. տիրապետութեան այս 15 տարիներու ընթացքին, հին գրագէտներէն եւ ոչ մէկը արժէքաւոր գործ մը չարտադրեց, որ դափնի մը աւելցնէր իրենց վաստակած փառքին վրայ: Շիրվանզադէ, Լէօ, Թումանեան, Աւ. Իսահակեան, Զ. Եսայեան, Յ. Յովհաննիսեան, Յ. Յակոբեան եւ Նար-Դոս մեր ժամանակաշրջանին վայել ի՞նչ նոր գործ են տուած: Չեմ կարծեր թէ ոմանց պարսաւագիրը գեղարուեստական գրականութիւն նկատուի ...

Եւ յետոյ, միթէ՞ կարելի է անտեսել այն գերմարդկային ճիգերն ու անձնուէր աշխատանքը, որ կը տարուի գաղութներու մէջ յանուն հայ գրի ու դպրոցի: Եթէ Ալաղան կը պարծենայ եւ Պ. Զօպանեան կը հիանայ, որ խորհ. կառավարութիւնը հրատարակած է Պարոնեանի երկերը եւ արեւմտահայ գրողներու հաւաքածոն, ապա ի՞նչպէս չգնահատել ու չհիանալ այն գործին համար, որ կը կատարէ «Նահատակ Գրողներու Բարեկամներու Միութիւնը», արդէն հրապարակ նետելով ութ մեծադիր հատորներ:

Եւ եթէ, վերջապէս, խորհ. իշխանութիւնը կը հանդիսանայ միակ սատարողը հայ ազգային մշակոյթի, ապա ի՞նչով բացատրել այն երեւոյթը, որ տարիներ շարունակ հայ դպրոցներէն վտարուեցան մեր ազգային պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը եւ 2-3 տարիներ առաջ անիմաստ ու զարշելի հալածանքի ենթարկուեցան այն գրողներն ու գիտնականները, որոնք ինչպէս Ալաղանն ալ կը խոստովանի, ազնուօրէն կը ծառայեն Խ. Հայաստանի մշակութային գործին:

Ո՛չ, անարդար է Ալաղանի յայտարարութիւնը: Իբրեւ Հայաստանի իշխանութիւն, Խորհ. կառավարութիւնը պարտաւոր է հովանաւորել մեր մշակոյթը, սակայն միակը չէ, որ մտահոգ է հայկական մշակոյթի բարգաւաճման համար:

×

Թէյասեղանի ժամանակ Ալաղանի արտասանած ճառը մեծ մասամբ կրկնութիւնն էր համագումարին տուած զեկուցման: Միայն թէ կուսակցական «պոլեմիկա» չըրաւ եւ աւելի երկար կանգ առաւ խորհրդահայ նոր գրողներու եւ արուեստագէտներու ստեղծագործութեանց վրայ: Անոնք որ հետեւած են Հայաստանի Խորհուրդներու 8րդ համագումարի աշխատանքներուն (գումարուած Երեւան, Յունուարին), աւելի մանրամասն ու փաստացի ծանօթ են այդ ամէնուն՝ կրթական գործավար Եղիազարեանի զեկուցումէն: Միայն երկու ուշագրաւ դէպք պատահեցաւ:

Ալաղան խօսելով հայ թատրոնի մասին, յայտարարեց, թէ մինչեւ խորհ. իրաւակարգի հաստատումը հայկական թատրոն գոյութիւն չունէր: Իսկ երբ Ալաղանի ճառէն վերջ, նախագահ Աւ. Իսահակեան խօսք տուաւ դերասան Շահխաթունիին, վերջինս մերժեց եւ սրահէն հեռացաւ:

Արդար էր վաստակաւոր դերասան Շահխաթունիի ցուցական բողոքը, որովհետեւ միւսներէն աւելի անոր յայտնի է, թէ իր եւ թէ նախորդ սերունդները ի՛նչ տքնաջան աշխատանք են տարած հայ թատրոնի վերստեղծման գործին մէջ:

Ուրիշ յատկանշական պարագայ մը, — դերասան Գմբէթեանը գեղեցիկ արտասանութիւններ ըրաւ: Ներկաները շատ փափաքեցան որ Չարենցի «Հայաստանը» արտասանէ, սակայն մերժեց: Երբ վերջը իրեն հարց տրուեցաւ, թէ ինչո՞ւ Չարենցէն չարտասանեց, հետեւեալ պատասխանը տուաւ. — «Ներկայիս Չարենցը այնտեղ յարգի չէ»:

Այս միամիտ պատասխանը շատ բնորոշ է խորհրդային կարգ ու սարքի տեսակէտէն: Որովհետեւ Չարենցը վերջերս ազգային տրամադրութիւններ է յայտնաբերած, ապա ուրեմն պէտք է հալածուի՝ անկախ իր տաղանդէն ու արժէքէն ...

Ալաղանն ալ իր ճառին մէջ յատկապէս շեշտեց, թէ խորհրդային աշխարհին մէջ «ապաքաղաքական արուեստագէտ գոյութիւն չունի: Նրանք գիտեն ինչի են ծառայում եւ ո՞ւր են գնում»:

Շատ ճիշդ է, կը բաւէ որ նախ Սթալինի հրամանն առնեն:

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

6 Յուլիս, 1935

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը, Կեդր. Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ գոյութիւն ունեցող ազգ. իշխանութիւնները խորհրդակցական ժողովի մըն էր հրաւիրած Նոյեմբեր 15ի Կիրակին. յառաջիկայ տարի սարքուելիք Ապրիլեան Սգատօնը մեծավայելուչ կերպով տօնելու եւ այդ առթիւ Թրքահայ Դատը դարձեալ յուզելու առաջադրութիւնը իրականութեան հասցնելու միտքով:

Մեր կոչին պատասխաներ էին, Վալանսի, Կրընոպլի, Տէսինի, Փոն տը Շէրիւիի, Սէն Էթիէնի, Սէն Մօրիսի եւ Վիէնի ազգային եւ կրօնական միութիւնները:

Հայրենակցական պայծառ մթնոլորտի մը մէջ կարծիքի զանազան բայց օգտակար փոխանակութիւններէ յետոյ, առանց բացառութեան, ներկայ եղող երեսուն անձերու հաւանութեամբ որոշուեցաւ 13 հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը կազմել, որպէսզի այժմէն միջոցներ ձեռք առնեն, հանուր Սփիւռքի մէջ տեղի ունենալիք հանդիսութիւններուն հետ ներդաշնակելու համար նաեւ մեր կողմէ ըլլալիքը:

Ըստ իրենց թուական առաւելութեան, Յանձնախումբին պիտի մասնակցին, 4 հոգի Լիոնէն, երկու հոգի Վալանսէն, երկու հոգի Տէսինէն, երկու հոգի Վիէնէն, մէկ հոգի Կրընոպլէն, մէկ հոգի Սէնթ Էթիէնէն եւ մէկ հոգի ալ Փոն տը Շէրիւէն:

Հակառակ մեր ակնկալութեանց, համազգային չափի վրայ սգատօն սարքելու առնչութեամբ որեւէ տեղէ որեւէ հրահանգ կամ թելադրութիւն ստացած չըլլալով մինչեւ այսօր, ժողովին մասնակցող ներկաներու միահամուռ փափաքին վրայ, որոշուեցաւ հիմակուընէ պատրաստութիւն տեսնել, բաղձալի Կեդր. Մարմինէ մը հրահանգ չըստացուած պարագային, մեր յարմար գտած եւ մեր հնարաւորութիւններուն ներած չափով դրականացնելու համար առաջադրութիւնը:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, պատրաստ ենք սակայն միշտ գործակցելու այն բոլոր կազմակերպութիւններուն հետ, որոնք մէկդի նետելով մանրուք ԵՍերու տնաքանդ մանրէները, հրապարակ կ'իջնան, որպէս տարամերժօրէն Հայ, որպէս Սփիւռքահայութեան շահերը ամէն բանէ գերիվեր դասող գիտակից մարդիկ:

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ
(ԿՆԻՔ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Պուտայի մէջ երկու կառավարիչներ պիտի ըլլան՝ Թուրք մը ու Հունգարացի մը: Վեհափառ Սուլթանը այս յետին պատուին կ'արժանացնէ Վսեմափայլ իշխան Ստեփան Վերպէօցին: Նա պիտի ըլլայ տէրութեան Հունգարացի բնակիչներուն դատաւորն ու կառավարիչը:

Իշխանները տխուր ու յուսահատ դէմքով կեցած էին հոն. կարծես՝ ոչ թէ գահի այլ դագաղի մը շուրջ հաւաքուած ըլլային:

Երբ դեսպանը մեկնեցաւ՝ սգաւոր լռութիւն մը թողուց իր ետեւէն դահլիճին մէջ:

Թագուհին գլուխը բարձրացուց ու իշխաններուն նայեցաւ:

Վերպէօցիին աչքերը արցունքով լեցուն էին:

Թագուհիին աչքերէն ալ արցունքի կաթիլներ կը սահէին, որբեց:

— Ո՞ւր է Փօտմանիցքին, — հարցուց յոգնած կերպով:

— Գնաց, — պատասխանեց Փեթրովիչ, կարծես քունի մէջ խօսէր:

— Առա՞նց բարեւ տալու:

— Փախաւ, Վեհափառ Տիկին, դեղջուկ մշակի ծպտուած՝ արշալոյսին հեռացաւ:

— Վաղենտ Թէօրէօք տակաւին չվերադարձա՞ւ:

— Ոչ:

×

Յաջորդ օրը Թուրքերը Ս. Աստուածածնի եկեղեցիին զանգակները վար առին. խորաններու պատկերները պատռեցին. Ս. Ստեփանոս Թագաւորին արձանը խորտակեցին. ոսկեզօծ ու նկարազարդ խորանները դուրս նետեցին, նոյնպէս դուրս նետեցին պատարագամատոյցներն ու հրեշտակներու մարմարեայ եւ փայտեայ արձանիկները: Երգեհոնն ալ կոտրտեցին. երկու սայլեր փոխադրեցին երգեհոնի փողերը բանակին ռումբ ձուլողներուն. իսկ արծաթեայ փողերը ու սքանչելի արուեստով շինուած արծաթ եւ ոսկի աշտանակները, զարդերը, խորանի լաթերն ու պատարագի զգեստները՝ ուրիշ երեք սայլեր փոխադրեցին Սուլթանի գանձապահին: Եկեղեցիին գմայլելի որմնանկարները ներկեցին. զանգակատան վրայէն խաչը վար նետեցին ու անոր տեղ ոսկեզօծ արոյրէ մահիկ մը բարձրացուցին:

Սեպտեմբեր 2ին Սուլթանն ալ եկաւ փաշաներուն ու իր երկու որդիներուն ընկերակցութեամբ:

Սոմպաթի դրան քով իրեն կը սպասէին աղաները զարդարուն հագուած ու փողերու հնչումով տարին զինքը եկեղեցի:

Սուլթանը եկեղեցիին մէջտեղը գետին խոնարհեցաւ.

— Գոհութիւն քեզի, Ալլահ, որ անհաւատներու երկրին վրայ տարածեցիր քու հզօր բազուկդ:

ԻԲ.

Սեպտեմբեր 4ին քառասուն եզան սայլեր իջան Թագաւորական պալատէն դէպի Դանուբի լաստակամուրջը:

Թագուհին կը փոխադրուէր:

Պալատին գաւթին մէջ արդէն պատրաստ էին կառքերն ալ, եւ իշխանները անոնց շուրջ հաւաքուած էին. ամէնքը ճամբու պատրաստ: Միայն Վերպէօցին պիտի մնար Պուտա, հետը իր սիրելի սպաներէն մէկը, Մեքչէի:

Գրիգոր իշխաններուն ետեւ տեսաւ նաեւ Ֆիւրիէշը:

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ց. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Զարուհի Նաճարեանի եւ Տէր եւ Տիկին Յ. Նաճարեանի իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ՄԱՆՈՒԿ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ց. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 25 ֆրանք, Գ. Թօփալեան – Նիկողոսեան ընտանիքէն, իրենց մեռելներու յիշատակին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, Վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ ԺՈՐԺ Ե.ի մեծ սրահներուն մէջ, Փետրուար 21ին, Կիրակի, մասնակցութեամբ Տիկնանց Յանձնախումբի եւ Երիտասարդաց Ակումբին :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 7, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սրահներուն մէջ :

×

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասրահին մէջ : »

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գաղանճեանց Սուրէն ծնած Սալմաստ (Պարսկաստան) կը կարծուի ըլլալ Մեքսիքօ, ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Տէրտէրեանի,

Cité Corsy B. 11 — Aix-en-Provence (B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն ալ կը խնդրուի արտատպել :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայկանուշ Մելիքի Մարտիրոսեան, Արշակ Թովմասի Մարտիրոսեան, Բարգէն Արշակի Մարտիրոսեան, Արփենիկ Արշակի Մարտիրոսեան (Լենինականէն) կը փնտռեն իրենց զաւակը եւ եղբայրը՝ Գուրգէն Արշակի Մարտիրոսեան, ծնած 1921ին Լենինական : Ծնողքին հասցէն է.— Հայկական Ս. Ս. Ռ. Քաղ. Լենինական, փողոց 35, Տուն 183 :

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐԾԻՒ-ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ

CLAUDE BESSET ET JO VALLON

Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը :

Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.—

Րաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Աւետեան 62 – 81 – 15

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը Փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Մայիս 16ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Համակիրներու թելադրութեանց ընթացք տալով՝ կը բանանք «Նարդեան հրատարակութեանց Բաժանորդագրութիւն մը : Առաջին առթիւ պիտի հրատարակենք.

1.— ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ, հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն, (ասով կ'ամբողջանայ *Ծաղկամատեան* եւ *Վարդամատեան* շարքը, հրատարակուած,— երրորդ հատորն է այս) :

2.— ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ Ի ՍՈՒՐԲ ԱՐԲԵՑՈՒԹԻՒՆ, գրական վերլուծումներ, (այս շարքին առաջին հատորն է *Նարդեան Շիթեր Կանանչ Բաժակով*, հրատարակուած,— շարքը կը շարունակուի մինչեւ հինգ հատոր) :

3.— ՅԱՆՈՒՆ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ, ի պաշտպանութիւն հայ լեզուի, (այս հատորը առաջինն է այն շարքին, որ պիտի բաղկանայ 12 հատորէ) :

4.— ՃԱՆԿԵՐՍ ԲԱՑԱԾ, գրական մարտ՝ բարկացած կատուի մը պատկերով, (այս հատորը շարքին երկրորդն է, առաջինը *Նիզակամարտ*՝ հրատարակուած,— կը շարունակուի) :

Տպագրութիւնը պիտի սկսինք՝ երբ ունենանք 25 բաժանորդ, որոնց իւրաքանչիւրը պիտի վճարէ 200 փրանսական նոր փրանք :

Հեղինակի մը միակ ուրախութիւնն է հրատարակուած տեսնել իր աշխատանքը : Անտիպ որեւէ աշխատանք շատ բան կը կորսնցնէ իր արժէքէն, որովհետեւ չի կրնար օգտագործուիլ իր ժամանակին մէջ : Այսպէս արդար է որ ամէն գրող փափաքի, դեռ ինք չմեռած, թոյլ չտալ որ մեռնի իր մտքին ծնունդը,— անտիպ կը նշանակէ մեռած :

Անոնք որ քանիցս իրենց բարեկամութիւնն ու համակրանքը յայտնած են իրենց խօսակցութեան մէջ կամ նամակներով՝ թելադրելով ի լոյս ընծայել բոլոր աշխատանքներս հատոր առ հատոր, ահա լաւագոյն առիթը գործադրելու իրենց փափաքը :

Պատուակալ բաժանորդ պիտի համարուին այն բաժանորդները, որոնք կը մասնակցին հրատարակչական այս «արշաւին»՝ վճարելով 200 փրանք,— փոխարէն պիտի ստանան վերը յիշուած հատորները, որոնք լոյս պիտի տեսնեն մէկ տարուան ընթացքին : Պատուակալ բաժանորդներուն անունները պիտի հրատարակուին *Յառաջ*ի մէջ, ապահովութիւն տալու համար իրենց հրապարակաւ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Վարուժան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի 29 Նոյեմբեր, կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին Րիւ Ժէի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերնդականներուն եւ կարող ուժերու կողմէ :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ց. Կ. Խաչի տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր վեցին, Փալէ Տիւ Քոնկրէի սրահներուն մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Չորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր), ժամը ճիշդ 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Կը հրաւիրուին բոլոր մարմիններու ընկերներն ու ընկերուհիները, ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերնդականները :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ կիրակի 14 Մարտին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL

12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 փրանք քառորդով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

– ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ –

1965-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, զուգաւոր կողք : Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը :

Մարսէյլ Ահարոնեան Ակումբ, 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ Ֆօթօ Ռէֆս Ընկ. Քէօսէեանի, 2 Րիւ Պէրնար Տիւ Պուա :

Հատը 6 փրանք

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 փր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 25 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

...րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10169 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — No 10.169

ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻՆ

Հողի պակասով՝ արտագաղթը ժողո–վուրդներու համար դարձած է բնական երեւոյթ :

Քանակապէս որքան աւելնայ ժողո–վուրդ մը, նոյն համեմատութեամբ ար–տագաղթը պիտի դառնայ պահանջ անոր քաղաքացիներէն տնտեսապէս անապա–հով կացութիւն ունեցողներուն համար :

Արտագաղթի գլխաւոր եւ բնական պատճառը այս ըլլալով հանդերձ, հին ու նոր ազգերէն ոմանք գաղութներ հիմնած են ոչ թէ հողի սակաւութենէն մղուած, այլ զուտ առեւտրական կամ շահագի–տական նպատակներով :

Այս ձեւ գաղութներ հիմնած եւ յետա–գային գաղթապետութիւն դարձած են Անգլիացիք, սեփականացնելով Աւստրա–լիան, Նոր Զելանտան, Քանատան, ա–նոնց հաւնելու բազմաթիւ մեծ ու փոքր կղզիներ, ցրուած Խաղաղական եւ Ատ–լանտեան Ովկիանոսներուն մէջ :

Մինչեւ երէկ գաղթապետութիւններ է–ին նաեւ Ֆրանսա, Իտալիա եւ Հոլանտա, որոնք համարեին ժողովուրդով չկարողա–ցան լեցնել իրենց գրաւած երկիրները, ուստի հարկադրուած անկախացուցին զանոնք : Ներկայիս կղզիներ միայն կը մնան իշխանութեանը ներքեւ Ֆրանսայի, եւ կարգ մը հողամասեր հոս հոն, միշտ անստոյգ ապագայով :

Գաղթապետութիւն մըն է նաեւ Փոր–թուկալ, որուն դէմ ծառացած՝ իրենց ա–զատագրութեան օրին կը սպասեն ափ–րիկեան երկիրներէն՝ Կուինիա, Անկոլա եւ Մոզամպիք :

Գաղթի երրորդ տեսակ մը հետեւանք է սեփական հողի անապահովութեան :

Պարագան է ասիկա, անյիշատակ ժա–մանակներէ իրենց երկրէն հեռացած եւ նոր հայրենիքներ կերտող հին ժողո–վուրդներու : Նման ճակատագրի մը են–թակայ, 11րդ դարուն մենք տիրացանք Կիլիկիոյ, ուր հաստատուած՝ զօրացանք ու հիմնեցինք Ռուբինեանց հարստու–թիւնը :

Եւրոպական կարգ մը ժողովուրդներու նախնիքները ասիական ծագումով ցեղեր եղած կը կարծուին, ինչպէս Ռուսերը :

Չորրորդ տեսակը գաղթապետութեան, աշխարհակալական նպատակներով տի–րակալութեան եկած ցեղերու արկածա–խնդրութիւնը ունեցած է դրդապատճառ :

Այսպէս է որ Թուրքերը դուրս գալով իրենց նախնիքներու բնակավայրէն, հու–րով ու սուրով արշաւեցին Հայաստանի, Բիւզանդիոնի եւ Փոքր Ասիոյ այլ երկիր–ներու վրայ ու հիմնեցին Օսմանեան կայսրութիւնը : Տիրապետուած երկիր–ներէն ներկայիս Հայաստանի եւ Բիւզան–դիոնի հողամասերն են գլխաւորապէս, որոնք կը մնան եկւոր այս հորդաներու իշխանութեան ներքեւ :

Միջնադարեան գաղթատիրական մեծ պետութիւններ եղան նմանապէս Սպա–նիա եւ Փորթուկալ, որոնք ատեն մը գրաւեցին ամբողջ Հարաւային Ամերիկան իրենց տիրապետութեան ներքեւ՝ բայց յետագային անոնք բաժնուեցան մայր հայրենիքներէ եւ դարձան անկախ :

Անկախացան նմանապէս Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ կողմէ գրաւուած Հիւսիսային Ամերիկայի մաս կազմող եր–կիրներ :

Գաղթը կամ գաղթապետութիւններու պատճառները ասոնք են գլխաւորապէս :

Ներկայիս որոշ ազգեր, ինչպէս Ճա–փոն, Իտալիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Սպանիա, Յունաստան, հողի պակասէն գաղթականութիւններ դուրս կը հանեն սեփական հայրենիքէն :

Պատմութիւնը ցոյց կուտայ որ հայրե–նի հողէն հեռացած բազմութիւնները ժա–մանակի ընթացքին կը կորսնցնեն սեփա–կան լեզուն, բարքերը եւ արիւնը, ու կը ձուլուին հիւրընկալ ժողովուրդներու հետ :

Հողի պակասէն՝ փոքրաթիւ գաղթող–ները ուշ կամ կանուխ ճակատագրուած են փոխւելու, ու ասիկա, հակառակ իրենց փափաքին :

Քաղաքական դժպհի պայմաններու իր–րեւ հետեւանք, գաղթական ժողովուրդ մը եղաւ նաեւ Հայութիւնը :

Քաղաքականապէս ապահով կացու–թիւն մը ունենալով մէկտեղ հայրենի հողին վրայ ներկայիս ապրող մեր ժողո–վուրդը, միշտ հողի եւ ապրուստի պա–կասէն կը գաղթէ Խորհրդային Ռուսաս–տանի ամէն կողմը :

Ձուլման վտանգը դամոկլեան սուրի նման, երկու պարագային ալ, կախուած է արտերկրի Հայութեան գլխուն :

Այս պարագան պէտք է խմանանք նախ՝ մենք, որ կը փորձենք եւ իրաւամբ ամէն միջոց, երկարելու համար ազգապահ–պանման մեր պայքարը, յետոյ՝ անոնք, որ կ'ուզենք ունենալ մեր կողքին, իբրեւ Հայ Դատի բարեկամներ :

Անխուսափելի իր աղաղակող փաստա–կան պատմութիւնը ունեցաւ անցեալին մէջ, սկսած 11րդ դարէն, երբ Խրիմի վրայով հայկական գաղթականութիւններ գացին տնտեսութիւն եւ խաղաղութիւն փնտռելու ասպնջական Ռումէններու եւ Լեհերու մօտ :

Կ'ըսուի թէ, այն ատեն չունէինք դըպ–րոցներ, թերթեր, գրականութիւն, թատ–րոն, երգ եւ միութիւններ : Այսօր ու–նինք, եւ այս վերջիններուն շնորհիւ կրնանք երկար դիմանալ :

Երանի՛ թէ :

Այսօր սակայն, մեզ շրջապատող ժո–ղովուրդները այնքան զարգացած են ու հակազդակներ այնքան զօրաւոր, ինչպէս բարձրագոյն դպրոցներ, ազատութիւն, հեռատեսիլ, գրեթէ ձրի գրականութիւն եւ երգ ու կենցաղի միջոցներ, — որ պողպատեայ կամք ու զրահներ պէտք են ձուլման վտանգէ խուսափելու համար :

Փրկութի՞ւն :

Ընդարձակել Հայաստանի սահմանները եւ փոխադրել արտերկրի Հայութիւնը դէպի հայրենիք :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ.

ԷՆՈՍԻՍԷՆ ԱՌԱՋ ԿԻՊՐՈՍԻ ԶԷՆԱԹԱՓՈՒՄԸ Կ'ՈՒԶԷ

Յունաստանի երեսփոխանական ժողո–վը արտակարգ նիստ գումարած է այ–սօր, խօսելու համար այն յայտարարու–թեանց մասին զորս Մակարիոս Արք. ը–րած է աթէնական թերթի մը, կիպրա–կան հարցին առնչութեամբ :

Այս յայտարարութիւնները բաւական յուզում պատճառած են յունական մայ–րաքաղաքին քաղաքական շրջանակներուն մէջ : Ամէն պարագայի մէջ ծառայած են յստակ կերպով արտայայտելու Կիպրոսի նախագահին տեսակէտները :

Մակարիոս Արք.ի գլխաւոր բառերն են. — ինք միշտ կողմնակից կը մնայ է–նոսիսի այսինքն Յունաստանի հետ միաց–ման, բայց այդ «էնոսիսը» պէտք է ըլ–լայ առանց պայմանի եւ կապի : Մինչեւ այդ միացման իրագործումը, Կիպրոսի բոլոր ռազմական կայանները պէտք է պարպուին եւ ոչ մէկ օտար զինուոր պէտք է մնայ կղզիին մէջ :

Կիպրոսի նախագահը չի ծածկեր իր քաղաքականութեան նպատակները : Երբ կը պահանջէ բրիտանական զօրքին պար–պումը, արքեպիսկոպոսը յստակ կերպով ցոյց կուտայ թէ դէմ է Ատլանտեան դի–նակցութեան եւ համաձայն ըլլալով հան–դերձ Յունաստանի հետ միացման (Յու–նաստան անդամ է Ատլանտեան Ուխ–տին), կ'ուզէ չէզոքական քաղաքականու–թիւն մը վարել :

Միւս կողմէ կը թուի թէ Մակարիոս Արք. կը փափաքի յոյն «կամաւորներու» մեկնումը : Ասոնք եկած էին կղզիին յու–նական պահակազօրքը զօրացնելու այն–պիսի ատեն մը երբ Կիպրոս թրքական յարձակման մը սպառնալիքին ներքեւ էր : Նախագահ Մակարիոս լուծած է այդ պա–հակազօրքը տեղը տալով կիպրական բա–նակի մը :

Կղզիին ապազինումը պահանջելով, նախագահ Մակարիոս անուղղակի կեր–պով ցոյց կուտայ թէ յանձնառութիւններ ունի Արաբ Մ. Հանրապետութեան եւ Խորհ. Միութեան հանդէպ, անոնց զին–ուորական եւ տնտեսական օգնութեան փոխարէն :

Եզրակացութեան մէջ, Մակարիոս Արք. այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ դիրք բռնած է ամերիկեան տեսակէտին դէմ, մօտենալով ոչ – յանձնառու քաղա–քականութեան մը խորհրդային ազդեցու–թեան ներքեւ : Պարզ է որ այս դիրքը չի նմանիր յոյն ղեկավարներու տեսակէտին, որոնք վճռական կերպով կապուած են Ա–րեւմուտքի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

«ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ՎԱՐԿ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՆՔ, ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ, ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ, ԱՐԱԲ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ԱՒԵԼԻ ՍԵՐՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԻՏԻ ՄՇԱԿԵՆՔ» ԸՍԱՒ ԷՐՔԻՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Նոյեմբեր 20 թուականով.

Արտաքին նախարար Ֆէրիտուն Ճէմալ Էրքին կարեւոր յայտարարութիւններ ը–րած է ՔԻՄ պարբերաթերթին, եւ ըսած է մէջ այլոց.

— Վտանգաւոր բան մը չէ Արեւելեան Պլոքէն վարկ ստանալը եւ առեւտրական եւ տնտեսական յարաբերութիւններ մշա–կելը : Կ'ուզեմ ըսել թէ մեր յարաբերութիւնները մեծապէս բարւոքած են Ռումանիոյ հետ, մօտերս պիտի վե–րաքննենք նաեւ Թուրքեւպուլկար յարա–բերութիւններու խնդիրը : Ոչ մէկ անպա–տեհութիւն կայ այսպիսի յարաբերու–թեանց եւ բարեկամական կապեր հաս–տատելու խնդրին մէջ : Օրուան քաղա–քականութեան պէտք է պատշաճիլ : Յոյ–սամ թէ Պուլկարիոյ հետ պիտի գործակ–ցինք, զբօսաշրջային շարժումին զարկ տալով : Սոֆիայի մէջ պիտի գումարուի զբօսաշրջային խորհրդաժողով մը, մենք ալ պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկենք Սոֆիա :

ԷՐՔԻՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Էրքին ըսած է նաեւ.

— Շատ հաւանական է որ անձամբ Սոֆիա երթամ, Պուլկար կառավարու–թեան հետ տեսակցութիւններ ունենալու եւ համաձայնութիւններ կնքելու համար : Հաւանական է որ, նոյնպէս Պուլկարիոյ Արտաքին նախարարը Անգարա գայ : Ա–րաբ պետութիւններու հետ ալ պիտի բարւոքենք մեր յարաբերութիւնները, վերջին օրերս աշխատանքի լծուած ենք այս ուղղութեամբ : Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ եւ Կարմիր Չինաստանի յարա–բերութիւններուն, յառաջիկային պիտի քննենք նաեւ այս խնդիրը, բնականաբար մեր դաշնակիցներուն ալ կարծիքը առ–նելով : Առեւտրական պատուիրակու–թիւնը, որ Մոսկուա պիտի երթայ, Պուլկարիա եւս պիտի հանդիպի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ փեսան՝ Աճուպէյ որ խմբագրապետն էր «Իզվեստիայի», նոր պաշտօն մը ստացաւ «Խորհ. Միութիւն» պարբերաթերթին մէջ, ուր իրեն յանձ–նուած են ցրուումի սպասարկութիւննե–րը :

ՄԱՐԿՐԻԹ ԺԱՄՈՒԱ, ֆրանսուհի մեծ դերասանուհին մեռաւ աչքի օր յետ անո–ղոք եւ երկար հիւանդութեան, ծնած 1901ին Փարիզ, նախ Տիւլէնի աշակերտ եղած է : 1943ին Մոնփարնասի Թատրո–նին տնօրէնուհի կը դառնար եւ Կաստոն Պաթիի կը յանձնէր քանի մը բեմադրու–թիւն : Երբ Պաթի կը մեռնի, Ժամուա կը փորձէ շարունակել աւանդութիւնը : 1950ին «Արծուիկը» կը խաղար Սարա Պէրնար Թատրոնը :

ՔՈՆԿՈՅԻ կացութիւնը միշտ խառնակ է եւ Պոտուէն Թագաւորը որ պաշտօնա–կան այցելութիւն մը կը կատարէր Պարս–կաստան, կարճ կապեց իր ճամբորդու–թիւնը եւ Պրիւսէլ վերադարձաւ աւելի մօտէն տեղեակ ըլլալու համար Քոնկոյի Պելժիացիներու վիճակին :

ԿՈՆՔՈՒՐԻ գրական մրցանակը ստա–ցաւ Ժորժ Քոնշոն իր «Վայրի Վիճակ» վէպին համար : Հեղինակը՝ 39 տարե–կան, քարտուղար է Ծերակոյտին մէջ : Այս վէպին մէջ, Քոնշոն կ'անդրադառնայ նաեւ ցեղային հարցերու : Երիտասարդ փիլիսոփայ՝ Ժան – Փիէր Ֆայն է որ ար–ժանացած է Ռընոտոյի գրական մրցանա–կին «Էքլիզը» գիրքին համար, 15 քուէ–արկութենէ ետք : Ծնած 1925ին, հեղի–նակը՝ ընկերաբան, բանաստեղծ, վիպա–գիր եւ թատերագիր է : Ներկայիս մաս կը կազմէ Գիտական հետազօտութեանց Ազգային կեդրոնին :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Հանրապետութեան վարչապետը՝ Էրհարտ հեռագիր մը քա–շած է տը Կոլի ուր կ'ըսէ .— « Կը յուսամ որ մեր գործակցութիւնը պիտի շարու–նակէ արդիւնաւոր ըլլալ : Գերման վար–չապետը կը շեշտէ .— « Ձեր տարեդարձին առթիւ, երջանկութեան լաւագոյն մաղ–թանքներ կ'ընեմ : Կը մաղթեմ որ տակա–ւին երկար գործէք Ֆրանսայի ժողովուր–դին, Եւրոպայի եւ ազատ աշխարհի բա–րիքին համար : Ուրախ եմ որ ի մօտոյ ձեզ կը տեսնեմ » :

ՔԱՆՍԱՍ – ՍԻԹԻ .— Գահիրէ 707 Պօ–յինկը պայթեցաւ երբ կը պատրաստուէր Հռոմի Ֆիումիչինօ օդակայանէն ճամբայ ելլել դէպի Աթէնք : 45 մեռեալ կայ եւ 27 վիրաւոր : Արկածին պատճառները ծանօթ չեն : Օդանաւը կը պատկանէր Թի – Տըպլիու — է գիծին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ ընդունեցաւ պաշտօ–նական այցելութիւն մը կատարել Դաշ–նակցային Հանրապետութիւն, ի պատաս–խան արեւմտեան Գերմանիոյ Պունտըս–թակի նախագահին հրաւէրին : Թուակա–նը որոշուած չէ, բայց Գերմանացիները կը փափաքին որ 1965 Սեպտեմբերի ըն–տրութիւններէն առաջ երթայ :

ԱՆԳԼԻԱ չորս միլիոն 700 հազար ոսկիի փոխատուութիւն մը կ'ընէ Հնդկաստանի եւ կը խոստանայ աւելցնել իր օժանդա–կութիւնը յետագային : Այս արդիւնքին հասան Պաշտպանութեան Հնդիկ Նախա–րարը եւ Բրիտանացի ղեկավարները, Լոնտոն ունեցած իրենց խօսակցութեանց ընթացքին :

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ··· ԶԲՕՍԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Մեր բարեկամը, Յովհ· Պալճեան, ուսուցիչ եւ վաստակաւոր բանասէր, աւելի քան 60 բոյսեր կը յիշէ, ցանկն ալ պատրաստած է, ամէնքն ալ «հայկական» յորջորջուած: Օրինակ՝ փռուճուս ար–մենիաքա կամ արմենիաքա էփիրոթիքա, արմենիաքա սիպիրիքա, արմենիաքա վուլկարիս, եւայլն:

Զեմ գիտեր թէ բարձր գիտնականները ինչո՛ւ հայկական անուանած են այս բոյսերը: Արդեօք այնպէս կ'ընդունին թէ Հա՞յն ալ բոյս մըն է որ կը բուսնի ո՛ւր որ տնկես, ո՛ր երկիրը որ տանիս:

Այսուհանդերձ ես գոհ եմ, եւ շնորհակալ՝ որ Հայու անունով կոչեր են ծանօթ կամ անծանօթ բազմաթիւ բոյսեր, իրենց ծաղիկներով բանաստեղծներուն սիրելի, իրենց պտուղներով սիրելի ··· ինծի, առանց բացառութեան,— նշանաբանս է՝ միրգ է, զրկէ: Բայց լաւ որ Հայու անունով չեն կոչած ··· անասուններն ալ, — օրինակ՝ ոզնին, հաւը, աղուէսը կամ այն նշանաւոր կենդանին, որ թշնամի է երաժշտութեան:

Գիտեմ թէ ոմանք շատ կը սիրեն մեր եթէ ոչ անունը, այլ անպայման արիւնը, — օրինակ մեր ··· թախթապիթիճ (Թուրքին մասին է խօսքը): Ինչո՞ւ այս կարգի հայասիրութիւն, — հարցուցէք բարի քրիստոնեայ Եւրոպացիներուն:

Զարմանալի՛ է, սակայն, կը մնաս ափ ի բերան: Հայկական կոչած են .. կաւն ալ,— կ'ըսեն՝ հայկաւ, գրուած է նաեւ հայկաւակ, ֆրանսերէն՝ պոլ տ'Արմենի:

Հայկակ ինծի կը յիշեցնէ թէ կայ նաեւ «հայկական թուղթ» մըն ալ, ֆրանսերէն՝ փափիէ տ'Արմենի: Հասկնալի է սակայն, — մեզ այրած վառած են միշտ, ու տակաւին կը վառեն: Այդ սովորութեան յիշատակն է թերեւս: Բայց կաւը ինչո՞ւ կը կոչեն հայկական, — ո՛չ կը վառի, ոչ···

Կաւ կոչուածը հող է վերջապէս: Թրջես՝ կ'ըլլայ ցեխ: Յիսուս ալ գիտէր, եւ ապահովաբար դուք ալ գիտէք թէ ինչպէս «կաւ արար եւ ծեփեաց զաչս» (Յովհ· Թ· 11): Եթէ կը կարծէք թէ հայկական կոչուած է՝ որովհետեւ Հայաստանէն կը բերուէր կաւը (ի՛նչ հարստութիւն), յայտ լինի ձեզ թէ Պադեստին ունի նշանաւոր ճերմակ կաւ մը, զոր ստնտու կիները կ'ուտեն՝ աւելցնելու համար իրենց կաթը: Ամիրտովլաթ երկար գրած է Լէմնոսի կաւին մասին, երբեմն մատնեհար կաւ եւս կոչուած, երբեմն սուսր կոչուած կաւին հետ շփոթուած: Նոյնքան հռչակաւոր կաւ մը ունի Ճավա, որ կը տրուի յղի կիներուն՝ ուտելու համար, փոքրիկ սկահակներու ձեւ տալէ ետք, զոր կը կոչեն փաթ–քոլա:

Կաւ ուտելու վարպետ են··· Հայերն ալ, գրուած է Հայ – Բոյժի մէջ, պատճառն ալ բացատրուած, — բայցէք կարդացէք՝ եթէ շատ կը հետաքրքրուիք: Վերջերս Ֆրանսացի մը հրատարակեց հրաշալատում գիրք մը, ուր կաւը, առժիլ, կը ներկայացնէ իբրեւ համայնաբոյժ դեղ:

Կաւի բազմաթիւ տեսակներ կան.— Մէկ տեսակը Հայոց գիւղերուն մէջ կը գործածուէր իբրեւ օճառ: Կիները կաւախառն ջուրով կը լուային իրենց գլուխը՝ զօրացնելու համար մազերը: Ժողովրդական բժշկութեան մէջ կը գործածուէր ծեփելու համար վէրքերը, դադրեցնելու համար տղրուկներու պատճառած արիւնահոսութիւնը:

Բայց մեր նպատակը չէ բժշկութիւն ուսուցանել: Աւելի լուրջ բան է մեր ըսելիքը,— հայ լեզուին հարստութեան մասին է խօսքը: Կաւը, զոր կը գործածէ բրուտը, կը կոչուի բրտին կամ բրտոն, իսկ իր գործիքը՝ դուրգն: Երբ կաւը գունաւոր է, կը կոչուի աղանոր: Ամիրտովլաթ կը համրէ կաւի տասնեակ տեսակներ: Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ եւս կը յիշուին բազմաթիւ տեսակներ: Բոլոր այդ տեսակները իրարմէ կը զանազանուին իրենց քիմիական բաղադրութեամբ եւ գործածութեան նպատակներով, — կաւ կայ հագուստ մաքրելու (փուլոճ), կաւ կայ մարգագետին պարարտացնելու՝ մարգայ (մառճ):

Կաւ մը եւս կայ որ··· Հայն է: Լաւագոյն կաւը, կ'ըսէ աստուածաբան մը, կը գտնուի դրախտին մէջ, այսինքն Հայաստան, «երկիր դրախտավայր», որու հողովն էր որ Եհովա ստեղծեց զԱդամ, (ի՛նչ աղուոր գնաց, այստեղ, հայկական հողովը, — միայն թէ չեմ գիտեր՝ ի՞նչպէս հնչեմ, ըզԱդա՞մ թէ զԱդամ, վստահ եմ որ Մեսրոպ Մաշտոց ճիշդ պիտի գտնէր առաջինը):

Այսպէս, հայ – կաւը Հայն իսկ է, որ խմորած եւ կաղապարած է զանազան ժողովուրդներ, վկա՛յ իրենց անունը: Զեզի ըսի թէ Էոմին կոչուած մուշտակը իր անունն առած է մեզմէ: Հապա Գերմաններուն առաջնո՞րդը, Հերմինիոս,— այս անունը, կը գրէ Հեքքէ – Պուքան (տես Ստուգաբանական Բառարան անձնանուններու, իր հեղինակութիւնը), կը ծագի Հերմէն անունէն, որ Ֆրանսացի հին մատենագիրներու կողմէ գործածուած է փոխան Արմենիէն անուան: Իսկ Անթուան Օտըպէռ, նոյնպէս իր անձնանուններու Բառարանին մէջ, Հերմինէ կամ Հերմինիա, ինչպէս Իրմինէ, Իրմէն եւ Իրմա անուններուն կուտայ նոյն արմատական ծագումը, նոյն դասին մէջ դնելով Իրմինօ եւ Իրմենաուլ անունները, որոնց հետեւողութեամբ Արմինիոս կոչած են Գերմանները իրենց զօրավարը՝ գայն աստուածութեան բարձրացնելով մահէն ետք:

Եւ ի՞նչ կը կոչուին իրենք՝ Գերմանները: Եթէ Հռովմայեցիները, չփոթելով Գերմաններն ու Կելտերը, եղբայր (գերմանուս) կոչած են առաջինները, Տակիտոս կ'ըսէ թէ Գարմէն պէտք է կոչել Գերմանները, այսինքն Արմենիէնի (կաւով ստեղծուած): Ռոտէք եւ Քիսթը կը գրեն թէ Ֆրանսացիներուն Ժեռմէնը եւս Հերմինէն է: Եւ երբ Տակիտոս կը պնդէ թէ Գերմանը Գարմէն է, մեզի կը մնայ քայլ մը եւս առնել եւ ըսել թէ Ժեռմէնը կամ Գարմէնը մեր ··· Հերմինէն է:

Օ՛ հայկական կաւ, որ կը ստեղծես ազգեր եւ ժողովուրդներ, բայց կը մնաս ոտքի կոխան:

Թասօ, իր «Երուսաղէմ ազատեալ» դիւցազներգութեան մէջ, ունի հերոսուհի մը, որ կը կոչուի Հերմինիա, — միթէ մեր կաւը չէ՞ որ քաջազնութիւն է տուած այս աղջկան:

Մեր խելացի Աճառեանն է միայն, որ կը զաւեճանէ: Պոլսեցի Հայերուն շատ սիրած այս անունը, Հերմինէ, կ'ըսէ թէ կը ծագի Երմոնէ անունէն,— Երմոնէ, դուստր Մենելաւոսի (տես Ողիսական), Երմոնէ, որ է աստուածուհին Հերմէս, պատգամաբեր Ողիմպոսի, որ մարդոց կը բերէր աստուածներուն հրամանները, որ աստուածուհին էր խօսքի եւ պերճախօսութեան, որ կ'անձնաւորէր արշալոյսը եւ վերջալոյսը: Հայերը, կը շարունակէ Աճառեան, այս անունը կրճատելով՝ կոչած են Էրմօն, Էրմօնիա, Իլմօն: Վա՛խ, Հերմինէ, վա՛խ:

Հերմինէ կը նշանակէ հերմինէ, այսինքն արմենիէն: Այժմ հասկնալի է թէ ի՛նչպէս փօ տ'Արմէնի կամ պօլ տ'Արմէնի կը դառնայ··· հայկական հարց:

ԱՍՈՂԻԿ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ

Հայ բեմի մեծանուն վարպետը՝ Վահրամ Փափազեան, որ իր բեմական անմոռանալի տաղանդով աւա կէս դարէ ի վեր կ'իշխէ մեր բեմերուն վրայ, վերջին տարիներս ի յայտ եկաւ ուրիշ շնորհքով մը՝ իբրեւ գրող:

Արդարեւ, իր առաջին հատորը՝ «Յետադարձ Հայեացք» որ այնքան խօսեցնել տուաւ իր վրայ՝ իր գրական ու բացասական կողմերով, կարդացուեցաւ մեծ հաճոյքով՝ իբրեւ գրական եւ թատերա – իմաստասիրական գործ:

Մեծանուն դերասանին երկրորդ հատորը՝ «Իմ Օթէլլօն» լոյս տեսաւ վերջերս Երեւանի մէջ:

Ստուար հատոր մըն է այս եւս, ուր Վահրամ Փափազեան մանրազնին ուսումնասիրութեան մը կ'ենթարկէ Շէյքսփիրի այս ողբերգութիւնը, տալով անոր բոլոր դերակատարներուն, ալֆայէն օմէկա, նկարագիրը, զանոնք մարմնաւորելու ճշգրիտ ուղղութիւնը, իր ըմբռնումով եւ հայեցակէտով:

Կը պատմէ իր հազարէ աւելի Օթէլլօներու ներկայացումներուն մասին, կը նշէ անունները իրեն խաղընկեր Տէզտեմոնաներուն, Եակօներուն, Կասիօներուն եւ այլոց, եւ կուտայ անոնց բոլորին խաղարկութեան, դերերու մօտեցումներուն, ինքնուրոյն յղացումներուն տարբերակները:

Եթէ գրախօսական մը գրել պէտք ըլլար Վահրամ Փափազեանի այս նոր հատորին համար, անշուշտ, «Յառաջ»ի սուղ սիւնակները անբաւական պիտի ըլլային:

Մեր այս քանի մը տողերուն տունը ուղը այն իրողութիւնն է, որ «Իմ Օթէլլօ»ի մէջ անզուգական Վահրամ Փափազեանի յայտնած մէկ կարծիքին դժուար թէ համաձայն գտնուինք:

Ահա թէ ինչ:

Իր բազմաթիւ Եակօներու կարգին, մեր մեծանուն արուեստագէտը կը յիշատակէ երկար տարիներ Պարսկահայ բեմերու վրայ գործած յայտ տաղանդաւոր հայ դերասանի մը՝ Մկրտիչ Թաշճեանի անունը, գրելով հետեւեալը.—

«··· Թաշճեանի Եակօն կատարելագործմամբ Եակօ էր եւ Շէյքսփիրի այդ անկրկնելի յղացումի ամէնից աւելին հայ Եակօների համաստեղութեան մէջ ··· Եթէ Թաշճեանը օժտուած լինէր գոնէ դպրոցին ինչ թատերական դաստիարակութեամբ (ընդգծումը մերն է Ա· Գ·) եւ ժամանակը փոխանակ խոչընդոտելու՝ նրան քաջալերող բարեկամ լինէր, նա անխուսափ աստղ կը լինէր թատրոնի երկինքում եւ ոչ միայն մեր թատրոնի՝ հաւանաբար»:

Արդ, Վահրամ Փափազեան ըսել կ'ուզէ, որ բեմական արուեստին մէջ բարձունքներ գրաւելու համար միայն բնածին տաղանդը բաւական չէ, այլ անհրաժեշտ է ունեցած ըլլալ թատերական դաստիարակութիւն, թատերական արուեստի դպրոց յաճախած ըլլալ, քոնսերվաթուար աւարտած ըլլալ ···

Ուրիշ ազգերու իրականութեան մէջ այս մէկը կրնար ճշմարտութիւն մը ըլլալ, եւ սակայն մեր թատերական իրականութեան մէջ Վահրամ Փափազեանի վերոյիշեալ վարկածը իմաստ եւ գոյութեան իրաւունք չունի:

Փաստերը բազմաթիւ են եւ այլազան: Ըսէք, խնդրեմ, մեր արեւմտահայ թէ արեւելահայ բեմերուն վրայ երկար տարիներ իբրեւ փայլուն աստղեր շողշողացող ո՞ր մէկ դերասանը թատերական դպրոց յաճախած է:

Սկսինք վերէն: Հանճարեղ Պետրոս Ադամեանը, որ գրեթէ աշխարհը հիացուց իր Շէյքսփիրեան տիպարներու մեկնաբանումով, որ նախանձը գրգռեց Ռոսսիներու եւ Սալվինիներու, որ հռչակուեցաւ գրեթէ իր ժամանակի լաւագոյնը Համ-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Ժիրայրը զուսպ տղայ էր, ամաչկոտ: Հայեացքը թեքում էր հօր հայեացքից ու աչքերը խփում, երբ Նահապետը երգում էր իր երգը նրա կրակէ աչքերի մէջ:

— Նուբար, Ժիրայր քէ աւելի կը նմանի, քանց Ծովինար ···

— Ծովինար քէ կը նմանի: Լաւ, որ էդպէս ի: Աղջիկ որ հօր նմանի, բախտաւոր ի:

— Որ տղան մօր նման ի՞ ···

— Նմանապէս լաւ ի:

— Ծովինար անուշ կը ծիծաղի, Ժիրայր կ'ամչնայ: Հակառակ պիտի էլնէր, Նուբար: Աղջիկ պիտի ամաչկոտ էլնէր:

— Հիմի դեռ նշան չանի, Նահապետ, որ մեծանան, էն ժամանակ կ'երեւայ: Ծովինար նազելի ի ···

— Ժիրայրն էլ համեստ պիտի էլնի, Նուբար, ես կը կարծեմ, որ Ժիրայր պիտի առջնէկ Ժիրայրի բնութիւն առնի···

— Տեսնանք:

— Բայց պստիկ Ժիրայր աւելի սիրուն ի··· Ժիրայրիկ, Ժիրայր, ··· ծը ··· ծը ··· ծը:

Մանուկը ժպտաց օրօրոցում, ու ղըլուխը շուռ տուեց:

— Մէրն ի, Նուբարն ի, — շշնջաց Նահապետը:

Այդպիսի դէպքերում մարդ ու կին, ամենաջերմ խօսքերից յետոյ յանկարծ վախենալով լռում էին:

Վախենում էին, թէ որեւէ դժբախտութիւն չպայթի՞ իրենց գլխին, որպէս պատիժ, որ իրենց այդքան բախտաւոր են զգում: Վախենում էին ամենաուրախ պահերին, ինչպէս մի անգամ կայծակից զարկուածը վախենում է նոյնիսկ երկնքի նօսր ամպերից:

Այդ ծանր, չգիտակցուած զգացմունքից Նահապետն ազատւում էր աշխատանքի ժամերին:

··· Մայիսից յետոյ Արագածից իջնող առուակի ջուրը պակասեց, իսկ վերեւից գած սուրացող քամիներն աւելի ուժեղացան: Մատաղ խնձորենիները ճկւում, կռանում էին ու կրկին իրանները շտկում ցաւով: Ուժեղ էին քամիները եւ պաղ: Նահապետը դրանցից պաշտպանուելու մասին չէր մտածել: Չէր մտածել նաեւ, թէ ինչպէս ռուզի պարտէզն ու բանջարանոցը, երբ առուն նուազի: Անցեալ տարի առատ անձրեւներ եկան, ջրի պակաս չեղաւ: Անցեալ տարի այսպիսի պաղ քամիներ չեկան սարի վերեւից:

— Ի՞նչ անենք, Նուբար, — հարցրեց Նահապետը,— էսպէս չէլնի, քամին ծառեր կը փճացնի ···

— Զեմ գիտէ,— ասաց Նուբարն ուսերը թօթվելով:

— Մի բան եմ մտածեր, բայց շատ դժուար ի, Նուբար, կ'ուզեմ քո կարծիք իմանամ ···

— Ի՞նչ ես մտածել:

— Հիւսիսի կողմից, որ պաղ քամիներ կուգան, իրկէն մի պարիսպ շինեմ, պարտէզի էս գլխից էն գլուխ: Բարձրութիւն՝ երկու հասակի չափ: Էն ժամանակ ծառերի կեանք կը փրկենք: Բայց դժուար գործ ի, մենակ մարդու բան չի:

— Դու մենակ չես, Նահապետ, — ասաց Նուբարը,— մենք չորս հոգի ենք: Դու, ես, Ժիրայր, Ծովինար ···

Նահապետ նայեց Նուբարին լայնացած աչքերով:

— Ճշմարիտ կ'ասես, Նուբար: Ճշմարիտ ի, իմ մտքով չէր անցէ ···

Միւս օր առաւօտ կանուխ աւանակն առաջն առած, գնաց կաւի: Երկու օր շարունակ կաւ էր կրում գիւղի ներքեւի փլերից:

— Էդ ի՞նչ է կ'ենես, սանահէր Նահապետ,— հարցրեց Մոլաէսը երրորդ օրը, — ինչի՞ համար է էդ կաւ:

Նահապետը բացատրեց: Արագածից եկող պաղ քամիները ծառերը կը չորացնեն, կամ չեն թողնի որ նրանք արագ աճեն: Պէտք է պարտէզի հիւսիսից պարիսպ դնեմ:

— Առանց քըղի տանջելու չկրնաս ապրես, սանահէր,— ասաց Մոլաէսը գլուխն օրօրելով:

Ինչ որ գործով Նուբարի մօտ էր եկել Վարսօն: Լսելով Մոլաէսի ու Նահապետի խօսակցութիւնը, նա էլ միջամտեց.

— Վոչիկ ախպէր Նահապետ, դու օգորթ որ մըղի կռապաշտի տե՞ղ ես դրեր:

— Վարսենիկ քոյրիկ, ձեզի կռապաշտի տեղ չեմ դրեր:

— Որ մըղի կռապաշտի տեղ չդրեր ես, յորի՞ չըսիր, որ աշխատանք ունես: Մեր սեւ մի օր քու համար աշխատէր, կը կոտրէ՞ր, եզների պճեղներ կը մաշուէ՞ն: Հլու դու կ'ուզես, որ քու հետ ես խնամի՞ ըլնեմ, իմ Թոռնիկ Շուշիկ տամ քու Ժիրայրի՞ն: Ամօթ է, ամօթ, վաչիկներ, էշով բեռ չկրին, հօ դու եռլական չի՞ք:

— Մեր եզներու մէջք լէ չկոտրի, սանահէր Նահապետ,— ասաց Մոլաէսը,— հըմ տղերքին կ'ըսեմ, որ կաւ բերին, քըղի լէ օգնեն, որ պարիսպ շինես ···

Երեկոյեան Նահապետը Նուբարին ասում էր.

— Աշխարհք բարի մարդերով լիքն ի, մեղք ի, որ Աստծոյ գանգատ անենք ···

— Ես գանգատաւոր չեմ, — պատասխանեց Նուբարը:

— Ես նմանապէս, — արձագանքեց Նահապետը:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(48 Շար·)

ցէր, ո՞ւր եւ երբ յաճախած էր Թատերական արուեստի դպրոց : Անոր միակ դպրոցը եղած էր Մխիթարեան Հայրերու չինչ հնոցը, մնացեալը իր բնատուր տաղանդին ցոլքն էր որ փայլատակեց :

Սիրանոյշը ... խաւարակուռ Թուրքիոյ մէջ ծնած եւ նախնական կրթութիւն մը ստացած այս Հայուհին, որ յետագային պիտի դառնար մեր բեմերու դիցուհին, ո՞ր երկրին, ո՞ր քաղաքին քոնսերվա – թուարը աւարտած էր ...

Յովհաննէս Աբէլեան, հայ բեմերու այդ հսկան, որ իր բոլոր դերերուն ընդերքին կը Թափանցէր իբրեւ կախարդ վհուկ մը, որ Էլիզբարով եւ Բարխուդարի տոհմիկ տիպարներուն քով կոթողային վարպետութեամբ մը կը մարմնաւորէր Կոմս Ռիզոր եւ Ալենդալի, Թատերական արուեստի դպրո՞ց էր տեսած ...

Անման Յովհաննէս Զարիֆեանը, իր անունին նման զարիֆ այդ դերասանը, որուն իւրաքանչիւր շարժումը բեմին վրայ վայելչութեան կատարեալ պատկեր մըն էր, որուն ձայնը քնարական հզօր յունչ մը ունէր եւ որ Հայոց բեմն էր եկած իր կօշկակարի կրպակէն, որեւէ դպրոց տեսա՞ծ էր ...

Արեւմտահայ բեմերու հսկաները՝ Վարդովեան, Ֆասուլիաճեան, Ստեփան Էքշեան, Պետրոս Մաղաքեան՝ որոնք անմահ Պետրոս Ադամեանի վարպետները եղան, աւելի ուշ՝ Մարտիրոս Մնակեան, Յարութիւն Ալեքսանեան եւ տակաւին բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք երկար տարիներ Մելփոմէնի հայ տաճարը լուսաւորեցին, ըսէք խնդրեմ, ո՞ր Թատերական արուեստի դպրոցին երեսը տեսած էին ...

Ասոնց բոլորին դպրոցը եղան՝ բեմի տախտակները : Մնացեալը հայ ցեղին հանճարին պտուղներն էին :

Մէկ քանի ցանցառ բացառութիւններ են եղած մեր Թատերական իրականութեան մէջ այն դերասանները, որոնք օգտուած են Թատերական արուեստի դպրոցի մը բարիքներէն : Ատոնցմէ մէկն էր անզուգական Յովհ. Աբէլեանը, որ Մոսկուայի մէջ կրցած էր հետեւիլ նման դպրոցի մը դասընթացքներուն, մեծանուն ռուս Թատերագիր Ստանիսլավսքիի շրջանին :

Աւելի առաջ տանելով մեր տեսակէտը ըսենք : Նոյնիսկ ինքը, մեր ամէնուս սիրելի Վահրամ Փափազեանը, մեր եւ ուրիշ ազգերու ալ այնքան հոյակապ Օթէլլոն հիմնականին մէջ չէ տեսած որեւէ թատերական արուեստի դպրոց : Ադամեանի արժանաւոր յաջորդը հանդիսացող մեր այս անզուգական դերասանը, բացի իտալական Թատրոնի քանի մը վարպետներու խաղէն, անոնցմէ կրած ազդեցութիւններէն, աշակերտը չէ եղած որեւէ Թատերականդպրոցի ու չէ աւարտած այդ դպրոցին երկարամեայ շրջանը :

Բազմաթիւ այլ օրինակներ չեն պակսիր : Վերջին մը եւս.

Ֆրանսացի մեծանուն դերասանուհին՝ Սառա – Պերնար երբ Պոլիս կ'այցելէ Թատերական շրջապտոյտով մը (1885), այդ շրջանին հայ դերասանները կը ներկայացնեն Պոլսոյ մէջ «Գամելիազարդ Տիկին»ը» : Սառա – Պերնար փափաք կը յայտնէ ներկայ գտնուիլ : Խաղին գիշերը, Մարտիրոս Մնակեան Թատրոն կ'առաջնորդէ իր հիւրը : Այդ շրջանի համբաւաւոր Մարկրիթ Կոթիէն էր հայ դերասանուհի Զապէլ Հէքիմեան : Իսկ Տիւվալի (հօր) դերը կը կատարէր դերասան Հօլաս : Սառա Պերնար, յափշտակուած այս վերջնոյն խաղարկութենէն, օթեակին մէջ, դառնալով Մարտիրոս Մնակեանին, կը հարցնէ.

— Ինչ հոյակապ խաղարկութիւն ... ո՞ւր ստացած է իր Թատերական ուսումը :

— Բեմին տախտակներուն վրայ, Տիկին, կ'ըլլայ դերասանապետ Մարտիրոս Մնակեանի պատասխանը :

×

Երեւանի մէջ վերջերս հրատարակուած է գրքոյկ մը՝ նուիրուած դերասան Մըկրտիչ Թաշճեանի կեանքին ու գործին :

Այդ գրքոյկին մէջ, հեղինակը՝ Միքայէլ Ալեքսանդրեան խօսելով Թաշճեանի անստգիւտ արուեստին մասին, կը յիշէ Թէ հանգուցեալ դերասանին Գորրատօն եղած է անհաւասարելի մեկնաբանութիւն մը, այնքան որ Պարսկաստանի մէջ շարք մը դերասաններ տեսնելէ ետք Թաշճեանի խաղը, հրաժարած են այդ դերէն, յայտարարելով Թէ՝ «Թաշճեանից յետոյ դերը խաղալ նշանակում էր՝ հիասթափութիւն յառաջացնել» :

Վերջերս, Փարիզի մէջ ես ծանօթացայ պարսկահայ արուեստագէտի մը (նկարիչ), որ սիրող – դերասան ալ եղած է ու մասնակցած յաճախ Թաշճեանի ներկայացումներուն, եւ երբեմն ալ Վահրամ Փափազեանի խաղերուն, երբ այս վերջինը Թատերական շրջապտոյտներով գտնուած է Պարսկաստան :

Արդ, այդ պատուական նկարիչը, խօսակցութեան մը ընթացքին, ինծի յայտնեց, Թէ Վահրամ Փափազեան օր մը բոլորին ներկայութեան յայտարարած է Թէ Թաշճեանի կենդանութեան Գորրատօ խաղալը ոեւէ հայ դերասանի կողմէ պիտի ըլլար մեղանչում՝ դէպի բեմական արուեստը :

Տրուած ըլլալով որ Վահրամ Փափազեանի բեմական լաւագոյն յաղթանակներէն մին կը կազմէ նաեւ Գորրատօյի դերը, որուն մէջ ան կը հասնի բեմական անհասելի նուաճումներու, իր կողմէ, ի նպաստ Թաշճեանի եղած այդ յայտարարութիւնը կը նշանակէ Թէ այս վերջինը դերադանց Գորրատօ մը եղած է :

Արդ, հարց կուտանք մեր Թանկագին Վահրամին Թէ Թատերական արուեստի ո՞ր դպրոցը պիտի կրնար Թաշճեանին սորվեցնել այդքան դերադանց մեկնաբանում մը, եթէ անոր հոգիին խորը չբոյնկլտար արուեստի բնատուր եւ սրբազան հուրը :

Մեր այս համեստ ճշդումը Թող իբրեւ քննադատութիւն չընդունի մեր սիրելի ու Թանկագին Վահրամ Փափազեանը, երբ օր մը առիթը ունենայ կարդալու սա քանի մը տողերը :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԴՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Հայ մշակոյթի կարեւոր օճախներէն է Երեւանի պետական գրադարանը :

Սկզբնական շրջանին գրադարանը իրագործեց պետական մատենագիտութեան օրկանին՝ «Գրքի տարեգիրք»ին հրատարակութիւնը : Յետագային ընդլայնեց իր աշխատանքներուն ծաւալը եւ բնագաւառը : Այսպէս, գրադարանը կը կազմէ եւ կը հրատարակէ Հայաստանի մամուլին վիճակագրութիւնը, կը ցուցակագրէ եւ կը դասաւորէ զանազան գրադարաններու գիրքերը, լոյս կ'ընծայէ կարեւոր աշխատութիւններ, յօդուածներ, երաժշտական գրականութեան, կերպարուեստի եւ քննադատութեան վերաբերեալ տարեգիրքեր եւայլն :

Անցեալ տարի լոյս տեսան ութ միլիոն տպաքանակով 1300 գիրք, 87 ամսագիր եւ 68 Թերթ : Նիւթերու եւ գիրքերու ընտրութիւնը դիւրացնելու համար, գրադարանը ինք կ'ուսումնասիրէ եւ կը մըշակէ գիրքերուն նիւթերուն ամփոփումը՝ մատչելի դարձնելով ընթերցող հասարակութեան :

Մատենագիտական աշխատանքը կարեւոր տեղ կը գրաւէ գրադարանի գործունէութեան մէջ : Արդարեւ, տարեգիրքերը, որոնք լոյս կը տեսնեն այս հաստատութեան կողմէ, առատ նիւթ կը պարունակեն մասնագէտներուն եւ հասարակ ընթերցողներուն համար, քանի որ այդ հատորներուն մէջ, առանց բացառութեան, մատնանշուած են Հայաստանի մէջ տարուան ընթացքին լոյս տեսած բոլոր գիրքերն ու գրքոյկները :

Այս հատորները կը կրեն «Գրքի տարեգիր» անունը եւ, լոյս կը տեսնեն 1925էն ի վեր : 1963էն սկսեալ տարեգիրքերին կողքին կը հրատարակուին նաեւ լրացուցիչ պրակներ (տարին երկու անգամ) :

«Գրքի տարեգիր»ի մէջ տեղ կը գըտնեն նաեւ լոյս տեսած երաժշտական գործերը եւ կերպարուեստի նիւթերը՝ երգահաններու եւ նկարիչներու անուններով :

«Ժուռնալային յօդուածների տարեգիր»ը, որ կը հրատարակուի 1937էն ի վեր (սկիզբները անկանոն, յետագային կանոնաւոր կերպով), լոյս կը տեսնէ տարին չորս անգամ : Կը նկարագրէ Հայաստանի մէջ հրատարակուող հայերէն եւ ռուսերէն ամսաթերթերուն, տեղեկագիրներուն եւ Թռուցիկներուն բովանդակութիւնը, սեղմ գիծերով :

«Լրագրային յօդուածների տարեգիր»ը լոյս կը տեսնէ 1949էն ի վեր, տարին 12 Թիւ : 31 հիմնական գլուխներու եւ ենթագլուխներու մէջ կը ներկայացուին Թերթերու մէջ լոյս տեսած յօդուածները, գրական – գեղարուեստական ստեղծագործութիւնները եւ վաւերագիրները :

Ընթացիկ աշխատանքներէ զատ, գրադարանը լոյս կ'ընծայէ նաեւ արժէքաւոր աշխատութիւններ : Թուենք քանի մը հատը. «Հայ պարբերական մամուլի բիբլիոգրաֆիան» երեք հատորով, որ կ'ընդգրկէ հայ պարբերական մամուլը 1794էն մինչեւ 1956 : Այս աշխատութիւնը, զոր պատրաստած է ողբացեալ մատենագէտ Յովհ. Պետրոսեան, եզակի գործ մըն է, որ պատիւ կը բերէ հայ մտքին : «Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկա» (մատենագիտական ծանօթութիւններով) առաջին հատորը կը ներկայացնէ Հայաստանի բնապատմական պայմաններուն, աշխարհագրութեան, երկրաբանութեան, ջրաելեկտրակայաններու եւ օդերեւութաբանութեան վերաբերեալ բազմաթիւ արժէքաւոր գիրքեր եւ յօդուածներ : Կարեւոր աշխատութիւն մըն է նաեւ Հայ գեղարուեստական գրականութեան եւ գրականագիտութեան վերաբերեալ մատենագիտական եռահատոր աշխատութիւնը, որ կ'ընդգրկէ Ե. դարէն մինչեւ 1949ի ժամանակաշրջանը : Այս աշխատութեան մէջ ներկայացուած են 250 հայ հեղինակներու գրութիւններ եւ 16 հազարէ աւելի քննադատական, գրախօսական եւ բանասիրական յօդուածներ :

Երեւանի պետական գրադարանին մէջ կը կեդրոնացուին Հայաստանի մէջ բոլոր լեզուներով լոյս տեսնող գիրքերէն, պարբերականներէն եւ տպագիր միւս նիւթերէն մէկական օրինակներ : Այս ձեւով գրադարանը ունի հին ու նոր գիրքերու եւ պարբերականներու ամբողջական հաւաքածոներ :

Ռ. Ռ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Էհ, Գրիգոր, — կը ժպտէր բարեկամաբար, — դուն հետերնիս չե՞ս գար :

Գրիգոր արհամարհանքով նայեցաւ անոր :

— Ինծի հետ դու – ով մի խօսիր : Ճաղարներու եղբայր չեմ :

Շիկահեր երիտասարդը ցնցուեցաւ. բայց քանի որ Մեքչէիի սուր նայուածքին ալ անդրադարձաւ՝ ուսը քաշեց :

Ծերունի Ջեճէյին ալ հոն կեցած էր իշխաններու ետեւ ձիու վրայ :

Գրիգոր ձեռքը անոր Թամբին եղերքին վրայ դրաւ.

— Հայրիկ :

— Բարի տեսանք, տղաս :

— Հրամանքդ ալ կը մեկնի՞ք :

— Մինչեւ Հաթվան միայն :

— Եւա՞ն ալ :

– Թագուհին զինքը հետը կը տանի : Այսօր ճաշի մերիններուն գնա, կ'ինս քիչ մը մխիթարէ :

— Ինչո՞ւ կը Թողուք Եւան :

— Վերպէօշի յորդորեց որ Թողունք. գալ տարի պիտի վերադառնանք հաղաբաւոր բազմութեամբ ... :

Ալ չխօսեցաւ : Թիկնապահները երեւցան, նշան Թէ Թագուհին կուգար :

Ու իսկապէս եկաւ. սուգի հագուստով : Իր նաժիշտներուն հետ էր նաեւ Եւան :

Եւան ընկոյզի գոյնով ճամբորդութեան վեղարաւոր մետաքսէ Թեթեւ վերարկու մը հագած էր, բայց վեղարը դեռ չէր քաշած : Շուրջը նայեցաւ, կարծես մէկը կը փնտռէր :

Գրիգոր իշխաններու մէջէն անցաւ ու քովը գնաց :

— Եւա ...

— Դուն մեզի հետ չե՞ս գար :

— Կուգայի, բայց տէրս դեռ չվերադարձաւ :

— Մեզմէ վե՞րջ պիտի գաք :

— Չեմ գիտեր :

— Եթէ գալու չըլլաք ե՞րբ պիտի տեսնեմ քեզ :

— Չեմ գիտեր :

Ու պատանիին աչքերը լեցուեցան :

Թագուհին արդէն նստած էր ընդարձակ, կաշեպատ, գոց կառքին մէջ. մանուկն ալ հոն էր իր դայեակին հետ միասին : Կը սպասէին դեռ որ աղախին մը փոքրիկ քառակուսի կողով մը տեղաւորէ կառքին մէջ նստարանին տակ :

Վիցա ձեռքը Գրիգորին երկարեց.

— Պիտի չմոռնաս զիս, այնպէս չէ՞ :

Գրիգոր կ'ուզէր ըսել Թէ «ոչ, Վիցա, ոչ. միւս աշխարհի մէջ ալ պիտի չմոռնամ քեզ» : Բայց քանի որ չէր կրնար խօսիլ գլուխը միայն կը շարժէր :

ԻԳ.

Տասը օր վերջ Սուլթանն ալ մեկնեցաւ : Ան հետը տարաւ Վալենտ Թէօրէօքը շղթայի զարկած :

Գ. ՄԱՍ

ԳԵՐԻ ԱՌԻԻԾԸ

Ա.

Ձիաւոր զինուոր մը կեցած էր Պերեթիոյ գետին ծանծաղուտ ափին : Կապոյտ վերարկուով, կարմիր գլխարկով Թագաւորական զինուոր մըն էր :

Ափ հասնելով՝ գլխարկով նշան մը ըրաւ ու պոռաց ուռենիի Թուփերու քովէն.

— Հոհօ, ջուրը հոս է :

Ու սկսաւ քալել արեւէն տաքցած տըղմուտ ափին վրայ ծաւալող դեղին ցինդերու մէջէն :

Ջուրը մինչեւ ձիուն ծունկերը կը հասնէր, որուն տակէն ջուրը դըեթէ կը կորսուէր : Ձին ծռեցաւ ջուր խմելու. սակայն չխմեց : Երբ գլուխը բարձրացուց՝ քիթէն բերնէն ջուրը կը Թափէր. փչեց ու գլուխը ցնցեց.

— Ի՞նչ ունի այս ձին, – մրմռաց կըտրիճը, — ինչո՞ւ չես խմեր, սատակ :

Ձին նորէն ծռեցաւ, բայց նորէն դուրս փչեց ջուրը քիթէն բերնէն :

Տասնութի չափ զանազան տարազներով ուրիշ հունգարացի զինուորներ, դաշտը կտրելով, կը մօտենային դէպի այնտեղ. անոնց մէջ կար երկայն չոր մարդ մըն ալ, որ գլխարկին վրայ արծուի փետուր մը կը կրէր, վերարկուի տեղ կեռասի գոյնով բուրդէ լօդիկ մը կը ծածկէր ուսը :

— Տիար գնդապետ, — ըսաւ զինուորը դէպի ետ դառնալով՝ որ ջուրին մէջ կեցող ձիուն վրայ նստած էր, — այս ջուրը վատառողջ ըլլալու է. ձիս չուզեր խմել :

Արծուի փետուրով մարդը ջուր մացուց իր ձին ու սկսաւ դիտել :

— Ջուրը աղինոտ է, — ըսաւ զարմացած :

ԿԵԶԱ ԿԱՐԴՈՆԻ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Օհաննէսեան եւ զաւակները՝ Ժան – Ժաք եւ Արա, Նա – զար Օհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Օհաննէսեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օհան – նէսեան, Տիկին Էլմաս Թորոսեան եւ զա – ւակները, Օր. Սաթենիկ Միլէյմեան եւ Արթիւր Միլէյմեան, Տէր եւ Տիկին Աւե – տիս Օհաննէսեան, Պ. Գրիգոր Բաղուկ – ճեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն ի – րենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍՐԲՈՒՀԻ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 22 – ին, 77 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի, ժամը 3.30ին, Կրեմլէն Պիսէթրի հիւանդանոցի մատրան մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Կրեմ – լէն Պիսէթրի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Միութիւնը շնորհակա – լութեամբ ստացած է Տիկին Գառնիկ Գէ – որգեանէ յիսուն ֆրանք, փոխան ծաղկե – պսակի Պ. Գարուն Խաթանասեանի կըս – կըծալի մահուան առթիւ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ, սովորական ժա – մուն :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆՑ ՑԱՆԿ

Կիրակի, Նոյեմբեր 15ի Վիէնի մէջ, խնջոյք – հաւաքոյթի ընթացքին զոր կազմակերպած էր տեղւոյն Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ի պատիւ ընկ. Հայրի Իփէկ – եանի, ներկաները հետեւեալ նուիրա – տուութիւնը ըրին ի նպաստ Կապ. Խաչի Օգափ. կայանին, որու Շէնքին տասնամ – եակն է : Ընկերներ՝ Գրիգոր Աճէմեան՝ Վիէնի Նոր Սերունդի կողմէ յիսուն ֆր., Սարգիս Առաքելեան (Տէսինէն) քսան, Յովհ. Թօփալեան, Մուշեղ Մուրատեան, Մարտիրոս Անտոնեան, Կարապետ Սա – պունճեան, Մ. Ռստիկեան քսանական, Գ. Սուքիասեան 15, Յակոբ Քէչէճեան (Վալանսէն), Աստուր Մալաքեան, Ար – շակ Ջամալեան, ընկերուհի Այանեան, Տիկին Թորոսեան, պարոն Էօքիւզեան տասնական ֆրանք, ընկ. Ուզունեան, ըն – կերուհի Արանեան, ընկերներ Վազգէն Մուրատեան, Յակոբ Պասմաճեան, Բար – սեղ Բարսեղեան, Մարտիրոս Պասմա – ճեան, Դաւիթ Երամեան, Յարութիւն Պասմաճեան, ընկերուհի Վ. Ռստիկեան, Վիէնի Նոր Սերունդ, Հայաստանի նախ – կին ռազմիկներ, ընկերուհի Մ. Կարա – պետեան (Տէսինէն), Թօփալեան, Պ. Պ. Աբիսողոմ Թորոսեան, Տոլմաճեան, Ե – ղիշէ Զօրբէկեան տասնական ֆրանք, ընկ. Կարապետ Սապունճեան հինգ, ընկ. Ծիհանշահեան հինգ ֆրանք :

Ընդհ. գումար 415 ֆրանք :

Պ. Եղիշէ Զօրբէկեան այս յաջող հա – ւաքոյթի եւ նոր վարչութեան կազմու – թեան առիթով տասը ֆրանք կը նուիրէ նաեւ Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հիմնադրու – թեան 19րդ տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբի :

Այս Շաբաթ երեկոյ, 6րդ Թաղապե – տարանի չքեղ սրահին մէջ, 58 Րիւ տը Սէզ, ժամը 20.30ին :

Հանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդի» երգչախում – բի կողմէ, ղեկավարութեամբ երգչուհի ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ :

Գեղջկական եւ ժողովրդական քառա – ձայն երգեր :

Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի պա – րախումբը պիտի պարէ հայկական, վր – րացական եւ հունգարական պարեր, ազ – գային տարազներով :

Պիտի ներկայացուի նաեւ
«ԳԱԽԱԹ ՄԸ ԹԷՅ ...»
Ծիծաղաշարժ զաւեշտը

Մուտք 3 ֆրանք

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐՇԻՒ-ՄԱՐԶԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ

CLAUDE BESSET ET JO VALLON

Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի պարախումբը :

Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.—

Րաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Աւետեան 62 – 81 – 15

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը Փետրուար 7ին, Ամպասատէօրի սրա – հին մէջ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 16ին
Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գաղանճեանց Սուրէն ծնած Սալմաստ (Պարսկաստան) կը կարծուի ըլլալ Մեք – սիքօ, ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղե – կացնել Պ. Տէրտէրեանի,
Cité Corsy B. 11 — Aix-en-Provence
(B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն ալ կը խնդ – րուի արտատպել :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ
ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կը հաղորդէ իր հին եւ նոր յաճա – խորդներուն խանութին վերաբա – ցումը բոլորովին նորոգուած :

— * —

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԻՆՉ ՈՐ ՁԵՐ ՄՏՔԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻ :

Ընտիր ապուխտ, կտրուած յատուկ մեքենայով :

Ամէն տեսակ նպարեղէն եւ համեմ, արեւելեան պանիրներ, Հալէպի պիստակ, կաղին, նուշի միջուկ, քաքահիւէթ, զզումի կուտ թարմ, Մալաթիայի խաղողէ պատրաստը – ւած պէքմէզ եւ թահին :

Բոլոր խմիչքները զորս կը փափա – քիք, Շամբանըէն օղի եւ բոլոր ա – խորժաբեր խմիչքները (ափերի – թիֆ) :

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն
Ամէն օր նոր ապրանքներ :

—*—

ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Maison NAJA

SPÉCIALITÉS FRANCO - ORIENTALES

Alimentation — Confiserie
Conserves — Fruits secs
Légumes secs — Epices

12, RUE DE l'ARC
MARSEILLE (1e)
Téléph. : 20-87-69

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Եօթ – նեղբայրեան» ենթակոմիտէի, մասնակ – ցութեամբ Նոր Սերունդի Վարուժան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի 29 Նոյեմբեր, կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին Րիւ Ժէի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերըն – դականներուն եւ կարող ուժերու կողմէ :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Մի – ութեան Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ ԺՈՐԺ Ե.ի մեծ սրահներուն մէջ, Փետրուար 21ին, Կիրակի, մաս – նակցութեամբ Տիկնանց Յանձնախումբի եւ Երիտասարդաց Ակումբին :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Ջորեքշաբթի (25 Նոյեմբեր), ժամը ճիշդ 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Կը հրաւիրուին բոլոր մարմիններու ընկերներն ու ընկերուհի – ները, ինչպէս նաեւ բոլոր Նոր Սերըն – դականները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուր – բաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւա – քավայրը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ստի – պողական է : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ կի – րակի 14 Մարտին, հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ ԺԱՆ ՌՈՇԻ :

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանք քառդով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

– ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ –

1965-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք : Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը :

Մարսէյլ Ահարոնեան Ակումբ, 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ Ֆօթօ Ռէքս Ընկ. Քէօսէեանի, 2 Րիւ Պէրնար Տիւ Պուա :

Հատը 6 ֆրանք

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւանանութիւնը	7ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

JEUDI 26 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10170

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.170

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Քաղաքակիրթ երկիրներու եւ ժողովրդական վարչաձեւի մէջ տարրական սկզբունք մըն է, որ բանակը հեռու պէտք է մնայ քաղաքականութենէ : Այս վերջինը կը պատկանի գործադիր եւ օրէնսդիր իշխանութեանց : Բանակը ենթակայ է կառավարութեան :

Այս ընդհանուր օրէնքէն բացառութիւն կը կազմէ Թուրքիա, որ աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր Հանրապետութիւն դարձած՝ իբրեւ թէ կը կառավարուի ժողովրդավարական սկզբունքներով :

Հանրապետութենէն առաջ, ոճրագործ Իթթիհատի օրով բանակն էր երկրին իրական տէրն ու տիրականը : 1908 Յուլիս 10/23ին Մակեդոնիոյ Օսմանեան բանակի երիտասարդ սպաներն էին, որ Սուլթան Աբտիւլհամիտին պարտադրեցին Սահմանադրութիւնը :

Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի չարժուն բանակն էր, որ 1909 Մարտ 31ի Պոլսոյ մէջ յետաշրջական ապստամբութիւնը ճզմեց եւ գահընկեց ըրաւ կարմիր սուլթանը :

Իթթիհատի բռնապետական վարչաձեւ ալ գրեթէ ամբողջ տեւողութեան երկիրը կառավարուեցաւ « պաշարման վիճակ»ի շնորհիւ, զինուորական «մուհաֆըզ»ներու երկաթեայ բռունցքով, որ ամէնէն աւելի զգալի էր մայրաքաղաք Պոլսոյ մէջ :

« Ժողովրդավար » Թուրքիա չկրցաւ երբեք ձերբազատուիլ բանակի եւ զինուորականներու տիրապետութենէն : Ընկերները, Ճէմալները եւ Մահմուտ Շէվքէթները աւանդութիւնը շարունակուեցաւ Մուսթաֆա Քեմալով եւ Իսմէթ Ինէօնիւով, հասնելու համար մինչեւ Կիւրսէլ եւ Սունայ :

Կարծուածէն աւելի ծանր է ներքին տագնապը, որ վերջին շաբաթներու ընթացքին տակնուվրայ ըրաւ Անգարայի պետական եւ խորհրդարանական շրջանները, որոնք ծանր ազդարարութիւն մը ստացան բանակէն :

Ընդհանուր սպայակոյտի նախագահ Զօր. Ճէվտէթ Սունայ իր ծանօթ վերջնագիրը ուղղած է ո՛չ միայն Ազգային Ժողովի նախագահ Սերմէնի, այլ նաեւ Հանրապետութեան նախագահ Զօր. Ճէմալ Կիւրսէլի եւ վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւի :

Ինչպէս գրեցինք, Նոյեմբեր 22ին կը լրանար պայմանաժամը վերջնագրին, խմբագրուած բուռն ոճով Ատալէթի պատկանող երեսփոխաններու յայտարարութեանց եւ թերթերու հրատարակութեանց դէմ :

Սունայ կը սպառնար « զինեալ ընդհարում»ով վերջ տալ «կարգ մը ատալէթական երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու կողմէ մասնաւոր հաւաքոյթներու եւ համաժողովներու մէջ բանակին արժանապատուութիւնն ու պատիւը վիրաւորող խօսքերուն » :

Վերջնագիրը ստանալով, երեք ժամ տեւող բացառիկ գաղտնի նիստ գումարած են Ազգ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահները, Ազգ. պաշտպանութեան, ներքին եւ դատական գործավարները, Հալքի կուսակցապետ եւ վարչապետ Ինէօնիւ, Ատալէթի, Միլլէթի եւ Նոր Թուրքիոյ կուսակցապետները :

Զօր. Սունայ եւ ընկերները Անգարայէն հեռացած էին քանի մը օր եւ վերադարձած Նոյեմբեր 22ին՝ պատասխան ստանալու համար : Նոյն օրը Հանրապետութեան նախագահը ժողովի հրաւիրած էր կուսակցապետները եւ ամբողջ հինգ ժամուան վիճաբանութիւններէ ետք յաջողած էր ընդունիլ տալ վեց կէտերէ բաղկացեալ բանաձեւ մը, որով որոշուած է այսուհետեւ գրաւոր թէ բանաւոր ձեւով վճռի առարկայ չդարձնել « ազգային արժէքներ»ը ,— այսինքն Սահմանադրութիւնը եւ Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը, բանակը նկատել պահակ ազգային գերիշխանութեան եւ անկախութեան, ինչպէս նաեւ ժողովրդավարութեան, եւայլն :

Վերջնագիրը կը պահանջէր դատի ենթարկել Ատալէթական տասնըհինգ երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ, որոնք անարգած էին բանակը : Այժմ խորհրդարանը պիտի որոշէ անոնց անձեռնմխելիութեան ջնջումը :

Պիտի ենթարկուի՞ բանակի ճնշումին թէ պիտի պահէ իր անկախութիւնը :

Սպասե՛նք եւ տեսնենք:

Տագնապը չէ վերջացած դեռ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՆԿՈՅԻ ՔԱՐԴԸ

ՊԵԼԺԵՐԸ ՓՐԿԵՑԻՆ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒ ՄՆԱՑԵԱԼԸ

Ըմբոստներու «բերդը» դարձած Սթանլէյվիլ քաղաքը վերջապէս ինկաւ օրինաւոր իշխանութեանց ձեռքը եւ կարգը վերահաստատուեցաւ : Տեղական ձայնասփիւռը յայտարարած էր .— « Ամերիկեան օդանաւերը հոս են : Քսան հատ կայ, որեւէ ձեր դանակներն ու սուրերը, պիտի ջարդենք բոլոր ճերմակները» : Քսան վայրկեան ետք, ձայնասփիւռը կ'ընդհատէր իր հաղորդումները :

Ճիշդ առաւօտեան ժամը 6ին, 320 պելժիական վայրաշիջներու գունդեր նետուած էին քաղաքին վրայ ամերիկեան օդային բանակի փոխադրական օդանաւերով : Մնացեալն ալ իջած էր քաղաքին օդակայանը : Երբ պելժ վայրաշիջները քաղաքին վրայ կ'իջնէին, վարձկաններու առաջին գունդ մը քաղաքին դուռները կը հասնէր :

Նախապէս սակայն աւաւոր ջարդ մը տեղի ունեցած էր : Ըմբոստները որոշած էին ջարդել պատանդները եւ 250 հոգի հաւաքած էին Փաթրիս – Լումումպա հրապարակին վրայ : Անոնց պետերէն մէկը՝ Գնդ. Օփէտ փորձած էր միջամտել եւ արգիլէ հանդիսանալ ոճիրին, բայց տեղն ու տեղը կը սպաննուէր իր իսկ մարդոցմէն մէկուն կողմէ, առանց կարենալ վերջացնելու իր ճառը :

Ըմբոստները այն ատեն կը սկսէին հրացանի բռնել ճերմակներու խումբը առանց խնայելու կիներուն կամ երախաներուն: Մօտ երեսուն մեռեալ կայ, ըստ Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութեան հաստատած լուրին: Անոնց մէջ՝ երկու Ամերիկացի բողոքական միսիոնար .— Տոքթ. Քարլսըն եւ Օր. Ֆիլիս եւայլն: Վայրկեան մը ետք, պելժ վայրաշիջներու գունդ մը կը հասնէր եւ կը սկսէր կրակ բանալ ըմբոստներուն վրայ որոնք խոյս կուտային: Անկէ ի վեր 700 Եւրոպացի գաղթականներ Լէոփոլտվիլի օդակայանը հասած են շնորհիւ օդանաւային կամուրջի մը: Ուրիշներ Պրիւսէլ պիտի անցնին : Ահաւոր պատկեր մը կը ներկայացնեն այս գաղթականները՝ արիւնլուայ, վիճակի մէջ, կը պատմեն իրենց տեսածը, սարսափած վիճակի մէջ: Իրենց պատմածէն կ'երեւի որ Ֆրանսացիները, Յոյները, Փորթուկալցիները «առանձնաշնորհեալ պայմաններ» վայելած են : « Ազատածներու » կարգին կայ Սթանլէյվիլի Ֆրանսացի հիւպատոսը, վաթսուն տարեկան մարդ մը, որ քանիցս սարսափելի ծեծ կերած է, քաշքշուած փողոցէ փողոց ոտքերէն: Ներկայիս հիւրն է Լէոփոլտվիլի Ֆրանսացի դեսպանին: «Մաքրագործումներու » ընթացքին Նէշըրըլ Պրոտէսդանդ Քըմփէնիի մէկ թղթակիցը սպաննուած է ըմբոստներուն կողմէ :

Գաղթականներու պատմած տեսարաններ հաւանաբար միայն հայ ժողովուրդը հասկնայ : « Ըմբոստները կը մորթէին ամէն օր 250 Քոնկոցիներ : Գլուխները կը կտրէին, լեարդները կը նետէին ժողովուրդին որ կ'ուտէր : Կ'ըսուէր թէ ջարթուած ճերմակներու եւ սեւերու մորթով կաշի պիտի շինեն :

Ըստ Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութեան 1613 օտար կայ ըմբոստներու հողամասին վրայ : Այս թիւին վրայ՝ 1140 հոգի Սթանլէյվիլ էին եւ 473 շրջակայքը: Անոնց մէջ՝ 1288 ճերմակ (եւրոպացի, ամերիկացի եւ քանատացի), միւսները՝ Փաքիստանցի կամ հնդիկ են: Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Քոնկոյի Ազգ. բանակի զօրքը 134 պելժ ազատած է եւ տասը ամերիկացի, մտահոգութիւն կը տիրէ սակայն բազմաթիւ ճերմակներու մասին որոնք երկրին ներսերն են :

« Մարդասիրական նպատակով, պելժ կառավարութիւնը օդանաւեր ղրկած է իր հպատակներու հեռացման համար : Երբ ազգային փրկութեան կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ անցած էր, ըմբոստութեան հարցը այն էր զոր պէտք էր անմիջապէս լուծել, տրուած ըլլալով անոր ծանր բնոյթը : Մեծ ցաւերուն, մեծ դարմաններ պէտք է: Հանրային փրկութեան կառավարութիւնը անմիջապէս ոտքի կը դնէ մեծ ծրագիր մը ըմբոստութեան մաքրագործման համար »: Այս է այն պատգամը զոր վարչապետը տուած է ձայնասփիւռէն, Լէոփոլտվիլի մէջ :

Գալով Զոմպէի, Սթանլէյվիլ պիտի երթար, բայց յետոյ կը տեղեկացուէր որ « յոգնած» ըլլալով յետաձգուած է իր ճամբորդութիւնը :

× Այս դէպքերուն եւ անոնց հետեւանքներուն մասին հետեւեալ կարծիքները կան զանազան երկիրներու մէջ .—

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ .— « Սթանլէյվիլի կացութիւնը թոյլ չէր տար որ աւելի յետաձգուի օտար պատանդներու փրկութեան գործողութիւնը » յայտարարած է Ճորճ Պոլ :

ՊՐԻՒՍԷԼ . — Խորհրդարանականները անշուշտ դէմ չեն արտայայտուիր պելժ օդաչուներու միջամտութեան : Մեծամասնութեան թէ ընդդիմութեան կուսակցութեանց բանբերները առանց վերապահութեան հաւանութիւն տուած են որ վայրաշիջներ ղրկուին Սթանլէյվիլ :

ԼՈՆՏՈՆ .— Զանազան կարծիքներ կան բրիտանական մայրաքաղաքին մէջ : Մըտահոգ Սթանլէյվիլի 80 բրիտանացի հըպատակներուն մասին, Պահպանողականները կը մեղադրեն վարչապետ Ուիլսընի կառավարութիւնը իր կրաւորական դիրքին համար :

ՄՈՍԿՈՒԱ .— Հոս արդէն, լեզու կը փոխուի : պելժիական միջամտութիւնը կը նկատուի «վերջին տարիներու գաղթատէրերու ամէնէն սեւ գործողութիւնը » :

ԱԼԺԻ .— Պէն Պելլայի համար ալ ջարդէն փրկել՝ կիներ, երախաներ «կատակերգութեանց ամէնէն չարաչուքն է»:

× Մալկաշ Հանրապետութեան նախագահը՝ Ցիրան յայտարարած է .— «Միշտ զօրավիգ կեցած եմ Զոմպէի: Խտրականութիւն չեմ սիրեր: Զոմպէն կայ խաղաղութիւնը ջնջելու համար : Դէմ եմ բոլոր անոնց որոնք Զոմպէի վրայ կը յարձակին»:

× Գահիրէ կը պահանջէ որ անմիջական խորհրդակցութիւններ ըլլան Աֆրիկէի արտաքին նախարարներու միջեւ :

ՋԻՆԱՄՐՐԻԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Նոյեմբեր 21 թուականով .—

48 ժամէ ի վեր շարունակուող ցուրտի ալիքը պատեց ամբողջ երկիրը : Պալըքէսիրի ու Իզմիրի մէջ ձիւնամրրիկէն 3 հոգի սառելով մեռան, Պուրսայի մէջ քսան բանուոր ձիւնէն պաշարուեցան : Սաստիկ ձիւնը երկաթուղային արկածներու ալ պատճառ դարձաւ : Պասմահանէէ Աֆիոն գացող բեռնատար կառախումբը Պալմահմուր կայարանին շրջակայքը ձիւնամրրիկի պատճառաւ իրենց ճամբան շուարած չորս բանուոր կոխոտեց : Մէկը խսկոյն մեռաւ, երեքն ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան :

Երկու ժամ չանցած երկրորդ արկած մը պատահեցաւ: Բեռնատար կառախումբ մը Տումլուբնարի շրջակայքը ձիւնամրրիկի պատճառաւ ճամբէն ելլելով տապալեցաւ, ութ վակօն ջախջախուեցան : Կառաշարին պաշտօնեաները հրաշքով թեթեւ վէրքերով փրկուեցան :

Միւս կողմէ Պուրսայէ Պոլիս գացող մեքենայացած կառախումբը Թըռնաքէէ-փէի մէջ ձիւնը մխրճուեցաւ ու ճամբորդներուն հետ պաշարուեցաւ: Իսկոյն ազատարար խումբեր ղրկուեցան :

Զորսուկէս ժամուան աշխատանքէ յետոյ կարելի եղաւ փրկել կառախումբը:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Երէկ հանդարտեցաւ փոթորիկը եւ ջերմութիւնը բարձրացաւ : Առաւօտեան ժամը 5ին Քանտիլլիի առջեւ երեք մակոյկ ընկղմեցան փոթորիկին ազդեցութեամբ եւ շուրջ 500 – 600 խոյի տակառ ծով թափեցան: Ղալաթիոյ և Ունգաբանի կամուրջները ատենին չբացուեցան : Առջի երեկոյ ժամը 18.35ին կամուրջէն Եալովա մեկնած «Ֆէնէրպահչէ» նաւը ճամբորդները Մեծ Կղզի պարպելէ յետոյ Քարթալ ապաստանեցաւ : Արուարձանի նաւի այլ սպասարկութիւններ կաղացին: Անատոլուի այլազան շրջաններուն մէջ երէկ ալ ձիւնեց ու ցուրտը զեռոյէ վար 20 աստիճանի հասաւ կարգ մը տեղեր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՕ-ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ խօսակցութիւնները քարիւղի վերաբերեալ մեռած կէտի մը հասած են, կողմերը համաձայնութեան ոչ մէկ կէտ կը գտնեն :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ վերսկսած են չին-ամերիկեան խօսակցութիւնները երկու ամսուան ընդհատումէ ետք :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ աջ շրջանակներու համար, Աթէնքի կառավարութիւնը չի կըրնար նոյն ատեն զօրավիգ կենալ Ատլանտեան Ուխտին եւ Մակարիոս Արք.ի չէզոքավարութեան :

« ՈՒԱՐԸՆ » յանձնախումբին առջեւ, որուն պաշտօնն է քննել նախագահ Քենըտիի սպանութեան բոլոր պարագաները, ոլորացեալին այրին՝ յայտարարած է որ հաւանաբար ազատած կ'ըլլար իր ամուսինը եթէ անոր ուղղութեամբ նայած ըլլար, երբ զէնքի առաջին հարուածը կը հասնէր Ճոն Քենըտիի: Նախագահ Ճոնսըն յայտարարած է թէ յստակ կերպով լսած էր հարուածները որոնք սպաննած են Քենըտին, բայց ուշ անդրադարձած թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ :

ՄԱՐՈՔԻ ներկայացուցչական ժողովը երեսունի դէմ եւ 54 ձեռնպահութեան, 68 ձայնով նախագահ վերընտրեց Ապտէլքրիմ Խաթիպը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Նիւզուիք » շաբաթաթերթը իր առաջին էջը կրկին կը նուիրէ տը Կոլի եւ խմբագրական մըն ալ կը նուիրէ «Կոլիզմը» խորագրով : Տը Կոլը կը նկատէ իբրեւ մէկը որ 50 առ հարիւր 19րդ դարուն կը պատկանի, 50 առ հարիւր ալ 21րդ դարուն :

ՆԱԽԱՏՕՆԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Հայր Յովհաննէս Վրդ. Մըսրեան Նոյեմբեր 8ին տուաւ խիստ շահեկան դասախօսութիւն մը, Սէն Ժոզէֆ Համալսարանի Հայագիտական Ամբիոնին բացումը կատարելով: Այս առթիւ, ան իբրեւ նիւթ ընտրած էր «ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ»: Ստորեւ ամբողջութեամբ կը հրատարակենք դասախօսութիւնը:

Յարգելի ունկնդիրներ,

Երկար տարիներէ ի վեր կը հաւաքուինք այս սրահին մէջ Համալսարանիս Հայագիտութեան ամբիոնին վերաբացումին առիթով եւ սովորութիւն ունիմ պատուական հասարակութեանդ հաղորդելու Հայագիտութիւնը շօշափող կարեւոր լուրեր, պարզելու պատմական դրըուագ մը կամ խնդիր մը, եւ մանաւանդ յարգանք մատուցանելու, կենսագրական-մատենագիտական զեկուցումով, նախորդող տարեշրջանի ընթացքին վախճանած հայ մշակոյթին եւ բանասիրութեան ըսպասարկու անձնաւորութիւններուն:

Այսօր պիտի չեղեմ տարիներու սովորութենէս, վասնզի մեր ազգին համար ամէն կերպով բացառիկ տարեշրջանի մը նախօրեակին է որ կը թեւակոխենք: Թուած նիւթերս կը յապաւեմ ուրիշ հաւաքոյթներու: Այսօր խըրայատուկ դասախօսութիւն մըն է որ պիտի կատարեմ, աւելի ճիշդը՝ մտածական *մը (մեդիթասիոն): Ներքին մտածումներս ու զգացումներս ձեր առջեւ պիտի բանամ: Ձեր առջեւ պիտի արտայայտեմ բարձրաձայն այն խորհրդածութիւնները որ յաճախ գիս կը մտալլկեն, մանաւանդ մերձենալէն ի վեր երիցս անիծեալ 1915 տարուան յիսնամեայ տարեդարձին: Նոյն վիճակին մէջ գտնուած էի ասկէ 25 տարի առաջ, երբ այդ տարաբախտ Թուականին քանհինգամեայ տարեդարձը կը մօտենար: Կրցած չափովս համազգային ոգեկոչում մը սարքած էի 1938 Թուականին, որուն յաջորդեց բուն քանհինգամեակի սուգի հանդէսը, 1939 Թուականի Ապրիլ 24ին, բացօթեայ, յոտնկայս, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ճեմարանի ընդարձակ բակին մէջ, նախագահութեամբ Գրիգոր-Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան Կաթողիկոս-Պատրիարքի, եւ բացումը կատարուեցաւ, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի պարտէզին մէջ,* Նահատակաց Կոթողին, *որուն իրականացումը ջերմ դուրգուրանքը վայելած էր Վսեմաշուք Հօգեւոր Տիրոջ:*

Նոյն հոգեվիճակը, աւելի մտալլկիչ, կ'ապրիմ հիմա, սիրելի Հայ եղբայրներ եւ քոյրեր, այն Եղեռնի յիսնամեակի նախօրեակին: Ներողամիտ եղէք խօսքերուս մէջ դրած անձնական շեշտիս համար: Դասախօսութիւն մը չէ ըրածս, հապա մտածական մը: Թոյլ կուտամ ինծի բանալ ձեր առջեւ ներքին ապրումներս:

Ա) ԱՊՐՈՒՄՆԵՐՈՒՍ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԸ

Յիսնամեակի նախօրեակին երկու կարեւոր խնդիր կը գրաւէ մեր ուշադրութիւնը, մեր պարտականութիւնը:

Առաջին խնդիրն է *տօնել մեր անհամար նահատակներուն անմոռանալի յիշատակը: Զայն տօնել արժանավայել կերպով, ինչպէս մայր մը կ'երթայ իր միամօր զաւակին հողակոյտին քով, առաջին օրերու յուզումնալից վիճակին բնականոն մեղմացումէն ետք: Եւ որովհետեւ յիսուն տարիներ անցան այդ Թուականէն ի վեր եւ թէ ամբողջ չափահաս հայ սերունդը իբր լոկ միայն տեղեակ է անհաւատալի այդ սրտաճմլիկ իրադարձութիւններուն կամ նոյն իսկ թերահաւատ անոնց մասին, մեր պարտականութիւնն է չափահաս եւ երիտասարդ սերունդը իրազեկ դարձնել, ճշգրիտ կերպով սոյն իրադարձութեանց: Մեր պարտականութիւնն է նաեւ զանոնք ծանօթացնել օտարներուն, մեծին ու պզտիկին, մանաւանդ «մեծամեծներուն»: Ըստ այնմ պիտի տօնենք մեր նահատակներուն յիշատակը:*

Այս երիցս նուիրական պարտականութիւնը վերապրող համայն հայ Ազգին ճիտին պարտքն է, *քանի որ համայն հայ ազգն է որ ողջակիզուեցաւ Քրիստոնէութեան եւ Հայրենասիրութեան խորանին վրայ: Այս պարտականութեան պիտի անդրադառնամ մտածականիս վերջաւորութեան, բայց ոչ ոգեկոչուելիք ահռելի դէպքերուն: Նախատօնակը անոնց օրը չէ: Զանոնք կը վերապահեմ* ժամանակակից պատմութեան դասընթացքին, 1800 թուականէն մինչեւ մեր օրերը: *Զայն Ամբիոնիս ներկայ տարեշրջանի յայտագիրին մէջ զետեղած եմ ի յարգանս Ապրիլեան Եղեռնի նահատակներուն: Համեստ ճիտիս սոյն պարտքը պիտի կատարեմ փաստացի տուեալներով ըստ կարողութեանս:*

Երկրորդ խնդիրը *որ կը գրաւէ մեր ուշադրութիւնը, վերապրող Հայութեան* հողային դատն է:

Եթէ Թշնամին չյաջողեցաւ իրականացնել իր ամբողջական ծրագիրը, յաջողեցաւ այսուհանդերձ կենսական խնդրոյ մը մէջ: Պարզեմ միտքս: Թշնամին կ'ուզէր ամբողջովին բնաջնջել հայ ազգը, հայ ցեղը, զայն հետապնդելով մինչեւ մայրական արգանդներու մէջ, ցեղասպանութիւն: *Ան կ'ուզէր նաեւ հայ ցեղին փափուկ խլեակներուն մաքուր արիւնով բարուքել, ազնուացնել իր փտած բարբարոս ցեղը: Ան չյաջողեցաւ այս կրկնակ նպատակին մէջ: Հայ ցեղին մնացորդացը վերագտաւ իր նախապրիլեան Թուական արժէքը, նոյնիսկ աւելիով, քանի որ ներկայիս մօտաւորապէս կամ առնուազն չորսուկէս միլիոն Հայութիւն կայ աշխարհիս վրայ: Ուրեմն ձախողեցաւ ամբողջական ցեղասպանութեան ծրագիրը: Արդեօ՞ք յաջողեցաւ Թշնամին իր ցեղը մաքրելու, ազնուացնելու ծրագիրին մէջ: Ոչ ալ անոր մէջ, ի հեճուկս հայ փափուկ սեռին եւ մատղաշ խլեակներուն զոհաբերումին: Ատոր ապացոյց կը բաւէ յիշել հայ մամուլին կատարած անցողակի արտատպութիւնները Թրքական մամուլէն: Պէտք չունիմ մանրամասնութեանց մէջ մտնելու: Որեւիցէ առիթով կը պոռթկայ անոր առհաւական անփոփոխ բարքն ու վարքը:*

Սակայն Թշնամին դրեթէ յաջողեցաւ կենսական խնդրոյ մը մէջ ինչպէս ըսի: Ան արմատախիլ ըրաւ հայ ցեղը երեսուն-քառասուն դարերէ ի վեր անոր պատկանող հողին մեծագոյն մասէն. հարիւր հազարաւորներուն մարմինները լեռներուն ձորերուն վրայ սփռեց յօշոտուած անթաղ: Հայ ցեղը կորեց իր մայրենի հողէն, իր հայրենի հողէն: Ա՛խ, մայրենի հող, հայրենի՛ հող, ա՛խ, հայ հող:

Հողը կենդանի էակին սնուցիչն է, բայց մայրենի հողը սնուցիչ հալալ կաթըն է ցեղին: Մայրենի հողը կ'ազդէ իր ընթահողով, իր դերեզմաններով, հոն թաղուած նախնեաց աճիւններով: Հայ հողը կ'ազդէ իր խորշերէն ժայթքող զուլալ ակերով, սեւ աղբիւրներով, կապուտակ ծովեակներով, իր բուսցուցած սօսիներուն մեղմ շշնջիւնով, տան մութ անկիւններուն մէջ կաթի սպասող պահապան օձերու առասպելներով: Ծուռ Դաւիթներով, Մհերներով: Ա՛խ, հայրենի երկրին պայծառ օդին հեռատեսիլ հորիզոնները, ջինջ երկինքին մէջ պլպլացող եւ իրարու հետ մրցող միլիոնաւոր աստղերը: Ա՛խ, հայ երկրին կիսակործան խաչքարերը, «հանգած» եկեղեցիները, սլացիկ գմբէթները եւ կոչնակներուն սուր հնչիւնը: Հայ երկրին Վարդանները, հրաշագործ Նարեկները, Սասունցի քաջ Ծաքէները: Հայրենիքը կ'ազդէ ուխտատեղիներու ոլոր-մոլոր ճամբաներով, մուրատատուր Սուրբ Կարապետներով, Շուշոններով, Եանորներով, նախշուն հագած աղջիկներով:

Ա՛խ, հող մայրենի, հող հայրենի, քեզի մատաղ. ես չեմ կարող դեղգեղել ու հովուերգել ըստ արժանիքիդ: Դուն խօսէ, Շիրազ, ծուռ բանաստեղծ. ո՛չ, լաւ՝ այսօր. Ապրիլեան Յիսնամեակի նախատօնակին Թող խօսի միայն պատմութիւնը:

Հ. ՅՈՎՀ. ՎՐԴ. ՄԸՍԸՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱՂՈՒԱՆԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐՈՒՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Հինգերորդ դարու պատմական Կորիւնի համաձայն, Մեսրոպ Մաշտոց յօրինեց նաեւ Աղուաններուն այբուբենը: Աղուանները Հայերու հին դրացիներն էին: Հայ եւ աղուան ժողովուրդներու մշակոյթին, կենցաղին, ազգային սովորութիւններուն միջեւ նմանութեան բազմաթիւ կէտեր եղած են: Անոնց երկիրը կոչուած է Աղուանք, որ կը տարածուէր Հայաստանէն դէպի արեւելք: Անցեալին պետականութիւն եւ մշակոյթ ունեցող այս երկիրը, որ մեծ դեր խաղացած է Արեւելքի քաղաքական կեանքին մէջ, ԺԲ.-ԺԴ. դարերուն կը կորսնցնէ իր դիմագիծը եւ կը հեռանայ պատմութեան ասպարէզէն:

Պատմական աղբիւրները կը հաստատեն, թէ Մեսրոպ Մաշտոցի յօրինած գիրերը Աղուանները օգտագործած են ութ դար շարունակ: Դժբախտաբար, ոչ մէկ հետք մնացած է աղուանական գրականութենէն:

1938*ին վրացի լեզուաբան Ի. Աբուլաձէ Երեւանի Մատենադարանին մէջ գտաւ ձեռագիր մը, որ կը պարունակէր աղուանական այբուբենը: Ուրիշ լեզուաբաններ եւս հաստատեցին, թէ գտնուածը աղուանական այբուբենն էր:*

Սակայն, որպէսզի այդ այբուբենը արժէք ունենար, պէտք էր որ գտնուէր աղուաններէն գրութեան մը պատճէնը կամ բնագիրը: Մէկ խօսքով՝ այդ այբուբենը այդ ժողովուրդին գրութեան բանալին էր, անով կարելի էր միայն վերծանել գրաւոր խօսքը:

Իսկ երկար ատեն կարելի չեղաւ գտնել աղուաններէն լեզուով գրուած ձեռագիր մը: Միայն 1948*ին է, որ Ազրբեջանի պատմութեան Թանգարանի հնագիտական արշաւախումբը յաջողեցաւ գտնել աղուանական արձանագրութիւն մը՝ վէմ քարի մը վրայ, Մինգեչաուրի քրիստոնէական տաճարի մը մէջ կատարուած պեղումներու ժամանակ: Յետագային գտնուեցան նոր արձանագրութիւններ:*

Այնուամենայնիւ, աղուանական այբուբենի գիւտէն ետք Մատենադարանի թիւ 7117 *ձեռագրին այբուբենին հիման վրայ կատարուած բոլոր փորձերը ոչ մէկ արդիւնք տուին: Պարզուեցաւ, թէ ընդօրինակութիւններու ժամանակ տառերը շատ ձեւափոխուած են, իսկ տառանիշերը այնքան աղաւաղուած են, որ անկարելի է փոքրաթիւ եւ մեծ մասամբ խաթարուած արձանագրութիւնները վերծանել:*

Վերջապէս, աղուանական գիրերուն առեղծուածը լուծեց պատմական գիտութիւններու պսակաւոր, Երեւանի պետական Համալսարանի փրոֆէսոր Աշոտ Աբրահամեան: Հնագրութեան մէջ ման-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Առաւօտ շուտ քեռոր Մովսէսի ու Կապաշտ Նհոյի սայլերն եկան կաւ բերելու: Մինչեւ իրիկնադէմ ամէն մէկը երեք ուղ արեց: Նահապետի հողակտորի վըրայ չէկ կաւահողից մի ամբողջ ամրոց գոյացաւ: Հետաքրքրասէր գիւղացիները կրկին հաւաքուեցին: Եկել էին նաեւ նախագահ Ղուկասն ու կոմբջիջ Յարութիւնը:

— Հիմի քու նպատակ ի՞նչ է, — հարցրեց Ղուկասը քմծիծաղով, — հիմի ի՞նչ կ'ուզես էնիս, անդադար հօրօխպէր Նահապետ ...

— Ինչ որ որոշեր ես, արա, մի յուսահատուի, հայրիկ, — խրախուսեց կոմբջիջ Յարութիւնը, — դու անտեղի գործ չես անի ...

Նահապետը քանիերորդ անգամ լինելով, բացատրեց, թէ ինչու է ուզում երկարաւուն պարիսպ բարձրացնել իր հողաբաժնի հիւսիսային կողմից:

Բոլորին էլ խենթութիւն էր թւում Արտամետցու այս նոր քայլը, բայց նրա երեսին չէին ծիծաղում, զգում էին իրենց մինչեւ հեռանան: Նուբարը նկատում էր այդ ծիծաղը մարդկանց աչքերում, վիրաւորւում էր ամուսնու համար, բայց չտեսնելու ու չհասկանալու էր տալիս. «Ծուռ սասունցի ու ծուռ մըշեցի են, այդուց ու պարտէզից բան չեն հասկանայ, մեղք չունեն», — մտածում էր նա: Միւս օրը Նահապետն սկսեց պարսպի շինարարութիւնը: Դժուար գործ էր դա, իսկապէս: Երկու հարիւր քայլ երկարութեամբ, երկու մարդահասակ բարձրութեամբ կաւէ պարիսպ դնելը կատակ բան չէր, ոչ էլ մի մարդու գործ:

Բահեր բերին, որտեղից որտեղ՝ երկաթէ խառնոց գտան, Նահապետը ծեփիչ ճարեց, երկու տախտակ՝ երկու թիզ հեռաւորութեամբ կողք կողքի ամրացրեց, արանքը առուակի նման հաւասար տարածութիւն պահելով: Ու սկսեցին կաւը շաղախել, լցնել տախտակների մէջ ու ծեփիչներով ողորկել երեսը: Թամաշաչիների թիւն այդ օրն աւելի շատացաւ: Նուբարը հին մի գոյլով շաղախ էր բերում, Նահապետը լցնում էր երկու տախտակների արանքը: Յետոյ օգնողներ յայտնուեցին, քեռոր Մովսէսի տղան հասկացաւ, թէ ինչպէս պիտի պարիսպ դնել, վերցրեց սանահէր Նահապետի ձեռքից ծեփիչը: Նուբարի ձեռքից էլ գոյլ առան, ջահիլները *սկսեցին շաղախ կրել:*

Նահապետը ցոյց էր տալիս, թէ ինչպէս պիտի անել ու խրախուսում էր քեռոր Մովսէսի տղային:

— Ապրիս, Վրէժ, շուտ հասկացար գործի գաղտնիք, ապրիս ...

Մինչեւ երեկոյ երկարութեան կէսին հասցրին կաւէ պատը եւ այն էլ, մի թիզ բարձրութեան:

— Մի տարուած գործ է, սանահէր, — ասաց Մովսէսը:

— Չէ, քեռոր Մովսէս, — ասաց Նահապետը, — երկու ամսուայ մէջ կը շինեմ կը պրծնեմ ...

— Երկու ամիս քու ձեռներ էդ ցեխի մէ՞ջ պիտի եղնեն ...

— Ձեռներ լուանալ հեշտ բան ի, քաւոր ...

Համարեա ամբողջ ամառն անցաւ պարսպի շինարարութեան վրայ: Օր օրի բարձրանում էր կաւէ պատը, օրական մի երեք մատ, երբեմն աւելի քիչ: Առաջին օրերի հետաքրքրուողներն արդէն կամ ձանձրացել գնացել էին, կամ իրենց սեփական գործերն ունենալով՝ այլեւս ժամանակ չէին գտնում Արտամետցու խենթութիւններով զուարճանալու: Շաղախն էլի Նուբարն էր կրում, երեխաների բարուրները դնելով առուի ափին, միայնակ ուռենու տակ:

— Նուբար, դու կը հասկանա՞ս, որ կը ծիծաղեն մեր վրայ, — հարցրեց նա մի օր կնոջը:

— Դարտ *մի անէ, Նահապետ, — ասաց Նուբարը, — որովհետեւ չեն հաւատայ քո գործի նպատակին:*

— Դարտ *չեմ անի, — մտածելով, ասաց Նահապետը, — յետոյ կը տեսնան, կը հաւատան: Իսկ հիմի կը մտածեն, թէ էս մարդ խենթ ի, էսքան կը տանջի կը չարչարի իրեն: Չեն հասկանայ, որ մի կարմիր խնձոր տամ Ժիրայրի ձեռք, մի խնձոր՝ Ծովինարի, իմ համար մէկ մէկ աշխարհք ի: Չեն հասկանայ, որ չարչարանք ու տանջանք կեանք առաւել կը քաղցրացնեն: Որ մէջքի վրայ պառկես, աստեղ համբես, երկնքից մանանայ չի թափուի քո բերան: Իմ չարչարանք ու իմ տանջանք իմ համար վայելք ի, Նուբար, որովհետեւ կը չարչարուեմ Ժիրայրի ու Ծովինարի համար, քէ համար, Նուբար: Մի երեք տարի էլ անցնի, կը տեսնան, կը հասկանան ...*

Դանդաղ, աննկատելի, բայց ամէն օր մի երեք մատ բարձրանում ու բարձրանում էր հում կաւէ պարիսպը: Նոյն օրերին Նահապետը ժամանակ էր գտնում ջրելու ջահել *խնձորենիներն ու վարունգի, ձմերուկի, սեխի մարգերը: Ճիշդ է, բարձրադիր տեղ էր այդ գիւղը, բայց արեւահայեաց էր: Իր մաշկի վրայ անցեալ տարի չափելով վաղ գարնան, ամռան ու վաղ աշնան արեւի ուժը, Նահապետը համոզուեց, որ այստեղ ծառ մշակել չեն իմացել ու կարծում են, թէ բացի ցորենից ու գարուց, այս լանջերն ուրիշ բերք չեն հասցնի:*

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(49 Շար.)

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Ստացանք հետեւեալ նամակը՝ հրատարակութեան խնդրանօք.—

Յառաջի 6 Նոյեմբերի թիւին մէջ, Արտաւազդ Եպիսկոպոսի ստորագրութեամբ գրութիւն մը կար, «Կարեւոր ճշդում մը» վերնագրով, ուր ըսուած էր թէ իրեն Ս. Էջմիածին ուխտի երթալու, Ամենայն Հայոց Հայրապետին ներկայանալու եւ Անոր օրհնութիւնը առնելու «առաջարկ չէ եղած երբեք եւ ոչ ոքի անունով» :

Այս յայտարարութիւնը ձեւականօրէն կրնայ ճիշդ ըլլալ, սակայն ոչ՝ բստ էութեան :

ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

ԽՄԲ.— Յետոյ նամակագիրը կը բացատրէ թէ Արտաւազդ Եպիսկոպոսի «յայտարարութիւնը» ինչո՞ւ չի կրնար ճիշդ ըլլալ ԸՍՏ ԷՈՒԹԵԱՆ :

Արտաւազդ Եպիսկոպոսին « ճշդումը » նիւթ մը չէ եւ կատարուած չէ վիճաբանելու համար «ըստ էութեան» :

Ճշդումը եղած է ճշդելու համար թէ իրեն «առաջարկ չէ եղած երբեք եւ ոչ ոքի անունով» : Իսկ գալով ճշդումին շարունակութեան մէջ արտայայտուած տեսակէտին՝ մենք ալ, մեր կարգին, ճիշդ չենք գտներ որ անհատներ նամակներ գրեն կաթողիկոսներու՝ պաշտօնական հարցերու մասին, կամ կաթողիկոսները՝ անհատներու :

Այսուհանդերձ, արդարութեան համար եւ պատմութեան համար, կը հրատարակենք նամակագրին գրութիւնը, որպէսզի ընթերցողները գիտնան թէ Պ. Ջրբաշեան ուղղակի առաջարկ մը չէ ըրած Արտաւազդ Եպիսկոպոսին, այլ իբրեւ սրտբաց եւ համերաշխութեան կողմնակից Հայ մը ուզեր է հաւաքոյթի մը մէջ իր կատարած առաջարկին ձեւով վերջ մը դնել Մարսիլիոյ ցաւոտ եւ անհամ վէճին :

Միանգամ ընդ միշտ կը յայտարարենք թէ բիւզանդական այս վէճերը մեզ այնքան քիչ կը զբաղեցնեն եւ չափազանց խոր ցաւ կը պատճառեն, որքան Հայկական Դատը կը մնայ յետին նոյնիսկ ... Բանկալի գործերու :

Պ. Ջրբաշեան, պատմելէ ետք թէ ի՛նչպէս ստեղծուած է վէճը, կը շարունակէ.—

Մարսէյլի սրտցաւ հայրենակիցներէն շատեր ամէն կերպ աշխատեցան, որպէսզի կիրք ու ատելութիւն չստեղծուի եւ համերաշխութեան ոգին զօրանայ եւ փոխադարձ հասկացողութեամբ կարգադրըւի ամէն ինչ :

Ես խորհեցայ թէ այս ուղղութեամբ կատարուած եւ կատարուելիք ձեռնարկները ալ աւելի կը դիւրանան եւ արդիւնաբեր կը դառնան, եթէ Արտաւազդ Սրբազան ուխտի երթար Ս. Էջմիածին եւ Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին օրհնութիւնը առնէր : Ահա այս մտադրութեամբ է որ այս առաջարկը ըրի Մայիս ամսոյն տեղի ունեցած հաւաքոյթի մը ընթացքին, ուր ներկայ էին Տիարք Պապիկեան, Ճանիկեան, Տէր-Վարդանեան, Սահաթճեան եւ ուրիշ անձնաւորութիւններ, Բարեգործականի տունը : Աւելորդ չեմ սեպեր յայտարարել որ ես յանձն առած էի անձնապէս հոգալ Արտաւազդ Սրբազանի երթեւեկի ծախքերը :

Անշուշտ ըսել չեմ ուզեր թէ Արտաւազդ Սրբազան ճշմարտութիւնը չէ որ կը յայտարարէ : Սակայն կը խորհիմ թէ ես ալ իրաւունք ունիմ մտածելու որ Սրբազանը, օգտուելով այն հանգամանքէն՝ որ այդ առաջարկը ուղղակի իրեն ըրած չեմ, անպատեհութիւն չէ տեսեր նման յայտարարութիւն մը ընելու :

Ամէն պարագայի տակ, իմ միակ մտահոգութիւնս եղած է որ Մարսէյլի Հայութիւնը փոխադարձ սիրոյ եւ յարգանքի դրացումներով մօտենայ առհասարակ բոլոր հանրային հարցերուն եւ մանաւանդ եկեղեցական խնդիրներուն : Այս ուղղութեամբ ըրած եմ իմ կարելին առաւելագոյն սահմաններու մէջ, եւ պատրաստ եմ շարունակելու : Եթէ Արտաւազդ Սրբազան հաւանի վերայիշեալ թելադրութեանս եւ ընդունի երթալ Էջմիածին, համբորդութեան նիւթական միջոցները համար ժողովին մէջ ըրած առաջարկս կը նորոգեմ :

ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

նալէտ փրոֆէսէօրը, որ միեւնոյն ատեն ծանօթ է արեւելեան քանի մը լեզուներու, աւելի քան տասը տարի աշխատեցաւ աղուանական արձանագրութիւններու յայտնաբերուած բեկորներուն վերծանութեամբ : Աբրահամեանի գործը կապուած էր մեծ դժուարութիւններու հետ : Զանէր ընդարձակ բնագիրներ, իսկ եղածներն ալ կը գտնուէին խաթարուած վիճակի մէջ :

Յամառ պրպտումներու շնորհիւ հայ ագուանական ժողովուրդէն մնացած բեկորներու ագուանական գիրերը, որոնք խաթարուած էին, վերածել իրենց նախնական եւ բնական վիճակին :

Ծանօթ է, թէ Ուտիները կը նկատուին աղուանական ժողովուրդէն մնացած բեկորներ : Փոքր թիւով Ուտիներ կ՚ապրին Նուխի քաղաքին (Ազրբէջան) մօտ Նիժ եւ Վարդանաշէն գիւղերուն մէջ : Աբրահամեան ուսումնասիրելով ուտերէն լեզուն, պարզեց, որ ԺԳ.-ԺԸ. դարերուն այդ լեզուն շատ խճողուած է հայկական, թրքական եւ արդի պարսկական տարրերով :

Տառանիշները վերականգնելու համար Աբրահամեան նախ քով-քովի բերաւ աղուանական 8 արձանագրութիւններուն նմանաձեւ տառանիշները եւ կազմեց աղիւսակ մը : Այնուհետեւ աղուանական առանձին տառանիշներ համեմատած է նոյնահնչիւն հայկական եւ վրացական տառանիշներուն հետ, որուն շնորհիւ կրցած է ճշդել կարգ մը տառերուն նախամայրերը : Միաժամանակ կազմած է հին եւ նոր տառաձեւերէ բաղկացած աղուանական այբբենարան մը : Այսպիսով վերականգնած է աղուանական տառանիշներուն հնչական արժէքները :

Այս նախնական աշխատանքէն ետք դժուար չէր կատարել թիւ 7117 ձեռագրին աղուանական այբուբենին ճշդումը : Հայ լեզուաբանը այդ գործը գլուխ հանեց ուտիական լեզուին հիման վրայ : Պարզուած է, որ արձանագրութիւններուն մէջ գործածուած տարրերուն մեծ մասը եւ քերականական ձեւերը ուտերէն է : Բայց կան նաեւ բառեր, որոնք գոյութիւն չունին այս վերջին լեզուին մէջ :

Ի՞նչ կ՚ըսէ Մենգեչաուրի վերծանուած արձանագրութիւնը : Տեղեկութիւններ կը հաղորդէ 640ին Յորէլ Եպիսկոպոսի յիշատակին շինուած Եղիշէի եկեղեցիին մասին : Ուշագրաւ է, որ նոյն բովանդակութեամբ հայերէն արձանագրութիւն մըն ալ գտնուած է ջարդուփշուր վիճակի մէջ :

Աբրահամեանի կարծիքով՝ այս եկեղեցին, Աղուաններուն մայր տաճարը, կառուցուած է Վարազ-Պերաժի կողմէ, ինչպէս կը վկայէ Կաղանկատուացի :

Այսպիսով, վերջնապէս կը հաստատուի այն փաստը, թէ աղուանական այբուբենը ձեւուած է հայկական այբուբենին հիման վրայ, աղուանական տառերուն մեծ մասին նախատիպերը հայկական տառերն են, եւ աղուանական այբուբենին մէջ կիրարկուած է Մաշտոցեան սկզբունքը :

Միեւնոյն ատեն յոյց կուտայ, թէ աղուանական այբուբենը յօրինած է Մեսրոպ Մաշտոց :

ՉԻՆԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ՝ ՏԱՍԸ ՏԱՐՈՒԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔ

Հաւանաբար Չինացիները ատոմական ռումբի պատրաստութեան նախնական աշխատանքները սկսան Քորէայի պատերազմին յաջորդող առաջին հնգամեայ ծրագրի շրջանին, 1953ին : Սկզբնական աշխատանքներուն՝ Ռուսերը բերին իրենց նպաստը, առաւելաբար անոտի խաղաղ նպատակներու գործածման ծիրին մէջ : Արդէն 1953ին իսկ, գիտնական Քուօ Մօժոյի յայտարարած էր որ Չինաստան կը մտնէր «ատոմական դարաշրջան» : Ատոմական հակազդեցիկներ, կը սկսէին աշխատիլ :

1957ի Նոյեմբերին, Համայնավար կուսակցութիւններու համագումարի նախօրեակին, Խրուշչեւի Ռուսիան կ՚որոշէր նոյնիսկ աւելցնել իր օժանդակութիւնը, ռազմական նպատակներու ծառայեցնելու համար կորիզային ուժը : 1957ի Հոկտեմբերին, Մոսկուա Փեքինի կը խոստանար ատոմական ռումբի բազմաթիւ նմոյշներ, գիտական ծանօթութիւններ եւ կազմածներ : Համաձայնութիւնը գործադրութեան կը դրուէր եւ չինացի գիտնականները կ՚աշխատէին Ռուսիոյ կորիզային գիտաշխանոցներուն մէջ : 1958ի աշնան, Ֆորմոզայի նեղուցի դէպքերէն ետք, Խրուշչեւ կը փոխէր իր քաղաքականութիւնը եւ չէր փափաքեր կորիզային ուժ դնել Չինաստանի տրամադրութեան տակ, Ամերիկացիներու դէմ, որոնց հետ կ՚ուզէր համաձայնիլ : 1959ին, Ռուսիա վերջնականապէս կը մերժէր ատոմական ռումբ տալ Չինաստանի եւ կը պատռէր 1957ի համաձայնագիրը :

Նոյն շրջանին կը սկսէին աշխատիլ առաջին «հակազդեցիկ»ները : Ճափոնական գաղտնի սպասարկութիւնները կը յաջողէին ճշդել գիտաշխատանոցներու վայրերը եւ մօտէն կը հետեւէին չինական հետազօտութիւններուն :

Ամերիկեան սպասարկութիւնները անշուշտ տեղեակ էին չինական գործունէութեանց : Շատ հաւանօրէն տեղեկութիւնները կը քաղէին « Իւ 2» լրտես օդանաւերով, որոնք ճամբայ կ՚ելլէին Ֆորմոզայէն : Կորիզային հաստատութիւնները ցրուած էին Չինաստանի դանազան կողմերը, երկրին խորերը :

Չինացիները, 1950էն ի վեր, երկարատեւ փնտռտուքներէ ետք, գտած էին ուրանիումի շատ հարուստ պահեստներ իրենց ընդարձակ հողամասին վրայ, մասնաւորաբար Սինքեանկի շրջանին մէջ եւ Հայնան կղզիին վրայ, Հիւսիսային Վիէթնամի դիմաց :

Բայց այս բոլոր ծանօթութիւնները անշուշտ որ մասնակի էին եւ մասնատուած, ճափոնական աղբիւրէ, « Իւ 2» օդանաւերէ կամ արուեստական արբանեակներէ ստացուած : 1961էն ի վեր Ամերիկացիները գիտէին որ չինական աշխատանքները յառաջացած են, կարելի դարձնելու համար առաջին կորիզային պայթումը : Սակայն, կ՚ուշանար չինական ռումբը 1959-61 շրջանի չինական երկրագործական տագնապին պատճառով :

1963ին Չինաստան կը յաղթահարէր իր դժուարութիւնները եւ կրնար վերստին տրամադրուիլ իր կորիզային աշխատանքներուն : Այս տարուան Օգոստոսին, արտաքին նախարար Շէն Եի կը յայտարարէր, թէ Չինաստան կ՚աշխատի կատարելագործել իր կորիզային զէնքը :

Արդէն, նոյն նախարարը, նախապէս ալ ըսած էր, թէ աւարտելու վրայ էին նախապատրաստական աշխատանքները եւ կրնար պայթիլ չինական առաջին ռումբը :

Կորիզային ռումբի պատրաստութեան աշխատանքները մնացած էին գաղտնի : Չինական մամուլը միշտ մնացած էր լուռ այս մասին : Այս յաջողութիւնը արդիւնք է չինական յարատեւութեան ոգիին եւ մանաւանդ՝ անսահման զոհողութիւններու :

Ճիշդ է, որ չինական ռումբը ռազմական տեսակէտէ վտանգաւոր երեւոյթ մը չէ ոչ Ռուսիոյ համար եւ ոչ ալ Մ. Նահանգներու, սակայն, նոր տուեալ մըն է այլեւս, զոր նկատի պէտք է առնել : Չինաստանի կը պակսին ռումբի փոխադրական միջոցները, ռազմական գործողութիւններու համար եւ մանաւանդ, տակաւին մթերք չունի : Ան կրնայ սակայն, կատարելագործել իր զէնքը եւ ունենալ նաեւ իր փոխադրական միջոցները :

Եթէ նկատի ունենանք չինական ծայրայեղ եւ անզիջող քաղաքականութիւնը, կրնանք խորհիլ որ միջազգային յարաբերութիւններու գծով, նկատի պէտք է ունենալ նոր տուեալ մը, որ կոչուած է խախտելու ուժերու հաւասարակշռութիւնը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Ափը ուռենիներով լի էր : Թուփերը նորափթիթ կոկոններէ դեղնցած էին, ու գետինը մանուշակներով կապոյտ ներկուած. գարնան մեղուները կը բզզային ծաղիկներուն վրայ :

Գնդապետը հաստ մը ձիուն գարնելով քանի մը քայլ դէպի վեր գնաց ջուրը ճողփացնելով : Յանկարծ թուփերուն մէջ շապկանց կեցող երիտասարդի մը հանդիպեցաւ : Երիտասարդը մինչեւ ծունկերը ջուրին մէջ էր ու գլուխը կը լուար : Խառնակ մազերով խոշոր գլուխը՝ ցուլի մը գլխուն կը նմանէր. աչքերն ալ սեւ եւ ուժեղ էին : Պեխիկները փուշի պէս սրածայր : Քովնտի խոտին վրայ դրած էր վերարկուն, դեղին մուճակները, կեռասալոյն թաւշէ գլխարկը ու սեւ մորթէ պատեանով սուրը :

Անոր լուացուելէն կարմիր դարձած էր Պերեթիոյի ջուրը :

— Ո՞վ ես, եղբայր, — հարցուց գնդապետը զարմացած :

Երիտասարդը կէս բերնով պատասխանեց .

— Ստեփան Մեքչէի եմ :

— Իսկ ես, Ստեփան Տոպօն եմ : Ի՞նչ ունիս :

— Թուրք մը վիրաւորեց գիս, գրողը տանի ...

Ու ձեռքը գլխուն սեղմեց :

Տոպօ չուրջը նայեցաւ, բայց միայն ուռենիներ, կաղամախներ ու թուփեր տեսաւ դաշտին վրայ :

— Թո՞ւրք : Վայ անիծեալ, անօրէն, շան զաւակ, դեռ շատ հեռու ըլլալու չէ : Քանի՞ հոգի էին : Հէյ, տղաք :

Ու ջուրէն դուրս քշեց ձին :

— Մի յոգնիք աւելորդ տեղ, — գլուխ շարժեց Մեքչէի — ես արդէն սատկեցուցի զիրենք. հոս են :

— Ո՞ւր :

— Հոս, տեղ մը, ոչ շատ հեռու :

Տոպօ հրամայեց սպասաւորին ձիէն իջնել :

— Լաթ ու կապ բեր :

— Բիչ մըն աւելի վերն ալ դեռ կան, — ըսաւ Մեքչէի, նորէն ձեռքը գլխուն սեղմելով :

— Թուրքե՞ր :

— Ոչ, ծեր աղնուական մը ու իր կինը :

Արիւնը կը վազէր ճակատէն դէպի վար ժապաւէն մը ձեւացնելով ճակատին ու քթին վրայ : Նորէն ջուրին վրայ ծռեցաւ :

— Հոն ուռենիներուն մէջ, — ըսաւ զինուորներէն մէկը :

Տոպօ ափ ելաւ, ու քանի մը քայլ անդին ծերունի աղնուականի մը հանդիպեցաւ :

Ան ալ շապկանց նստեր էր ջուրի ափին :

Գիրուկ կին մը անոր արիւնոտ գլխէն արիւնը կը լուար լալով :

— Վայ, վայ, ծերութեանդ օրերուն ալ այսպիսի փորձանքի պիտի հանդիպէիր ... այսքան խեղճ վիճակի մէջ :

— Մի ճչար, — մռլտաց ծերունին :

— Բարեւ. — գոչեց Տոպօ, — մե՞ծ է վէրքը :

Ծերուկը վեր նայեցաւ ու ձեռքով նշան մը ըրաւ .

— Պահ, Թուրքի հարուած է ...

Տոպօ այն ատեն տեսաւ միայն թէ ծերունին մէկ ձեռք ունէր :

— Այս որքան ծանօթ կը թուի, — մրմռաց ու ձիէն իջաւ :

— Ստեփան Տոպօն եմ :

Ծերունին վարէն աչք մը տուաւ :

ԿԷԶԱ ԿԱՐԴՕՆԻ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻԿ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նարդեան հրատարակչականին .—

Տէր եւ Տիկին Եր. Ճանկէօզեան 50 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ս. Թիրեաքեան յիսուն, Յ. Մինասեան (ճաշարանատէր) քսան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

«Յառաջ»ի բարգաւաճման .—

Տէր եւ Տիկին Եր. Ճանկէօզեան 30 Փր, Տէր եւ Տիկին Ս. Թիրեաքեան 30, Տէր եւ Տիկին Գր. Կիւլեան 25 ֆրանք:

Կապոյտ խաչի Օդ. կայանին .—

Տէր եւ Տիկին Եր. Ճանկէօզեան 30 Փր, Տէր եւ Տիկին Ս. Թիրեաքեան 50, Տէր եւ Տիկին Գ. Կիւլեան 25 ֆրանք: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մառի Համբարձումեան եւ իր ազգականները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն, բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, հեռագրերով, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով, նամակներով եւ անձամբ իրենց համակրութիւնը ու մխիթարութիւնը յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝ ՄԱՆՈՒԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նշանուհի Աչճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Աչճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՉՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Աչճեան եւ Պահլաւունի գերդաստաններու ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ըլլան.— 10ական ֆրանք Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն, 5ական Մշակոյթի Տան եւ «Հայ – Բույժ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

ԼԻՈՆ.— Տէր Վռամշապուհ Աւագ քհնյ. Գարիպեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն

ԵՐԷՑԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԳԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ – ՊԱՏԱՐԱԳ

ԼԻՈՆ.— Այս Կիրակի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ: Լա Թուր Տիւ Փէն .— Մըկրտիչեան ընտանիքը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Պասմաճեան ընտանիքը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իրենց մօր հանգուցեալ

ՎԻԿՏՈՐԻԱ ՃԻՐԱԳԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարելիցի առթիւ: Ինչպէս նաեւ իրենց մօրեղբօր՝ ԱՐՇԱԿ ՕՏԱՊԱՇԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ եւ համայն Ճիրագեան, Օտապաշեան եւ Պասմաճեան գերդաստաններու ննջեցեալներու հոգւոյն:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Շահանդուխտ Խարբութլեան կը նուիրէ հարիւր ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր ամուսնոյն մահուան Գ. տարելիցին առթիւ:

Տիկին Ժ. Մեսրոպեան կը նուիրէ հարիւր Փրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին, իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գաղանճեանց Սուրէն ծնած Սալմաստ (Պարսկաստան) կը կարծուի ըլլալ Մէքսիքօ, ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Տէրտէրեանի,

Cité Corsy B. 11 — Aix-en-Provence (B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն ալ կը խնդրուի արտատպել:

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐՇԻՒ-ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ

CLAUDE BESSET ET JO VALLON

Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը:

Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն .—

Րաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Աւետեան 62 – 81 – 15

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի եկեղեցւոյս անուան տօնախմբութեան առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ հոգւոյն թեմիս Նախկին չինարար Առաջնորդ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ եւ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆՅ. ԿԱՏԱՐԻՆԵԱՆԻ, ինչպէս եկեղեցւոյս կնքամօր, Օր. Նունիկ Տէր – Ղեւոնդեանի, եւ համայն թաղիս եւ շրջաններու Ս. եկեղեցւոյս նուիրատուներու գերդաստանց ննջեցելոց հոգւոյն:

Նոյն օրը կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Պալդեան Սրբազանի եւ Քահանայ Հայրերու չիրիմներու այց, թաղականութեան եւ զպրաց դասու անդամներու մասնակցութեամբ:

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 19րդ տարեդարձին առթիւ:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբի:

Այս Շաբաթ երեկոյ, 6րդ թաղապետարանի չքեղ սրահին մէջ, 58 Րիւ տը Սէզ, *ժամը 20.30ին:*

Հանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդի» երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ երգչուհի ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ:

Գեղջկական եւ ժողովրդական քառաձայն երգեր:

Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի պարախումբը պիտի պարէ հայկական, վրացական եւ հունգարական պարեր, ազգային տարազներով:

Պիտի ներկայացուի նաեւ

« ԴԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ ... »

Ծիծաղաշարժ զաւեշտը

Մուտք 3 փրանք

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՏՕՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ՕԳՏԱԿԱՐ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ԳԻՐՔ ՄԸ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝ Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ:

Գին՝ 5 փրանք

Առաքման ծախքերով 6.50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUK (Seine)

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ա) Կոչումն քահանայութեան. արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, յետ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը 4ին:

Բ) Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, պիտի պատարագէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

եւ պատարագի ընթացքին քահանայութեան *աստիճան պիտի շնորհէ* Կարպիս Աւագ Սարկաւագ Ժամկոչեանի:

Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10:

Սկիզբ քահանայական ձեռնադրութեան ժամը 10.30:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Վարուժան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի:

Կիրակի 29 Նոյեմբեր, կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին Րիւ Ժէի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերընդականներուն եւ կարող ուժերու կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ ԺՈՐԺ Ե.ի մեծ սրահներուն մէջ, Փետրուար 21ին, Կիրակի, մասնակցութեամբ Տիկնանց Յանձնախումբի եւ Երիտասարդաց Ակումբին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ս. ՇԱՄՈՆ

Հայ Երիտասարդաց Թատերախումբը

(Լիոնի եւ Շրջ.)

Ղեկավարութեամբ դերասան ԹՐԱՔՕՇԻ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ժան տ'Արք սրահին մէջ:

Կը ներկայացնէ՝ ՍՕՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐԸ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքավայրը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը սահպողական է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ, սովորական ժամուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 21ին:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՌՈՒԲԷՆ ԳԱՅԵԱՅԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր

DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL

12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 փրանք քառդով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան Բարենպատակ վաճառքը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 5, 6, 7ին:

Կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20

Ազգային Տան մէջ, 32, *Րիւ Տը Թրէվիզ, Փարիզ* (9)

Հոն պիտի գտնէք ամէն տեսակ ապրանքներ Նոր Տարուան ձեր նուէրներուն համար, դիւրամատչելի գիներով:

Տիկնանց Յանձնախումբին անդամուհիները չատ ուրախ պիտի ըլլան ձեր այցելութիւնը ընդունելով:

– ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ –

1965-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք:

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ *եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը:*

Մարսէյլ Ահարոնեան Ակումբ, 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ Ֆօքօ Ռէֆս *Ընկ. Քէօսէեանի*, 2 Րիւ Պէրնար Տիւ Պուա:

Հատը 6 փրանք

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 փր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 27 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10171 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — No 10.171

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՆՉՑՆԵԼ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Հայութիւնը լաւագոյնս ճանչցնել հիւրընկալ երկիրներու ժողովուրդներուն :

Ահա՛ աշխատանք մը, որ կենսական կարեւորութիւն ունի մեր աշխարհացրիւ տարագիր բազմութեանց համար :

Մերձաւոր Արեւելքի կարգ մը երկիրներու, մասնաւորաբար Լիբանանի եւ Կիպրոսի պետական ձայնասփիւռները յայտագրութեան մէջ որոշ ժամ յատկացուցած են Հայերուն :

Կիպրոսի կայանէն պարբերաբար քարոզ կը խօսին Անթիլիասի միաբան մը, կաթոլիկ վարդապետ մը կամ բողոքական պատուելի մը : Նոյն կայանը շաբաթը մէկ ժամ ալ կը տրամադրէ հայկական երաժշտութեան : Լիբանանի մեր հայրենակիցները երբեմն նաեւ կ'օգտագործեն տեղական հեռատեսիլը, հայկական պարերու եւ երգերու համար :

Նիկոսիոյ ձայնասփիւռը նոյնպէս շաբաթը մէկ ժամ, — յաճախ Կիրակի օրերը — կը յատկացնէր հայ երաժշտութեան, Հայաստանի եւ սփիւռքի երգահաններու, մասնաւորաբար Կոմիտաս վարդապետի երգերուն :

Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ Նիւ Եորք ունի իր Հայաստանի Ձայնը : Քալիֆորնիոյ մեր հայրենակիցներն ալ պարբերաբար կ'օգտագործեն ձայնասփիւռի տեղական կայանները :

Մասնաւոր աշխատանք տարած են այս ուղղութեամբ եւ յաջողութիւն ձեռք բերած Հարաւային Ամերիկայի մեր երիտասարդական եւ այլ կազմակերպութիւնները : Արժանթին, Ուրուկուէյ եւ Պրազիլիա բարեացակամ վերաբերում ցոյց կուտան Հայերու հանդէպ եւ մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայեն մեր ժողովրդական երաժշտութիւնը եւ մեր հայրենակիցներու կեանքը ծանօթացնելու համար տեղացիներուն :

Ամէնէն աւելի երիտասարդներն են, օտար աստղերու տակ ծնած եւ օտար դպրոցներու մէջ ուսած մեր տղաքն ու աղջիկները, որ լծուած են հայրենասիրական այս գործին :

Երկու Ամերիկաներու մէջ ալ նոր սերունդը՝ տոգորուած ջերմ հայրենասիրութեամբ՝ քարոզչութիւնը միայն գեղարուեստական մարզին մէջ չի սահմանափակեր ու ձեռնարկներ կը կատարէ նաեւ Հայկական Դատը ծանօթացնելու համար տեղացիներուն :

Այդ երկիրներուն մէջ մեր երիտասարդները զանազան առիթներով շարժման մէջ կը դնեն պաշտօնական դէմքեր, երեսփոխաններ ու ծերակուտականներ, — ինչպէս նաեւ հրապարակագիրներ՝ յիշեցնելու համար մեր ազգային - քաղաքական պահանջները :

Ֆրանսայի մէջ է, որ գրեթէ ո՛չ մէկ աշխատանք կը տարուի ներկայիս Հայութիւնը ճանչցնելու համար հիւրընկալ երկրի ժողովուրդին : Պատահաբար միայն կը յիշուի մեր անունը տեղական ձայնասփիւռին եւ մամուլին մէջ :

Չենք կրնար անշուշտ Հրեաներու հետ մրցիլ այս մարզին մէջ : Անոնք կազմակերպուած են եւ ամուր տեղ գրաւած հեռատեսիլին, ձայնասփիւռին եւ մամուլին մէջ :

Մենք չունինք կեդրոնական ազգային մարմին մը, որ ծրագրուած, կանոնաւոր եւ հետեւողական աշխատանք տանի Հայութիւնն ու Հայ Դատը ծանօթացնելու տեղացիներուն՝ քարոզչութեան արդիական բոլոր միջոցներով :

Քանի մը տարի առաջ արեւելեան եկեղեցիներու շարքին հայկական պատարագն ալ պարբերաբար կը տրուէր ֆրանս. ձայնասփիւռէն : Անկէ ալ զրկուած ենք հիմա :

Նոյեմբեր 21ի Շաբաթ գիշերուան ձայնասփռումը Հայոց մասին սկիզբն է շարքի մը, որուն յաջորդը որոշուած է Դեկտեմբեր 12ին, նոյն ժամուն :

Ծանր պարտականութիւն կ'իյնայ մեր երիտասարդներուն, մանաւանդ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած, համալսարան տեսած տղոց եւ աղջկանց վրայ, ի գործ դնելու ամէն միջոց՝ Հայութիւնը լաւագոյնս ճանչցնելու համար Ֆրանսացիներուն :

Ահա՛ գործունէութեան ասպարէզ մը բոլոր այն հայրենասէրներուն համար, որոնք կ'ուզեն օգտակար աշխատանք մը կատարել յանուն Հայութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՌՈՒԻԸ ՉԷ ԴԱԴՐԱԾ ՔՈՆԿՕՅԻ ՄԷՋ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Սթանլէյվիլի պատանդներուն համար, սարսափը հեռացած է այլեւս : Անոնք որոնք չէին կրցած անմիջապէս մեկնիլ, գիշերը անցուցած են օդակայանը պելճ. վայրաշուներու պաշտպանութեան ներքեւ :

Կը հաստատուի թէ Սթանլէյվիլի 42 Ֆրանսացիներուն մէջ զոհ չկայ, անոնց մէկ մասը (29) Լէոփոլտվիլ հասած է, միւսներն ալ ճամբան են : Եթէ Սթանլէյվիլի Եւրոպացիներու մասին այլեւս մտահոգութիւն չկայ, ինչպէս գրած էինք նոյնը չէ պարագան ներսերը գտնուող Եւրոպացիներուն : Յայտնի ալ չէ թէ ինչ է անոնց թիւը, երկու հարիւրէն չորս հարիւրի մասին կը խօսուի առանց սակայն կարենալ ճշդելու բուն թիւը : Վախ կայ որ եթէ վայրաշուները միջամտեն, ըմբոստները առիթէն օգտուելով նոր ջարդեր կատարեն : Պելճիական դեսպանատան շրջանակները կը յայտարարեն թէ պելճ վայրաշուներու գործը վերջացած է, մնացեալը Քոնկոյի ազգ. բանակին կը վերաբերի : Պելճ զինուորները կը պատրաստուին մեկնելու եթէ Պրիւսէլէն հրաման չտրուի օդը հանելու Փոլիս եւ Պունիա ներքին գիւղերը :

Ի տես այս կացութեան սակայն, Մոսկուա շատ խստացուցած է իր ընթացքը եւ կը սպառնայ արեւմուտքի :

Շեշտը շատ խիստ է.— «Անմիջապէս դադրեցուցէք զինուորական միջամտութիւնը, բոլոր պելճ զօրքերը եւ վարձկանները քաշեցէք» : Բուն բողոքէ մը անկախ զոր Մոսկուա ներկայացուցած է, հետեւեալ դէպքերը կը յիշուին :

Ա) «Հակա - միջամտութիւն » ցոյց մը տեղի ունեցած է կառքերու Մոսկովիչ գործատան մէջ, ուր բանուորներ ծափահարած են ճառախօսները որոնք կը պահանջէին անմիջական պարպում մը Քոնկոյի պելճ վայրաշուներու եւ դադրեցումը «աշխարհակալ միջամտութեան » :

Բ) Ձայնասփիւռը եւ թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան «բարկութեամբ լեցուն նամակներու » որոնք կը հասնին երկրին « բոլոր կողմերէն» եւ իրենց վրդովումը կը յայտնեն «Քոնկոյի գաղթատէրերու գործած ոճիրներուն առթիւ» :

Գ) Իզվեստիա կը գրէ Սթանլէյվիլի գործողութեան մասին, չորս սիւնակնոց խորագրի մը տակ : Այդ գործողութիւնը կ'որակուի .— «ընդվզեցուցիչ արարք մը», « Հրէշային ոճիր մը» եւն. եւն. :

Գալով բողոքագրին, կ'ըսէ գլխաւորաբար. — Խորհ. Կառավարութիւնը ան-

հրաժեշտ կը նկատէ հետեւեալ յայտարարութիւնը ընելու պելճ վայրաշուներու հասնիլը եւ զինու զօրութեամբ Սթանլէյվիլի գրաւումը խորհրդային կառավարութեան կողմէ կը նկատուին իբրեւ նոր կոպիտ արարք մը Քոնկոյի ներքին գործերու միջամտութեան, Պելճիոյ, Միացեալ Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ, որոնք Քոնկոյի ժողովուրդին նկատմամբ կը շարունակեն իրենց կամայական եւ բռնութեան քաղաքականութիւնը : Բովանդակ աշխարհի աչքին, ոճիր մը գործուած է Քոնկոյի ժողովուրդին դէմ եւ իրական սպառնալիք մը ստեղծուած ափրիկեան միւս ժողովուրդներու խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար : Օտարները պաշտպանելու տեղ տրուած անհրաժեշտութիւնը, անգամ մը եւս ի յայտ կը բերէ, յարձակողական արարքին գաղթատիրական բնոյթը » :

Խորհրդային բողոքագիրը կը շարունակուի այս ոճով եւ կը վերջանայ սպառնալիքով :

× « Երրորդ» աշխարհի կարգ մը թերթեր կը խորագրեն .— « Նոր Սուէզ մը» (արաբ ազգայնական Ալ Քիֆա լիբանանեան թերթ), « Գաղթատիրական յարձակում Ափրիկէի սրտին վրայ» կը գրէ եգիպտական թերթ մը, «Աշխարհակալ զազրելի ոճիր » կը յայտարարէ Սուրիոյ ձայնասփիւռը :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՊԵՏԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԾ ԵՆ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան Նոյեմբեր 23 թուականով, երկրին ներքին տագնապին մասին :

ԱՆԳԱՐԱ.— Չանգայայի ժողովը գումարուեցաւ այսօր Հանրապետութեան նախագահ Ճեմալ Կիւրսէլի նախագահութեամբ եւ իրաւարարութիւնով : Խորհրդակցութիւնները աւելի քան հինգ ժամ տեւեցին եւ գիշերը, ժամը 20.30ին, ժողովը փակուեցաւ : Նոյն ժամուն Անգարա վերադարձան նաեւ Սպարապետ Զօր. Սունայ եւ բանակի հրամանատարները :

Այս առթիւ ,ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուած էին Չանգայայի ապարանքին շուրջ : Բոլոր այցելուներուն արգիլուեցաւ ներս մտնել :

ԻՆԷՕՆԻՒԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

Չանգայայի ժողովէն առաջ, Հալքեան պատուիրակութիւնը նախ գումարում մը ունեցաւ Իսմէթ Ինէօնիւի տան մէջ, եւ ճշդեց իր պահանջներն ու սկզբունքները, որոնք պիտի ներկայացուէին ժողովին :

ԱՓական մարմինը պահանջեց որ ժողովին մասնակցին նաեւ Էրթուղրուլ Ագչա եւ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Օրհան Սիւէրսան, բայց այս առաջարկը մերժուեցաւ : Հաւաքոյթին առաջին անգամ եկաւ Սատի Գօճալ, եւ ամէնէն վերջ՝ Էքրէմ Ալիճան :

Ժողովը գումարուեցաւ Չանգայայի ապարանքին երկրորդ յարկի մեծ ժողովատեղիին մէջ :

Ժողովը բացուեցաւ Ընդհ. Սպայակոյտի Նախագահ Զօր. Ճեվտէթ Սունայի նամակին ընթերցումով : Նախագահ եւ իրաւարար Կիւրսէլ անդրադարձաւ օրուան տագնապին, եւ ըսաւ թէ իւրաքանչիւր կուսակցութենէ զոհողութիւն եւ հասկացողութիւն կը պահանջէ, յօգուտ երկրին անդորրութեան եւ ապահովութեան, վարչաձեւի փրկութեան եւ համերաշխ գործակցութեան :

Նախագահ Կիւրսէլէ ետք, յաջորդաբար խօսք առին կուսակցութեանց ղեկավարները, եւ իրենց տեսանկիւնէն քննեցին կացութիւնը, թէ ինչպիսի միջոցներ անհրաժեշտ են, բաղձալի անդորրութիւնը եւ համերաշխութիւնը հաստատելու համար :

Ժողովականները վիճաբանութեան դրին Սունայի նամակին իւրաքանչիւր դիտողութիւնը, եւ ժողովին առաջին երեք ժամերը յատկացուեցան այս խնդրին, կուսակցութիւնները յայտնեցին իրենց բողոքները եւ դառնութիւնները :

Վիճաբանութիւնները ժամեր տեւեցին, ի վերջոյ խմբագրուեցաւ զեկոյցը եւ յանձնուեցաւ մամուլին : Որոշուեցաւ երկրորդ ժողով մը գումարել գալ շաբթու, դարձեալ Կիւրսէլի նախագահութեան տակ, եւ աւելի ամուր եւ արմատական միջոցներ ձեռք առնել : Հրատարակուած զեկոյցը վեց յօդուածէ կը բաղկանայ, եւ տեսակ մը երաշխիք կը նկատուի Սունայի նամակին մէջ յիշուած բողոքներուն եւ տրտունջներուն : Ձեռնհաս անձնաւորութիւն մը ըսաւ այս առթիւ .

— Ժողովին առաջին վարագոյրը փակուեցաւ, երկրորդ վարագոյրը գալ շաբթու պիտի բացուի :

Ժողովէն ետք վերսկսաւ Քուլիսի գործունէութիւնը : ԱՓի փոխ Նախագահ Պիլկին ըսաւ .— Չենք կրնար աւելի երկար արտայայտուիլ, զեկոյցին մէջ յիշուած է ամէն բան :

ԱՓական իրաւասու անձ մըն ալ ըսաւ. — Դրական արդիւնքի մը յանգեցանք : Բարոյական յանձնառութիւն ունինք, ժողովին մէջ յիշուածները դուրս չըսելու համար : Զեկոյցը ամէն ինչ կը յայտնէ :

Վարչապետ Ինէօնիւ եւս ըսաւ .— Համաձայնութիւն գոյացաւ, արդիւնքի մը յանգեցանք :

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ԶԵԿՈՅՑԸ

Չանգայայի ժողովին շուրջ հրատարակուած զեկոյցը, որուն տակ ստորագրած են բոլոր կուսակցութիւնները եւ պետական ու խորհրդարանական դէմքերը, կը հաղորդէ հետեւեալ որոշումները.

Ա.— Որոշեցինք ամէն բանէ վեր դասել Սահմանադրութիւնը իր ոգիով եւ բոլոր տրամադրութիւններով եւ ժողովրդավար վարչաձեւը անվթար պահել եւ տեւականացնել :

Բ.— Մայիս 27ը հիմնաքարը կը կազմէ Սահմանադրութեան, անհրաժեշտ է զայն հեռու պահել ամէն գրգռութիւններէ եւ յարձակումներէ :

Գ.— Միշտ դէմ պիտի կենանք այն գրգռութիւններուն, որոնք ուղղուած են մեր փառապանծ բանակին եւ անոր վարիչներուն, քաջ գիտնալով որ բանակը պահապանն է թէ Սահմանադրութեան եւ թէ մեր հողային ամբողջութեան եւ ազգային անկախութեան :

Դ.— Վճռած ենք պայքարիլ այն բոլոր կրօնական գրգռութիւններուն դէմ, որոնք նպատակ ունին Թուրք ազգը պառակտել եւ իրարու դէմ հանել :

Ե.— Անոնք որ գրչով, խօսքով եւ կամ գործնապէս վերոյիշեալ ընթացքներու մէջ գտնուին, առանց բացառութեան պատասխանատու պիտի նկատուին օրէնքին եւ արդարութեան առջեւ, ոչ մէկ կուսակցութիւն պիտի պաշտպանէ զիրենք եւ այդպիսիները կուսակցութեանց մէջ պիտի չառնուին : Նմանապէս կուսակցական շարքերէ դուրս պիտի մնան բոլոր շահախնդիր եւ չարամիտ տարրերը :

Զ.— Կուսակցութեանց Նախագահները Հանրապետութեան յարգելի Նախագահէն խնդրեցին որ միջոց տրուի իրենց, որպէսզի ճշդեն թէ ինչեր պէտք է ընել, պետական կեանքի անխափան ընթացքին համար : Կարճ շրջանի մէջ այս ուղղութեամբ իրենց ցուցմունքները պիտի ներկայացնեն Հանրապետութեան Նախագահին, որ ընդունեցաւ խնդրանքը :

ՆԱԽԱՏՕՆԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ
ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Բ.

Անշուշտ մտաբերեցիք խեղճ Հայոց Արշակ Բ. Թագաւորին համար (351–369) Փաւստոս Բիւզանդի պատմած դրուագը: Ան ձեզի ծանօթ է, սակայն ժամն է զայն յիշեցնելու:

Արշակ՝ կորովի, բայց տարօրինակ կեանք մը ունեցաւ: Մերթ բարեկամ հանդիսացաւ Հռովմայեցիներուն, մերթ Սասանեաններուն, որոնց շատ նեղութիւն տուաւ. մերթ մտերիմ գործակից եկեղեցական իշխանութեան, յաճախ հակառակորդ անոր եւ նախարարական տուներու: Ի վերջոյ Սասանեան Շապուհ արքային կեղծ հաւատարիմներէն խաբուելով անոր ձեռքը ինկաւ: Ինքն ալ արդէն Աւետարանի վրայ տուած իր երդումը դրժած էր եւ հիմակ ալ հլու ծառայի պէս կը վարուէր: Շապուհ տեսնելով անոր վարուելակերպը, մտադիր էր հետը բարեկամութիւն կնքելու եւ ազատ արձակելու: Այսուհանդերձ աստղաբաշխներուն եւ հմայող մոգերուն կարծիքը հարցուց: Գիշեր մը, բախտի նայելէ ետք, իրեն պատասխանեցին. — Արքայ, Հայաստան գացնի մարդիկ ղրկէ, «տաճիկ ուղտապաններ», կ՚ըսէ պատմիչը, եւ անկէ երկու բեռ հող եւ ջուր բերել տուր, սփռէ ցանոնք խորանին, այսինքն հիւրընկալութեան վրանին մէկ կողմը, միւս կողմը ձգելով պարզ Պարսից հողը: Շապուհ կը կատարէ մոգերուն ըսածը: Իր քովը կը կանչէ Արշակը եւ ձեռքէն բռնած բարեկամաբար կը խօսակցի անոր հետ, պտըտելով վրանին տակ:

Երբ պարսիկ հողին վրայ կը ճեմէին, Շապուհ ըսաւ անոր. Արշակ, Հայոց Թագաւոր, ինչպէս ինծի թշնամի եղար. ես քեզ սիրեցի որդիիս պէս եւ կամեցայ աղջիկս քեզի կնութեան տալ եւ քեզ ինծի որդի ընել: Դուն համաձայնեցար եւ յետոյ թշնամացար քու կամքովդ, առանց իմ կամքիս. երկար տարիներ պատերազմ բրիր ինծի դէմ:

Արշակ կը պատասխանէ.— «Մեղանչեցի քեզի դէմ եւ յանցանք գործեցի. իրաւ է եկայ ու թշնամիներուդ յաղթեցի, վասնզի կ՚ակնկալէի քեզմէ որ կեանքս կը պարգեւես. սակայն թշնամիներս զիս հրապուրեցին եւ ինծի քեզմէ վախ ներշնչեցին եւ քեզմէ փախցուցին: Բայց ահա քեզի տուած երդումս զիս առջեւդ բերաւ: Ահաւասիկ քու ծառադ եմ, քու ձեռքիդ մէջ եմ. ինչ կ՚ուզես՝ ըրէ ինծի, սպաննէ զիս, քանի որ յանցաւոր եմ, մեղապարտ եմ»:

Շապուհ Արշակի ձեռքէն բռնած կը հրջէր ճեմելով եւ անզգալաբար կը տանէր այն կողմը, ուր գետինը Հայաստանի հող փռուած էր, «Հայակողմն» կ՚ըսէ պատմիչը: Հոն հասածին պէս, Արշակ կը հպարտանար, կ՚ըմբոստանար եւ կ՚ըսէ պարսիկ արքային. «Հեռու կեցիր ինծմէ, դուն չարագործ ծառայ, որ ձեր տէրերուն տէրը եղար. բայց ես իմ նախնիքս անվրէժ պիտի չթողում. Արտեւան Թագաւորին վրէժը պիտի լուծեմ (Սասանեանք տապալած էին Պարթեւ Արշակունիները): Այդ՝ ձեր գրաւած բարձը, այսինքն գահը ձեր ձեռքերէն ետ պիտի առնեմ ...»:

Այս երթեւեկը վրանին տակ շարունակուեցաւ առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, կ՚ըսէ պատմիչը. եւ ամէն անգամ կը պարզուէր նոյն տեսարանը: Արշակ կ՚ըմբոստանայ երբ հայ հողին վրայ գտնուի, իսկ կ՚ողբայ ու կը պաղատի երբ պարսիկ հողին վրայ կը տարուի: Իրիկունը՝ ճաշ. Արշակի իրաւունքն էր երկրորդ բարձը եւ զինուորական կերպով անոր կը հրամցնեն վերջին բարձը, որուն ներքեւ ալ հայկական հող տարածուած էր. կրկին ըմբոստացում Արշակի, որ այն ատեն կ՚առաջնորդուի Անյուշ բերդը:

Անշուշտ Փաւստոս հայ ժողովուրդին բերնէն քաղած էր սոյն դրուագը՝ պատմել քան թէ իրողութիւն: Հայ ժողովուրդը պանծացուցած էր ոչ թէ Արշակին գոռոզութիւնն ու ըմբոստ նկարագիրը (որ մասամբ Հայուն նկարագիրն է), հապա հայ հողին ոգին, անոր ներշնչած ինքնավստահութիւնը իր զաւակներուն: Հասկցաք միտք բանիս: Այսպէս է այրենի մայրենի հողին կախարդանքը:

Ահա այդ հողն է որ մեր ձեռքէն խլեց մեր թշնամին, աւելի ճիշդը վտարեց խլեցին զայն մեր բոլոր թշնամիները՝ Թուրք, Թաթար, Վրացի: Ըսի վտարեցին, քանզի օգտուեցան առիթէն, մինչ Հայութիւնը արիւն կուլար, անօթի էր, եւ մահամերձ գետին փռուած էր անհամար զաղթականներով:

Այդ հողը մեզի պէտք է, անհրաժեշտ է հայկական պետութեան ձեռքը գտնուող հազիւ 30.000 քառակուսի քիլոմեթր հողը, մասամբ լեռներով, ժայռերով, քարացած լաւաներով ծածկուած, անբաւարար է: Արդէն գողցուած հողերը մերն են, մեր տկար ձեռքերէն բռնի խլուած: Մեր նահատակները, հողեւարքի մէջ, մեզի կտակ ձգած են որ ետ առնենք այդ հողերը. միշտ յուսացած են որ պիտի իրականանայ իրենց տեսլականը: Աչքերնին բաց պառկած են: Արդեօք Յիսնամեակի առիթով զանոնք պիտի գոցե՞նք, տեսնելով որ իրականացած է իրենց երազը:

Հ. ՑՈՎՀ. ՎՐԴ. ՄԸՍԸՐԵԱՆ

(2 Տար.)

ՔՍԱՆԸՀԻՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ուղիղ քսանըհինգ տարի առաջ, 1939 Սեպտեմբեր 15ին իր մահկանացուն կնքեց Փարիզի մէջ, հայ երգի անզուգական վարպետը՝ Արմենակ Շահմուրատեան:

Անոնք որոնք բախտը ունեցած են ունկնդրելու Շահմուրատեանը, գիտեն թէ որքան կշիռ ու արժէք կը ստանար անոր բերնին մէջ Երգը, մանաւանդ՝ հայ Երգը:

Տարօնի այս հարազատ զաւակին հոգիին ու սրտին մէջ հայ երգը թուխս էր դրած ի տղայ տղոց: Բնութեան իրեն պարգեւած գիլ ու հնչեղ ձայնը ու իր երգելու արուեստը կատարելագործելով եւրոպական ոստաններու մէջ, Արմենակ Շահմուրատեան, պահ մը նուիրուելէ ետք եւրոպական երաժշտութեան, շուտով հասկցաւ ու լիովին ըմբռնեց թէ իր ստեղծագործութեան համար արդասաւոր միակ հողը՝ հայ երգի արտն էր:

Եւ արդարեւ, վերադառնալով Հայրենի արտը, Արմենակ Շահմուրատեան, տարիներ շարունակ, աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը հնչեցուց հայ երգը, ամէն տեղ ալ խանդավառելով ու խրախուսելով յաջորդական սերունդներ:

Կոմիտասի երգերուն այս անզուգական կատարողը, իրմէ ետք չունեցաւ արժանաւոր յաջորդ մը: Արօր Տատրակը, Անտունին, Կռունկը եւ տակաւին այլ բազմաթիւ տոհմիկ երգեր իր մահէն ետք մնացին որբ:

Բոլոր ազգերու երաժշտութիւններն ու երգերը առհասարակ, ընդհանուր գիծերու մէջ, նմանութեան եզրեր ունին, սակայն, անոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի բոլորովին ուրոյն, իրեն միայն յատուկ երանգներ ու տարրեր: Այսպէս, հայ երգին վերաբերմամբ, կարելի է ըսել որ ան միւս ազգերու երգերէն կը զանազանուի իր յստակ ու անպաճոյճ վեհութեամբ ու այդ վեհութեան մէջ՝ իր պարզութեամբ:

Այնքան պարզ է եղած հայ երգը, որ մինչեւ անգամ զուրկ է եղած զգացական գոյն տարրերէ իսկ: Արմենակ Շահմուրատեան քաջ գիտակցած ըլլալով այս ճշմարտութեան, իր կատարումներու ընթացքին մնացած է հաւատարիմ հայ երգի ինքնատիպ նկարագրին, որեւէ բռնազբօսիկ ճիգ չէ թափած հայ երգի մեկնաբանումը, փոխադրելու այլ ազգերու կաղապարին մէջ՝ եւ ատոր համար ալ մնացած է ու պիտի մնայ հայ երգի անզուգական վարպետը:

×

Եւ սակայն, որքան տխուր ու ողբերգական եղաւ Տարօնի Բլբուլին վախճանը:

Առաւօտ մը, գրեթէ խելակորոյս ու կիսամերկ, փողոցը գտան զինքը:

Անկէ ետք, երկար չապրեցաւ ու աւանդեց իր հոգին:

Մեծ վարպետին՝ Հանճարեղ Կոմիտասին նման, Արմենակ Շահմուրատեանի իմացականութիւնն ալ խրեցաւ աղջամուղջի մը մէջ, ուրկէ՝ միայն մահը կըրցաւ զինքը դուրս բերել:

Սրտի ի՛նչ մորմոքով մըն է որ այսօր աչքիս առջեւ կը պատկերանայ ահաւոր տեսիլքը ...

Չեմ յիշեր, տարիները իրենց մոռացութեան սեւ շղարշը փռեր են յիշողութեանս վրայ, լաւ չեմ յիշեր թէ ո՞ր սրահին մէջ էր եւ ի՞նչ հանդէսի, ուր կանչուած էր երգելու մեծանուն երգիչը:

Կը տեսնեմ ահա՛ ... բեմին վրայ է ան: Կը սկսի երգել: Առաջին վանկերէն ետք յանկարծ կանգ կ՚առնէ, կը շփոթի ու վերստին կը սկսի ... Սակայն, ի զուր, չի կրնար շարունակել ու քանի մը անկապ նախադասութիւններ արտասանելէ ետք, վար կ՚իջնէ բեմէն, շրջապատուած իր վրայ գուրգուրացող բարեկամներէ եւ ընկերներէ, որոնց աչքերը լեցուած են արտասուքով, վասնզի անոնք ըմբռնած ու հասկցած են դաժան իրականութիւնը:

Արմենակ Շահմուրատեանի վերջին ելոյթը եղաւ ատիկա: Անփառունակ վախճանով մը վերջացուց ան իր այնքան փայլուն, այնքան սխրալի արուեստագէտի կեանքը:

Եւ սակայն, մեծ արուեստագէտին միայն վախճանը չէր որ անփառունակ եղաւ: Անոր յիշատակը եւս, անոր այնքան յարգելի յիշատակը նոյնպէս մատնուեցաւ դաժան մոռացութեան մը:

Խօսքս մասնաւորելով մեր գաղութին համար, ուր անցուց Արմենակ Շահմուրատեան իր գեղարուեստական գործունէութեան վերջին շրջանը, պէտք է ըսեմ որ երախտագէտ չգտնուեցանք անոր յիշատակին հանդէպ:

Քսանըհինգ տարիներ են անցած իր մահէն ի վեր եւ սակայն ցանցառ կերպով (չըսելու համար բնաւ) ոգեկոչուած է հայ երգի վարպետին յիշատակը:

Փարիզեան հեռաւոր գերեզմանատան մը մէկ անկիւնը իր յաւերժական քունը քաշող այս մեծ արուեստագէտին հողակոյտին այցելող, փունջ մը ծաղիկ տանող մը չէ եղած տակաւին:

Ինչո՞ւ այս անտարբերութիւնը: Արդեօք առհաւական սովորութի՞ւն մըն է մեր մէջ շուտով մոռացութեան փոշին մէջ նետել այն բոլոր արուեստագէտները՝ երգիչ, գերասան, բանաստեղծ, գրող, որոնք իրենց բովանդակ կեանքը նուիրած են իրենց ժողովուրդին, ապրած են անոր յոյզերովն ու յոյսերովը, ծառայած են անոր մշակոյթին բարձրացման, շրջած են աշխարհէ աշխարհ հայ արուեստի դրօշակը ի ձեռին, օր մըն ալ երթալ անէանալու համար խաւարչին [...]

« ՆԱՀԱՊԵՏԸ »

Առաւօտ շուտ մէկիկ – մէկիկ զննում էր ծառերը, նայում նրանց բներին ու տերեւների գոյնին, յուշիկ քայլերով անցնում էր մարդերի եզրերով, քաղում էր վարունգ, կոտեմ, համեմ, թարխուն: Նուբարի հետ նստում էր պկոսար, յետոյ դարձեալ կապում էր գոգնոցն ու սկսում էր աշխատել պարսպի վրայ: Ով մի քանի օր չէր տեսնում Նահապետի աշխատանքը, գալիս նկատում էր տարբերութիւնը, ով ամէն օր էր տեսնում, կարծում էր թէ պատը չի բարձրանում:

Արդէն Օգոստոսն էր գալիս: Հիմա պիտի երեւար, թէ ինչպէս էին բռնել գարնանը տնկուած խնձորենիները: Իր պարտէզում ամէն ինչ կարգին էր: Նահապետն ամէն օր ժամ էր գտնում գնալ ստուգել նաեւ այն տնկիները, որ իր ձեռքով գարնանը տնկել էր նորածիններ բակերում: Մեծ մասը բռնել էին: Կանաչիկ տերեւները շողում էին արեւի տակ, գալար ճիւղքերը հանդարտիկ օրօրւում էին, բները կանգնած էին մնում անշարժ: Երկու երեք տեղ միայն տնկիների տերեւները կծկւում ու դեղնում էին, նշանակում էր, թէ ծառերը չեն մեծանայ, չեն ապրի:

— Վնաս չունի, — ասում էր Նահապետը տանտէրերին, — աշուն նոր, աւելի լաւ տնկիներ կը դնեմ, սրանց արմատի մազուկներ մեռեր են, կը պատահի, վնաս չունի ... Բայց, ինչպէս կ՚երեւի, երեխաներ խաղացեր են տնկու հետ, մի քիչ էլ արմատներ շարժուել են հողի մէջ: Վնաս չունի: Բայց կը խնդրեմ, որ զգոյշ էլնէք ...

Այդպիսի այցելութիւնից յետոյ վերադառնում էր պարսպի մօտ, կրկին ջուր էր լցնում մի քիչ չորացած շաղախի վրայ ու շարունակում իր աշխատանքը:

Մի օր կռապաշտ Նհօն ու Վարսօն եկան նրա մօտ, նստեցին կողքի թմբին ու սկսեցին խօսել Նահապետի ու Նուբարի հետ: Իսկապէս կարի՞ք կ՞ար, որ Նահապետն այդքան չարչարուէր, այդքան իրեն տանջէր: Այս կողմերի մարդիկ ասում են, որ պապից պապ այս գիւղերում խնձոր ու նուռ չեն տեսել, սեխ ու ձմերուկ չեն ցանել:

— Վնաս չունի, — ասաց Նահապետը, — մեր թոռներ կուգան, կը տեսնեն, որ պապեր խնձոր են հասցրէ եւ քաղցր եմիշ են կերեր քո հողից: Դու մի կասկածի, Նհօ ախպէր, Նահապետ մի բան գիտի, որ իրեն կը տանջի կը չարչրի ...

— Կոչիկ ես, ախպէր Նահապետ, մարդ քըզի չկրնայ բան հասկցաւ, — ասաց Վարսօն, — հակառակ՝ դու մարդու խելքից–մտքից կը հանես:

— Ձեր դրան ծառ վա՞տ ի, չի՞ մեծնայ, — հարցրեց Նահապետը:

— Կը մեծնայ, — ասաց Նհօն, — բայց ուրեմն ե՞ս լէ պիտի մի պատ դնեմ էդ ծառի առէջ ...

— Է, լաւ կ՚էլնի, պատ կը պաշտպանի ծառեր ... Դեռ էլլի պիտի քու տան դուռ ծառեր տնկենք, պէտք ի մտածես այդ մասին:

— Քըզի լէ խելքից պիտի հանէ, Նհօ, էլլի, էլլի, երթանք, — ծիծաղելով, ամուսնու թեւին խփելով՝ ասաց Վարսօն, — տեսնիս Նուբար լէ ձէն չենէ, իր մարդու կողմը կը պահէ ...

— Հարկ ի, որ իմ կողմ պահի Նուբար, — ասաց Նահապետը, մալայով ողորկացնելով պատին դրուած նոր կաւաշաղախը:

— Էդ թո՞ւղթ ես էրէ, վռշիկ, որ խոբոտ Նուբար էդպէս ծուեր է քու վրէն, գիշեր լէ ցերեկ մի մատ քըզնէ չհեռանայ:

— Աշխարհքի վրէն ուրիշ ի՞նչ ունենք ես ու Նահապետ, քոյրիկ Վարսօ, իմ հարստութիւն ու բախտն էնի, էնոր հարստութիւն ու բախտն էլ ես եմ, Ուրիշ բան չունենք: Մենք ենք, մեր երկու մատղաշ երեխէք: Իրար կողքի որ չէլնենք՝ կը դեղնենք, կը չորանանք ...

— Վալա, թուղթ ին էրէ ձեր վրէն, — շարունակեց Վարսօն, — էդպէս սէր ես ոչ լսեր իմ, ոչ լէ տեսեր իմ ...

— Համաքչի կնիկ ես, Վարսօ, — ասաց Նուբարը, — ես էլ քէ պէս ուրախ, համաքչի կնիկ չեմ տեսէ ու չեմ լսէ ...

— Կը խնդարենք Նահապետ ախպօր, — ասաց Նհօն ոտքի ելնելով, — կը ցանկամ, որ քու պարխպ պինդ էղնի, հաստատ մնայ, Նահապետ ախպէր, Բաբելոնի աշտարակի պէս չիլլի, յաջողութիւն, քըզի ...

Օգոստոսն էլ էր անցնում, բայց դաշտում առաւօտից երեկոյ մշուշ էր նստած լինում, շոգերը դեռ չէին անցնում: Իսկ տապ Արագածի լանջի այդ գիւղում ոչ էր, ոչ ցուրտ:

— Խնձորի եղանակ ի, խնձորի օդ ի, — ասում էր Նահապետը:

Այդ օրերին անսպասելի կերպով գիւղում յայտնուեց Նորայրը: Այս մի թուրում հասակ էր նետել, դէմքին երեւում աղւամազի բարակ շերտ էր: Աչքերի մէջ ջերմութիւն կար: Նահապետը գրկեց քրոջ որդուն, համբուրեց ու նայեց նրա աչքերին: Կարծես փորձում Անթառամն էր կանգնել նրա առաջ, այնքան նման էր տղային Անթառամն հասակում եւ այնքան աղջկայ նման է Նորայրը հիմա՝ իր աչքերի ամօթխած արտայայտութեամբ:

ՀՐԱՉԵԱՑ ՔՈՉԱՐ

(50 Տար.)

ՄԱՅՐԻԿ ՄԸ ԹԱՂԵՑԻՆՔ

Փոխան ծաղկեփունջի

Պատուական հայ մամիկ մը, Տիկին Սոֆիկ Ճանիկէօղեան, Լիոնի Հայոց շատ ծանօթ, Աֆորվիլի գերեզմանին յանձ – նեցինք Շաբաթ օր, բազմաթիւ սգաւոր – ներու ներկայութեամբ :

« Հանի մար » ,— այսպէս կը կոչէին զինքը իր ծննդավայրի հայրենակիցները, պաշտելին էր Փարիզեան բազմահայ ար– ուարձանի գաղութին ուր կ՚ապրէր երկար ժամանակէ ի վեր :

Քառասուն տարիներ առաջ, գաղթա – կանութեան սկզբնական շրջանին, արմա– տախիլ հայ բեկորներ, չուտափոյթ կը խուժէին դէպի արտասահման, մանա – ւանդ Ֆրանսա, հաստատուելով անոր զանազան վայրերուն մէջ : Լիոն քաղաքը շուտով կը դառնար հայկական կեդրոն մը, եւ առաջին օրերուն իսկ գոյութիւն կ՚առնէր հոն Ճանիկէօղեան ճաշարանը, որ սփոփարար հաւաքավայրը կը դառնար , ազգային մթնոլորտի կարօտ՝ եկուոր Հայութեան :

Այդտեղ էր որ, Տիկին Սոֆիկ, իր զա– ւակաց կողքին, իր հայրենաշունչ ջեր – մութեամբ եւ մայրական գորովով ու հո– գածութեամբ, կը խրախուսէր, կը քաջա– լերէր, անհարազատ միջավայրի եւ գործարանային դժնդակ աշխատանքի դեռ անփորձ՝ պանդուխտ երիտասար – դութիւնը, մանաւանդ որբանոցի տղա – քը, որոնք հողեպէս կը կազդուրուէին հայկական այդ խանդավառ բոյնին մէջ : Անոնք ամէնքը, շատերը այսօր ընտանիքի տէր, վառ յիշատակ մը պահած են իրմէ :

ԳԵՂԱՄ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Փարիզի ծանօթ նկարիչներէն՝ Ռիչար Ժերանեան, որու Հայաստան զտած յա – ջողութեան արձագանգ եղած էինք, Ամե– րիկա մեկնած է : Նիւ Եորքի Ճէյմըն Կա– լըրիի մէջ, իր ցուցահանդէսին բացումը կատարուած է Նոյեմբեր 17ին եւ կը շա– րունակուի մինչեւ Դեկտ. 5 :

փոսի մը մէջ, իրենց «յիշատակն ալ թա– ղամած ...» :

Մեր բոլորիս վրայ անյետաձգելի պար– տականութիւն մը կը ծանրանայ՝ այն է , արժանավայել հանդիսութեամբ մը ոգե– կոչել մահուան քանըհինգամեակը այն մեծ արուեստագէտին՝ Արմենակ Շահ – մուրատեանին, որ տարիներ շարունակ աշխարհի չորս ծագերուն հանդիսացաւ լաւագոյն պրոպականտիստը հայ երգին, ու մտաւ զերեզման՝ հայ երգը սրտին մէջ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԹԻՖԼԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հայ թատերարուեստի պատմութեան մէջ, յատկապէս վերջին հարիւրամեակի, փայլուն էջեր արձանագրած է Թիֆլիզի հայկական թատրոնը : Արդարեւ, Թիֆլի– զի մէջ մէջտեղ եկան եւ ուռճացան Գէ – որգ Ջմշկեանի, Պետրոս Ադամեանի , Սիրանոյշի, Ազնիւ Հրաչեայի, Յովհան – նէս Աբելեանի , Վահրամ Փափազեանի նման տաղանդներ : Թիֆլիզի մէջ ծնունդ առաւ մեր բեմադրութիւնը, թատերական նկարչութիւնը, զարգացաւ ազգային թա– տերգութիւնը՝ շնորհիւ Սունդուկեանի եւ ուրիշներու :

1921ին Թիֆլիզի մէջ կազմուեցաւ հայ– կական պետական թատրոնը, որուն մաս կազմեցին անուանի դերասաններ — Վ. Փափազեան, Օ. Մայսուրեան, Գ. Տէր – Դաւթեան, Օ. Գուլազեան, Զապէլ, Ար– տեմ եւ Մարի Բերոյեան, Ա. Մամիկոն – եան, Ե. Դուրեան – Արմենեան, Կավոօշ, Վահան Գալուստեան , Լ. Երամեան եւ ուրիշներ :

Բեմավարներ Ա. Բուրջալեանի եւ Ստ. Քափանակեանի ջանքերով խաղա – ցանկին մէջ աստիճանաբար գերակշռող դարձան դասական բարձրարուեստ եր – կերը :

1921ին, թատրոնի կազմը կը կրէ որոշ փոփոխութիւններ, երբ դերասաններէն ոմանք կը հաստատուին Երեւան : Նոր , երիտասարդ ուժերով խումբը կը շարու– նակէ իր աշխատանքները եւ ներկայա – ցումներ կը սարքէ Թիֆլիզէն դուրս , նաեւ՝ Անդրկովկասի եւ Վրաստանի հա – յաշատ վայրերուն մէջ, մասնաւորապէս՝ Սեւ Ծովի շրջանները, ուր կ՚ապրին հա– րիւր հազարի մօտ Հայեր :

1936ին, խումբը կ՚ունենայ իր սքան – չելի թատերասրահը՝ Հաւլաբարի մէջ :

Յետագայ տարիներուն նորաստեղծ թատերասրահին մէջ յաջորդաբար բեմա– դրուեցան Սունդուկեանի « Պեպօ»ն , « Խաթաբալան », Շիրվանզադէի « Պատ– ուի համար»ը, « Նամուս»ը, « Մորգանի խնամին», Պարոնեանի «Պաղտասար Աղ– բարը», Նար – Դոսի « Սպաննուած ա – ղաւնին», Շէյքսփիրի « Տասներկու – րորդ գիշերը» , Շիլլերի « Աւազակները», « Սէր եւ Խարդաւանք », Օստրովսկիի « Անմեղ մեղաւորները », Լերմոնտովի « Դիմակահանդէսը », Պահատուրի « Թոնդրակեցիները » , ինչպէս նաեւ մը– րացի հեղինակներու եւ հայ երիտասարդ թատերագիրներու երկերը :

1958ին մեծ շուքով տօնուեցաւ Թիֆլի– զի հայկական թատրոնին հարիւրամեա – կը :

Խ.Ա.

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գորտերու մրցում

Ամէն տարի Ենճըլզ Քէմփ Քալիֆոր – նիոյ մէջ քսանըհինգ հազար հանդիսա – կաններու ներկայութեան տեղի կ՚ունե – նայ գորտերու մրցումը, զոր Մարք Թուէյն անմահացուցած է իր «Ցատկող գորտերը» պատմուածքով :

Մրցումը տեղի կ՚ունենայ քաղաքին գլխաւոր պողոտային վրայ, ուր նուա – գախումբը կը նուագէ, եւ քաղաքապետը դրօշազարդուած ամպիոնէն ճառ կը խօ– սի : Մասնակցող հարիւր գորտերը մէկ առ մէկ կը դրուին գետնին վրայ : Գոր– տին տէրը մեղմիկ կը խախտացնէ կեն – դանիին յետսակողմը , ու ահա գորտն է կը ցատկէ օդին մէջ :

Նկատելով որ գորտը երրորդ անգամին երկար կը ցատկէ՝ կը թոյլատրուի որ ան երեք անգամ ցատկէ : Ապա կը չափեն մեկնակէտին եւ ինկած տեղին հեռաւո – րութիւնը եւ ամէնէն երկար տարածու – թիւնը ցատկող գորտին կը վճարեն հա – րիւրյիսուն տոլար :

1938ի ախոյեան գորտը ցատկած է տասնըչորս ոտք եւ տասնըութ մատնա – չափ : Լաւագոյնս ցատկող գորտերը Իսթի ցուլագորտերն են որոնք հինգ մատնա – չափ երկարութիւն եւ 11 փաունտ ծանրութիւն ունին : Գորդ ցատկեցնողնե– րը ունին իրենց «ախոռ»ները, ուր խը – նամով կը բուծանեն գորտերը եւ կը պա– հեն անոնց ճիւղագրութեանց արձանա – գրութիւնը :

Տարօրինակ օրէնքներ

Միացեալ Նահանգներու զանազան քա – ղաքներուն ու նահանգներուն մէջ, մինչեւ այսօր ի զօրու են կարգ մը շատ տարօ – րինակ օրէնքներ, որ ատենօք քուէար – կուած էին զանազան պատճառներով : Ա– հաւասիկ ատոնցմէ մէկ քանին .

Օքլահոմա նահանգին մէջ, արգիլուած է քաղաքներու հանրային պարտէզներուն մէջ ոստրդութիւնը :

Իլլինոյզի մէջ, յաճախորդներուն ար – գիլուած է սափրատուներու մէջ քնանա – լը :

Փենսիլվանիոյ նահանգին մէջ, արգիլ– ուած է փողոցներու մէջ երգելը, նոյնիսկ շատ ցած ձայնով :

Ֆիլատելֆիոյ մէջ, արգիլուած է պա – տուհաններէն կնոջական շրջազգեստներ նետելը :

Թեքսասի եւ Հարաւային Տաքոտայի նահանգներուն մէջ արգիլուած է քնանալ պանրագործարաններու եւ պանիրի մթե– րանոցներու մէջ :

Ֆլորիտայի նահանգին մէջ արգիլուած է խոկալը իսկ Պոսթընի մէջ՝ Կիրակի օրե– րը լոգնալը :

Արիզոնա նահանգի Նոկալէս քաղաքին մէջ, արգիլուած է ծնրակալը իբրեւ պարսատիկ գործածելը :

Լոս Անճելըսի մէջ արգիլուած է տան մէջ գետաձի պահելը :

Օհայիոյի մէջ արգիլուած է Կիրակի օրերը եփած եղիպտացորեն ծախելն ու գնելը :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական բանակի հարիւրապետ Գրիգոր Հէքիմեանի որդին՝ Տիգրան Հէ – քիմեան « Շատ լաւ » յիշատակութեամբ յաջողած է էքսի թերմօտինամիք է մե – քանիք փիզիքի համալսարանի մուտքի քննութիւնը, 17 տարեկանին : Այս առթիւ Նոր Սերունդի բարեկամ մը տասը ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Էքս – Մարսէյլի Գիտութեանց համա – լսարանի կենդանական Բնախօսութեան աւարտական քննութեան յաջողած է Գա– սապալեան «լաւ» յիշատակութեամբ :

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Սթալին օր մը Կրեմլինի իր գրասեն – եակը կը հրաւիրէ բոլոր նախարարները եւ կուսակցութեան ղեկավար դէմքերը , որոնց մէջ նաեւ Խրուշչեւը : Սեղանին վրայ դրուած հսկայ թղթածրար մը ցոյց տալով անոնց՝ կ՚ըսէ .

— Տնտեսական յառաջիկայ տարուան նախահաշիւն է ասիկա : Ձեր մէջ առար– կութիւն ունեցող կա՞յ :

Քար լռութիւն կը տիրէ :

Սթալին խօսքը շարունակելով կը հար– ցնէ :

— Ո՞վ համաձայն է այս նախահաշի – ւին :

Բոլոր ներկաները ձեռք կը բարձրա – ցնեն :

Պեխին տակէն ժպտելով՝ Սթալին կ՚ը – սէ .

— Շատ լաւ : Նախահաշիւը վաւերաց– ուեցաւ :

Ապա շուրջը նայելով կ՚աւելցնէ .

— Հիմա սկսեմա երթանք :

Սանդուխներէն վար իջնելու ատեն Խը– րուշչեւի թեւէն կը բռնէ եւ ականջին կը փսփսայ .

— Ցոյց տուած թղթածրարս նախահա– շիւը չէր, այլ՝ նետուելիք անպէտք թուղթերու ծրար մը : Ու կը սկսի քահ – քահ խնդալ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Տոպօ՞ . ահ, դո՞ւն ես Ստեփան աղ– բարիկս . եւ ինչպէս չես ճանչնար զիս . դուն հիւրս ալ եղեր ես, ծերունի Ջե – ձէին քով :

— Ջեձէ՞ ...

— Այո, ճիշդ, Ջեձէի, չե՞ս յիշեր : Երբ Մօրէն կը փնտռէիր :

— Այո, հիմա կը յիշեմ : Հոս ի՞նչ պա– տահեցաւ ուրեմն : Ի՞նչպէս Մեքչէքի ձո – րէն այս կողմերը կը գտնուիք :

— Վայ, չուներ ... — ու ծերուկը նո– րէն գլուխը կնոջ երկարեց լուալու հա – մար, — այդ շուն հեթանոսները մեր կառքին վրայ յարձակեցան : Բախտերնէս էր որ այդ երիտասարդը ճիշդ այն ատեն հասաւ մեր քով՝ երբ այդ հեթանոսները մեր վրայ թափեցան : Կարիճ տղայ է , գդումի պէս կը ջարդէր Թուրքերը : Բայց ես ալ կը հարուածէի կառքէն . կառա – պաննիս ալ քաջարար կռուեցաւ :

— Քանի՞ հոգի էին :

— Տասը, շուները, դէհենին կրակը լափէ զիրենք : Բարեբախտաբար գլուխ չկրցան ելլել հետերնիս : Քանի մը հա – րիւր ոսկի ունիմ հետս, եթէ աւելի ալ չէ :

Ու մէջքէն կախուած քսակը հնչեցուց : Կինը լաթէն քամեց արիւնոտ ջուրը :

— Երիտասարդը չէ՞ մեռած , — հար– ցուց գլուխը վեր առնելով :

— Ոչ, ամենեւին,— պատասխանեց Տոպօ ,— ինքն ալ քիչ մը անդին կը լը – ւացուի :

Աչքին զարկաւ մօտերը ինկած կարմը – րագգեստ Թուրքը :

— Կ՚ուզեմ տեսնել, — ըսաւ, թէ ի՞նչ տեսակ մարդոց հետ գործ ունեցեր էք :

Ու շրջան մը ըրաւ գետափին ու ճամ – բուն վրայ : Ուռենիներու մէջ եօթը դի – ակներ գտաւ . երկու Հունգարացիներ եւ հինգ Թուրքեր, իսկ ճամբուն վրայ երեք ձիով կառք մը փոսին մէջ թաւալած : Ե– րիտասարդ կառապան մը սնտուկները կարգի դնելու կ՚աշխատէր :

— Մի չարչարուիր , եղբայր , — ըսաւ անոր , — հիմա քեզի կ՚օգնենք :

Ու դարձաւ Մեքչէկին քով :

— Ոչ թէ մէկ, այլ հինգ Թուրքեր կան հոն , եղբայր, աղուոր հարուածներ , պատիւ կը բերեն :

— Դեռ հատ մըն ալ ըլլալու է , — պատասխանեց Մեքչէկ, — ան թերեւս ջուրին մէջ ըլլայ : Իմ զինուորներս ալ գտա՞ք , Տոպօ եղբայր :

— Գտանք խեղճերը . մէկուն գլուխը երկուքի ճեղքուած էր :

— Միայն երեք հոգի էինք :

— Իսկ Թուրքե՞րը :

— Տասն էին, շուները :

— Այն ատեն չորսը փախեր են :

— Այո : Պիտի չվերադառնա՞ն :

— Թող դառնան, հիմա ես ալ հոս եմ :

Արդէն ձիէն իջած էր ու վէրքը կը գըն– նէր :

— Վէրքը երկայն է, բայց ոչ խոր ,— ըսաւ վէրքը միացնելով :

Ինք անձամբ կապեց ու փաթթեց վէր– քը :

— Դէպի ո՞ւր կ՚երթայիր, եղբայր :

— Տեպրեցէն :

— Արդեօք Թէօրէօքի տո՞ւնը կ՚եր – թաս :

— Այո, ճիշդ հոն :

— Շատ լաւ, եղբայր, ես հոն սիրելի մարդ մը ունիմ, Գրիգոր Պոռնեմիսսա : Դեռ տղայ ըլլալու է . կը ճանչնա՞ս արդ – եօք :

— Ճիշդ իրեն համար կ՚երթամ : Նա – մակ գրած է ինծի որ կ՚ուզէ զունդիս մէջ մտնել :

— Այդքան մեծցե՞ր է արդէն :

— Տասնութ տարեկան է :

— Կը հասկցուի, իշխան Վաղենտի մարդիկը կամաց կամաց կը ցրուին :

— Այս իրենց տիրոջ գերութենէն ի վեր, հովը բաւական ցրուեր է զանոնք :

— Թինօթի՞ն ալ հեռացեր է :

— Ան ալ կը թափառի : Սակայն կրնայ ըլլալ որ ան ալ Տեպրեցէն ըլլայ հիմա :

— Լաւ ուրեմն, կը բարեւեմ ու համ– բոյրներս կը ղրկեմ իրեն ալ, ու երկու Թէօրէօք տղոց ալ :

Մինչ այսպէս կը խօսակցէին՝ Տոպօ սօթթուելով լաթ մը առած Մեքչէկին դէմքը լուաց : Մինչ Տոպոյի զինուորնե – րէն մէկը անոր զգեստներուն վրայէն թաց լաթով մը մաքրեց արիւնի բիծերը :

— Ծերունին հո՞ն է ,— հարցուց Մեք– չէկին, դէպի Ջեձէի կողմը նշան մը ընե– լով :

— Հոն է : Մեծ բան մը չէ պատահած, անոր վէրքն ալ գլխուն վրան է : Անօթի չե՞ս, եղբայր :

— Ոչ, ծարաւի եմ :

Թոպօ սրուակը ուղեց ու միւս զինուոր– ները ղրկեց կառապանին օգնելու :

Ապա Ջեձէին քով գացին : Ծերունի զոյգը արդէն կառքին քով խոտին վրայ բազմեր էր– Ջեձէի ձեռքին մէջ հնդկա – հաւի ազդր մը առած, զայլի ախորժա – կով կ՚ուտէր :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նշանուհի Աչձեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Աչձեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱՇՃԵԱՆԻ
մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Աչձեան եւ Պահլաւունի գերդաստաններու ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Պօղոս Փափազեան, աղջիկները, փեսաներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր Տիկին Հայկանոյշ Փափազեանի մահուան քառասունքին եւ իրենց որդւոյն եւ եղբօր Ներսէս Փափազեանի մահուան քանմեակին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ:

Հանգուցեալներու յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

×

Պ. Հայրապետ Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Գարաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քուարօ եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝ ԵՊՐԱՔՍԷ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս առթիւ ընտանիքը հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Կապ. Խաչ 20, Կարմիր Խաչ՝ 20, Հանգստեան Տուն՝ 40, Աղքատախնամ՝ 20 ֆրանք: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները Ժիրայր, Երիք եւ Միշէլ ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին ողբացեալ ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ
մահուան քառասունքի առթիւ, այս Կիրակի Սէն Ժէռոմի եկեղեցին:

× Այս առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ – ՊԱՏԱՐԱԳ

ԼԻՈՆ.— Այս Կիրակի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ: Լա Թուր Տիւ Փէն.— Մըկըրտիչեան ընտանիքը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝
ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Պասմաճեան ընտանիքը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իրենց մօր հանգուցեալ
ՎԻԿՏՕՐԻԱ ՃԻՐԱԳԵԱՆԻ
մահուան հինգերորդ տարելիցի առթիւ: Ինչպէս նաեւ իրենց մօրեղբօր՝ ԱՐՇԱԿ ՕՏԱՊԱՇԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ եւ համայն Ճիրաղեան, Օտապաշեան եւ Պասմաճեան գերդաստաններու ննջեցեալներու հոգւոյն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճանկէօզեանի, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Թիրեաքեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր եւ զոքանչին՝ Այրի Տիկին Սօֆիկ Ճանկէօզեանի մահուան առթիւ: Եւ փոխան ծաղկեպսակի Մշակոյթի Տան կը նուիրեն 50 ֆրանք:
(Ստանալ կոմիտէէն):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ազգային Տան սրահին մէջ կը դասախօսէ Կալկաթայի Հայոց Մարդասիրական Ճեմարանի Հայագիտական առարկաներու դասատու Պ. Ա. ԿԻՒՐՃԻԼԵԱՆ, նիւթ՝ Հնդկահայ գաղութը եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցելութիւնը Հնդկաստան:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Առաքէլեան (Տէսին) կը նուիրեն քսան ֆրանք Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին ընկ. Արմենակ Գույումճեանի մօր մահուան առթիւ եւ Յակոբ Քաթիպեանի մահուան առթիւ քսան ֆր. նոյն նպատակին եւ 10 ֆր. «Յառաջ»ին: (Ստանալ Յառաջէն):

×

Գարուն Խաթանասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.

Տէր եւ Տիկին Բարունակ Զիլճեան Կապոյտ խաչին տասը ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Խըտըշեան Կապ. Խաչին 10 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Հայկակ Ծատուրեան Կապ. Խաչին 25, Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան Կարմիր Խաչին 30, Տէր եւ Տիկին Եղ. Անդրէասեան Կարմիր Խաչին քսան, Տրապիզոնի Հայր. Միութիւն Կապ. Խաչին 25, Կարմիր Խաչին 25 ֆրանք:

Գարեգին Քարաքէհեաեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Հայկակ Ծատուրեան «Հայ Բոյժ»ին 25 ֆրանք:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համաչարսանճաքի Հայր. Միութեան Լիոնի եւ Մարսէյլի քոյր մասնաճիւղերը իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն հայրենակցուհի Տիկին Զարուհի Նաճարեանի, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նաճարեանի, Այրի Տիկին Լուիզ Նաճարեանի եւ զաւակներուն (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Տօնապետ Նաճարեանի, (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Կարապետ եւ Յարութիւն Նաճարեանի (Ամերիկա), Այրի Տիկին Պէնկլատու Փիլոյեանի, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօյաճեանի (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Աստուր Պօյաճեանի (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մաղաքիա Պօյաճեանի (Հալէպ) ու նաեւ համայն Նաճարեան գերդաստանի, իրենց ամուսնոյն, հօր, տագրոջ, եղբօր եւ ազգականին մահուան առթիւ, (ընիկ Զարսանճաքցի):

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ա) Կոչումն քահանայութեան. արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, յետ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը 4ին:

Բ) Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, պիտի պատարագէ Հայրապետական Պատուիրակ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
եւ պատարագի ընթացքին քահանայութեան աստիճան պիտի շնորհէ Կարպիս Աւագ Սարկաւագ Ժամկոչեանի:

Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10:

Սկիզբ քահանայական ձեռնադրութեան ժամը 10.30:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ, սովորական ժամուն:

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐՇԻ-ՄԱՐԶԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ
Նուագախումբ
CLAUDE BESSET ET JO VALLON
Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը:
Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.—
Րաֆֆի Նազարեան 20 – 71 – 10
Գէորգեան 62 – 68 – 15
Կարիպեան 60 – 89 – 80
Աւետեան 62 – 81 – 15

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Եօթ – նեղբայրեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Վարուժան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի:

Կիրակի 29 Նոյեմբեր, կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին Րիւ Ժէլի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդականներուն եւ կարող ուժերու կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի եկեղեցւոյս անուան տօնախմբութեան առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, ի յիշատակ հոգւոյն Թեմիս Նախկին Առաջնորդ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ եւ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆՅ. ԿԱՏԱՐԻՆԵԱՆԻ, ինչպէս եկեղեցւոյս կնքամօր, Օր. Նունիկ Տէր – Ղեւոնդեանի, եւ համայն Թաղիս եւ շրջաններու Ս. եկեղեցւոյս նուիրատուներու գերդաստանց ննջեցելոց հոգւոյն:

Նոյն օրը կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Պալըգեան Սրբազանի եւ Քահանայ Հայրերու չիրիմներու այց, Թաղականութեան եւ դպրաց դասու անդամներու մասնակցութեամբ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբին կողմէ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ
Շաբաթ, Դեկտ. 5, ժամը 18էն սկսեալ
ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ
BAR DISQUES SELECTIONNES BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր
DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines
ORCHESTRE ATTRACTIONS
Մուտք 10 ֆրանք ճառդով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 19րդ տարեդարձին առթիւ:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբի:

Այս Շաբաթ երեկոյ, 6րդ Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ, 58 Րիւ տը Սէզ, ժամը 20.30ին:

Հանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդի» երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ երգչուհի ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ:

Գեղջկական եւ ժողովրդական ճառաձայն երգեր:

Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի պարախումբը պիտի պարէ հայկական, վերացական եւ հունգարական պարեր, ազգային տարազներով:

Պիտի ներկայացուի նաեւ
« ԳԱԻԱԹ ՄԸ ԹԷՅ ... »
Միծաղաշարժ զաւեշտը
Մուտք 3 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքավայրը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ստիպողական է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ
ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ
ՆԱՃԱՐԵԱՆ
ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
Կը հաղորդէ իր հին եւ նոր յաճախորդներուն խանութին վերաբացումը բոլորովին նորոգուած:
— * —
ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԻՆՉ ՈՐ ՁԵՐ ՄՏՔԷՆ ԿԱՆՑՆԻ:
Ընտիր ապուխտ, կտրուած յատուկ մեքենայով:
Ամէն տեսակ նպարեղէն եւ համեմ, արեւելեան աղանդերներ, Հալէպի պիստակ, կաղինի, նուշի միջուկ, ճաճահիւէր, զղումի կուտ թարմ, Մալաթիայի խաղողէ պատրաստուած պէքմէզ եւ թահին:
Բոլոր խմիչքները գորս կը փափաքիք, Շամբանիէն օղի եւ բոլոր ախորժաբեր խմիչքները (ափերիթիֆ):
ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն
Ամէն օր նոր ապրանքներ:
—*—
ՆԱՃԱՐԵԱՆ
Maison NAJA
SPÉCIALITÉS FRANCO - ORIENTALES
Alimentation — Confiserie
Conserves — Fruits secs
Légumes secs — Epices
12, RUE DE l'ARC
MARSEILLE (1e)
Téléph. : 20-87-69

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — SAMEDI 28 NOVEMBRE 1964

ՕՐԱԹԵՐԹ — Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. — Հատը 0·30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10172 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — No 10.172

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ՉԱՓ ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

Երկու տասնեակ տարիներ անցան Գերմանիոյ պարտութենէն ի վեր :

Յաղթական դաշնակիցները 1945 Մայիս 8ի զինադադարէն անմիջապէս ետքը Ֆրանքֆուրթի եւ Նիւրէնպէրկի մէջ ցուցադրական դատավարութենէ մը վերջ կախեցին Նացի կուսակցութեան պարագլուխները, որոնք Հիթլերի հետ միասին պատասխանատու կը նկատուէին համաշխարհային երկրորդ պատերազմի բռնկումին :

Յետոյ նաեւ հետապնդեցին Հրեաներու ջարդերուն հետ կապ ունեցող գերման զինուորականները եւ պատժեցին զանոնք :

Դաշնակիցները այս անգամ յարգեցին իրենց խոստումը՝ պատասխանատուութեան կանչելով պատերազմի եւ ջարդերու պատասխանատուները եւ արժանի պատիժը տալով անոնց :

Առաջին աշխարհամարտի նեղ օրերուն դաշնակից պետական վարիչները հանդիսաւոր խոստումներ ըրեր էին պատասխանատուութեան ենթարկելու ոճրագործ Իթթիհատի վարիչները, որոնք օսմանեան կայսրութիւնը պատերազմի մղած էին Գերմանիոյ կողքին, պատճառ դառնալով միլիոնաւոր զոհերու եւ սարքած էին Եղեռնը՝ բնաջնջելու Թուրքիոյ Հայութիւնը :

Յաղթանակէն վերջ, դաշնակիցները մոռցին իրենց խոստումը եւ ո՛չ մէկ ուշադրութիւն տուին տխրահռչակ ոճրագործներուն, որոնք հանգիստ սրտով ապաստանեցան Եւրոպա եւ շնչալ կեանք վարեցին այնտեղ :

Իսկ անոնք որ Պոլիս մնացեր էին, 1920 Մարտ 20ին ձերբակալուեցան Անգլիացիներուն կողմէ եւ ղրկուեցան Մալթա, ուր մնացին որոշ ատեն, իշխանավայել հանգստաւէտ պայմաններու մէջ :

Եւրոպա ապաստանողներէն գլխաւորները չանստանակ եղան Դաշնակցութեան արիժառու վնդակներով : Մալթա տարուողները փրկեցին իրենց կեանքը, շնորհիւ նենգամիտ Ալպիոնի : Ետքէն փոխանակուեցան քանի մը Անգլիացիներու հետ, որոնք գերի ինկած էին քեմալականներու ձեռքը :

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ նոր բառ մը հնարուեցաւ, — ցեղասպանութիւն, որակելու համար Նացի Գերմանիոյ հրէահալած քաղաքականութիւնը :

1918 – 1920 միջազգային մամուլին ու դիւանագիտական աշխարհին մէջ օրուան հրատապ հարց էր Հայկական Դատը : Յեղյեղութեանց մէջ թարմ էին հայկական ջարդերը : Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա՝ քաղաքակիրթ ազգերու խիղճը ցնցուած էր եւ արդարութիւն կը պահանջուէր Հայերուն համար :

« Փոքրիկ դաշնակից» էինք : Կամաւորներ տուեր էինք Ֆրանսական ճակատին : Հայկական Լեգէոն կազմեր էինք Պաղեստինի – Կիլիկիա ճակատին համար : Հազարաւոր զինուորներ կռուած էին Գերմանիոյ դէմ ռուսական բանակներուն մէջ : Կամաւորական գունդեր հեռաւոր եւ մի՛ս – մինակ կռուեր էին Թուրքերուն դէմ Կովկասի ճակատին վրայ : Ու այս բոլորին հետ մէկտեղ միլիոն նահատակներ զոհուեր էին դաշնակիցներու դատին համար, — հայ ժողովուրդին կէսը :

Այսքան զոհողութիւն արժանի էր վարձատրութեան մը :

Դաշնակիցները իբրեւ սրտի մխիթարանք մեզի տուին Սեւրի դաշնագիրը, չափ չանցած ուրանալու համար զայն :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին բոլորովին մոռցուեր էին Հայերը, հակառակ այն փաստին, որ հարիւր հազարէ աւելի զինուորներ կռուեր էին կարմիր բանակին մէջ :

Երբ կը խօսէին ցեղասպանութեան մասին, չէին յիշեր, կամ չէին ուզեր յիշել, որ առաջին ցեղասպան պետութիւնը Թուրքիան էր եղած : Երբ կը խօսէին վեց միլիոն Հրեաներու ջարդին մասին, երբեք խօսքը չէին ըներ մեր մէկուկէս միլիոն զոհերուն :

Ու մինչ Գերմանիոյ նոր կառավարութիւնը խոստովանելով իր նախորդին ոճիրները՝ նիւթական եւ բարոյական հատուցում կուտար Նացիներու զոհերուն եւ Իսրայէլի նորազատ պետութեան, ո՛չ մէկ հաշիւ կը պահանջուէր Թուրքիայէն, որ ամբողջ ազգը բնաջինջ ընելէ վերջ տիրացած էր անոր միլիառներու հասնող անհաշիւ հարստութեանց :

Երկու չափ եւ երկու կշիռ :

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՐՍԱՓԻ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ՔՈՆԿՕՅԻ ՄԷՋ

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ԴԻՐՔ ԲՌՆԵՑԻՆ

Մինչ կը կարծուէր թէ կացութիւնը բարելաւուած է, պելժ վայրաշունները սախպուած եղած են էջք մը կատարել Փօլիս գիւղին վրայ, փրկելու համար երկու հարիւր պատանդներ : Աւոնցմէ 19 հոգի սակայն ջարդուած էին արդէն սարսափելի պայմաններու մէջ : Պելժերը, որ դիւրութեամբ ազատած էին ըՍթանլէյվիլը, նոյն դիւրութիւնը չեն ունեցած Փօլիսի մէջ ուր ծանր կռիւներ տեղի ունեցած են : Ժամէ մը կրցած են գրաւել մայրապետներու շէնքը ուր 82 Եւրոպացիներ ապաստան գտած էին :

Լրագրողները, որոնք Հայոց պատմութիւն չեն գիտեր, կը կրկնեն թէ հազիւ կրնան հաւատալ իրենց լսածին եւ երեւակայել թէ կարելի է այսքան վայրագութիւն : Փօլիսի շրջանի միսիոնար հայր մը կը պատմէ .— « Ողբերգութիւնը սկըսաւ անցեալ Երեքշաբթի Սթանլէյվիլի գրաւումէն ետք վայրաշուններու կողմէ : Մեր պահակները խուժեցին ներս եւ դուրս հանեցին 11 այրեր եւ բակը տարին : Հոն կապեցին անոնց ոտքերն ու ձեռքերը, ոմէ ետք խումբ մը միլեցլիաներ, իրենց գլուխը ծածկուած կենդանի մորթով սկսան տեսակ մը պար, խեղճերուն շուրջը դառնալով : Պարողներուն իւրաքանչիւրը անցած ատեն կը զարնէր զաւազանով, սուրով կամ նիզակով : Ոմանք բախտ ունէին շուտ մեռնելու, ուրիշներ կը պոռային վայրկեաններ որոնք ժամեր կը թուէին : Երբեք պիտի չկարենամ մոռնալ զաւազաններու խոր եւ խուլ ձայնը որ գանկեր եւ կուրծքեր կը պայթեցնէին » :

Միսիոնար հայրը ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ կուտայ «կասկած չկար որ եթէ վայրաշունները այսօր չմիջամտէին, բոլորս ալ սպաննուած էինք օրուան մէջ : Այս առտու երբ վայրաշունները դուռները բացին, բակը գացի, փըլուրին վրայ ուր սպանութիւնները կատարուած էին, տեսայ չորցած արիւն, ոսկորներ, կտրուած ձեռքերու եւ լեզուներու կտորներ : Ծունկի եկայ ու « ի խորոց սրտի » մը արտասանեցի » :

Ուրիշ գաղթականներ պատմած են թէ ինչպէս ըմբոստները յարձակած են նախ իրենց հայրենակիցներուն վրայ, յետոյ ճերմակներուն : Սպաննուածներու թիւը երկու հազար կը կարծուի, երեք ամսուան մէջ : Կարմիր հրապարակին վրայ ուր կը կատարուէին սպանութիւնները, կարելի չէր անցնիլ առանց արեան մէջ կոխելու : Գաղթականներէն մէկը կը պատմէ Փօլիսի քոնկոցի նախկին վարիչին չարչարանքը : « Մարդը տարին, կենդանիի մը պէս կապուած ոտքերէն ու թեւերէն : Անկէ ետք քիթը կտրեցին, ականջներն ու լեզուն : Յետոյ՝ ձեռքերն ու ոտքերը : Անհաւատալի է, բայց մարդը դեռ կ՚ապրէր, այն ատեն երիտասարդ ըմբոստները, տեսակ մը քայլերգ երգելով, առջեւէն անցան, իւրաքանչիւրը նիզակով մը զարնելով » :

Եթէ Փօլիսի Եւրոպացիներն ալ փըրկուած են, կը մնայ ուրիշ քաղաք մը՝ Պունիա, Ալպէր լիճին մօտ, Փօլիսէն 350 քիլոմեթր, ուր մօտ հարիւր Եւրոպացի կայ :

× Պուտ մը ծիծաղով փակելու համար այս բոլորը յիշենք Սթանլէյվիլի ամերիկացի հիւպատոսին սրամտութիւնը : Հռոմէն դէպի Նիւ Եորք իր ճամբուն վրայ, ուռած դէմքով եւ չարչարանքները ցոյց տուող վիճակի մը մէջ, հիւպատոսը ըսած է .— « Կը փափաքիմ Սթանլէյվիլ վերադառնալ եւ տեսնել մեր հիւպատոսարանը վերականգնիլ մոխիրներէն, բայց կը թելադրեմ որ ասկէ ետք ամերիկեան դրօշակները որ կը ծածանին մեր ափրիկեան հիւպատոսարաններուն վրայ ուտուելիք ապրանք ըլլայ » : Հիւպատոսը կ՚ակնարկէ այն դէպքին, որ ըմբոստները իրեն կերցնել տուած են ամերիկեան դրօշակը, մահուան սպառնալիքի տակ :

× Ժողովրդական Չինաստան հրապարակած է յայտարարութիւն մը, ուր կ՚ըսէ թէ բուռն բողոք մը բարձրացուցած է « Միացեալ Նահանգներու եւ Պելժիոյ յարձակման դէմ նախկին պելժիական Քոնկոյի դէմ » :

Փեքին կ՚ուզէ որ Ափրիկէի ժողովուրդը զօրծի անցնի եւ ամէն բան ընէ վերջ տալու համար «աշխարհակալներու զինեալ յարձակման » :

× Խորհրդային մամուլն ալ կատղած է եւ բառերը չի ծամծմեր :

ՅՈՐԴԱՆԱՆ ԴԻՐՔ ԿԸ ԲՌՆԷ ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.Ի ԴԷՄ

Վատիկան Բ. Տիեզերական Ժողովին երրորդ նստաշրջանի փակումէն առաջ քըւէարկուած է « Հրեաներու վրայ յայտարարութիւնը » :

Այս մասին եղած վէճերուն արձագանգ եղանք իր ատենին, ներկայիս քուէարկուած յայտարարութիւնը վերջնական բնոյթ չունի թէեւ, բայց ցոյց կուտայ արդէն ժողովականներու տրամադրութիւնը : Արդարեւ 1996 քուէարկողներու վրայ, 1651 հոգի «այո» քուէարկած են, 242 ուրիշներ ալ «այո՛, վերապահութիւններով » : Չորրորդ նստաշրջանին ներկայացուելիք բանաձեւը նկատի պիտի առնէ այս « վերապահութիւնները » :

Ինչ որ կը կոչուի « Հրեաներու վերաբերող յայտարարութիւն » իրականին մէջ, մաս կը կազմէ «եկեղեցւոյ եւ ոչ – քրիստոնեաներու յայտարարութեան » :

Գլխաւոր պարբերութիւնը հետեւեալն է .— « Պէտք չէ երբեք հրեայ ժողովուրդը ներկայացնել իբրեւ դատապարտեալ կամ անիծուած կամ աստուածասպան ժողովուրդ մը : Ինչ որ պատահեցաւ Քրիստոսի չարչարանքին ատեն, որեւէ ձեւով պէտք չէ վերագրել ամբողջ այն ատենուան հրեայ ժողովուրդին եւ ոչ ալ մանաւանդ այսօրուան հրեայ ժողովուրդին » :

Այս առթիւ բողոքները սկսած են տեղալ եւ գլխաւորաբար, ինչ որ ցաւ կը պատճառէ Ֆրանսագիր մամուլին, քրիստոնեաներու կողմէ : «Օռոռ» շատ աւելի ցաւալի կը գտնէ որ այդ քրիստոնեաներու մէջ կան նաեւ կաթողիկէներ : Երկուշաբթի օր արդէն, Բեթղեհէմի եւ Երուսաղէմի կաթողիկէ կղերը հեռագիր մը ղրկած է Պապին ուղղէզի յայտարարութիւնը ջնջուի, միւս կողմէ Յորդանանեան կառավարութիւնը «սեւ ցանկին» վրայ անցուցած է բոլոր եպիսկոպոսները որոնք բանաձեւը քուէարկած են : Յորդանանեան խորհրդարանին մէջ, քրիստոնեայ երեսփոխան մը ելած ու կոչ մը ըրած է « Արեւելքի բոլոր կաթողիկէներուն ուղղէզի անմիջապէս բաժնուին Հռոմի եկեղեցիէն եւ մտնեն յոյն – ուղղափառ եկեղեցւոյ » :

Յորդանանի Խորհրդարանին առջեւ, վարչապետ Թալհունի յայտարարած է .— « Բոլոր կարդինալներն, պատրիարքներն եւ եպիսկոպոսները որոնք Վատիկանի Տիեզերական Ժողովին քուէարկած են Հրեաները վերաբերեալ յայտարարութիւնը այլեւս չեն կրնար ոտք դնել Յորդանանեան հողամասին եւ իրենց մուտքը արգիլուած է Պաղեստինի սրբավայրերը :

Յորդանանցիք կը վախնան որ այս յայտարարութիւնը այլ նշանակութիւն ալ ունենայ, այսինքն կրկին մէջտեղ դրուի Երուսաղէմի եւ սրբավայրերու միջազգայնացման հարցը : Տրագիրը հին է, բայց Պօղոս Զ. Պապին ուխտագնացութիւնը որոշ չափով թաղած էր խնդիրը եւ Պապը շնորհաւորած էր Հիւսէյն թագաւորը այն ձեւին համար որով կը պահպանէր Սրբավայրերը : Արաբական երկիրները ուրիշ մղձաւանջ մըն ալ ունին այն է որ Վատիկան ճանչնայ Իսրայէլի պետութիւնը :

Վատիկանեան շրջանակները այն կարծիքն ունին թէ Յորդանան բոլորովին կ՚անգիտանայ Վատիկան Բ.ի աշխատանքները : Ինչ կը վերաբերի հրէական հարցին, անիկա զուտ կրօնական բնոյթ ունի : Մնաց որ Վատիկան Բ. ժողովի քուէարկութիւնները գաղտնի են եւ յորդանանեան կառավարութիւնը դժուարութեան մէջ կ՚ըլլայ իրագործելու իր ծրագիրը, արդարեւ ոչ մէկ եպիսկոպոս որ երդումով կապուած է, կրնայ հրապարակել իր քուէարկութիւնը, բայց Ամմանի կառավարութիւնը կրնայ այն ատեն նկատի չառնել այն 242 « վերապահութեամբ այո»ները եւ մէկ անգամէն մուտքը արգիլել բոլոր ժողովին մասնակցող կրօնաւորներուն :

× Կը տեղեկացուի նաեւ Դամասկոսէն թէ Անկլիքան եւ Օրթոտոքս քրիստոնեաներ տողանցած են Լաթաքիէի փողոցները եւ կառավարութեան ներկայացուցած են բողոքագիր մը ուր «Աստուածունչի բռնաբարում » կ՚որակեն եղածը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ձախակողմեան օրաթերթը՝ Լիպերասիոն դադրեցաւ առջի օր, նիւթական ծանր տագնապի տակ ըլլալով : Ծնած զիմադրութեան ատեն, թերթը չըկրցաւ տոկալ : Ուրբաթ առաւօտ, իր վերջին թիւին մէջ, Լիպերասիոն կոչ մը կ՚ընէ եւ կը բացատրէ թէ կառավարութիւնը թոյլ չտալով որ թերթերը ծախուին իրենց արժած գինով, այլեւս չի կրնար շարունակել :

ՓԱՐԻԶ հասած է Չեխոսլովաքիոյ Արտաքին նախարարը՝ Վաքլաւ Տավիտ եւ խօսակցութիւն ունեցած Քուվ տը Միւրվիլի հետ : Փարիզ հասած է նաեւ Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը, որ նոյն խօսակցութիւնները պիտի ունենայ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, հակամերիկեան ցոյցեր տեղի ունեցած են : Ուսանողներ յարձակած են ամերիկեան դեսպանատան վրայ եւ կոտրած ապակիները :

ՆԱԽԱՏՕՆԱԿ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Գ.

Բ. ԱՊՐՈՒՄՆԵՐՈՒՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՆԴՐՈՒԱՆԸ

Թրքական Թնդանօթներու ճնշումով, մեր հարեւան դաշնակիցներուն դաւով, 1918ի կէսերուն Անդրկովկասեան դաշնակցութիւնը (Սէյմ) քայքայուեցաւ: Իրենք զիրենք անկախ հռչակեցին Վրաստանը՝ Մայիս 26ին, Ազրբէյջանը՝ 27ին, իր բախտին ձգելով Հայութիւնը: Հայկական Ազգային Խորհուրդն ալ հաւաքուեցաւ Թիֆլիզի մէջ եւ յաջորդ օրը՝ Մայիս 28ին, անկախ ազատ հռչակեց Հայաստանը: Իրականին մեծ տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ յաջորդ տարի, Մայիս 28ին, երբ հայկական համագումարը, մասնակցութեամբ գաղթած արեւմտահայերուն, հայ հողը հռչակեց միացեալ անկախ Հայաստան: Բայց արդէն ընդարձակ Հայաստան մը դռհուած էր Պրեստ – Լիթովսքի դաշինքով կնքուած ընդմէջ Գերմանիոյ եւ ռուս պետութեան: Նոյն իսկ գործնականապէս նոյն դաշինքին զօրութեամբ, Արտահանի, Կարսի եւ Պաթումի շրջաններուն կազմակերպութիւնը ձգուած էր Թուրքիոյ կամեցողութեան, շրջաններ, որոնց տիրապետութեան համար որքան պայքարած էր Ռուսիա եւ որոնք իրն էին 1878 Թուականէն ի վեր: Յետագայ դաշինքները խաղեր էին:

Պատերազմ, սով, համաճարակ, վերամարդկային ճիգեր եղածը փրկելու համար. ի վերջոյ Անդրկովկասի միւս երկիրներուն պէս հայկական հանրապետութիւնն ալ համայնավարացաւ, 1920 Նոյեմբեր 20ին, Թէպէտ իշխանութեան իրաւական փոխանցումը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 2ին: Բայց Հայաստանի հանդէպ կատարուած խոստումները չէին կատարուեր, Ախալքալաք, Կարս, Արտահան, Սուրմալու, Ղարաբաղ, Նախիջեւան կը մնային Թուրքին, Վրացիին, Թաթարին ձեռքը: Հապա Թուրքիոյ արեւելեան նահանգները, այսինքն այդ հայ հողերը Թուրքերուն ձեռքն էին: Մոսկուան բան մը չըրաւ կամ չկրցաւ ընել այդ մասին: Թուրքին ծրագիրը յաջողած էր այս կէտին մէջ՝ Հայկական Հարցը լուծուած էր, քանի որ այդ հողերում վրայ հայ չէր մնացած — գիտենք Թէ ինչպէս: Լոպանովի ալ վարդապետութիւնը իրողութիւն դարձած էր՝ Հայաստան առանց Հայու, սակայն այդ Հայաստանը Ռուսին ձեռքը անցած չէր, հապա Թուրքին ձեռքը մնացած էր:

Մինչ այդ վակոններով, ոսկի, պաշար եւ ռազմամթերք կը հասնէր, Հայաստանի ճամբով, Լենինի կողմէն նուէր Մուսթաֆա Քեմալին: Սակայն Հայաստանի նուէր ղրկուած ամերիկեան ալիւրին պարկերը կը կողոպտուէին Պաթումի մէջ. Պաքուի քարիւղն ալ ճամբայ չէր ելլեր, եւայլն եւայլն:

Եթէ խորհրդ. – Թուրք սահմաններուն վերաքննութիւնը տակաւին կանխահաս էր, կը յուսացուէր գոնէ որ վերամշակուած Խորհրդային Սահմանադրութիւնը, ըստ իր յեղյեղած սկզբունքին, յարգելով ժողովուրդներու իրաւունքներն ու ազատ կամքը, Հայաստանի պիտի վերադարձնէր ինչ որ իրմէ կախում ունի՝ Հայաստանէն զողցուած հողերը, ներքին սահմաններու բարեփոխութեամբ՝ Նախիջեւանը Շարուրի դաշտով (5600 քառ. քիլոմեթր, տասը հազար բնակչութեամբ), հայկական լեռնային Ղարաբաղը (4161 քառ. քիլ. 150.000 բնակչութեամբ, մեր Գանձակով), Ախալքալաքը (մեր հին Ջաւախքը, 2800 քառ. քիլ. քսան հազար բնակչութեամբ):

Նոր Սահմանադրութիւնը յայտարարուեցաւ 1936 Դեկտեմբեր 7ին, նոյն անարդարութիւններով: Ազատ Խանջեանը քաջութիւնն ունեցաւ բողոքելու. «պատիժը կրեց», Բերիայի ձեռքով սպաննուեցաւ: Ահա Սթալինի եւ իրեն հրէշ գործակիցին հայասիրութիւնը, որուն զովքը կ'ըլլար արտասահմանի մէջ, այնքան ճարպիկութեամբ կազմակերպուած էր սուտապատիր քարոզչութիւնը:

Այսուհանդերձ կ'երեւի որ Սթալին եւ Բերիա իրենց կատարեալ մուրազին չհասան. կը բաղձային, զրուեցաւ վերջերս, Հայութեան Թիւը այնքան քիչ ըլլար, որ ինքնավար մարզ մը կազմուէր Երեւան – Էջմիածինով, եւ մնացեալն ալ նուէր երթար Վրաստանին՝ ի սէր իրենց վրացական ծագումին եւ Ազրբէյջանին ի սէր Թուրք – Թաթարին, զանոնք սիրաշահելու յոյսով իրենց գաղափարաբանութեան:

Սակայն վերադառնանք կարեւորագոյն հարցին՝ Թրքահայաստանի արեւելեան նահանգներուն, բուն տաճկական հայկական հարցին: Ի՞նչ յոյս կայ այդ մասին: Եղեռնի յիսնամեակին առիթով: Կը դողամ ըսելով որ ոչ մէկ յոյսի նշոյլ չեմ տեսներ հորիզոնին վրայ:

Անցեալ շաբաթ ֆրանսական «Օռոռ» թերթէն քաղուած հայ թերթեր(1) ծանուցին որ սովետներու նախագահութեան նախագահը՝ Անաստաս Միկոյեան հաշուեյարդարի պիտի ենթարկէ Թուրքիան ... Ի՞նչ տարօրինակ լուր էր ասիկա: Զմոռնանք որ Սթալինի ամենահզօր շրջանին, Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմի վաղորդայնին խորհրդային բանակները զրաւեցին բուն Ատրպատականը, այսինքն Պարսկական Ազրպէյճանը. Հայերն ինչ մեծ խանդավառութիւն ցոյց տուին: Հայաստան գացած կաթողիկոսական ընտրութեան պատուիրակներն իրենց վերադարձին ըսին՝ հայ զինուորները թրքական սահմանին վրայ պատրաստ են արշաւելու սուրին ի ձեռին:

Բայց ահա շշմեցուցիչ լուր, արշաւող բանակները անփառունակ ետ քաշուեցան, հայկական սուինները միայն պահակի դերակատարի վերածուեցան, որովհետեւ Նախ. Թրումըն վերջնագիր տուած էր Սթալինի: Աւելին ըրաւ 1947ին, հռչակելով Թուրքիոյ հողային ամբողջականութիւնը իբր ամերիկեան դիւանագիտութեան սկզբունք, որ ծանօթ է Թրումընեան վարդապետութիւն անունով: Սոյն վարդապետութեան գործադրութիւնն է, որ Թուրքիա կը ստանայ Միացեալ Նահանգներէն միլիոնաւոր, միլիոնաւոր տոլար եւ դեռ պիտի ստանայ, ի հեճուկս Թուրքերուն ցոյց տուած կոշտ կոպիտ ապերախտ վերաբերմունքին, երբ իրենց Թոյլ չի տրուիր իրենց բոլոր ուզածը կատարելու: Եւ Թրումընեան Վարդապետութիւնը միշտ ի զօրու է Ամերիկայի համար:

Դառնանք Արեւելք: Նոր յոյս մը կա՞յ Խորհ. Միութեան կողմէ: Խրուշչեւ, իր տապալումէն առաջ, յայտարարած էր արդէն որ սահմանային սրբագրութիւնները պետութեանց միջեւ պէտք է որ կատարուին փոխադարձ համաձայնութեամբ, եւ ոչ պատերազմով: Բնական է որ Թուրքիա ոչ մէկ համաձայնութեան պիտի չյանգի: Սակայն կարելի՞ է արդեօք յոյս մը ունենալ այս տեսակէտով, Յիսնամեակի առիթով եւ արդար պահանջի մը իրականացումին համար: Երբեմն պահանջներ մը ձեւակերպուեցան, սակայն յետոյ երեւան եկաւ որ պարզ «չանթաժ»ներ էին տանոնք: Սովետներուն կողմէ Լենինեան – Քեմալական սիրաբանութեան շրջանը խոճալ մը նկատուած է ի սէր գաղափարաբանութեան յաղթանակին:

Այս խորհրդածութեանց մէջ էի, երբ ահա մամուլին հաղորդած լուրերը գիս սթափեցուցին: Թուրքիա Մոսկուա ղրկեց իր Արտաքին Նախարարը (Ֆերիտուն Ճեմալ Էրքին) (լուրեր Նոյեմբեր 6էն ըսկսեալ): Կ'ողեկոչուի լենինեան – քեմալեան սիրաբանութեան երջանիկ շրջանը, կրկին բարի դրացնութեան եւ գործակցութեան, նոյնիսկ սովետներու կողմէ օժանդակութիւն կը հոլովուի: Բայց Հայոց արդար պահանջի մասին ոչ մէկ խօսք:

Ա՛խ, մոռցուած են Թուրքիոյ Խորհ. Միութեան դէմ երկար տարիներ գործիք դարձած ըլլալը (ՕԹԱՆ, ՍԵՆԹՕ եւն.): Մոռցուած են Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին Թուրքիոյ բերած Թանկագին օժանդակութիւնը Գերմանիոյ չէզոք պետութեան պիտակին տակ, եւ վերջին պահուն միայն, անոր պատերազմ յայտարարելը, երբ հիթլերականութիւնը հոգեվարքի մէջ էր, այս ալ Չըրչիլի դրդումով, որպէսզի Թուրքիան կարենայ իր հողային ամբողջականութիւնը պահել: Մանաւանդ մոռցուած են նոյն պատերազմին ամբողջ տեւողութեան Հայաստանի եւ ամբողջ Խորհ. Միութեան Հայոց իրենց Թիւէն եւ ուժէն աւելի բարձր՝ անգին զոհողութիւնները Լենինկրատի, Մոսկուայի, Ռոսթովի, Քերչի խրամներուն մէջ, անոնց խիզախ եւ ըսպառիչ մարտնչումը պահելու համար Սթալինկրատի կամուրջը ... եւ բուն երկրին՝ Հայաստանի մէջ, հայ ժողովուրդին կէս անօթի, կէս բոպիկ, անդուլ անդադար չարաչար գործի վրայ տքնիլը Խորհ. Միութեան յաղթանակին համար, անոր ծանօթ անծանօթ ժողովուրդներուն բարօրութեան համար:

Ա՛խ, մոռցուած են այս բոլորը: Աւելի շլացուցիչ է Լենինեան – Քեմալեան սիրաբանութեան միրաժը, պատրանքը: Չէ՞ք կարծեր, որ Կիպրոսի խնդրին մէջ Սովետներու բռնած դիրքաւորումէն աւելի, Թուրքիան մղած է դիւանագիտական այս քայլը առնելու, հակազդելու համար տարիէ մը աւելի հայ մամուլին արծարծած հարցին՝ հայկական հողային դատին դիւանագիտական սեղաններու վրայ բերուելուն: Պատրանքներ չունենանք — ոչ մեր հայկական մամուլին յօդուածները, ոչ յիշեալ ազգերու չարքին Հայոց ալ տողանցքը Ամերիկայի մէջ, ոչ Մոսկուա ղրկուած հեռագիրները, բնականաբար ոչ ալ իմ համեստ պատմաբանի խօսքերս բան մը չեն փոխեր մեծերու դիրքորոշումին մէջ: Ամերիկացիին համար Թուրքիոյ աշխարհագրական դիրքը ամէն մարդկային զգացումներէ գերադաս է, ռազմական կարեւորութիւն ունի: Գալով Սովետներուն համար, ի՞նչ կշիռ ունի Հայուն դարաւոր հաւատարմութիւնը, ի՞նչ արժէք ունի միլիոն մը Հայերու Թափած արիւնը, փոխան Թուրքիոյ բարեկամութեան եւ համաշխարհային յեղափոխութեան գաղափարաբանութեան: Ցաւալի է, բայց այսպէս է, ըսած է նոյն ինքն Լենին:

Ի՞նչ ընել ուրեմն, յուսահատի՞լ: Ո՛չ, յուսահատիլը հայկական չէ: Եթէ ոչ, շատո՛նց Հայութիւն մնացած չէր ըլլար եւ մեր այսօրուան հանդիպումն ալ տեղի չէր ունենար: Այսպէս կը խօսիմ ես ինծի եւ կրկին կը դիմեմ պատմութեան դատին:

Հ. ՅՈՎՀ. ՎՐԴ. ՄԸՍԸՐԵԱՆ

(3 Շար.)

(1) Յառաջէն, Հոկտ. 20, արտատպելով):

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

— Մեծացեր ի իմ Նորայր, ժուկմ էլ մնայ՝ կարդելու ի ...

Նորայրն աւելի ամաչեց: Ապա գրկեց ու համբուրեց նրան քեռու կինը, հարց ու փորձ արեց մօր մասին:

— Լաւ է, բարեւ էր անում ...

— Իսկ հայրիկդ ի՞նչպէս ի, — հարցրեց քեռին:

— Նոյնպէս լաւ է, բարեւում էր:

— Ապրիս ...

Նուբարը գրկած բերեց Ժիրայրին ու Ծովինարին:

— Աւէք՝ բարով ես եկէ, Նորայր, հազար բարի, մեր աչքների վրայ, մեր սրտիկների մէջ տեղ ունես ...

Նուբարը երեխաների բերանով Նորայրի վրայ բարի գալուստի անվերջ խօսքեր էր Թափում, իսկ Նորայրը նայում էր երեխաներին եւ ալայն ու ալջկան չէր տարբերում իրարից ...

— Աստ՛ բարով ես եկեր, Նորայրիկ, մեր մեծ ախպէր, սաս ճանչցի ընձի, ես բատիկ Ժիրայրն եմ, էն էլ իմ քոյրիկ Ծովինարն ի: Աստ՝ բարով եկար, կարմիր սոլերով եկար, կանաչ սարերով եկար, դեղին կալերով եկար: Աստ ի՞նչպէս ի հօրքուր Անթառամ, ալաջան Ափրօն, ասա՛ ես ու Ծովինար կը ցանկանանք, որ ողջ առողջ էլնեն, ինոնց ձեռ կը պագնենք, ինոնց ծառէն ենք, ես ու Ծովինար ...

Նորայրը նայում էր չէկլիկ երեխաներին, ժպտում էր, նրանք էլ էին ժպտում, մնջում էին ալաւնիների նման:

— Տուր ես գրկեմ, քեռակին, — խնդրեց Նորայրն ու վերցրեց երեխաներին նրա ձեռքից:

— Գնա՛, ուռենու տակ նստի, ճամբայ ես եկեր, դադրեր ես, — ասաց քեռին:

Նորայրը երեխաներին տարաւ ուռենու տակ:

Պարխապը բարձրանում էր դանդաղ, բայց բարձրանում էր: Նորայրը երկու շաբաթ մնաց քեռու տանը: Օգնում էր նրան պարխապն աւարտելու, աշխատում էր պարտէզում, երեխաներին գրկած գընում էր առուի ափով վերեւ, նստում ժայռերի տակ՝ տանից հետը բերած գրքերն էր կարդում: Քիչ էր խօսում: Միայն պատասխանում էր քեռու ու քեռակնոջ հարցերին: Նրանց ամէն մի խօսքի վրայ տեղից վեր էր Թռչում՝ ջուր էր պէտք, ջուր էր բերում, պէտք էր ձըմերուկ քաղել՝ նա հասածը ճանաչում էր:

— Նորայր, հիմա որ գնաս, տանից քեզի ի՞նչպէս ապրենք, — հարցրեց մի անգամ քեռին:

— Աստուած պահի Ժիրայրին ու Ծովինարին, — չփոթուելով այդ հարցից մեծաւորի պատասխանեց Նորայրը:

— Դու Աստծուն կը հաւատա՞ս, տըղայ, դու կարդացուոր ես, — ասաց քեռակինը:

— Որ դուք կը հաւատաք, ես էլ այդպէս կ'ասեմ ...

— Ապրես, Նորայր, ապրես, — հիացած կրկնում էր քեռին:

Պարխապը վերջապէս աւարտուեց Սեպտեմբերի կէսերին:

Գիւղացիները կանգնում, նայում էին ու ժպտում:

Երկու տուն կը չինէր, որ էդքան աշխատէր: Մարդ չէ, գումնի եզ է:

— Գոմէշ է, գոմէշ, եզն ի՞նչ է, որ, — աւելացնում էր միւսը, — որ ուզենայ, փլեր կը քանդէ ու սարեր կը կանգնեցու ...

Գիւղը հիմա արդէն անվերապահ հիացած էր արտամետցի Նահապետով, մանաւանդ որ բոլոր հարեւանները նրա հասցրած վարունգի, ձմերուկի ու սեխի համը տեսան ու համոզուեցին, որ այս քարքարոտ հողերն էլ քաղցր պտուղներ են տալիս:

Աշնանը նռնենիներից կախուել էին մեծ մեծ պտուղներ: Քաղեցին, Նուբարը դրեց դարմանով լի սակաների մէջ:

— Գիտե՞ս ինչ կը մտածեմ, Նահապետ: Որ դու նորածին երեխաներաց համար խնձոր տնկես, ես էլ ամէն մի տըղացկան մօր նուռ կը տանեմ ...

— Արտամետի սովորութիւն է, — ասաց Նահապետը:

— Արծկէի սովորութիւն է, — առարկեց Նուբարը, — Արծկէ տղացկանին նուռ կը տանէին ...

Նորայրի գնալուց յետոյ մի քանի օր նրա տեղը երեւում էր: Յետոյ դարձեալ աշխատանքը կլանեց: Մօտենում էր ձմեռնամուտը: Նահապետը տնկիներ տարաւ, տնկեց բոլոր այն տների առջեւ, որոնցից ուշ գարնանը մանուկներ էին ծնուել եւ այն տների առջեւ, որից այդ օրերին նորածինների ճիչեր էին լըսւում:

Եկաւ ձմեռը, սկսուեցին հարսանիքները, ծնուեցին նոր երեխաներ: Եւ բոլորն արդէն գիտէին, որ ամէն ծնողի դրան առաջ Նահապետը մի խնձորի ծառ կը տնկի, ամէն տղացկան կնկան էլ Նուբարը մի նուռ կը բերի, իսկ նորապսակներին դրան առաջ երկու խնձորենի կը տնկի Նահապետը:

Եկաւ նոր գարունը: Ժիրայրն ու Ծովինարն արդէն քայլում էին, անուշ ժըպտում ու կլկլալով ծիծաղում էին մեծերի երեսներին:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(51 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ

Հայաստանի երկրորդ մեծ քաղաքին՝ Լենինականի մէջ գոյութիւն ունի երկրաբնախօսական եւ երկրաշարժային ուսումնասիրութեանց հիմնարկութիւն մը , որուն ղեկավարն է Ակադ. Արմենակ Նազարեան , որ ծնած է Փարիզ եւ տասնեակ տարիներ առաջ վերադարձած է հայրենիք :

Վերոյիշեալ հիմնարկութեան նպատակներուն եւ աշխատանքներուն մասին շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդած է վերջերս ակադեմական Ա. Նազարեան : Ստորեւ՝ գլխաւոր մասերը. —

Այս հիմնարկութեան դերն ու աշխատանքը շատ կարեւոր է , որովհետեւ երկրաբնախօսական պրպտումները շատ դժուար են Հայաստանի մէջ : Արդարեւ , ինչպէս յայտնի է , արդի Հայաստանի 80 տոկոսը ծածկուած է հրաբխային զօրաւոր հոսքերով եւ ժայթքած հանքատեսակներով : Ուստի անհրաժեշտ էր մշակել նոր եղանակներ՝ այսպիսի խրթին պայմաններու մէջ օգտակար հանածոներ գտնելու համար :

Անկէ զատ, Հայաստան երկրաշարժի երկիր է : Անցեալին, ինչպէս ցոյց կու տան Մատենադարանին մէջ գտնուած ձեռագիրները, մեծ վնասներ պատճառող մարդկային մեծ զոհեր խլող երկրաշարժներ եղած են, որոնք տեղի կ'ունենան նաեւ մեր օրերուն : Միայն վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին երկրաշարժներ պատահած են Լենինականի մէջ՝ 1926ին, Զանգեզուրի մէջ՝ 1931ին , Երեւանի մէջ՝ 1937ին, Սեւանի մէջ՝ 1945ին, Բիւրականի մէջ՝ 1949ին : Ահա թէ ինչու մեծ կարեւորութիւն ունի զօրաւոր եւ քայքայիչ երկրաշարժներուն ուսումնասիրութիւնը, որուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ շինել երկրաշարժներու դիմացող շէնքեր :

Այս նկատումով է , որ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային ղեկավարութիւնը, մասնաւորապէս ակադեմականներ Վ. Համբարձումեանի եւ Ն. Յարութեանի առաջարկով 1961ին Լենինականի մէջ հիմնուեցաւ այս հիմնարկութիւնը :

Հիմնարկութիւնը թէեւ կը գտնուի իր ձեւաւորման շրջանին մէջ, բայց արդէն որոշ յաջողութիւններ արձանագրած է : Հայ գիտնականները նախ եւ առաջ գրանցեան Հայաստանի մէջ վերջին տարիներուն կատարուած երկրաբնախօսական բոլոր հետազօտութիւններուն ընդհանրացմամբ, որ շուտով հանրութեան սեփականութիւնը պիտի դառնայ մեծածաւալ մենագրութեամբ մը : Այս ձեւով հայ գիտնականները կ'ունենան նախադրեալներ՝ գիտութեան այս բնագաւառին մէջ իրենց աշխատանքները խորացնելու ուղղութեամբ : Յատկապէս մեծ աշխատանք կը կատարէ Յովաք Յակոբեան, որ կը նկատուի Խորհ. Միութեան մէջ հնագիտա – մագնիսական հետազօտութեան եռանդուն նախաձեռնողներէն մէկը :

Գիտութեան այս ճիւղը թոյլ կու տայ որոշելու Երկրին մագնիսական անցեալը՝ հեռաւոր երկրաբանական դարաշրջաններուն :

Հայաստանի մէջ հայ գիտնականները սկսած են հաստատել ճարտարապետական – երկրաշարժական ցանց մը՝ ինքնատիպ սարքերով, որոնք Հայաստանի գիտնականները մշակած են երկրաշարժները ճարտարապետական տեսակէտէն ուսումնասիրելու համար : Մեծ ուշադրութիւն կը դարձնեն նաեւ շէնքերուն եւ կառոյցներուն տոկունութեան յատկանիշները ճշդելու եւ ուսումնասիրելու ուղղութեամբ : Այդ նպատակով կ'օգտագործեն ոչ միայն բնական, այլեւ արուեստական երկրաշարժները, որոնք մէջտեղ կը բերեն յատուկ պայթիւններով : Գիտնականները կազմած են Հայաստանի երկրաշարժներու քարտէզը :

Աշխատանքներ կը կատարուին կառոյցներուն բնութիւնը մոտելներու օգնութեամբ ուսումնասիրելու ուղղութեամբ : Շատ աւելի դիւրին է փորձեր կատարել մոտէլներու վրայ, քան թէ՝ շէնքերուն : Սակայն որպէսզի համեմատութիւնը ճիշդ ըլլայ , անհրաժեշտ եղաւ մշակել , այսպէս կոչուած , ընդլայնուած նմանութեան տեսութիւնը : Ներկայիս ըստ այդ տեսութեան պատրաստուած է յատուկ մենագրութիւն մը :

Հիմնարկութիւնը կ'աշխատի նաեւ պատրաստել որակաւոր երիտասարդ մասնագէտներ : Այս ուղղութեամբ կարեւոր աշխատանքներ կը կատարուին :

1965ին, Յունուար – Փետրուար ամիսներուն, Ուելինքթընի մէջ (Նոր Զելանտայի մայրաքաղաքը) պիտի գումարուի երրորդ միջազգային համաժողովը՝ նուիրուած երկրաշարժներու տոկացող շինարարութեան եւ ճարտարապետական երկրաշարժութեան : Այս կարեւոր համաժողովին պիտի մասնակցին նաեւ հայ գիտնականներ :

Հիմնարկութիւնը ունի մեծ հեռանկարներ : Ներկայիս վերջ կը գտնէ հանքերու Ֆիզիքական յատկութիւնները ուսումնասիրող աշխատանոցին շինարարութիւնը : Պիտի շինուին նաեւ ուրիշ աշխատանոցներ : Պիտի հաստատուի լայն ցանց մը՝ երկրաշարժական կայաններու :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՎԱՂԸ ԱՅՍՕՐԷՆ ԱՒԵԼԻ ԳԷՇ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ

Ֆալիհ Ըֆքը Աթայ կը գրէ «Տիւնեա»յի մէջ.— Ամերիկայի Հանրապետութեան նախագահը ըսեր է .— « Միմիայն աշխարհի ամէնէն զօրաւոր պետութիւնը չենք, այլ բոլոր երկիրները եթէ միանան, անոնց համագումարէն աւելի զօրաւոր ենք » :

Մեր ձախակողմեան տխմարին համաձայն, պէտք է որ Ամերիկայի բարեկամութիւնը իր երեսին զարնենք, եւ ուր որ ամերիկացի մը տեսնենք, պոռանք իրեն .— Տունդ կորսուէ , գնա՛ : Այսինքն կրկնենք Երկաթէ Վարագոյրի յանկերգը :

— Այդ պետութեան ասպարէզ կարդացող միակ երկիրը Խորհ. Միութիւնն է , իր հիւլէով կը խրոխտանայ անոր դէմ , մէկ ծայրը մեր արեւելեան սահմանին վրայ է, միւս ծայրը՝ Խորհրդի զանեռուն առջեւ : Կ'ըսեն թէ՝ «Սթալին թէեւ մեռմէ հող ուզեց, բայց մենք այս տեսակէտով հաշուեյարդարի ենթարկեցինք Սթալինականութիւնը, կը հաւատանք թէ իրարու հակառակ վարչաձեւեր կրնան քով քովի ընթանալ , ուրեմն՝ հաշտուինք » :

Մեր աջակողմեան տխմարն ալ բոլորովին հակառակը կը պնդէ , եւ կ'առարկէ .— Սագրն հա՛ , Մոսկուայէն դէպի Թուրքիա պալէթի արթիւթ անգամ չենք կրնար բերել : Մենք որ մեր հարաւային սահմաններէն ամէն օր արջառ կը փախցնենք եւ չենք կրնար արգելք ըլլալ , պալէթի արթիւթներէն կը խորշինք եւ կը խորհինք թէ անոնց քղանցքներէն վտանգաւոր գաղափարներ կրնան սպրդիլ :

Այս բոլորին պատասխանատուն ո՞վ է՞ք թէ ով է : Այն նիւթական եւ բարոյական խառնակութիւնը , որուն մէջ կը տառապինք եւ կը տապլտկինք ամէն օր :

Ներքին քաղաքականութեան մէջ , արտաքին քաղաքականութեան , հողագործութեան, ելեւմուտքի, ճարտարարուեստի եւ այլ տնտեսական քաղաքականութեանց մէջ, մեր անխելքութիւնները կը ջանանք ուրիշին վճարել տալ : Կռնակ կը դարձնենք անոր, որմէ չենք կրնար բան մը փրցնել :

Ինչպէս մեր ամբողջ պատմութեան ընթացքին , նոյնպէս եւ այսօր մեր բոլոր կորուստներուն եւ դժուարութիւններուն միակ պատասխանատուն մենք ենք բացարձակապէս : Մենք մէկն ենք այն հազուագիւտ ազգերէն , որոնք չմասնակցեցան երկրորդ աշխարհամարտին : Այդ պատերազմէն դուրս եկանք իբր պահանջատէր, մեր գանձը լեցուն ոսկիներով եւ սակայն, անոնք որ այս պատերազմին հետեւանքով կործանեցան , ողջցած են այսօր : Անոնք որ կը մուրային, հարստացած են, փողոցները կանգնած են վերստին : Իսկ մե՞նք : Մենք ալ միլիոնները վատնեցինք վասն ոչինչի, մենք միակն ենք դուցէ իբր տագնապներու մէջ տապլտկող, իբր անհաշիւ գործող :

Մենք չմորածներ ենք, բնորական պայքարին մէջ բարոյապէս եւ նիւթապէս մոլորածներ : Թուրքիա պէտք ունի առհավիրայի մը, պետերու, մանաւանդ բարոյական ղեկավարներու : Քաղաքական հրապարակը ողողուած է չահախնդիր մակաբոյծներով : Չեն խարուիր անոնք որ վաղը այսօրէն աւելի գէշ , աւելի վատթար կը տեսնեն :

Մե՞ղք որ մեր գործերը կը գտնուին այնպիսիներու ձեռքը, որոնց ճիրաններէն փրկուիլ կ'ուզէինք :

ՄԱՆՐ ՏՈՒԳԱՆՔՆԵՐ

Հայրի Ալփար կը գրէ «Տինեա»յի մէջ.— Թաղապետական յանցանքներու դէմ ծանր տուգանքներ սահմանող նոր օրէնքը բանտարկութիւն անգամ կը տնօրինէ : Եթէ չիտակը կ'ուզէք, մենք նոր օրէնքն ալ անբաւարար գտանք : Այո , տուգանքները կ'աւելնան, կը կրկնապատկուին , բայց անոնց միջեւ համեմատութիւնները շատ տարօրինակ են : Օրինակ, այնինչ յանցանքին համար տասը ոսկիէն հազար ոսկի տուգանք : Ի՞նչ կը նշանակէ այս, ինչպիսի՞ սահմանում մըն է ան, նուազագոյնը՝ տասը ոսկի, առաւելագոյնը՝ հազար : Եթէ այս սահմանումները պաշտօնեաներուն թողունք , կրնաք երեւակայել արդիւնքները : Մնաց որ այսպիսի օրէնքի մը գործադրութիւնը առաւելագոյն լրջութիւն, բծախնդրութիւն կը պահանջէ : Մի մոռնաք որ երեք տարի առաջ այսպիսի օրէնք մը պիտի քուէարկէինք , բայց կուսակցութիւնները ընտրական կռիւներու հետեւանքով մերժեցին զայն : Քանի ճամբան հեռու չէ , կառավարութիւնը թող վերաքննէ օրինագիծը եւ լրացնէ կարեւոր պակասները : Հակառակ պարագային , իր ներկայ վիճակով , օրէնքը շատ հեռու է բաղձալի արդիւնքները ապահովելէ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ԿԻԼԻԿԻԱ » , պաշտօնաթերթ Ամերիկահայ Ազգ. Առաջնորդարանի , Թիւ 6 , 1964 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Մեղի ընկերացէք , — գոչեց զը–ւարթութեամբ, — լաւ որ լուրջ բան մը չէ պատահած քեզի , ապրարիկս :

Մեքչէի ձեռքը շարժեց :

— Ոչինչ :

Ջինուորները հաւաքեցին աւարը . հինգ թրքական ձիեր, նոյնքան վերարկու ու ամէն տեսակ թրքական զէնքեր :

Մեքչէի ձիերը գննեց , ապա գետին նետուած զէնքերը :

— Ընտրեցէք, եղբայր, — ըսաւ Ջեձէին.— աւարը հասարակաց է :

— Ես պէտք չունիմ , — ըսաւ ծերունին .— բաւական ձի ու զէնք ունիմ :

— Այն ատեն Տոպոյին կը հրամցնեմ զէնք մը :

— Շնորհակալ եմ , — ցնցեց գլուխը Տոպօ ժպտելով ,— ես ի՞նչ իրաւունքով ընտրեմ , ես չեմ կռուած անոնց համար :

— Բայց ընտրեցէք :

Սակայն Տոպօ գլուխը կը ցնցէր :

— Աւարը մինչեւ վերջին կոճակը քուկդ է : Իսկ ընծայ ի՞նչ տեղղոսով կրնամ ընդունիլ քեզմէ :

— Զրի չեմ տար :

— Ատ ուրիշ բան է :

Ու հետաքրքրութեամբ զննեց թրքական զարդարուն սուր մը :

— Ի՞նչ է ուրեմն գինը :

— Այն՝ որ երբ օր մը բերդական ըլլաք ու դրութիւնը տաքնայ, գիս ձեր քով կանչէք :

Տոպօ ժպտելով շարժեց գլուխը :

— Անորոշ գիներով առեւտուր չըլլար :

— Այն ատեն ուրիշ գին մը կ'առաջարկեմ . հետս Տեպրեցէն եկէք :

— Ատ այժմ ան ալ կարելի չէ . հիմա ես արքունական տուրք հաւաքող եմ . ամուլ հողերէն կը հաւաքեմ տասանորդը : Եթէ կարելիութիւն ունենամ աւելի ուշ :

— Այն ատեն ընտրեցէք , ու փոխարէն ձեր բարեկամութիւնը տուէք ինծի :

— Ան արդէն քուկդ է : Բայց որպէսզի գիրար միշտ սիրով յիշենք, հատ մը կ'ընդունիմ : Ասոնք բարձրաստիճան Թուրքեր են, ինչպէս զէնքերէն կը տեսնուի . մէկը բէկ ըլլալու է : Արդեօք ո՞ր տեղացի կրնան ըլլալ :

— Կարծեմ Ֆեհերվարէն ըլլալու են :

Տոպօ սուրերը վեր առաւ գետնէն , անոնցմէ մէկը կապոյտ թաւիշէ պատեան ունէր, երախակալը ոսկեզօծ օձի գլուխ մը կը ներկայացնէր , որուն երկու աչքերը երկու ադամանդներ էին :

— Ասիկա քուկդ է, եղբայր, ասիկա չեմ ընտրեր , ասի հարստութիւն մը կ'արժէ :

Երկու աւելի հասարակ սուրեր ալ կային թրքական պողպատով շինուած , Տոպօ անոնցմէ մէկը առաւ ու ծռեց աղեղ մը ձեւացնելով :

— Ասոր պողպատը կ'ըսեն , — ըսաւ հաճոյքով , — եթէ ասիկա ինծի տաս շնորհակալութեամբ կ'ընդունիմ :

— Շատ սիրով .— պատասխանեց Մեքչէի :

— Քանի որ այսքան ըրիր՝ ուրիշ խնդիրք մըն ալ ընեմ քեզի . առ հետդ Տեպրեցէն տար, ու եթէ Թինօտի հոն ըլլայ , ըսէ որ վրան նշանաբան մը գրէ . ինչ որ ինքը ուզէ : Հոն ոսկերիչներ կան ու կրնան պողպատին վրայ փորագրել :

— Շատ սիրով ,— պատասխանեց Մեքչէի ,— ես ալ այս օձագլուխ սուրին վրայ գրել կուտամ բան մը :

Ու անգամ մը շարժելով կոր սուրը՝ միւսին քով կախեց մէջքին :

— Թուրք սպային քով դրամ գտա՞ք ,— հարցուց Տոպօ իր զինուորներուն :

— Դեռ չխուզարկեցինք :

— Այն ատեն խուզարկեցէք :

Ջինուորներէն մէկը շուտով մը գնաց ու Թուրքը քաշեց : Ոտքէն բռնելով բերաւ խոտին վրայ ու հոն խուզարկեց :

Կարմիր շալվարը գրպաններ չունէր , բայց գօտիին մէջ գտան փոքրիկ քսակ մը ոսկի ու ամէն տեսակ արծաթէ դրամներ :

— Ասոնք ճամբու ծախքին համար շատ յարմար ատեն եկան ,— ուրախացաւ Մեքչէի .— զինուորին դրամը միշտ կը սպառի :

Կար նաեւ փաթթոցի յակինթաշար զարդ մը եւ ոսկի շղթայ մը , զոր բէկը շապկին տակէն կը կրէր հմայեակը անոր վրայ կախած :

Մեքչէի ափին մէջ դրած երկու զարդեղէնները Ջեձէին հրամցուց :

— Ասկից սակայն պէտք է ընտրէք , Տիար Ջեձէ :

— Գրպանդ դիր, ապրարիկ, — ըսաւ ծերունիը ,— ծեր երիվարի գլխուն վրայ փունջ կը դառնայ ծաղիկը :

Կնոջ աչքերը սակայն փայլեցան :

— Բայց այդ շղթան ,— ըսաւ ,— կրնաս ընդունիլ մեր աղջկան համար ... Աղուոր հարսնցու աղջիկ մը ունինք Թաղուհիին արքունիքին մէջ :

— Ազբարիկներ, կը հրաւիրեմ ձեզ ամէնքդ հարսնիքին, — գոչեց Ջեձէի զըւարթացած ,— չմեռած անգամ մըն ալ կ'ուզեմ կարօտս առնել պարէն :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Իշխանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԱԶԱՐ ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին բարեկամներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները Ժիրայր, Էրիք եւ Միշէլ ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին ողբացեալ ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքի առթիւ, այս Կիրակի Սէն Ժէռոմի եկեղեցին:

× Այս առթիւ յիսուն Փրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրվարդ Զատըրճեան եւ իր ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ նամակով մասնակից եղան իրենց սուգին, Գարուն Խաթանասեանի ցաւոն կորուստին առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, նախապէս որոշուած հաւաքավայրը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ստիպողական է: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 19րդ տարեդարձին առթիւ:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբի:

Այս Շաբաթ երեկոյ, 6րդ Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ, 58 Րիւ տը Սէզ, ժամը 20.30ին:

Հանդէսին բացումը պիտի կատարուի Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդի» երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ երգչուհի ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ:

Գեղջկական եւ ժողովրդական քառաձայն երգեր:

Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի պարախումբը պիտի պարէ հայկական, վրացական եւ հունգարական պարեր, ազգային տարազներով:

Պիտի ներկայացուի նաեւ
«ԳԱԻԱԹ ՄԸ ԹԷՅ ...»
Միծաղաշարժ զաւեշտը
Մուտք 3 փրանք

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ազգային Տան սրահին մէջ կը դասախօսէ Կալկաթայի Հայոց Մարդասիրական Ճեմարանի Հայագիտական առարկաներու դասատու: Պ. Ա. ԿԻՒՉԷԼԵԱՆ, նիւթ՝ Հնդկահայ գաղութը եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցելութիւնը Հնդկաստան:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

STUDIO 28, 10, RUE THOLOZÉ ✻ PARIS (18e) ✻ MON. 36-07

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Եօթ-նեղբայրեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Վարուժան խումբի եւ Կապոյտ Խաչի:

Կիրակի 29 Նոյեմբեր, կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին Րիւ Ժէի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՆՃԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդականներուն եւ կարող ուժերու կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները:

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ա) Կոչումն քահանայութեան. արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, յետ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը 4ին:

Բ) Այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, պիտի պատարագէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

եւ պատարագի ընթացքին քահանայութեան աստիճան պիտի շնորհէ Կարպիս Աւագ Սարկաւագ Ժամկոչեանի:

Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը 10:

Սկիզբ քահանայական ձեռնադրութեան ժամը 10.30:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցւոյ մէջ, սովորական ժամուն:

Հ.Մ.Ը.Մ.—ԱՐԾԻՒ-ՄԱՐԶԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Նոյեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ

CLAUDE BESSET ET JO VALLON

Կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը:

Սեղանները ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.—

Րաֆֆի Նազարեան 20 - 71 - 10
Գէորգեան 62 - 68 - 15
Կարիպեան 60 - 89 - 80
Աւետեան 62 - 81 - 15

ՆՈՒՐՀԱՆ ՑՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

1964 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 21-ԻՆ
SALLE RAMEAU : Rue de la Martinière
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
(CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES)

Պիտի ներկայացնէ լուսարձակումով ՄԵԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԸ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Առաջին անգամ ըլլալով Լիոնի մէջ, պիտի լուսարձակէ հարիւրաւոր պատկերներ և վաւերաթուղթեր հաւաքուած մատենադարաններէն և միջազգային դիւաններէն

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ այս կարեւոր երեկոյթին, որուն ներկայ պիտի ըլլան ֆրանսայի բարձր անձնաւորութիւններ եւ ֆրանսական մամուլի ներկայացուցիչներ:

Տոմսերը կարելի է հայթայթել Հայոց Եկեղեցիէն՝ 295, Րիւ Պուալօ, ուրբաթ օրերը ժամը 20էն 22 կամ Միութեան անդամներէն:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբին կողմէ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ
Շաբաթ, Դեկտ. 5, ժամը 18էն սկսեալ
ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

BAR DISQUES SELECTIONNES BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր
DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines
ORCHESTRE ATTRACTIONS
Մուտք 10 փրանք քարդով ներկայացող ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 29 NOVEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10173 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.173

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Երկու չափ եւ երկու կշիռ գործածեցին համաշխարհային երկու պատերազմներու յաղթական դաշնակիցները, երբ հնչեց հաշուեյարդարի ժամը :

Տարբեր պատճառներով սակայն նոյն պատակներով ծաղած էին զոյգ աշխարհամարտերը : Նոյն ողբերգութիւններուն ենթարկուած էին տարբեր երկիրներու մէջ տարբեր ժողովուրդներ :

Տեղը չէ բաղդատութեան եզրեր փընտռելու հայկական եւ հրէական ողբերգութեանց միջեւ, յանդելու համար մինոյն եզրակացութեան կամ ակնկալելու համար միեւնոյն արդիւնքը :

Կարելի չէ անտեսել սակայն, որ Թուրքին ցեղասպանութիւնը աւելի ծանր գնաց հասցուց Հայութեան քան գերմանականը՝ Հրեաներուն :

Հայութիւնը կորսնցուց ո՛չ միայն իր համրանքին կէսը այլեւ իր դարաւոր հայրենիքը, ուսկից արմատախիլ եղած՝ դարձաւ Թափառական :

Կորսնցուց անկախութիւնը իր նորագիւտ հայրենիքին, որուն նոր տէրերը տէր չկանգնեցան ի սփիւռս աշխարհի տարագիր ու վտարանդի բեկորներուն, պաշտպանեցին անոնց իրաւունքները, պահանջատէր չդարձան Թուրքիայէն, հատուցում չպահանջեցին անկէ — հողային ու նիւթական հատուցում :

Իսկ անոնց եւս կանգնող Կրեմլինը ո՛չ միայն մատը մատին չկպցուց հայկական արդար դատին համար, այլ ամէն կարգի աջակցութիւն ընձեռեց ոչնչնելու համար մեր դարաւոր թշնամին :

Հրեաները մեծ զոհեր տուին վերջին պատերազմին, մանաւանդ Լեհաստանի եւ Գերմանիոյ մէջ : Ստոյգ վիճակագրութիւն մը չկայ : Վեց միլիոն կը հաշուեն իրենց կորուստը : Այսինքն Հրեաներու ընդհանուր թիւին մէկ երրորդը :

Հայերս ամէնէն աւելի ազդուեցանք Հրեաներու ենթարկուած ողբերգական վիճակէն, որովհետեւ քանիցս մեր սեփական մորթին վրայ զգացեր էինք տարագրութեան եւ ջարդի զարհուրանքները :

Դաշնակիցներու յաղթանակէն վերջ Հրեաները նախ բարոյական գոհունակութիւն ստացան տեսնելով իրենց ջարդարարներուն մահուամբ պատժուիլը :

Յետոյ ունեցան սեփական անկախ հայրենիք, Միջերկրականի ափերուն, իրենց նախահայրերու հողերուն վրայ, ուր երկու միլիոն Հրեաներ տեղաւորուեցան տասնըհինգ տարուան մէջ :

Երրորդ, Գերմանները նիւթական հատուցում տուին զոհերու ընտանիքներուն : Իսրայէլ տէր կանգնեցաւ աշխարհացրիւ հրէութեան եւ նիւթական մեծ աջակցութիւն ստացաւ դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութենէն, որ ուզեց քաւել Հիթլէրի եւ ընկերներուն գործած մեղքերը :

Չորրորդ, սփիւռքի հրեայ կազմակերպութիւնները — սիոնական կամ ոչ — նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն ընծայեցին Իսրայէլի կառավարութեան եւ այսօր ալ տէր ու պաշտպան կը կանգնին հրէական շահերուն :

Ահա՛ վերջին փաստը :

Գերման կառավարութիւնը որոշած է 1965էն սկսեալ այլեւս չհետապնդել եւ դատի չենթարկել հիթլերեան շրջանի այն զինուորական կամ քաղաքային պաշտօնատարները, որոնք այս կամ այն ձեւով չարչարած կամ ջարդած էին Հրեաները :

Զինադադարէն քսան տարի վերջ այլեւս ժամանցումի պիտի ենթարկուին նման ոճիրները եւ անոնց հեղինակները պիտի չհետապնդուին :

Այս որոշումը ընդհանուր դայրոյթ առաջ բերած է արտասահմանի հրեայ շրջանակներուն մէջ, որոնք կը բողոքեն այս կարգադրութեան դէմ :

Գերմանիոյ արտաքին Նախարար Շրէօտէրի Ուաշինկթըն այցելութեան առթիւ Ամերիկայի 18 հրէական մեծ կազմակերպութեանց նախագահները բողոքի հեռագիրներ ուղղած են անոր, պահանջելով որ ժամանցումի թուականը երկարաձգուի, որովհետեւ, կը չեշտեն, տակաւին բազմաթիւ ոճրագործներ անպատիժ կը պտտին :

Ըստ իրենց, նիւթական հատուցումը բաւարար փաստ մը չէ, որ բարոյական նոր մթնոլորտ մը ստեղծուած է այժմ Գերմանիոյ մէջ :

Յետոյ պաշտպան կանգնելով Իսրայէլի, նոյն նախագահները կը պահանջեն, որ Գերմանիա ետ կանչէ այն մասնագէտները, որ Եգիպտոսի մէջ զանգուածային բնաջնջումի սահմանուած հիւլէական զէնքեր կը պատրաստեն :

Այսպէս, միջազգային եւ ազգային ճակատներու վրայ աշխատանքի լծուած են հրէական կազմակերպութիւնները՝ նախանձելի համերաշխութեամբ :

Այս տեսակէտէն կրնան օրինակ ծառայել մեզի :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

Թանկագի՛ն երախաներ ,

Իմ փոքրիկ հայրենակիցներ, որ բախտի անարդար ձեռքով ոսկեհատիկ ցորենի պէս ցանուած էք աշխարհի բոլոր ափերուն վրայ, կ'ողջունեմ ձեզ մեր քաղաքամայր Երեւանէն :

Ես գիտեմ թէ ծնողքներն ու ուսուցիչները ի՛նչքան կ'աշխատին, ինչքան կը չարչարուին ձեզ մեծցնելու, դաստիարակելու եւ կեանքին համար պիտանի մարդ դարձնելու համար : Կեանքին համար պիտանի են անոնք որոնք ունին շատ գիտելիքներ, իսկ գիտելիքները ձեռք կը բերուին, աշխատանքով : Ուրեմն սիրեցէ՛ք աշխատանքը : Աշխատանքով կը ստեղծուին ամէն տեսակ բարիքները — հացը, լոյսը, արուեստը եւ մարդու երջանկութիւնը :

Մեր տաղանդաւոր նախնիքներու օրինակով սիրեցէք արուեստը. ան կը գեղեցկացնէ ձեր կեանքը, կ'ազնուացնէ ձեր հոգին եւ ձեր սիրտը կը լեցնէ սիրով՝ բոլոր մարդոց եւ աշխարհին հանդէպ : Ով որ կրնայ հիանալ ծաղիկներու խատուտիկ տեսքով, երկինքի ջինջ կապոյտով, Սեւանի ալիքներուն քնքուշ ծփանքով կամ Մասիսի կատարը պսակող յաւերժական ձիւնի մաքրութեամբ, անիկա բարի եւ աշխարհին պիտանի մարդ է :

Եօթանասուն տարիներէ ի վեր վրձինը ձեռքիս՝ ես սիրով ու անդադրում նկարեր եմ մեր հայրենիքին չքնաղ բնութիւնը եւ անոր աշխատանքի ազնիւ մարդերը : Այդ բոլորը ստեղծեր ու պահեր եմ ձեզի համար, իմ փոքրիկ հարազատներ, որ պէտք օր մը դիտէք զանոնք եւ ինծի պէս ջերմութեամբ սիրէք ձեր հնաւանդ հայրենիքն ու ժողովուրդը, չմոռնալով յարգել աշխարհի միւս բոլոր ժողովուրդները :

Գիտցէ՛ք յարգել ձեր ծնողքներուն եւ ուսուցիչներուն աշխատանքը : Գիտցէ՛ք սիրել զանոնք այնպէս, ինչպէս անոնք կը սիրեն ձեզ : Այն ատեն ես կը համբուրեմ ձեր հայրենակարօտ աչքերը, հայրաբար կը սեղմեմ ձեր խոստումնալից, փոքրիկ ձեռքերը եւ ձեր սիրով երիտասարդացած՝ նորէն ձեռք կը վերցնեմ վրձինս :

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՑԱՆԿ

	Ն.Ֆ.
Տոքթ. Նազարեան (Փարիզ)	200
Ուշագլեան եղբ. (Փարիզ)	200
Աղեքսանդր Կիւլպէնկեան (Լիոն)	200
Գրիգոր Տատուրեան (Լոնտոն)	200
Տիկ. Սօնա Իպիշեան (Միլան)	200
Հանկէլտեան (Միլան)	200
Հրանտ Բամպակեան (Միլան)	200
Տիկին Ագապի Նշանեան (Փարիզ)	200
Ե. Ատանալեան (Իսի)	200
Կ. Տօնէրեան (Պորտօ)	200
Տիկին Իքս	200
Սահակ Յովհաննէսեան (Փարիզ)	200
Յովհ. Զալըքեան, հինգ օրինակ մէկը յատարարուած նախորդ ցանկով, չորս օրինակը նուէր Հայաստանի մատենադարաններուն	800
Ն. Թարայեան, երեք օրինակ մէկը իր անուան	200
Երկրորդը՝ Անթիլիասի կաթողիկոսարանին	200
Երրորդը՝ Պէյրութի ճեմարանին	200
Նուպար Յովհաննէսեան, երկու օրինակ, մէկը իր անուան	200
երկրորդը Ռ. Սէթեանին, փաստենա	200

ԼՈՆՏՈՆ. — Սիրելի Նարդունի, — Հեռախօսով սխալ հասկցուած է, Գեղամ Եղիազարեանը (տես նախորդ ցանկը) սրբագրել՝ Գեղամ Եղիայեան : Իսկ իմս մէկ օրինակ չէ, այլ հինգ օրինակ, չորսը՝ Հայաստանի Մատենադարաններուն : Մի սպասեր որ 25 բաժանորդ արձանագրուի, այժմէն սկսէ գործի, — կը լրացնեմ պակասը, նոյնիսկ աւելին՝ երբ պէտք ըլլայ : Քու կոչդ հրաման է մեզի, եւ աշխատանքդ՝ նուիրական : Համբոյրներ :

ՅՈՎՀ. ԶԱԼԸՔԵԱՆ

ԼԻՈՆ. — Սրտի անհուն բերկրութեամբ կ'ողջունեմ «Նարդեան Հրատարակութեանց» բաժանորդագրութիւնը :

ԱՂԵՔՍ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

ՄԻԼԱՆ. — Կարդացի «Նարդեան Հրատարակութեանց» բաժանորդագրութեանց յայտարարութիւնը : Շատ ճիշդ ըսած էիր, ամէն գրող կը փափաքի հրատարակուած տեսնել իր մտքին ծնունդը, անտիպ կը նշանակէ մեռած : Վստահ եմ որ քանի մը անգամ 25 բաժանորդներ պիտի գան արձանագրուիլ՝ այնքան սիրուած ու գնահատուած գրագէտին գործերը լոյս ընծայելու համար : Այնքան կարօտցեր եմ քեզ եւ այնքան կ'ուզեմ լսել ձայնդ : Ե՞րբ պիտի գաս Միլան :

ՏՈՔԹ. Ե. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆ. — Ծրագիրդ գործնական ու պատուական է : Կը կարծեմ որ արդիւնքը սպասուածէն աւելի գոհացուցիչ պիտի ըլլայ : Այս ձեւով՝ ոչ ոքէ խնդրանք, ոչ ոքի պարտական : Ահա գրագէտը, որ պայծառ ճակատը բարձր բռնած, հպարտօրէն կը քալէ՝ լոյս սփռելով իր ճամբուն վրայ : Համբո՛յր այդ լուսավառ ճակտիդ :

ԳՐ. ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ. — «Նարդեան հրատարակութեանց» շարքը ունենալ գրադարանիս մէջ մեծ հաճոյք եւ պարծանք է ինծի : Համով - հոտով գրականութեանդ հրատարակութիւնը պարգեւ մըն է մեզի :

Եղբայրօրէն

ՏՈՔԹ. Բ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

ԲԱՑՈՒՄԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ

Ս. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Պապին փոխանձնորդ Կարդինալ Աղաճանեան, Շաբաթ օր, Պոմպէի մէջ բացումը կատարեց Ս. Հաղորդութեան միջազգային 38րդ համագումարին :

Ուխտաւորներ Պոմպէ հասած են աշխարհի բոլոր կողմերէն, ոմանք ոտքով : Մօտ հարիւր հազար որոնց տասը հազարը՝ արտասահմանէն, ներկայ են ժողովին : Քաղաքին մէջ զանազան ցուցահանդէսներ եւ հանդիսութիւններ կազմակերպուած են :

Պապը Պոմպէ կը հասնի քանի մը օրէն :

ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Շնորհակալութի՛ւն : Երբեք չէի սպասեր այս ընդունելութեան : Ամիսներով ճգճգեցի, որովհետեւ կը վարանէի : Եւ ահա երկու ցանկով՝ սպասուածէն աւելի բաժանորդներ արձանագրուեցան :

Ուրեմն կը սկսիմ տպագրութիւնը :

25 բաժանորդագրութիւնը բաւական էր լոյս ընծայելու համար առաջին հատորը : Ես ծրագրած էի առաջին հատորը լոյս ընծայելէ ետք՝ ծախուած առաջին օրինակներուն բերած գումարով հրատարակել յաջորդ հատորը եւ այսպէս շարունակեր : Բայց այժմ, բաժանորդագրութեանց այս ընթացքով, կրնամ առանց սպասելու, իրարու ետեւէ լոյս ընծայել յիշուած բոլոր հատորները :

Պատուակալ այս բաժանորդներուն համար պիտի տպագրուին յատուկ օրինակներ՝ ազնիւ թուղթի վրայ եւ պիտի ձօնագրուին ու զրկուին հասցէներուն : Մէկ ցաւ միայն ունիմ, — ոմանք ինչո՞ւ չեն ուզեր որ յայտարարեմ իրենց անունը : Այդ յայտարարութիւնը կը ծառայէ իբրեւ գրական հրատարակութեան յաջողութեան, ինչպէս եւ հրապարակային նշան համակրանքի, որ ուրախութիւն կը պատճառէ ինծի :

Նորայր Բիւզանդացի, որ ծանօթ է իբրեւ «աշխարհակալ հայ լեզուի», ճիշդ այս ձեւով հրատարակեց իր նշանաւոր Բառարանը, որու վրայ կը հիմնայ Հրաչեայ Աճառեան : Դեռ աւելին, իր Բառարանին վերջին էջերուն վրայ եւս հրատարակեց բաժանորդներուն ցանկը : Ով որ ունի այս թանկագին Բառարանը, թող բանայ վերջին էջերը, ուր պիտի տեսնէ թէ 337 հոգի առաջուընէ բաժանորդագրուեր են բառարանին հրատարակութեան համար (Ֆրանսացիներն ալ կ'ընեն այսպէս), որոնց մէջ «Եկեղեցականք» (ինչպէս Ներսէս Պատրիարքը, եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ), «Շնորհափայլ Տիկնայք եւ Օրիորդք», «Ընկերութիւնք եւ Վարժարանք», «Մեծապատիւ Տեարք», դասաւորուած այս ձեւով եւ այբուբենական կարգով, իւրաքանչիւրին դէմը գրուած իր վճարած դրամը (մէկուկէս օսմ. լիրա), ոմանք արձանագրուած քանի մը օրինակ, շատեր Պոլիսէն, գաւառէն, արտասահմանէն :

Ես եւս պիտի ընեմ նոյնը. — Առաջին հատորին ետեւը պիտի հրատարակեմ պատուակալ բաժանորդներուն ցանկը, իբրեւ յիշատակարան՝ պատմութեան համար եւ շնորհակալութեան :

25 Նոյ. 1964

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Զ.

Առաջին անգամ Գերմանիայէ՛ն փրթաւ բարձր գնահատութեան ձայնը:

Շլեգէլն էր, որ գերմանական հանճար տեսաւ Շէյքսփիրի մէջ եւ զայն պանծացուց ամէնէն հրեղէն բացատրութիւններով, — ա՛յդ իսկ խանդավառութեան եւ ջերմեռանդութեան համար՝ «անգլո-շէյքսփիրեան» կոչուած:

Այս կենդանի հետաքրքրութիւնը, այս շլացուցիչ հմայքը, զոր անսպառ կերպով միշտ վառ պահեցին գերման ռոմանթիքները, բորբոքած ինչպէս Մովսէսի մորենին, ի վերջոյ դարձաւ «Շէյքսփիրեան կրօնք», որու յարած էր նոյնիսկ ... «մատերիալիզմին» վարդապետը, Կարլ Մարքս: Եւ երբ Ռուդէ, ներկայանալով իբրեւ հերետիկոս, գրեց թէ «Շէյքսփիրը դրամատիկական պոէտ չի եղել, որովհետեւ իմաստասիրական սիստէմ չի ունեցել», զայրոյթով եւ անարգանքով այսպէս կը պատասխանէ «Ոսկի Հորթին» փիլիսոփայութեան տեսաբանը. — «Հէ՞, գո՛ւն, անասուն»:

Նոյն զայրոյթը Էնգելսի մօտ: Երբ «Բենեդիկս իր լոյս ընծայած մի գրքում փորձ է անում համեմատելու իր ժամանակի գրողներին Շէյքսփիրի հետ եւ յայտնում թէ վերջինս անհամեմատ ցածր է կանգնած տասնեւիններորդ դարի յատկապէս երկրորդ կէսի քաղքենի գրողներից», Էնգելս կը գրէ. «Սրիկայ Բենեդիկսը հրատարակել է գարշահոտութիւն բուրող մի հաստափոր գիրք «Շէյքսփիրոմանիայի» մասին, որով նա փորձում է ապացուցել թէ Շէյքսփիրը չի կարող հաւասարուել մեր մեծ պոէտներին, անգամ նոր ժամանակների պոէտներին: Ինչպէս երեւում է, Շէյքսփիրին պէտք է ուղղակի ցած գլորել իր պատուանդանից՝ նրա տեղը դնելու համար լայնայետոյք Բենեդիկսին: «Վինձորեան կանանց» միայն առաջին արարուածում աւելի կեանք ու շարժում կայ, քան գերմանական ամբողջ գրականութեան մէջ»:

Ինչպէս կը տեսնէք, նոյն սաստկութիւնը ունի հրացանաձգութիւնը ուրացման եւ պանծացման ճակատներուն միջեւ:

Այս առթիւ, քննադատ մը կը գրէ թէ ուրացումով սեղծուեցաւ սակայն սառուեր մը, որ աւելի փայլ, աւելի սաստկութիւն տուաւ լոյսին, Շէյքսփիրեան ճառագայթումին:

Ֆրանսա ուշ հասաւ, որովհետեւ քալեց ...Դամասկոսի ճամբէն: Հարկ եղաւ որ գրուի թէ Ֆրանսացի մեծ մատենագրին՝ Մոնթէնեի Փորձերուն, ինչպէս եւ Ֆրանսացի գրող Պելֆորէի Եղերական պատմութիւններ գործին անգլերէն թարգմանութիւնները, (փոյթ չէ թէ Պելֆորէ իր այդ շարքին մէջ առած ըլլայ «Համլէթին պատմութիւնը»՝ քաղելով Սաքսօ Կրամաթիքուսի «Դանիական պատմութեանց» գործէն), իրենց նպաստն են բերած Շէյքսփիրի տաղանդին արգասաւորման, որպէսզի Մարիան բանայ իր տաք եւ առատագանձ ծոցը:

Այսպէս, Տիտըռօ կը յայտարարէ թէ «վսեմականն ու հանճարը կը շողան Շէյքսփիրի մէջ, ինչպէս փայլակները խոր գիշերուան մէջ»:

Շաթօպրիան «մայր-հանճար» կ'անուանէ Շէյքսփիրը, «ի շարս այն հինգ-վեց գրողներուն՝ որոնք ծնած ու սնուցած են մնացեալները»:

Սթանտալ կը խոստովանի թէ օրէ օր կ'աճի իր հիացումը Շէյքսփիրի հանդէպ:

Վիքթոր Հիւկօ կը յայտարարէ թէ ոչ ոք կայ Շէյքսփիրէն վեր, հաւասարը՝ այո՛, բայց աւելի բարձրը՝ ո՛չ:

Թէն, ըսելու համար թէ ո՛րքան կը սիրէ Շէյքսփիրը, փոխ կ'առնէ այն խօսքերը, զորս Տեզտեմոնա ուղղած է Օթելլոյի. «Կը սիրեմ ձեզ, որովհետեւ դուք շատ սիրած էք եւ շատ տառապած»:

×

Վերջարան:

Շէյքսփիր ունի 37 գործ, (14 կատակերգական, 10 պատմական, 13 ողբերգական, այս վերջիններէն՝ եօթը հին մատենագրութենէն քաղուած): Թատերագրական իր ժառանգութիւնը, սկզբնաբար, կազմուած է «աշխատակցութեան» ձեւին տակ՝ ըստ ոմանց, — պատրաստ գործերէ քաղել եւ բեմական ձեւի վերածել, — բայց շուտով իր «աշխատակցութիւնը» դարձած է «հեղինակութիւն»: Երբեք չէ ունեցած իր տաղանդովը պարծելու ցանկութիւն, ինչպէս կը վկայէ բանաստեղծ Փոփ. —

Շէյքսփիր (զոր դուք եւ թատրոններու
բոլոր ազդերը
Կը կոչէք՝ աստուածայինն,
անբաղդատելին եւ դեռ ի՛նչ),
Դրամ շահելու միայն եւ ոչ երբեք
փառքի համար թեւերը բացաւ լայն,
Ու դարձաւ անմահ ի հեճուկս իրեն:

Արդարեւ Շէյքսփիր ուզած է միայն գործ տալ իր Թատերախումբին, (աւա՜ղ, իր ձեռագիրները հրոյ ճարակ եղան 29 Յունիս 1613ին, Կլոպ Թատրոնին հրդեհին մէջ):

Այսպէս, ոմանք հաւաքական աշխատանքի մը պտուղը կը համարին իր թատերագրական ժառանգութիւնը, տեղ տեղ փոխառութիւն, տեղ տեղ վերամշակութիւն, տեղ տեղ ստեղծագործութիւն: Յապաւում, յաւելում, կարկտուք: Զըմոռնալ ընդօրինակողներու եւ տպագրիչներու կատարած խաթարումները: Բայց այս բոլորէն անկախ, ամէն մէկ բառի ղետեղման, ամէն մէկ նախադասութեան հէնքին մէջ՝ կը շողայ Շէյքսփիրեան հանճարին ցոլքը, առանց որու՝ դիակ էին եւ դիակ պիտի մնային փոխառութիւն կոչուած ատաղձները:

Փոխառութիւնները միշտ ալ կատարուած են ժողովուրդներու մէջ, — մէկ հեղինակի մէջ կ'ապրին երբեմն բազմաթիւ հեղինակներ: Հոմերոս մէկ անձ չէ, ոչ ալ Նահապետ Քուչակ: Մէ՛կն է սակայն որ կը բիւրեղացնէ:

(Ի դէպ՝ քննադատ մը դիտել կուտայ թէ գրողին եւ փոխ առնողին, եթէ կ'ուզէք՝ բանագողին վերաբերեալ դատերուն մէջ կորսնցնողը միշտ անտաղանդ գրողն է, ինչպէս Կէօթէի եւ Հէնտէլի պարագաներուն մէջ այս երկու տաղանդաւոր.. բանագողներն են որ շահած են):

Գրականութեան պատմութեան մէջ դասակարգ մը գրողներ կան, որոնց մօտ հրաշալի տարակոյսը, աւա՜ղ, թաթախուած է ախտաբանական լոգիկայի մը աւազանին մէջ, այնքան որ տարակոյսին բեւեռը, փոխանակ ուղղելու դէպի դարմանք կամ արուեստին դուռները, կը ստիպուին ուղղել դէպի նախանձ: Ահա թէ ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ «բանագող» կը հռչակուի Րաֆֆի (Մասիս, 1884 Հոկտ. 13): Կամ յաչաղկոտ բերաններ ոչ միայն «բանագող» կ'անուանեն Շէյքսփիրը, այլ եւ... վաշխառու, ձիապան, օմ տը փայ, մսավաճառի աշկերտ, յունական սիրոյ երգիչ, ազատ-որմնադիր (ֆրան-մասոն), մտացար, խման, կընախորշ, մարդատեաց, նոյնիսկ կաղ՝ վկայութեան կանչելով թիւ 37 եւ 89 հնչեակները:

Եթէ տխուր ու վայրերան հեղինակներուն թողունք, ո՛ղջ մնայ լոգիկան, հնչեակներէն կամ ողբերգութիւններէն փրցուած տող մը կամ խօսք մը ապացոյց առած՝ կրնան հաստատել թէ... սատանան է գրած, խնայելով մեզի այն թէ գոյութիւն չունի... Շէյքսփիր անուամբ հանճար մը, ճիշդ ինչպէս Թէոֆիլ Քայեօ, մաղելով ամբողջ Հոմերոսը, կը հաստատէ թէ Տրովադան կը գտնուի ... Անգլիոյ մէջ, (երեք գիրք հրատարակած է՝ այդ պրպտումներուն համար):

Խնդիրը հետեւեալն է. —

Հոմերոսի անունով մեզի հասած ժառանգութիւնը յունական գործ է, — ի՛նչ փոխառութիւններ ալ կատարուած ըլլան՝ խմորը հասունցած է յունական տաշտի մէջ եւ ստացած հելլենական հանճարին դրոշմը: Քուչակի անունով մեզի հասած ժառանգութիւնը հայկական գործ է, ի՛նչ ազդեցութիւններ ալ կրած ըլլայ:

Ի՞նչ փոյթ, ուրեմն, թէ այս հանդիսութեամբ մեծարուած ստեղծագործութեանց հեղինակը Շէյքսփիր էր, կոչէք կամ Պէյքըն, (ինչպէս գրուեցաւ 1850ին՝ առաջին անգամ), կամ կոմս տը Ռութլանտ, (ինչպէս կը պնդէր Տեմպլըն, փրոֆէսէօր Պրիւսէլի համալսարանին), կամ կոմս տը Տէրպի, (ինչպէս կ'ուզէր հաստատել Աբէլ Լըֆրան, փրոֆէսէօր Քոլէժ տը Ֆրանսի), կամ վերջապէս Մարլօ եւ ուրիշ անուններ, իրողութիւնն այն է որ մեզի տրուածը անգլ. հանճարն է: ԺԶ. դարուն սկիզբը, երբ երկու թատրոն միայն ունէր փարիզ, (Վոլթէր առոնց կուտայ թռէօ անունը, այսինքն տօնավաճառներու յատուկ խաղարեմ), Լոնտոն ունէր տասնեւօթը թատրոն, եւ ժողովուրդ մը կար թայմըզի ափերուն վրայ, որ խելայեղօրէն կը ծափահարէր այս գործերը, (արագօրէն հարստացնելով Շէյքսփիրը), որոնց կէսը արդէն հրատարակուած էին Շէյքսփիրի կենդանութեան ժամանակ եւ Շէյքսփիրի անունով:

Կը կրկնեմ, — գործ մը կայ մէջտեղը, — լեզուն կոչուած է մեղրածոր, (ի՛նչ փառաւոր դաս անոնց որ վէպ կամ պատմուածք կը գրեն գաւառիկ բարբառով, սահմանափակ թիւով ընթերցողներու համար թերեւս, — ԺԶ. դարուն՝ Շէյքսփիր կը գրէր ստանիկ լեզուով, համայնական նուրբ ճաշակով), իսկ իբրեւ խորք կամ բովանդակութիւն տրուա՛ծը՝ բովանդակ աշխարհը, ամէն ժողովուրդի պատկանած մա՛րդը, իբրեւ կենդանի պատկեր ընկերային բարքերու եւ համամարդկային հոգեկան ապրումներու:

Բանաստեղծ մը կայ մէջտեղը, — իր գործերով ներշնչուեր են սերունդներ եւ դարաշրջաններ, եւ ինչպէս կը գրէր Պէն Ճանսըն, 1623ին.

Պանծա՛, ո՛վ իմ Բրիտանիա, դուն
մէկն ունիս առ ի ցոյց,
Որուն պարտին իրենց մեծարանքն
յայտնել Եւրոպայի բոլոր բեմերը,
Անիկա չեղաւ մէկ դարու համար, այլ
եղաւ բոլո՛ր ժամանակներու համար:

Երկու դասակարգի կը բաժնուին գրողները. —

Գրողներ, որոնք կ'ապրին շնորհիւ Գրականութեան:

Գրողներ, որոնց գործո՛վ կ'ապրի Գրականութիւնը:

Գրական այն գործը, զոր կը փառաբանենք այս երեկոյ, կը յաւերժացնէ անգլիական գրականութիւնը եւ անգլիական հանճարը: Այդ գործը կը կոչուի Շէյքսփիր, որ, Կէօթէի բառերով, նշանակէ «վերջ չունի» (քայն ենտէ):

Քաղաքակիրթ ժողովուրդները, այս տարի, ելան մեծարել այդ անսպառ եւ անվախճան հանճարը: Մենք եւս եկեր ենք մատուցանել մեր տուրքը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. — Իմ ճառիս հա-

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

Նահապետը ձմեռուայ բոլոր նորածինների ու նորապսակների բակերում խնձորենիներ տնկեց, Նուբարն իր պահած վերջին մի քանի նուռը տարաւ երեխայ բերած մայրերին: Հիմա Արագածի լանջին ընկած այդ խճաշէն պատերով տների ու քարքարոտ շրջակայքի մէջ հեռուից ծառեր էին երեւում, փոքրիկ կանաչ պուրակներ՝ ժայռեղէն մերկութեան մէջ:

Նորապսակների ու նորածինների տների առաջ խնձորի ծառեր տնկելը դարձաւ ծէս, աւանդութիւն, դարձաւ առած, օրհնէք ու երբեմն էլ անէծք՝ բարկացած մարդկանց բերանում:

— Մլէք, ծաղկէք, զօրանաք՝ Նահապետի խնձորենու պէս, — ասում էին նորապսակներին, — Թող Նահապետի արար ձեռքով եօթը խնձորի ծառ տնկուի ձեր դրան առաջ, Վաօ, անմահական պարտէզի արժանանաք ...

— Ինչի՞ չկարդուիս, տղայ, որ Նահապետ ձեր դուռ չէ խնձոր տնկէ, — ասում էին ամուսնութիւնից խուսափող մանկոտ ջահելներին:

— Բալքի դու Նահապետի խնձորներին չարժանանաս, — բարկացած ժամանակ անիծում էին ծոյլ ու անկարգ տղաներին: Խոնարհ աղջիկների լաւ վարքով հիացած, ասում էին. «Նուբար բալքի ջուխտ նուռ բերէ քըզի»: Վատերին ասում էին՝ «Նուբարի նռան համ բալքի չտեսնես դու, աղջի, քու նման չար պըտուղ չխտաս»:

Բայց օրհնանքներ աւելի շատ էին լըսում, քան անէծքներ, որովհետեւ բարի մարդիկ շատ էին Արագածի լանջի այդ գիւղում, իսկ չոր սրտերն էլ փափկում էին, իրենց գիւղի փոխուող, գեղեցկացող տեսքի նման:

Այդ խօսքերը լսում էին Նահապետն ու Նուբարը եւ ուրախ հայեացքներով, անխօս նայում էին իրար:

Ձմեռը երկարեց, բայց հէքեաթներն ու պատմութիւնները օտաններում չէին սպառւում: Նահապետին հիմա հրաւիրում էին վերեւ, փափուկ թաղիքի վրայ նստելու եւ երբ նա էր խօսում երկրի հին-հին դէպքերից, բոլորը լուռ ականջ էին դնում: Ծխում էր ու պատմում էր ու ծխում եւ տուն էր գալիս ուշ գիշերին: Երեխաները քնած էին լինում խորունկ քնով, իսկ Նուբարն արթուն սպասում էր նրա գալուն ու տօնաձայնից վեր էր կենում, բացում էր դուռը, քուրսու վրայ հաց ու մածուն դրած:

Մի օր էլ Նահապետը շուտ տուն եկաւ ու չէմի վրայ դեռ ոտ չդրած, դողացող ձայնով ասաց.

— Նուբար, դժբախտութիւն է պատահել, մեծ դժբախտութիւն ...

Նուբարը վախեցաւ:

— Լենին վախճանուել է, Նուբար ... հազար, հազար ափսոս ...

Լուռ նայեցին իրար կողքի: Նահապետը մինչեւ լոյս ծխեց ու ծխեց:

Մի շարաթ շարունակ օտաններում պապանձուած նստում ու մտածում էին, թէ ինչ պիտի լինի աշխարհի վիճակը Լենինի մահուանից յետոյ: Թուրքն էլի միտքը չփոխի՞, կուլի չսկսի՞: Նախագահ Ղուկասն ու կոմբջիջ Յարութիւնը գալիս, պատմում էին, թէ ինչպէս, ճիշդ է, Լենինը մեռել է, բայց նրա գործը առաջ կը տանեն նրա ժառանգները, նրա ծրագիրը կը յաղթի ամբողջ աշխարհում:

Նահապետն ինչ որ լսում, գալիս տանը պատմում էր Նուբարին:

— Ամբողջ աշխարհի բանուորներ, ռանչպարներ եւ տանջուած մարդիկ ասեր են՝ ով որ Լենինի երկրի վրայ կռիւ գայ, ինոր թախտից պիտի յաղթի ...

Վերջապէս այդ ծանր ձմեռն անցաւ: Գարունն անսովոր փարթամ եղաւ: Բակերում շատացան խնձորենիները, անցեալ ու նախանցեալ տարիներին տնկածները ծաղկեցին, նորերը չիւեր արձակեցին ու տերեւներ տուեցին: Ջուրն առատ էր, Արագածից սուրում էին զով քամիներ:

Նահապետը դադար չունէր: Կաւաշէն պարիսպը արդէն պաշտպանում էր նրա այգին, իսկ հիմա կաւով ծեփում էր մեծ առուից դէպի իր այգին եկող առուի յատակը, որ ջուր չկորչի, փխրեցնում էր հողը, այցելում ուրիշների բակերում դրած տնկիներին:

— —Ի՞նչպէս են իմ սանիկներ, — կանչում էր հեռուից եւ բոլորը հասկանում էին, որ նրա «սանիկները» մատաղ խնձորենիներն են:

Ամառը մի օր յոգնած տուն մտաւ մի թաս թան խմելու: Նուբարը երեխաներին թախտի վրայ նստեցրած՝ չոքել էր նրանց առաջ ու ծիծաղեցնում էր երկուսին էլ՝ խուտուտ անելով:

— Հայրիկ եկաւ, եկաւ ձեր հայրիկ, — ասաց Նուբարը Նահապետին տեսնելով, — Ժիրայրիկ՝ ասա հայրիկ ... հայլիկ:

Ժիրայրը զարմացած նայում էր հօրն ու մօրը:

— Հաւլիկ, — յանկարծ գլգլալով արտասանեց Ծովինարը: Հայրն ու մայրը շուռ եկան նրա կողմը:

— Հա ... լիկ ...

Երկրորդ անգամ կրկնեց Ծովինարը: Եւ նոյն վայրկեանին էլ կարծես հրաշք կատարուեց. Ժիրայրն էլ հօրը նայելով քրոջ ձայնով կանչեց ...

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(52 Տար.)

ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ԱՊԱԳԱՆ

Սրտի անկեղծ ցաւով կը համարձակինք, կամ յաւէտ կը պարտաւորուինք, յայտարարելու թէ, գէթ Միացեալ Նահանգաց մէջ, հրատարակուած հայերէն բոլոր թերթերն ալ պատրանքի մէջ են։ Հայերէն կարդացողներու թիւը, հետըզհետէ եւ տարուէ տարի աւելի մեծ համեմատութեամբ, կը պակսի։ Պատճառները բացորոշ են։ Հին սերունդը որ հայերէն կարդալ գրել գիտէ, հետզհետէ կը նօսրանայ եւ անհետանալու վրայ է, իսկ նոր սերունդին մէջ ալ անոնց թիւը այնքան քիչ է որ կորուստը չի հաւասարակշռեր։ Ու լեզուին կորուստին հետ, շատ մեծ համեմատութիւնով մը, կը նուազի չահագրգռութիւնը հայ մշակոյթի եւ պատմութեան մասին։

«Ազգային գիտակցութիւն» ըսուածը եթէ ոչ ամբողջապէս՝ գէթ մեծ չափով կախեալ է լեզուէն։ Ուրիշ խօսքով, երբ մէկը լեզուն կը կորսնցնէ՝ կը կորսնցնէ նաեւ «ազգային գիտակցութիւնը» եւ չահագրգռութիւնը անցեալ կեանքի մը, որ կ'արտայայտուի եւ կը պահպանուի իր գրականութեամբը եւ պատմութեամբը։

Որովհետեւ բարդ ու դժուարին հարցի մը դէմ դիմաց կը գտնուինք՝ շփոթած ենք։ Եթէ դժուարինը չենք կրնար ընել (կամ յօժար չենք ընելու), դիւրին միջոցներ կը փորձենք։ Կը խորհինք որ, երբ մերայինք, երիտասարդ կամ չափահաս, զուարճացնենք՝ անոնց մէջ ազգային գիտակցութիւնը կ'արթնցնենք կամ կը մշակենք։ Բնաւ չենք դատապարտեր յուսահատ միջոցներ։ Բայց հիւանդ մը դարմանելու համար պէտք եղած դարմաններուն հարիւրին հինգը ի գործ դնելով հիւանդը չապաքինիր։ Յուրտ իրողութիւնը այն է թէ որեւէ գիտութիւն միայն կամաւոր եւ յամառ ջանքով ձեռք կը ձգուի։ Որեւէ գիտութեան հասնելու կարճ ու դիւրին ճամբայ չկայ։ Այսպէս ալ, եթէ մէկը Հայ պիտի զգայ եւ նախանձաւոր ըլլայ իր ազգային ինքնութեան պահպանման, պէտք է որ դժուարին ճամբով քալէ, — լեզուն սորվի, մեր ազգային պատմութիւնը սերտէ, հայերէն գիրք ու թերթ կարդայ։

«Դպրոց» կ'ըսենք կ'երթանք։ Եւ տեղ տեղ՝ թոյլ, տեղ տեղ ալ՝ լուրջ եւ եռանդագին աշխատութիւն կը տարուի մեր մշակոյթին գէթ տարերքը հաղորդելու դեռահասակ տղոց եւ աղջիկներու։ Այդքանը լաւ, բայց ոչ բաւական։ Աւելին ի՞նչ է։ Ատոր պատմութիւնը երկար է եւ խմբագրական սիւնակի մը սահմանէն դուրս կ'իյնայ։

Ինչ որ սակայն կ'ուզենք շեշտել՝ սա՛ է պարզապէս թէ պէտք չէ որ ինքնախաբէութիւնով օրօրենք մենք զմեզ։ Կիսակատար միջոցներով մշակոյթ չի պահպանուիր եւ ոչ ալ ազգային գիտակցութիւն կը մշակուի օտար միջավայրի մը մէջ ուր ազգայնականութեան լուծիչ հալոյին կրակը ահաւոր է։

Մեր կարծիքով, մեր ազգային գիտակցութիւնը պահպանելու համար աշխատող մարդիկը, հրապարակի վրայ անոնք են որ, հակառակ ամէն տեսակ յուսահատեցուցիչ դժուարութիւններու եւ արգելքներու, հայերէն կը յամառին գրել։ Խմբագիրները՝ այդ շարքին մէջ՝ կրակին ճիշդ ճակատը կը կենան, որպէս արի հերոսներ։ Ապա՝ բանաստեղծները, հոգ չէ թէ ոմանք վարանոտ գրիչներով, ուրիշներ՝ ներշնչուած գրիչներով, եւ անշուշտ՝ հեղինակները, առանց նկատելու անոնց հեղինակութեանց քննական արժանիքը։ Մենք կը խօսինք ի մասին նըւիրման եւ ծառայութեան՝ հայ գիրին, որեւէ ձեւի տակ։ Մենք գրականութեան կամ, աւելի ընդհանրական եւ համապարփակ առումով, «հայ մշակոյթի» տեւականացման նուիրուած ոգիին փառաբանութիւնն է որ կ'ընենք։ Եթէ մեզի հարցուէր որ, եթէ չքանչաններ բաշխուէր, ըսենք, ազգային իշխանութեանց կողմէ՝ ազգային ծառայութեան արժանիք գնահատելու համար, որո՞նք պիտի յանձնարարէինք այդ պատիւին համար, անվարան պիտի ըսէինք՝ ամէնէն առաջ մեր խմբագիրները։ Այն համոզումը ունինք թէ այդ մարդիկը ամէն օր իրենց ուժերը կը զոհեն մեր մշակոյթը կենդանի պահելու համար։ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի խմբագիր ըլլալը թէ պատիւ է եւ թէ հանգիստ ու ապահով կեանքի երաշխիք։ Մենք ճանչցած ենք «Թայմզ»ի հին խմբագրապետներէն գոնէ մէկը, որ շատոնց մեռած գացած է։ Իր տունն ալ գտնուած ենք մէկ քանի անգամ։ Ոչ մէկ հարուստի տունը՝ ուր մտած ելած ենք՝ գերազանց գտած ենք ճոխութիւնով քան այս խմբագրապետին տունը, ուր կ'ապրէր ան։ Իսկ մեր թերթերուն խմբագիրները քար կ'ուտեն եւ աղքատ կ'ապրին, բայց հարուստ են ներքին անշիջանելի սիրոյ կրակով մը ազգին, գիրին եւ մշակոյթին ծառայելու։ Եւ ի՛նչ չքանըչան, — յաճախ խայթ, արհամարհանք, անարգանք․․․։ Ո՞վ աւելի կը պատժուի քան խմբագիր մը, եւ ո՞վ աւելի կը համբերէ ու կը տոկայ, — նորէն խմբագիր մը։ Մենք գանգատ չունինք, բայց ոչ ալ երբեք օր մը օրանց գանգատ լսած ենք որեւէ մէկէն մեր խմբագիրներէն՝ որոնց անձամբ ծանօթ ենք։

Միակ քաջալերութիւնը, զոր կրնան տալ Հայերը իրենց թերթերուն խմբագիրներուն՝ իրենց նախասիրած թերթերուն բաժանորդագրուիլն է։ Եւ այդ իսկ կը զլացուի անոնց, աւաղ։ Բոլոր հայ թերթերուն (օրաթերթ, շաբաթաթերթ, ամսաթերթ հաշիւի մէջ ըլլալով) սպառումը Միացեալ Նահանգաց մէջ, 25·000ը չ'անցնիր, ինչ որ ըսել է թէ տասնէն մէկը հազիւ հայերէն թերթի մը երեսը կը տեսնէ այս երկրին մէջ։ Եւ այդ 25 հազարին ալ մէկ երրորդը ձրի կը ղրկուի։

Հայ լրագրութիւնը իր լեզուն չի կըրնար փոխել, եւ մնալ հայ լրագրութիւն։ Եւ լեզուն ալ եթէ փոխուի՝ ընթերցողներու թիւը պիտի չաւելնայ։ Ասիկա դատարկ ենթադրութիւն մը չէ, հապա փորձով հաստատուած իրողութիւն մը։ Կ'առարկուի յաճախ թէ հայերէն չեն կրնար կարդալ։ Շատ լաւ, եթէ անգլերէն գրուի ու մատուցուի, կը կարդա՞ն։ Շատ քիչեր բաղդատաբար, որովհետեւ չեն հետաքրքրուիր հայ մշակոյթով։ Իսկ անոնք որ կը հետաքրքրուին՝ արդէն կախեալ չեն պարբերաթերթերէ։ «Փըն-տըռողը կը գտնէ»։ Մարդ մը եթէ փափաք ունի սորվելու, տեղեկանալու իր ազգին մշակոյթին մասին, պիտի դիմէ աղբիւրներու, որոնք մատչելի են գրատուներու մէջ։ Բայց պէտք է փնտռէ։ Մենք երբեք չենք ընդունած առարկութիւնը թէ իրենց հասկցած լեզուով մատակարարելու է տեղեկութիւնը կամ գիտութիւնը որ սորվին։ Իրենց հասկցած լեզուովն ալ կուտաս եւ ընդունողները աննշան համեմատութիւն մը կը կազմեն սուտաւոր հասարակութեան մը մէջ, որ պիտին է Միացեալ Նահանգաց Հայութիւնը։

Խմբագիրները իրենց լիակատար բաժինը կը կատարեն, եւ անոնք միայն ափ մը մարդիկ են։ Հայ համայնքն ալ ընելիք մը չունի՞ միթէ։

Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյց, 1965, հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի։ Պատկերազարդ եւ գունաւոր։

մար՝ ինծի տրուած էր առաւելագոյն մէկ ժամ։ Լոնտոնի Հայոց Տան Վարչութեան Մշակութային Գործերու Յանձնախումբը որոշած է անգլերէնի թարգմանել եւ տըպագրել այս ճառը, — ահա թէ ինչո՛ւ երկար է եւ ինչո՛ւ մասեր միայն կարդացուեցան հանդիսութեան մէջ, (հրապարակաւ իրենց խոստացայ ամբողջութեամբ նախ տպել *Յառաջ*ի մէջ)։

Շատ կ'ուզէի դեռ խօսիլ Շէյքսփիրի օփերաներու մասին, (Կունոյի գործը՝ *Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ*, Վէրտիի գործը՝ *Մաքպէթ* եւ *Օթէլլօ*, ինչպէս եւ երաժըշտական այլ ամուսնութիւններ Շէյքսփիրի գործին հետ), նաեւ նկարիչներու Շէյքսփիրեան ներշնչումներու մասին (Տըլաքրուա, Քորօ), բայց շատ պիտի դժուարանար Յանձնախումբին աշխատանքը։

Յաջորդով՝ ճառին կարեւորագոյն մասը․— Հայկական տուրքը՝ Շէյքսփիրի պանծացումին մէջ, ուր կը պանծացուի նաեւ․․․ Հայութեան վաղաժամ եւ յարաժամ աւիշը։

Շ. Ն.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (97)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Մեքչէի կնոջ ափին մէջ դրաւ չըթան։

— Որո՞ւն հետ պիտի կարդուի։

— Ադամ Ֆիւրիէչի, Թաղուհիին գընդապետին հետ։ Արդեօք կը ճանչնա՞ք։

Մեքչէի լըջացած՝ ոչի նշան ըրաւ գըլխով։

— Լաւ երիտասարդ մըն է, — կը պարծենար կինը, — Թաղուհին զտեր է զայն աղջկանս համար։

— Աստուած երկար կեանք տայ, — ըսաւ Տոպօ։

Մեքչէի Թրքական հագուստներն ու անզարդ զէնքերը Տոպոյի զինուորներուն ընծայեց։ Ու պատրաստուեցան մեկնելու։

Մեքչէի գլխարկը առնելով սրտնեղած կը դարձնէր ձեռքին մէջ․ ան ալ ճեղքըւած էր, գրեթէ երկուքի բաժնուած։

— Սրտիդ վրայ մի դներ, — կը մխիթարէր զինքը Ջեճէի․— եթէ ճեղքուած չըլլար, հիմա գլուխդ չէր մտներ։ Միւս կողմէն վնասիդ արդէն հատուցում եղած է։

— Զինուորներէս երկու հոգի ընտրէ, — ըսաւ Տոպօ, որպէսզի քեզի ընկերեն։ Տիար Ջեճէիին ալ երկու հոգի կուտամ։

— Զեմ գիտեր, արդեօք միասի՞ն պիտի ճամբորդենք, — հարցուց Մեքչէի Ջեճէիին դառնալով, — միասի՞ն պիտի շարունակենք։

— Դէպի ո՞ւր, — հարցուց ծերունին։

— Տեպրեցէն։

— Միասին ենք։

— Այնատեն երեք զինուոր կը բաւէ։

— Քանի հոգի որ ուզես, սիրով կուտամ, — պատասխանեց Տոպօ։

Մինչ Ծերունի զոյգը կառքին մէջ կը տեղաւորուէր, իրենք երկուքը կարգով այցելեցին մենեկներուն։ Մենեկներուն մէջ երեսունի մօտ մեծամարմին Թուրք մը ձեռքերը ոտքերը բացած պառկեր էր կռնակին վրայ․ կապոյտ շալվար ունէր։ Հարուածը աչքին քովերը ընդուներ էր։

— Ասիկա կարծես ինծի ծանօթ ըլլալ կը թուի, — խորհրդածեց Տոպօ, — այնպէս մը կուգայ թէ կարծես հետը կռուած եմ։

— Շնադայլի պէս կ'ոռնար, — ըսաւ Մեքչէի, — հիմա ալ վերջնականապէս լռած է շնադայլը։

Երկու հունգարացի զինուորները չարաչար կորսուեր էին․ մէկուն գլուխը լաթով ծածկուած էր։

Զինուորները Թուրքերուն փորերը պատռելով ջուրը նետեցին։ Հունգարացիներուն գերեզման փորեցին գետափի փափուկ հողին մէջ՝ հինաւուրց ուռենիի մը տակ, ու զգեստով միասին թաղեցին զանոնք, իրեց վերարկուներով ծածկեցին զիրենք ու հող լեցուցին։ Իբր խաչ՝ անոնց սուրերը մխեցին հողին մէջ։

Բ.

Կոստանդնուպոլսի հարաւային անկիւնը հին դղեակի մը նման ամրութիւն մը կայ։ Յոյները կառուցեր են զայն։ Բիւզանդիոնի հռչակաւոր պարիսպին հարաւային դուռը այն կողմն էր, սքանչելի սպիտակ մարմարէ Ոսկի դուռը, զոր Թէոդոս կայսրին ի պատիւ կառուցեր էին ճարտար արձանագործներ ու նկարիչներ։ Դրան սպիտակ քարերը այսօր ալ ողջ են։ Պարիսպները բարձր են։ Պարիսպէն ներս՝ եօթը գիրուկ աշտարակներ կան, կարծես եօթը երկար հսկայ հողմաղացներ ըլլան։

Արեւելեան կողմէն բերդին պարիսպները Մարմարայի ալիքները կը լզեն, միւս կողմերը փայտաշէն տուներ կը հրջապատեն։

Ասիկա հռչակաւոր Ետիքուլէն է, այսինքն Եօթնաշտարակը։

Այս եօթը աշտարակներուն մէջ դիզուած էին Սուլթանին բոլոր այն գանձերը՝ որոնք այլեւս իր պալատին մէջ չէին կրնար մտնել։

Մէջտեղի երկու աշտարակներուն մէջ՝ ոսկին եւ մարգարիտները․ դէպի ծով նայողներուն մէջ՝ պաշարումի գործիքները, ձեռքի զէնքերը ու արծաթեղէնները։ Միւս երկուքին մէջ հին զէնքերը, հին վաւերաթուղթերն ու գրքերը։

Հոն, Եօթնաշտարակին մէջ կը պահուէին նաեւ արքունական գերիները, իրարմէ տարբեր կերպերով։ Ոմանք շըղթայի զարնուած ու մութ քարէ որջերու մէջ․ ուրիշներ այնքան հանգստութեամբ ու ազատութեամբ, կարծես իրենց տունը ըլլային․ կրնային պտըտիլ բերդին պարտէզներուն մէջ, բանջարանոցին մէջ, աշտարակներու պատշգամներուն վրայ, բաղնիք առնել եւ ծառաներ ալ պահել ու նամակ գրել, կրնային այցելուներ ընդունիլ, երաժիշտներ կանչել, ուտել խմել․ միայն դուրս չէին կրնար ելլել։

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար․)

ՍԻՐՏՍ ԲԱՑԵՄ

Սիրտս բացեմ այս օրերին,
Այս արեւին, այս նորերին,
Այս կապուտակ առաւօտին,
Այս ուռենուն՝ առուի մօտիկ,
Երբեւանու մարմանդ բոյրին,
Ցայտաղբիւրի լոյս համբոյրին,
Այս քարերին, այս ռռներին,
Քանդակազարդ այդ դռներին,
Ծիածանին այս քարակերտ,
Աղջիկներին մեր աչագեղ,
Վարդ փորագրող այս պատանուն,
Վարպետներին մեր անանուն,
Այս աղջկան ճարտարապետ,
Այս շէկ աշնան՝ շռայլ ու պերճ,
Թարթիչների քո թրերին,
Հայեացքների քո հրերին։

Սիրտս բացեմ ես բոլորի՛ն,
Ժողովրդիս լաւի՛ն, նորի՛ն։

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Վարդա, նոր եւ մեծ անուն մը Ֆրանսայի լուսանկարչական արուեստին, որու ցուցահանդէսին բացումը կատարուեցաւ Փարիզի Գեղարուեստից վարժարանը, անցեալ Հինգշաբթի, զաւակն է Լա Ռոշ-Պերնարի ծանօթ լուսանկարիչ Կարապետ Վարդապետեանի։

Աւելի լաւ քան ոեւէ մէկը Մաք Օրլանն է որ կը խօսի մեր հայրենակիցին արուեստին մասին, ցուցահանդէսի տետրակին նախաբանին մէջ։ «Վարդա, գիտակից ստեղծագործ մըն է, որ կը փնտռէ եւ կը գտնէ խորհրդաւոր պայծառութիւնը, — գիտութիւնը որ կեանք կուտայ անծանօթ դէմքի մը։ Վարդա, զգած եւ ձեռք ձգած ըլլալով այդ լոյսը, որուն փայլը ուրիշներ կը նախընտրեն ծածկել, կը վերադառնայ իր աշխատանոցը։ Գոհ է, գրեթէ երջանիկ ինչպէս մարդը որ լաւ գործ մը տեսած է եւ որ հակառակ անոր որ ունի, կը սպասէ ըմբռնուած վարձատրութիւն մը։»

Ցուցահանդէսը ներկայացուց ակադեմական Անտրէ Մօրուա, ցուցադրուած նկարներուն մէջ, յիշենք․— Լուի Արագոն, Մարսէլ Աշար, Ժորժ Օրիք, Շարլ Ազնաւուր, Հերվէ Պազէն, Պրօյլի դուքսը, Ժոզէֆ Քէսէլ, Ժան Ռոսթան, Արմա Սալմանքրու, Զատօին, եւն.։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն Մարսէյլի Թեմի Հայութեան կը ծանուցանենք թէ 1915ի անպատմելի Եղեռնի յիսնամեակը մեծ շուքով պիտի տօնուի Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան նախաձեռնութեամբ։

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է հետեւեալ նուէրները. Այրի Տիկին Լեւոն Մուրատեան հարիւր ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պալեան յիսուն, փոխան ծաղկեպսակի Գառնիկ Գէորգեանի մահուան առթիւ, Փարիզի եկեղեցւոյ գմբէթի նորոգութեան յատ-կացուելու համար :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ազգ. Առաջնորդարանը խորին շնորհա-կալութեամբ ստացած է փոքրիկն Անիի Հովհհանդստեան առթիւ հետեւեալները. Պ. Պ. Նշան Քէհեայեան, Գրիգոր Թիւ-թէլեան, Մառի Գոչալեան տասնական ֆրանք :

Ողբ. Յար. Եղիազարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Արամ Գաբրիէլեան տասը ֆրանք :

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ.— Նոյ. 1ին Փրատոյի եկեղեցւոյ մէջ Ազգ. Առաջնորդարանին եղած նուէրները Տէր եւ Տիկին Փիլիպ-պոս Պօյաճեանէ քսան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եէլքովանեանէ 10, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Պօյաճեանէ 10, Եղիչէ Հայրա-պետեանի հոգեհանգստեան առիթով են եւ ոչ թէ Արամ Ֆրէնկեանի :

×

Ազգ. Առաջնորդարանը շնորհակալու-թեամբ ստացած է Քլէման Խոզեանէ 20 ֆրանք իր զաւկին ամուսնութեան առ-թիւ, նոյն առթիւ կնքահօրմէն՝ Վարդե-վառ Գամպէրեանէ՝ 30 ֆրանք :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շը-նորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տի-կին Նաճարեանէ քսան ֆրանք, Պ. Մար-կոս Նաճարեանի ապաքինման առիթով, իր դպրոցներուն ի նպաստ :

×

Պորտոյի Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէսինէն Վ. Մատոյեանէ (Սեբաստացի) 10 ֆր. :

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Մանուկ Յովակիմեանէ յիսուն ֆրանք առ ի ե-րախտագիտութիւն, այն հոգածութեան զոր Միութիւնը ցոյց տուած էր իր զաւ-կին զինուորական ծառայութեան շրջա-նին :

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տի-կին Ղազարոս Իշխանեանէ քսան ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Անդի-նէ Թագւորեանի մահուան առթիւ :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա-ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. Տիւմէճեանէ 30 ֆրանք, իրենց Թոռնիկին Սեդայի ծննդեան տա-րեդարձին առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Եր-ուանդ Ճանկէօզեանի, Տէր եւ Տիկին Թիրեաքեանի եւ ընտանեկան պարագա-ներուն իրենց մօր Այրի Տիկին Սօֆի Ճանկէօզեանի մահուան առթիւ ու կը նը-ւիրէ փոխան ծաղկեպսակի 30 ֆրանք չքաւոր ընտանիքի մը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մաս-նաճիւղը Մանուկներու «Օր»ը կը տօնէ Յունուար 10ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժա-մը 3ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, մասնակցու-թեամբ դպրոցի աշակերտութեան, ղեկա-վարութեամբ ուսուցիչ Պ. Կանանեանի :

Արտասանութիւններ, տրամախօսու-թիւններ եւ հաճելի անակնկալներ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ղե-ղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 21ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գաղանճեանց Սուրէն ծնած Սալմաստ (Պարսկաստան) կը կարծուի ըլլալ Մէք-սիքօ, ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղե-կացնել Պ. Տէրաէրեանի,

Cité Corsy B. 11 — Aix-en-Provence
(B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն ալ կը խնդ-րուի արտատպել :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդ-եան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքա-տեղին :

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ար-ծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի (1 Դեկտ.) ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրա-կարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառի աւանդական մեծ հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 20, ժամը 4ին, վարժարանի թատերասրահին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 28ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի տարեկան պարահանդէ-սը Դեկտեմբեր 12ին, Ալհամպրայի սը-րահներուն մէջ :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Մի-ութեան Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ ԺՈՐԺ Ե.ի մեծ սրահներուն մէջ, Փետրուար 21ին, Կիրակի, մաս-նակցութեամբ Տիկնանց Յանձնախումբի եւ Երիտասարդաց Ակումբին :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կը հաղորդէ իր հին եւ նոր յաճա-խորդներուն խանութին վերաբա-ցումը բոլորովին նորոգուած :

— * —

ՀՈՆ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԻՆՉ ՈՐ ՁԵՐ ՄՏՔԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻ :

Ընտիր ապուխտ, կտրուած յատուկ մեքենայով :

Ամէն տեսակ Նպարեղէն եւ համեմ, արեւելեան աղանդերներ, Հալէպի պիստակ, կաղինի, նուշի միջուկ, ճաճաhիւէթ, գդումի կուտ Թարմ, Մալաթիայի խաղողէ պատրաստը-ւած պէքմէզ եւ թահին :

Բոլոր խմիչքները զորս կը փափա-քիք, Շամբաներէն օղի եւ բոլոր ա-խորժաբեր խմիչքները (աfիրի-թիֆ) :

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն
Ամէն օր նոր ապրանքներ :

—*—

ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Maison NAJA

SPÉCIALITÉS FRANCO - ORIENTALES

Alimentation — Confiserie
Conserves — Fruits secs
Légumes secs — Epices

12, RUE DE l'ARC
MARSEILLE (1e)
Téléph. : 20-87-69

GRAND RÉVEILLON

DU NOR SEROUND

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Հինգշաբթի Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն սկսեալ
RESTAURANT « PAVILLON BLEU »
52, Route de Vaugirard, BAS-MEUDON

Հայկական մթնոլորտ, առաջնակարգ նուագախումբ, բացառիկ ճաշ, գինի եւ անակնկալներ

ԱՄԲՈՂՋԸ՝ 35 ՖՐԱՆՔ

ՏԵՂԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ

Արձանագրուիլ Նոր Սերունդի խումբերուն մօտ եւ ակումբը՝
17, Rue Bleue, PARIS (9e)

Արձանագրութիւնները կը փակուին Դեկտեմբեր 15ին :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
(ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 29 Նոյեմբեր ժամը 17էն կէս գիշեր
DANS LES SALONS DU GRAND - HOTEL
12, Bd. des Capucines

ORCHESTRE ATTRACTIONS

Մուտք 10 ֆրանք ճաշով ներկայս ցող ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները WAG. 38-54

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ
Կիրակի, Մարտ 7, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը լա Շիմի :

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ԿԱՂԱՆԴ

Noël et Nouvel An

AU

LIBAN-SYRIE-JORDANIE
(TERRE-SAINTE)

Դեկտ. 22 կամ 23էն Յունվ. 2 կամ 3

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

կազմակերպուած ճամբորդութիւն
(Անդամներուն վերապահուած)

R. SAMAHA
(Secrétariat
Terres et Lumières d'Orient)

Nouvelle adresse
PERMANENCE ORIENTOURS
TOURISME LIBANAIS
46, Bd. St-Michel, PARIS (6e)
Tél. : DAN. 92-26

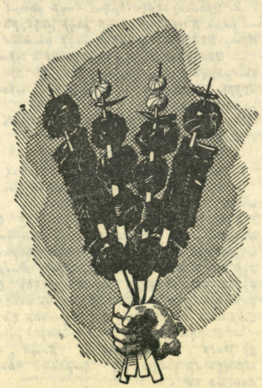
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված‌ներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt